

Regeringens proposition

1985/86: 150

med förslag till slutlig reglering av
statsbudgeten för budgetåret 1986/87, m. m.
(kompletteringsproposition)

Prop.
1985/86: 150

Regeringen förelägger riksdagen vad som har upptagits i bifogade utdrag
av regeringsprotokoll den 16 april 1986 för de åtgärder och de ändamål som
framgår av föredragandenas hemställan.

På regeringens vägnar

Svante Lundkvist

Kjell-Olof Feldt

Propositionens huvudsakliga innehåll

Det förslag till statsbudget för budgetåret 1986/87 som lades fram i årets budgetproposition kompletteras med hänsyn till senare inträffade förändringar rörande såväl inkomst- och utgiftssidan av budgeten. I samband därmed redovisas en förnyad beräkning av budgetutfallet för innevarande budgetår. Denna ger vid handen att budgetunderskottet för budgetåret 1985/86 skulle bli 2,5 miljarder kr. lägre än beräkningarna till årets budgetproposition. Sålunda förutses nu ett underskott om ca 49,7 miljarder kr.

För budgetåret 1986/87 beräknades i budgetpropositionen ett underskott om ca 48,9 miljarder kr. De nya beräkningarna visar ett underskott om ca 44,9 miljarder kr.

I propositionen redovisar regeringen i en reviderad finansplan sin bedömning av hur den ekonomiska politiken bör utformas. I särskilda bilagor till denna redovisas bl.a. en reviderad nationalbudget för år 1986 och kalkyler för den svenska ekonomin 1987–1989 samt en långtidsbudget för budgetåren 1986/87–1990/91.

I samband med den reviderade finansplanen behandlas även frågor som rör den kommunala sektorns ekonomi under år 1987, förenklingar av olika regler inom skattelagstiftningen, villkoren för allemanssparandet, m. m.

Propositionen innehåller även förslag till vissa skogspolitiska åtgärder, vissa arbetsmarknadspolitiska åtgärder, stöd till investeringar i drivmedelsanläggningar i glesbygderna samt förebyggande åtgärder m. m. mot jordskred och andra naturolyckor.

Närvarande: statsrådet Lundkvist, ordförande och statsråden Feldt, Sigurdson, Leijon, Göransson, Johansson, Hulterström, Lindqvist.

Föredragande: statsråden Feldt, Johansson, Lundkvist, Hulterström och Leijon.

Proposition med förslag till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1986/87, m. m. (kompletteringsproposition)

Statsrådet Feldt anför: Regeringen har i årets budgetproposition (prop. 1985/86:100) förelagt riksdagen ett förslag till statsbudget för budgetåret 1986/87. På de punkter där förslaget upptog endast beräknade belopp har regeringens förslag redovisats i särskilda propositioner.

Enligt bestämmelserna i 3 kap. 2 § riksdagsordningen skall regeringen – förutom förslaget till statsbudget i budgetpropositionen – avge ett särskilt förslag till slutlig reglering av statsbudgeten för det kommande budgetåret i den s. k. kompletteringspropositionen. Detta förslag bör nu lämnas till riksdagen. I samband därmed bör regeringen redovisa sin bedömning av den ekonomiska politiken i en reviderad finansplan. Likaså bör en reviderad nationalbudget tillställas riksdagen. I kompletteringspropositionen bör också tas med vissa arbetsmarknadspolitiska åtgärder och vissa andra frågor som har samband med den ekonomiska politiken och budgetpolitiken m. m. och bör behandlas av riksdagen under innevarande riksmöte. Således bör riksdagen bl. a. föreläggas förslag i fråga om vissa skogspolitiska åtgärder, förenklade skatteregler och hushållens sparande, m. m.

Statsråden Feldt, Johansson, Lundkvist, Hulterström och Leijon föredrar de ifrågavarande förslagen under finans-, försvars-, jordbruks-, arbetsmarknads och industridepartementens verksamhetsområden. Anförandena redovisas i underprotokollen för resp. departement.

Regeringen ansluter sig till föredragandenas överväganden och beslutar att genom proposition förelägga riksdagen vad föredragandena har anfört för de åtgärder och de ändamål som föredragandena har hemställt om.

Regeringen förordnar att de anföranden och förslag som har upptagits i underprotokollen skall bifogas propositionen som *bilagorna 1–5*.

Reviderad finansplan

Bilaga 1 till kompletteringspropositionen 1986

Finansplan

Prop.
1985/86: 150
Bil. 1

Finansdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 16 april 1986

Föredragande: statsrådet Feldt såvitt avser reviderad finansplan, kommunernas ekonomi, förenkling av skatteregler samt särskilda frågor avsnitten 1–7 och 11;

statsrådet Johansson såvitt avser särskilda frågor avsnitten 8–10

Anmälan till proposition med förslag till slutlig
reglering av statsbudgeten för budgetåret 1986/87,
m. m.
(kompletteringspropositionen).

Reviderad finansplan

1 Den ekonomisk-politiska strategin

1.1 Politik för tillväxt och rättvis fördelning

Den ekonomisk-politiska strategi som regeringen tillämpat alltsedan 1982, ofta kallad den tredje vägens ekonomiska politik, har hittills varit framgångsrik. De mål som ställdes upp var ambitiösa. De finansiella obalanserna i ekonomin skulle hävas, samtidigt som produktion och investeringar skulle ta fart. Arbetslösheten skulle bekämpas, samtidigt som inflationen skulle pressas tillbaka.

Vi kan nu se resultaten av den förda politiken. Budgetunderskottet har minskat kraftigt. Produktionen har ökat i industrin och näringslivet i övrigt. Lönsamheten har förbättrats, vilket har medfört att investeringsverksamheten har tagit fart. Sysselsättningsläget har också förbättrats markant. Antalet sysselsatta har vuxit kraftigt och det har varit möjligt att

minska arbetslösheten. Samtidigt har vi reducerat antalet sysselsatta i arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Vi har skapat utrymme för en ökad tillväxt framöver. Denna tillväxt kommer dock inte av sig själv, utan det krävs att särskilda åtgärder vidtas.

Prisstegringarna har dämpats, om än inte tillräckligt med hänsyn till den låga inflation som nu registreras i våra viktigaste konkurrentländer.

De nyligen träffade uppgörelserna på den privata arbetsmarknaden bör dock göra det möjligt att under 1987 varaktigt växla ned vår pris- och kostnadsstegringstakt till en låg nivå. Vi skulle därmed kunna stå inför ett trenderbrott i den inflatoriska pris- och lönebildning, som har kännetecknat den svenska ekonomin under den senaste tioårsperioden. Vi har nu således chansen att närma oss prisstabilitet och detta utan den ökning av arbetslösheten som åtföljt den minskade inflationen i flertalet övriga västeuropiska länder.

Antiinflationpolitiken

1982 års devalvering medförde en engångsförbättring av konkurrenskraften. En sådan förbättring måste bli bestående, om det skall vara möjligt att varaktigt undanröja obalanserna i ekonomin och skapa förutsättningar för en stabil tillväxt. Inflationzbekämpningen har därför varit en viktig uppgift för den ekonomiska politiken. Även om den allmänna prisutvecklingen har varit gynnsam hittills under 1986, har jag noterat att vissa företag i början av året har höjt sina priser anmärkningsvärt mycket. Jag och statsrådet Johansson avser därför att kalla representanter för näringslivet till överläggningar om företagens prissättning. Uppgörelserna på den privata arbetsmarknaden bör underlätta en återhållsam prissättning under återstoden av 1986.

Det är emellertid inte enbart viktigt att bekämpa prisstegringarna för att klara konkurrenskraften och därmed trygga sysselsättningen. En fortgående inflationsprocess bidrar också till att omfördela inkomster och förmögenheter i en ojämlik riktning. Därför är det även från rättvisesynpunkt angeläget att med kraft bekämpa prisstegringarna.

Rättvisa

Full sysselsättning och en rättvis fördelning av välfärden är centrala mål för den ekonomiska politiken. För att nå en rättvis och jämn fördelning är hög sysselsättning och låg inflation av avgörande betydelse. Det behövs också ett väl utbyggt socialt trygghetssystem och en väl fungerande offentlig sektor, som kan garantera alla medborgare en god standard vad gäller utbildning, sjukvård och barnomsorg m. m.

Skattepolitiken måste inriktas på en rättvis fördelning, samtidigt som arbete och sparande gynnas och förutsättningar skapas för höjda reallöner vid en låg inflation. Detta är syftena med det förslag till reform av inkomstskatten som nyligen förelagts riksdagen. Kampen mot ekonomisk brottslighet och oseriös företagsamhet har också intensifierats.

Många barnfamiljer har fått vidkännas ekonomiska påfrestningar under senare år. För att förbättra deras situation höjdes barnbidragen kraftigt i fjol. Förslag har lagts om en ytterligare kraftig höjning av barnbidragen m.m. den 1 januari 1987. Dessa åtgärder finansieras bl. a. genom att omsättningsskatten på aktier höjs. Som en följd av den allmänna förbättringen av den svenska ekonomin har aktiekurserna stigit kraftigt på senare år. Detta är bra för näringslivet. Det får därmed lättare att dra till sig riskkapital för framtida expansion. Men det är också rimligt att en del av dessa vinster omfördelas till barnfamiljernas förmån.

Ökad tillväxt

Sedan hösten 1982 har regeringens politik varit inriktad på att etablera en hög och stabil ekonomisk tillväxt. Våra produktiva resurser måste växa för att det skall vara möjligt att höja medborgarnas materiella standard, vad gäller såväl höjda reallöner som utbyggd välfärd. Ekonomisk tillväxt är nödvändig för att öka sysselsättningen och ytterligare nedbringa arbetslösheten. Härtill kommer att en god ekonomisk tillväxt också gör det lättare att bemästra de finansiella obalanserna i ekonomin.

På senare tid har den internationella ekonomiska bilden ljusnat i flera hänseenden. Av störst betydelse är det kraftiga oljeprisfallet, som får positiva effekter i form av lägre inflation och högre tillväxt. Härtill kommer den anpassning som skett till mera realistiska växelkurser mellan de viktigaste valutorna och som bl. a. inneburit en nedgång av dollarkursen. Denna förändring, liksom nedgången av den internationella räntenivån, är positiv för den internationella ekonomin.

För Sverige är dessa förändringar i huvudsak gynnsamma. Vi har därför nu fått en rejäl chans att under de närmaste åren häva kvarvarande obalanser i ekonomin och lägga grunden till en ny period av god tillväxt och full sysselsättning. Detta kommer emellertid inte att ske automatiskt.

Det krävs alltså en stram ekonomisk politik, som bl. a. syftar till att minska budgetunderskottet ytterligare. Det är också nödvändigt att pris- och lönestegringstakten varaktigt nedbringas till högst den nivå som råder i våra viktigaste konkurrentländer.

Av diagram 1 framgår att vi nu lyckats bryta och vända det dramatiska fallet i sparandet. Därmed har en grund lagts för ökad tillväxt framöver. Resultatet av de kalkyler för den svenska ekonomin 1987–1989 som jag kommer att redovisa senare visar emellertid, att det behövs särskilda åtgärder för att höja tillväxttakten i ekonomin. Med de höga ambitioner som vi har vad gäller sysselsättning och fördelningspolitik är det inte tillräckligt med god konkurrenskraft och en väl avvägd stabiliseringspolitik för att skapa den nödvändiga tillväxten.

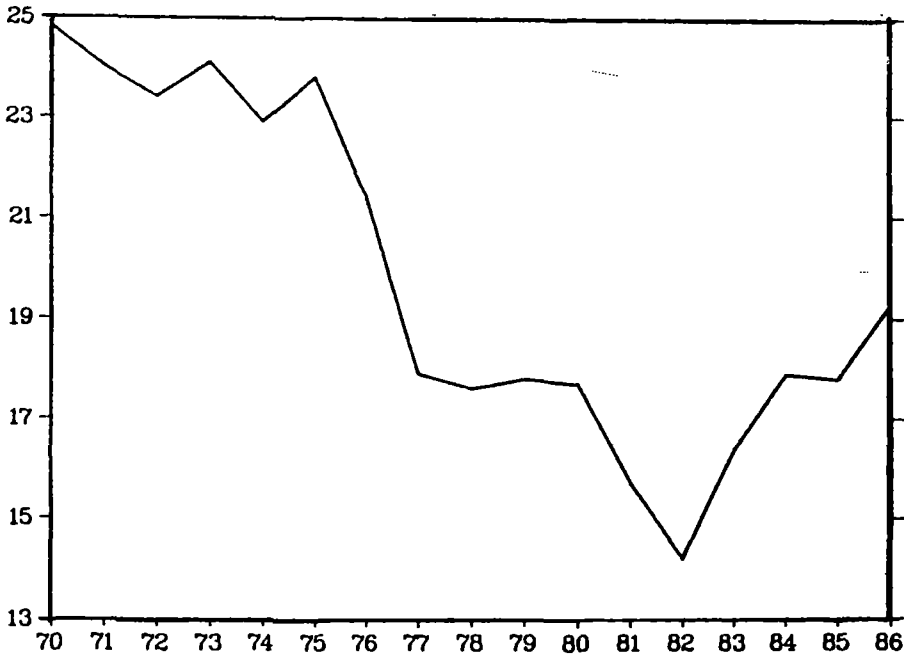
För att nå en tillräckligt hög tillväxt i vår ekonomi krävs, förutom en hög och jämn efterfrågan, ett samspel mellan ett flertal ekonomisk-politiska åtgärder. Ett viktigt krav är att näringslivets investeringar höjs väsentligt, så att produktionskapaciteten ökar. Den goda lönsamheten i näringslivet har skapat förutsättningar för detta.

Diagram 1 Bruttosparkvoten 1970–1986

Bruttoinvesteringar + lagerförändringar + bytesbalanssaldo i procent av BNP

Prop. 1985/86: 150

Bil. 1

Källor: Statistiska centralbyrån och finansdepartementet.

Den strategi regeringen följer innehåller bl. a. följande inslag:

- Finanspolitiken ges en fortsatt stram inriktning, så att budgetunderskottet kan nedbringas ytterligare. Därigenom möjliggörs en fortsatt nedgång av ränteläget, vilket stimulerar investeringsaktiviteten och dämpar inflationsförväntningarna.
- Skattepolitiken utformas så att den underlättar löneavtal på låg nominell nivå och stimulerar till arbete och sparande.
- Förenklingar görs i sådana regelsystem som lägger en hämsko på näringslivets tillväxt.
- Valutaregleringen liberaliseras, bl. a. i syfte att främja en dynamisk utveckling i näringslivet.
- Arbetsmarknadspolitikens tyngdpunkt förskjuts mot utbildning och andra tillväxtfrämjande åtgärder.
- De regionalpolitiska styrmedlen förstärks.
- En rad åtgärder vidtas i syfte att stimulera till en ökad skogsavverkning.
- Insatserna för att öka hushållssparandet intensifieras.
- Utbildningen och forskningsverksamheten förbättras såväl inom näringslivet som inom det ordinarie utbildningssystemet.

De åtgärder som nu föreslås för att stimulera till en ökad tillväxt är inte något heltäckande program. Ytterligare förslag kommer successivt att läggas fram i syfte att stimulera tillväxten.

1.2 Politikens inriktning

Regeringen har på senare tid lagt fram en rad förslag, som innebär att politiken kan läggas fast på några centrala områden. Sålunda har regeringen nyligen förelagt riksdagen förslag om en reform av inkomstskatten för 1987 och 1988. Förslaget innebär att förutsättningar skapas för löntagarna att erhålla höjda reallöner både 1987 och 1988. Marginalskatten blir högst 35 % för ungefär hälften av inkomsttagarna och högst 50 % för ca 90 % av inkomsttagarna. Den högsta marginalskattesatsen sänks från 80 till ca 75 %. Även personer med låga inkomster får en märkbar skattesänkning. Reformen innehåller en rad förenklingsförslag, däribland att sambeskattningen av kapitalinkomster slopas.

Regeringen har vidare föreslagit åtgärder för att förbättra barnfamiljernas situation, i första hand genom att barnbidraget föreslås bli höjt med 1 020 kr. per år den 1 januari 1987. Denna reform finansieras främst genom höjd oljeskatt och höjd omsättningsskatt på aktier.

En annan viktig fördelningspolitisk reform som regeringen har aviserat gäller att återställa den ursprungliga ersättningsnivån om 65 % för alla med delpension. Reformen avses träda i kraft den 1 juli 1987.

Jag vill understryka att grunden för en rättvis fördelning är full sysselsättning, låg inflation och stigande reallöner, som förbättrar möjligheterna till en rimlig försörjning genom eget arbete. Den ekonomiska politiken måste utformas så att dessa mål kan uppnås. En viktig förutsättning är därvidlag att den offentliga utgiftsutvecklingen hålls tillbaka, så att skattehöjningar kan undvikas. Därigenom skapas erforderligt utrymme för höjda reallöner.

Det nyligen slutna jordbruksavtalet innebär att priserna inte höjs på prisreglerade jordbruksprodukter förrän tidigast mot slutet av året. Detta förhandlingsresultat bör vara gynnsamt både för konsumenterna, som självfallet gynnas av stabila matpriser, och för jordbrukarna, som kan få bättre avsättning för sina produkter.

Det är angeläget att utbyggnaden av viktiga områden inom primärkommunerna och landstingen fortsätter. Det gäller barnomsorgen, äldreomsorgen och den allmänna sjukvården. Denna utbyggnad av den offentliga servicen måste emellertid ske inom ramen för en allmänt lägre expansionstakt än hittills inom kommunsektorn. Skall det bli möjligt att skapa ett ökat reallöneutrymme, bör inte kommunsektorn öka med mer än 1 % i volym per år framöver. Denna expansion ger utrymme för att klara gjorda åtaganden inom de prioriterade områdena.

Jag kommer i det följande att redovisa mina förslag som berör kommunernas ekonomi. Tillsammans med de åtgärder som föreslagits i budgetpropositionen och andra åtgärder som påverkar kommunernas ekonomi – främst inkomstskattereformen – har därmed förutsättningarna för den kommunalekonomiska utvecklingen under 1987 lagts fast.

Dessa åtgärder innebär att kommunernas finansiella sparande 1987 reduceras jämfört med vad som eljest skulle blivit fallet. Till en del innebär dessa åtgärder också att statsutgifterna kan begränsas, vilket gör det möjligt att något minska de finansiella obalanser som råder mellan stat och

kommun. Det inkomstbortfall som beror på höjningen av det kommunala grundavdraget motsvaras däremot av en välbehövlig skattesänkning, som främst kommer låginkomsttagarna till del.

Sammantaget väntas kommunsektorn ändock vid en oförändrad kommunal utdebitering, och efter hänsynstagande till inkomstbegränsningarna, uppvisa ett finansiellt sparandeöverskott om 4 miljarder kr. 1987. De ekonomiska förutsättningarna skiljer sig dock markant åt mellan skilda kommuner och landsting. Därför bör medelsramen för extra skatteutjämningsbidrag ökas. Härtill kommer möjligheten till förtida återbetalningar av likviditetsdepositioner att utnyttjas för kommuner och landsting som har en speciellt besvärlig ekonomisk situation. Därvid kommer bl. a. kommunala ROT-projekt att bedömas som angelägna investeringsprojekt.

En viktig uppgift för den ekonomiska politiken är, som jag tidigare har angivit, att stimulera till en ökad tillväxt. De redovisade skatteförslagen har denna inriktning. Detsamma gäller i hög grad också förnyelsefonderna, som utgör en av de största satsningarna någonsin på utbildning och forskning.

Chefen för jordbruksdepartementet och jag föreslår nu ytterligare åtgärder som har detta syfte. Det gäller åtgärder som syftar till att åstadkomma en högre skogsavverkning. Därmed läggs en grund för en snabbare utbyggnad av skogsindustrin. Detta får positiva effekter på produktion, investeringar, sysselsättning och bytesbalans.

Den positiva utvecklingen i den svenska ekonomin och det ökade förtroendet för den ekonomiska politiken har skapat förutsättningar för att nu inleda en beslutsam liberalisering av valutaregleringen. Den bör i första hand inriktas på de delar av valutaregleringen, som kan verka hämmande på näringslivets utveckling.

Andra åtgärder som föreslås eller aviseras avser avregleringar inom transportsektorn, inriktningen av forskningspolitiken och insatser för att utveckla arbetsmarknadspolitiken. Av särskild vikt är det att arbetsmarknads- och industripolitiken främjar en utveckling som leder till bättre regional balans. Sysselsättnings- och inkomstförhållandena är idag för ojämnt fördelade i landet. Näringslivets investeringar behöver öka ytterligare över hela landet. Regeringen kommer att inbjuda representanter för näringslivet till en diskussion om hur det förbättrade vinstläget skall kunna omsättas i ökade investeringar.

En viktig uppgift inom skattepolitiken är att förenkla skattesystemet, både för de skattskyldiga och för skatteförvaltningen. Jag föreslår en rad åtgärder med detta syfte. Totalt sett innebär dessa åtgärder även en viss skattesänkning.

Statsrådet Johansson kommer senare i dag att föreslå vissa regelförändringar inom allemanssparandet och vinstsparandet. Ett syfte är att begränsa statens kostnader för sparsystemen. Allemanssparandet kommer även efter dessa förändringar att vara den mest förmånliga sparformen med en hög real avkastning som är helt skattebefriad. Utrymme skapas vidare för ökade sparvolymerna inom både allemanssparandet och vinstsparandet.

2 Utsikterna för 1986

2.1 Den internationella utvecklingen

Utvecklingen i världsekonomin under 1985 blev i viktiga avseenden svagare än väntat. Den genomsnittliga tillväxten i industriländerna stannade vid ca 2 3/4 %. Världshandelns tillväxt blev också lägre än förutsett, något över 3 %.

Ända till för några månader sedan bedömdes tillväxten i vår omvärld förbli svag under 1986. Betalningsobalanserna mellan Förenta staterna och omvärlden fortsatte att växa till följd av en starkt övervärderad dollar och dollarns värde visade fram till hösten endast en svagt sjunkande tendens. Till följd härav ökade kraven på protektionistiska åtgärder i Förenta staterna. Situationen i en rad skuldrabbade u-länder försämrades till följd bl. a. av den svagare utvecklingen av världshandeln.

Det senaste halvåret har emellertid förändringar skett, som förbättrat förutsättningarna för en fortsatt stabil tillväxt. En betydande anpassning av växelkurserna har ägt rum efter det möte, som de fem stora industriländerna höll i New York förra hösten i syfte att genom samordnade aktioner åstadkomma en sådan anpassning. Dollarns effektiva kurs har sedan september fallit, medan främst D-marken och yenen apprecierat. Växelkursanpassningen har understötts av gemensamma interventioner på valutamarknaden och av en viss samordning av penningpolitiken i de större länderna.

Häri genom har det också visat sig möjligt att befästa och förstärka den tidigare tendensen till fallande räntor. Särskilt under de första månaderna i år har nivån för både den korta och den långa räntan sjunkit i de större länderna.

Växelkursanpassningen och räntesänkningarna har i, förening med det kraftiga oljeprisfall som inträffat sedan slutet av förra året, förbättrat de ekonomiska utsikterna i många länder. I finansplanen i januari 1986 förutsågs en genomsnittlig tillväxt i industriländerna 1986 på mellan 2 1/2 och 3 %, en genomsnittlig inflation på strax under 5 % och ett samlat bytesbalansunderskott för OECD-länderna på omkring 70 miljarder dollar. På samtliga dessa punkter är utsikterna nu mer gynnsamma. Tillväxten i industriländerna bör i år kunna nå 3 1/4 % och inflationen nedbringas till omkring 3 1/2 % i årsgenomsnitt. I våra nordiska grannländer väntas emellertid tillväxten avta i år, vilket bidrar till att marknadstillväxten för de svenska exportföretagen beräknas bli lägre i år än i fjol. Industriländernas gemensamma bytesbalansunderskott bör med de nya förutsättningarna kunna begränsas till ca 30 miljarder dollar.

De förbättrade utsikterna för 1986 måste till övervägande del tillskrivas den nedgång i priset på olja som skett sedan slutet av förra året. På några månader har priset fallit från över 30 dollar per fat till en nivå kring 10–15 dollar. Detta prisfall torde få övervägande positiva effekter på industriländernas ekonomier. Inflationen sjunker och tillväxten ökar. Resultatet bör bli en förstärkning av den inhemska efterfrågan i flertalet industriländer och därmed också en ökning av deras inbördes handel. Vilka slutliga effekter oljeprisfallet får på enskilda länders ekonomier bestäms dock

väsentligen av hur regeringarna i sin ekonomiska politik väljer att reagera på utvecklingen.

För u-länderna som grupp är effekterna av oljeprisfallet mindre entydiga. De oljeimporterande u-länderna gynnas givetvis av prisfallet, medan de oljeproducerande länderna får vidkännas betydande inkomstbortfall. I synnerhet för de oljeproducerande länder som samtidigt har en betydande skuldsättning kan situationen bli mycket svår och leda till förnyade påfrestningar på det internationella finansiella systemet.

Även andra problem i världsekonomin består trots den förbättring som oljeprisfallet innebär. Ett viktigt sådant är de stora betalningsobalanserna mellan Förenta staterna och omvärlden. Den växelkursanpassning som hittills kommit till stånd är inte tillräcklig för att dessa obalanser skall minskas väsentligt de närmaste åren. Det är emellertid knappast heller önskvärt att de korrigeras enbart med hjälp av ytterligare växelkursförändringar. Den fortsatta dollardepreciering som – i avsaknad av andra ekonomisk-politiska åtgärder – skulle vara nödvändig för att eliminera det amerikanska bytesbalansunderskottet skulle behöva vara så stor, att den skulle ge upphov till starkt ökad inflation och i förlängningen sannolikt en recession i den amerikanska ekonomin.

Betalningsobalanserna bör därför i högre grad korrigeras genom att tillväxten utanför Förenta staterna stärks. En anpassning i detta syfte av den ekonomiska politiken i Japan och vissa större europeiska länder synes därför särskilt angelägen. Detta ter sig än viktigare, då mycket nu talar för att väsentliga nedskärningar kommer att genomföras i det amerikanska budgetunderskottet under de närmaste åren. Om de nedskärningar genomförs som förutskickats i samband med den s. k. Gramm-Rudman-Hollings-lagen, har vi att se fram emot ett kraftigt efterfrågebortfall i den amerikanska ekonomin de närmaste åren. Om inte detta kompenseras genom en starkare tillväxt utanför Förenta staterna kan världskonjunkturen komma att försvagas.

Om dessa hot mot en fortsatt stabil tillväxt skall kunna avvärjas, måste ett närmare internationellt ekonomiskt samarbete komma till stånd. Detta bör bl. a. sikta till att åstadkomma en bättre samordning av den ekonomiska politiken, att genomföra en samlad långsiktig strategi för att angripa skuldproblemen och att genomföra förbättringar i det internationella valutasystemets funktionssätt. Ansträngningar måste också göras för att nå internationell enighet om fortsatta handelsliberaliseringar.

De nordiska finansministrarna har nyligen i ett särskilt uttalande – Samarbete för tillväxt och stabilitet – redovisat sin syn på hur en internationell samarbetsstrategi av detta slag bör genomföras. I uttalandet betonas att Japan och länderna i Västeuropa har ett särskilt ansvar att driva en tillväxtfrämjande politik i ett läge då den amerikanska tillväxten väntas avta. Vidare framhålls behovet av särskilda åtgärder för att bemästra skuldproblemen i u-länderna. Sålunda betonas att Världsbankens och Internationella valutafondens resurser behöver förstärkas.

2.2 Den svenska ekonomin

Utsikterna för den svenska ekonomins utveckling 1986 har förbättrats markant under de senaste månaderna.

I finansplanen i januari förutsattes att importpriset för råolja skulle vara 26 dollar per fat som genomsnitt för kalenderåret 1986. Spotmarknadspriserna var i början av april nere under 10 dollar per fat för vissa råoljekvaliteter. De faktiska priserna för den råolja som importeras har emellertid legat högre och ett genomsnittspris på 15 dollar per fat 1986 bedöms vara en rimlig utgångspunkt för prognoserna för den ekonomiska utvecklingen i år. Vidare förutsattes i finansplanen en genomsnittskurs för dollarn på 7,70 kr. 1986. Nuvarande beräkningar baseras på valutakurserna i februari 1986, vilket innebär ett årsgenomsnitt på 7,42 kr. per dollar.

Dessa nya förhållanden får effekter på flera områden. Oljepris- och valutakursförändringarna bedöms få en stimulerande effekt på världsekonomin, vilket förbättrar våra exportmöjligheter. Import- och ränteutgifterna minskar och bytesbalansen förbättras. Inflationen dämpas, vilket förbättrar förutsättningarna att uppnå höjda reallöner vid låga nominella löneökningar. Möjligheterna ökar att hålla en förhållandevis låg inhemsk räntenivå och förväntningarna om en fortsatt tillväxt stärks, vilket stimulerar investeringarna.

Man kan emellertid inte utan vidare räkna med att den kraftiga sänkning av oljepriset som nu noteras blir bestående. De positiva effekter som följer av prisfallet kan därför bli tillfälliga. Bestående positiva effekter kan vi få, om vi utnyttjar tillfället till att varaktigt sänka den svenska pris- och kostnadsstegringsstakten.

Den upprevidering av prognosen som nu görs innebär att tillväxten av BNP i år väntas bli ungefär lika hög som i fjol. Sammansättningen av produktionsökningen väntas dock bli något annorlunda. Tillväxten 1985 bars till stor del upp av investeringar, medan tillväxten i år i högre grad väntas bli konsumtionsledd.

Priser och löner

Pris- och löneökningarna har de senaste åren varit högre i Sverige än i våra konkurrentländer. Denna utveckling har medfört, att en del av de fördelar, som uppnåddes genom devalveringarna 1981 och 1982, har gått förlorade. Det svenska pris- och kostnadsläget är emellertid alltjämt väsentligt bättre än före de båda devalveringarna. Därtill kommer att lönsamheten och därmed expansionskraften i den svenska industrin har förbättrats markant. Den förbättrade lönsamheten ger företagen möjlighet till djärvare marknadsföringsinsatser och till ökade satsningar på ny teknik. Detta bör på sikt göra de svenska företagen mer konkurrenskraftiga såväl här hemma som på exportmarknaderna.

Inflationen har dämpats under senare tid. Under tolv månadersperioden t. o. m. mars 1986 steg konsumentpriserna med 4,3 %. Inflationen under loppet av 1986 bedöms nu bli drygt 2 %. Det bör emellertid noteras att prisökningarna dämpas också i andra länder, varför priskonkurrensen

skärps på de internationella marknaderna. Under innevarande år väntas den svenska inflationstakten anpassas ned mot OECD-genomsnittet.

Till grund för prognoserna för den svenska ekonomin 1986 ligger en löneökningstakt i näringslivet i enlighet med de ramavtal, som nyligen har slutits. För den offentliga sektorn bygger kalkylerna, i avsaknad av nya löneavtal, på den löneökning, som följer av redan slutna avtal. Beräknade på detta sätt skulle timlönerna i hela den svenska ekonomin stiga med i genomsnitt ca 6 % 1986.

Den sjunkande inflationstakten möjliggör påtagliga reallöneökningar i år. Det förslag till inkomstskatteskalor för 1987 och 1988, som tidigare har förelagts riksdagen, gör det möjligt att uppnå reala löneförbättringar även kommande år, förutsatt att prisstegringarna och de nominella löneökningarna blir måttliga.

Tillväxt och sysselsättning

Tillväxten i den svenska ekonomin bedöms i år bli ca 2 %. Detta är en upprevidering av bedömningen i finansplanen. Den högre tillväxten bärs främst upp av privat och offentlig konsumtion, vilket framgår av tabell 1.

Tabell 1 Försörjningsbalans

	Miljarder kr. 1985	Procentuell volymförändring			
		1983	1984	1985	1986
Bruttonationalprodukt (BNP)	860,3	2,4	3,4	2,3	2,0
Import av varor och tjänster	282,0	0,4	4,7	7,5	6,7
Tillgång	1 142,3	1,9	3,7	3,5	3,2
Privat konsumtion	437,8	-1,8	1,3	2,7	2,7
Offentlig konsumtion	238,3	0,8	2,0	1,5	1,3
Stat	64,7	-3,3	0,3	-0,1	-0,9
Kommuner	173,6	2,6	2,7	2,1	2,1
Bruttoinvesteringar	163,2	1,6	3,9	6,5	1,9
Därav industri	28,1	1,8	16,6	15,8	5,0
Lagerinvestering ¹	-1,0	-0,4	0,7	0,7	0,3
Export av varor och tjänster	303,9	10,7	6,5	2,8	5,3
Användning	1 142,3	1,9	3,7	3,5	3,2

¹ Förändring i lagerinvestering anges i procent av föregående års BNP.

Den privata konsumtionen bedöms nu öka med hela 2,7 % 1986. Även den offentliga konsumtionen väntas fortsätta att öka 1986. Kommunsektorns ekonomi är överlag god, även om skillnaderna mellan enskilda kommuner och landsting är stora. Den kommunala sysselsättningen beräknas öka med närmare 25 000 personer 1986.

Även investeringar och lagerupbyggnad väntas i någon mån bidra till tillväxten 1986. Under de senaste åren har investeringsnivån i den svenska ekonomin höjts markant. För 1986 förutses en fortsatt ökning av investeringarna i industrin och näringslivet i övrigt. För bostadsinvesteringarna förutses en viss minskning i år, men mycket tyder på att bostadsbyggandet kommer att öka åren därefter. De totala investeringarna beräknas öka med ca 2 % 1986.

Arbetsmarknadsläget har förbättrats markant de senaste åren. Antalet sysselsatta har ökat med 85 000 personer mellan 1982 och 1985. De arbetsmarknadspolitiska insatserna i form av beredskapsarbeten m. m. har kunnat reduceras i följd och en fortsatt neddragning sker i år. Arbetslösheten har gått ned från toppnivån 3,5 % 1983 till 2,8 % 1985. I internationell jämförelse är detta en mycket framgångsrik utveckling. Sysselsättningen bedöms nu kunna öka med ytterligare ca 30 000 personer 1986 och arbetslösheten fortsätta att minska något jämfört med i följd.

Bytesbalans

Efter devalveringen i oktober 1982 förbättrades bytesbalansen kraftigt. År 1984 uppnåddes ett visst överskott i balansen gentemot utlandet. Till följd av ett starkt inhemskt efterfrågetryck och ett antal tillfälliga faktorer försvagades bytesbalansen 1985. Underskottet i bytesbalansen beräknas ha uppgått till 9 miljarder kr. 1985, se tabell 2.

Tabell 2 Bytesbalans
Miljarder kr., löpande priser

	1982	1983	1984	1985	1986
Export av varor	168,1	210,5	242,4	260,0	271,1
Import av varor	173,9	200,4	217,9	244,0	243,5
Handelsbalans	-5,8	10,1	24,5	16,0	27,6
Korrigeringspost	-4,4	-3,0	-3,6	-3,6	-3,2
Tjänstebalans	6,3	9,3	9,4	9,5	7,2
Transfereeringsnetto	-18,9	-23,6	-27,1	-31,3	-28,2
Bytesbalans	-22,8	-7,2	3,2	-9,4	3,4

I finansplanen förutsågs en viss förbättring av bytesbalansen i år. Den förbättringen blir med de nya förutsättningarna för oljepriser och dollarkurs betydligt större. I grova drag innebär en nedgång i oljepriset med 1 dollar per fat en förbättring av bytesbalansen med ca 600 milj.kr. Vidare innebär en sänkning av dollarkursen med 10 öre vid oförändrat valutaindex att bytesbalansen stärks med ca 500 milj.kr.

Däremot förbättras inte konkurrenskraften nämnvärt av de fallande oljepriserna, eftersom de sänker kostnader och priser även i våra konkurrentländer. Till följd av att prisökningarna på den svenska exporten av bearbetade varor fortfarande är något högre än i omvärlden, beräknas de svenska företagen fortsätta att förlora marknadsandelar när det gäller exporten till OECD-området. Exporten av bearbetade varor förutses i år öka något långsammare än i följd. Den totala exporten beräknas likväl öka med drygt 5 % 1986 att jämföra med 3 % 1985 på grund av att exporten av övriga varor beräknas öka 1986, medan den minskade 1985.

Importen förutses öka närmare 7 % 1986. Till detta bidrar en fortsatt kraftig efterfrågeökning i Sverige, främst i form av privat konsumtion. Även exportens expansion drar med sig ökad import. Den lugnare utvecklingen när det gäller maskininvesteringar och lageruppbyggnad, vilka nor-

malt har ett högt importinnehåll, gör emellertid att importen väntas öka i något långsammare takt i år än i fjol.

Bytesbalansen beräknas nu visa ett överskott om drygt 3 miljarder kr. 1986. Förbättringen av bytesbalansen jämfört med 1985 beror till största delen på lägre oljepriser.

2.3 Penningpolitiken

De minskade finansiella obalanserna, främst minskningen av statens budgetunderskott och förbättringen av bytesbalansen, har ändrat förutsättningarna för penningpolitiken under de senaste åren. Penningpolitiken förs numera huvudsakligen genom öppna marknadsoperationer från riksbankens sida, dvs. genom köp och försäljning av statspapper på marknaden, varigenom likviditet och ränteläge påverkas på önskvärt sätt. Ett viktigt mål för penningpolitiken är därvid att ränteläge och likviditet anpassas, så att ett valutautflöde kan undvikas.

Valutaflöden och räntor

Det stora privata valutainflödet under andra halvåret 1985 har fortsatt under årets första månader. För perioden januari–mars har det totala valutainflödet uppgått till 9,5 miljarder kr.

Det omfattande och ihållande valutainflödet och en nedgång i den internationella räntenivån har möjliggjort en successiv neddragning av den inhemska räntenivån och en viss förstärkning av den svenska kronans yttre värde. Räntan på 3-månaders statspapper, som var över 16 % efter kreditåtstramningen i maj förra året, hade sjunkit till under 10 % i mitten av april i år.

Då de svenska räntorna har sjunkit i snabbare takt än de internationella, har den svenska räntemarginalen mot t.ex. eurodollarräntorna minskat från 8 till ca 3 procentenheter. Diskontot har också sänkts i flera etapper till 8,5 %.

De sjunkande räntorna och det fortsatta valutainflödet måste tolkas som att tilltron till den svenska ekonomin har stärkts i takt med att underskotten i statsbudgeten och bytesbalansen reducerats. Ett positivt valutainflöde kan ge utrymme för amorteringar på den statliga utlandsskulden under året.

Statens lånebehov

Statens budgetunderskott har reducerats kraftigt under senare år. Detta har i sin tur inneburit att statens låneanspråk på kreditmarknaden minskat i omfattning. För 1986 beräknas statens lånebehov stanna vid 46 miljarder kr., vilket är 7 miljarder kr. mindre än föregående år. Omkring hälften av upplåningsbehovet beräknas, genom den indragning av medel som sker på särskilda konton, kunna finansieras i riksbanken, se tabell 3.

En mycket stor del av den statliga upplåningen beräknas även under 1986 ske i hushållssektorn, sammanlagt ca 17 miljarder kr. Staten har via

Tabell 3 Finansiering av statens lånebehov 1984–1986
Nettobelopp, miljarder kr.

Prop. 1985/86: 150
Bil. 1

	1984	1985	1986
Statens budgetunderskott ¹	74	61	48
Valutaförluster på statliga utlandslån	11	8	2
Statens lånebehov	63	53	46
Finansiering:			
1. Riksbanken	28	3	24
därav: företags och kommuners in-			
sättningar i riksbanken	9	15	11
kassakravsmedel	—	—	8
övrigt	19	-12	5
2. Inhemsk marknad	35	39	22-27
därav: allemanssparande	6	10	15
premie- och sparobligationer	9	8	2
övrigt	20	21	5-10 ²
3. Utlandet	0	10	-5-0
Summa finansiering	63	53	46

¹ Budgetunderskottet anges här enligt riksgäldskontorets kassamässiga principer och skiljer sig något från det budgetunderskott som riksrevisionsverket redovisar.

² Inkl. prioriterade statsobligationer.

Källa: Riksbanken.

allemanssparandet och det nya premielånet, den s. k. storpremien, redan under första kvartalet lånat upp mer än hälften av det belopp som staten bedöms behöva låna i hushållen under 1986. Allemanssparandet väntas även under återstoden av året kanalisera en stor del av hushållssparandet till staten. Staten bör därför kunna minska sin upplåning från hushållen i form av premie- och sparobligationer.

Nettoupplåningen på den inhemska marknaden i form av statsskuldväxlar och riksobligationer bedöms mot denna bakgrund bli betydligt mindre under 1986 än under de närmast föregående åren. Det blir dock även fortsättningsvis frågan om en betydande bruttoupplåning, då en stor del av statsskuden är kortfristig och därmed omsätts under året. Det är därför angeläget att få längre löptider på de statliga lånen genom en ökad andel riksobligationer.

Jag vill i detta sammanhang nämna att statsrådet Johansson, i enlighet med riksdagens begäran våren 1985, i det följande kommer att redovisa de närmare skälen för att behålla den bemyndigandelag som ger regeringen möjlighet att reglera betalningsvillkoren vid kreditköp.

3 Utvecklingen under återstoden av 1980-talet

Den svenska ekonomins läge är i dag bättre än vad det var i början av 1980-talet. Resursanvändningen har vridits i riktning mot investeringar och minskad utlandsupplåning, samtidigt som statens budgetunderskott har sjunkit, inflationen minskat och sysselsättningen ökat. Till den förhållandevis ljusa bilden bidrar också det senaste halvårets internationella utveckling.

Betydande problem återstår

Även om det statliga budgetunderskottet minskat, är det fortfarande av en storlek som hotar att driva upp räntenivån och öka inflationstrycket i ekonomin. Våra affärer med utlandet är ännu inte i varaktig balans, vilket visade sig i ett förhållandevis stort underskott i bytesbalansen när kapacitetsutnyttjandet ökade 1985. Det överskott som förutses för innevarande år beror till största delen på fallet i råoljepriserna och motiverar därför inte slutsatsen att problemet med externbalansen långsiktigt skulle vara löst. Det totala sparandet är fortfarande för lågt. Det sparande som vi nu har räcker inte till för att finansiera såväl importen som investeringsverksamheten och räntorna på utlandsskulden.

Den svenska pris- och löneökningstakten 1986 torde fortfarande ligga för högt jämfört med våra viktigaste konkurrentländer. De nyligen träffade uppgörelserna på den privata arbetsmarknaden bör dock ge goda möjligheter att växla ned lönestegringstakten 1987.

På arbetsmarknaden har läget generellt sett förbättrats, men det finns fortfarande betydande problem. Vissa regioner i landet brottas med stora svårigheter. En del grupper på arbetsmarknaden, framför allt ungdomar och långtidsarbetslösa har, trots ett förbättrat efterfrågeläge, svårt att få en stadigvarande sysselsättning.

En väg mot balans

Inom finansdepartementet har gjorts en analys av den ekonomiska utvecklingen under perioden 1987–1989 (bilaga 12). I dessa s. k. treårskalkyler tecknas en fortsatt väg mot balans för den svenska ekonomin. Därtill redovisas några alternativa kalkyler för hur ekonomin kan utvecklas vid en högre lönekostnadsutveckling, ett högre oljepris resp. ett högre arbetskraftsutbud än i huvudalternativet.

Till grund för analysen antas att tillväxten i omvärlden blir 3 % per år, vilket ger en världshandelstillväxt om ungefär 5 % per år i volym. Dollarkursen och råoljepriset antas för kalkylperioden i genomsnitt ligga på nivå 7,40 kr. per dollar resp. 15 dollar per fat. Vidare antas en årlig inflationstakt i de industrialiserade länderna på 3 %.

Kalkylerna visar vad som händer, om de nominella lönekostnadsökningarna i den svenska ekonomin kan begränsas till 4,5 % 1987 och därefter till 3 % per år. Med löneökningar av denna storlek är det möjligt för svensk industri att sänka sina relativpriser. Därvid kan en fortsatt utbyggnad av den svenska industrin ske. Detta medför i sin tur att bytesbalansen förbättras och att utlandsskulden kan minskas.

En stram finanspolitik har förutsatts. Resultatet härav är en förhållandevis långsam ökning av den offentliga konsumtionen. Det blir därmed utrymme för en ökning av reallönerna och den privata konsumtionen med drygt 2 % per år.

Sammantaget finns det förutsättningar för att den årliga tillväxten av BNP i genomsnitt blir ungefär 2 %. Tillväxten bedöms dock bli något lägre 1987 till följd av att våra marknadsandelar i utrikeshandeln minskar något. Detta beror främst på att relativpriserna stiger under 1985 och 1986.

Sysselsättningen kan också öka, om ovanstående förutsättningar uppfylls. Totalt kan ytterligare 80 000 personer förväntas få arbete. Arbetslösheten kan därmed fortsätta att minska.

Också statens finanser bör kunna förbättras kraftigt. Från dagens nivå på ungefär 50 miljarder kr. skulle budgetunderskottet under de angivna förutsättningarna kunna minska till knappt 20 miljarder kr. 1989.

Stram finanspolitik och låga nominella löneökningar

Slutsatsen av kalkylerna är att det är möjligt att fortsätta vägen mot balans för den svenska ekonomin. Utvecklingen går dock inte i rätt riktning av sig själv. Den strama finanspolitiken måste vidmakthållas. Den är nödvändig för att sparandet i den offentliga sektorn skall kunna förbättras. Detta är i sin tur en förutsättning för att få ned ränteläget och inflationstakten.

Ett förbättrat offentligt sparande bidrar också till att efterfrågenivån inom landet inte ökar för snabbt. Härvidlag är det bytesbalansen som är begränsningen. Trots den stora förbättring i bytesförhållandet som oljeprisnedgången medfört, finns det skäl att vara bekymrad för bytesbalansen. Den konkurrensutsatta sektorn är ännu inte tillräckligt stor, för att vi skall kunna höja kapacitetsutnyttjandet i ekonomin så mycket som vore önskvärt från tillväxt- och sysselsättningssynpunkt. Ett betydande underskott i bytesbalansen kan uppkomma, om den inhemska efterfrågan ökar för snabbt.

Förutom en stram finanspolitik krävs väsentligt lägre löneökningar än tidigare.

Konsekvenserna av relativt höga löneökningar har studerats i en alternativ kalkyl. Resultatet skulle bli en uppgång av av industrins relativpriser, som i sin tur skulle medföra förluster av marknadsandelar såväl på hemmasom på exportmarknaderna. Tillväxten i ekonomin skulle sjunka kraftigt. Dessutom skulle investeringarna i industrin minska och därmed bromsa den nödvändiga utbyggnaden av den konkurrensutsatta sektorn. Också sysselsättningen skulle utvecklas väsentligt sämre. Arbetslöshetsnivåer på drygt 4 %, motsvarande ca 200 000 personer, skulle i så fall vara att vänta.

4 Åtgärder för tillväxt

En hög ekonomisk tillväxt är nödvändig för att förbättra medborgarnas standard i form av såväl höjda reallöner som utbyggd social välfärd. Det krävs också tillväxt för att sysselsättningen varaktigt skall kunna ökas och arbetslösheten nedbringas. Dessutom måste en del av tillväxten tas i anspråk för att öka investeringarna och förbättra bytesbalansen.

Skall kraven på rättvis fördelning, social trygghet och förbättrad livsmiljö kunna tillgodoses krävs ekonomisk tillväxt. Detta är dock inte liktydigt med att man till varje pris skall eftersträva högsta tänkbara tillväxt, så som den mäts i strikt ekonomiska termer. De åtgärder som en sådan inriktning av den ekonomiska politiken skulle kräva skulle nämligen komma att delvis stå i konflikt med de mål som uppställts för rättvisa, trygghet

och miljö. Därför kommer den ekonomiska politiken även fortsättningsvis att formas under hänsynstagande till medborgarnas krav på god livskvalitet.

Resultatet av de treårskalkyler som jag nyss redovisat visar klart på behovet av ökad tillväxt. Grundläggande för att nå en god tillväxt är en tillfredsställande konkurrenskraft och en god efterfrågan. Detta kan inte åstadkommas genom kraftigt ökade offentliga utgifter eller genom stora ofinansierade skattesänkningar. En sådan politik skulle medföra att budgetunderskottet på nytt började öka, vilket i sin tur skulle leda till att inflationen ånyo tog fart. Konkurrenskraften och bytesbalansen skulle försvagas och sysselsättningsläget skulle allvarligt försämrats. För att klara den yttre balansen och få ned inflationen skulle då inte återstå något annat alternativ för den ekonomiska politiken än en hård finans- och penningpolitisk åtstramning med åtföljande högre arbetslöshet.

För att öka tillväxten räcker det dock inte med en god konkurrenskraft. Det krävs också åtgärder som förbättrar ekonomins anpassningsförmåga till förändrade betingelser. I detta syfte föreslås nu ett antal åtgärder som är ett led i en dylik tillväxtfrämjande politik. Ytterligare förslag kommer att lämnas bl. a. i nästa års budgetproposition och när utredningsarbetet med en reformering av företagsbeskattningen är klart.

4.1 Förenklat skattesystem

Skattesystemet har flera viktiga uppgifter. Genom skatterna finansieras den offentliga sektorns verksamhet. Skattesystemet skall bidra till en rättvis fördelning av levnadsstandarden och skall stimulera arbete och sparande. Det bör också kunna användas inom stabiliseringspolitiken. Ett annat viktigt krav på skattesystemet bör vara att det skall vara enkelt att förstå och hantera.

En förenkling av skattesystemet innebär inte bara att reglerna blir lättare att förstå och tillämpa för myndigheter och skattskyldiga. Ett enklare skattesystem ökar också effektiviteten i ekonomin och minskar inslagen av skatteplanering.

Ett komplicerat skattesystem leder till ökade möjligheter till skatteundandragande. De grupper som har de största möjligheterna till och även de största insikterna i hur en framgångsrik skatteplanering skall göras är till övervägande del de mest välbeställda. En förenkling av skattesystemet är därför i hög grad motiverad också av fördelningspolitiska skäl.

Skattereformen 1983–1985 ledde till lägre marginalskatter och en begränsning av underskottsavdragens skattemässiga värde. Detta var ett nödvändigt steg för att stimulera arbete och sparande och motverka spekulation och konsumtion på kredit. I reformen ingick också vissa förenklingar, bl. a. genom att en del småavdrag avskaffades eller schabloniserades.

1985 beslutade riksdagen att höja schablonavdraget för löntagare till 3 000 kr. och att avdrag för resekostnader till och från arbetet skall få ske fullt ut. Genom bl. a. dessa förändringar möjliggjordes genomförandet av den förenklade löntagareskattningen, som kommer att kunna användas fr. o. m. 1987 års taxering.

Samtidigt med denna reform höjdes också det s. k. sparavdraget till 1 600 kr. per skattskyldig. I kombination med allemanssparandet leder detta till att stora grupper kommer att befrias från beskattning av avkastningen på sitt sparande.

För juridiska personer har betydande förenklingar gjorts, bl. a. genom att såväl den kommunala beskattningen som garantibeskattningen har slopats för aktiebolagen.

Den proposition som regeringen förelade riksdagen i mars i år med förslag till reform av inkomstskatten för 1987 och 1988 innehåller förslag till en rad förenklingar. T.ex. föreslås att sambeskattningen av B-inkomster, dvs. främst kapitalinkomster, skall slopas. Även vissa räntetillägg vid beskattningen föreslås bli slopade. Bl.a. av förenklingsskäl föreslås vidare att marginalskattespärren slopas liksom den särskilda kvittningsrätten mellan kapitalinkomster och underskott av annan fastighet upp till 30 000 kr.

Propositionen om ändrade inkomstskatteskalar lägger grunden för en reallöneökning efter skatt redan vid mycket måttliga bruttolöneökningar. Höjningen av det kommunala grundavdraget från 7 500 till 10 000 kr. betyder tillsammans med övriga förändringar av skatteskalan, bl. a. höjningen av brytpunkten från 124 800 till 150 000 kr. och sänkningen av den högsta marginalskatten till ca 75 %, att det blir skattelättnader i samtliga inkomstskikt.

De nya skatteskalar som föreslås blir avsevärt enklare än de nuvarande, eftersom de endast innehåller fyra skatteskikt mot f.n. tio. Genom höjningen av det kommunala grundavdraget kommer ytterligare ca 200 000 inkomsttagare helt att befrias från inkomstskatt. Införandet av ett statligt grundavdrag på samma nivå är också en förutsättning för att skapa överensstämmelse mellan den statliga och den kommunala taxeringen.

Jag föreslår nu att ytterligare en rad förenklingar av skattesystemet föreläggas riksdagen. Den kommunala garantibeskattningen för fastigheter som ägs av fysiska personer förelås bli slopad, liksom det extra avdraget på 1 500 kr. som f.n. får göras av den som är mantalsskriven på sin fastighet. Med borttagandet av garantibeloppet och det extra avdraget försvinner två av de mest frekventa felkällorna vid taxeringen. Vidare föreslås att all inkomst skall beskattas i hemortskommunen, vilket bl. a. innebär att avdrag vid den kommunala taxeringen i hemortskommunen får göras även för underskott som uppkommer i annan kommun än hemortskommunen.

De reformer som nu föreslås innebär att skattesystemet kraftigt förenklas, samtidigt som de kommunala och de statliga taxeringarna blir identiska. Detta får också gynnsamma fördelningspolitiska effekter. Exempelvis har det blivit allt vanligare att skattskyldiga gör sådana dispositioner, att de inte behöver betala någon garantiskatt. Det har också blivit allt vanligare att avdragsbegränsningen för underskott i annan kommun än hemortskommunen kringgås. De åtgärder som jag föreslår innebär således att inslagen av skatteplanering begränsas.

Jag föreslår vidare att skatteplikten för restitutionsräntor slopas, liksom tidigare skett för ränta på överskjutande skatt. I samband därmed föreslås räntesatsen bli halverad. Vidare föreslås att inbetalningen av kvarsfatt

från löntagarna skall reduceras från fyra till tre månader för att möjliggöra inleverans till staten vid ett enda tillfälle. På så sätt förenklas även detta förfarande. Andra förenklingar som föreslås är skattefrihet för vittnesersättningar, enklare regler för investeringsfonderna och för vägtrafikskatten samt en viss förenkling av energibeskattningen. Dessutom föreslås att den individuella beskattningen av medlem i bostadsrättsförening slopas. Sammantaget innebär förenklingsförslagen också en viss skattesänkning.

Arbetet med att förenkla skattesystemet måste föras vidare. Därför avser jag att göra en systematisk genomgång av vårt skattesystem för att kunna lämna fler konkreta förslag till förenklingsåtgärder. Förenklingssträvandena får emellertid inte innebära att man gör avkall på det övergripande målet om ett rättvist skattesystem. Därför måste förenklingsåtgärderna hela tiden balanseras mot kraven på ett rättfärdigt skattesystem.

4.2 Avregleringar

För all näringsverksamhet krävs att samhället sätter upp vissa normer eller regler för att uppnå viktiga samhälleliga mål. Sådana regler kan dessutom vara betydelsefulla för att upprätthålla konkurrens på lika villkor. Samtidigt står det klart att floran av regler kan bli alltför omfattande och överskådlig. Vissa regler kan också ha blivit föråldrade eller ha en utformning som motverkar förnyelse eller försvårar konkurrens. Det är därför en central uppgift att eliminera eller ändra sådana regler som hämmar näringslivets utveckling. Detta får dock inte innebära att skyddet för de centrala samhällsmål om hälsa, säkerhet, god miljö m. m. som ligger till grund för olika regelsystem minskar.

Regeringen inledde för två år sedan ett arbete med att förenkla de regler som berör näringslivet. Som samordnare av arbetet fungerar normgruppen inom regeringskansliet. En central utgångspunkt för detta arbete är dock att det skall ske i decentraliserade former och att myndigheterna har ett stort ansvar för förenklingsarbetet inom sina respektive områden.

Normgruppens uppgift är att som sammanhållande lednings- och utredningsorgan inspirera, driva på och förmedla erfarenheter av förenklingsarbetet. I de anvisningar för normgruppens arbete som regeringen meddelat anges, att det bör ha en bred ansats och omfatta samtliga samhällssektorer med reglering av betydelse för näringslivet.

Både befintliga regler och nya regler, liksom tillämpning av dessa, bör enligt programmet ingå i förenklingssträvandena.

Inom ramen för den breda ansatsen skall koncentrerade insatser göras på vissa prioriterade områden, nämligen:

- skatte- och socialavgiftsområdet, vad avser administration, uppbörd, kontroll m. m.,
- arbetsmarknadsområdet, vad avser bl. a. myndighetservice och tillämpning av lagstiftning,
- näringslivets plan- och byggfrågor,
- transportsektorns reglering,
- teknisk provning och kontroll.

Resultaten av ansträngningarna att åstadkomma smidigare fungerande föreskrifter kan nu börja avläsas. Åtgärder av skiftande karaktär har vidtagits eller planeras. Regeringen har nyligen för riksdagen presenterat hitillsvarande resultat. Avregleringar och förenklingar har genomförts på flera områden. Som framgår av skrivelsen är arbetet med att förenkla regelsystemen mycket omfattande och berör nästan alla offentliga verksamhetsområden. Under de senaste åren har viktiga resultat åstadkommit på enskilda områden.

Som exempel kan nämnas avregleringarna på kreditmarknaden och förenklingsarbetet på skatteområdet. Inom arbetsmarknadspolitiken har skett en kraftig förenkling av arbetsmarknadsverkets regelsamling. Dessutom utreds viktiga förenklingar inom bostadslånesystemet och i regelverket på transportområdet. På utrikeshandelsområdet pågår ett arbete med att undanröja handelshinder såväl i Norden som i ett vidare västeuropeiskt sammanhang.

Inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde pågår f.n. en översyn av regleringarna av yrkestrafiken. Syftet är att höja effektiviteten på transportområdet.

Vad gäller taxitrafiken bör utrymme lämnas för en friare, mer marknadsmässig konkurrenssituation. Statliga regleringar bör användas mer återhållsamt än hittills varit fallet.

Även på godstrafikområdet är syftet att genom avreglering och förenkling åstadkomma ökad effektivitet. Bl.a. övervägs att slopa kraven på behovsprövning för tillstånd till transportförmedling och godslinjetrafik. Jag har erfarit att chefen för kommunikationsdepartementet senare i vår kommer att lägga fram förslag till riksdagen i dessa frågor.

4.3 Liberalisering av valutaregleringen

Den tämligen långtgående valutareglering som, trots vissa uppluckringar under senare år, alltjämt tillämpas i Sverige måste ses mot bakgrund av de svåra obalanser som rått i svensk ekonomi under senare delen av 1970-talet och början av 1980-talet. Under de senaste åren har emellertid bytesbalansen förstärkts kraftigt och budgetunderskottet har nedbringats väsentligt. Konkurrenskraften för svenskt näringsliv har de senaste åren varit god och inflationstakten är nu på väg att dämpas avsevärt. Förtroendet för den ekonomiska politiken har därmed successivt stärkts.

Det har därför skapats förutsättningar för att genomföra en betydande liberalisering av valutaregleringen. Liberaliseringen bör särskilt inriktas på de delar av valutaregleringen som kan bedömas hämma näringslivets utveckling. Hit hör i första hand att avskaffa kraven på utlandsupplåning vid direktinvesteringar i utlandet. Andra liberaliseringar som bör genomföras gäller svenskars förvärv av utländska aktier och köp av fastigheter i utlandet. Det är vidare angeläget att praxis vid tillämpningen av kvarvarande regleringar successivt anpassas i syfte att uppnå förenklingar och avlägsna onödiga hinder.

Vissa delar av valutaregleringen bör finnas kvar. Motiven för detta är stabiliseringspolitiska. Hit hör i första hand att förhindra kortfristiga kapi-

talplaceringar som styrs av ränteskillnader och förväntningar om räntecho och växelkursutvecklingen. Om sådana kapitalplaceringar skulle tillåtas, skulle potentialen för spekulativa valutaflöden öka kraftigt. De delar av valutaregleringen som förhindrar uppbyggandet av sådana behållningar – såväl svenskars placeringar i utländsk valuta som utlänningars placeringar i svenska kronor – bör därför bibehållas.

Avvecklingen av delar av valutaregleringen kan mycket väl leda till påfrestningar i form av valutaflöden under själva övergångsskedet. Det är dock uteslutet att använda statlig utlandsupplåning som instrument för att milda sådana övergångsproblem. Normen att staten inte skall låna i utlandet gäller alltfört.

Liberaliseringen av valutaregleringen bör kunna inledas redan i år och ske stegvis. I vilken takt liberaliseringen skall ske måste avvägas mot den samhällsekonomiska utvecklingen i övrigt. Jag vill i detta sammanhang understryka att regeringens ekonomiska politik ligger fast. Dess syfte är att häva kvarvarande obalanser i den svenska ekonomin. Denna inriktning bör medföra en fortsatt förstärkning av förtroendet för den svenska ekonomin och därmed underlätta den förestående liberaliseringen av valutaregleringen.

4.4 Forskning och utbildning

Den svenska och den internationella ekonomin står inför en snabb strukturomvandling. Kunskaps- och utbildningsnivån kommer att spela en avgörande roll för möjligheten att upprätthålla den höga ambitionsnivån för sysselsättning och välfärd. Hög svensk kompetens och forskningstradition finns förvisso inom viktiga tillväxtområden, såsom medicin, datologi och bioteknik; men vårt läge är utsatt, eftersom kompetensen inom många områden är investerad i ett litet antal ganska små forskningsmiljöer.

Statens uppgift är i detta sammanhang bl. a. att skapa effektivare forskningsmiljöer. Den skeva åldersfördelningen inom forskar- och lärarkåren måste rättas till och forskartjänsterna göras mer attraktiva.

Ett arbete för att bemästra dessa svårigheter har inletts, bl. a. genom det treårsprogram för forskningen som antogs av riksdagen 1984. En forskningsproposition förbereds inför 1987. I denna kommer åtgärder för att samtidigt stärka grundforskningen och att finna en mer effektiv struktur för den sektoriella forskningen att väga tungt. Chefen för utbildningsdepartementet avser att till 1987 års budgetproposition presentera förslag till vissa förenklingar av högskolans anslags- och styrsystem.

4.5 Arbetsmarknadspolitik

Ett viktigt led i en politik för att främja tillväxten är att stärka arbetsmarknadens funktionsförmåga. En effektiv arbetsförmedling som möjliggör att arbetssökande och lediga platser snabbt kopplas samman är därvid ett viktigt instrument. Genom de olika arbetsmarknadspolitiska åtgärderna ges arbetskraften ökad kompetens och erfarenhet. Därmed förstärks de sökandes möjligheter att ta de arbeten som finns på marknaden och arbets-

givarna ges ökade förutsättningar att erhålla kunnig arbetskraft som svarar mot deras behov.

De förslag rörande arbetsmarknadspolitiken som chefen för arbetsmarknadsdepartementet senare kommer att presentera innebär insatser enligt två huvudlinjer. För det första har de en inriktning så att de olika medlen på både kort och lång sikt medverkar till att de övergripande tillväxtmålen uppfylls.

Detta innebär att, utöver de betydande resurser till arbetsmarknadsutbildning som föreslogs i budgetpropositionen, ytterligare utbildningssatser föreslås med vidgade ramar för utbildning för såväl arbetslösa som anställda inom näringslivet. Dessutom föreslås vissa regeländringar, vilka gör utbildningsalternativet gynnsammare för de personer som drabbas av arbetslöshet. Genom förslagen ges möjlighet att erhålla fullt utbildningsbidrag för heltidsutbildning, även om den sökande endast arbetat deltid före utbildningen. Dessutom får utbildningstiden tillgodoräknas som underlag för arbetslöshetsersättning. Därmed undanröjs ett hinder för rekrytering till arbetsmarknadsutbildning och utbildningens ställning inom arbetsmarknadspolitiken stärks.

Bl. a. förordas vissa regeländringar inom ramen för flyttningsbidragen för att stödja främst byggnadsarbetare som arbetar på annan ort än hemorten.

Regeringen kommer också inom kort att med utnyttjande av finansfullmakten besluta om insatser för att främja byggsysselsättningen i de mest utsatta länen. Projekturvalet styrs av ett tillväxtpolitiskt perspektiv. Utgångspunkten skall vara projektens betydelse för utvecklingen av infrastrukturen och näringslivet på orten eller i regionen.

För det andra föreslås vissa kompletterande insatser för särskilt utsatta grupper, vilka trots de senaste årens positiva utveckling på arbetsmarknaden har bestående problem. Ett nytt system med inskolningsplatser inom näringslivet, som alternativ till ungdomslag, införs för ungdomar i syfte att underlätta för dessa att få en förankring inom industri och privat tjänstesektor. Förslaget förutsätter att parterna på arbetsmarknaden träffar avtal härom. Vidare betonas att placering i ungdomslag är en sistahandsåtgärd, som kan tillgripas när platsförmedling eller andra åtgärder inte gett resultat och att intensiva jobbsökaraktiviteter skall fortgå såväl före som under hela perioden i ungdomslag. Sammantaget innebär det att rekryteringen till näringslivet stimuleras.

De förslag jag här har nämnt syftar till att få anpassningen på arbetsmarknaden att fungera bättre och att därmed förkorta såväl arbetssökandetider som vakanstider. Arbetsmarknadspolitikens betydelse för tillväxten i ekonomin understryks därmed. Jag har erfarit att chefen för arbetsmarknadsdepartementet avser att återkomma med förslag, som leder till att arbetsmarknadspolitikens tillväxtfrämjande roll förstärks.

4.6 Regionalpolitik

Det svenska näringslivet genomgår f.n. en snabb strukturomvandling. Flera traditionella branscher går tillbaka sysselsättningsmässigt, medan

tjänstesektorn och den högteknologiska industrin expanderar. Den privata tjänstesektorn växer framför allt i storstadsregionerna. Ett litet antal stora företag spelar en dominerande roll för forskning och utveckling. Den högteknologiska industrin och den nya tjänsteproduktionen är starkt beroende av en bred och mångsidig arbetsmarknad och av närheten till kunskapsutveckling och forskning.

Denna utveckling innebär både möjligheter och faror. Det svenska näringslivets höga utvecklingsnivå och storföretagens utveckling på universitetsorterna utgör spjutspetsar inför framtiden. Samtidigt finns det en uppenbar risk för att denna utveckling delvis kan komma att ske på bekostnad av andra landsdelar, där produktion och sysselsättning kan stagnera och folkmängden minska. Politiken måste därför inriktas så att en önskvärd utveckling på universitetsorterna inte utarmar det övriga landet utan tvärtom verkar stimulerande också för andra regioner.

Mot denna bakgrund finns det skäl att löpande se över arsenalen av regionalpolitiska medel och vidta justeringar och kompletteringar för att stärka slagkraften i de regionalpolitiska insatserna.

Under industridepartementets anslag anvisas betydande belopp för regionalpolitiska ändamål. Därutöver anvisas stora belopp på andra departementsområden i syfte att utjämna regionala skillnader eller på annat sätt påverka regionala förhållanden. Som exempel kan nämnas skatteutjämningsbidraget, som har en utpräglad regionalpolitisk fördelningsprofil, stödet till jordbruket i Norrland och transportstödet till samma region. Även de arbetsmarknadspolitiska insatserna har en stor betydelse för den regionala utvecklingen. Sålunda är beredskapsarbetena koncentrerade till de utsatta regionerna. Senare denna dag kommer chefen för arbetsmarknadsdepartementet att presentera ett program med insatser för att stärka byggsysselsättningen i skogslänen. Ca 250 milj. kr. föreslås bli avsatta för detta ändamål. Projekten har valts på ett sådant sätt att de inte bara skall ge tillfällig sysselsättning utan också mer permanent skall kunna bidra till regionernas utveckling.

En förstärkning av infrastrukturen i skogslänen är en viktig del i ansträngningarna att långsiktigt stärka näringslivet och arbetsmarknaden i dessa län. Av grundläggande betydelse är därvid ett väl utbyggt transport- och kommunikationssystem. Omfattande investeringar har gjorts i bl. a. telekommunikationer och transportanläggningar. Vidare har regeringen stött en rad projekt inriktade på kunskapsuppbyggnad och teknikspridning i skogslänen. Bioteknik-, data- och rymdsatsningarna i Umeå, Luleå resp. Kiruna börjar nu ta konkret form. De särskilda insatser i Bergslagen som regeringen nyligen föreslagit innehåller åtgärder för att stärka infrastrukturen vad gäller utbildning och kommunikationer. Framtidsinriktade projekt har genomförts med regionalpolitiska medel även i andra delar av landet.

Statens industriverk har fått i uppdrag av regeringen att kartlägga utvecklingen av den privata tjänstesektorn och lämna förslag om hur även stödområdena skall kunna få del av dess expansion.

En angelägen uppgift är att inrikta utbildningen i landets olika delar, så att fler orter och regioner blir attraktiva för nya eller expanderande företag. Det gäller att öka också de små och medelstora företagens förmåga att

utveckla ny teknik samt att anamma ny teknik som utvecklats på annat håll. Ett nära samarbete mellan högskolor, kommuner och näringsliv blir därmed nödvändigt. Den miljö som en högskola kan erbjuda blir, om den utnyttjas rätt, en utvecklingsresurs för hela den region där den är lokaliserad.

En ökad satsning på högskolorna i olika delar av landet bör därför, i kombination med olika teknik- och utvecklingscentra samt med understöd av förnyelsefonderna och den nya AMU-organisationen, bli av stor betydelse inom regionalpolitiken.

4.7 Ökat virkesutbud

Skogsnäringen är av stor betydelse för den svenska ekonomin. Inte mindre än ca 20 % av landets varuexport härrör från skogsindustrin. För bytesbalansen är branschen ännu viktigare, eftersom skogsindustrin är mindre beroende av importerade insatsvaror än exportindustrin i genomsnitt. Också från sysselsättningssynpunkt är skogsnäringen viktig, inte minst i ett regionalt perspektiv.

Under senare år har skogsindustrins utveckling bromsats av brist på inhemsk vedråvara. Denna brist har tagit sig uttryck bl. a. i en omfattande import av skogsråvara samt i höga virkespriser. Därmed har lönsamheten i skogsindustrin försämrats och dess utbyggnad hållits tillbaka, samtidigt som bytesbalansen försvagats. Det samlade exportbortfallet sedan mitten av 1970-talet kan uppskattas till tiotals miljarder kr.

Det är emellertid inte tillgången på skog som i första hand har begränsat avverkningarna. I själva verket har det totala virkesförrådet ökat kraftigt under 1970- och 1980-talen. Den faktiska avverkningen har det senaste decenniet varit i genomsnitt ca 10 miljoner m³ sk per år lägre än den enligt virkesförsörjningsutredningen möjliga avverkningen.

Ett antal orsaker till den låga avverkningen har anförts. Bland dessa märks kombinationen av hög inflation och skatte- och avgiftsreglerna, svårigheter att tolka skogsvårdslagsstiftningen, otillfredsställande fastighetsstruktur, ökande andel passiva skogsägare samt i många fall bristande kunskaper om den egna fastigheten och om virkesmarknaden.

Det råder bred enighet om att avverkningarna kan öka. Det råder också enighet om att de bästa förutsättningarna att öka avverkningen finns inom delar av den privata skogsägargruppen.

Mot denna bakgrund föreslås nu ett antal åtgärder inriktade på att på kort sikt öka utbudet av vedråvara. De bör tillsammans kunna bidra till en högre och mer stabil avverkningsnivå. En god grund läggs därmed för en snabbare expansion av skogsindustrin.

För att göra det mer lönsamt att avverka föreslås att reglerna för insättning på skogskonto ändras. F.n. medges insättning med 60 % av intäkterna vid försäljning av s. k. rotposter och 40 % av intäkterna vid försäljning av s. k. leveransvirke. Dessa procentsatser bör höjas till 90 resp. 70 vid 1987–1989 års taxeringar. Jag återkommer till detta senare denna dag.

Reglerna om egenavgifter har också betydelse i detta sammanhang. Reglerna innebär bl. a. att egenavgifter tas ut på hela nettointäkten av

fastigheten, så snart den har "brukats". Även mycket små inkomster från försäljning av leveransvirke, djur, växtprodukter m. m. gör att fastigheten skall anses ha brukats. Detta leder i sin tur till att egenavgifter tas ut på bl. a. rotpostinkomster. Chefen för socialdepartementet avser att skyndsamt låta se över reglerna i detta avseende. En möjlighet är att ändra reglerna så att skogsägaren skall kunna redovisa vissa mindre "brukandeinkomster" och ändå inte behöva betala egenavgifter.

Även reglerna om högsta tillåtna slutavverkning kan ha icke önskvärda effekter på virkesutbudet. Chefen för jordbruksdepartementet kommer därför att föreslå lättnader i dessa. Förändringarna beräknas innebära att närmare 75 % av den privatägda skogsarealen undantas från ransoneringsbestämmelserna mot f.n. 23 %. Vidare ökas under en treårsperiod informationen och rådgivningen om minimiavverkningsskyldigheten.

De föreslagna informationsåtgärderna förutsätter tillförlitliga uppgifter om skogsbeståndet på olika fastigheter. Därför föreslås också att resurserna för de översiktliga skogsinventeringarna ökas.

Utbudet av skogsråvara bör vidare kunna ökas genom en aktivare tillämpning av gällande jordförvärvslag. Lantbruksnämnderna bör använda möjligheterna att ålägga köpare av skogsmark att upprätta och följa en skogsbruksplan. Vidare skall det anläggas ett regionalpolitiskt helhetsperspektiv vid förvärvsprövningen innebärande att skogsindustrin inte alltid skall behöva lämna ersättningsmark vid köp av skogsfastighet. I den mån omsättningen av fastigheter ökar stimuleras erfarenhetsmässigt även avverkningarna.

Chefen för jordbruksdepartementet kommer inom kort att föreslå regeringen att besluta om en översyn av strukturfrågorna i skogsbruket och jordbruket. Bl.a. skall effekterna av jordförvärvslagstiftningen ses över. Därvid skall de frågor som berör skogsbruket och virkesutbudet, inkl. den s. k. prisprövningen, behandlas med förtur.

För att stimulera till en förbättring av fastighetsstrukturen och till ett aktivare brukande bör det införas en regel om att skogsvårdsavgiften skall utgå med minst 300 kr. för varje ägare av en skogsfastighet. Avgiften för dödsbo som är äldre än fyra år bör vara minst 1 000 kr.

4.8 Stimulanser av hushållssparandet

En central uppgift för den ekonomiska politiken under senare år har varit att öka sparandet i den svenska ekonomin. Detta är nödvändigt dels för att investeringarna skall öka, dels för att underskottet i bytesbalansen skall elimineras och vändas i ett varaktigt överskott.

Till stor del bör sparandeökningen ske i den offentliga sektorn, främst genom att budgetunderskottet minskas. Därtill är det också angeläget att hushållssparandet ökar. Hushållens sparkvot har sedan 1982 varit låg och behöver öka både av samhällsekonomiska skäl och därför att det, som komplement till det kollektiva trygghetssystemet, är värdefullt för hushållen att ha ett eget sparkapital som en buffert för att möta oförutsedda utgifter.

Den ekonomiska politiken har under de senaste åren i väsentliga hänseenden förbättrat de generella villkoren för hushållssparandet. Marginalskatterna har sänkts markant för breda grupper av vanliga inkomsttagare. Realräntan, som under senare delen av 1970-talet rentav var negativ, har på senare tid varit förhållandevis hög. Inflationen har nedbringats och fortsätter att sjunka i år. Den negativa reallöneutvecklingen har brutits. I år väntas reallönerna öka och förutsättningar har skapats för fortsatta reallöneökningar under de kommande åren, bl. a. genom regeringens förslag till inkomstskattereform för 1987 och 1988.

Härtill kommer att en rad riktade insatser har gjorts för att främja hushållssparandet. Sparavdraget fördubblas från 800 till 1 600 kr. fr. o. m. i år. 1984 infördes allemanssparandet, som har blivit den mest framgångsrika sparformen i Sverige någonsin. Antalet sparkonton överstiger nu 2,5 miljoner. De insatta sparbeloppen uppgår till närmare 30 miljarder kr. Insättningarna i år beräknas bli ca 17 miljarder kr.

Genom en rad regelförändringar har också vinstsparandet blivit en mera attraktiv sparform. Här till kommer de insatser som görs, med hjälp av den nyinrättade spardelegationen, för att genom information och utbildning främja hushållens sparbeteende.

Genom att inflationen på senare tid dämpats markant och fortsätter att sjunka, har realräntan blivit förhållandevis hög. Härigenom har de statsfinansiella kostnaderna för allemanssparandet blivit större än vad som tidigare förutsattes. Dessutom finns, med dagens räntesatser i allemanssparandet, vissa risker både att s. k. skattearbitrage blir lönsamt (dvs. att det i vissa fall kan löna sig att låna för att sätta in pengar i allemanssparandet) och att andra sparformer, bl. a. vanlig bankinlåning, får alltför svårt att konkurrera.

Mot den bakgrunden föreslår statsrådet Johansson i det följande att räntenivån inom allemansspar fr. o. m. den 1 juli i år sänks till samma nivå som diskontot, vilket motsvarar en sänkning med 1,25 procentenheter. Även efter denna sänkning kommer spararna att få en hög, positiv realränta och allemanssparandet kommer alltjämt att vara den mest förmånliga sparformen. I syfte att ytterligare minska statsutgifterna föreslår statsrådet Johansson också att ersättningen till bankerna för deras hantering av allemanssparandet begränsas.

För att möjliggöra ett fortsatt uthålligt sparande inom allemanssparandet föreslår statsrådet Johansson dessutom att taket för de totala insättningar höjs från 35 000 till 50 000 kr.

Vidare föreslås att allemansfonderna, liksom andra aktiefonder, skall kunna placera upp till 30 % av fondvärdet i OTC-aktier, vilket bl. a. möjliggör för OTC-företag att starta företagsanknutna allemansfonder. Dessutom öppnas en möjlighet för Riksbyggen, liksom tidigare för HSB, att bedriva bosparande för ungdomar inom allemanssparandets ram.

Statsrådet Johansson föreslår också vissa förändringar inom vinstsparandet. Den del av räntan som kan lottas ut föreslås bli höjd från 2 till högst 4 %. Den skatt som hädanefter tas ut på vinstutbetalningar föreslås bli höjd till 40 %, vilket bättre motsvarar den normala beskattningen av kapitalinkomster. Vidare föreslås att det under perioden december 1986–februari

1987 skall vara möjligt att, utöver sedvanliga månadsinsättningar om högst 800 kr., sätta in ytterligare högst 5 000 kr. i vinstsparandet. Därmed erbjuds samma möjlighet till vinstspararna som tidigare stått öppen för allemansspararna.

Slutligen föreslås att ytterligare medel anslås till spardelegationen för förstärkta informationsinsatser. Totalt sett innebär de föreslagna åtgärderna statsfinansiella besparingar, som fr. o. m. budgetåret 1987/88 kan beräknas till drygt 1 miljard kr.

Prop. 1985/86: 150
Bil. I

5 Budgetpolitiken

5.1 Saldoutvecklingen innevarande och nästa budgetår

I budgetpropositionen i januari beräknades budgetunderskottet sjunka från ca 52 miljarder kr. för budgetåret 1985/86 till ca 49 miljarder kr. för budgetåret 1986/87.

Jag räknar nu med att budgetunderskottet båda budgetåren kommer att bli lägre, ca 50 resp. ca 45 miljarder kr., se tabell 4. Detta beror bl. a. på att inkomsterna har räknats upp till följd av en snabbare löneutveckling än vad som låg till underlag för beräkningarna i budgetpropositionen. Vidare har kostnaderna för statsskulden minskat till följd av att räntenivån och dollarkursen har sjunkit. Övriga utgifter har räknats upp bl. a. till följd av, dels att vissa tidigare planerade fondupplösningar inte genomförs budgetåret 1985/86, dels att poster omförts mellan budgetens utgifts- och inkomstsida. I avsnittet "Statsbudgeten och särskilda frågor" kommer jag att lämna en utförligare redovisning av budgetutvecklingen.

Tabell 4 Statsbudgeten för budgetåren 1985/86 och 1986/87
Miljarder kr.

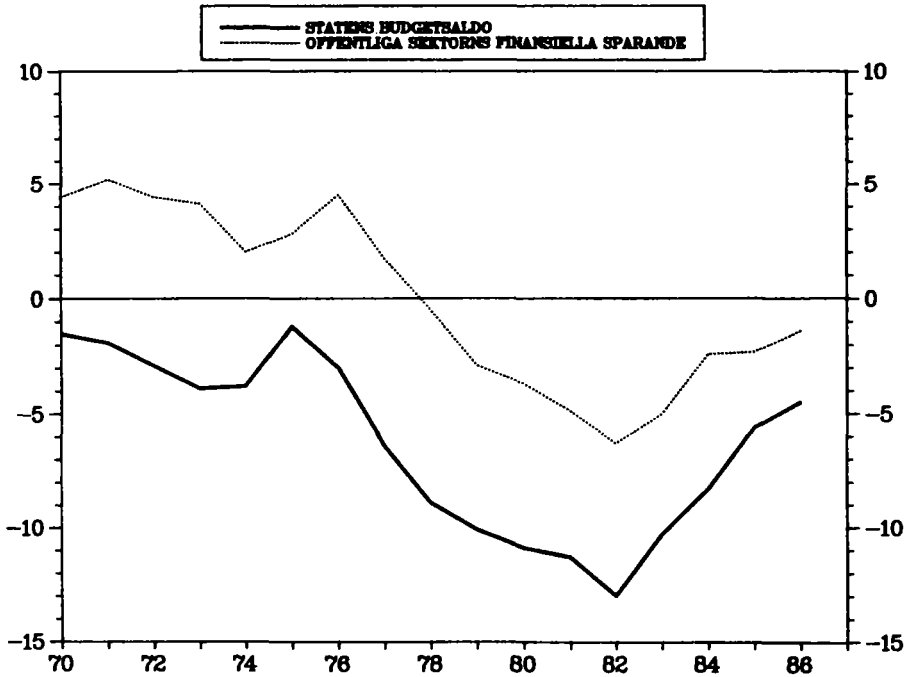
	1985/86		1986/87	
	Enligt budgetprop.	Nuvarande beräkning	Enligt budgetprop.	Nuvarande beräkning
Inkomster	273,3	276,2	286,7	292,5
Utgifter exkl. statsskuldräntor	254,0	260,0	264,6	269,4
Statsskuldräntor	71,5	65,9	71,0	68,0
Saldo	-52,2	-49,7	-48,9	-44,9

Som framgår av tablan överensstämmer utvecklingen för redovisat budgetsaldo, underliggande saldo och statligt upplåningsbehov relativt väl. Tendensen i saldoutvecklingen är med andra ord i huvudsak densamma, oavsett vilken mätmetod som används.

Budgetutvecklingen med olika mått

Miljarder kr.

	1985/86	Förändring	1986/87
Redovisat budgetsaldo	-49,7	+4,8	-44,9
Underliggande budgetsaldo	-48,2	+2,5	-45,7
Statligt upplåningsbehov	46,9	-2,7	44,2

¹ Statens budgetsaldo avser budgetåren 1970/71–1986/87.

Med den nu förutsedda budgetutvecklingen och den utveckling av den kommunala ekonomin som jag återkommer till i det följande, kommer den offentliga sektorns finansiella sparande fortsätta att förbättras i år och under 1987. Förbättringen av det offentliga sparandet sedan 1982 är mycket markant såväl mot bakgrund av den tidigare negativa utvecklingen som vid en internationell jämförelse. Denna utveckling framgår av diagram 2.

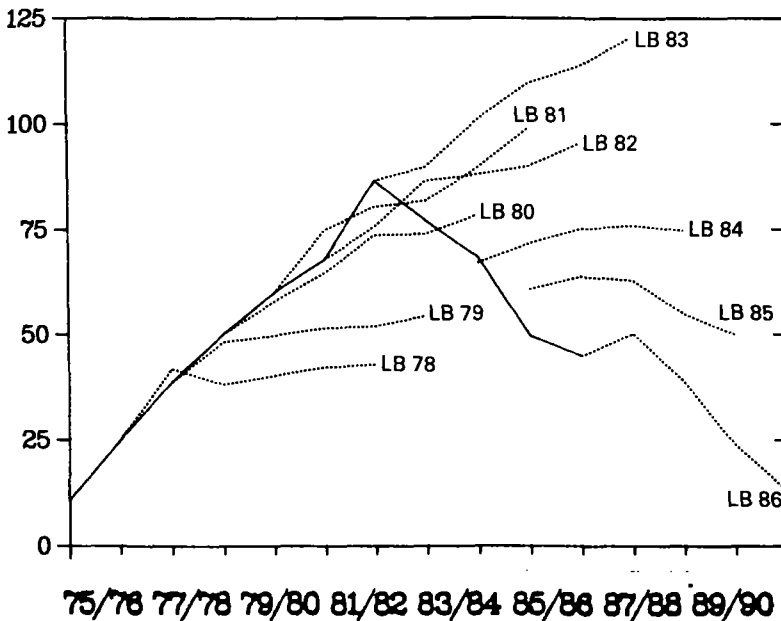
5.2 Långtidsbudgeten

Trenden för budgetsaldot

Under andra hälften av 1970-talet och de första åren av 1980-talet visade långtidsbudgetarna på en mycket dyster statsfinansiell utveckling. För varje ny långtidsbudget gällde att budgetunderskottet väntades öka under den framförliggande femårsperioden. Dessutom kom varje ny långtidsbudget att starta från ett större underskott, så att framtidsutsikterna blev allt mörkare. Till yttermera visso blev den faktiska utvecklingen för vart år ännu sämre än den prognostiserade. Denna utveckling illustreras i diagram 3.

Diagram 3 Utvecklingen av budgetsaldot enligt långtidsbudgetberäkningarna samt faktiskt beräknat budgetutfall

Miljarder kr.

Anm: För LB 84, LB 85 och LB 86 redovisas lågalternativet i diagrammet.

Efter 1983 har bilden förändrats markant. Långtidsbudgeterna visar nu för varje år en alltmer positiv utveckling under den kommande femårsperioden. Dessutom börjar varje ny långtidsbudget på en lägre underskottsnivå än föregående års beräkning. Detta gäller också innevarande års långtidsbudget.

I det s. k. lågalternativet, med låga nominella pris- och löneökningar och god tillväxt, beräknas budgetunderskottet i löpande priser sjunka från ca 45 miljarder kr för budgetåret 1986/87 till ca 13 miljarder kr. under budgetåren 1990/91.

Orsaker till omsvängningen

Denna omsvängning från ett ytterligt oroväckande statsfinansiellt framtidsperspektiv till en mera kontrollerad budgetutveckling förklaras av flera faktorer. En viktig orsak är den relativt goda tillväxt i ekonomin som uppnåtts genom den förbättrade konkurrenskraften och den gynnsammare internationella utvecklingen. Denna tillväxt har lett till en kraftig ökning av statsinkomsterna utan att skattetrycket har behövt ökas. Men även den strama utgiftspolitik har bidragit till den positiva saldoutvecklingen. Av långtidsbudgeten framgår att utgifterna exkl. statsskuldräntorna motsvarade ca 29 % av BNP budgetåret 1975/76, för att sedan stiga till närmare 35 % budgetåret 1980/81. Under de två följande åren låg utgiftsandel

kvar på denna nivå. Sedan dess har andelen fallit till 29 % för innevarande budgetår.

Slutsatsen av årets långtidsbudget är densamma som efter 1984 och 1985 års långtidsbudgeter: med en ekonomisk politik inriktad på att skapa en god tillväxt och lägre inflation kombinerad med en stram budgetpolitik som begränsar utgiftstillväxten, kan statsfinanserna bringas i ordning.

Men långtidsbudgeten visar också att även mindre avvikelser från denna politik snabbt kan föra oss tillbaka till en situation med besvärliga statsfinansiella problem.

I långtidsbudgeten presenteras en alternativ beräkning, det s. k. högalternativet. I detta alternativ antas priserna och de nominella lönerna öka snabbare, räntenivån bli högre och tillväxten utebli. Med dessa förutsättningar, som var och en för sig inte dramatiskt avviker från lågalternativets, ökar budgetunderskottet den kommande femårsperioden från ca 45 miljarder kr. till 54 miljarder kr. En dålig ekonomisk tillväxt och en högre inflation skulle med andra ord slå igenom mycket kraftigt i statsbudgeten.

Effekten av svagare budgetpolitik

I långtidsbudgeten görs dessutom vissa studier av hur utgiftspolitiken påverkar budgetsaldots utveckling. Till att börja med konstateras att det finns områden där utgiftsökningar erfarenhetsmässigt brukar beslutas men där sådana beslut – enligt gällande beräkningsteknik – ej har in-tecknats i långtidsbudgeten. Detta gäller t.ex. uppräknig av barnbidragen och arbetsmarknadspolitiska insatser. Om sådana utgiftspåslag sker under kommande femårsperiod i samma utsträckning som under senare år blir budgetunderskottet 8 miljarder kr. större slutåret 1990/91 jämfört med lågalternativet.

Vidare presenteras beräkningar i långtidsbudgeten som visar att en mindre strikt utgiftsgranskning än under senare år relativt snabbt skulle leda till ökade budgetunderskott. Om utgifterna exkl. statsskuldräntor exempelvis skulle tillåtas öka i takt med BNP, skulle budgetunderskottet under slutåret i långtidsbudgetperioden bli ca 35 miljarder kr. större.

5.3 Slutsatser av långtidsbudgeten och treårskalkylerna

En viktig slutsats som kan dras från långtidsbudgetens resultat är att den strama budgetpolitik som bedrivits under senare år och som givit goda resultat i form av lägre inflationstakt och ökad tillväxt måste drivas vidare med fasthet och konsekvens. Detta är nödvändigt för att inflationstakten skall nedbringas till den nivå som gäller i våra viktigaste konkurrens-länder. En fortsatt stram utgiftsprövning är likaså nödvändig för att statsbudgeten och den offentliga sektorns sparande skall fortsätta att förbättras.

Långtidsbudgetens begränsningar

Långtidsbudgeten är en ren konsekvensberäkning av vissa givna antaganden. Sambanden i denna kalkyl är rent mekaniska. Kalkylen säger med andra ord inte något om huruvida de givna antagandena i verkligheten skulle vara förenliga med det budgetsaldo som kalkylen leder fram till. Exempelvis kan den antagna inflationstakten vara oförenlig med det saldo som kalkylen resulterar i.

Utöver detta konsistensproblem kommer de dynamiska effekterna att underskattas i långtidsbudgetens mekaniska kalkyl. En sämre allmänekonomisk utveckling eller en snabbare utgiftstillväxt leder sannolikt till att saldoförsämringen blir större än vad beräkningarna i långtidsbudgeten antyder. En budgetförsvagning torde nämligen negativt påverka förtroendet för den ekonomiska politiken. Därmed kan inflationsförväntningarna skjuta fart och en högre ränta framtvingas, vilket i sin tur verkar hämmande på investeringarna. Omvänt kan ett ökande förtroende för den ekonomiska politiken leda till att inflationsförväntningarna dämpas och räntan sänkas. Det som karakteriserat budgetutvecklingen det senaste decenniet är just att en omsvängning kan komma snabbt och att utvecklingen därefter kan gå fortare än vad som allmänt förutsetts, vare sig den gått i positiv eller negativ inriktning.

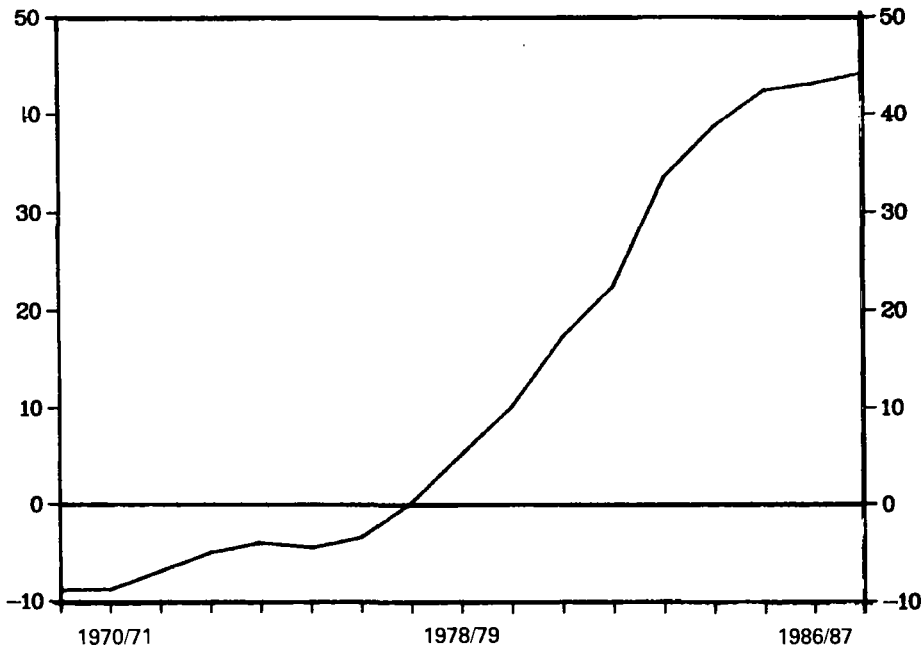
Motiven för den strama budgetpolitiken

I treårskalkylerna, där en högre grad av konsistens mellan de makroekonomiska storheterna är möjlig, bedöms budgetsaldot behöva förstärkas genom aktiva utgiftsbegränsningar under perioden för att den nödvändiga sparandeutvecklingen och den lägre inflationsutvecklingen skall uppnås.

De grundläggande motiven för en sådan fortsatt sanering av statsfinanserna utgår från de ekonomisk-politiska målen om full sysselsättning och jämn fördelning av levnadsstandarden. Ett stort budgetunderskott bidrar till att hålla inflationsförväntningar vid liv och leder till en högre räntenivå än eljest. Inflationen undergräver konkurrenskraften, sänker produktionen och minskar sysselsättningen redan på kortare sikt. Ett högre ränteläge motverkar kapitalbildningen och dämpar därmed produktion och sysselsättning på längre sikt.

Ett stort och varaktigt budgetunderskott har betydande negativa verkningar även direkt på inkomst- och förmögenhetsfördelningen. Den av budgetunderskottet stimulerade inflationen medför att stora förmögenhetsvärden omfördelas från sparare till låntagare.

En politik som syftar till att öka jämlikheten och som värnar om en stark offentlig sektor måste därför bygga på en stark finansiell position för den offentliga sektorn. Med hänsyn till hur det finansiella sparandet är fördelat inom den offentliga sektorn måste sparandeökningen i allt väsentligt åstadkommas inom den statliga sektorn. Mot denna bakgrund är det förstärkta sparandet i den offentliga sektorn (diagram 2) och den dämpning av statskuldens tillväxt som illustreras i diagram 4, en väsentlig framgång för de senaste årens ekonomiska politik.

Källa: Finansdepartementet.

Statsskulden (netto) är här definierad som statsskulden minus statens finansiella tillgångar.

5.4 Budgetpolitiken på kortare sikt

Långtidsbudgeten visar ökat underskott för 1987/88

Budgetutsikterna för budgetåret 1987/88, så som de framgår av långtidsbudgeten, innebär att den positiva budgetutvecklingen under senare år skulle brytas. Underskottet skulle återigen öka. Även om ökningen är begränsad skulle tecken på att underskottet åter ökar lätt komma att leda till en press uppåt på räntan och till stegrade inflationsförväntningar. En sådan utveckling är oförenlig med regeringens ekonomisk-politiska strategi. I denna ligger att budgetunderskottet gradvis och konsekvent skall reduceras. Från budgetåret 1982/83 har detta också skett i en genomsnittlig takt av drygt 2 procentenheter av BNP per år. Givetvis måste takten i denna statsfinansiella sanering anpassas till konjunkturutvecklingen. Men det är av avgörande betydelse att den drivs vidare.

Skattetrycket bör hållas i stort sett oförändrat

Regeringen har vid ett flertal tillfällen slagit fast att skattetrycket bör hållas i stort sett oförändrat på nivån 50 % av BNP. Flera omständigheter bidrar till att denna gräns bör iaktas. En viktig sådan är den betydelse statsmakterna fäster vid att en tillräckligt stor del av det tillgängliga realekonomiska

utrymmet avsätts för att höja reallönerna efter skatt, efter ett decennium av sjunkande eller stagnerande reallöner. Skattehöjningar skulle teckna in detta utrymme och därmed leda till stagnation eller t. o. m. minskning av reallönerna.

Med denna begränsning på statsbudgetens inkomstsida måste den nödvändiga fortsatta förstärkningen av statsbudgeten ske genom en kombination av restriktiv utgiftspolitik och god tillväxt i ekonomin. Begränsningen innebär bl. a. att staten inte kan tillåta en lönekostnadsökning på en annan nivå än vad som gäller för arbetsmarknaden i övrigt. Högre lönekostnadsökningar måste därför få återverkningar på verksamhetens omfattning. För budgetpolitiken inför budgetförslaget 1987/88 innebär detta att utgiftsprövningen måste bli fortsatt stram.

Principerna för utgiftspolitiken

Riksdagen har vid ett flertal tillfällen slagit fast de principer som skall gälla för utgiftsprövningen. Dessa är:

- Endast de allra mest angelägna reformerna bör genomföras. Omfattningen av sådana utgiftsökningar måste hållas nere samtidigt som de finansieras genom att andra utgifter minskas
- Utgiftsbegränsningar måste åstadkommas på vissa områden
- Arbetet med att begränsa utgiftsautomatiken måste fortsätta
- Åtgärder måste vidtas för att effektivisera den offentliga verksamheten och i vissa fall förändra dess organisations- och finansieringsformer
- En fortgående omprövning av existerande utgiftsprogram måste göras.

Riksdagen har tillämpat dessa principer i behandlingen av årets budgetproposition i vad avser den kommunala ekonomin, så att eventuella utgiftsökningar utöver de förslag som lagts i denna skall finansieras genom resp. utskotts försorg. Enligt min mening bör denna finansieringsprincip även gälla på övriga utgiftsområden. I annat fall riskerar finanspolitikens inriktning att urholkas.

Omprövning av medlen

Den nödvändiga fortlöpande omprövningen av verksamheter och utgiftsprogram bör ha som utgångspunkt de mål för resp. sektor som statsmakterna lagt fast. Syftet med omprövningen bör vara att pröva huruvida de medel som används fortfarande är de bästa eller om andra, alternativa medel i högre grad skulle kunna uppfylla de fastslagna målen. Omprövningen måste även innebära omprioriteringar, inte bara inom utan även mellan olika verksamheter. Likaså måste överväganden om vilken kvalitativ ambitionsnivå som skall upprätthållas inom olika sektorer ingå i omprövningsarbetet.

Ett omfattande arbete pågår f.n. för att stimulera till ökad effektivitet och till omprövning av existerande utgiftsprogram. I detta sammanhang vill jag nämna att regeringen i sina direktiv för myndigheternas anslagsframställningar för budgetåret 1987/88 ägnar dessa frågor betydande utrymme. Tonvikten har därvid lagts på ökad resultatuppföljning och om-

prövning av såväl de egna myndighetsanslagen som de transfereringsanslag som man administrerar.

De resursbegränsningar som det s. k. huvudförslaget utgör är en viktig förutsättning för rationaliseringen och effektiviseringen av statsförvaltningen. Åtgärder har också vidtagits för att öka incitamenten för de anställda att medverka aktivt.

I det allmänna statliga löneavtalet för 1984–1985 kom sålunda parterna överens om att lokala avtal borde träffas om försöksverksamhet med särskilda åtgärder för att öka produktivitet, kvalitet och service. De lokala parterna förutsattes komma överens om hur de anställda skulle få del av de förbättringar som uppnåddes. En sådan försöksverksamhet har inletts vid statens järnvägar och planeras för ytterligare några myndigheter.

I det fortsatta arbetet för en effektivare statsförvaltning är det angeläget med en samordning av de åtgärder som vidtas inom det avtalsreglerade och det budgettekniska området. Det kan bl. a. föranleda en utveckling av det s. k. huvudförslaget med ökade incitament för myndigheternas och de anställdas medverkan.

Treåriga budgetramar

Ett viktigt steg i riktning mot en effektivare och meningsfullare budgetprocess har tagits genom den försöksverksamhet med treåriga budgetramar som startade i fjol med särskilda direktiv till sex myndigheter. Genom att myndigheternas anslag genomgår en fördjupad budgetprövning vart tredje år, skulle påtagligt ökade möjligheter kunna skapas för statsmakterna att pröva hur väl olika verksamheter fungerar resp. att omprioritera resurser till nya, angelägnare verksamhetsgrenar. Försöksverksamheten med treåriga budgetramar bör nu utvidgas till att i en andra omgång omfatta ett tiotal myndigheter.

Riksrevisionsverket skall inom kort redovisa förslag till hur budgetmedel skulle kunna omfördelas mellan budgetåren och därmed skapa en bättre finansiell flexibilitet och större möjligheter till långsiktighet i myndigheternas verksamhet.

Till de olika åtgärder som bidragit till den gynnsamma statsfinansiella utvecklingen under senare år hör skilda former av kassahållningsåtgärder. I budgetpropositionen redovisade jag beräkningar enligt vilka sådana åtgärder minskat utgiftsnivån med mer än 2 miljarder kr. om året. På detta område finns ytterligare möjligheter till besparingar och effektivisering.

6 Kommunernas ekonomi

Den kommunala sektorn fullgör en rad för välfärdssamhället helt avgörande funktioner, alltifrån barnomsorg och skola till sjukvård och äldreomsorg. Det är därför angeläget att den kommunala sektorn kan fortsätta att utvecklas och förstärkas. Utvecklingstakten i denna expansion måste emellertid anpassas till de övergripande riktlinjerna för den ekonomiska politiken.

Vid behandlingen av budgetpropositionen uttalade sig riksdagen för att tillväxten i den kommunala konsumtionen borde hållas på nivån 1 % per år. Detta krävdes för att nödvändigt utrymme skulle återstå för att reallöner och privat konsumtion skulle kunna öka, samtidigt som tillräckligt med resurser avsattes för ökade investeringar och förbättrad utrikesbalans.

Inom den resursram som följer av en 1-procentig årlig tillväxt har kommunerna bedömts kunna uppfylla de krav på utbyggnad som följer bl. a. av den demografiska utvecklingen och riksdagens beslut om barnomsorgen. En betydande tillväxtpotential ligger även i kommunernas möjligheter till effektivisering och omprioritering av resurser till de skiftande behoven.

I årets finansplan framhölls att kommunsektorn 1987 skulle komma att få ett mycket gott finansiellt läge. Detta förklaras av den kraftiga inkomstökningen detta år samtidigt som utgiftsökningen hålls tillbaka. Underlag som tagits fram efter det att finansplanen lades fram visar nu att kommunsektorns gynnsamma ekonomiska läge kommer att förbättras ytterligare vid låga pris- och löneökningar. Utvecklingen skiljer sig något åt mellan kommuner och landsting bl. a. beroende på att de senare haft och fortfarande har en snabbare utgiftsexpansion. En fortsatt hög pris- och löneökningstakt kommer däremot ofelbart att försämra kommunsektorns ekonomi. Därmed skulle möjligheterna att fortsätta utbyggnaden av prioriterade områden kraftigt reduceras.

Det gynnsamma kommunalekonomiska läge som nu kan förutses skapar betydande finansiella överskott totalt sett. Riksdagen instämde i regeringens bedömning i finansplanen att det inte är rimligt att kommunerna långsiktigt skall öka sina finansiella tillgångar kraftigt, samtidigt som staten tvingas öka sina skulder. Riksdagen uttalade att om inte åtgärder vidtas för att dämpa kommunernas inkomstillväxt finns risk att volym- och kostnadstillväxten inte kan hållas inom de ramar som leder till samhällsekonomisk balans.

Åtgärder inför 1987

Utgångspunkten vid avvägningen av möjliga åtgärder var, enligt finansplanen, att de skulle kunna genomföras med ett i stort sett oförändrat skattetryck. Åtgärderna borde vidare lämna utrymme för en fortsatt volymexpansion på i storleksordningen 1 % per år.

Som ett första steg föreslogs neddragningar av specialdestinerade transfereringar till kommunerna med omkring 2,5 miljarder kr. i permanent effekt. Därutöver tillkommer en likviditetsmässig engångseffekt genom att utbetalningssystemet för kommunalt bostadstillägg till folkpension (KBT) läggs om. I finansplanen angavs vidare att regeringen under våren avsåg att föreslå ytterligare åtgärder.

Sedermera har regeringen föreslagit sänkta inkomstskatter 1987 och 1988 i syfte att möjliggöra reallöneökningar vid låga nominella löneökningar. För att sänkningen av marginalskatterna skall kunna leda till skattesänkningar även för låg- och mellaninkomsttagare, föreslogs bl. a. en

kraftig höjning av det kommunala grundavdraget. Om förskotten på kommunalskatten reduceras i motsvarande mån redan 1987 i stället för 1989, leder detta till att den eljest kraftiga ökningen av kommunernas skatteinkomster 1987 dämpas.

Samtidigt har de statliga transfereringarna till landstingen ökat genom den nyligen träffade överenskommelsen om ersättningar till sjukvårdshuvudmännen.

Inför de slutliga övervägandena om den kommunala ekonomin har överläggningar ägt rum med företrädare för kommuner och landsting. De ytterligare åtgärder som bör vidtas för att främja en balanserad finansiell utveckling av den kommunala ekonomin 1987 måste utformas så att hänsyn tas till att den ekonomiska situationen varierar markant mellan olika kommuner och landsting.

Inom skatteutjämningsystemet anpassas skatteutjämningsavgiften så att den finansierar den automatiska ökningen av bidragen. För att kompensera den uteblivna besparingen på lärarlönebidragen har i stället valts att i motsvarande mån höja skatteutjämningsavgiften. Den inkomstökning som följer av förvärvsavdragets slopande föreslås däremot få vara kvar i kommunsektorn.

Den metod som i flertalet kommuner nu visat sig tillämpas vid budgeteringen av KBT medför att den föreslagna omläggningen av utbetalningssystemet för KBT skulle skapa ett kraftigt bortfall i 1987 års budget trots att det endast rör sig om en engångsvis effekt. Mot denna bakgrund föreslås att endast hälften – ca 1,7 miljarder kr. – av engångseffekten av omläggningen skall falla på 1987 och resten på 1988. Dessutom föreslås att förskotten på kommunalskatt 1987 reduceras med 2/3 – ca 1,6 miljarder kr. – av den fulla effekten av det höjda grundavdraget detta år.

Sammantaget kvarstår i kommunsektorn efter dessa förändringar totalt sett ett inte obetydligt överskott som utöver den enprocentiga ökningen av konsumtionsvolymen också torde medge ökade satsningar på kommunala ROT-projekt. För utsatta kommuner kommer, dels medelsramen för extra skatteutjämningsbidrag att ökas, dels att prövas i vilken utsträckning medel som satts in på likviditetskonton kan behöva släppas fria. Därvid kommer särskilt att beaktas om angelägna ROT-projekt återfinns i de kommunala planerna.

Den kommunala ekonomin inför 1987

Prop. 1985/86: 150
Bil. 1

Regeringen hade i december 1985 överläggningar med företrädare för kommuner och landstingskommuner om den kommunala ekonomin, i första hand inför 1987. I årets finansplan (prop. 1985/86: 100 bil. 1) redovisades vissa allmänna överväganden avseende den kommunala ekonomin inför 1987 och vissa åtgärder rörande specialdestinerade statsbidrag. Sedan finansplanen lades fram har underlaget för bedömningarna aktualiserats, inkomstskatteförslag lagts fram och ytterligare överläggningar ägt rum med företrädare för kommunerna och landstingskommunerna. Jag avser att nu närmare redovisa mina överväganden och förslag i fråga om den kommunala ekonomin inför 1987.

1 Den ekonomiska utvecklingen i kommunsektorn inför 1987

Kommunsektorn beräknas, under nuvarande förutsättningar, få en mycket god finansiell situation 1987. Orsaken härtill är att inkomsterna ökar betydligt snabbare än utgifterna. Vid en inkomstutveckling om närmare 9% och en avsevärt mycket lägre volym- och prisutveckling kommer det finansiella sparandet i kommunsektorn, även efter angivna åtgärder, att vara stort. Utvecklingen skiljer sig dock åt mellan kommuner och landstingskommuner där de senare har en något sämre finansiell situation. Detta beror bl. a på att landstingen har haft en betydligt snabbare utgiftsexpansion. Landstingskommunerna har dock fortfarande en bättre likviditet än kommunerna.

Den finansiella utvecklingen i kommunsektorn bör ses mot bakgrund av det betydligt kärvare statsfinansiella läget men även mot det nödvändiga i att begränsa kommunernas och landstingskommunernas volymökning till en samhällsekonomiskt acceptabel nivå. Jag vill här påminna om det beslut riksdagen fattade hösten 1984 om riktlinjer för den ekonomiska politiken på medellång sikt där utrymmet för tillväxt i olika samhällssektorer redovisades. Där angavs att den kommunala konsumtionen inte får öka med mer än 1% för att kunna skapa ett tillräckligt utrymme för reallöneökningar och för den privata konsumtionen, mot bakgrund av reallönesänkningarna under ett antal år. Även om det goda finansiella läget ej skulle resultera i en högre konsumtionsökning, är det inte rimligt att kommunerna skall kunna öka sina finansiella tillgångar samtidigt som den statliga skuldsättningen ökar. Om det tillfälliga överutrymmet skulle leda till kraftiga nominella löneökningar skulle det i motsvarande mån begränsa möjligheterna att inom givna samhällsekonomiska ramar bygga ut den kommunala verksamheten på prioriterade områden.

Jag övergår nu till perspektiven för den kommunala ekonomin inför åren

1987–1988. I kalkyler som tagits fram i samarbete med de båda kommunförbunden redovisas dels den reala utvecklingen, dels den finansiella utvecklingen i kommunsektorn för dessa år. I den reala kalkylen har för kommunerna beaktats de förutsättningar som följer av befolkningens storlek och ålderstruktur, statsmakternas utbyggnadsambition för barnomsorgen samt andra effekter av statsmakternas beslut. För landstingskommunerna redovisas effekten av befolkningsförändringarna. Resultatet av kalkylerna framgår av följande uppställning.

Total volymförändring i den kommunala konsumtionen

	Volymförändring		Varav p. g. a. befolkningsförändringar	
	1987	1988	1987	1988
Kommuner	+1,2	+1,3	0,0	-0,1
Landstingskommuner	+1,1	+1,0	+1,1	+1,0
	+1,2	+1,2	+0,4	+0,3

Kalkylerna anger en total volymutveckling för den kommunala sektorn kring 1 % åren 1987 och 1988. I kommunerna beräknas volymökningen bli något högre än 1 %. Det förklaras delvis av att det minskande elevunderlaget i skolan kortsiktigt inte beräknas ge en motsvarande minskning av resursbehovet. Den största delen av volymökningen svarar barnomsorgen för med 0,8 % 1987 och 1,0 % 1988. Kalkylen för landstingen visar att det största utbyggnadsbehoven finns inom långtidssjukvården. I kalkylen har inte den pågående omstruktureringen inom sjukvården mot ökade insatser i hemmet beaktats.

I de finansiella kalkylerna har, i ett alternativ, förutsatts en kommunal konsumtionsökning om 1 % åren 1987 och 1988. Denna nivå överensstämmer med de av riksdagen godkända riktlinjerna för den ekonomiska politiken på medellång sikt. I kalkylen redovisas det finansiella sparandet både före och efter åtgärder i budgetpropositionen 1986 och i inkomstskattepropositionen. Finansiellt sparande är det begrepp som i nationalräkenskaperna används för att beteckna skillnaden mellan löpande inkomster och utgifter, exkl. upplåning och amortering under ett visst år. Enligt beräkningar som bygger på en låg pris- och löneutveckling kommer den finansiella situationen att totalt sett bli mycket god även efter hänsynstagande till åtgärderna i budgetpropositionen och inkomstskattepropositionen. I kalkylen har då förutsatts en oförändrad utdebitering och en volymökning om 1 % per år. Beräkningar som grundas på en högre pris-, löne- och volymökning ger en betydligt ogynsammare finansiell utveckling.

Den finansiella situationen i kommunsektorn är således i hög grad beroende av löne- och volymutvecklingen. Som exempel kan nämnas att 1 procentenhets snabbare löne- resp. volymutveckling försämrar det finansiella sparandet med 1,2 miljarder kr. resp. 1,4 miljarder kr. Sammanfattningsvis kan konstateras att den finansiella situationen i kommunsektorn, under förutsättning av en låg och stabil pris- och löneutveckling, kommer att bli

mycket god med ett stort finansiellt överskott. Utgångspunkten för de åtgärder som jag i det följande kommer att redovisa är att de kommunala inkomstökningarna skall reduceras så att en välavvägd begränsning av det finansiella sparandet sker. Omfattningen av de åtgärder som vidtas är, enligt min mening, sålunda avvägda mot kommunsektorns ekonomiska situation med en konsumtionsökning på 1% och restriktionen att hålla tillbaka kommunalskattehöjningar.

Jag vill här också erinra om vad finansutskottet uttalade i sitt betänkande (FiU 1985/86: 10):

”Som utskottet anfört är det angeläget att hålla tillbaka de statliga utgifterna. Ett led i detta arbete är att begränsa bidragen till kommunerna. En sådan inriktning av besparingsarbetet kan också med fördel förenas med ansträngningarna att minska detaljregleringen av den kommunala sektorn och öka den kommunala handlingsfriheten. Detta är i sin tur en förutsättning för att kunna effektivisera och rationalisera den kommunala verksamheten. Starka skäl talar således för att begränsningar av det kommunala finansiella utrymmet bör ske genom att begränsa statens bidrag till kommunsektorn.”

Jag vill instämma i finansutskottets uttalande, vilket också riksdagen antagit som sin mening, angående begränsningarna av det kommunala finansiella utrymmet. För att kommunernas finanser skall kunna utvecklas på ett balanserat sätt krävs dock att staten visar en stor återhållsamhet vad avser nya ålägganden samt att detaljregleringen av kommunernas verksamhet minskas, bl. a. genom de förslag som övervägs inom stat-kommun beredningens arbete. Samtidigt förutsätter detta att kommunerna och landstingskommunerna effektiviserar sin verksamhet och att nya resurser för prioriterade områden skapas genom en omdisponering av befintliga resurser. Detta kan bl. a. ske då elevantalet i skolan minskar och därmed även resursbehovet för skolan. Inom landstingskommunerna kan den ökade satsningen på den öppna vården ges utrymme genom en neddragning av den slutna vården.

De åtgärder som redan förelagts riksdagen samt de åtgärder jag kommer att föreslå i det följande summerar totalt till ca 6 miljarder kr. 1987. Därutöver kommer en engångseffekt för omläggningen av avräkningssystemet för KBT som vid den samlade bedömningen som nu gjorts bör fördelas med hälften 1987 och hälften 1988. I beloppet ingår även två tredjedelar av effekten av en höjning av det kommunala grundavdraget med 1500 kr., i ett första steg år 1987, som genom den reglering mot förskottet på kommunalskatte-medel som jag föreslår i det följande minskar kommunsektorns inkomster. Jag kommer i det följande även att föreslå åtgärder motsvarande den uteblivna, i budgetpropositionen 1986 föreslagna, besparingen inom utbildningsområdet. Jag avser även att föreslå en höjning av skatteutjämningsavgiften för att finansiera automatiken i skatteutjämningsbidraget. Däremot har jag vid den samlade bedömningen av kommunsektorns ekonomiska situation stannat för att inte föreslå en neutralisering av de ökade kommunala skatteinkomsterna som blir följden av att förvärvsavrdraget slopats.

Totalt sett kvarstår även efter här angivna åtgärder ett relativt stort sparandeöverskott i kommunsektorn på omkring 4 miljarder kr. som till större delen faller på kommunerna.

Den ekonomiska situationen varierar emellertid kraftigt från kommun till kommun. För att stödja de kommuner som har en besvärlig ekonomisk situation kommer jag att i det följande föreslå att medelsramen för extra skatteutjämningsbidraget höjs. Jag är även positiv till att situationen för utsatta kommuner och landsting också beaktas genom förtida frisläpp av innestående medel på likviditetskonto i riksbanken.

De åtgärder jag föreslår skall således ses, dels mot bakgrund av det kärva statsfinansiella läget och nödvändigheten i att vidta åtgärder för att förstärka statsbudgeten, dels i ljuset av det relativt goda finansiella läget i kommunsektorn och behovet av att begränsa den kommunala volymökningen så att utrymme kan ges för reallöneökningar.

2 Det kommunala grundavdraget

I propositionen om inkomstskatten (prop. 1985/86: 130) som nyligen förelagts riksdagen föreslås en reform av inkomstskatten för åren 1987 och 1988. Förslaget innebär bl. a. en höjning av det kommunala grundavdraget till 9000 kr. 1987 och till 10000 kr. fr. o. m. 1988. Förslaget medför därmed att kostnaden för denna del av reformen faller på kommunerna. En höjning av kommunala grundavdraget skulle – utan särskild reglering mot förskottet – påverka utbetalningarna till kommunsektorn först 1989. Detta beror på att kommunernas förskott av skattemedel grundas på föregående års taxering. Om inte någon reglering sker mot förskottet uppkommer emellertid en dubbeleffekt 1989, dels på slutavräkningen för 1987, dels på förskottet för 1989. Motsvarande dubbeleffekt uppkommer även 1990. För att undvika detta och för att inte försvaga statsbudgeten föreslås att förskotten för 1987 och 1988 beräknas på ett skatteunderlag som har omräknats med hänsyn till höjningen av grundavdraget. En schablonmässig omräkning i enlighet med de höjda grundavdragen blir emellertid inte helt korrekt på grund av folkpensionärernas extra avdrag och skulle medföra att kommunernas förskott på skattemedel 1987 och 1988 minskade med mer än vad som följer av reformen. Avvikelsen har beräknats till ca 500 milj. kr. 1987 och ca 800 milj. kr. 1988. För att få en bättre överensstämmelse med det slutliga utfallet föreslår jag att avräkningen av förskotten på kommunal-skattemedel görs så att hänsyn tas till pensionärernas extra avdrag. En sådan omräkning blir inte exakt för varje enskild kommun men ger ett rimligare resultat i förhållande till det slutliga utfallet.

Som jag tidigare angivit bör reduceringen av förskotten för 1987, utifrån den bedömning som nu gjorts, dessutom ske med två tredjedelar av effekten av det höjda grundavdraget 1987. Det innebär att förskotten kommer att reduceras med ca 1,6 miljarder kr., motsvarande ett grundavdrag om 8300 kr., och att den resterande tredjedelen får slå med dubbel effekt på kommunernas skatteinkomster 1989. För 1988 bör förskotten reduceras med ett grundavdrag på 9600 kr., motsvarande en reduktion av förskotten på ca 4 miljarder kr.

3 Skatteutjämningsystemet

I mitten av december 1985 presenterade skatteutjämningskommittén (Fi 1983:05) sitt betänkande med förslag till förändringar i det nuvarande skatteutjämningsystemet (SOU 1985:61). Betänkandet remitterades till ett stort antal remissinstanser som uppmanades att inkomma med sina svar till den 14 mars 1986. Ambitionen var att förslag till riksdagen skulle läggas fram i vår med sikte på att ett reviderat system skulle kunna träda i kraft fr. o. m. 1987.

Det stod klart redan tidigare i vår, att det inte skulle vara tidsmässigt möjligt att lägga fram ett väl övervägt förslag där vederbörlig hänsyn togs till remissinstansernas synpunkter. Ett reviderat system kan således inte träda i kraft 1987 utan först 1988. Jag kan nu, när remissinstansernas svar inkommit, konstatera att kritik riktats mot flera av kommitténs förslag. De behöver därför beredas ingående innan förslag kan läggas fram för riksdagen. Det föreslagna systemet har även vissa tekniska brister som behöver åtgärdas innan det kan träda i kraft.

Detta innebär att nu gällande regler bör gälla även nästa år. I avvaktan på att ett nytt reviderat skatteutjämningsystem kan införas bör därför de för 1986 provisoriska åtgärderna förlängas till att gälla även för 1987.

Automatiken i skatteutjämningsbidraget

För 1987 föreslår jag att skatteutjämningsavgiften som 1986 uppgår till 0:14 kr./skr. höjs med 10 öre/skr. till 0:24 kr./skr. Avgiften, som tas ut på kommunernas och landstingskommunernas totala skatteunderlag, kommer därmed att neutralisera ökningen av skatteutjämningsbidraget mellan 1986 och 1987. Det ordinarie skatteutjämningsbidraget beräknas öka med ca 1,1 miljarder kr. eller med ca 10% mellan de nämnda åren. Den kraftiga ökningen, jämfört med den beräknade kostnadsutvecklingen för år 1987, sammanhänger med att skatteunderlagets ökning två år tidigare bestämmer bidragets storlek. Beräkningen, som fortfarande är något osäker, baseras på en likartad utveckling av skatteunderlaget för kommuner och landstingskommuner utom och inom skatteutjämningsområdet. Med hänsyn till den föreslagna höjningen med 0:10 kr./skr. beräknas avgiften totalt inbringa ca 2,1 miljarder kr. 1987.

Utdebiteringsskillnader

Spännvidden mellan de kommuner som har högst resp. lägst sammanlagd kommunalskatt har de senare åren, fram till 1985, ökat kraftigt. Detta förklaras främst av skillnader i skatteunderlag och inte av olikheter i ambitionsnivå eller effektivitet. De stora skillnaderna skapar stora problem. I regioner där skillnaderna är tydliga kan kommunalskatten bli styrande vid val av bostadsort. Detta förstärker problemen i högskattekommunerna samtidigt som lågskattekommunerna gynnas. Den stora skillnaden i kommunalt skatteuttag kan även upplevas som orättvis av många enskilda skattebetalare, som inte känner att den högre kommunalskatten

motsvaras av en hög kommunal standard. För att i någon mån kunna stävja dessa problem beslutade riksdagen med anledning av förslag i förra årets kompletteringsproposition (prop. 1984/85: 150 bil. 1, FiU 29, rskr 406) att vissa åtgärder skulle vidtas. Dessa åtgärder avsåg endast 1986 då jag ville avvakta skatteutjämningskommitténs förslag. Som jag tidigare nämnt kommer inte ett reviderat system att kunna träda i kraft 1987 utan först 1988.

De åtgärder som då föreslogs och som riksdagen ställde sig bakom innebar att kommuner med ett skatteunderlag överstigande 135 % av medelskattekraften skulle betala en särskild progressiv avgift. Avgiften tas ut på den del av det egna skatteunderlaget som överstiger 135 % av medelskattekraften och utformades enligt följande uppställning.

Skattekraften i % av medelskattekraften	Avgift per skattekrona i intervallet
> 135 % ≤ 140 %	5: -
> 140 % ≤ 150 %	6: -
> 150 %	8: -

Åtgärden berör 1986 framförallt två kommuner, nämligen Danderyd och Lidingö, och i obetydlig mån Solna.

Därutöver beslutade riksdagen att kommuner med en hög utdebitering skulle få ett riktad stöd för att möjliggöra för dessa kommuner att sänka skattesatsen 1986. Bidraget berör totalt 20 kommuner.

Jag kan nu konstatera att de åtgärder riksdagen beslutade om givit gott resultat. Spännvidden mellan den högsta resp. lägsta skattesatsen har minskat. Skillnaden i total skattesats är 6:35 kr./skr. 1986 att jämföra med 8:28 kr./skr. 1985, en minskning med nästan 2 kronor.

Jag vill därför föreslå att de åtgärder riksdagen beslutade om förra våren förlängs, så att de gäller även för 1987. Detta innebär att en avgift som är progressiv kommer att tas ut av de kommuner vars skatteunderlag överstiger 135 % av medelskattekraften. Avgiften bör utformas enligt samma principer som gällde för 1986. Vad avser det riktade stödet till kommuner som sänkt sin utdebitering återkommer jag till det i samband med mina förslag avseende fördelningen av extra skatteutjämningsbidrag.

4 Besparingar inom utbildningsområdet

I budgetpropositionen för budgetåret 1986/87 (prop. 1985/86: 100 bil. 10) föreslog regeringen vissa besparingar inom utbildningsområdet. Förslaget innebar att statsbidragen till lärarlönerna skulle reduceras med 3%. Vid utbildningsutskottets behandling av frågan (UbU 1985/86: 14) har utskottet funnit att det ej finns någon parlamentarisk majoritet för förslaget. Enligt de budgetpolitiska riktlinjer som riksdagen beslutat om skall utskottet då föreslå andra former av begränsningar som, i det här fallet, avser kommunsektorn. Dessa bör, enligt vad finansutskottet uttalat som sin mening (FiU 1985/86: 10), dels uppgå till motsvarande belopp, dels uppfylla kravet att de inte får försvåra en ökad effektivisering av den kommunala verksamheten. Utbildningsutskottet har föreslagit regeringen att kommunsektorns finan-

siella utrymme bör begränsas genom att en avgift om 0: 13 kr./skr. tas ut på kommunernas totala skatteunderlag. Avgiften ger en förstärkning av de statliga inkomsterna med ca 600 milj. kr. Jag förordar därför att den uteblivna besparingseffekten inom utbildningsområdet i stället täcks genom en höjning av skatteutjämningsavgiften med 0: 13 kr./skr. som tas ut på kommunernas totala skatteunderlag fr. o. m. 1987. Denna höjning berör inte landstingskommunerna.

Sammantaget kommer skatteutjämningsavgiften att uppgå till 0: 37 kr./skr. för kommunerna och 0: 24 kr./skr. för landstingskommunerna. Beloppsmässigt innebär detta ca 1,7 miljarder kr. för kommunerna och ca 1,0 miljarder kr. för landstingskommunerna.

5 Extra skatteutjämningsbidrag

Trots att den finansiella situationen generellt sett är mycket god i kommunsektorn finns det enskilda kommuner och landstingskommuner som har en besvärlig ekonomisk situation. De föreslagna åtgärderna skulle för dessa kommuner kunna medföra betydande påfrestningar med eventuella höjningar av utdebiteringen eller kraftiga ingrepp i verksamheten som följd. För att underlätta för dessa kommuner föreslår jag att ramen för extra skatteutjämningsbidrag höjs till totalt 400 milj. kr. 1987. Jag kommer i det följande att redogöra för fördelningen av dessa resurser.

Jag vill även nämna att jag ställer mig positiv till en återbetalning av medel insatta på riksbankens likviditetskonton till kommuner som har en besvärlig likviditetsmässig situation. En sådan återbetalning bör baseras på kommunernas bokslut för 1985. Vid återbetalning av medel bör även beaktas kommuner som planerar särskilt angelägna ROT-projekt. I det sammanhanget bör dock noteras att det generellt sett mycket goda finansiella läget i kommunerna ger flertalet kommuner förutsättningar att med egna medel genomföra betydande kommunala ROT-insatser.

Den återbetalning av medel på likviditetskonton i riksbanken som enligt tidigare beslut skall ske i december 1986 bör av penningpolitiska skäl i stället ske i april 1987. Statsrådet Johansson återkommer till detta i det följande.

Bidrag för att sänka skattesatsen

Jag har tidigare föreslagit att de för 1986 provisoriska åtgärderna för att komma tillrätta med de mest extrema skillnaderna i skattesatserna även bör gälla 1987. De kommuner som därmed fick bidrag 1986 för att sänka skattesatsen bör även få en motsvarande kompensation för 1987. Bidraget kan beräknas uppgå till totalt ca 115 milj. kr. och berör 20 kommuner. Förutsättningen är att kommunen ej höjer skattesatsen. Något ansökningsförfarande är enligt min mening ej nödvändigt. Kommunerna får ett preliminärt besked om bidragets storlek under september månad och ett slutligt besked i januari 1987 efter det att kommunernas fullmäktige har fattat beslut om skattesatsen för 1987.

I budgetpropositionen 1986 (prop. 1985/86: 100 bil. 8) föreslog regeringen en successiv avveckling av statsbidraget till lokal och regional kollektivtrafik. Statsbidraget föreslås halveras under bidragsåret 1986/87 och därefter avvecklas. För att trygga kollektivtrafiken i glesbygden där bidraget har störst betydelse bör 70 milj. kr. anvisas som ett särskilt stöd inom ramen för extra skatteutjämningsbidraget, dock inte mer än 35 milj. kr. för 1987 då statsbidraget halveras. Det nuvarande statsbidraget har en markerad regionalpolitisk profil. I glesbygden svarar statsbidraget för en betydande del av underskottet för kollektivtrafiken. I skogslänen och på Gotland uppgår statsbidragets andel av underskottet till nära 20% att jämföra med rikets 7%. För att inrikta bidraget mot de områden där det har betytt mest föreslår jag att bidraget ges för landsbygdstrafik till kommunerna och landstingskommunerna i de s. k. skogslänen och till Gotland. Jag föreslår, mot denna bakgrund, att regeringen ges bemyndigande att fördela det särskilda stödet, utan ansökan, enligt de riktlinjer jag redogjort för. I denna fråga har jag samrått med chefen för kommunikationsdepartementet.

Förebyggande åtgärder mot jordskred m.m

Chefen för försvarsdepartementet kommer i det följande föreslå vissa åtgärder i syfte att förebygga jordskred och andra naturolyckor. Detta innebär bl. a. att kommuner som vidtar förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor och därigenom åsamkas betungande kostnader bör ges möjlighet att få ett särskilt stöd inom ramen för det extra skatteutjämningsbidraget. På det sättet kan staten stödja de mest utsatta kommunerna i deras verksamhet att förebygga allvarliga naturolyckor. För att bidrag skall lämnas skall dock en riskvärdering ha gjorts i kommunen. Mot bakgrund av vad jag ovan redovisat och vad chefen för försvarsdepartementet i det följande kommer att anföra föreslår jag att ett särskilt stöd om 25 milj. kr. avsätts inom ramen för extra skatteutjämningsbidraget till särskilt utsatta kommuner för förebyggande åtgärder mot jordskred m. m.

Övrigt

Det extra skatteutjämningsbidraget har de senaste åren uppgått till mellan 100 och 150 milj. kr. Bidraget har främst utbetalats till kommuner som har en besvärlig ekonomisk situation och fördelats efter ansökan. Fördelningen sker efter förslag från skatteutjämningsnämnden, som är ett rådgivande organ vid fördelning av extra skatteutjämningsbidrag. Mot bakgrund av den totala omfattningen av de åtgärder som vidtas för att dra ned inkomstökningen i kommunsektorn 1987 och olikheterna i kommunernas ekonomiska situation föreslår jag att 225 milj. kr. avsätts för detta ändamål 1987.

6 Övriga frågor

Vissa förslag angående förenklingar av skattereglerna

Jag kommer i det följande föreslå vissa åtgärder i syfte att förenkla skattereglerna. Vissa av dessa förslag får effekt även för kommunerna. Ett slopande av garantibesattningen och det extra avdraget från inkomst av schablontaxerad fastighet medför ett skattebortfall totalt på ca 760 milj. kr. Därtill kommer att skatteutjämningsbidragen minskar med ca 75 milj. kr. Kommunerna, som påverkas först 1989, bör ges en särskild kompensation för inkomstbortfallet. För kommunerna utanför skatteutjämningsystemet kommer det att krävas ytterligare undersökningar för att närmare beräkna utfallet för enskilda kommuner.

Jag kommer vidare att i det följande föreslå ett slopande av beskattningen i utbokommun som huvudsakligen innebär att skatteinkomster omfördelas mellan kommunerna även om ett visst inkomstbortfall blir fallet. En närmare undersökning kommer också här att göras av effekterna i anslutning till 1987 års taxering. De enstaka kommuner där effekten av förändringen är påtaglig bör övergångsvis kunna få ett stöd genom tilldelning av extra skatteutjämningsbidrag.

Utbetalning av kommunalskattemedel

Fr. o. m. den 1 juli 1985 ändrades utbetalningsrutinerna för kommunalskattemedel. Förändringen innebar att hälften av kommunalskattemedlen utbetalades den 18 varje månad och återstoden den 20 i månaden. Syftet var att rätta till den bristande synkroniseringen i betalningsströmmarna till och från staten som medförde en kraftig likvidisering av kapitalmarknaden den 19 och 20 varje månad. De gjorda ändringarna har dock visat sig vara otillräckliga. Beredning pågår f. n. inom finansdepartementet i syfte att regeringen senare under detta år skall kunna förelägga riksdagen förslag till ytterligare förändringar som kan träda i kraft vid årsskiftet 1986–1987.

7 Anslagsfrågor

SJUNDE HUVUDTITELN

E. Bidrag och ersättningar till kommunerna

E 1. Skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m.

1984/85 Utgift	11 243 946 501
1985/86 Anslag	11 567 500 000
1986/87 Förslag	12 586 500 000

I prop. 1985/86: 100 (bil.9 s.86) har regeringen föreslagit riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet till Skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m. beräkna ett förslagsanslag av 11 567,5 milj. kr. Jag tar nu upp denna fråga.

Skatteutjämningsbidrag utgår till kommuner och landstingskommuner. I

Stockholms län finns därutöver ett inomregionalt skatteutjämningsystem. Genom en särskild lag ges Stockholms läns landstingskommun befogenhet att lämna bidrag och lån till kommuner inom landstingsområdet, i den mån det behövs för att främja skatteutjämning mellan kommunerna.

För de kyrkliga kommunerna finns ett inomkyrkligt utjämningsssystem som finansieras genom en allmän kyrkoavgift.

Våren 1983 utfärdades direktiv till en parlamentarisk utredning med uppdrag att se över skatteutjämningsystemet. Skatteutjämningskommittén överlämnade i december 1985 sitt betänkande till mig. Som jag i det föregående har anfört kommer inte ett väl övervägt förslag att kunna föreläggas riksdagen som kan träda i kraft 1987.

Utöver ordinarie bidrag har beviljats extra skatteutjämningsbidrag. Extra skatteutjämningsbidrag utgår främst till kommuner som av olika skäl hamnat i ekonomiska svårigheter. För 1986 har anvisats 230 milj. kr. för detta ändamål. Inom ramen för det extra skatteutjämningsbidraget utgår 1986 ett särskilt stöd till kommuner med hög utdebitering för att göra det möjligt för dem att sänka skattesatsen.

Som jag anfört i det föregående bör de för 1986 provisoriska åtgärderna för att minska spännvidden i skattesatserna mellan kommunerna förlängas till att även gälla 1987. Kommuner som fick bidrag 1986 bör få en motsvarande kompensation för 1987. Bidraget kan preliminärt beräknas uppgå till 115 milj. kr.

Inom ramen för extra skatteutjämningsbidraget föreslås även ett särskilt stöd om 35 milj. kr. 1987, och därefter 70 milj. kr., för att trygga kollektivtrafiken i glesbygden. Bidraget bör ges för landsbygdstrafik till kommuner och landstingskommuner i de s. k. skogslänen och till Gotland. Jag har i det föregående även föreslagit att ett särskilt stöd om 25 milj. kr. avsätts inom ramen för det extra skatteutjämningsbidraget till särskilt utsatta kommuner för förebyggande åtgärder mot jordskred m. m. För att bidrag skall lämnas krävs dock att en riskvärdering har gjorts i kommunen.

För att underlätta för kommuner som har en jämfört med genomsnittet av kommunerna besvärlig finansiell situation, föreslår jag att 225 milj. kr. avsätts för detta ändamål. Sammantaget beräknar jag behovet av extra skatteutjämningsbidrag till 400 milj. kr. år 1987.

Jag övergår nu till beräkningen av anslaget för budgetåret 1986/87. Medelsbehovet under detta budgetår avser bidrag som utbetalas under andra hälften av 1986 och första hälften av 1987.

Ordinarie skatteutjämningsbidrag uppgår 1986 till sammanlagt 11 699 milj. kr. Bidragen under 1987 är beroende av den fortsatta utvecklingen av skatteunderlaget och av de kommunala skattesatserna för samma år. Skatteutjämningsbidraget för 1987 är vidare avhängigt av de skattekraftsgarantier för kommuner och landstingskommuner som framkommer vid omräkning under sommaren 1986 av åldersstrukturfaktorerna. Kostnaderna kan därför inte beräknas med säkerhet. Med utgångspunkt i 1986 års skattesatser och en viss antagen höjning av skatteunderlaget samt att åldersstrukturen är densamma som för 1986 bedöms det ordinarie bidraget uppgå till 12 844 milj. kr. 1987. Som jag tidigare anfört kommer ökningen av skatteutjämningsbidragen mellan 1986 och 1987 att i stort sett motsvaras

av intäkter på statsbudgetens inkomstsida till följd av en avgift på skatteunderlaget för både kommuner och landstingskommuner.

Jag har nyss föreslagit att ramen för det extra skatteutjämningsbidraget bör uppgå till 400 milj. kr.

Från anslaget bestrids även kostnaderna för skatteutjämningsnämnden som är ett rådgivande organ i frågor som rör extra skatteutjämningsbidrag.

Hälften av beloppen för resp. kalenderår 1986 och 1987, 12 586,5 milj. kr. utbetalas under budgetåret 1986/87. Jag förordar att anslaget förs upp med detta belopp.

E 2. Bidrag till kommunerna med anledning av avskaffandet av kommunala företagsbeskattningen

1984/85 Utgift	845 593 412
1985/86 Anslag	1 694 000 000
1986/87 Förslag	1 569 000 000

I prop. 1985/86: 100 (bil. 9 s 86) har regeringen föreslagit riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet till Bidrag till kommunerna med anledning av avskaffandet av kommunala företagsbeskattningen beräkna ett förslagsanslag om 1 694 milj. kr. I samband med att den kommunala beskattningsrätten av juridiska personer upphörde ges ett bidrag till kommunerna som kompensation för det intäktsbortfall som uppstår. Första bidragsår är 1985. Bidraget har fastställts i enlighet med de principer som angavs i prop. 1983/84: 133. Bidraget tilldelas utan ansökan. Det sammanlagda bidrag som utbetalas till kommunerna 1986, efter det att kompensationen reducerats med 30 kr./inv. eller sammantaget 250 milj. kr, uppgår till 1 569 milj. kr. Bidraget för 1987 bör tas upp med samma belopp, 1 569 milj. kr. Hälften av beloppen för resp. kalenderår 1986 och 1987, 1 569 milj. kr utbetalas under budgetåret 1986/87. Jag förordar att anslaget förs upp med detta belopp.

8 Upprättade lagförslag

I enlighet med det anförda har inom finansdepartementet upprättats förslag till

1. lag om ändring i lagen (1982:221) med särskilda bestämmelser angående det kommunala skatteunderlaget m. m.,
2. lag om ändring i lagen (1985:533) om skatteutjämningsavgift.

De föreslagna lagändringarna är av så enkel beskaffenhet att lagrådets hörande skulle sakna betydelse.

9 Författningskommentarer

Bestämmelser om justeringen av förskotten för 1987 och 1988 har tagits in i en ny paragraf, 1 c §, i lagen (1982:221) med särskilda bestämmelser angående det kommunala skatteunderlaget.

I lagen (1985:533) om skatteutjämningsavgift har 1 § utvidgats att gälla

även 1987. Bestämmelserna i 2 § har ändrats dels med hänsyn till att reglerna avser mer än ett år, dels att justering med hänsyn till höjningen av grundavdraget skall göras också vid beräkningen av underlag för skatteutjämningsavgift.

Avgiftssatserna som förut fanns i 3 §, har delats upp i två paragrafer, 3 och 4 §§, eftersom olika avgiftssatser skall gälla för kommuner och landstingskommuner. Därvid har bestämmelserna om den progressiva delen av avgiften inte tagits med såvitt avser landstingskommunerna, eftersom den saknar aktualitet för dessa.

Återstående paragrafer, tidigare betecknade 4–8 §§, har därför erhållit beteckningarna 5–9 §§. Av dessa har 5–8 §§ justerats med hänsyn till att avgiften omfattar mer än ett år.

Ändringen träder ikraft den 1 juli 1986. Av övergångsbestämmelserna framgår att den äldre lydelsen tillämpas i fråga om skatteutjämningsavgift för 1986.

1 Inledning

Regeringen har under de senaste åren påbörjat en målmedveten satsning i syfte att förenkla och förbättra skattesystemet. Flera stora reformer har redan genomförts. Jag tänker först och främst på den genomgripande nyordning på taxeringsområdet som riksdagen beslutade om förra våren, nämligen den förenklade självdeklarationen. Fr. o. m. 1987 års taxering blir det möjligt för ca 4 miljoner skattskyldiga att använda den nya deklara-tionsblanketten. Samtidigt förenklas de materiella beskattningsreglerna bl. a. genom höjda schablonavdrag.

Deklarations- och taxeringsarbetet har förenklats också genom andra åtgärder. Fr. o. m. 1985 års taxering har man slopat skyldigheten för fysiska personer med fastighet eller rörelse i annan kommun än hemortskommunen att avge en särskild självdeklaration i den andra kommunen. Beslutet innebär en minskad uppgiftsbörda för drygt 500 000 skattskyldiga. Vidare har beslutats om att slopa den kommunala taxeringen för juridiska personer fr. o. m. 1986 års taxering. Det innebär bl. a. att även de juridiska personerna slipper att lämna särskilda självdeklarationer i varje kommun där verksamhet bedrivs och att redovisningen förenklas i den allmänna självdeklarationen.

På uppbördsområdet kan nämnas reformen med samordnad uppbörd av källskatt och arbetsgivaravgifter som inneburit påtagliga administrativa fördelar för bl. a. företagen.

Jag vill i detta sammanhang också erinra om det förslag till skattereform för åren 1987 och 1988 som regeringen nyligen förelagt riksdagen (prop. 1985/86: 130). Det innebär flera betydande förenklingar, främst genom att sambeskattningen av B-inkomster slopas.

Reformarbetet på skatteområdet i syfte att förenkla för skattskyldiga, arbetsgivare och myndigheter kommer att fortsätta med all kraft. I det följande lägger jag fram en hel rad förslag som också innebär betydande förenklingar.

Först och främst föreslås att beskattningen av fysiska personer i andra kommuner än hemortskommunen slopas och att all inkomst i stället beskattas i hemortskommunen.

Garantibeskattningen av fysiska personers fastigheter slopas också.

Även det extra avdraget från inkomst av schablontaxerad fastighet slopas.

Den individuella beskattningen av medlem i bostadsrättsförening slopas också.

Räntan på skatte- och avgiftsbelopp som återbetalas görs skattefria och till följd härav halveras den nuvarande räntesatsen.

Skattefrihet införs också för ersättningar som utbetalas till vittnen och andra för inställelse vid domstolar och andra myndigheter och som avser resekostnadsersättning, traktamenten och tidsspillan.

De administrativa rutinerna kring de allmänna investeringsfonderna och vissa andra fonder hos företagen förenklas. Bl. a. slopas registerföringen hos vissa myndigheter. Vidare avvecklas en del äldre fonder. Slutligen ändras reglerna om inbetalning till riksbanken. Den nuvarande kopplingen till dagen för avlämnande av deklaration slopas och i stället införs fasta inbetalningsdagar.

Vidare föreslås enklare regler för uppbörd av kvarstående skatt. Det nuvarande förfarandet med uppbörd av kvarstående skatt under uppbörds-månaderna mars och maj året efter taxeringsåret ersätts med en ordning med endast ett uppbördstillfälle i april samma år. I konsekvens med detta föreslås också att arbetsgivarna skall göra skatteavdrag för kvarstående skatt under månaderna januari–mars året efter taxeringsåret i stället för som nu under januari–april. Vidare föreslås att sådan kvarstående skatt som en arbetsgivare innehållit genom skatteavdrag skall redovisas i en särskild uppbördsdeklaration avsedd enbart för kvarstående skatt. Förslaget skall tillämpas första gången i fråga om kvarstående skatt som betalas våren 1987.

Förslag läggs också fram om att slopa bestämmelsen om att energiskatt på elektrisk kraft som förbrukas i industriell verksamhet skall utgå efter en högre skattesats för de första 40 000 kilowattimmarna av förbrukningen under ett år.

Betalningsrutinerna för vägtrafikskatt förenklas genom att betalningen skall ske med vanligt inbetalningskort i stället för som nu genom postförskott.

2 Garantibesättning och beskattningsort

2.1 Huvuddragen i reformen

Mitt förslag: Garantibesättningen av fysiska personers fastigheter slopas liksom tidigare skett i fråga om fastigheter som ägs av juridiska personer.

Det extra avdraget från inkomst av schablontaxerad fastighet slopas.

Beskattning i utbokommun slopas så att all inkomst beskattas i hemortskommunen.

Kommitténs förslag: Bostadskommittén har i sitt slutbetänkande SOU 1986: 4–6 föreslagit att garantibesättningen av fysiska personers fastigheter slopas och att fastighetsskatten för småhus höjs från 1,4% till 2,4%. Vidare har kommittén föreslagit att räntor avseende småhus i annan kommun än hemortskommunen skall få dras av under inkomst av kapital.

Skälen för mitt förslag: De förslag jag nu tar upp avser garantibesättningen av fastigheter, det extra avdraget vid villabesättningen och beskattningsorten.

Garantibesättningen innebär att ett garantibelopp motsvarande 1,5% av fastighetens taxeringsvärde skall tas upp som en särskild inkomstpost

vid taxeringen till kommunal inkomstskatt och inräknas i underlaget för skatteberäkningen. Eftersom avdrag medges med motsvarande belopp i den mån nettointäkten räcker till (s. k. procentavdrag), leder garantibeskattningen till ökad skatt – effektiv garantibeskattning – bara om nettointäkten av fastigheten understiger garantibeloppet.

Vid beräkningen av inkomsten av en schablontaxerad en- eller tvåfamiljsfastighet får ägaren göra ett extra avdrag på 1 500 kr. om han är mantalsskriven på fastigheten för beskattningsåret eller taxeringsåret.

Vid den kommunala taxeringen av fysiska personer beskattas inkomst av jordbruksfastighet och annan fastighet samt realisationsvinst vid försäljning av fastighet i den kommun där fastigheten är belägen. Inkomst av rörelse som drivs från ett fast driftställe beskattas i den kommun där detta är beläget. Saknas fast driftställe beskattas inkomsten i rörelseidkarens hemortskommun. Övriga inkomster (av tjänst, kapital och annan tillfällig förvärvsverksamhet än fastighetsförsäljning) beskattas alltid i hemortskommunen. Saknar den skattskyldige hemortskommun i riket sker sådan beskattning som annars skulle ägt rum i hemortskommunen i Stockholm för gemensamt kommunalt ändamål.

Vid inkomstberäkningen i en kommun medges inte avdrag för underskott i förvärvskälla som skall beskattas i annan kommun, det s. k. kommunala avdragsförbudet.

Under en lång följd av år har garantibeskattningen, som är en rest av äldre tiders skattesystem, varit föremål för kritik och tankar på ett slopande har förts fram i olika sammanhang. Genom lagstiftning hösten 1984 slopades garantibeskattningen av juridiska personers fastigheter (prop. 1984/85: 70, SkU 23, rskr 110, SFS 1984: 1060). Såväl i det sammanhanget som därefter har frågan om slopande av garantibeskattningen även av fastigheter som ägs av fysiska personer aktualiserats.

Bostadskommittén har i sitt slutbetänkande tagit upp frågan och föreslagit att garantibeskattningen slopas. Betänkandet är för närvarande på remiss. Det finns givetvis skäl som talar för att invänta remissutfallet. Med hänsyn till den långa tid under vilken frågan har varit föremål för diskussioner och det nära sambandet med frågan om beskattningsort som jag strax skall ta upp och där ett ställningstagande inte bör skjutas upp anser jag övervägande skäl tala för att nu också ta ställning till garantibeskattningen.

Garantibeskattningen innebär en påtaglig komplikation i skattesystemet och utgör den väsentligaste avvikelserna mellan taxeringen till kommunal inkomstskatt och taxeringen till statlig inkomstskatt. Dess syfte att tillförsäkra kommunerna en stabil skatteinkomst från fastigheterna har försvagats. Skatteformen har redan avskaffats såvitt gäller juridiska personers fastigheter. Åtgärder i syfte att eliminera garantibeskattningens effekter har vidtagits av vissa skattskyldiga och det finns skäl anta att omfattningen härav kan komma att öka. Enligt min mening är tiden nu inne att avskaffa denna beskattning också i fråga om fysiska personers fastigheter. Genom att sålunda beräkning av procentavdrag och garantibelopp upphör uppnås en betydande förenkling.

När det sedan gäller finansieringsfrågan anser jag till skillnad mot bostadskommittén att ett slopande av det extra avdraget i första hand bör

komma i fråga. Härigenom uppnås ytterligare en förenkling av beskattningen, eftersom det extra avdraget visat sig medföra komplikationer i det förenklade deklarationsförfarandet. Det extra avdraget medges också i mycket stor utsträckning just samma kategori som nu träffas av en effektiv garantibesättning.

Även efter slopandet av det extra avdraget återstår ett visst skattebortfall genom avskaffandet av garantibesättning. De uppkomna skattelättnaderna bör beaktas vid de bostadspolitiska överväganden som avses ske under hösten på grundval av bostadskommitténs betänkande och remissvaren över detta.

Bostadskommittén har vidare, i syfte att för i första hand fritidshusen undanröja effekterna av det kommunala avdragsförbudet, föreslagit att räntor avseende småhus i en annan kommun än hemortskommunen skall få dras av under inkomst av kapital.

Verkningarna av det kommunala avdragsförbudet på ett annat område, nämligen i fråga om partrederier, har nyligen varit föremål för behandling i riksdagen (SkU 1985/86: 28), varvid förutsattes att regeringen övervägde om inte det kommunala avdragsförbudet borde få en mer generell lösning än bostadskommittén föreslagit.

Andra exempel på verkningarna är att en skattskyldig vid flyttning till en annan kommun ofta inte kan utnyttja ett underskott på en villa det första året, eftersom beskattning då sker i den tidigare hemortskommunen, något som kan medföra en betydande likviditetspåfrestning. Avdragsförbudet drabbar också en skattskyldig som driver en rörelse i form av enskild firma i en kommun och bor i en villa i annan kommun, medan motsvarande problem inte uppkommer för den som driver verksamheten i aktiebolagsform.

Jag delar uppfattningen att frågan om det kommunala avdragsförbudet bör ges en generell lösning. Den tidigare mycket stränga uppdelningen av inkomster på olika kommuner kan inte längre anses motiverad, eftersom fördelningen numera inte har samma ekonomiska betydelse för kommunerna. Liksom i fråga om garantibesättning har vissa skattskyldiga möjligheter att genom olika åtgärder eliminera de ogynnsamma verkningarna. Enligt min mening är den lämpligaste lösningen att beskattningen i annan kommun än hemortskommunen (s. k. utbokommun) helt avskaffas och att alltså all inkomst beskattas i den skattskyldiges hemortskommun. Härigenom uppnås också en avsevärd förenkling vid beskattningen genom att uppdelning av inkomster och avdrag på olika kommuner inte längre behöver ske samt att taxeringen till statlig och till kommunal inkomstskatt kommer att helt överensstämma.

Slopandet av garantibesättning och det extra avdraget medför ett skattebortfall för kommunerna på ca 760 milj. kr. och en ökning av statens inkomster med ca 360 milj. kr. Härtill kommer en minskning av skatteutjämningsbidragen med ca 75 milj. kr. Kommunerna bör ges en särskild kompensation för intäktsminskningen. I fråga om kommunerna utanför skatteutjämningsystemet krävs ytterligare undersökningar för att närmare beräkna utfallet för de enskilda kommunerna. Eftersom kommunernas inkomster med det ikraftträdande som föreslås inte påverkas förrän år 1989 bör en sådan undersökning knytas till 1987 års taxering.

Slopandet av beskattningen i utbokommun innebär i första hand en viss omfördelning av inkomster mellan kommunerna även om ett visst skattebortfall också uppkommer genom ökade möjligheter att utnyttja under-skottsavdrag. Åtgärden har märkbar betydelse endast för ett fåtal kommuner utanför skatteutjämningsystemet. En närmare undersökning av effekterna bör även här göras i anslutning till 1987 års taxering. För det fåtal kommuner som kan få ett mer påtagligt skattebortfall bör ett särskilt stöd ges övergångsvis genom extra skatteutjämningsbidrag.

Jag avser att återkomma till de kommunalekonomiska frågorna under våren 1988.

De nya reglerna bör tillämpas fr. o. m. 1988 års taxering. Beskattning i hemortskommunen i stället för i utbokommun kan leda till högre skatt, nämligen om skattesatsen i hemortskommunen är högre. Reglerna kan därför inte ges retroaktiv verkan. Det är emellertid till stor del fråga om förbättringar för de skattskyldiga. Redan på grund härav men också med hänsyn till de administrativa komplikationer det innebär att tillämpa två system parallellt vid samma taxering är det angeläget att skattskyldiga med brutna räkenskapsår också kan omfattas av de nya reglerna så långt möjligt. Det har därför inte funnits möjlighet att avvakta remissvaren över bostadskommitténs betänkande. De nya reglerna kan nu tillämpas på beskattningsår som påbörjas den 1 maj 1986 eller senare.

2.2 Författningskommentarer

De nu framlagda lagförslagen avser endast de grundläggande paragraferna i den föreslagna reformen. Åtskilliga ytterligare ändringar behöver göras. Jag avser att senare i år återkomma med dessa förslag.

Kommunalskattelagen (1928:370)

2 §

Ändringen beror på att garantibelopp för fastighet inte längre skall utgöra underlag för kommunal inkomstskatt.

4 §

I och med att garantibeskattningen slopas kommer den vid fastighetstaxeringen beslutade skatteplikten för en fastighet inte längre att få samma betydelse för den kommunala inkomstbeskattningen. Fastighetstaxeringen kommer dock i många fall att ha betydelse vid inkomstbeskattningen. Exempelvis beräknas inkomsten av schablontaxerad annan fastighet på grundval av taxeringsvärdet. Vidare har beskattningsnaturen betydelse för i vilket inkomstslag inkomsten skall beskattas. En erinran om detta har tagits in i stället för övriga nuvarande bestämmelser i första stycket.

19 §

Se avsnitt 4 och 5.

25 § 3 mom.

Ändringen innebär att det extra avdraget vid beräkning av inkomst av annan fastighet på vilken den skattskyldige är bosatt avskaffas.

45 §

Som en direkt följd av att garantibeskattningen av fastigheter slopats har det s. k. procentavdraget avskaffats.

47 och 47 a §§

Bestämmelserna om garantibeskattning av fastigheter i 47 § har upphävts. Till lagrummet har i stället med en smärre justering flyttats definitionen på taxerad inkomst, som förut fanns i 47 a §.

56–59 §§

En av huvudpunkterna i den aktuella reformen är att fysiska personer och dödsbon skall beskattas för all inkomst i hemortskommunen eller – i avsaknad av sådan – i Stockholm för gemensamt kommunalt ändamål. En konsekvens härav är att de mycket detaljerade reglerna om beskattningsort och fördelning av beskattningsunderlag mellan kommuner har kunnat upphävas.

De nya bestämmelserna om beskattningsort har tagits in i 56 § och innebär följande. Den som är bosatt eller stadigvarande vistas i landet under någon del av inkomståret beskattas i hemortskommunen för all den inkomst för vilken han är skattskyldig till kommunal inkomstskatt här i enlighet med bestämmelserna om skattskyldighet i 53 §. Genom att beskattningsorten knyts till begreppet hemortskommun kommer de som flyttar in i eller ut ur riket att beskattas i hemortskommunen för all inkomst som är att hänföra till det beskattningsår in- eller utflyttningen sker. Detta innebär en förändring i förhållande till vad som hittills gällt då in- resp. utflyttningsdagen varit avgörande för om inkomsterna skall beskattas i någon viss kommun eller i Stockholm för gemensamt kommunalt ändamål. Vidare innebär de nya reglerna att de som inte är bosatta eller stadigvarande vistas här i riket beskattas i Stockholm för gemensamt kommunalt ändamål för all inkomst som skall beskattas här. Nuvarande undantag för viss anställningsinkomst slopas alltså.

60 §

Som en konsekvens av att beskattning av inkomst skall ske i hemortskommunen behövs inte längre bestämmelserna om fördelning av den beskattningsbara inkomsten på församlingar i s. k. utbokommun. Bestämmelserna om bestämmande av hemortskommun används för att avgöra i vilken församling i hemortskommunen som beskattningen skall ske.

Se kommentaren till 56 §.

Punkt 2 av anvisningarna till 38 §

Se avsnitt 3.

Anvisningarna till 47 §

Bestämmelsen har upphävts, se kommentaren till 47 §.

Anvisningarna till 60 §

Bestämmelsen har upphävts, se kommentaren till 60 §.

Punkt 1 av anvisningarna till 66 §

Se kommentaren till 56–59 §§.

3 Den individuella schablonbeskattningen av bostadsrätthavare

Mitt förslag: Den individuella beskattningen av medlem i bostadsrättsförening slopas.

Kommitténs förslag: Bostadskommittén har i sitt delbetänkande SOU 1984: 34–36 tagit upp frågan om ett slopande av beskattningen och i slutbetänkandet SOU 1986: 4–6 lagt fram ett sådant förslag.

Remissyttrandena: Samtliga remissinstanser som tagit upp frågan i sina remissvar över bostadskommitténs delbetänkande anser att beskattningen bör omprövas eller slopas.

Skälen för mitt förslag: Genom lagstiftning hösten 1979 (prop. 1978/79: 209, SkU 1979/80: 11, rskr 42, SFS 1979: 1017) infördes en individuell beskattning av medlem i bostadsrättsförening. Reglerna innebär att medlemmen som intäkt av kapital skall ta upp 3% av värdet av andelen i bostadsrättsföreningen till den del detta värde överstiger 50 000 kr.

Bostadskommittén har beräknat skatteinkomsterna från den individuella medlemsbeskattningen till högst 5 milj. kr. Av kommitténs material framgår också att medlemsbeskattningen kommit att särskilt rikta sig mot bostadsrätter i småhus, eftersom taxeringsvärdena på dessa fastigheter relativt sett är högre. Kommittén har också pekat på att de fördelar med personlig avdragsrätt som beskattningen var avsedd att motverka har reducerats genom inkomstskattereformen. Dessutom orsakar beskattningsformen administrativa problem.

Enligt min mening utgör vad kommittén anfört och de redovisade omständigheterna starka skäl för att den individuella schablonbeskattningen av medlemmar slopas. Eftersom frågan tagits upp redan i kommitténs delbetänkande och i remissvaren över detta anser jag att det inte är nödvändigt att avvakta remissvaren också över slutbetänkandet. Inte heller det förhållandet att kommittén i sammanhanget tagit upp frågan om en ändrad värdering av bostadsrättsföreningarnas fastigheter utgör något hinder, eftersom de synpunkter kommittén fört fram inte kan föranleda någon ändring av taxeringsvärdena under de närmaste åren.

Jag föreslår alltså att bestämmelserna i punkt 2 av anvisningarna till 38 § kommunalskattelagen om den individuella schablonbeskattningen av medlemmarna slopas.

4 Skattefrihet för restitutionsränta

Mitt förslag: Räntan på restituerade skatte- eller avgiftsbelopp görs skattefri och på grund härav halveras räntesatsen så att den motsvarar halva diskontot.

Skälen för mitt förslag: I vissa fall skall betald skatt eller avgift återbetalas till den skatt- resp. avgiftsskyldige. Grund för återbetalningen kan vara t. ex. nedsättning av en taxering eller ändring av ett felaktigt avgiftsbeslut. Bestämmelser om att ränta skall utgå på det belopp som återbetalas finns i åtskilliga författningar. Sådan ränta betecknas ibland restitutionsränta. Räntesatsen för visst kalenderår är lika med diskontot vid utgången av närmast föregående kalenderår. Räntan är skattepliktig inkomst.

Fr. o. m. 1987 års taxering är den ränta som utgår på överskjutande preliminär skatt (ö-skatte ränta) skattefri. Ö-skatte räntan företer många likheter med restitutionsräntan och kan i princip anses utgöra en särskild form av restitutionsränta. Flera av de skäl som motiverar skattefrihet för ö-skatte räntan gäller också i fråga om skattefrihet för restitutionsräntan. Skattefrihet innebär t. ex. att den skattskyldige inte behöver redovisa räntan i sin självdeklaration. När det gäller den förenklade självdeklarationen blir följden att tilläggsuppgift inte behöver lämnas. Vidare förenklas granskningen av deklARATIONERNA. Några bärande skäl för att skilja på ö-skatte ränta och restitutionsränta när det gäller skatteplikten föreligger inte. Räntan på restituerade skatte- och avgiftsbelopp bör därför göras skattefri.

Skattefriheten medför ett inkomstbortfall för det allmänna och den nuvarande räntesatsen bör därför – i likhet med vad som bestämdes beträffande ö-skatte räntan – halveras. Förslaget blir därigenom i huvudsak kostnadsneutralt för såväl det allmänna som de skattskyldiga.

Förslaget föranleder ändring i 19 § kommunalskattelagen samt i 61 och 61 a §§ lagen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt, 69 § 2 mom. uppborðslagen (1953:272), 36 § 3 mom. lagen (1958:295) om sjömannsskatt, 22 § tullagen (1973:670), 5 kap. 14 § lagen (1984:151) om punktskatter och

prisregleringsavgifter, 40 § lagen (1984: 404) om stämpelskatt vid inskrivningsmyndigheter och 24 § lagen (1984: 668) om uppbörd av socialavgifter från arbetsgivare.

Prop. 1985/86: 150
Bil. 1

De nya reglerna bör gälla fr. o. m. den 1 januari 1987 och tillämpas i fråga om ränta som belöper på tid efter ikraftträdandet. Under ett övergångsskede kommer det att finnas räntor som delvis är hänförliga till tiden före ikraftträdandet. Enligt övergångsbestämmelserna kommer en sådan ränta att till viss del utgå enligt en högre räntesats och i den delen vara skattepliktig. I vissa fall skall numera upphävda författningar tillämpas i fråga om äldre förhållanden. Räntor som utgår med stöd av en sådan upphävd författning är skattepliktiga även till den del räntan belöper på tid efter den 1 januari 1987.

5 Skattefrihet för vittnesersättningar

Mitt förslag: Skattefrihet införs för vittnesersättningar o. d. som utgår vid inställelse inför domstol eller annan myndighet och avser resekostnadsersättning, traktamenten och tidsspillan.

Skälen för mitt förslag: Årligen utbetalas ett stort antal ersättningar för vittnens och andra personers inställelse vid domstol. Det rör sig för varje mottagare i allmänhet om ett relativt ringa belopp som uppbärs vid ett enstaka tillfälle. Ersättningarna medför betydande administrativa problem i beskattningshänseende. Jag föreslår därför att ersättningar till vittnen och andra för deras inställelse till domstolar och andra myndigheter nu görs skattefria.

I fråga om den närmare avgränsningen av de ersättningar som bör omfattas av skattefrihet vill jag anföra följande. Skattefriheten bör endast avse ersättning för sådana kostnader för inställelse till domstol eller andra myndigheter som tillerkänts vittne eller annan med stöd av en bestämmelse i lag eller annan författning. Vidare bör skattefriheten endast gälla ersättning för nödvändiga kostnader för resa (reseersättning) och uppehälle (traktamente) samt ersättning för mistad inkomst eller annan ekonomisk förlust (ersättning för tidsspillan). Detta innebär att utanför det skattefria området faller t. ex. den ersättning som en sakkunnig får för de kostnader och det arbete han lagt ned på uppdragets fullgörande. Skattefriheten avser inte när någon uppträder yrkesmässigt, t. ex. en offentlig försvarare. Däremot är det inte något hinder för skattefriheten att avgivande av vittnesutsaga har sin grund i vederbörandes yrkesutövning såsom i fråga om poliser, trafikvakter och butikskontrollanter.

Enligt de författningar som reglerar rätten till ersättning gäller att den skall utgå antingen med skäligt belopp eller med belopp som anges i förordningen (1982: 805) om ersättning av allmänna medel till vittnen m. m. Någon beloppsmässig övre gräns för skattefriheten behövs inte.

De nya bestämmelserna om skattefrihet bör tas in i 19 § kommunalskatte-
telagen. De nya reglerna bör gälla fr. o. m. den 1 januari 1987.

6 Investeringsfonderna

Prop. 1985/86: 150

Bil. 1

6.1 Inledning

Under senare år har företagen gjort stora avsättningar enligt lagen (1979:609) om allmän investeringsfond. Vidare har fonder av obligatorisk karaktär kommit till (vinstfonder, särskilda investeringsfonder och förnyelsefonder). En följd har blivit en ökad belastning hos i första hand tillståndsmyndigheten statens industriverk (SIND).

I promemorian (Ds Fi 1986:6) Investeringsfonderna har mot denna bakgrund gjorts en översyn av de administrativa rutinerna kring investeringsfonderna. För en redovisning av nuvarande förhållanden hänvisas till promemorian (kapitel 2 och 3).

Promemorian har remissbehandlats. En sammanställning av remissyttrandena har upprättats och finns tillgänglig i finansdepartementets lagstiftningsärende (dnr 320/86).

I promemorian konstateras att det är angeläget att SIND koncentrerar sina insatser vad gäller investeringsfonderna till tillståndsgivningen. Förslag läggs fram om att SIND:s skyldighet att föra register över fonderna skall slopas. Motsvarande föreslås för länsstyrelsernas del. Ett annat förslag i promemorian – som innebär förenklingar för i första hand riksbanken – är att vissa äldre fonder skall återföras till beskattning.

I promemorian föreslås också en ändring av reglerna om inbetalning till riksbanken vid avsättning till allmän investeringsfond. Inbetalningsdagen skall inte som nu vara kopplad till tidpunkten för att lämna deklaration. I stället införs fasta inbetalningsdagar. Ett anstånd med att lämna deklaration skall alltså i fortsättningen inte medföra motsvarande anstånd med inbetalningen till riksbanken. Syftet är i första hand att skapa större rättvisa företagen emellan. En effekt av förslaget bör också bli att ett antal ansökningar om anstånd bortfaller.

Förslagen har fått ett positivt mottagande vid remissbehandlingen. Jag anser att de bör genomföras liksom vissa föreslagna tekniska justeringar i fondförfattningarna. Innan jag behandlar förslagen närmare vill jag ta upp en annan fråga.

I ett särskilt avsnitt i promemorian diskuteras vilka möjligheter det finns att delvis slopa kravet på individuella tillståndsbeslut i tider då investeringsfonderna är frisläppta. Något förslag läggs dock inte fram i den delen. Det konstateras bl. a. att fondfrisläppen i allmänhet är mycket detaljerade och att risken för misstag och felaktigheter – både från företagets och taxeringsmyndigheternas sida – skulle öka om man lättade på tillståndskravet.

Ett antal näringslivsorganisationer anser att tillståndsförfarandet i en del fall bör kunna undvaras. Flertalet länsstyrelser anser däremot att tillståndskravet bör behållas och att en ändring på detta område totalt sett inte skulle leda till några förenklingar. Landsorganisationen i Sverige (LO) framhåller att ett slopat tillståndskrav skulle kunna medföra men vad gäller de anställdas inflytande vid fondutnyttjanden. Tjänstemännens centralorganisation (TCO) tar av samma anledning avstånd från tankarna på ett slopat tillståndskrav.

För egen del är jag inte beredd att nu föreslå några ändringar i fråga om tillståndskravet. Det är emellertid angeläget att utvecklingen följs och att de möjligheter som kan finnas att förenkla den praktiska hanteringen av investeringsfonderna tas till vara.

6.2 Registerföringen

Mitt förslag: Skyldigheten slopas för SIND och länsstyrelserna att föra register över allmänna investeringsfonder, vinstfonder, särskilda investeringsfonder och förnyelsefonder. SIND skall inte heller behöva föra register över allmänna investeringsreserver.

Promemoriaförslaget: Överensstämmer med mitt.

Remissinstanserna: Förslaget tillstyrks allmänt. En länsstyrelse anser dock att länsstyrelserna även i fortsättningen bör föra register. Två andra länsstyrelser anser att länsstyrelsernas skyldighet att föra register över allmänna investeringsreserver också kan slopas.

Skälen för mitt förslag: Den registerföring som har förekommit hos SIND har tagit stora resurser i anspråk. Registren har utnyttjats i ringa utsträckning. Några önskemål om att SIND skall fortsätta att föra register har inte framställts vid remissbehandlingen. SIND:s skyldighet att föra register bör därför slopas och därmed också SIND:s formella roll som tillsynsmyndighet.

Registren hos länsstyrelserna är avsedda att underlätta taxeringskontrollen. Vid remissbehandlingen har bekräftats att registren i det sammanhanget i allmänhet är av mycket begränsat värde. Kravet på registerföring hos länsstyrelserna bör därför också slopas. Jag vill tillägga att förhållandena naturligtvis kan skifta från län till län. I län där man anser sig ha nytta av registren kan det vara lämpligt att behålla eller utveckla nuvarande rutiner.

Mitt förslag till ändringar i registerföringen gör det möjligt att begränsa den omfattande skyldigheten att skicka underrättelser mellan riksbanken, länsstyrelserna och SIND. Regleringen i de olika fondförfattningarna kan därför förenklas. Med hänsyn till den förestående omorganisationen av skatteförvaltningen finns det inte anledning att i det här sammanhanget ändra taxeringsnämndens uppgiftslämnande till länsstyrelsen. I anledning av ett påpekande vid remissbehandlingen vill jag vidare tillägga att – som framhållits i promemorian – någon särskild bestämmelse om att länsstyrelsen på begäran skall lämna erforderliga uppgifter till SIND inte behövs.

SIND och länsstyrelserna skall enligt nuvarande regler också föra register över allmänna investeringsreserver. I promemorian föreslås att denna skyldighet skall slopas för SIND:s del. Någon ändring av länsstyrelsernas skyldighet att föra register föreslås däremot inte. Vid remissbehandlingen har å ena sidan sagts att register hos länsstyrelserna bör kunna undvaras, särskilt om en återföring till beskattning av avsatta belopp efter sjuårsperiodens utgång säkerställs genom att en uppgiftsskyldighet införs för bankerna. Det har emellertid också framhållits att redovisningen av utnyttjandet av äldre avsättningar i deklarationsbilagorna ibland kan vara bristfällig

och att ett register kan vara av visst värde i det sammanhanget. För egen del är jag för närvarande inte beredd att föreslå ändrade regler på detta område. En ändring kan dock komma att aktualiseras om det – exempelvis som en följd av det arbete som pågår med att modernisera skatteförvaltningen – skulle visa sig att kontrollaspekten kan tillgodoses på ett bättre sätt.

Förslaget föranleder ändringar av 15 och 16 §§ lagen (1979:609) om allmän investeringsfond, 15 § lagen (1979:610) om allmän investeringsreserv, 14, 17 och 18 §§ lagen (1980:456) om tillfälligt vinstkonto, 14, 17 och 18 §§ lagen (1982:1185) om inbetalning på särskilt investeringskonto samt 14, 17 och 18 §§ lagen (1984:1090) om inbetalning på förnyelsekonto.

6.3 Avveckling av vissa äldre fonder m. m.

Mitt förslag: Kvarvarande arbetsmiljöfonder, särskilda investeringsfonder och investeringskonton för skog enligt 1974 års lagstiftning återförs till beskattning. Återföringen skall normalt ske vid 1989 års taxering eller – om företaget på grund av förlängt räkenskapsår inte taxeras detta år – vid 1990 års taxering.

Promemoriaförslaget: Överensstämmer med mitt.

Remissinstanserna: Förslaget tillstyrks.

Skälen för mitt förslag: Den allra största delen av de belopp som i mitten av 1970-talet avsattes till arbetsmiljöfond eller särskild investeringsfond eller som inbetalades på särskilt investeringskonto för skog har sedan länge utnyttjats. Vid utgången av år 1985 hade 186 företag ett sammanlagt inestående belopp på riksbanken om ungefär 5 milj. kr. Det är angeläget att fonderna och kontona avvecklas. För att ge de berörda företagen en viss tid att utnyttja dem på avsett sätt bör återföringen ske först vid 1989 års taxering eller – om företaget på grund av förlängt räkenskapsår inte taxeras detta år – vid 1990 års taxering.

Jag föreslår att bestämmelser om avveckling av ifrågakvarande äldre fonder och konton tas in i en särskild lag.

6.4 Inbetalning till riksbanken

Mitt förslag: Den nuvarande kopplingen till dagen för avlämnande av deklaration slopas. Inbetalning till riksbanken skall i stället ha gjorts senast den 30 april eller – om räkenskapsåret avslutats den 31 augusti eller tidigare – senast den 15 februari. Inbetalning som sker senare men senast den 30 juni godtas också mot en avgift om 3 resp. 6 %. Uppgår förseningen till högst en vecka skall avgiften vara 1 %.

Promemoriaförslaget: Överensstämmer med mitt.

Remissinstanserna: Förslaget tillstyrks av flertalet remissinstanser. Vissa näringslivsorganisationer föreslår senare inbetalningsdagar än den 30

april resp. den 15 februari. Föreningen auktoriserade revisorer anser att den fasta inbetalningsdagen bör vara den 30 april oavsett bokslutstidpunkt. En länsstyrelse anser att inbetalningar t. o. m. den 30 september bör godtas mot särskild avgift.

Skälen för mitt förslag: Ett system med fasta inbetalningsdagar har flera fördelar framför ett system där tidpunkten för inbetalningen är beroende av eventuella deklarationsansånd. Med fasta inbetalningsdagar blir rättvisan företagen emellan större samtidigt som ett antal anståndsansökningar kan väntas falla bort. Vid prövning av om den särskilda avgiften skall utgå behöver inte längre eventuella anståndsbeslut beaktas.

När investeringsfonderna är frisläppta får en fondavsättning som gjorts i ett visst bokslut tas i anspråk för investeringar efter bokslutsdagen. Företag med brutna räkenskapsår har således – till skillnad mot kalenderårsföretagen – en möjlighet att utnyttja avsättningen för investeringar som sker före taxeringsårets ingång. Det är ett skäl till att ha olika inbetalningsdagar för de båda kategorierna av företag. Fler än två inbetalningsdagar bör emellertid inte komma i fråga. De inbetalningsdagar som föreslagits i promemorian, den 30 april om räkenskapsåret avslutats under tiden september–februari och den 15 februari om räkenskapsåret avslutats tidigare (mars–augusti), ger enligt min mening företagen tillräckligt med tid för att bestämma inbetalningens storlek.

I fråga om reglerna vid försenad inbetalning bör en anpassning ske till de regler som gäller för närvarande. Inbetalningar t. o. m. den 30 juni bör godtas mot en icke avdragsgill avgift om 3 resp. 6 % beroende på vilken ordinarie inbetalningsdag som gäller. Liksom nu bör avgiften vara 1 % om inbetalningen görs högst en vecka för sent.

Vad jag nu har föreslagit föranleder ändringar i 3 § lagen om allmän investeringsfond.

De nya bestämmelserna bör tillämpas fr. o. m. 1987 års taxering.

7 Ändrad uppbörd av kvarstående skatt

7.1 Bakgrund

Skatteförenklingskommittén (B 1982: 03) har i betänkandet (SOU 1985: 42) Förenklad taxering behandlat bl. a. frågan om uppbörd av kvarstående skatt (kvarskatt). Kommittén redovisar tre olika alternativ. Det första innebär att nuvarande ordning med två uppbördstillfällen i mars och maj behålls. Det andra alternativet innebär att kvarskatten skall betalas vid ett uppbördstillfälle senast den 18 mars året efter taxeringsåret. Det tredje alternativet överensstämmer med det andra bortsett från att kvarskatten skall betalas senast den 18 april året efter taxeringsåret. Betänkandet har remissbehandlats. Huvuddelen av de remissinstanser som yttrat sig över frågan om kvarskatteuppbörden har förordat alternativet med ett uppbördstillfälle under uppbördsmånaden april.

Riksskatteverket (RSV) har i en promemoria den 10 januari 1986, som upprättats av verket i samarbete med länsstyrelserna i Stockholms samt Göteborgs och Bohus län lagt fram förslag till en effektivare hantering av kvars-katten. RSV föreslår bl. a. att uppbörden av kvars-katten skall ske vid ett tillfälle i april och framhåller att en sådan reform är en förutsättning för att länsstyrelserna skall klara samtliga sina arbetsuppgifter i samband med skatte- och avgiftsuppbörden på ett acceptabelt sätt.

RSV:s promemoria har remissbehandlats. De flesta remissinstanserna har varit positiva till förslagen. Några har dock haft synpunkter på förslagens utformning. Jag ämnar redovisa dessa i det följande. En sammanställning av remissyttrandena har också upprättats och finns tillgänglig i finansdepartementets lagstiftningsärende (dnr 307/86).

7.2 Nuvarande ordning

Vårt uppbördssystem är utformat med sikte på att både arbetstagare och egna företagare under inkomståret skall betala in en preliminär skatt som så nära som möjligt svarar mot den slutliga skatten för året. En viss förskjutning av betalningen till påföljande år (taxeringsåret) har dock fått medges. Den källskatt som innehålls under inkomstårets sista månad skall nämligen betalas in av arbetsgivarna senast den 18 januari under taxeringsåret. Under denna månad infaller också den sista uppbörden av debiterad preliminär B-skatt. De skattskyldiga har därutöver fått ett visst utrymme för fyllnadsinbetalning av preliminär skatt utan att betalningen skall anses ha skett för sent. Sådan fyllnadsinbetalning kan göras t. o. m. den 30 april under taxeringsåret.

Överstiger en skattskyldigs slutliga skatt den preliminära skatt som skall gottskrivas honom uppkommer kvars-katt. Om en skattskyldig debiteras kvars-katt skall han också betala kvars-katteavgift med 8 % av kvars-katten, om den uppgår till högst 5000 kr., och i annat fall med 10 %. I vissa fall skall särskild beräkning ske av kvars-katteavgiften.

Kvars-katt, som uppgår till högst 200 kr., skall betalas senast den 18 i uppbördsmånaden mars året efter taxeringsåret. Annan kvars-katt skall betalas med lika belopp senast den 18 i var och en av uppbördsmånaderna mars och maj samma år.

En arbetsgivare som betalar månadslön skall alltså, om arbetstagarens kvars-katt överstiger 200 kr., göra skatteavdrag med en fjärdedel av kvars-katten under var och en av månaderna januari–april. Den innehållna skatten skall av arbetsgivaren betalas in med halva beloppet senast den 18 mars och resterande belopp senast den 18 maj.

Fr. o. m. den 1 januari 1985 tillämpas ett nytt system för uppbörd av källskatt och arbetsgivaravgifter. Inom det nya systemet har uppbörden av arbetsgivaravgifterna samordnats med uppbörden av källskatten. Systemet administreras av de lokala skattemyndigheterna, länsstyrelserna och RSV. Enligt de nya reglerna skall arbetsgivarna månadsvis i en uppbörds-deklaration redovisa bl. a. innehållna skattebelopp, den lönesumma arbets-givaren betalat ut och på vilken arbetsgivaravgifter skall beräknas samt

den avgift som belöper på lönesumman (månadsavgiften). De innehållna skattebeloppen och månadsavgiften skall betalas in till länsstyrelsens skattepostgirokonto samtidigt som redovisningen lämnas. Redovisningen och betalningen skall göras senast den 18 i månaden efter den månad då skatteavdraget gjordes eller lönen betalades ut.

Om summan av de arbetsgivaravgifter som belöper på det kalenderår för vilket arbetsgivaravgifter skall betalas (utgiftsåret) skall beräknas till annat belopp än arbetsgivaren betalat för utgiftsåret och skillnaden uppgår till minst 100 kr. skall arbetsgivaren lämna en årsuppgift. Eventuell kvarstående avgift skall betalas inom samma tid som årsuppgiften skall lämnas, eller senast den 1 mars året efter utgiftsåret.

Under uppbörds månaderna mars och maj skall en arbetsgivare som redan nämnts redovisa och betala in innehållen kvarskatt. Detta skall ske i samma ordning som gäller för innehållen preliminär skatt. Uppbördsdeklarationerna för mars och maj skall således innehålla, förutom nyss nämnda uppgifter, även uppgift om avdragen kvarskatt. Denna skall betalas in till länsstyrelsens skattepostgirokonto samtidigt som arbetsgivaren betalar in övrig innehållen skatt och arbetsgivaravgifter. Förutom uppbördsdeklarationen skall arbetsgivaren vid varje kvarskatteuppbörd lämna en följesedel angående kvarskatten med specifikation för varje arbetstagarre.

7.3 Överväganden och förslag

7.3.1 Behovet av åtgärder

Uppbörden av kvarskatt är mycket resurskrävande. Detta gäller framför allt i fråga om det avstämningsarbete som utförs på länsstyrelsens uppbördsenhet och som bl. a. innebär att arbetsgivarnas inbetalningar av kvarskatt stäms av mot redovisade belopp och krediteras arbetstagarerna. På en länsstyrelse av Stockholms läns storlek sysselsätter avstämningsarbetet för varje uppbörd ett tjugotal personer under en och en halv månad under mars-april resp. maj-juni. RSV har vidare uppgett att länsstyrelsens arbete med årsuppgifterna inom det nya systemet för samordnad uppbörd av källskatt och arbetsgivaravgift kräver betydande resurser också under mars och en stor del av april. Samtidigt med registreringen och avstämningen av årsuppgifterna och kvarskatterna löper arbetet med registrering och avstämning av den månatliga uppbörden av preliminär A-skatt och arbetsgivaravgifter. Även dessa arbetsuppgifter kräver betydande resurser hos länsstyrelsen.

Arbetet med årsuppgifterna kräver stora resurser också hos arbetsgivarna, bl. a. under februari månad. Detta arbete skall delvis utföras samtidigt med arbetet att upprätta förteckningar över innehållna kvarskatter som skall redovisas senast den 18 mars.

RSV anser mot denna bakgrund att länsstyrelsernas arbete med kvarskatten måste förenklas för att dessa skall kunna klara sina arbetsuppgifter på ett acceptabelt sätt. En förenkling anses önskvärd också med hänsyn till arbetsgivarna.

Jag delar RSV:s uppfattning och lägger i det följande fram förslag som syftar till att förenkla ordningen för uppbörd av kvarsfatt.

Prop. 1985/86: 150

Bil. 1

7.3.2 Uppbördsmanad

Mitt förslag: Kvarsfatt skall betalas senast den 18 i uppbördsmanaden april året efter taxeringsåret.

RSV:s förslag: Överensstämmer med mitt.

Remissinstanserna: RSV:s förslag har tillstyrkts av flertalet remissinstanser. Centralorganisationen SACO/SR, Företagens uppgiftslämnardelegation, LO, Svenska arbetsgivareföreningen, Sveriges industriförbund och TCO anser dock att kvarsfattuppbörden bör ske under uppbördsmanaden maj. Länsstyrelsen i Östergötlands län påpekar att statens förlustrisker vid konkurser ökar vid en senarelagd uppbörd och vid uppbörd med större ackumulerat belopp. Enligt länsstyrelsens mening skulle förlustriskerna elimineras eller i vart fall bli mindre än i dag om avdragen kvarsfatt för januari inbetalades den 18 februari, för februari den 18 mars och för mars den 18 april. Däremot skulle redovisningen av kvarsfatt med fördelning på arbetstagar enligt länsstyrelsen inte behöva ske förrän vid inbetalningstillfället i april.

Skälen för mitt förslag: För att uppnå någon påtaglig förenkling av kvarsfattuppbörden måste redovisning och helst också inbetalning av kvarsfatt förläggas till ett enda tillfälle. Den nuvarande ordningen med två uppbördstillfällen skapar ett omfattande dubbelarbete. Jag skall här närmast belysa några av vinsterna med att gå över till en enda kvarsfattuppbörd.

Med nuvarande regler kan det inte sällan vara svårt för länsstyrelsen att avgöra till vilken uppbörd en viss förteckning över redovisade kvarsfatter hör. Detta gäller särskilt om förteckningen kommer in till myndigheten under april manad. Det har vidare visat sig att arbetsgivare och arbetstagar kan ha svårt att skilja mellan de två kvarsfattuppbörderna. Detta leder exempelvis till att en del arbetsgivare redovisar och betalar all innehållen kvarsfatt vid majuppbörden. Ett stort antal telefonsamtal och skrivelser till länsstyrelsen beror på att uppbörderna blandas samman. Dessa problem försvinner om kvarsfatt kan uppbäras vid endast ett tillfälle. Vidare elimineras möjligheten för en arbetsgivare att göra kvittningar på ett felaktigt sätt mellan de två uppbördstillfallen.

Efter varje uppbörd skall länsstyrelsen sända ut påminnelser om obetald eller för sent inbetald kvarsfatt. Påminnelserna leder till en mängd telefonsamtal och skrivelser till länsstyrelsen från arbetsgivarna. Dessa arbetsuppgifter kan också minskas om man inför en enda kvarsfattuppbörd.

En omräkning av slutlig skatt som leder till att redan debiterad kvarsfatt skall sättas ned kan, med nuvarande system, ibland bli komplicerad på grund av att den ena uppbörden av kvarsfatt förfallit till betalning men inte den andra. Hanteringen kompliceras ytterligare om anstånd med betalningen har beviljats. Även dessa problem försvinner med endast en uppbörd.

Vidare medför en kvarskatteuppbörd att antalet restavgiftsärenden hos länsstyrelsen minskar och att handläggningen av ärendena förenklas.

En enda kvarskatteuppbörd innebär som redan nämnts förenklingar också för arbetsgivarna. Arbetsgivarna är för närvarande skyldiga att vid varje uppbördstillfälle lämna uppgift om hur redovisad kvarskatt fördelar sig mellan olika arbetstagare. De skall alltså lämna i stort sett samma uppgifter vid två tillfällen. Det är därför en stor fördel även för arbetsgivarna om redovisning och inbetalning av kvarskatt kan ske vid bara ett tillfälle.

Arbetsgivarna, inkl. pensionsutbetalarna, är vidare skyldiga att efter varje kvarskatteuppbörd underrätta sina anställda resp. pensionärerna om storleken på den kvarskatt som vid varje uppbördstillfälle inte kunnat dras av från lönen eller pensionen. Införandet av en kvarskatteuppbörd medför att arbetsuppgifterna för arbetsgivarna även i detta hänseende halveras.

Det anförda visar enligt min mening att en övergång till en enda kvarskatteuppbörd innebär stora administrativa vinster för såväl länsstyrelserna som arbetsgivarna.

Frågan är då om i stort sett samma vinster kan uppnås med det förslag som har förts fram av länsstyrelsen i Östergötlands län och som alltså innebär att arbetsgivarna redovisar gjorda kvarskatteavdrag vid ett tillfälle nämligen april, men däremot löpande betalar in skatten under uppbördsmånaderna februari–april. En fördel från det allmännas sida med detta förslag är ju att de avdragna skatterna betalas in till statsverket snabbare än enligt RSV:s förslag.

Man kan då konstatera att länsstyrelsens förslag medför att avstämningsarbetet visserligen förenklas i förhållande till nuvarande ordning men att detta blir svårare än enligt RSV:s förslag. Komplikationen beror givetvis på att tre inbetalningar i stället för en skall stämmas av mot redovisningen. Vidare ökar det arbete som är förbundet med själva inbetalningen av kvarskatten och detta även i jämförelse med nuläget. Det gäller t. ex. ADB-registrering, ansökningar om anstånd, utsändande av betalningspåminnelser och påförande av restavgift vid för sena betalningar. Jag anser med hänsyn till det anförda att man i vart fall inte för närvarande bör stanna för länsstyrelsens förslag utan i stället genomföra RSV:s förslag med en enda kvarskatteuppbörd.

Nästa fråga är då om denna kvarskatteuppbörd såsom RSV föreslagit bör ligga i april eller om den bör ligga i maj som några remissinstanser förordat. Som bl. a. arbetstagarorganisationerna har påpekat innebär RSV:s förslag att avdrag för kvarskatt skall göras under tre månader i stället för som nu under fyra. Detta är naturligtvis till viss nackdel för A-skattebetalare med stora kvarskatter.

Jag vill med anledning härav framhålla att huvudprincipen är att inkomstskatt skall erläggas i form av preliminär skatt under inkomståret. En A-skattebetalare med sidoinkomster som det inte görs skatteavdrag från har möjlighet att undvika kvarskatt genom att begära ett förhöjt skatteavdrag från huvudinkomsten. Det finns också möjlighet att rätta till ett underuttag av preliminär skatt genom en fyllnadsinbetalning. Vidare gäller att den som får kvarskatt och finner att kvarskatten är för stor för att

betalas genom skatteavdrag under tre månader, har möjlighet att under vissa förutsättningar få en nedsättning av skatteavdraget. Det är vidare att märka att en effektiv uppbörd av kvarskatt förutsätter att uppbörden sker så tidigt som möjligt. Härigenom minskas nämligen riskerna för såväl fel som betalningsbortfall. Det bör också framhållas att en uppbörd i april gör det möjligt att klara av avstämningsarbetet före sommaren, vilket inte är möjligt om uppbörden sker i maj. En uppbörd i maj innebär således att indrivningen av obetalda kvarskatter blir kraftigt försenad. Härtill kommer att en uppbörd i maj medför inte obetydliga ränteförluster för statsverket.

Med hänsyn till det anförda anser jag att kvarskatteuppbörden inte bör läggas senare än under uppbörds månaden april.

I ekonomiskt hänseende innebär den föreslagna ordningen på det hela taget ingen förändring för statsverket. Den ränteförlust som statsverket gör genom att senarelägga marsuppbörden uppvägs i stort sett av den räntevinst som uppstår genom att majuppbörden tidigareläggs.

I ekonomiskt hänseende innebär förslaget vidare att arbetsgivarna gör en räntevinst jämfört med dagens system. Den uppkommer därigenom att arbetsgivarna skall göra större skatteavdrag vid varje löneutbetalningstillfälle och får behålla innehållna belopp längre tid än i nuvarande system. Räntevinsten kan med utgångspunkt i en kalkylränta på 10 % uppskattas till 12 milj. kr. årligen. Arbetstagar kollektivet får vidkännas motsvarande ränteförlust.

För att syftet med mitt förslag skall uppnås måste den föreslagna ordningen gälla all kvarskatt, alltså även kvarskatt från dem som är skyldiga att betala preliminär B-skatt. Även rättviseskäl talar för en sådan lösning. Den som är skyldig att själv betala in sin kvarskatt bör sålunda inte ha möjlighet att göra detta vid ett senare tillfälle än den för vilken en arbetsgivare skall redovisa och betala innehållen kvarskatt.

I detta sammanhang vill jag också säga några ord om kvarskatteavgiften. Nuvarande kvarskatteavgift, som år 1975 ersatte den dittills gällande kvarskatteräntan, har en viktig uppgift i uppbördssystemet. Den skall vara ett påtryckningsmedel som förmår de skattskyldiga att genom bl. a. fyllnadsinbetalningar bidra till en god överensstämmelse mellan den slutliga och den preliminära skatten. Den har vid införandet också avvägts med tanke på den ränteförlust som statsverket gör om den slutliga skatten i stället betalas som kvarskatt under mars och maj året efter debiteringen. Om kvarskatt uppkommer för en B-skattebetalare innebär detta att han får kredit under ca 20 månader. B-skattebetalarna har relativt sett de flesta större kvarskatteposter. Vid införandet av kvarskatteavgiften ansågs det angeläget att avgiften avvägdes så att den medförde att särskilt sådana kvarskatteposter reducerades. Avgiften har alltså bestämts med utgångspunkt i den ordning som gäller för B-skattebetalarna. För dem medför förslaget i princip inte någon ändrad kredittid. Senareläggningen av uppbörden i mars till april uppvägs av att uppbörden i maj tidigareläggs till april. Med hänsyn till vad som sagts nu finner jag inte skäl att ändra nuvarande regler om kvarskatteavgiften.

Mitt förslag om att kvarskatten skall betalas i april föranleder ändring i 28 och 31 §§, 39 § 1 mom., 42 §, 43 § 1 mom. samt punkt 4 av anvisningarna till 39 § uppbördslagen.

Mitt förslag: Kvarskatt som innehållits av en arbetsgivare skall redovisas i en särskild uppbördsdeklaration. Kvarskatten skall betalas in till ett särskilt postgirokonto hos länsstyrelsen avsett enbart för sådan skatt.

RSV:s förslag: Överensstämmer med mitt.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser har tillstyrkt RSV:s förslag. Länsstyrelsen i Stockholms län anser att länsstyrelsens hantering av kvarskatteuppbörden kan förenklas ytterligare genom införande av en bestämmelse om att den särskilda uppbördsdeklarationen skall uppta det belopp som betalas in i kvarskatt i stället för som RSV föreslagit det belopp som dragits av för kvarskatt.

Skälen för mitt förslag: En arbetsgivare som gjort skatteavdrag för kvarskatt är för närvarande skyldig att redovisa och betala skatten i klump tillsammans med avdragen preliminär A-skatt och arbetsgivaravgifter. Detta sker med hjälp av uppbördsdeklarationen vilken fungerar som både deklarationsblankett och inbetalningskort. Förutom uppbördsdeklarationen skall arbetsgivaren vid varje kvarskatteuppbörd lämna en följesedel angående kvarskatten med specifikation för varje arbetstagare. Specifikationen av kvarskatten används som underlag vid krediteringen av skatten på de olika arbetstagarna i skattedatabasen.

Med nuvarande redovisningssystem gör ett stort antal arbetsgivare kvittningar och sammanblandningar mellan kvarskatt, preliminär skatt och arbetsgivaravgifter. Detta beror till stor del på att redovisningen och betalningen sker med en och samma handling, uppbördsdeklarationen. Med hänsyn härtill är det som RSV föreslagit lämpligt att bryta ut redovisningen av kvarskatten från uppbördsdeklarationen och i stället låta arbetsgivaren redovisa skatten separat. För en sådan ordning talar också den omständigheten att kvarskatten skall uppbäras vid endast ett uppbördstillfälle medan uppbördsdeklarationen skall användas varje uppbörds månad. Det är under sådana förhållanden onödigt att ta i anspråk utrymme för redovisning av kvarskatt på deklarationsblanketten.

Jag anser att man genom att låta arbetsgivarna redovisa innehållen kvarskatt i en särskild uppbördsdeklaration för sådan skatt och betala denna till ett särskilt postgirokonto hos länsstyrelsen kan uppnå väsentliga fördelar. Antalet sammanblandningar bör minska avsevärt och avstämningsarbetet blir enklare.

Länsstyrelsens i Stockholms län förslag att den särskilda uppbördsdeklarationen skall uppta det kvarskattebelopp som betalas in i stället för innehållt belopp är inte anpassat till den situationen att arbetsgivaren betalar ett lägre belopp än som innehållits. Visserligen är en arbetsgivare skyldig att betala in all innehållen kvarskatt men i praktiken är det inte sällan så att arbetsgivaren förmår betala endast en del av innehållen kvarskatt. Med hänsyn härtill bör den av länsstyrelsen föreslagna ordningen inte införas.

7.3.4 Ikraftträdande

Mitt förslag: De nya bestämmelserna om uppbörd av kvars-katt skall tillämpas första gången i fråga om kvars-katt på grund av 1986 års taxering, dvs. kvars-katt som skall betalas under år 1987.

RSV:s förslag: Överensstämmer med mitt.

Remissinstanserna: Samtliga remissinstanser godtar förslaget. Länsstyrelsen i Stockholms län understryker att det är angeläget att den föreslagna ordningen tillämpas redan fr. o. m. år 1987.

Skälen för mitt förslag: Mitt förslag om en ändrad kvars-katteuppbörd syftar till att förenkla arbetsuppgifterna för i första hand länsstyrelsen men även för arbetsgivarna. Därigenom skapas utrymme för länsstyrelsens arbete med årsuppgifterna. Med hänsyn härtill bör de nya reglerna tillämpas så snart som möjligt eller närmare bestämt första gången i fråga om den kvars-katt som skall uppbäras under år 1987.

8 Energiskatt på elektrisk kraft

Mitt förslag: Den särskilda bestämmelsen om att energiskatt på elektrisk kraft som förbrukas i industriell verksamhet skall utgå efter en högre skattesats för de första 40 000 kilowattimarna av förbrukningen under ett år slopas.

Skälen för mitt förslag: Enligt lagen (1957:262) om allmän energiskatt skall skatt på elektrisk kraft utgå med 7,2 öre per kilowattimme eller, i vissa i lagen angivna kommuner, med 6,2 öre per kilowattimme. Dessa skattesatser gäller även förbrukningen av elektrisk kraft vid industriell tillverkning upp till 40 000 kilowattimmar per år. Skatten på den överskjutande förbrukningen utgår med 5 öre per kilowattimme.

Differentieringen av skattesatsen för förbrukningen vid industriell tillverkning innebär att industriföretagen för varje arbetsställe får betala 880 kr. (480 kr. i vissa kommuner) mer i skatt än de skulle få betala om skattesatsen 5 öre per kilowattimme tillämpades på hela förbrukningen.

Det skulle innebära en förenkling både för dem som är skattskyldiga till energiskatt för elektrisk kraft och för RSV om differentieringen för industriföretagen slopades. Jag föreslår därför att skattesatsen 5 öre per kilowattimme skall gälla för hela förbrukningen av elektrisk kraft vid industriell tillverkning.

Ändringen bör träda i kraft den 1 januari 1987.

Förslaget innebär att statsverkets intäkter av energiskatt minskar med omkring 10 milj. kr. per år.

9 Betalning av vägtrafikskatt

Prop. 1985/86: 150

Bil. 1

Mitt förslag: Vägtrafikskatt skall betalas med vanligt inbetalningskort, i stället för som nu vanligen genom postförskott.

Skälen för mitt förslag: Vägtrafikskatt utgår enligt vägtrafikskattelagen (1973: 601), VSL, i form av fordonsskatt och kilometerskatt. Fordonsskatt utgår för personbilar, motorcyklar, lastbilar, bussar, traktorer, motorredskap och släpvagnar, om fordonen är registrerade och inte avställda. Det totala antalet fordonsskattepliktiga fordon är ca 4,2 miljoner och skatteintäkterna för innevarande budgetår beräknas till ca 3 080 milj. kr. Kilometerskatt utgår huvudsakligen för brännoljedrivna personbilar, lastbilar och bussar samt för tyngre släpvagnar till sådana fordon. Det totala antalet kilometerskattepliktiga fordon är ca 270 000, och skatteintäkterna för innevarande budgetår beräknas till ca 2 000 milj. kr.

Fordonsskatten betalas vanligen i förskott för helt år. Om årsskatten överstiger 1 500 kr. betalas dock fordonsskatten för skatteperioder om fyra månader, 12 § första stycket VSL. Kilometerskatt betalas i efterhand för skatteperiod, 18 § tredje stycket VSL.

På grund av bl. a. det stora antalet fordon blir antalet debiteringar mycket stort. Fordonsskattedebiteringarna är fler än fem miljoner per år, och antalet debiteringar av kilometerskatt uppgår till mer än 800 000 per år.

Det stora antalet debiteringar innebär givetvis att det är viktigt att rutinerna för debitering och inbetalning av vägtrafikskatt är rationella. I huvudsak får anses att det nuvarande förfarandet motsvarar de krav som bör kunna ställas. Till skillnad mot vad som är vanligt för andra skatter sker dock inbetalning av vägtrafikskatt vanligen genom en postförskottsru-tin. Detta postförskotts-förfarande är dyrbart och medför även vissa nackdelar för fordonsägarna. Om även vägtrafikskatt kunde betalas på vanligt sätt med inbetalningskort skulle stora vinster kunna göras.

De närmare reglerna om postförskotts-förfarandet finns intagna i vägtrafikskatteförfordningen (1973: 776). Reglerna innebär i huvudsak att skattekvitto på den skatt som skall betalas sänds till den skattskyldige under postförskott. Postförskotts-försändelsen skall sedan lösas inom viss angiven tid. Samtidigt med skattekvittot erhålls kontrollmärke enligt bilregistertekungörelsen (1972: 599), under förutsättning att samtliga krav för erhållande av kontrollmärket uppfyllts. Fråga om utfärdande av kontrollmärket prövas av trafik-säkerhetsverket i samband med att fordonsskatt påförs ett fordon.

Även om reglerna förutsätter att vägtrafikskatt skall betalas genom lösande av postförskotts-försändelse medges att den som har postgiro eller personkonto girerar skattebeloppet. I dessa fall sänds, sedan gireringen bokförts, skattekvittot och kontrollmärket ut i lösbrev. Detta förfarande är numera mycket vanligt.

Postförskotts-rutinerna har i huvudsak motiverats av kopplingen till utfärdande av skattekvitto och kontrollmärke. Skattekvittot fyller dock numera knappast någon egentlig funktion. Exempelvis slopades kravet på att

skattekvitto skall medföras vid färd redan år 1977. Det särskilda skattekvittot bör kunna ersättas med vanligt postkvitto, på samma sätt som vid inbetalning av andra skatter. Enligt min mening bör också kontrollmärket kunna sändas ut per brev till fordonsägarna sedan skatten betalats med vanligt inbetalningskort. Den nackdel som finns med detta är att det dröjer några dagar från det att skatten betalats till dess att kontrollmärket erhålls. Betalas skatten för ett fordon någon av de sista dagarna i uppbördsmånaden, kan därför giltigt kontrollmärke komma att saknas under några dagar. Jag bedömer dock att detta inte behöver få några betydande nackdelar ur kontrollsynpunkt. Redan nu förekommer detta för övrigt i det fall då skattebeloppen gireras.

Betalningsrutinerna för vägtrafikskatt bör således ändras så att trafiksäkerhetsverket sänder ut inbetalningskort till fordonsägarna på skatten. Sedan betalning skett sänds eventuellt kontrollmärke ut per brev. Det särskilda skattekvittot bör slopas och 10 § VSL upphävas. Inbetalning av skatten bör kunna göras kostnadsfritt av fordonsägarna. En särskild bestämmelse om detta bör införas i VSL som en ny paragraf, 29 a §. Där bör också införas en regel om när skatten skall anses vara betald. Regeln bör lämpligen utformas i enlighet med vad som gäller för inbetalning av mervärdesskatt enligt 44 § lagen (1968:430) om mervärdesskatt, dvs. så att skatten skall anses betald den dag då inbetalningskort eller försändelse som innehåller gireringshandling inkommit till postanstalt.

Ändringarna bör träda i kraft den 1 januari 1987.

För myndigheternas del innebär slopandet av postförskotten i huvudsak att postrutinerna förbilligas. Totalt uppgår vinsterna till ca 20 milj. kr. per år.

10 Kontrolluppgift för vissa ersättningar

Riksdagen har beslutat om ändrad administration av studiehjälp och vuxenstudiestöd m. m. (prop. 1984/85: 184, SfU 25, rskr 327). Beslutet innebär att de studiesociala myndigheterna skall ha ansvar för bl. a. utbetalningen.

Riksdagen har vidare beslutat att det studiesociala stödet i samband med grundläggande svenskundervisning för invandrare – timersättning – skall motsvara den timersättning som utgår vid grundutbildning för vuxna samt att även administrationen skall vara densamma (prop. 1983/84: 199, UbU 1984/85: 6, rskr 77).

Till följd härav bör ändringar göras i 37 § 1 mom. taxeringslagen (1956:623). Uppgiftsskyldig för ifrågavarande ersättningar blir vuxenutbildningsnämnd.

Ändringarna bör gälla fr. o. m. 1987 års taxering.

11 Upprättade lagförslag

I enlighet med vad jag nu har anfört har inom finansdepartementet upprättats förslag till

1. lag om ändring i kommunalskattelagen (1928: 370),
2. lag om ändring i uppbördslagen (1953: 272),
3. lag om ändring i lagen (1941: 416) om arvsskatt och gåvoskatt,
4. lag om ändring i lagen (1958: 295) om sjömansskatt,
5. lag om ändring i tullagen (1973: 670),
6. lag om ändring i lagen (1984: 151) om punktskatter och prisregleringsavgifter,
7. lag om ändring i lagen (1984: 404) om stämpelskatt vid inskrivningsmyndigheter,
8. lag om ändring i lagen (1984: 668) om uppbörd av socialavgifter från arbetsgivare,
9. lag om ändring i lagen (1979: 609) om allmän investeringsfond,
10. lag om ändring i lagen (1979: 610) om allmän investeringsreserv,
11. lag om ändring i lagen (1980: 456) om insättning på tillfälligt vinstkonto,
12. lag om ändring i lagen (1982: 1185) om inbetalning på särskilt investeringskonto,
13. lag om ändring i lagen (1984: 1090) om inbetalning på förnyelsekonto,
14. lag om upphävande av vissa fondförfattningar m. m.,
15. lag om ändring i lagen (1957: 262) om allmän energiskatt,
16. lag om ändring i vägtrafikskattelagen (1973: 601),
17. lag om ändring i taxeringslagen (1956: 623).

Förslagen bör fogas till protokollet i detta ärende som bilaga 1.7.

På grund av förslagens enkla beskaffenhet anser jag att lagrådets hörande skulle sakna betydelse. Dessutom är de vid 1 och 2 angivna förslagen, med undantag av förslagen angående räntor i 19 § kommunalskattelagen och 69 § 2 mom. uppbördslagen, så brådskande att den fördröjning av dessa förslags behandling som lagrådsgranskningen skulle medföra, skulle vara till avsevärt men.

1 Statsbudgeten budgetåren 1985/86 och 1986/87

1.1 Beräkningsförutsättningar, m. m.

Vid en beräkning av statsinkomsternas utveckling är de antaganden som görs om inkomstutvecklingen i samhället av stor betydelse. Riksrevisionsverkets (RRV:s) beräkningar grundas på antagandet att lönesumman mellan åren 1984 och 1985 ökade med 9,1 %. Mellan åren 1985 och 1986 antas lönesumman öka med 7,0 %. För år 1987 har RRV schablonmässigt räknat med en lönesummeökning på 4,3 %. RRV räknar med en ökning av utgifterna i löpande priser för privat konsumtion med drygt 6 % mellan åren 1985 och 1986 samt med ca 4,5 % mellan åren 1986 och 1987.

Antagandena påverkar även RRV:s beräkning av statsutgifterna för budgetåret 1985/86.

På grundval av de nyligen träffade avtalen mellan parterna på arbetsmarknaden räknar jag med att lönesumman ökar med 0,6 procentenheter mer än vad RRV räknat med, dvs. 7,6 %. För år 1987 har inom finansdepartementet inte gjorts några prognoser för utvecklingen av lönesumma och priser. Jag utgår därför kalkylmässigt från de av RRV använda antagandena.

I RRV:s beräkningar avseende budgetåren 1985/86 (statsbudgetens inkomster och utgifter) och 1986/87 (statsbudgetens inkomster) har verket tagit hänsyn till beslut som riksdagen fattat före den 17 mars 1986. RRV har även beaktat förslag från regeringen före denna tidpunkt. Jag har för egen del beaktat även de riksdagsbeslut som fattats under återstoden av mars samt förslag från regeringen som lagts fram under denna period. I några fall har jag även beaktat förslag som lagts fram efter 31 mars 1985, vilket jag angivit i varje enskilt fall. Det får ankomma på riksdagens finansutskott att göra justeringar för sådana förändringar som ej kunnat beaktas.

1.2 Statsbudgetens inkomster och utgifter avseende budgetåret 1985/86

RRV:s senaste beräkning av budgetutfallet för 1985/86 utgörs av verkets budgetprognos nr 5 från den 1 april 1986. Beräkningar av inkomsterna för budgetåret 1985/86 har gjorts av RRV i verkets reviderade inkomstberäkning (bilaga 1.4).

Inkomster

I RRV:s reviderade inkomstberäkning har verket för budgetåret 1985/86 beräknat inkomsterna till 275 638 milj. kr.

RRV har i sina beräkningar antagit att volymen av den privata konsumtionen ökar med 2 % under 1986. I enlighet med vad jag anfört i det

föregående beräknas volymökningen 1986 nu till 2,7%. Detta medför att jag räknar upp statsinkomsterna på inkomstiteln *Mervärdesskatt* med 100 milj. kr. för innevarande år.

Jag räknar upp inkomsterna på inkomstiteln *Övriga inkomster av försåld egendom* med 425 milj. kr. till följd av försäljningen av statens aktier i AB Gambrinus.

Tabell 1. Ändringar i RRV:s beräkningar av statsbudgetens inkomster budgetåret 1985/86
1 000-tal kr.

	RRV:s rev. beräk- ning	Förändring enligt före- draganden
<i>Föredragandens justeringar:</i>		
1411 Mervärdesskatt	62 400 000	+100 000
3312 Övriga inkomster av försåld egendom	1	+425 000
Summa inkomster	275 637 550	
Förändring enligt föredraganden		+525 000

RRV:s beräkningar föranleder i övrigt inte någon erinran från min sida. Sammantaget medför mina justeringar av RRV:s beräkningar för budgetåret 1985/86 en beräknad ökning av inkomsterna med 525 milj. kr. till 276 163 milj. kr.

Utgifter

I statsbudgeten anvisades 323 389 milj. kr. Därutöver har RRV beaktat beslut och förslag till anslag på tilläggsbudget om sammanlagt 4 254 milj. kr. RRV beräknar därmed utgiftsanslagen exkl. statsskuldräntor till 249 243 milj. kr. och merbelastningen på förslagsanslag exkl. statsskuldräntor till 9 128 milj. kr. Sammantaget innebär detta att RRV beräknar utgiftsanslagen exkl. statsskuldräntor till 258 371 milj. kr.

Tabell 2. Statsutgifterna budgetåret 1985/86
Milj. kr.

	1985/86 Statsbud- get	RRV	Föredra- ganden
Utgiftsanslag exkl. statsskuldräntor	244 989	249 243	249 243
Finansfullmaktsutnyttjande	—	360	360
Beräknad merbelastning på förslags- anslag exkl. statsskuldräntor	—	9 128	9 128
Statsskuldräntor	77 400	67 800	65 900
Förändringar i anslagsbehållningar	— 500	+ 727	+ 1 327
Ändrad disposition av rörliga krediter	500	— 81	— 81
Beräknat tillkommande utgifts- behov, netto	1 000	—	—
Summa statsutgifter	323 389	327 177	325 877

Finansfullmakten för budgetåret 1985/86 har hittills under budgetåret utnyttjats med 360 milj. kr. Jag räknar inte med någon ytterligare kassa-

mässig belastning av finansfullmaktsutnyttjandet för innevarande budgetår.

RRV har beräknat utgifterna för statsskuldräntorna till 67 800 milj. kr. för budgetåret 1985/86. Enligt uppgifter under hand från riksgäldskontoret beräknas utgifterna för statsskuldräntorna komma att bli 1 900 milj. kr. lägre än vad RRV bedömt. Sedan budgetpropositionen har därmed statsskuldräntorna minskat med 5 600 milj. kr. Minskningen är störst för valutaförluster och räntor på utländska lån till följd av en kombination av sänkt dollarkurs och sänkta utlandsräntor. Räntor på inhemska lån beräknas också minska främst beroende på sänkt ränta för den kortfristiga upplåningen. Detta innebär att utgifterna för statsskuldräntor för budgetåret 1985/86 nu av riksgäldskontoret beräknas till 65 900 milj. kr. enligt vad som framgår av tabell 3.

Tabell 3. Räntor på statsskulden
Miljarder kr.

	1985/86 Budget- proposi- tionen	Föränd- ring	Nuv. beräkning
Räntor på inhemska lån m. m.	51,9	-1,5	50,4
Räntor på utländska lån	14,0	-1,6	12,4
Valutaförluster	5,6	-2,5	3,1
Summa	71,5	-5,6	65,9

Enligt RRV kommer de totala anslagsbehållningarna under innevarande budgetår att minska med 727 milj. kr. för att uppgå till 24 062 milj. kr. vid ingången av budgetåret 1986/87. Jag räknar här med ett anslagsutnyttjande som överstiger RRV:s beräkning med 600 milj. kr. Dessa hänför sig till ökat utnyttjande av betalningsbalansstödet samt ökade anslagsförbrukningar vad avser krediter till utvecklingsländer. Jag räknar således med att anslagsbehållningarna kommer att minska med 1 327 milj. kr. för att uppgå till 23 462 milj. kr. vid ingången av budgetåret 1986/87. Utvecklingen av anslagsbehållningarna mellan budgetåren 1984/85 och 1985/86 framgår av tabell 3. Redovisningen koncentreras till de huvudtitlar där anslagsbehållningarna spelar en särskilt stor roll.

Tabell 4. Anslagsbehållningarna vid utgången av budgetåren 1984/85–1985/86
Miljarder kr.

Huvudtitel	1984/85 Utfall	1985/86 Ber. utfall
Utrikesdepartementet	5,8	6,4
Kommunikationsdepartementet	3,8	3,3
Arbetsmarknadsdepartementet	3,7	2,3
Industridepartementet	9,0	9,2
Övriga huvudtitlar	2,5	2,3
Summa	24,8	23,5

Enligt RRV kommer utnyttjandet av rörliga krediter att minska med 81 milj. kr. Jag har inget att erinra mot denna bedömning.

Eftersom hänsyn har tagits till samtliga tilläggsbudgetar räknar RRV inte med några ytterligare utgifter under posten tillkommande utgiftsbehov, netto. Jag har inget att invända mot denna beräkning.

I övrigt har jag inga invändningar mot RRV:s beräkning. Sammantaget beräknar jag sålunda utgifterna budgetåret 1985/86 till 325 877 milj. kr., vilket framgår av tabell 2.

Jag återkommer till statsbudgetens saldo för budgetåret 1985/86 under avsnitt 1.4 i det följande.

1.3 Statsbudgetens inkomster och utgifter avseende budgetåret 1986/87

Inkomster

RRV beräknar statsbudgetens totala inkomster under budgetåret 1986/87 till 288 776 milj. kr. I bilaga 1.4 återfinns en sammanfattning av RRV:s skrivelse till regeringen av den 4 april 1986. RRV har tagit hänsyn till beslut eller förslag från regeringen före den 17 mars 1986. I det reviderade förslaget till statsbudget för nästa budgetår ingår vissa förslag som påverkar statsbudgetens inkomster. Jag redogör i det följande för de justeringar av RRV:s beräkningar som jag finner nödvändiga.

RRV har som beräkningsförutsättning antagit att lönesummans utveckling kommer att uppgå till 7% under 1986. I enlighet med vad jag tidigare anfört om löneutvecklingen m.m. under 1986 beräknar jag nu att lönesumman ökar med 7,6%. Med anledning av detta räknar jag upp inkomstiteln *Fysiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse* med 2 165 milj. kr.

Jag reviderar upp beräkningen av inkomstiteln *Lagstadgade socialavgifter* som en följd av de nya antagandena om lönesummans utveckling under 1986 med 1 200 milj. kr. Vidare reviderar jag, efter samråd med chefen för socialdepartementet, ner nettoinkomsterna på inkomstiteln med 251 milj. kr. med anledning av det nyligen träffade avtalet om vissa ersättningar till sjukvårdshuvudmännen. Totalt för inkomstiteln reviderar jag således upp inkomsterna med totalt 949 milj. kr. i förhållande till RRV:s beräkning.

RRV har antagit att den privata konsumtionen (volym) kommer att öka med 2% under 1986. Med anledning av vad jag anfört tidigare räknar jag att den privata konsumtionen ökar med 2,7%. Jag räknar därför upp verkets beräkning av inkomsterna på inkomstiteln *Mervärdesskatt* med 300 milj. kr.

Med anledning av det förslag som lagts fram om en höjning av skatten på vissa resor räknar jag upp inkomsterna på inkomstiteln *Reseskatt* med 100 milj. kr.

Jag reviderar upp inkomstiteln *Övriga inkomster av försäld egendom* med 212,5 milj. kr. till följd av försäljningen av statens aktier i AB Gambrinus.

RRV:s beräkningar i övrigt föranleder inte någon erinran från min eller andra berörda statsråds sida. Totalt innebär de av oss förordade avvikel-

serna från verkets beräkningar en uppräknig av inkomsterna för budgetåret 1986/87 med 3726,5 milj. kr. Jag beräknar sålunda statsbudgetens inkomster för budgetåret 1986/87 till 292 503 milj. kr. Ändringarna i förhållande till RRV:s beräkning framgår av tabell 5.

Tabell 5. Ändringar i RRV:s beräkningar av statsbudgetens inkomster budgetåret 1986/87

1 000-tal kr.

	RRV:s beräkning (rev. beräkning)	Förändring enligt föredraganden
<i>Föredragandens justeringar:</i>		
1111 Fysiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse	43 716 000	+2 165 000
1200 Lagstadgade socialutgifter	58 289 000	+ 949 000
1411 Mervärdeskatt	65 900 000	+ 300 000
1451 Reseskatt	198 000	+ 100 000
3312 Övriga inkomster av försåld egendom	—	+ 212 500
Summa inkomster	288 776 348	
Summa förändringar enligt föredraganden		+3 726 500

Utgifter

I årets budgetproposition upptogs de totala utgifterna för budgetåret 1986/87 till 335 575 milj. kr. Av detta belopp svarade minskade anslagsbehållningar, ökad disposition av rörliga krediter och beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto för 3 000 milj. kr. Utgiftsanslagen uppgick sålunda till 332 575 milj. kr. för budgetåret 1986/87.

Sedan riksdagen förelades budgetpropositionen har fram till den 1 april 1986 dels ett antal propositioner innebärande anslagsförändringar förelagts riksdagen, dels riksdagen beslutat om ett antal anslag som föreslogs i budgetpropositionen. Om riksdagen bifaller förslagen i propositionerna ökar utgiftsanslagen med ca 860 milj. kr. budgetåret 1986/87. Beloppet inkluderar även de anslagsförändringar i förhållande till budgetpropositionen som beslutats av riksdagen men inte de minskade utgifterna för statsskuldräntor som jag strax återkommer till.

I samband med min beräkning av anslagskonsekvenserna har jag låtit upprätta en specifikation över föreslagna och i förekommande fall beslutade anslagsförändringar på statsbudgeten i förhållande till budgetpropositionen. Denna specifikation (bil. 1.6) täcker i princip perioden t. o. m. mars månad 1985.

Anslaget Räntor på statsskulden m. m. upptogs i budgetpropositionen för budgetåret 1986/87 med ett till 71 000 milj. kr. beräknat belopp. Belastningen på detta anslag är beroende av den ackumulerade statsskulden under det budgetår för vilket anslaget anvisas och av räntenivån inom och utom landet och av bokföringsmässiga valutaförluster på grund av ändrade växelkurser vid omsättning eller återbetalning av utlandslån. En förnyad beräkning av riksgäldskontoret (skrivelse den 3 april 1986 till regeringen) ger vid handen att utgifterna för räntor på statsskulden torde bli ca 3 000 milj. kr. lägre än vad som togs upp i budgetpropositionen. Valutaförluster

och räntor på utländska lån minskar med sammanlagt 1 200 milj. kr. som följd av sänkt dollarkurs, sänkta utlandsräntor och fördelaktigare villkor vid upptagandet av nya lån som ersättning för de som förtidsinlöses. De inhemska räntorna beräknas bli 1 800 milj. kr. lägre än vad som beräknades i budgetpropositionen. Skillnaden kan främst hänföras till att räntorna på statsskuldväxlar sjunkit med nästan 2 procentenheter mellan beräkningstillfällena. Förslag till Inkomst- och utgiftsstat för anslaget *Räntor på statsskulden m.m.* framgår av bilaga 1.5. Anslaget bör i enlighet med förslaget föras upp på statsbudgeten för budgetåret 1986/87 med 68 000 milj. kr.

Tabell 6. Räntor på statsskulden
Miljarder kr.

Budgetår	1986/87 Budget- proposition	Föränd- ring	1986/87 Nuv. be- räkning
Räntor på inhemska lån m. m.	56,9	-1,8	55,1
Räntor på utländska lån	12,7	-0,8	11,9
Valutaförluster	1,4	-0,4	1,0
Summa	71,0	-3,0	68,0

Sammantaget innebär detta att jag beräknar utgiftsanslagen för budgetåret 1986/87 till 330 435 milj. kr.

Det jag nu anfört om utgifterna kan sammanfattas enligt följande.

	Milj. kr.
1. Utgiftsanslag enligt 1986 års budgetproposition exkl. statsskuldräntor	332 575
2. Anslagsökningar enligt specifikation i bilaga 1.6, exkl. statsskuldräntor	+ 860
3. Minskade utgifter för statsskuldräntor	-3 000
Summa utgiftsanslag	330 435

I syfte att få en så långt möjligt rättvisande bild av den totala belastningen på statsbudgeten beräknas, utöver utgiftsanslagen, på statsbudgetens utgiftssida även medel för förändringar i anslagsbehållningar, ändrad disposition av rörliga krediter och Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto.

I budgetpropositionen beräknades förbrukningen av anslagsbehållningarna komma att uppgå till 1 500 milj. kr. netto, budgetåret 1986/87. De propositioner innebärande anslagsförändringar som därefter förelagts riksdagen motiverar ingen ändring av den beräkning som gjordes i budgetpropositionen. Jag räknar således även nu med en minskning av anslagsbehållningarna med 1 500 milj. kr. under budgetåret 1986/87.

Budgetutfallet påverkas även av förändringar i utnyttjandet av rörliga krediter hos riksgäldskontoret. Sådana krediter har enligt riksdagens beslut ställts till förfogande för vissa affärsverk, myndigheter och bolag. Med hänsyn till en viss erfarenhetsmässig ökning av utnyttjandet av rörlig kredit i övrigt räknar jag schablonmässigt, liksom i budgetpropositionen,

med en ökning av utnyttjandet av rörliga krediter mellan budgetåren 1985/86 och 1986/87 med 500 milj. kr.

I syfte att förslaget till statsbudget så långt som möjligt skall visa den totala budgetbelastningen förs på budgetens utgiftssida upp posten Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto. Vid beräkningen av denna post görs en uppskattning av sådana utgifts- och inkomstförändringar som inte förts upp på annat ställe i budgeten.

I budgetpropositionen ingick i denna post budgeteffekterna till följd av särpropositioner som senare under riksmötet skulle komma att föreläggas riksdagen. Då dessa förslag numera föreligger har medel i stället beräknats under berörda anslag och inkomstitlar. I min beräkning har jag emellertid ej justerat berörda anslag och inkomstitlar för förslagen i denna proposition. Effekterna av förslagen har därför beräknats under posten Beräknat tillkommande utgiftsbehov netto. Det får ankomma på riksdagens finansutskott att fördela effekterna av dessa förslag på resp. anslag och inkomstitlar.

Mot bakgrund av vad jag nu anfört har jag beräknat posten Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto till 5 000 milj. kr. för budgetåret 1986/87.

Sammantaget innebär mina beräkningar att statsutgifterna för budgetåret 1986/87 kommer att uppgå till 337 438 milj. kr., vilket är 1 863 milj. kr. mer än vad jag beräknade i 1986 års budgetproposition.

Tabell 7. Statsutgifterna budgetåret 1986/87
Milj. kr.

	1986/87	
	Budgetprop.	Ny beräkning
Utgiftsanslag	332 575	330 435
Förändringar i anslagsbehållningar	1 500	1 500
Ändrad disposition av rörliga krediter	500	500
Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto	1 000	5 000
Summa statsutgifter	335 575	337 435

1.4 Statsbudgetens saldo för budgetåren 1985/86 och 1986/87

Med hänvisning till min redovisning i det föregående beräknar jag utfallet av statsbudgetens inkomster och utgifter för innevarande budgetår och förslaget till statsbudget 1986/87 på sätt som framgår av tabell 8.

Beräkningen av budgetutfallet för innevarande budgetår ger vid handen att budgetunderskottet för budgetåret 1985/86 blir 2,5 miljarder kr. lägre än vad som beräknades i budgetpropositionen. Nu förutses ett underskott om ca 49,7 miljarder kr.

Statsinkomsterna nästa budgetår uppskattas nu till 292,5 miljarder kronor. Utgifterna exkl. statsskuldräntor beräknades i budgetpropositionen till 264,6 miljarder kronor. Nu beräknar jag utgifterna till 269,4 miljarder kronor. Sammanfattningsvis innebär beräkningarna att budgetunderskottet för budgetåret 1986/87 minskar med 4 miljarder kr. till 44,9 miljarder kr., jämfört med beräkningarna i budgetpropositionen.

Förändringarna av inkomsterna och utgifterna i förslaget till statsbudget för budgetåret 1986/87 sedan budgetpropositionen har jag även låtit sammanställa i en specifikation (bil. 1.6), som bör fogas till regeringsprotokollet.

Prop. 1985/86: 150
Bil. 1

Tabell 8. Utvecklingen av statsbudgetens saldo budgetåren 1984/85–1986/87
Miljarder kr.

	1984/85 Utfall	1985/86			1986/87		Procentuell förändring	
		Budget- propo- sitionen	RRV	Ny be- räkning	Budget- propo- sitionen	Ny be- räkning	Från ut- fall 1984/ 85 till ny beräkning 1985/86	Från ny be- räkning 1985/86 till ny beräkning 1986/87
Inkomster	260,6	273,3	275,6	276,2	286,7	292,5	6,0	5,9
Utgifter								
exkl. stats- skuld- räntor	253,9	254,0	259,4	260,0	264,6	269,4	2,4	3,6
Statsskuld- räntor	75,2	71,5	67,8	65,9	71,0	68,0	-12,4	3,2
Saldo	-68,5	-52,2	-51,5	-49,7	-48,9	-44,9		

2 Underliggande budgetsaldo

Den underliggande utvecklingen av statsbudgetens saldo erhålles om statsbudgetens inkomster och utgifter korrigeras för sådana effekter som är av redovisningsteknisk eller tillfällig art. Det bör betonas att det ofta är en bedömningsfråga om en enskild post skall betraktas som en reguljär inkomst/utgift eller betraktas som tillfällig, eller av redovisningsteknisk art. Ur analysynpunkt är det trots dessa svårigheter att göra en avgränsning angeläget att redovisa en beräkning där de engångsvisa effekterna exkluderats för att ge en bild av budgetsaldots underliggande utveckling.

På inkomstsidan har exempelvis följande effekter beaktats vid framräkning av det underliggande budgetsaldot.

- Ändrade uppbördsperioder av inkomstskatt, arbetsgivaravgifter och andra skatter, vilket medför att den i samband med omläggningen registrerade inkomstströmmen ger en felaktig bild av skatteinkomsterna.
- vissa engångsvisa skattehöjningar/sänkningar på t.ex. vinster, förmögenheter och löner
- tillfälliga extra inleveranser från affärsverk till statsbudgeten
- fondupplösningar som tillfälligt ökar statsbudgetens inkomster
- utförsäljning av beredskapslager av olja.

På utgiftssidan har motsvarande effekter beaktats.

- Valutaförluster som uppkommer när redan upptagna utlandslån läggs om till lån med gynnsammare villkor eller återbetalas.
- Rena budgetavlastningar, som att bostadslånegivningen sedan budgetåret 1985/86 inte belastar statsbudgeten. Vidare finansierar vissa affärsverk sina investeringar genom lån på kreditmarknaden eller direkt i riksgäldskontoret i stället för som tidigare genom anslag på statsbudgeten.

– Som exempel på effekter som inte beaktats vid framräkning av den underliggande budgetutvecklingen kan nämnas dels att ränteutgifter för statsskuden periodiseras på olika sätt för olika låneinstrument, dels de särskilda insatser inom arbetsmarknads- och industripolitik som gjorts med hänsyn till sysselsättningsläget och till problem i olika regioner, banker och företag.

Tabell 9 visar den underliggande utvecklingen av budgetsaldot under perioden 1984/85–1986/87. Det underliggande budgetunderskottet minskade kraftigt från budgetåret 1982/83 fram till budgetåret 1985/86 och ligger därefter kvar på ungefär samma nivå budgetåret 1986/87.

Tabell 9. Underliggande budgetsaldo för budgetåren 1984/85–1986/87
Miljarder kr., löpande priser

	1984/85	1985/86	1986/87
Budgetsaldo	-58,2	-48,2	-45,7
Andel av BNP	7,1	5,4	4,8

3 Statens lånebehov

Vid en kreditmarknadsanalys är det av intresse att studera hur likviditeten i den svenska ekonomin påverkas av statens inkomster och utgifter. För att mäta detta används vanligen begreppet statens lånebehov. Detta mått avser att mäta de kassamässiga flöden från riksgäldskontorets och statsverkets checkräkningar som påverkar banksystemets kassaställning via riksbanken. Det bör betonas att statens lånebehov definierat på detta sätt enbart belyser budgetens likviditetseffekt.

Det av riksrevisionsverket (RRV) redovisade budgetunderskottet är ej i alla avseenden kassamässigt. Ej heller inkluderar det alla relevanta faktorer för en kreditmarknadsanalys. I det följande görs därför en jämförelse av de båda begreppen för att påvisa relationerna dem emellan. Därefter diskuteras kort hur vissa institutionella förändringar under senare år påverkat de båda begreppen.

I tabell 10 nedan visas hur man med vissa korrigeringar av statens budgetunderskott kan erhålla statens lånebehov. I det följande avser jag

Tabell 10. Statens lånebehov (netto) budgetåren 1983/84–1986/87

	1983/84	1984/85	1985/86	1986/87
1. Statens budgetunderskott enligt RRV	77,1	68,5	49,7	44,9
2. Diverse korrigeringar för att uppnå kassamässighet	-1,8	+ 3,6	-	-
3. Valutaförluster/ -vinster på statliga utlandslån	-7,6	-14,5	-3,1	-1,0
4. RGK:s kreditgivning m. m.	-	-	+0,3	+0,3
5. Statens lånebehov	67,7	57,6	46,9	44,2

Anm. Före budgetåret 1985/86 finansierades såväl statliga bostadslån som vissa affärsverks investeringar från statsbudgeten, vilket medförde ca 10 mdr kr. högre budgetunderskott och upplåningsbehov.

kommentera dessa korrigeringar punkt för punkt. Det bör betonas att det är statens nettouplåningsbehov som avses. Om man vill erhålla brutto-upplåningsbehovet måste man även inkludera den förfallande statsskulden.

1. Det av RRV redovisade budgetunderskottet kan till stor del användas som utgångspunkt för likviditetsanalyser. Vissa korrigeringar behöver dock göras.
2. Korrigeringar bör t. ex. göras då det förekommer skillnader mellan när transaktioner bokförs i myndigheternas redovisning och när de registreras på statsverkets checkräkning. Som exempel kan nämnas att uppbördens av punktskatter sker i slutet av varje månad men inte alltid betalas in på statsverkets checkräkning förrän under följande månad.
3. Valutaförluster/-vinster på statliga utlandslån förs enligt nuvarande redovisningspraxis upp mot statsbudgeten och statsverkets checkräkning då ett utlandslån, som bokförts på statsskulden till de växelkurser som gällde vid upplåningstillfället, förfaller till betalning. Då riksgäldskontoret skall återbetala mera/mindre än vad som bokförts på statsskulden måste ett under/överskott föras upp på statsverkets checkräkning. Detta under/överskott tas upp av riksbanken om utlandslånet amorteras eller av utlandet om lånet omsätts. Oberoende vilket som blir fallet innebär förlusten/vinsten ej något likviditetsflöde till den inhemska marknaden och bör därför exkluderas från statens lånebehov.
4. Under senare år har viss kreditgivning lyfts ut ur statsbudgeten och blivit kreditgivning från riksgäldskontoret. Denna kreditgivning finansieras genom statlig upplåning och leder på samma sätt som statsutgifter via budgeten till ett likviditetstillskott från riksgäldskontorets checkräkning i riksbanken om inte en kompensering statsupplåning görs på den inhemska marknaden. Även denna kreditgivning måste således inkluderas i en likviditetsanalys och bör således läggas till budgetunderskottet för att erhålla statens lånebehov. I andra fall förskottar riksgäldskontoret vissa betalningar från statsbudgeten. Även dessa krediter bör inkluderas i statens lånebehov.
5. Genom en saldering av posterna ovan erhålls statens lånebehov. Vid en kreditmarknadsanalys är detta en korrekt definition på statens lånebehov.

Under senare år har en del institutionella gränser mellan staten och olika nyskapade institut på kreditmarknaden aktualiserats. Detta gäller t. ex. televerkets ändrade finansieringsformer och bildandet av Statens Bostadsfinansieringsaktiebolag (SBAB). Därutöver har en rad fondupplösningar genomförts som påverkat statsbudgeten. I det följande diskuteras dessa i korthet.

De ändrade finansieringsformerna för televerkets verksamhet innebär att statens behov att finansiera dessa med upplåning minskat med motsvarande belopp. Samtidigt har ett nytt institut bildats för att finansiera televerkets verksamhet. Det samlade finansiella sparandet blir oförändrat av denna förändring, men kreditgivningen flyttar ut från statsbudgeten till det nya institutet.

Samma sak gäller för avlyften av statliga bostadslån från statsbudgeten.

Det finansiella sparandet förblir oförändrat, men kreditgivningen sker ej via statligt finansierad upplåning utan via SBAB: s obligationsupplåning på kreditmarknaden.

Ur likviditetssynpunkt innebär de ändrade finansieringsförmerna andra förutsättningar då riksbanken ej bidrar till de nya institutens finansiering genom någon form av kortfristig kreditgivning. En upplåning från SBAB eller teleinvest innebär ej att banksystemets kassaställning påverkas och skall av denna anledning ej inkluderas vid beräkningen av statens lånebehov, som syftar till att visa vilken statsskuldfinansiering som innebär en önskad grad av stramhet på kreditmarknaden.

Inom statsverksamheten finns ett antal fonder som redovisas vid sidan av statsbudgeten, men vars inkomster och utgifter regleras över statens checkräkning på samma sätt som de poster som ingår i statsbudgeten. Som exempel kan nämnas arbetsmarknadsfonden. Över- och underskott i dessa fonder påverkar normalt inte statsbudgetens utfall, men minskar resp. ökar däremot riksgäldens upplåningsbehov på marknaden. Detta har ej beaktats i beräkningarna ovan. Ej heller att när fonderna upplöses eller överförs till statsbudgeten så påverkas budgetsaldot men däremot inte upplåningsbehovet.

4 Utnyttjande av finansfullmakten, m. m.

Regeringen har av riksdagen bemyndigats att, om arbetsmarknadsläget kräver det, för *budgetåret 1984/85* besluta om utgifter intill ett sammanlagt belopp av 2 500 milj. kr. (prop. 1983/84: 150 bil. 1, FiU 40, rskr 420). I prop. 1984/85: 150 (bil. 1) redovisades att detta bemyndigande dittills inte hade disponerats.

Genom beslut den 16 april 1985 utnyttjades finansfullmakten för vissa sysselsättningsskapande åtgärder. Beslutet avsåg dels tidigareläggning av byggnadsarbeten för domstolväsendet (12,4 milj. kr.) och statlig förvaltning i övrigt (12,1 milj. kr.), dels byggande av statliga vägar (69,7 milj. kr.), järnvägar (10,0 milj. kr.) och flygplatser m. m. (10,0 milj. kr.), dels 138,0 milj. kr. för beredskapsarbeten. Sammantaget disponerades härigenom 252,2 milj. kr. av finansfullmakten. Fullmakten har endast disponerats med detta belopp under budgetåret 1984/85.

Även för *innevarande budgetår* har riksdagen bemyndigat regeringen att, om arbetsmarknadsläget kräver det, besluta om utgifter intill ett sammanlagt belopp av 2 500 milj. kr. (prop. 1984/85: 150 bil. 1, FiU 30, rskr 409). Fullmakten får liksom tidigare användas för finansiering av tidigareläggning, utvidgning eller påskyndande av statliga investeringar som normalt finansieras med anslag på statsbudgeten samt för beredskapsarbeten och för bidrag till kommunala projekt för investering och sysselsättning. Bidragsprocenten för kommunala projekt får fastställas av regeringen med hänsyn till ändamålet, dock högst till 75 %. Vidare får finansfullmakten användas för bidrag till näringslivet och bostadssektorn. Härvid får gällande bidragssatser tillfälligt höjs till högst 75 %.

Genom beslut den 31 oktober 1985 utnyttjades finansfullmakten med

187,0 milj. kr. för beredskapsarbeten och genom beslut den 13 mars 1986 med ytterligare 173 milj. kr. för investeringar i statliga vägar (138 milj. kr.) och järnvägar (35 milj. kr.).

Prop. 1985/86: 150
Bil. 1

Jag avser att inom kort föreslå regeringen att i begränsad omfattning ta i anspråk finansfullmakten för vissa sysselsättningsfrämjande åtgärder. Regeringen borde få återkomma till riksdagen med en närmare redovisning härav.

Vid sidan av finansfullmakten har riksdagen lämnat regeringen ett antal konjunktur- eller arbetsmarknadspolitiskt motiverade bemyndiganden. De olika bemyndigandena som har lämnats för budgetåren 1984/85 och 1985/86 är följande:

Inom *försvarsdepartementets verksamhetsområde*: Regeringen har bemyndigats att medge överskridande av utgiftsramarna för det militära försvaret och civilförsvaret om det behövs av konjunktur- eller beredskapsskäl.

Inom *utbildningsdepartementets verksamhetsområde*: Regeringen har bemyndigats att av konjunkturmässiga eller andra skäl av televisionsavgiftsmedel anvisa – utöver av riksdagen beslutade investeringsmedel – ytterligare högst 10 % till televerket och byggnadsstyrelsen.

Inom *bostadsdepartementets verksamhetsområde*: Under förslagsanslaget Bidrag till förbättring av boendemiljön har regeringen bemyndigats att överskrida ramen för beslut om bidrag till förbättring av boendemiljön om det behövs av sysselsättningsskäl. Under förslagsanslaget Tillägglån till ombyggnad av vissa bostadshus m. m. får ramen för tillstyrkanden av lån till kulturhistoriskt värdefull bostadsbebyggelse samt lån som avser bl. a. byggsador och bygffel ändras om det behövs av sysselsättningsskäl. Under förslagsanslagen Bidrag till allmänna samlingslokaler m. m. samt Lån till allmänna samlingslokaler får ramarna för bidrag och lån överskridas om det behövs av sysselsättningsskäl.

De bemyndiganden som jag nu har nämnt har inte ianspråktagits utöver vad som redovisades i prop. 1984/85: 150 (bil. 1).

Regeringen disponerar för beslut innevarande budgetår, som jag tidigare nämnt, en finansfullmakt om 2 500 milj. kr. Jag förordar att en fullmakt för budgetåret 1986/87 begärs med samma belopp och för samma ändamål.

5 Statliga garantier

I 1986 års budgetproposition redovisade jag att statens garantiåtaganden per den 1 juli 1986 skulle komma att uppgå till ca 143 397 milj. kr.

Regeringen har därefter till riksdagen lagt fram förslag som berör omfattningen av det statliga garantiåtagandet. Förslagen redovisas i tabell 11.

Med dessa förändringar av garantiramarna kommer statens samlade garantiåtagande att uppgå till 142 782 milj. kr. den 1 juli 1986 och 137 782 milj. kr. den 1 januari 1987.

Vad gäller avgifter för varvsgarantierna föreslås i propositionen om vissa varvsfrågor att avgiften skall höjas med 0,25 procentenheter den 1 juli 1986 för att den 1 juli 1988 uppgå till 1,25 %. I varvspropositionen föreslås vidare att avgifterna skall erläggas i förskott och inte som hitills i efterskott.

Tabell 11. Föreslagna förändringar av ramar för statligt garantiåtagande efter budgetpropositionen 1986 (milj. kr.)

Proposition	Garantins ändamål	Nuvarande garantiram	Föreslagen garantiram	Förändring	Tidpunkt för förändring
1985/86: 120 om vissa varvsfrågor m. m.	Till svensk varvsindustri och till beställning av fartyg hos svenska varv	30 000	25 000	-5 000	1987-01-01
1985/86: 102 om vissa åtgärder för omställning av energisystemet	Garantier för utveckling och introduktion av ny teknik inom energiområdet	915	300	- 615	1986-05-01

6 En balansräkning för staten

I 1985 års långtidsbudget redovisades för första gången en balansräkning för staten. Jag framhöll då att årliga balansräkningar för staten bör kunna bidra till förståelsen och analysen av statsfinansernas utveckling. Samtidigt borde man dock vara försiktig med att dra alltför långtgående slutsatser.

Riksrevisionsverket (RRV) har överlämnat Årsbokslut för staten budgetåret 1984/85 (RRV:s Dnr 1986: 187). Detta årsbokslut omfattar statliga myndigheter inkl. affärsverken samt riksgäldskontoret och övriga myndigheter under riksdagen. Riksbanken, som också är en myndighet under riksdagen, ingår dock endast med sin grundfond på 1 miljard kr. i den statliga redovisningen. Riksbankens totala egna kapital uppgår till 24 miljarder kr.

Värderingen av åtskilliga poster i den balansräkning som ingår i årsbokslutet är schablonmässig. Vidare ligger betydande tillgångar utanför den statliga redovisningen. Det finns följaktligen anledning att även i fortsättningen understryka att några alltför långtgående slutsatser inte bör dras av den presenterade balansräkningen.

I det följande presenteras en sammanfattning av den balansräkning som RRV redovisat.

6.1 Balansräkning med noter

Balansräkningen i årsbokslutet bygger på de tillgångar och skulder som redovisas i ovannämnda myndigheters bokslut. De materiella anläggningstillgångarna är där i regel upptagna till anskaffningsvärden minskade med avskrivningar. Balansräkningen återges i något förkortad form i tabell 12.

Tabell 12. Balansräkning för staten
Miljarder kr.

	Bokförda värden		Beräknad nukostnad ¹	
	1985-06-30	1984-06-30	1985-06-30	1984-06-30
TILLGÅNGAR				
<i>Materiella tillgångar</i>				
Lager och förråd	14,3	14,5	19,7	19,5
Skepp, maskiner och inventarier	25,1	21,9	52,6	46,6
Byggnader och mark	60,5	54,9	170,6	150,3
Statliga vägar ²			60,9	57,4
	99,9	91,3	303,7	273,8
<i>Finansiella tillgångar</i>				
Aktier m. m. ³	25,0	25,2	25,0	25,2
Skattefordringar	8,7	8,2	6,5	6,2
Övriga fordringar ⁴	160,7	141,8	160,7	141,8
Likvida tillgångar	28,8	19,8	23,3	19,8
	223,2	195,0	221,0	193,0
Summa tillgångar	323,1	286,3	524,7	466,8
SKULDER OCH KAPITAL				
<i>Statsskulden⁵</i>				
Lån i Sverige	414,5	372,2	414,5	372,2
Lån utomlands	139,1	103,0	157,5	128,8
	553,6	475,2	572,0	501,0
<i>Övriga skulder</i>				
Kortfristiga skulder	50,6	42,6	50,6	42,6
Långfristiga skulder	5,5	5,4	5,5	5,4
<i>Donationskapital</i>	2,0	1,6	2,0	1,6
<i>Verkskapital</i>				
Konsoliderande avsättningar i affärsverken m. m. ⁶	46,1	41,1	91,1	79,1
Fonder	8,2	6,9	8,2	6,9
	54,3	48,0	99,3	86,0
<i>Statens nettoförmögenhet</i>				
Vid budgetårets början	-286,6	-224,0	-169,9	-126,0
Förändringar under budgetåret:			- 34,8	- 43,8
- Statsbudgetens nettounderskott ⁷	- 57,7	- 63,8		
- Övriga kapitalförändringar	+ 1,4	+ 1,3		
Vid budgetårets slut	-342,9	-286,5	-204,7	-169,8
Summa skulder och kapital	323,1	286,3	524,7	466,8
<i>Ansvarsförbindelser</i>				
Gjorda garantiutfästelser	128,4	135,8		
Övriga statliga skuldförbindelser redovisade inom linjen hos riksgäldskontoret	2,6	2,4		

Noter: se sid 91.

I årsbokslutet redovisas också tillgångarna upptagna till beräknade nukostnader. Kravet på tillgångsredovisning inom staten är begränsat på så sätt att i princip endast sådana tillgångar som ger en finansiell avkastning behöver bokföras. En betydande del medel från statsbudgeten och från andra finansieringskällor har därutöver använts till uppbyggnad av tillgångar som nyttjas i myndigheternas verksamhet men som inte åsatts något redovisat värde. För att få uppgifter dels om värdet av dessa redovisade tillgångar och dels om redan bokförda tillgångars nukostnad, har förfrågningar sänts ut till ett stort antal myndigheter. Uppgifter som inkommit från 125 myndigheter har bearbetats och sammanställts i en särskild kolumn för nukostnad i balansräkningen. Uppgifter från några större myndigheter saknas. Bl. a. har underlag för beräkning av kapitalvärdet för tillgångar som används inom försvaret – flygplan, fordon och annan krigsmateriel – inte kunnat erhållas. Värdet av museisamlingar, bibliotek m. m. ligger också utanför redovisningen. Den största tillkommande posten bland nukostnaderna är värdet av det statliga vägnätet, som här beräknats och tagits in i balansräkningen.

Beräknad till nukostnad uppgår statens nettoförmögenhet till –204,7 miljarder kr.

6.2 Kommentarer till balansräkningen

6.2.1 Statens nettoförmögenhet

Enligt balansräkningen minskade statens bokförda nettoförmögenhet under budgetåret med 56,3 miljarder kr. och uppgick vid årets slut till –342,9 miljarder kr. Minskningen har till övervägande del orsakats av statsbudge-

¹ Nukostnad definieras som en tillgångs nyanskaffningsvärde minskat med avskrivningar grundade på detta värde.

² Värdet på de statliga vägarna har beräknats med investeringarna i vägnätet under den senaste 40-årsperioden som underlag. Som investering har räknats utfallet på anslagen för byggande av statliga vägar. Till detta värde har lagts 10% av anslagen till drift av statliga vägar. Erfarenhetsmässigt bedöms nämligen en så stor andel av anslaget utgöra värdehöjande förbättringsarbeten. De sålunda beräknade investeringsbeloppen har omräknats till nukostnad med ledning av vägverkets vägkostnadsindex. Det erhållna bruttobeloppet har sedan reducerats med avskrivningar (avskrivningstid 40 år).

³ Aktierna är upptagna till sina anskaffningsvärden.

⁴ Därav lånefordringar 124,0 miljarder kr. Lönefordringarna har tagits upp till sina nominella belopp. Hänsyn har alltså inte tagits till osäkra fordringar som ingår i summan.

⁵ Från statsskulden enligt riksgäldskontorets redovisning avgår skulder inom staten. I nukostnadskolumnen har statsskulden omvärderats enligt balansdagens valutakurser.

⁶ Enligt de regler som hittills gällt för flertalet affärsverk skall återanskaffningen av anläggningstillgångar finansieras med avskrivningsmedel. Reglerna har utformats så att avskrivningsmedlen skall täcka även det ökande behov av kapital för återanskaffning som uppstår vid inflation. Om inga expansionsinvesteringar görs innebär detta i princip att det av staten tillskjutna kapitalets nominella värde förblir oförändrat medan det successivt ökande värdet av anläggningstillgångarna finansieras med driftmedel.

Vid sammanställningen av balansräkningen för staten har det kapital som *tillskjutits från staten* förts till den i balansräkningen redovisade nettoförmögenheten under det att kapital som *tillförts från verkens driftintäkter* redovisas som en särskild post i balansräkningen.

När tillgångarna omvärderas till nukostnad måste även kapitalposterna omvärderas.

⁷ Med statsbudgetens nettounderskott avses budgetunderskottet (68,5 miljarder kr) korrigerat för vissa finansiella transaktioner avseende främst den statliga utlåningen samt för investeringstransaktioner som påverkat balansräkningens tillgångsposter.

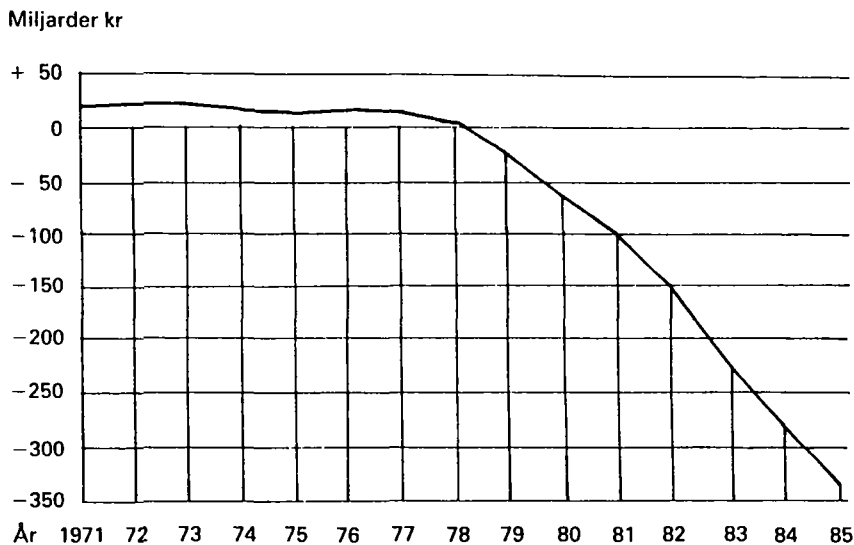
tens nettounderskott 57,7 miljarder kr., dvs. budgetunderskottet 68,5 miljarder kr. korrigerat för sådana finansiella transaktioner och investerings-transaktioner som påverkat tillgångsposter i balansräkningen.

Prop. 1985/86: 150
Bil. 1

Den negativa förmögenheten består i stort sett av ackumulerade nettounderskott i statsbudgeten. En betydande del av statsbudgetmedlen har dock använts till investeringar som ej tillgångsredovisats. Så har t. ex. under den senaste 5-årsperioden 30,0 miljarder kr. gått till investeringar i försvarets kapitalobjekt och 11,7 miljarder kr. investerats i vägar. Medel som satsats på högre utbildning och forskning kan ses som en investering i immateriella tillgångar. Under tiden 1980/81–1984/85 har 34,2 miljarder kr. gått till detta ändamål.

Det bokförda värdet av statens nettoförmögenhet kan följas bakåt i tiden eftersom det nuvarande redovisningssättet i detta avseende i stor utsträckning överensstämmer med det tidigare. Se diagram 1. Av diagrammet framgår att nettoförmögenheten var positiv fram till slutet av 1970-talet för att därefter bli negativ och snabbt fallande.

Diagram 1. Utvecklingen av statens bokförda nettoförmögenhet under 15 år.

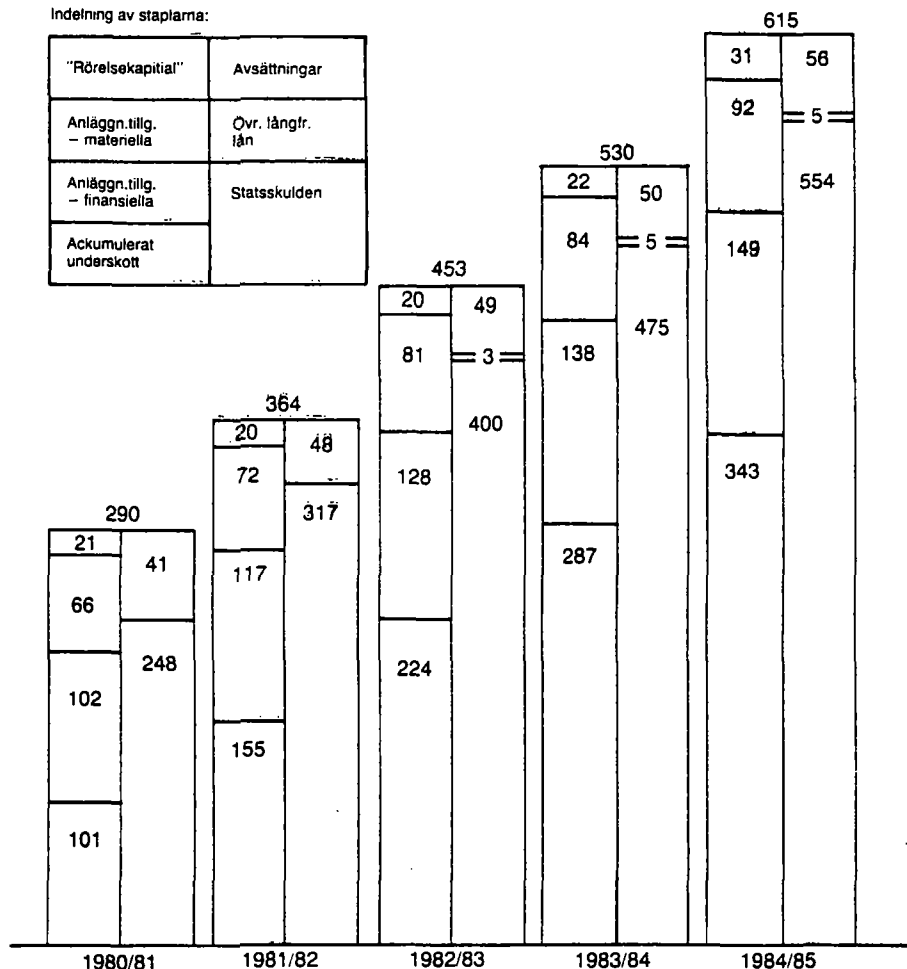
6.2.2 Utvecklingen av grupper av balansposter under fem år

I diagram 2 har balansräkningens poster sammanförts i grupper. Diagrammet visar hur dessa grupper av balansposter har förändrats under de senaste fem åren.

Miljarder. kr.

Indelning av staplarna:

"Rörelsekapital"	Avsättningar
Anläggningstillg. – materiella	Övr. långfr. lån
Anläggningstillg. – finansiella	Statsskulden
Akkumulerat underskott	

6.2.3 Statsskuldens relation till anläggningstillgångar, rörelsekapital och ackumulerade underskott

I statlig verksamhet finns det i en helt annan utsträckning än i privat verksamhet samband mellan finansieringskällor och vissa grupper av balansposter. I tabell 2 har en ungefärlig bedömning gjorts av hur statsskulden fördelar sig på rörelsekapital (med rörelsekapital avses varulager och kortfristiga finansiella tillgångar minskat med kortfristiga skulder), anläggningstillgångar och ackumulerat underskott.

Tabell 13. Andel av statsskulden

	1980/81	1981/82	1982/83	1983/84	1984/85
Rörelsekapital	5%	4%	3%	3%	4%
Anläggningstillgångar	55%	48%	42%	38%	35%
Akkumulerat underskott	40%	48%	55%	59%	61%

Beräkningen är baserad på antagandet att balansposterna Skulder för speciella ändamål och Övrigt under Verkskapital främst finansierar rörelsekapital samt att långfristiga skulder i övrigt, donationskapital och affärsverkens konsoliderande avsättningar främst finansierar anläggningstillgångar. Sjukförsäkringsfonden slutligen har bidragit till att täcka de ackumulerade underskotten.

De finansiella och materiella anläggningstillgångar som bokförs av myndigheterna utnyttjas till övervägande del i verksamheter som ger en finansiell avkastning. Av tabellen framgår att statsskulden i slutet av 1980/81 till 55% motsvarades av sådana tillgångar. 1984/85 har andelen sjunkit till 35%.

6.3 Förmögenhetsredovisning i övriga delar av den offentliga sektorn

Vid bedömningen av statens förmögenhet finns skäl att beakta att staten utgör endast *en* del av den offentliga sektorn, till vilken brukar räknas även kommunerna och socialförsäkringssektorn.

Årsredovisningar från kommunerna och olika delar inom socialförsäkringssektorn avser kalenderår och är därför inte helt jämförbara med årsbokslutet för staten som avser det statliga budgetåret. De ger dock en viss uppfattning om utvecklingen.

Inom socialförsäkringssektorn ökade under kalenderåret 1984 AP- och löntagarfondernas egna kapital med 23,0 miljarder kr. till 245,3 miljarder kr. (därav löntagarfonderna 1,5 miljarder kr.). Ca 30% av fondernas tillgångar utgörs av lån till staten och ca 6% av lån till kommunerna. De erkända arbetslöshetskassornas egna kapital ökade med 0,1 miljarder kr. under 1984 och uppgick vid slutet av året till 1,7 miljarder kr.

Under samma period ökade den kommunala sektorns egna kapital med 14,1 miljarder kr. till 163,6 miljarder kr. samtidigt som de långfristiga skulderna endast ökat med 1,2 miljarder kr. Investeringar och verksamhetskostnader inom denna sektor har alltså – med bevarad hög likviditet – nästan uteslutande kunnat finansieras genom skatter, avgifter och statliga bidrag.

En väsentlig kapitaluppbyggnad har således skett i andra delar av den offentliga sektorn genom skatte- och avgiftsuttag medan staten till betydande del tvingats finansiera verksamheten genom upplåning. Detta återspeglas i den negativa statliga nettoförmögenheten.

Nedanstående tabell ger en översikt över statens, kommunernas, AP-fondernas samt de erkända arbetslöshetskassornas ställning vid utgången av respektive räkenskapsår.

Tabell 14. Offentliga sektorns finansiella ställning vid utgången av 1984

	Tillgångar	Skulder	Eget kapital
Staten	323,1	666,0	-342,9
Kommunerna	238,3	74,7	163,6
AP- och löntagarfonderna	245,5	0,2	245,3
De erkända arbetslöshetskassorna	2,1	0,4	1,7

7 Utnyttjande av särskild låneordning i nordiska investeringsbanken

Prop. 1985/86: 150
Bil. 1

7.1 Nordiska handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning

Den nordiska handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning lades fram av nordiska ministerrådet (finansministrarna) den 31 januari 1985. Handlingsplanen presenterades som ministerrådsförslag B 59/e vid Nordiska Rådets 33:e session i Reykjavik den 4–8 mars 1985 där den diskuterades och antogs (rekommendation 1/85). Ministerrådet fastställde slutligen handlingsplanen den 26 mars 1985. Handlingsplanen finns publicerad i Nordisk Utredningsserie (NU 1985: 1) med titeln Norden i vekst.

I handlingsplanen ingår ett antal större investeringsprojekt av infrastrukturkaraktär. Projekten kostnadsberäknades till omkring 2,5 miljarder norska kronor i 1986 års penningvärde. Detta innebar kraftigt ökade kapitalbehov. Ministerrådet fann det angeläget att skapa finansieringsmöjligheter som kunde komplettera eller ersätta den nuvarande finansieringen av nordiska infrastrukturprojekt över de nationella budgetarna. Orsakerna var i huvudsak två. För det första kan det förekommande betydande skillnader i det statsfinansiella läget länder emellan. För det andra är de föreslagna nordiska investeringsprojekten av skiftande karaktär vad gäller länderfördelningen av kostnader och fördelar som är förknippade med dem. Av dessa båda skäl bedömdes tillgången av en gemensam lånefinansiering vara ändamålsenlig och att detta kunde främja ett framgångsrikt genomförande av projekten.

7.2 Nordiska Investeringsbanken

Ministerrådet ansåg det vara en fördel om den erforderliga lånefinansieringen kunde knytas till ett befintligt organ och menade att Nordiska Investeringsbanken (NIB) var ett lämpligt kreditinstitut.

Ändamålet med NIB:s verksamhet är att ge lån på marknadsmässiga villkor i överensstämmelse med samhällsekonomiska hänsyn. Lånen skall i huvudsak avse privata eller offentliga investeringsprojekt av nordiskt intresse. Lån till projekt som normalt finansieras över statsbudgetarna bör dock enligt riktlinjerna för NIB:s verksamhet enbart ges i undantagsfall.

För att kunna utnyttja NIB som finansiär krävdes därför någon form av specialarrangemang. Ministerrådet fann den mest ändamålsenligt och smidiga lösningen vara att inrätta en särskild låneordning inom NIB:s nuvarande verksamhet garanterad med ett ökat grundkapital.

7.3 Utlåningsordning för nordiska investeringsprojekt (UNI)

Den nya låneordningen, Utlåningsordning för Nordiska Investeringsprojekt (UNI), skall ha till ändamål att bistå vid finansieringen av de större investeringsprojekt som ingår i handlingsplanen. Några nya eller ändrade

stadgar för NIB: s verksamhet bedöms därvid inte bli nödvändiga. Där-
emot vill ministerrådet i instruktionen till den särskilda låneordningen
explicit hänvisa till de riktlinjer som formulerades vid NIB: s tillkomst,
vari bankens engagemang i statliga projekt begränsas enligt det nyss sagda.
Den nya låneordningen syftar bl. a. till att ge lån till projekt som normalt
finansieras över statsbudgeterna. Vidare bör lånen kunna finansiera hela
det angivna projektet, vilket avviker från den praxis som gäller för NIB: s
ordinarie utlåning.

Erforderlig upplåning bör kunna ske på kapitalmarknaderna utom och
inom Norden och inte skiljas ut från NIB: s övriga upplåning. Några
garantier från medlemsländerna för upplåningen krävs därför inte. Inte
heller för utlåningen krävs några speciella garantier, utan NIB får i över-
ensstämmelse med sin ordinarie verksamhet i varje enskilt låneärende
bedöma om säkerheten är betryggande. Låntagare blir den myndighet,
affärsverk, aktiebolag etc. som resp. regering utväljer för det enskilda pro-
jektet.

Utlåningen skall ske på marknadsmässiga villkor. Lånevillkoren be-
stäms i förhandlingar mellan NIB och låntagaren för varje enskilt projekt.

En extra utlåningsram kommer att fastställas för den nya låneordningen,
som därmed skall kunna utgöra en reell strävan för den ekonomiska
utvecklingen i Norden. I annat fall sker endast en omfördelning av utlå-
ningen inom NIB: s gällande ram. En extra låneram kräver ökat grundkapi-
tal som till viss del kommer att få formen av inbetalt kapital, för att NIB: s
kreditvärdighet skall kunna bibehållas.

Den ökade låneramen avser ministerrådet att fastställa till 500 milj.
SDR eller ca 4,4 miljarder norska kronor. Det bör ge tillräcklig marginal för
att ytterligare projekt skall kunna passas in i handlingsplanen samt för
kostnadsökningar. Denna lånevolym torde de närmaste två åren rymmas
inom NIB: s nuvarande ordinarie utlåningsram, i samband med att den
särskilda låneordningen beslutas kommer ministerrådet därför även att
göra en utfästelse om att, när så erfordras, höja NIB: s grundkapital så att
reellt utrymme ges för den extra låneramen.

Tillgången till en gemensam extern lånemöjlighet skall inte ändra princi-
perna för den normala berednings- och beslutsgången för investeringspro-
jekt. Det åligger ministerrådet att bestämma vilka enskilda projekt som
kvalificerar för lån i UNI-finansiering. Varje enskilt land bestämmer därefter
själv om och i vilken utsträckning UNI skall utnyttjas för finansiering-
en av projektet.

7.4 Svenska investeringsprojekt som kan bli aktuella för UNI-finansiering

I ministerrådets handlingsplan ingick följande svenska investeringsprojekt
på samfärdselområdet:

- Väginvesteringar på väg E6 i Bohuslän på 550 milj. norska kronor
mellan åren 1986-1990,
- Järnvägsinvesteringar på Västkustbanan samt på två bansträckor mot
Norge på 455 milj. norska kronor mellan åren 1986-1989.

Den svenska regeringen har aviserat till nordiska ministerrådet att man *dels* avser att utnyttja UNI-finansieringen vid dessa projekt och *dels* att kostnaderna troligen blir större än vad som hade angivits i handlingsplanen.

De svenska samfärdselprojekten, med senare ändringar och höjda kostnadsramar, har godkänts av ministerrådet och är därmed kvalificerade för UNI-finansiering.

Regeringen har för avsikt att för finansiering av ovanstående väg- och järnvägsprojekt utnyttja UNI. För Sveriges del bör enligt min uppfattning riksgäldskontoret vara låntagare hos NIB. Utbetalning av medel till den myndighet eller det affärsverk som svarar för projekten bör få ske enligt de närmare föreskrifter som regeringens meddelar för varje särskilt fall. Skuldjämskostnaderna vid ett utnyttjande av låneordningen för väg- och järnvägsinvesteringar, till den del de senare inte kan anses förräntningspliktiga, kommer framledes att påverka statsbudgeten och bör då redovisas i kommande budgetpropositioner.

8 Sparfrågor

8.1 Allemanssparandet

8.1.1 Standardiserad terminologi

Sedan allemanssparandet startade den 1 april 1984 har sparsystemets båda sparformer benämnts annorlunda i lagstiftningssammanhang jämfört med de benämningar som använts i informationskampanjer m. m. Vad som i propositions- och lagtexter benämnts rikssparkonto och kapitalsparfond har i dagligt tal kommit att kallas allemanssparkonto och allemansfond. Detta har ofta lett till begreppsförvirring hos allmänheten. Jag föreslår därför att termerna rikssparkonto och kapitalsparfond i lagen ersätts med allemansspar/allemanssparkonto resp. allemansfond/allemansfondkonto. I den fortsatta framställningen används också dessa benämningar.

8.1.2 Höjd maximigräns för de samlade nettoinsättningarna i allemanssparandet

Allemanssparandet har utan jämförelse blivit den mest omfattande sparformen någonsin i Sverige. Sparsystemet har medfört att hushållen på ett positivt sätt har tagit del i finansieringen av budgetunderskottet och i näringslivets kapitalförsörjning. Att allemanssparandet blivit framgångsrikt avspeglas bl. a. i det faktum att en stor andel av spararna sätter in högsta tillåtna belopp per månad, dvs. 800 kr., samt att antalet sparare ökat kraftigt sedan starten i april 1984. Dessa sparare kommer under 1987 att nå taket för de samlade nettoinsättningarna. Detta aktualiserar en höjning av den nuvarande 35 000-kronorsgränsen.

Det skulle kunna hävdas att det tak för insättningar som f.n. gäller är tillräckligt högt för att tillgodose spararnas behov av ett skattefritt grundsparande. Jag har emellertid funnit det motiverat med en begränsad höjning av maximinivån för insättningar i allemanssparandet. En lämplig gräns skulle enligt min mening vara 50 000 kr. Det är min åsikt att vi därmed har nått en lämplig gräns. En person som nått detta tak, vilket tidigast kan ske i februari 1989, torde då, inkl. avkastningen på de sparade medlen, ha ett skattefritt belopp i allemanssparandet som måste anses utgöra en fullt tillräcklig ekonomisk buffert. Läger man därtill höjningen av sparavdraget, från 800 kr. till 1 600 kr. fr. o. m. inkomståret 1986, så innebär höjningen av maximigränsen i allemanssparandet att en person hädanefter kan bygga upp ett sparkapital på uppskattningsvis 70 000–80 000 kr. utan av avkastningen beskattas. Jag förordar alltså att det nuvarande taket, för de samlade nettoinsättningarna, höjs från 35 000 kr. till 50 000 kr. Förslaget föranleder en ändring av 4 § lagen (1983: 890) om allemanssparande.

8.1.3 Reducerad ränta i allemansspar

Den allmän-ekonomiska utvecklingen är f.n. mycket positiv. Ett inslag i denna utveckling är den avtagande inflationstakten, vilken är av godo bl. a. för spararna. Den avtagande prisstegringstakten samt det kontinuerliga arbetet med att förbättra statsfinanserna gör det dock påkallat att ifrågasätta den nuvarande räntan i allemansspar, dvs. riksbankens diskonto plus 1,25 procentenheter. Den skattefria avkastningen medför att en sparare i allemansspar i dagsläget erhåller en realränta, dvs. ränta med avdrag för inflation, på 5–6%. Jag anser att denna avkastning är alltför hög för den riskfria sparform som allemansspar utgör om hänsyn tas till att avkastningen är befriad från skatt. Den nuvarande avkastningen gör det vidare i vissa fall lönsamt med s. k. skattearbitrage, dvs. det kan löna sig att låna pengar och sätta in dessa i allemansspar. Jag föreslår därför att räntan på allemanssparkonto fr. o. m. den 1 juli 1986 skall utgå enligt en räntefot som motsvarar det av riksbanken fastställda diskontot. Förslaget föranleder en ändring av 9 § lagen om allemanssparande.

8.1.4 Vidgade placeringsmöjligheter för aktiefonder, allemansfonder och aktiesparfonder

Jag övergår nu till en fråga som rör aktiefonder, allemansfonder och aktiesparfonder. Möjlighet till nyinsättningar i aktiesparfonder, enligt det äldre s.k. skattesparandet, upphörde i och med allemansfondernas tillkomst den 1 april 1984. Aktiesparfonderna fortsätter dock att förvalta de medel som tidigare satts in av spararna och dessa fonder berörs därmed också av förslaget. Allemansfondernas och aktiesparfondernas placeringsmöjligheter överensstämmer i stort sett. Däremot föreligger skillnader mellan å ena sidan dessa fonder och å andra sidan övriga aktiefonder. Dessa skillnader är dock inte av betydelse i detta sammanhang, varför jag ej avser att här beröra dem. I detta avsnitt använder jag aktiefond som en gemensam benämning för aktiefond, allemansfond och aktiesparfond.

Möjligheten för aktiefonder att placera i svenska icke-börsregistrerade värdepapper inskränker sig till högst 10% av fondens värde. Till denna grupp värdepapper hör bl. a. OTC-aktier. Bankinspektionen kan, om det finns särskilda skäl, medge att procenttalet överskrids.

I början av år 1985 kom *Sveriges värdepapperfonders förening* in med en framställning, där man föreslog att notering vid Stockholms fondbörs inte längre skall vara avgörande för rätten för aktiefond att placera i värdepapper. I stället föreslog man att det avgörande skulle vara huruvida notering och handel sker under betryggande former. Man hänvisade bl. a. till att detta villkor gäller för allmän aktiefonds placeringar i utländska värdepapper.

Framställningen har remissbehandlats. De flesta remissinstanserna, tretton av femton, tillstyrkte förslaget eller ansåg att utvidgningen åtminstone borde omfatta OTC-aktier.

Bankinspektionen ansåg att förvärvsrätten beträffande OTC-aktier fortfarande bör vara begränsad. Man förordade att begränsningen avseende förvärv av OTC-aktier höjs från 10% till 20% av fondens värde. Vad gäller förvärv av icke-börsregistrerade penningmarknadsinstrument förordade bankinspektionen att dessa bör få förvärvas upp till högst 20% av fondens värde. *Fullmäktige i Sveriges riksbank* förespråkade en höjning från 10% till 20% beträffande den andel av fondens värde som får placeras i icke-börsregistrerade aktier. Angående placering i icke-börsregistrerade penningmarknadsinstrument hade riksbanken inget att erinra.

Som framgått av framställningen är aktiefondernas möjligheter att placera i icke-börsregistrerade värdepapper begränsade. Till denna grupp hör också OTC-aktier. Det kan hävdas att nuvarande regler diskriminerar placeringar i OTC-aktier men lagstiftningen har i hög grad styrts av en omtanke om att inte utsätta spararnas medel för ett alltför stort risktagande. OTC-marknaden har varit i funktion ett antal år och börjar nu uppvisa en stabilitet, som gör det motiverat att utvidga aktiefondernas placeringsmöjligheter i OTC-aktier. Enligt min mening är det angeläget att aktiefonder ges möjlighet att i högre grad än idag bidra med riskvilligt kapital till OTC-företag. Jag vill emellertid inte förorda att OTC-aktier likställs med de värdepapper som fonderna i dag fritt kan placera i. Jag föreslår därför att aktiefonder tillåts placera högst 30% av fondens värde i OTC-aktier inkl. övriga icke börsregistrerade värdepapper. Den föreslagna vidgningen till 30% av fondvärdet anser jag utgöra en rimlig avvägning. Denna nivå ligger högre än den nivå som bankinspektionen och riksbanken förordade. Orsaken till detta ligger i att mitt förslag medför vissa konsekvenser beträffande företagsanknutna allemansfonder, till vilket jag avser att återkomma senare.

Vad gäller framställningen i övrigt ser jag inte någon anledning att ytterligare stimulera aktiefonder till placeringar i enbart räntebärande papper. Detta behov täcks genom de placeringsmöjligheter i statspapper och konvertibla skuldebrev som i dag föreligger.

Placeringar i övriga icke-börsregistrerade värdepapper begränsas således i likhet med vad som i dag gäller till högst 10% av fondens värde. Det innebär således att en aktiefond som väljer att placera maximalt i icke-

börsregistrerade papper måste ha minst 20% av fondens värde placerat i OTC-aktier.

Förslaget medför också att det blir möjligt för OTC-företag att starta företagsanknutna allemansfonder. Detta är i dag förknippat med svårigheter, eftersom fonderna tillåts att placera högst 10% av fondens värde i icke-börsregistrerade värdepapper, till vilka OTC-aktier räknas. En företagsanknuten allemansfond måste placera minst 25% av fondens värde i det egna bolagets värdepapper. Bankinspektionen har visserligen möjlighet att lämna dispens för innehav av icke-börsnoterade papper som överstiger 10% av fondens värde men i praktiken har regeln medfört att startandet av företagsanknutna allemansfonder försvårats. Jag utgår från att den av mig föreslagna åtgärden skall medföra att intresset från OTC-företag att starta allemansfonder härnäst skall öka.

De nya placeringsreglerna föreslås gälla fr. o. m. den 1 juli 1986. Förslaget föranleder ändringar i aktiefondslagen (1974: 931).

8.1.5 Bosparande för ungdomar i Svenska riksborgen

I samband med att bosparande för ungdomar infördes i allemanssparandet beslutades vissa särskilda regler beträffande sådant sparande i HSB:s sparkassa (prop. 1984/85: 51, FiU 7, rskr 59, SFS 1984: 1036). De särskilda reglerna innebär att bestämmelserna om sparande på allemanssparkonto får tillämpas på sparande på sparkonto i HSB:s sparkassa under förutsättning att kassan åtar sig att lämna lån för förvärv av nyproducerade bostadsrätter. Bestämmelserna får dock tillämpas längst till utgången av det kalenderår spararen fyller 28 år. Vidare behöver insatta medel inte överföras till riksgäldskontoret.

Under finansutskottets behandling av propositionen inkom Riksborgen med en skrivelse där man anhöll om att erhålla samma regler för sitt bosparande som regeringen föreslog för HSB.

Finansutskottet ställde sig välvilligt till ansökan men hänvisade till att Riksborgens bosparande då befann sig i en uppbyggnadsfas och att omfattningen av detta då inte motiverade en sådan lagstiftning. Utskottet anmodade emellertid regeringen att uppmärksamt följa frågan för att eventuellt senare återkomma till riksdagen med förslag.

Riksborgens bosparande för ungdomar, som bedrivs under namnet Riksbospar, har nu fått en sådan omfattning att skäl talar för att Riksborgen ges möjlighet att bedriva detta sparande under samma villkor som HSB:s sparkassa.

Riksborgen intar på samma sätt som HSB en särställning på den svenska bostadsmarknaden. Båda organisationerna tillhör den kooperativa familjen och drivs utan enskilt vinstintresse. Bostadsrätten avyttras i princip till självkostnadspris till förstagångsinnehavarna. Organisationernas huvudsyfte är att förse de boende med bostäder av god kvalitet till rimliga priser.

De förutsättningar som jag nu berört talar enligt min mening för att Riksborgen härnäst ges samma villkor som HSB:s sparkassa. Jag föreslår därför att Riksborgen ekonomisk förening fr. o. m. den 1 juli 1986 ges möjlighet att starta bosparande för ungdomar under samma villkor som

8.1.6 Överföringsavgifter

Enligt nu gällande regler får en sparare överföra, helt eller delvis, behållningen i en allemansfond till en annan sådan fond. Han får även överföra hela behållningen på ett allemanssparkonto till sådant konto i en annan bank. Banken är vid en överföring berättigad till ersättning av spararen för sina kostnader. Dessa överföringsavgifter ligger i dag i intervallet 150–200 kr.

Jag anser att de nuvarande överföringsavgifterna hämmar konkurrensen mellan allemansfonderna. Vad gäller allemansspar, så spelar överföringsavgiften mindre roll, eftersom villkoren för allemansspar är desamma oavsett i vilken bank spararen sparar. Beträffande allemansfond medför en alltför hög överföringsavgift inlåsnings effekter av sparmedlen. En hög överföringsavgift kan få till följd att en sparare tvekar inför ett önskat byte av allemansfond, trots att han är missnöjd med fondens förvaltning av sparmedlen. Det gäller särskilt sparare med liten behållning på sina allemanskonton, då överföringsavgiften kan komma att utgöra en relativt stor andel av behållningen. Jag menar således att avgiften inte får vara så hög att den medför att fondandelsägarna av kostnadsskäl hindras från att överföra medel och därigenom sätta press på fondförvaltarna. Denna stimulerande konkurrens kan upprätthållas om spararna har möjlighet att till en låg avgift överföra sina sparmedel till en annan allemansfond. I detta avseende anser jag att de nuvarande nivåerna på avgifterna utgör en hämsko. Med anledning av detta föreslås att överföringsavgiften får uppgå till högst 100 kr. fr. o. m. den 1 juli 1986. Detta bör gälla också vid överföringar mellan allemanssparkonton. Förslaget föranleder en ändring av lagen om allemanssparande.

8.1.7 Ersättningar till bankerna avseende allemansspar

Bankernas ersättning från staten för skötseln av allemansspar regleras genom avtal mellan riksgäldskontoret och bankerna (prop. 1983/84: 30, FiU 13, rskr 32). Ersättningen motsvarar idag 0,5 % av behållningen på kontona, inkl. ränta och bonusränta, samt 1 % av saldoökningen netto, inkl. ränta och bonusränta, vid slutet av resp. år. Bankerna erhåller också full räntekompensation från riksgäldskontoret för hela det räntebelopp som spararna erhållit. Bankerna erhåller även uttagsavgiften på 1 %. Därutöver får de fritt disponera månadens nettoinsättningar t. o. m. den 15:e i månaden därefter då medlen överförs till riksgäldskontoret.

Ersättningen till bankerna, inkl. värdet av dispositionsrätten till nyinsatta medel i ca 20 dagar, avseende år 1986 kan beräknas uppgå till ca 400 milj. kr. Detta gäller under förutsättning att de samlade nettoinsättningarna blir ca 13 500 milj. kr. Jag anser att det i nuläget, med den stränga utgiftsprövning som tillämpas på statsbudgetens kostnadssida, finns anledning att se över ersättningarna till bankerna.

Rutinerna för allemansspar torde i dag vara väl inarbetade i bankerna. Ersättningen kan således betraktas som en förmedlingsprovision för en verksamhet där uppbyggnadsfasen av rutinerna nu är avklarad.

Med nuvarande regler och sparvolymerna kommer ersättningen till bankerna att öka med ca 60 milj. kr. årligen och således närma sig 500 milj. kr. år 1989. Som ersättningssystemet f.n. är utformat kommer bankerna exempelvis att erhålla ca 250 milj. kr. år 1988 även om nettoinsättningarna helt skulle upphöra efter detta år. Detta beroende på den ersättning som är baserad på behållningen, inkl. ränta och bonusränta, vid slutet av resp. år. Denna ersättning utgår således oavsett om något nettosparande förekommer eller ej.

Jag vill vidare påpeka, att när allemanssparandet introducerades antogs de årliga nettoinsättningarna i allemansspar komma att uppgå till ca 4 miljarder kr. Vi vet nu att utvecklingen blev en annan. Nettoinsättningarna har t. o. m. år 1985 motsvarat en årstakt på ca 9 miljarder kr. och kommer sannolikt att bli än större under år 1986. Det medför att bankernas dispositionsrätt över sparmedlen t. o. m. den 15:e i månaden efter sparmånaden har inbringat betydligt större intäkter till bankerna än vad som hade varit fallet med de ursprungligen antagna sparvolymerna. Som exempel kan nämnas att 20 dagars dispositionsrätt av sparmedlen, vid en avkastning på penningmarknaden på 10 %, innebär ca 20 milj. kr. resp. ca 50 milj. kr. vid årliga nettoinsättningar på 4000 resp. 9000 milj. kr. Bankerna har således tjänat betydande belopp på grund av de stora sparvolymerna i allemansspar.

Mot bakgrund av vad jag nu redovisat, förordar jag att den nuvarande provisionen utgår. Den nya ersättningen från staten till bankerna bör motsvara 0,5 % av årets nettosaldoökning exkl. ränta och bonusränta samt 0,25 % av behållningen på kontona vid slutet av resp. år exkl. ränta och bonusränta. Den nya ersättningen bör således baseras på nettoinsättningar och ej som i dag på nettoinsättningar inkl. räntekrediteringar. Med nettoinsättningar avses de belopp som inlevereras till riksgäldskontoret. Vid nettouttag sker motsvarande reduktion. Liksom i dag erhåller bankerna även i fortsättningen full kompensation från riksgäldskontoret för hela det räntebelopp som spararna erhållit. Den nya provisionen bör genomföras fr. o. m. den 1 januari 1987 och bör således avse allt sparande som sker efter denna tidpunkt. Den nya ersättningen avseende behållningen på kontona vid slutet av resp. år bör beräknas utifrån det utgående saldot, inkl. ränta och bonusränta, för år 1986. I övrigt föreslår jag inga förändringar vad gäller dispositionsrätten och uttagsavgifterna. Det bör uppdras åt fullmäktige i riksgäldskontoret att med banker och sparkassor träffa nya avtal angående den ersättning som sålunda bör utgå i fortsättningen.

8.2 Vinstsparandet

8.2.1 Vidgade utlottningsmöjligheter

Den 1 januari 1985 övertog bankerna vinstsparandet i egen regi (prop. 1984/85: 51, FiU 7, rskr 59). Vinstsparandet har sedan dess expanderat

kraftigt och utgör i dag en viktig inlåningsform för bankerna. Sparformen kännetecknas av att en viss del av avkastningen lottas ut till spararna.

Enligt regeringens lotteritillstånd tillåts utlottningdelen få motsvara högst 2 procents årsränta. Redan vid bankernas övertagande av vinstsparandet förekom emellertid önskemål om att spararnas avkastning på vinstsparkonto till en större del än vad som i dag tillåts skulle få utgå i form av utlottning.

När riksdagen begränsade den totala vinstsumman till högst 2 procents årsränta, motiverades det bl. a. av att en sådan utlottningsandel överensstämde ungefär med den som gällde då staten var direkt medansvarig för vinstsparandet. Vidare undvek man genom en relativt liten utlottningsandel direkt konkurrens med statens upplåning i form av premieobligationer.

Situationen är i dag i viktiga avseenden annorlunda. Allemansspar har medfört att hushållens andel av statsskuldens finansiering nu är betydligt högre än tidigare. Kraven på statlig upplåning via bl. a. premieobligationer har därmed minskat. Vidare anser jag det vara en fördel om den direktupplåning som under lång tid framöver ändock kommer att vara nödvändig sker via sparformer som främjar långsiktigt och regelbundet sparande. Detta är i hög grad kännetecknande för allemansspar. Risken för att en ökad utlottningsandel i vinstsparandet skulle försvåra den önskade statliga upplåningen från hushållen har således minskat betydligt.

Mot denna bakgrund föreslår jag att bankerna ges möjlighet att, om de så önskar, lotta ut en total vinstsumma som uppgår till högst 4 procents årsränta.

I samband härmed föreslår jag även att lotterivinstskatten härnäst skall utgå med 40% på vinstutlottningar i vinstsparandet, vilket är 10 procentenheter högre än den lotterivinstskatt som utgår på det nuvarande vinstsparandet. Højningen motiveras av att den ränta som lottas ut annars kommer att beskattas betydligt mildare än den marginalskatt som utgår på den fasta räntan i vinstsparandet. Denna torde för de flesta uppgå till ca 50%. De nya reglerna beträffande utlottningsdelen i vinstsparandet bör få tillämpas fr. o. m. den 1 juli 1986 och efter det att ändringen skett i lotteritillståndet. Vad jag har föreslagit föranleder ändringar i lagen om skatt på lotterivinster.

8.2.2 Temporär højning av högsta tillåtna månadsinsättning

Regeringens lotteritillstånd för vinstsparandet begränsar, liksom i allemanssparandet, den högsta tillåtna månadsinsättningen till 800 kr.

Under första kvartalet 1986 erhöjll spararna i allemanssparandet möjlighet att sätta in högst 5 000 kr. utöver de maximalt tillåtna månadsinsättningarna på 800 kr. (prop. 1985/86: 50, FiU 7, rskr 93, SFS 1985: 1078). I samband med detta inkom Svenska sparbanksföreningen med en framställan i vilken man hemställde att regeringen skulle bevilja samma möjlighet för spararna i sparbankernas vinstsparande, det s. k. miljonkontosparandet. Regeringen avslög framställan. Bakgrunden härtill var att det bedömdes att de vidtagna åtgärderna i allemanssparandet i kombination med den nya storpremien var tillräckliga.

Jag anser emellertid att en liknande åtgärd i vinstsparandet vid det kommande årsskiftet skulle kunna bidra till att minska den kraftiga likviditetsspådnings som traditionellt inträffar hos hushållen kring årsskiftena. Förutom skatteåterbäring och räntekrediteringar kommer hushållen att erhålla betydande sparbelopp som kommer att frigöras i skattesparandet vid årsskiftet. Åtgärder från bankväsendet som stimulerar hushållen att använda dessa medel till sparande begränsar risken för en alltför snabb konsumtionsökning i ekonomin. Härtill kommer självfallet att en sådan åtgärd också skulle kunna vara en viktig stimulans till vinstsparandet.

Jag föreslår därför att de banker vilka handhar vinstsparande ges möjlighet att under tiden 1 december 1986–28 februari 1987 erbjuda sparare i vinstsparandet möjlighet att utöver de maximalt tillåtna månadsinsättningarna på 800 kr. sätta in högst 5000 kr., fördelade på valfritt antal insättningar.

8.3 Skattefondsparandet

Vid de kommande årsskiftena 1986–1987, 1987–1988 och 1988–1989 frigörs betydande belopp inom skattesparandet. Det är belopp som hänförs till sparåren 1981, 1982 och 1983. I skattesparandet föreligger en femårig låsningsperiod av sparmedlen för att spararen skall kunna åtnjuta skattereduktionen för sparåret. Möjligheten till nyinsättningar i skattesparandet upphörde i och med allemanssparandets start den 1 april 1984.

Storleken på de belopp som kommer att frigöras beror på förmögenhetsutvecklingen i skattefonderna, men de sammanlagda belopp som frigörs i skattesparandet kan beräknas uppgå till 7–9 miljarder kr. vid resp. årsskifte, varav merparten faller på skattefonderna. Som jämförelse kan nämnas att dessa belopp motsvarar ca 2–3 % av den beräknade privata konsumtionen för år 1986. Utöver dessa frigjorda sparmedel kommer hushållen årligen att tillföras betydande belopp kring årsskiftena genom skatteåterbäring och räntekrediteringar.

Jag vill inte föreslå några särskilda ekonomiska sparstimulanser riktade till skattesparare de kommande årsskiftena. Skälen härför är dels att skattespararna redan erhållit mycket betydande skattesubventioner, dels att den gällande skattelagstiftningen redan nu ger betydande fördelar för de sparare som låter sina medel stå kvar i skattefonderna efter 5-årsperioden. Frigjorda andelar beskattas, enligt den enklaste beräkningsprincipen, med tillämpning av de regler som gäller för avyttring av aktier. De medför bl. a. att om andelar avyttras med vinst två år efter att de frigjorts, så tas endast 40 % av vinsten upp till beskattning.

Undersökningar som genomförts tyder på att åtskilliga skattesparare inte har kännedom om de fördelar som är förknippade med ett fortsatt innehav av skattefondsandelar efter att de har frigjorts. Vidare tycks rena missförstånd ha uppstått, där sparare har trott sig vara tvungna att lösa ut sina andelar efter femårsperioden.

Stabiliseringspolitiska skäl motiverar därför att statsmakterna tar ett ansvar för att berörda skattefondsparare blir bättre informerade om fördelarna med att låta sina sparmedel kvarstå i skattefonderna. Spardelega-

tionen bör därför i nära samarbete med bankerna utforma informationskampanjer riktade till de skattefondsparare som får sina medel frigjorda de kommande årsskiftena. Antalet berörda sparare är ca 400 000 personer vid resp. årsskifte. Spardelegationen har uppskattat medelsbehovet till ca 5 milj. kr. per år för att kunna planera och genomföra dessa informationsåtgärder i nödvändig omfattning. Denna kostnad måste i sammanhanget ses som en mycket låg statsfinansiell utgift för att undvika alltför stora konsumtionsökningar kring de kommande årsskiftena. Jag föreslår därför att 15 milj. kr. ställs till spardelegationens förfogande för budgetåret 1986/87 att disponeras under budgetåren 1986/87, 1987/88 och 1988/89. Beloppet föreslås utgå som reservationsanslag.

8.4 Statsfinansiella konsekvenser, m. m.

De förslag som jag i det föregående har presenterat medför betydande konsekvenser för statsbudgetens utgifts- och inkomstsidor. Besparingarna och inkomstförstärkningarna under budgetåret 1986/87 kan beräknas uppgå till ca 500 milj.kr. Besparingar och inkomstförstärkningarna i storleksordningen drygt 1 miljard kr. kan förväntas uppstå fr. o. m. budgetåret 1987/88. Dessa växer sedan över tiden. Denna förutsägelse är dock betingad av de framtida sparvolymerna i de sparformer som berörs av förslaget. Beloppet 1 miljard kr. baseras på en framskrivning med nuvarande årliga sparvolymerna.

De ekonomiska följderna av förslagen är således av betydande omfattning och kommer att i positiv riktning påverka det statsfinansiella läget.

Jag avser att återkomma till vissa ytterligare frågor avseende hushållsparandet i senare sammanhang.

8.5 Upprättade lagförslag

I enlighet med det anförda har inom finansdepartementet upprättats förslag till

1. lag om ändring i lagen (1983: 890) om allemanssparande,
2. lag om ändring i aktiefondslagen (1974: 931),
3. lag om ändring i lagen (1928: 376) om skatt på lotterivinster,
4. lag om ändring i lagen (1983: 891) om skattelättnader för allemanssparande.

De föreslagna lagändringarna är av så enkel beskaffenhet att lagrådets hörande skulle sakna betydelse.

9 Ändrad tid för återbetalning av medel på likviditetskonto

Riksdagen beslöt i juni 1984 om särskilda likviditetsindragningar från företag och kommuner (prop. 1983/84: 200, FiD 45, skr. 421, SFS 1984: 501). Arbetsgivare med mer än 20 miljoner kr. i lönekostnader ålades att på

konto i riksbanken betala in ett belopp motsvarande viss del – för kommuner 3% och för företag 6% – av den del av lönesumman som översteg 20 miljoner kr. Syftet var att begränsa likviditetstillväxten i ekonomin och minska inflationstrycket. Totalt inbetalades ca 2 miljarder kr. i augusti 1984 och ytterligare ca 4 miljarder kr. i januari 1985. I juni 1985 beslöt riksdagen om ytterligare likviditetsindragning (prop. 1984/85: 150 bil. 1, och 217, FiU 30, skr. 409, SFS 1985: 582). I denna omgång inbetalades i augusti 1985 och januari 1986 sammanlagt ca 11 miljarder kr. på likviditetskonto.

De medel som inbetalades i augusti 1984 och januari 1985 skall återbetalas vid utgången av 1986. Enligt de bedömningar som kan göras idag är detta en från likviditetssynpunkt olämplig tidpunkt. Statsbudgeten beräknas således under december 1986 uppvisa ett betydande underskott, främst på grund av stora utbetalningar av överskjutande skatt. Samtidigt frigörs betydande belopp i skattesparandet, sammanlagt uppskattningsvis 7 miljarder kr. Att i denna situation ytterligare öka likviditeten med närmare 6 miljarder kr. från likviditetskonton skulle bidra till att försvåra ränte- och likviditetsstyrningen i ekonomin. Inte minst mot bakgrund av den mer marknadsorienterade kreditpolitiken under senare år är det en fördel om destabiliserande effekter på likviditeten i möjligaste mån kan undvikas.

Jag föreslår därför, i syfte att stabilisera likviditetsutvecklingen i ekonomin, att de medel på likviditetskonto som skulle återbetalas vid årsskiftet 1986–1987 istället utbetalas den 30 april 1987. Återbetalningen förläggs därmed till en tidpunkt som, bl. a. genom fyllnadsinbetalningar av skatt, ger ett betydande inkomstöverskott på statsbudgeten.

I enlighet med det anförda har inom finansdepartementet upprättats förslag till lag om ändring i lagen (1984: 501) om inbetalning på likviditetskonto.

Lagförslaget är av så enkel beskaffenhet att lagrådets hörande skulle sakna betydelse.

10 Lagstiftning om betalningsvillkor vid kreditköp

Riksdagen behandlade under våren 1985 frågan om ett utvidgat bemyndigande för regeringen att förordna om betalningsvillkor vid kreditköp (prop. 1984/85: 217, LU 44, rskr 411). Tidigare meddelade bemyndiganden att utfärda föreskrifter om betalningsvillkor vid yrkesmässig försäljning av bilar och vid kontoköp utvidgades då till att avse övriga konsumentkreditköp av varor, tjänster och andra nyttigheter. Vad gäller kontoköp och övriga konsumentkreditköp togs bemyndigandet upp i en ny lag, lagen (1985: 580) med bemyndigande att meddela föreskrifter om betalningsvillkor vid kreditköp.

De skärpta regler för bilkrediter (förordningen (1985: 253) om vissa betalningsvillkor vid yrkesmässig försäljning av bilar, ändrad 1985: 611), kontoköp (förordningen (1985: 252) om vissa betalningsvillkor vid kontoköp) och andra kreditköp (förordningen (1985: 610) om betalningsvillkor vid vissa kreditköp, ändrad 1985: 674 och 723) som beslutades av regering-

en våren och sommaren 1985 med stöd bl. a. av det nya bemyndigandet gällde i enlighet med de ursprungliga avsikterna t. o. m. utgången av mars i år. Nu gäller för kontokrediter en överenskommelse mellan kontoföretagen, handeln och konsumentverket om normerande regler avseende bl. a. marknadsföring och amorteringstakt. För andra konsumentkreditköp gäller åter konsumentkreditlagens (1977: 981) permanenta regler med krav på en kontantinsats på normalt minst 20 procent av varans kontantpris.

I samband med den nämnda riksdagsbehandlingen uttalade riksdagen att regeringen – om det enligt regeringens bedömande finns ett behov av den nya bemyndigandelagen även efter den 1 juli 1986 – borde för riksdagen redovisa skälen för sin bedömning.

Jag vill först erinra om att det sedan lång tid funnits bemyndiganden för regeringen att reglera betalningsvillkoren vid bl. a. bilköp. Bemyndigande rörande bilkrediter har gällt sedan år 1959. Ett bemyndigande avseende kontoköp tillkom år 1980 mot bakgrund av en kraftig ökning av kontokreditgivningen vid denna tidpunkt. En brist i lagstiftningen var dock att den inte täckte alla former av konsumtionskrediter. Restriktioner i fråga om kontoköp kunde leda till en överströmning till andra kreditformer, t. ex. avbetalningsköp. Det beslut som riksdagen fattade våren 1985 syftade bl. a. till en lagstiftning som var neutral i förhållande till olika kreditformer och ändamålsenlig i den uppkomna situationen.

Syftet med en bemyndigandelag av detta slag är således att ge regeringen möjlighet att, i särskilt uppkomna lägen, påverka hushållens kreditvolym och konsumtion. Behov av sådana restriktioner som här avses kan uppkomma t. ex. i samband med andra penningpolitiska åtgärder och de måste då kunna sättas in med omedelbar verkan. Jag vill understryka att behovet av åtgärder, i likhet med vad som gällde våren 1985, kan uppkomma också i framtiden även om balansbristerna i ekonomin nu begränsats och den ekonomiska utvecklingen går i rätt riktning. Utgångspunkten bör dock vara att bemyndigandet så långt möjlighet inte skall behöva utnyttjas och om så sker endast för en begränsad period. Det var så bemyndigandet utnyttjades våren 1985, då det på grund av en kraftig ökning av den privata konsumtionen fanns ett behov att begränsa all kreditgivning för konsumtionsändamål.

Vad gäller den lagtekniska lösningen har i samband med tidigare riksdagsbehandling diskuterats en närmare samordning mellan de olika bemyndigandelagarna och övrig kreditpolitisk lagstiftning. Det kan finnas skäl att överväga denna fråga närmare. Detta bör lämpligen kunna ske i samband med beredningen av frågan om en eventuell förlängning av den kreditpolitiska lagstiftningen, som senast förlängdes att gälla till utgången av år 1986 (SFS 1983: 916).

Av de skäl som jag nu har anfört framgår att det fortfarande finns behov av en bemyndigandelag avseende konsumentkrediter, vilken gör det möjligt för regeringen att snabbt kunna ingripa med konsumtionsdämpande åtgärder, när detta är motiverat av ekonomisk-politiska skäl.

11 Försäljning av statens aktier i AB Gambrinus

Prop. 1985/86: 150
Bil. 1

Frågan om statens ägarinflytande i bryggeribranschen behandlades senast i prop. 1982/83: 92. Efter de beslut som riksdagen fattade med anledning av denna prop. (NU 1982/83: 40, rskr 153) har AB Pripps Bryggerier blivit ett helägt dotterbolag till AB Gambrinus (tidigare Brygginvest AB). Aktierna i AB Gambrinus har ägts till 75 % av staten och till 25 % av AB Volvo. I ett konsortialavtal mellan staten och AB Volvo har funnits regler om bl. a. hembud på aktierna och villkor för inlösen av dessa.

Bryggeribranschen har under senare år förändrats så att det numera vid sidan av Pripps och det likaledes av AB Gambrinus ägda Bryggeri AB Falken finns flera företag som är livskraftiga. Pripps marknadsandelar har under senare år sjunkit så att företaget inte längre är lika dominerande som tidigare. Konkurrensen har under senare år tilltagit, vilket kommit konsumenterna tillgodo.

Statsmakterna har vidare ett intresse från akoholpolitisk synpunkt vid ölhanteringens olika led. Under senare år har dock ändringar vidtagits i bl. a. de regler som gäller för försäljning och utskänkning av öl, så att öl av klass I och II numera är jämställt med andra drycker.

De alkoholpolitiska motiven för staten att behålla ett direktägande i ett ölproducerande företag har enligt min mening mot denna bakgrund försvunnit.

Under hösten 1985 mottog regeringen flera förfrågningar om köp av aktierna i AB Gambrinus. Det uppdrogs åt en särskild förhandlare att med olika potentiella köpare förhandla om försäljning av aktierna i AB Gambrinus. I förhandlarens uppdrag ingick att en försäljning skulle ske till ett marknadsmässigt pris och till en köpare som kan medverka till att Pripps får en kompetent ägare med ett långsiktigt industriellt intresse för bolaget.

Avtal har träffats mellan staten och Procordia AB om att Procordia skall förvärva 100 % av aktierna i AB Gambrinus för en köpeskilling av 850 milj. kr. Staten har i avtalet förbundit sig att omedelbart begära inlösen av AB Volvos aktier i AB Gambrinus.

Riksdagen har inte föreskrivit någon inskränkning i regeringens disposition av de statliga tillgångar som aktieinnehavet i bryggeribranschen utgör. Riksdagens godkännande av försäljningen har således inte behövts. Jag förordar dock att riksdagen bereds tillfälle att ta del av vad jag anfört i denna fråga.

Jag vill i detta sammanhang anföra att Procordia AB uppfyller de krav som regeringen ställt på en köpare av aktierna i AB Gambrinus. De av AB Gambrinus ägda företagen skall drivas under samma villkor som andra företag inom Procordia-koncernen.

12 Mervärdeskatt på guldmynt

Prop. 1985/86: 150
Bil. 1

I prop. 1985/86: 47 om ändrad mervärdeskatt föreslogs att sedlar och mynt som är eller har varit gällande betalningsmedel skulle undantas från mervärdeskatt. Förslaget innebar att försäljningen av frimärken samt sedlar och mynt skulle likställas i mervärdeskattehänseende. Förslaget godtog av riksdagen (SkU 1985/86: 17, rskr 92) och de nya reglerna gäller fr. o. m. den 1 mars 1986 (SFS 1985: 1116).

I fråga om vissa guldmynt, ex. kanadensiska Maple Leaf, har oklarhet uppstått om myntet verkligen är betalningsmedel eller inte. Klart är att myntets värde inte är relaterat till det värde som ärpräglat på myntet. En del andra guldmynt uppges t.o.m. sakna ett på myntetpräglat värde. Myntets värde är i dessa fall direkt relaterat till det vid varje tillfälle gällande guldvärdet. Dessa mynt förvärfvas, i likhet med guldsockor och liknande, som placeringsobjekt och inte som betalningsmedel. Ett undantag från mervärdeskatt för dessa investeringsobjekt kan innebära en konkurrensnedvridning till förfång för andra investeringsobjekt av guld.

Genom en ändring i den norska mervärdeskattelagen gäller i Norge en begränsning av den också där gällande skattefriheten för mynt. Undantaget från mervärdeskatt gäller inte för guldmynt som ärpräglade efter den 1 januari 1967 och som omsätts efter sitt metallvärde.

För att undvika missförstånd och missbruk bör en motsvarande begränsning införas också i den svenska mervärdeskattelagen. Begränsningen kan införas som ett nytt sjunde stycke i anvisningarna till 8 §. Det är lämpligt att regeln får samma innehåll som den som gäller i Norge.

Ändringen bör träda i kraft den 1 juli 1986.

I enlighet med det anförda har inom finansdepartementet upprättats förslag till lag om ändring i lagen (1968: 430) om mervärdeskatt.

Den föreslagna lagändringen är av så enkel beskaffenhet att lagrådets hörande skulle sakna betydelse.

Till regeringsprotokollet i detta ärende bör fogas som bilagor:

Reviderad nationalbudget 1986 (Bilaga 1.1)

Svensk ekonomi 1986–1989 (Bilaga 1.2)

Långtidsbudget för perioden 1986/87–1990/91 (Bilaga 1.3)

Utdrag ur RRV:s reviderade inkomstberäkning för budgetåret 1986/87 (Bilaga 1.4)

Riksgäldskontorets beräkning av räntor på statsskulden m. m. (Bilaga 1.5)

Reviderat förslag till statsbudget för budgetåren 1985/86 (Bilaga 1.6)

Lagförslag (Bilaga 1.7)

Föredragandena hemställer, mot bakgrund av vad som anförts, att regeringen

dels föreslår riksdagen att

1. godkänna de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som har förordats i det föregående,
2. godkänna de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som har förordats i det föregående,
3. godkänna beräkningen av statsbudgetens inkomster för budgetåret 1986/87,
4. godkänna beräkningen av förändringar i anslagsbehållningar för budgetåret 1986/87,
5. godkänna beräkningen av förändringar i dispositionen av rörliga krediter för budgetåret 1986/87,
6. godkänna beräkningen av Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto för budgetåret 1986/87,
7. anta förslaget till Räntor på statsskulden, m. m. för budgetåret 1986/87,
8. till *Räntor på statsskulden m. m.* för budgetåret 1986/87 anvisa ett förslagsanslag av 68 000 000 000 kr.,
9. bemyndiga regeringen att för år 1987 utge extra skatteutjämningsbidrag i enlighet med som har förordats i det föregående,
10. till *Skatteutjämningsbidrag till kommunerna m m.* för budgetåret 1986/87 under sjunde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 12 586 500 000 kr.,
11. till *Bidrag till kommunerna med anledning av avskaffandet av kommunala företagsbeskattningen* för budgetåret 1986/87 under sjunde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 1 569 000 000 kr.,
12. bemyndiga regeringen att för budgetåret 1986/87, om arbetsmarknadsläget kräver det, besluta om utgifter i enlighet med vad som förordats intill ett sammanlagt belopp av 2 500 000 000 kr.,
13. att godkänna de angivna investeringsprojekten på samfärdselområdet som ingår i den nordiska handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning,
14. bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att uppta erforderliga lån i Nordiska Investeringsbanken och att utbetala medlen i enlighet med vad föredraganden har förordat,
15. i överensstämmelse med vad angetts i det föregående uppdraga åt fullmäktige i riksgäldskontoret att med banker och sparkassor träffa nya avtal om ersättning för skötsel av allemanssparkonton,
16. godkänna vad som förordats i fråga om vinstsparandet,
17. till *Sparfrämjande åtgärder* – utöver vad som begärts i prop. 1985/86: 100 bil. 9 – för budgetåret 1986/87 under sjunde huvudtiteln anvisa ytterligare 15 000 000 kr.,

dels föreslår riksdagen att anta förslagen till

18. lag om ändring i lagen (1982: 221) med särskilda bestämmelser angående det kommunala skatteunderlaget m. m.,

19. lag om ändring i lagen (1985: 533) om skatteutjämningsavgift.
20. lag om ändring i kommunalskattelagen (1928: 370),
21. lag om ändring i uppbördslagen (1953: 272),
22. lag om ändring i lagen (1941: 416) om arvsskatt och gåvoskatt,
23. lag om ändring i lagen (1958: 295) om sjömansskatt,
24. lag om ändring i tullagen (1973: 670),
25. lag om ändring i lagen (1984: 151) om punktskatter och prisregleringsavgifter,
26. lag om ändring i lagen (1984: 404) om stämpelskatt vid inskrivningsmyndigheter,
27. lag om ändring i lagen (1984: 668) om uppbörd av socialavgifter från arbetsgivare,
28. lag om ändring i lagen (1979: 609) om allmän investeringsfond,
29. lag om ändring i lagen (1979: 610) om allmän investeringsreserv,
30. lag om ändring i lagen (1980: 456) om insättning på tillfälligt vinstkonto,
31. lag om ändring i lagen (1982: 1185) om inbetalning på särskilt investeringskonto,
32. lag om ändring i lagen (1984: 1090) om inbetalning på förnyelsekonto,
33. lag om upphävande av vissa fondförfattningar m. m.,
34. lag om ändring i lagen (1957: 262) om allmän energiskatt,
35. lag om ändring i vägtrafikskattelagen (1973: 601),
36. lag om ändring i taxeringslagen (1956: 623),
37. lag om ändring i lagen (1983: 890) om allemanssparande,
38. lag om ändring i aktiefondslagen (1974: 931),
39. lag om ändring i lagen (1928: 376) om skatt på lotterivinster,
40. lag om ändring i lagen (1983: 891) om skattelättnader för allemanssparande,
41. lag om ändring i lagen (1984: 501) om inbetalning på likviditetskonto,
42. lag om ändring i lagen (1968: 430) om mervärdeskatt,

dels bereder riksdagen tillfälle att ta del av vad föredraganden har anfört om

43. den ekonomiska utvecklingen i kommunsektorn m. m.,
44. utnyttjandet av finansfullmakten,
45. statliga kreditgarantier,
46. betalningsvillkoren vid kreditköp,
47. försäljningen av statens aktier i AB Gambrinus.

Finansplanen

1 Den ekonomisk politiska strategin	1
1.1 Politik för tillväxt och rättvis fördelning	1
1.2 Politikens inriktning	5
2 Utsiktorna för 1986	7
2.1 Den Internationella utvecklingen	7
2.2 Den svenska ekonomin	9
2.3 Penningpolitiken	12
3 Utvecklingen under återstoden av 1980-talet	13
4 Åtgärder för tillväxt	15
4.1 Förenklat skattesystem	16
4.2 Avregleringar	18
4.3 Liberalisering av valutaregleringen	19
4.4 Forskning och utbildning	20
4.5 Arbetsmarknadspolitik	20
4.6 Regionalpolitik	21
4.7 Ökat virkesutbud	23
4.8 Stimulanser av hushållssparandet	24
5 Budgetpolitiken	26
5.1 Saldoutvecklingen innevarande och nästa budgetår	26
5.2 Långtidsbudgeten	27
5.3 Budgetpolitiska slutsatser av långtidsbudgeten och treårskalkylerna	29
5.4 Budgetpolitiken på kortare sikt	31
6 Kommunernas ekonomi	33

Den kommunala ekonomin inför 1987

1 Den ekonomiska utvecklingen i kommunsektorn inför 1987	37
2 Det kommunala grundavdraget	40
3 Skatteutjämningsystemet	41
4 Besparingar inom utbildningsområdet	42
5 Extra skatteutjämningsbidrag	43
6 Övriga frågor	45
7 Anslagsfrågor	45
8 Upprättade lagförslag	47
9 Författningskommentarer	47

Förenkling av skattereglerna

1 Inledning	53
2 Garantibesättning och beskattningssort	54
2.1 Huvuddragen i reformen	54
2.2 Författningskommentarer	57
3 Den individuella schablonbesättningen av bostadsrättshavare ..	59
4 Skattefrihet för restitutionsränta	60
5 Skattefrihet för vittnesersättningar	61
6 Investeringsfonderna	62
6.1 Inledning	62
6.2 Registerföringen	63
6.3 Avveckling av vissa äldre fonder m. m.	64
6.4 Inbetalning till riksbanken	64

7	Ändrad uppbörd av kvarstående skatt	65	Prop. 1985/86: 150
7.1	Bakgrund	65	Bil. 1
7.2	Nuvarande ordning	66	
7.3	Överväganden och förslag	67	
7.3.1	Behovet av åtgärder	67	
7.3.2	Uppbörds månad	68	
7.3.3	Redovisning och inbetalning	71	
7.3.4	Ikraftträdande	72	
8	Energiskatt på elektrisk kraft	72	
9	Betalning av vägtrafikskatt	73	
10	Kontrolluppgift för vissa ersättningar	74	
11	Upprättade lagförslag	75	

Statsbudgeten och särskilda frågor 77

1	Statsbudgeten budgetåren 1985/86 och 1986/87	77	
1.1	Beräkningsförutsättningar, m. m.	77	
1.2	Statsbudgetens inkomster och utgifter avseende budgetåren 1985/86	77	
1.3	Statsbudgetens inkomster och utgifter avseende budgetåret 1986/87	80	
1.4	Statsbudgetens saldo för budgetåren 1985/86 och 1986/87	83	
2	Underliggande budgetsaldo	84	
3	Statens lånebehov	85	
4	Utnyttjande av finansfullmakten, m. m.	87	
5	Statliga garantier	88	
6	En balansräkning för staten	89	
6.1	Balansräkning med noter	89	
6.2	Kommentarer till balansräkningen	91	
6.2.1	Statens nettoförmögenhet	91	
6.2.2	Utvecklingen av grupper av balansposter under fem år	92	
6.2.3	Statsskuldens relation till anläggningstillgångar, rörelsekapital och ackumulerade underskott	93	
6.3	Förmögenhetsredovisning i övriga delar av den offentliga sektorn	94	
7	Utnyttjande av särskild låneordning i nordiska investeringsbanken	95	
7.1	Nordiska handlingsplanen för ekonomisk utveckling och full sysselsättning	95	
7.2	Nordiska investeringsbanken	95	
7.3	Utlåningsordning för nordiska investeringsprojekt (UNI)	95	
7.4	Svenska investeringsprojekt som kan bli aktuella för UNI-finansiering	96	
8	Sparfrågor	97	
8.1	Allemanssparandet	97	
8.1.1	Standardiserad terminologi	97	
8.1.2	Höjd maximigräns för de samlade nettoinsättningarna i allemanssparandet	97	
8.1.3	Reducerad ränta i allemansspar	98	
8.1.4	Vidgade placeringsmöjligheter för aktiefonder, allemansfonder och aktiesparfonder	98	
8.1.5	Bosparande för ungdomar i Svenska riksbyggen	100	
8.1.6	Överföringsavgifter	101	
8.1.7	Ersättningar till bankerna avseende allemansspar	101	
8.2	Vinstsparandet	102	
8.2.1	Vidgade utlottningsmöjligheter	102	
8.2.2	Temporär höjning av högsta tillåtna månadsinsättning	103	

8.3 Skattefondsparandet	104
8.4 Statsfinansiella konsekvenser, m. m.	105
8.5 Upprättade lagförslag	105
9 Ändrad tid för återbetalning av medel på likviditetskonto	105
10 Lagstiftning om betalningsvillkor vid kreditköp	106
11 Försäljning av statens aktier i AB Gambrinus	108
12 Mervärdeskatt på guldmynt	109

Hemställan	110
-------------------------	------------

Tabellförteckning

Finansplanen

1 Försörjningsbalans	10
2 Bytesbalans	11
3 Finansiering av statens lånebehov 1984–1986	13
4 Statsbudgeten för budgetåren 1985/86 och 1986/87	26

Särskilda frågor

1 Ändringar i RRV:s beräkningar av statsbudgetens inkomster budgetåret 1985/86	78
2 Statsutgifterna budgetåret 1985/86	78
3 Räntor på statsskulden	79
4 Anslagsbehållningarna vid utgången av budgetåren 1984/85–1985/86	79
5 Ändringar i RRV:s beräkningar av statsbudgetens inkomster budgetåret 1986/87	81
6 Räntor på statsskulden	82
7 Statsutgifterna budgetåret 1986/87	83
8 Utvecklingen av statsbudgetens saldo budgetåren 1984/85–1986/87	84
9 Underliggande budgetsaldo för budgetåren 1984/85–1986/87	85
10 Statens lånebehov (netto) budgetåren 1983/84–1986/87	85
11 Föreslagna ändringar av ramar för statligt garantiåtagande efter budgetpropositionen 1986	89
12 Balansräkning för staten	90
13 Andel av statsskulden	93
14 Offentliga sektorns finansiella ställning vid utgången av 1984	94

Diagramförteckning

Finansplanen

1 Bruttosparkvoten 1970–1986	4
2 Statens budgetsaldo resp. den offentliga sektorns finansiella sparande som andel av BNP 1970–1987	27
3 Utvecklingen av långtidsbudgetberäkningarna samt faktiskt/beräknat budgetutfall	28
4 Statsskuldens utveckling, netto, 1970/71–1986/87	31

Statsbudgeten och särskilda frågor

1 Utvecklingen av statens bokförda nettoförmögenhet under 15 år ..	92
2 Schematisk översikt över grupper av balansposter i balansräkningar för åren 1980/81–1984/85. Bokförda värden	93

Vissa skogspolitiska frågor

Jordbruksdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 16 april 1986

Föredragande: statsrådet Lundkvist

Anmälan till proposition om slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1986/87, m. m.

1 Allmänt om skogspolitiken och skogsavverkningen

Gällande riktlinjer för skogspolitiken beslutades av riksdagen år 1979. Samhällets övergripande mål för skogsbruket sammanfattas i skogsvårdslagens (1979: 429) inledande bestämmelse. Enligt denna skall skogsmark med dess skog genom lämpligt utnyttjande av markens virkesproducerande förmåga skötas så, att den varaktigt ger en hög och värdefull virkesavkastning. Vid skötseln skall hänsyn tas till naturvårdens och andra allmänna intressen. År 1983 kompletterades skogsvårdslagen med bestämmelser i avsikt att göra det möjligt att effektivt fullfölja syftet med 1979 års skogspolitiska mål med avseende på avverkning.

Skogsnäringen skall enligt de skogspolitiska riktlinjerna verka i överensstämmelse med de övergripande samhällsekonomiska målen och i samspel med andra samhällssektorer. Det innebär bl.a. att näringen måste bidra till att uppfylla målen om full sysselsättning, ekonomisk tillväxt, regional balans, balans i utrikesbetalningarna och målen för miljövårds- och naturvårdspolitiken.

Skogsnäringen intar en central plats i svensk ekonomi. Även om näringens andel av den totala sysselsättningen och produktionen har minskat fortlöpande är den fortfarande betydelsefull. Genom att verksamheterna inom näringen i stor utsträckning är lokaliserad till orter och bygder med i övrigt få arbetstillfällen är skogsnäringen dessutom särskilt viktig för den regionala balansen. Skogsnäringen svarar för nära 20% av landets varuexport. Samtidigt är importinnehållet i näringens produkter avsevärt lägre än vad som gäller för svenska exportvaror i genomsnitt. Skogsbruket och skogsindustrin har därför en särskilt viktig roll även när det gäller att förbättra bytesbalansen.

Under senare år har virkesförsörjningen varit ett av de största hindren för skogsindustrins utveckling. Under en följd av år har avverkningen i våra skogar sålunda inte varit tillräcklig för att försörja den svenska industrin. Därför har en stor del av råvarubehovet fått täckas genom import av skogsråvara och minskning av råvarulagren.

I de avverkningsberäkningar som nyligen utförts av Sveriges lantbruksuniversitet redovisas tre olika program för hela landet vad avser den möjliga avverkningen och skogstillståndets sannolika utveckling. Den beräknade praktiskt och fysiskt möjliga årliga bruttoavverkningen för perioden 1990–2020 har för de olika alternativen beräknats till mellan 74 och 80 milj. m³sk. Detta är huvudsakligen i linje med 1979 års uttalade mål, enligt vilket man bör åstadkomma en skogsproduktion som möjliggör en långsiktig årlig bruttoavverkning om åtminstone 75 milj. m³sk. Därutöver skall strävan vara att öka produktionen ytterligare i den mån detta är möjligt och lämpligt med hänsyn till andra viktiga samhällsmål.

Avverkningarna har under senare år uppgått till endast något över 60 milj. m³sk. De nyss nämnda avverkningsberäkningarna visar att landets skogstillgångar medger en ökad avverkning inom ramen för gällande skogspolitiska mål.

Den påtagliga och långvariga underavverkningen är ett allvarligt samhällsekonomiskt problem. Importen av vedråvara leder till direkta kostnader för samhället. Till detta kommer att den fluktuerande och under många år alltför låga avverkningen har medfört att den svenska skogsindustrin är mindre än vad den skulle ha kunnat vara. Detta har i sin tur haft konsekvenser för bytesbalansen. Den negativa ackumulerade effekten på bytesbalansen kan beräknas till tiotals miljarder kronor. Den låga avverkningsnivån har också medfört en lägre sysselsättning i skogsnäringen, vilket särskilt har drabbat regioner med en redan svag sysselsättningsutveckling.

Undersökningar redovisade av virkesförsörjningsutredningen i betänkandet (SOU 1981:81) Skogsindustrins virkesförsörjning visar på en mängd orsaker till utebliven avverkning såsom skatte- och avgiftsreglerna, svårigheter att tolka skogsvårdslagstiftningen, otillfredsställande fastighetsstruktur, hög ålder hos skogsägaren och bristande kunskaper om fastigheten och virkesmarknaden. I det följande kommer jag att ta upp några av dessa problem och föreslå förändringar i syfte att öka utbudet av virke från de svenska skogarna och samtidigt förbättra förutsättningarna för ett aktivt skogsbruk.

Det råder bred enighet om att avverkningarna kan öka från dagens låga nivå. Det råder också enighet om att ökningspotentialen finns inom delar av den privata skogsägargruppen. De åtgärder jag förordar tar sikte på de skogsägare som av olika skäl är passiva eller har låg aktivitet i sitt skogsbruk.

2 Vissa åtgärder på skogspolitikens område

Skogsmarkens ägare svarar för att slutavverkning bedrivs i lämplig omfattning så att en jämn åldersfördelning av skogen på hans brukningsenhet främjas. För varje hel 10-årsperiod gäller enligt skogsvårdslagstiftningen en högsta tillåten areal som får slutavverkas och en lägsta areal som måste slutavverkas. Högsta och lägsta slutavverkningsareal är beroende av bl. a. andelen slutavverkningsbar skog på brukningsenheten och markens produktionsförmåga.

Minimiiavverkningskyldigheten skall vara fullgjord första gången senast den 1 juli 1990. Det ankommer på skogsvårdsstyrelserna att i god tid informera berörda skogsägare om detta. Uppskattningar visar att intensifierad information och rådgivning skulle kunna öka det årliga virkesutbudet till och med år 1990 med 5–7 milj. m³sk i förhållande till nuläget. Det omedelbara behovet av ökade avverkningar gör det angeläget att skogsvårdsstyrelserna under en treårsperiod tillförs resurser för att öka information, rådgivning och tillsyn i direkt kontakt med skogsägarna. Jag föreslår mot bakgrund av detta att skogsvårdsstyrelserna för sina myndighetsuppgifter för nästa budgetår tillförs 8,5 milj. kr. utöver vad som har beräknats i årets budgetproposition.

Det är nödvändigt att informationen även från virkesmarknadens parter intensifieras och blir entydig. Dessa parter har redovisat omfattande planer på en fortlöpande, gemensamt organiserad informationskampanj i syfte att åstadkomma ett virkesutbud som är rimligt med hänsyn till skogstillståndet och som är anpassat till skogsindustrins behov. Vidare har jag erfarit att virkesmarknadens parter arbetar aktivt med att förbättra virkesmarknadens funktion i syfte att komma till rätta med icke önskvärda inslag i denna.

Jag vill betona att det i första hand är virkesmarknadens parter som har ansvaret för att virkesförsörjningen fungerar. Det är emellertid angeläget att även skogsvårdsstyrelserna i sin verksamhet kan informera om virkesmarknaden och efterfrågan på skogsråvara. Jag har erfarit att sådan information nu planeras.

En viktig förutsättning för den föreslagna rådgivningsinsatsen från skogsvårdsstyrelsernas sida är ett tillfredsställande faktaunderlag om det lokala skogstillståndet. Därför bör resurserna för de översiktliga skogsinventeringarna ökas under en treårsperiod. Rambeloppet för de översiktliga skogsinventeringarna bör för nästa budgetår räknas upp med 4,5 milj. kr. till 50,5 milj. kr. Det sammanlagda rambeloppet under nionde huvudtitelns anslag Bidrag till skogsvård m. m. bör sålunda ökas med 4,5 milj. kr. i förhållande till vad som har förordats i årets budgetproposition.

Den högsta tillåtna slutavverkningen har preciserats i skogsvårdsförordningen (1979: 791) och i skogsstyrelsens föreskrifter och allmänna råd till skogsvårdslagen. Särskilda bestämmelser om högsta tillåtna slutavverkningsareal har införts för brukningsenheter med en ideal produktionsförmåga över 200 m³sk per år. För brukningsenheter vars ideala produktionsförmåga överstiger 100 m³sk per år får skogsstyrelsen meddela föreskrifter i fråga om slutavverkning i syfte att begränsa andelen kalmark och ungskog på brukningsenheterna.

Skogsstyrelsen har föreslagit att nämnda gränser höjs till 1 000 resp. 200 m³sk. Detta skulle innebära att 74 % av den privatägda skogsarealen undantas från ransoneringsbestämmelserna jämfört med 23 % för närvarande. Fortfarande skall gälla att högst 50 % av en fastighets areal får utgöra kalmark eller skog yngre än 20 år.

Skogsstyrelsens förslag innebär, förutom att skogsägarna får lättare att tillämpa reglerna, också en bättre anpassning till det nuvarande skogstillståndet vad avser krav på långsiktig jämnhet i virkesförsörjningen. Jag vill

starkt understryka att kraven på hänsynstagande till naturvårdens intressen inte förändras.

Jag har för avsikt att i annat sammanhang återkomma till regeringen med förslag till ändringar av ransoneringsbestämmelserna i skogsvårdsförordningen.

Jag vill också ta upp frågan om skogsvårdsstyrelsernas behov av likvida medel i sin uppdragsverksamhet och frö- och plantverksamhet. Skogsstyrelsen disponerar för dessa ändamål en rörlig kredit intill 65 milj. kr. i riksgäldskontoret. I årets budgetproposition har föreslagits oförändrad kreditram för nästa budgetår. Skogsstyrelsen har hemställt om att ramen ökas med 25 milj. kr. till 90 milj. kr. med hänvisning till förändring av beredskapsarbetenas finansiering och reglerna för inleverans av skattemedel. Jag föreslår att nämnda ram för nästa budgetår ökas till 90 milj. kr.

3 Jordförvärvslagstiftningen

Strukturen på landets jordbruks- och skogsfastigheter är av avgörande betydelse för virkesförsörjningen. Flerägandet ökar. Ägostrukturen är särskilt i vissa områden av landet otillfredsställande. En dålig ägar- och ägostruktur försvårar ett lönsamt skogsbruk. Intresset för ett aktivt skogsbruk försvagas och underlaget för ett företagsekonomiskt intressant skogsbruk försämras. De virkeskvantiteter som härigenom kan undandras skogsindustrin har stor ekonomisk betydelse. Vad jag nu har redovisat motiverar en samlad genomgång och utvärdering av strukturproblemen i skogsbruket och jordbruket, varvid en översyn av jordförvärvslagstiftningens effekter bör ske. Vidare bör bl. a. beaktas resultatet av det arbete som den s. k. dödsboudredningen (Ju 1977:07) utför. Skogsbrukets strukturproblem kommer att behandlas med förtur, varvid bl. a. den s. k. prisprövningen skall belysas särskilt. Jag har för avsikt att inom kort föreslå regeringen att besluta om denna översyn.

Genom tillämpning av gällande jordförvärvslag (1979:230) kan utbudet av skogsråvara påverkas redan nu. Enligt 5 § jordförvärvslagen kan en juridisk person få tillstånd att förvärva en jordbruksfastighet om egendom avstås som är av betydelse för jordbrukets eller skogsbrukets rationalisering och i storlek eller värde ungefär motsvarar den egendomen som avses med förvärvet. Avser förvärvet huvudsakligen skogsmark och är förvärvaren juridisk person som bedriver skogsindustriell verksamhet i vilken egendomens virkesavkastning behövs, får tillstånd lämnas utan krav på kompensation, om inte egendomen med hänsyn till ortsförhållandena bör ägas och brukas av någon som är bosatt på orten. Möjligheterna att utveckla kombinerade skogs- och jordbruksföretag bör givetvis tas till vara där detta ger goda regionalpolitiska effekter. Men strävan att stärka sådana företag får inte medföra en för snäv avgränsning av juridiska personers möjligheter att förvärva mark.

Sågverk och andra företag som bedriver skogsindustriell verksamhet har ofta en stor betydelse för sin bygd. Tillgången till egna skogar stärker företagets konkurrenskraft och utvecklingsmöjligheter. Vid tillämpningen

av ifrågavarande bestämmelser i jordförvärvslagen skall det anläggas ett regionalpolitiskt helhetsperspektiv. Detta innebär att sådana förvärv bör prioriteras som tillgodoser de regionalpolitiska intressena genom att vid ett rationellt utnyttjande av produktionsresurserna skapa största möjliga antal arbetstillfällen inom skogsbruk, jordbruk och förädlingsindustri.

Enligt 11 § jordförvärvslagen kan tillståndsmyndighet i beslut om förvärvstillstånd ålägga förvärvaren att inom viss tid vidta åtgärd för att förbättra egendomen. Som exempel på åtgärder som avses med bestämmelsen nämns i lantbruksstyrelsens anvisningar till jordförvärvslagen skogsförbättringsåtgärder samt upprättande och fullföljande av skogsbruksplan. I syfte bl. a. att tillgodose samhällets intresse av att skogen utnyttjas rationellt och riktigt är det angeläget att lantbruksnämnderna tillämpar dessa anvisningar i beslut om förvärvstillstånd.

4 Skogsvårdsavgiften

Skogsvårdsavgiften har höjts flera gånger under senare år. Avgiften är för närvarande 8 ‰ av skogsbruksvärdet. Totalt inbringar den fr. o. m. nästa budgetår ca 420 milj. kr. per år.

Strukturutredningen redovisade i sitt betänkande (SOU 1983: 71) Bättre struktur i jord- och skogsbruk ett förslag om en garantiintäkt för ägare av jordbruks- och skogsfastigheter i syfte att stimulera till aktivare brukande och till strukturförbättringar. Detta syfte har stor betydelse från virkesförsörjningssynpunkt. Strukturutredningens konkreta förslag i denna del har emellertid mött en ganska omfattande kritik vid remissbehandlingen, särskilt från skatteadministrationen. Kritiken går bl. a. ut på att garantiintäkten i alltför hög grad skulle komplicera skattesystemet. Kritiken får anses berättigad och utredningens förslag bör därför inte genomföras. Jag förordar i stället en annan lösning.

Det finns flera skäl att differentiera uttaget av skogsvårdsavgift genom att införa en regel om att avgiften för varje ägare alltid skall utgå med åtminstone ett minimibelopp. Ett skäl härför är att en minimiavgift kan bidra till en bättre struktur inom skogsbruket. Om minimiavgiften beräknas för varje delägare för sig – och inte för fastigheten – får delägare i flerägda fastigheter anledning överväga att koncentrera ägandet till en eller ett fåtal personer.

Ett annat skäl för en minimiavgift är att varje fastighetsinnehav för med sig administrativa kostnader av skilda slag som bara i mycket begränsad utsträckning är beroende av fastighetens storlek. Flerägda fastigheter skapar mer av pappershantering och kräver mer av insatser från myndigheternas sida.

Jag föreslår sålunda en minimiavgift för varje skogsägare. Minimibeloppet bör lämpligen bestämmas till 300 kr. per skogsägare. Det betyder att avgiften beräknas enligt dagens regler – 8 ‰ av skogsbruksvärdet – om skogsbruksvärdet (eller det på varje delägare belöpande skogsbruksvärdet) är minst 37 500 kr. Är skogsbruksvärdet mindre träder reglerna om minimiavgift in. Avgiften för äldre dödsbon bör sättas högre än 300 kr. för att motverka att dödsbon behålls oskiftade under en längre tid, ett förhållande som erfarenhetsmässigt motverkar ett aktivt brukande. Det minsta avgifts-

beloppet för dödsbon som bestått i fyra år och som inte beskattas som handelsbolag bör vara 1 000 kr.

Mot bakgrund av vad jag har anfört i det föregående har inom jordbruksdepartementet upprättats förslag till lag om ändring i lagen (1946: 324) om skogsvårdsavgift.

Förslaget har upprättats efter samråd med chefen för finansdepartementet. Lagförslaget bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 2.1.1*.

Med hänsyn till förslagens enkla beskaffenhet anser jag att lagrådets hörande skulle sakna betydelse.

Författningskommentarer

Lagen har omredigerats på så sätt att bestämmelserna om vilka som är avgiftsskyldiga har samlats i 1 § och bestämmelserna om avgiftsberäkningen i 2 §. 3–5 §§ motsvarar nuvarande 2–4 §§. Formuleringarna har här anpassats till 5, 7 och 8 §§ lagen (1984: 1052) om statlig fastighetsskatt.

I det följande kommenteras de nya reglerna i 1 och 2 §§ samt övergångsbestämmelserna.

1 §

I samband med slopandet av den kommunala taxeringen av juridiska personer omredigerades de bestämmelser som reglerar avgiftsskyldigheten. Bestämmelserna utformades med reglerna om garantibesättning i 47 § kommunalskattelagen (1928: 370), KL, som förebild. Någon bestämmelse kom dock inte att införas i lagen om skogsvårdsavgift om vem som är avgiftsskyldig i det fallet att en jordbruksfastighet ägs av en juridisk person som inte är skattesubjekt vid inkomsttaxeringen. I ett nytt *tredje stycke* har nu införts en uttrycklig regel om att avgift skall betalas av delägarna om fastigheten ägs av ett handelsbolag eller av ett dödsbo som vid inkomsttaxeringen behandlas som handelsbolag enligt 53 § 3 mom. fjärde stycket KL.

2 §

De nya reglerna om en minimiavgift finns i *andra stycket*. Minimiavgiften om 300 kr. gäller per person och taxering. Beloppet påverkas alltså inte av beskattningsårets längd eller av om fastigheten förvärvats eller avyttrats under året. En delägare i ett handelsbolag eller i ett dödsbo som beskattas som handelsbolag skall betala minimiavgift även om inkomstfördelningen i bolaget eller boet är sådan att delägaren inte redovisar någon inkomst av fastigheten.

Ett exempel kan belysa samspelet mellan huvudregeln i första stycket (8 promille av skogsbruksvärdet) och minimiregeln i andra stycket (lägst 300 kr.). Anta att skogsbruksvärdet är 100 000 kr. för en fastighet med fyra delägare. Skogsbruksvärdet per delägare är 25 000 kr. Avgiften för varje delägare blir då 300 kr. och inte (8 promille av 25 000 =) 200 kr.

I andra stycket finns också regeln om en högre minimiavgift för vissa äldre dödsbon. Det gäller här dödsbon som skulle ha beskattats som handelsbolag om beloppsgränserna i 53 § 3 mom. fjärde stycket KL hade överskridits och dödsbon som efter dispens från riksskatteverket fått stå kvar som särskilda skattesubjekt. Minimiavgiften är 1 000 kr. För dödsbon på vilka handelsbolagsreglerna skall tillämpas gäller däremot – som redan framgått – en lägsta avgift om 300 kr. per delägare.

Övergångsbestämmelserna

De nya reglerna om en minimiavgift skall tillämpas första gången vid 1988 års taxering. Reglerna tillämpas inte i de undantagsfall då beskattningsåret påbörjats före den 1 maj 1986.

6 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

dels att anta förslaget till

1. lag om ändring i lagen (1946: 324) om skogsvårdsavgift,

dels att

2. till *Skogsvårdsstyrelserna: Myndighetsuppgifter* för budgetåret 1986/87 utöver i prop. 1985/86: 100 bil. 11 föreslaget förslagsanslag anvisa ytterligare 8 500 000 kr.,
3. medge att under budgetåret 1986/87, med ändring av vad som har föreslagits i prop. 1985/86: 100 bil. 11, statsbidrag beviljas med sammanlagt högst 231 000 000 kr. till skogsvård m. m.,
4. till *Bidrag till skogsvård m. m.* för budgetåret 1986/87 utöver i prop. 1985/86: 100 bil. 11 föreslaget förslagsanslag anvisa ytterligare 4 500 000 kr.,
5. medge att skogsstyrelsen under budgetåret 1986/87, med ändring av vad som har föreslagits i prop. 1985/86: 100 bil. 11, får disponera en rörlig kredit av 90 000 000 kr. i riksgäldskontoret.

Förslag till Lag om ändring i lagen (1946: 324) om skogsvårdsavgift

Härigenom föreskrivs att lagen (1946: 324) om skogsvårdsavgift¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Skogsvårdsavgift skall betalas för jordbruksfastighet som vid fastighetstaxeringen åsatts delvärdet skogsbruksvärde. *Avgiften betalas av ägaren till fastigheten eller den som enligt 1 kap. 5 § fastighetstaxeringslagen (1979: 1152) skall anses som ägare.*

Den som innehar fastighet med åborätt eller eljest med ständig eller ärftlig besittningsrätt och på grund av denna sin rätt inte äger utöver husbehovet tillgodogöra sig avkastning av skog på fastigheten påförs dock inte någon skogsvårdsavgift.

Skogsvårdsavgiften utgör för varje beskattningsår åtta promille av skogsbruksvärdet. Omfattar beskattningsåret kortare eller längre tid än tolv månader eller har fastigheten förvärvats eller avyttrats under beskattningsåret, skall underlaget för avgiften jämkas med hänsyn härtill.

Skogsvårdsavgift utgår i helt antal kronor varvid öretal bortfaller.

Föreslagen lydelse

1 §²

Skogsvårdsavgift skall betalas för jordbruksfastighet som vid fastighetstaxeringen åsatts delvärdet skogsbruksvärde.

Avgiftsskyldig är ägaren till fastigheten eller den som enligt 1 kap. 5 § fastighetstaxeringslagen (1979: 1152) skall anses som ägare.

Den som innehar fastighet med åborätt eller eljest med ständig eller ärftlig besittningsrätt och på grund av denna sin rätt inte får utöver husbehovet tillgodogöra sig avkastning av skog på fastigheten påförs dock inte någon avgift.

I fråga om handelsbolag och dödsbon som vid inkomsttaxeringen behandlas som handelsbolag är delägarna avgiftsskyldiga.

2 §

Skogsvårdsavgiften är för varje beskattningsår 8 promille av skogsbruksvärdet. Omfattar beskattningsåret kortare eller längre tid än tolv månader eller har fastigheten förvärvats eller avyttrats under beskattningsåret, skall underlaget för avgiften jämkas med hänsyn härtill.

Avgift utgår för var och en som är avgiftsskyldig enligt 1 § med lägst 300 kronor. Avgiften för

¹ Senaste lydelse av lagens rubrik 1975: 185.

² Senaste lydelse 1984: 1079.

2 §³

Vad i 75 § 2 mom. första stycket kommunalskattelagen (1928:370) sägs om ansvarighet för kommunal utskyld, som påförts avliden person, gäller också i fråga om skogsvårdsavgift.

3 §

Om debitering och uppbörd av skogsvårdsavgift stadgas i uppbördslagen.

4 §

Influtna skogsvårdsavgiftsmedel tillfalla staten.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1986 och tillämpas första gången vid 1988 års taxering. Äldre bestämmelser tillämpas fortfarande vid denna taxering i fråga om avgift för beskattningsår som har påbörjats före den 1 maj 1986.

dödsbo som är särskilt skattesubjekt enligt 53 § 3 mom. kommunalskattelagen (1928:370) är dock, såvitt avser taxering som sker efter det fjärde kalenderåret efter det kalenderår då dödsfallet inträffade, lägst 1 000 kronor.

Skogsvårdsavgift utgår i helt antal kronor. Avgiftsbeloppet avrundas till närmast lägre kronantal.

3 §

Vad som föreskrivs i 15 § 2 mom. första stycket lagen (1947:576) om statlig inkomstskatt om ansvarighet för sådan skatt gäller också beträffande skogsvårdsavgift.

4 §

I fråga om debitering och uppbörd av skogsvårdsavgift gäller bestämmelserna i uppbördslagen (1953:272).

5 §

Skogsvårdsavgift tillfaller staten.

³ Senaste lydelse 1979: 431.

Finansdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 16 april 1986

Föredragande: statsrådet Feldt

Anmälan till proposition om slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1986/87, m. m. såvitt avser tillfälligt ökade möjligheter till insättning på skogskonto m. m.

Vid min genomgång tidigare denna dag av åtgärder för att stimulera virkesutbudet tog jag upp skogskontoreglerna. Jag nämnde att det fanns skäl att tillfälligt öka möjligheterna till insättning på skogskonto. Jag återkommer nu till denna fråga.

Skogskonto är ett särskilt bankkonto för fysiska personer och för sådana dödsbon som inte beskattas enligt handelsbolagsreglerna. Syftet med reglerna om skogskonto är att göra det möjligt för skogsägaren att fördela intäkterna från ett större skogsuttag över en tioårsperiod.

Enligt skogskontolagen (1954: 142) kan skogsägaren få uppskov vid inkomsttaxeringen med ett belopp som svarar mot vad som satts in på kontot. Fr. o. m. 1984 års taxering gäller att uppskov medges med högst 60% av köpeskillingen för rotposter och högst 40% av köpeskillingen för leveransvirke och värdet av uttag till egen rörelse. Uppskov får inte leda till underskott i förvärvskällan. Har skog skadats så att avverkningar måste tidigareläggas kan uppskov medges med högst 80 resp. 50%. Vid mycket omfattande skador på skogen kan insättning få göras på ett s. k. skogsskadekonto med 20 års löptid.

Det lägsta belopp som får sättas in på skogskonto är 5 000 kr. (50 000 kr. för skogsskadekonto). Lägsta uttagsbelopp är 1 000 kr. Så länge medlen står inne läggs räntan till kapitalet utan beskattning. Beskattning sker först när uttag görs från kontot. Detta – i förening med att räntan beräknas på hela det inestående (obeskattade) beloppet – gör att skogskonton ger en bättre avkastning än andra bankkonton. Medel på skogskonto förmögenhetsbeskattas också lindrigt.

Skogskontomedlen skall i princip tas upp till beskattning om fastigheten byter ägare. Skogskontot får dock behållas om äganderättsövergången sker genom köp, byte eller gåva. I dessa fall beskattas alltså den tidigare ägaren först när han tar ut medlen från kontot. Undantagsregeln kom till efter ett förslag från virkesförsörjningsutredningen.

De nuvarande reglerna för insättning på skogskonto ger i de flesta fall tillräckliga möjligheter till en fördelning av skogsintäkten. Begränsningen till 60 resp. 40% kan dock leda till att skogsägaren avstår från att göra ett skogsuttag eller gör ett mindre uttag än han skulle ha gjort om möjligheter-

na till insättning hade varit större. Särskilt gäller naturligtvis detta om skogsägaren regelbundet har inkomster som inte härrör från fastigheten.

I nuvarande virkesförsörjningsläge är det angeläget att de enskilda skogsägarna stimuleras till en ökad försäljning av skog. På skatteområdet kan detta lämpligen ske genom att rätten till insättning på skogskonto höjs från den nuvarande nivån 60 resp. 40%. Jag föreslår att insättning skall få ske med högst 90% av köpeskillingen för rotposter och 70% av köpeskillingen för leveransvirke och värdet av egna uttag. De högre procentsatserna bör bara få tillämpas vid 1987–1989 års taxeringar. På lång sikt bör procentsatserna inte ligga kvar på denna högre nivå. Fr. o. m. 1990 års taxering bör alltså insättningsrätten åter begränsas.

I de fall beskattningsåret sammanfaller med kalenderåret kommer den förhöjda insättningsrätten att gälla skogsintäkter som hänför sig till tiden den 1 januari 1986–den 31 december 1988. För det relativa fåtal skogsägare som har brutet räkenskapsår kommer stimulansperioden att börja och sluta tidigare. Dessa variationer får godtas. Jag är alltså inte beredd att som ytterligare krav ställa att skogsintäkterna alltid skall hänföra sig till en viss bestämd period. Sådana regler skulle öka kontrollproblemen och tvinga skattemyndigheterna att tillämpa två regelsystem vid en och samma taxering.

I det här sammanhanget bör vidare göras en ändring i lagen (1984: 1052) om statlig fastighetsskatt. Ändringen – som är av samma karaktär som den av chefen för jordbruksdepartementet föreslagna ändringen i 1 § lagen (1946: 324) om skogsvårdsavgift – innebär att det uttryckligen slås fast att det är delägarna i ett handelsbolag och i ett handelsbolagsbeskattat dödsbo som är skattskyldiga till statlig fastighetsskatt.

I enlighet med vad jag nu har anfört har inom finansdepartementet upprättats förslag till lag om tillfälliga regler för insättning på skogskonto och lag om ändring i lagen (1984: 1052) om statlig fastighetsskatt. Lagförslagen bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 2.2.1*. Förslagen är av så enkel beskaffenhet att lagrådets hörande skulle sakna betydelse.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen att anta förslagen till

1. lag om tillfälliga regler för insättning på skogskonto,
2. lag om ändring i lagen (1984: 1052) om statlig fastighetsskatt.

1 Förslag till Lag om tillfälliga regler för insättning på skogskonto

Häriigenom föreskrivs följande.

Vid 1987–1989 års taxeringar gäller i stället för vad som sägs i 2 § första–tredje styckena skogskontolagen (1954: 142) att uppskov medges med högst ett belopp motsvarande summan av

- a) nittio procent av den på beskattningsåret belöpande köpeskillingen för skog, som har avyttrats genom upplåtelse av avverkningsrätt,
- b) sjuttio procent av den på beskattningsåret belöpande köpeskillingen för avyttrade skogsprodukter samt
- c) sjuttio procent av saluvärdet av skogsprodukter, som under beskattningsåret har tagits ut för förädling i egen rörelse.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1986.

2 Förslag till Lag om ändring i lagen (1984: 1052) om statlig fastighetsskatt

Prop. 1985/86: 150
Bil. 2

Härigenom föreskrivs att 2 § lagen (1984: 1052) om statlig fastighetsskatt skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §¹

Skattskyldig till fastighetsskatt är ägaren till fastigheten eller den som enligt 1 kap. 5 § fastighetstaxeringslagen (1979: 1152) skall anses som ägare.

I fråga om handelsbolag och dödsbon som vid inkomsttaxeringen behandlas som handelsbolag åvilar skattskyldigheten dock delägarna.

Fastighetsskatt beräknas för beskattningsår. Omfattar beskattningsåret kortare eller längre tid än tolv månader eller har fastigheten förvärvats eller avyttrats under beskattningsåret, skall underlaget för fastighetsskatten jämkas med hänsyn härtill.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1986.

¹ Senaste lydelse 1984: 1078.

**Försvarsdepartementet:
Förebyggande åtgärder m.m.
mot jordskred och andra
naturolyckor**

Försvarsdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 16 april 1986

Föredragande: statsrådet Hulterström

Anmälan till proposition om slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1986/87 såvitt avser försvarsdepartementets verksamhetsområde.

Förebyggande åtgärder m. m. mot jordskred och andra naturolyckor

1 Inledning

På flera håll i Sverige finns områden som på grund av topografin samt jordarternas sammansättning och lagring är utsatta för risk för jordskred. Under 1900-talet har ett antal större jordskred inträffat som i några fall medfört förluster av människoliv och stora materiella skador på byggnader och anläggningar. Som exempel härpå kan nämnas skreden i Surte år 1950, Göta år 1957 och Tuve år 1977.

Regeringen uppdrog i december 1978 åt statens geotekniska institut (SGI) att utföra en översiktlig kartering av vissa områden inom vilka risk för skred kan föreligga. De områden där risken för skred kan bedömas som störst har avgränsats. Resultatet av karteringen har efter hand redovisats för statens planverk samt berörda kommuner och länsstyrelser. SGI har till regeringen slutredovisat sitt uppdrag i februari 1984.

I mars 1979 bemyndigade regeringen chefen för dåvarande kommundepartementet att tillkalla en kommitté med uppdrag att bl. a. utreda frågan om geotekniska undersökningar och förebyggande åtgärder mot jordskred. Kommittén¹, som antog namnet räddningstjänstkommittén, avgav i december 1982 delbetänkandet (Ds Fö 1983: 2) Geotekniska undersökningar och förebyggande åtgärder mot skred. I betänkandet föreslås att kommunerna – såsom frivilliga uppgifter – skall svara för såväl detaljerade geotekniska undersökningar som det praktiska genomförandet av förebyggande åtgärder mot jordskred. Kommunerna föreslogs få statsbidrag med minst 50% – i enskilda fall upp till 90% – för sina kostnader. Enligt förslaget skulle kommunerna få ta ut bidrag för sina kostnader för förebyggande åtgärder mot jordskred av de fastighetsägare som har nytta av åtgärderna, dock med högst 10% av taxeringsvärdet. Betänkandet har remissbehandlats.

¹ Dåvarande landshövdingen Carl G. Persson, ordförande, riksdagsledamoten Olle Aulin, dåvarande riksdagsledamoten Lilly Bergander, riksdagsledamoten Hugo Bergdahl, numera ombudsmannen Rune Johnsson, dåvarande riksdagsledamoten Helge Karlsson samt riksdagsledamoten Karl-Erik Svartberg.

Mot bakgrund av de synpunkter som framfördes under remissbehandlingen och av statsfinansiella skäl bereddes frågan ytterligare inom försvarsdepartementet med inriktningen att kommunerna borde ta ansvaret för de aktuella frågorna. Detta förslag innebär i huvudsak följande. Kommunerna får enligt en särskild lag rätt att tillträda en fastighet för att där utföra detaljerade geotekniska undersökningar. Kommunerna svarar själva för kostnaderna för sådana undersökningar. Kommunerna får vidare ta ut ersättning för sina kostnader för förebyggande åtgärder mot jordskred från ägarna till de fastigheter som har nytta av åtgärderna med högst hälften av de faktiska kostnaderna. För schablontaxerade fastigheter bör därvid som riktmärke gälla att bidraget inte bör överstiga 20% av taxeringsvärdet. Återstoden av kostnaderna skall stanna på kommunen. Kommuner som därigenom åsamkas särskilt betungande kostnader kan få extra skatteutjämningsbidrag inom ramen för de regler som redan gäller för sådana bidrag. Förslaget har remissbehandlats.

I propositionen 1983/84:6 om ersättning för skador till följd av naturolyckor diskuteras frågan om en gemensam beteckning för mer allvarliga naturhändelser. Föredraganden anslöt sig där till räddningstjänstkommitténs förslag att kalla händelserna för naturolyckor. Det skulle vara fråga om rena naturhändelser som inte är vanliga eller har ett långsamt odramatiskt förlopp. Naturolyckorna angavs till åsknedslag, jordskred, jordras, berggras och laviner, jordskalv, stormar och hagel, översvämningar och snötryck (snöoväder). Med naturolyckor avses i förevarande proposition sådana naturhändelser.

Naturolyckor av olika slag kan vålla mycket stora skador både på människor och egendom. Exempel på allvarliga jordskred är redan angivna och årligen förekommer ett antal skred som berör bebyggda områden. Även andra naturolyckor har vållat och kan vålla stora skador. Detta gäller främst översvämningar. Exempel är översvämningarna i bl. a. Kopparbergs och Gävleborgs län under hösten 1985. Principiellt föreligger ingen skillnad mellan olika slags naturolyckor. Kan med rimliga insatser åtgärder vidtas för att minska risken för att en naturolycka med allvarliga konsekvenser för människors liv och hälsa och för egendom inträffar inom bebyggt område så bör olika naturolyckor behandlas från samma utgångspunkt. Åtgärder för att förebygga naturolyckor är emellertid i första hand aktuella när det gäller jordskred och översvämningar.

SGI, länsstyrelserna i Hallands, Göteborgs och Bohus, Värmlands och Kopparbergs län samt Hallstahammars kommun har i skrivelser till regeringen hemställt om medel för bl. a. förebyggande åtgärder mot jordskred.

2 Föredragandens överväganden

2.1 Undersökningar

Undersökningar med anledning av risken för en naturolycka kan vara av olika slag och ha olika syften. De kan vara detaljerade och sikta till att utrona risken för en bestämd naturolycka. Resultatet av undersökningen

kan då utnyttjas för direkta åtgärder till förhindrande av en olycka. De kan också vara av mer översiktligt och uppföljande slag. Risken för naturolyckan kan då vara känd och vara sådan att förebyggande åtgärder inte behöver vidtas för tillfället. Hotet bör emellertid övervakas. Jag anser att det finns skäl att behandla dessa olika slag av undersökningar på skilda sätt. Den förra typen av undersökning föreslår jag kallas *detaljerad undersökning* och den senare *översiktlig undersökning*.

Gällande bestämmelser i byggnadslagstiftningen, främst 1, 2 och 5 §§ byggnadslagen (1947: 385) och 9, 16 och 29 §§ byggnadsstadgan (1959: 612), innebär att statliga och kommunala myndigheter vid planläggning eller tillståndsprövning har ett ansvar för att ny bebyggelse inte kommer till stånd inom områden som med hänsyn till bl. a. grundförhållandena inte är lämpliga att bebygga. Ansvaret för att undersökningar av bl. a. grundförhållandena kommer till stånd i samband med tillkomsten av bebyggelse ligger i första hand hos kommunen. Staten eller kommunen har däremot inte något fortlöpande ansvar enligt byggnadslagstiftningen för att grundförhållandena under *befintlig* bebyggelse är tillräckligt stabila. Följaktligen föreligger heller ingen direkt skyldighet att utföra geotekniska undersökningar inom sådana områden. En stor del av bebyggelsen i landet har dock tillkommit innan noggranna överväganden om riskerna för skred blev vanliga.

I proposition 1985/86:1 om ny plan- och bygglag (PBL), vilken för närvarande behandlas av riksdagen, föreslås att den statliga fastställelsen av detaljplaner avskaffas. Länsstyrelserna får dock möjlighet att ingripa mot planläggning som är olämplig med hänsyn till behovet av skydd mot olyckshändelser.

När det gäller andra detaljerade undersökningar än geotekniska för att utvärdera risken för naturolyckor har varken staten eller kommunen något ansvar utöver det nu angivna.

Som jag konstaterat finns det i dag inte några regler som sörjer för att *detaljerade undersökningar* kommer till stånd inom områden med befintlig bebyggelse. Det är därför den enskilde fastighetsägaren som har att avgöra om han inom ramen för sina resurser skall genomföra sådana undersökningar. De praktiska förutsättningarna för att undersökningarna skall komma till stånd är dock begränsade. Kommunerna har det primära ansvaret för plan- och byggnadsväsendet och har sedan länge ett avgörande inflytande över bebyggelsens lokalisering. I samband med planläggning och tillståndsprövning utanför detaljplanelagt område skall kommunen, eller den myndighet i övrigt som har byggnadsnärhetsansvar, vidare pröva om marken med hänsyn till grundförhållandena lämpar sig för bebyggelse, en uppgift som i många fall inte kan fullgöras utan genomförande av bl. a. geotekniska undersökningar. Undersökningarna har således ett nära samband med kommunens egen exploaterings- och anläggningsverksamhet.

Kommunen har den bästa kännedomen om förhållandena på platsen. Betydelse i sammanhanget har även kommunens ansvar i fråga om väghållning, vatten- och avloppssystem osv. Kommunerna svarar vidare enligt brandlagen (1974: 80) för räddningstjänsten i kommunen och har således ett ansvar för befolkningens säkerhet. Mot bakgrund av det anförda finner

jag att kommunerna är bäst lämpade att ombesörja att detaljerade undersökningar kommer till stånd inom områden med befintlig bebyggelse.

Frågor som rör befolkningens säkerhet aktualiseras i många sammanhang. Kommunerna har att beakta sådana frågor inom flera av sina verksamhetsområden. Befogenhet finns för kommunerna att genomföra detaljerade undersökningar. Det får enligt min mening ankomma på kommunerna att inom ramen för den kommunala självstyrelsen pröva om detaljerade undersökningar bör komma till stånd. Jag är av den mening att kommunernas ansvar för sina invånare kommer att medföra att detaljerade undersökningar kommer till stånd i den utsträckning som framstår som motiverat. Kostnaderna för undersökningarna torde inte vara större än att de kan bäras av de enskilda kommunerna. Någon åtgärd från statens sida är därför enligt min mening inte påkallad.

För närvarande genomförs på olika håll *översiktliga undersökningar av naturförhållanden* för att mer allmänt utröna risken för en naturolycka eller för att följa utvecklingen vid ett möjligt hot om naturolycka. Regeringen har i olika sammanhang anvisat medel för sådan verksamhet. Enligt min mening bör staten även fortsättningsvis bekosta viss sådan verksamhet.

Strävan bör vara att åstadkomma en samlad och förenklad behandling inom hela det förevarande området. Beträffande översiktliga undersökningar torde då vara mest rationellt att regeringen anvisar en ram och att en myndighet får uppgiften att inom denna ram bedöma verksamheten. Statens räddningsverk inrättas den 1 juli 1986. Verket skall vara central myndighet för befolkningsskyddet och räddningstjänsten i fred och i krig. Vidare skall verket bl. a. svara för samordningen av samhällets verksamhet inom dessa områden. Jag anser att statens räddningsverk är den myndighet som är mest lämpad att handha den föreslagna uppgiften. Jag utgår därvid ifrån att verket i de enskilda ärendena samråder med expertmyndigheterna i erforderlig omfattning. Jag anser vidare att verket bör få disponera högst 750 000 kr. om året för verksamheten. För budgetåret 1986/87 förordar jag att denna utgift finansieras inom ramen för fjärde huvudtitelns anslag H 1. Befolkningsskydd och räddningstjänst.

SGI har sedan länge som myndighetsuppgift att övervaka stabilitetsförhållandena längs Göta älv. Medel för verksamheten anvisas genom den sedvanliga budgetprocessen. Denna verksamhet och liknande fortlöpande undersökningar bör även framdeles vara myndighetsuppgifter, för bl. a. SGI samt statens meteorologiska och hydrologiska institut.

2.2 Förebyggande åtgärder

På många håll i landet är det angeläget att förebyggande åtgärder mot naturolyckor vidtas. Att så inte redan har skett beror bl. a. på att det är oklart vem som är ansvarig för detta.

I en situation där ett jordskred eller en annan naturolycka är omedelbart förestående kan det föreligga skyldighet för samhällets räddningstjänst att vidta åtgärder och för försäkringsgivarna att svara för kostnader som försäkringstagarna har åsamkats för åtgärder.

Med räddningstjänst förstås enligt brandlagen (1974: 80) verksamhet

som syftar till att bl. a. vid ras eller översvämning avvärja eller begränsa skada på människor eller egendom eller i miljön. Skyldighet att ingripa kan föreligga redan innan händelsen har inträffat, om denna befaras vara omedelbart förestående. Skyldigheten att ingripa är dock begränsad till situationer där det föreligger en rimlig relation mellan kostnaden för räddningsinsatsen och det intresse som hotas. Rent förebyggande åtgärder, dvs. åtgärder som vidtas på förhand för att förebygga att en händelse som kan leda till skador inträffar eller föranleder skador, faller utanför räddningstjänstbegreppet. Kommunerna har enligt brandlagen rätt till viss ersättning av statsmedel för sina räddningstjänstkostnader. I ett antal fall har omfattande och kostnadskrävande bl. a. skredförebyggande åtgärder hänförs till räddningstjänst. Under åren 1980–1985 har sammanlagt ca 28,6 milj. kr. utbetalats till kommunerna som ersättning för räddningstjänstkostnader i samband med förebyggande åtgärder. Staten har sålunda redan i dag tagit på sig ett betydande ansvar för räddningstjänstkostnader.

Att skydda människor till liv och hälsa är ett allmänt intresse. Den enskildes möjligheter att själv snabbt ingripa och avvärja skador i samband med skredrisk är begränsade. När det gäller den enskildes möjligheter att avvärja skadorna kan även hans försäkringsgivare komma i fråga. Gällande regler innebär emellertid att försäkringsgivaren endast under vissa förutsättningar kan bli skyldig att svara för räddningsåtgärder som den enskilde själv har utfört. När det gäller innebörden av denna skyldighet saknas dock vägledande praxis. Jag anser inte att det f. n. finns anledning att föreslå lagstiftning som medel för att få till stånd ett utvidgat försäkringsgivaransvar för förebyggande åtgärder mot skred.

I den mån ansvaret för förebyggande åtgärder mot jordskred inte faller inom ramen för samhällets räddningstjänst eller omfattas av försäkringsskyddet, ligger det enligt min mening inom den kommunala kompetensen att ombesörja dessa åtgärder.

Visserligen har detta satts i fråga. Kommunens allmänna kompetens begränsas bl. a. av den s. k. kommunala likställighetsprincipen, vilken innebär att en kommun inte får fatta beslut som otillbörligt gynnar en viss kommunmedlem eller grupp av kommunmedlemmar i förhållande till andra. Allmänintresset skall vara normerande för kommunens allmänna kompetens. Att det är ett allmänintresse att befolkningen skyddas mot skador genom jordskred framstår som uppenbart. Uppgiften får därför anses ligga inom kommunens allmänna kompetens och som andra kommunala angelägenheter fullgöras i den utsträckning som kommunens resurser medger. I den mån åtgärderna är att hänföra till räddningstjänst föreligger dock som jag har anfört i det föregående en skyldighet för kommunen att genomföra dem.

Jag har tidigare framhållit att en strävan bör vara att åstadkomma en samlad och förenklad behandling vad gäller såväl undersökningar som förebyggande åtgärder mot naturolyckor. Detta bör gälla även sådana naturolyckor som är sällsynt förekommande och naturolyckor där gällande lagstiftning redan i dag ger vissa möjligheter att vidta förebyggande åtgärder. Vad jag har anfört om förebyggande åtgärder mot jordskred bör därför i tillämpliga delar gälla också förebyggande åtgärder mot andra natur-

olyckor. I vattenlagen (1983: 291) finns en viss grund för att vidta förebyggande åtgärder mot översvämningar. De åtgärder som kommunen kan komma att vidta bör endast utgöra ett komplement till vad som kan genomföras i enlighet med vattenlagens regler.

När kommunen vidtar förebyggande åtgärder uppkommer frågan i vilken omfattning berörda fastighetsägare kan förväntas bidra till kostnaderna.

En fastighetsägare vars egendom hotas av en naturolycka har naturligtvis också ett intresse av att hotet undanröjs. Till detta kommer hans mer långsiktiga ekonomiska aspekter i och med att fastighetens värde sannolikt ökar när ett sådant hot undanröjs jämfört med om inga förebyggande åtgärder vidtas. Jag vill påminna om att ansvaret för skydd av egendom ligger först och främst på egendomens ägare eller hans försäkringsgivare. Mot bakgrund härav bör fastighetsägarna ha ett intresse av att förebyggande åtgärder vidtas och därmed också vara benägna att bidra till finansieringen av kostnaderna för dem, t. ex. genom att göra åtaganden gentemot kommunen om medverkan i finansieringen.

Om ett jordskred eller en annan naturolycka är omedelbart förestående, är förebyggande åtgärder ofta att hänföra till räddningstjänst enligt brandlagen. För kostnaderna för sådana räddningstjänståtgärder är kommunen enligt 21 § brandlagen (1974: 80) berättigad till viss ersättning av statsmedel. Vid remissbehandlingen av de tidigare förslagen diskuterades att låta de rent förebyggande åtgärderna finansieras genom att räddningstjänstbegreppet utvidgas till att omfatta även sådana åtgärder. Något sådant kan jag emellertid inte förorda. En sådan ordning skulle få betydande konsekvenser även på andra områden där det kan vara aktuellt med förebyggande åtgärder. Det skulle undergräva det allmänna ansvaret för att vidta olycks- och skadeförebyggande åtgärder. Det skulle vidare leda till att åtgärderna till en icke oväsentlig del skulle komma att finansieras av staten vilket jag mot bakgrund av det statsfinansiella läget inte kan förorda. Det kan vara ekonomiskt fördelaktigt för en kommun att avvakta med att vidta förebyggande åtgärder intill dess att omedelbar fara föreligger eftersom det då blir fråga om räddningstjänst. Jag är emellertid av den uppfattningen att kommunerna knappast kommer att vänta med åtgärderna bara för att på det sättet få dem delvis ersatta av staten. Jag tror inte att kommunerna är villiga att riskera sina invånares liv, hälsa och egendom på sådana ekonomiska grunder.

Lagen (1979: 362) om skatteutjämningsbidrag innehåller ett generellt skatteutjämningsbidrag vars syfte är att utjämna skillnaderna i primär- och landstingskommunernas ekonomiska förutsättningar. I systemet tas hänsyn till flera faktorer som påverkar den kommunala ekonomin. Systemet är emellertid inte helt komplett varför kommunerna ges möjlighet att söka extra skatteutjämningsbidrag från staten. Enligt motiven (prop. 1978/79: 95 s. 72) är syftet med detta bidrag att ge stöd till de kommuner som av en eller annan anledning har hamnat i ekonomiska svårigheter.

Det är bara i ett förhållandevis litet antal kommuner som det finns stora områden med risk för jordskred eller andra naturolyckor. Kriterierna för extra skatteutjämningsbidrag är tillämpliga på dessa kommuner. Det inne-

bär att en kommun kan få extra skatteutjämningsbidrag inom ramen för de regler som redan gäller om den åsamkas betungande kostnader för förebyggande åtgärder mot bl. a. jordskred. Vid remissbehandlingen av tidigare förslag uttrycktes tveksamhet till möjligheterna att erhålla extra skatteutjämningsbidrag inom det nuvarande regelsystemet för sådant bidrag. Jag anser den tveksamheten till viss del vara befogad och förordar därför att inom systemet särskilda medel om 25 milj. kr. om året avsätts för förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor. På det sättet skulle staten mer påtagligt kunna stödja de mest utsatta kommunerna i deras verksamhet att förebygga allvarliga naturolyckor. Efter samråd med chefen för finansdepartementet förordar jag att 25 milj. kr. av det belopp som han denna dag har förordat för extra skatteutjämning under sjunde huvudtiteln reserveras för nu nämnda åtgärder.

Statens insatser genom det extra skatteutjämningsbidraget skall ses långsiktigt. Förebyggandet av jordskred och andra naturolyckor är naturligtvis också något som måste ske på längre sikt. Mot bakgrund härav vill jag framhålla betydelsen av att åtgärder, som kan motivera att extra skatteutjämningsbidrag lämnas, vidtas först på de platser i landet som utgör verkliga högriskområden.

En kommuns intresse av att vidta förebyggande åtgärder kan vara olika stort för olika delar av kommunen och detta oavsett de egentliga riskerna. Sålunda kan kommunen vara mer intresserad av att vidta förebyggande åtgärder i ett område med befintlig bebyggelse som expanderar än att vidta åtgärder i ett äldre område med befintlig bebyggelse där någon utbyggnad knappast är att förvänta och där kanske kostnaderna för de förebyggande åtgärderna blir större. En kommun kan resonera på detta sätt även om riskerna för en naturolycka kanske är större i det senare området. Extra skatteutjämningsbidrag bör kunna förvägras en kommun som prioriterar lågriskområden före högriskområden. För att extra skatteutjämningsbidrag skall kunna lämnas anser jag därför att en riskvärdering skall ha gjorts i kommunen. Extra skatteutjämningsbidrag bör inte kunna lämnas för förebyggande åtgärder i samband med nyexploatering av markområden för bebyggelse m. m.

3 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna att statens räddningsverk under budgetåret 1986/87, inom ramen för fjärde huvudtitelns anslag H 1. Befolkningsskydd och räddningstjänst, får disponera högst 750 000 kr. för att genomföra översiktliga undersökningar,
2. godkänna att inom ramen för det extra skatteutjämningsbidraget särskilda medel om 25 milj. kr. om året avsätts för bidrag till särskilt utsatta kommuner för förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor,

3. ta del av vad jag anført om genomförande av detaljerade och
översiktliga undersökningar samt förebyggande åtgärder mot
jordskred och andra naturolyckor.

Prop. 1985/86: 150

Bil. 3

Arbetsmarknadsdepartementet: Vissa arbetsmarknadspolitiska åtgärder

Arbetsmarknadsdepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 16 april 1986

Föredragande: statsrådet Leijon

Anmälan till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1986/87 såvitt avser arbetsmarknadsdepartementets verksamhetsområde

Tionde huvudtiteln

B. Arbetsmarknad m. m.

Inledning

I årets budgetproposition (prop. 1985/86: 100 bil. 12) visades att den ekonomiska politiken de senaste åren har varit framgångsrik. Återhämtningen av ekonomin har gått snabbare än vad som har kunnat förutses. En industriell expansion har inletts och sysselsättningen har vuxit efter tillbakagången åren 1981 och 1982.

Den bild som jag tecknade i budgetpropositionen av utvecklingen på arbetsmarknaden under förra året kan nu göras mer fullständig, eftersom statistik för hela kalenderåret 1985 nu finns tillgänglig. Det kan därför också finnas anledning att något jämföra det senaste konjunkturuppsvinget, som för arbetsmarknadens del var tydligast åren 1984 och 1985, med det föregående som inträffade åren 1979 och 1980.

Under den förra konjunkturuppgången sjönk arbetslösheten med ca 8 000 personer eller med 0,2 procentenheter. Under den därpå följande lågkonjunkturen närmast fördubblades arbetslösheten, samtidigt som sysselsättningen minskade för första gången på flera decennier. Perioden 1983–1985 reducerades arbetslösheten med 26 000 personer eller med 0,7 procentenheter. Antalet latent arbetssökande har samtidigt minskat mer än dubbelt så snabbt under den senaste högkonjunkturen som under den förra. Antalet latent arbetssökande sjönk också under år 1985 till den lägsta nivån någonsin.

Dessa stora framgångar i kampen mot arbetslösheten till trots bör det noteras att arbetslösheten under högkonjunkturåret 1985 var 0,8 procentenheter högre än år 1980. Omfattningen av beredskapsarbeten var densamma båda åren, men de nya åtgärderna ungdomslag och rekryteringsstöd betydde en ökning av den totala volymen sysselsättningsskapande åtgärder år 1985 jämfört med år 1980.

Ungdomslagen svarar för merparten av denna ökning. Det genomsnittliga antalet ungdomar i ungdomslag år 1985 motsvarar emellertid nästan exakt den befolkningsökning i de aktuella åldrarna som har skett sedan år 1980. Den kraftiga befolkningsförändringen bland ungdomar under 1980-talets första hälft illustreras av att den totala befolkningsökningen mellan åren 1980 och 1985 uppgick till knappt 0,5%. I åldersgruppen 18–19 år var ökningen 13% och bland 20–24-åringarna 6%.

Det faktum att arbetslösheten och åtgärdsvolymen, trots den markanta minskningen, nu ligger på en något högre nivå än år 1980, har enligt min mening sina rötter i den snabbt växande arbetslösheten åren 1981 och 1982. Sysselsättningen minskade och arbetslösheten rusade i höjden. Härigenom skapades grunden för en växande och allt svårare långtidsarbetslöshet och ett ökat antal förtidspensioneringar. Även om Sverige i ett internationellt perspektiv intar en särställning när det gäller såväl en låg arbetslöshetsnivå som att bemästra långtidsarbetslösheten så visar utvecklingen de senaste åren hur oerhört svårt det är att bryta en etablerad långtidsarbetslöshet.

Expansionen i ekonomin och på arbetsmarknaden åren 1984 och 1985 illustreras ännu tydligare när sysselsättningsutvecklingen under de två senaste konjunkturuppgångarna studeras. Uppgången var visserligen större i slutet av 1970-talet än nu senast då den uppgick till 80 000 personer. De riktigt stora skillnaderna avser emellertid inriktningen på sysselsättningen och antalet utförda arbetstimmar.

Under den senaste konjunkturuppgången har huvuddelen av sysselsättningsökningen skett inom näringslivet. Inom industrin har sysselsättningen ökat med ca 30 000 personer och inom den privata tjänstesektorn har ökningen varit 26 000 personer. Tillväxten inom industrin har därmed varit mer än fyra gånger så stark som under åren 1978–1980. Under den förra konjunkturuppgången däremot tillkom nästan hela sysselsättningsökningen inom den offentliga sektorn, närmare bestämt nio av tio nya arbeten. Dessutom tog en ökande frånvaro i stor utsträckning ut den sysselsättningsökning som skedde under uppgången åren 1978–1980. Tillväxten av antalet personer i arbete stannade då vid ca 28 000 personer, vilket är mindre än hälften av den expansion som har skett under perioden 1983–1985, då ökningen av antalet personer i arbete uppgick till drygt 60 000.

Det bör vidare nämnas att antalet deltidssysselsatta har minskat, och samtidigt har de del- och heltidsarbetandes genomsnittliga arbetstid ökat de senaste åren. Sammantaget innebär det att antalet arbetade timmar har totalt ökat med hela 4 miljoner per vecka. Tillväxten är fyra gånger så stor som den var i slutet av 1970-talet. En större ökning har inte inträffat under någon konjunkturuppgång de senaste två decennierna. Det har dessutom skett en uppgång i antalet arbetade timmar tre år i rad, 1982–1985, vilket inte har inträffat tidigare.

Ökningen av sysselsättningen och minskningen av arbetslösheten har som jag redovisade i budgetpropositionen skett i en situation, där många länder i vår omvärld fortfarande brottas med ökande arbetslöshet, och detta på nivåer som är totalt främmande för svensk arbetsmarknad. När vi i Sverige lyckats pressa ned arbetslösheten från 3,5 till 2,8%, har arbets-

lösheten i exempelvis Storbritannien ökat från 12,5 till drygt 13 % och i EG som helhet från 10,5 till över 11 %.

Den utveckling som har skett på arbetsmarknaden under de första månaderna år 1986 ger inte intryck av att det skett några större förändringar sedan fjärde kvartalet 1985. När de månadsvisa uppgifterna från arbetskraftsundersökningarna räknas om för att eliminera de regelmässiga säsongvariationerna, visar det sig att sysselsättningen ökade kontinuerligt t. o. m. fjärde kvartalet 1985. Under det första kvartalet i år var nivån oförändrad i jämförelse med de tre sista månaderna i fjol. En viss uppbromsning av sysselsättningstillväxten kan således noteras i inledningsskedet av år 1986. Antalet sysselsatta är emellertid betydligt högre än ett år bakåt i tiden och mellan de första kvartalen 1985 och 1986 ökade sysselsättningen med 32 000 personer. Samtidigt har de sysselsättningsskapande åtgärderna kunnat reduceras med 20 000 personer.

Arbetslösheten har sjunkit successivt under två och ett halvt år och minskningen fortsatte under första kvartalet i år. Totalt uppgick arbetslösheten under första kvartalet till 126 000 personer, vilket betyder en minskning med 10 000 jämfört med antalet ett år tidigare. I relativa termer innebar det 2,9 % mot 3,1 % året före. Bland ungdomar i åldern 16–19 år var arbetslösheten drygt 3 % mot ca 4 % år 1985 och drygt 9 % första kvartalet 1983 då ungdomslagen inte fanns som ett medel i den arbetsmarknadspolitiska åtgärdsarsenalen. Arbetslösheten bland utländska medborgare är fortfarande betydligt högre än bland svenska medborgare.

Konjunkturperspektivet och arbetsmarknadspolitiken

De ekonomiska utsikterna har för Sveriges del ljusnat under de senaste månaderna. Oljepriset och den sjunkande dollarkursen har en positiv inverkan på ekonomin. Tvåårsavtal har nyligen träffats för den privata arbetsmarknaden.

Chefen för finansdepartementet har tidigare i dag redogjort för den ekonomiska utvecklingen i Sverige och därvid pekat på de tydligt positiva externa impulser som föreligger, men också på de krav detta ställer på den ekonomiska politiken och de olika inhemska aktörerna i ekonomin om Sverige varaktigt skall kunna bibehålla och befästa en i många avseenden unik utveckling. På några få år har budgetunderskottet halverats. Underskottet i bytesbalansen har sjunkit drastiskt och saldot kan för år 1986 bli positivt. Detta har uppnåtts samtidigt som välfärdssystemet har hållits intakt. En fortsatt positiv utveckling förutsätter emellertid att inflations-takten i Sverige inte överstiger nivån i omvärlden. Endast då kan välfärden och levnadsstandarden vidareutvecklas.

Den utveckling som har förelegat sedan budgetpropositionen utarbetades, ger enligt min mening inte anledning till några avgörande förändringar i omfattningen av arbetsmarknadspolitiken. Den tredje vägens politik innebär i sitt första skede att en serie akuta åtgärder fick sättas in inom ramen för den ekonomiska politiken. I den andra fasen ställdes inflationsbekämpningen i förgrunden. Det faktum att inflationen har begränsats betydligt innebär emellertid inte att vaksamheten när det gäller prisutvecklingen kan

dämpas. Som ett tredje steg avser regeringen nu att prioritera insatser som kan befrämja tillväxten i ekonomin.

Arbetsmarknadspolitiken har i alla faser under den tredje vägens politik haft en betydelsefull roll för utvecklingen på arbetsmarknaden och som komplement till den generella ekonomiska politiken. De nu rådande konjunkturutsikterna förändrar inte detta. Enligt min mening måste fortsatta ansträngningar göras för att försöka bryta tendensen mot ständigt högre arbetslöshetsnivåer vid jämförbara konjunkturlägen. Detta kräver kraftfulla insatser vid nedåtgående konjunkturer men också en intensiv verksamhet i en uppåtgående konjunktur. Sammansättningen av åtgärderna måste emellertid anpassas till de behov som föreligger och de problem som kan förväntas uppkomma. Inriktningen av åtgärderna kan därmed komma att variera betydligt mellan olika konjunkturfaser.

Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS) har i skrivelse den 21 mars 1986 redovisat sin syn på arbetsmarknadsutsikterna och behovet av åtgärder, vilket kan härledas till de bedömningar länsarbetsnämnderna har gjort. AMS fäster uppmärksamheten på att det, trots de väsentliga förbättringar som uppnåtts på arbetsmarknaden, finns kvarstående problem. Särskild uppmärksamhet måste ägnas de grupper och regioner som inte i någon högre grad har kunnat dra fördel av den gynnsamma utvecklingen. AMS understryker också att de bedömningar som kan göras beträffande det ekonomiska förloppet under nästa budgetår rymmer flera osäkerhetsfaktorer. Skolöverstyrelsen har i skrivelse den 8 april 1986 redovisat sina synpunkter på AMS förslag till åtgärdsprogram för ungdomar.

Jag delar AMS bedömning att särskild uppmärksamhet bör ägnas vissa grupper och regioner, men jag kan emellertid inte dela AMS uppfattning om behovet av en volymökning av de sysselsättningsskapande åtgärderna. AMS presenterar i sin skrivelse en serie förslag vilka spänner över ett mycket brett fält. Jag kommer i det följande att redovisa min uppfattning om de flesta av dessa. Vissa av förslagen får emellertid bedömas falla något vid sidan av vad som bör behandlas i en kompletteringsproposition, och kan för närvarande inte tillstyrkas.

Riksdagen har i sitt beslut med anledning av budgetpropositionen (AU 1985/86: 11, rskr 153) givit regeringen i uppdrag att redovisa förslag till hur ett effektivt stöd till de långtidsarbetslösa lämpligen bör utformas. Jag kommer att behandla denna fråga i samband med att jag behandlar AMS framställning.

De förslag rörande arbetsmarknadspolitiken under budgetåret 1986/87 som jag strax kommer att redogöra för, innebär insatser enligt två huvudlinjer. För det första har de en inriktning så att de olika medlen både på kort och lång sikt medverkar till att de övergripande tillväxtmålen uppfylls. Detta innebär utbildningssatsningar med vidgade ramar för utbildning för såväl arbetslösa som anställda. Jag kommer också att föreslå vissa regeländringar vilka gör utbildningsalternativet gynnsammare för den som drabbas av arbetslöshet. Arbetsförmedlingens resurser ökar genom förslag om riktade insatser för flyktingar. Vissa regeländringar inom ramen för flyttningsbidragen förordas för att bl. a. underlätta för byggnadsarbetare som arbetar på annan ort än hemorten. Regeringen kommer inom kort att

besluta om insatser för byggnadsverksamheten i de mest utsatta länen. Projekten bör väljas med utgångspunkt i deras betydelse för utvecklingen av infrastrukturen och näringslivet på orten eller i regionen.

För det andra kommer jag att föreslå vissa kompletterande insatser för särskilt utsatta grupper, som trots de senaste årens positiva utveckling har bestående problem, vilka inte kan lösas med generella medel. Jag kommer att föreslå att ett nytt system med inskolningsplatser införs för ungdomar i syfte att underlätta för dessa att få en förankring i näringslivet. Detta förutsätter att parterna på arbetsmarknaden träffar ett avtal härom. Möjligheterna för handikappade byggnadsarbetare att genom särskilt anordnad sysselsättning beredas rehabilitering för att kunna fortsätta i arbetslivet vidgas genom ett särskilt strukturstöd. Slutligen kommer jag att föreslå ett rekryteringsstöd, liknande det nu gällande, men med en mer strikt inriktning på de långtidsarbetslösa. Jag övergår nu till att redovisa mina överväganden rörande de enskilda åtgärderna och i förekommande fall förorda att regeringen hos riksdagen hemställer om medel för dessa.

B 1. Arbetsmarknadsverkets förvaltningskostnader

I propositionen 1985/86: 138 om arbetsmarknadsverkets ansvarsområde m. m. redogjorde jag för utvecklingen av arbetsförmedlingen under de senaste åren och framhöll att förmedlingen är det viktigaste självständiga instrumentet bland alla de åtgärder som ryms inom samlingsbegreppet arbetsmarknadspolitik. Jag redovisade vidare det förändringsarbete som pågår inom arbetsmarknadsverket och som syftar till att öka förmedlingens service till arbets sökande och arbetsgivare. Detta sker bl. a. genom organisationsförändringar och en successiv överföring av personalresurser till den lokala förmedlingsorganisationen från central och regional administration. Den tekniska upprustningen av förmedlingen fortsätter också.

Även om det således sker en kontinuerlig förstärkning av arbetsförmedlingen finns det enligt min mening behov av en tillfällig förstärkning av förmedlingsservicen under nästa budgetår för att stödja de flyktingar som har kommit hit.

Av arbetsmarknadsverkets löne medel för nästa budgetår har ca 12 milj. kr. beräknats för förmedlingsservice åt flyktingar. Beloppet har beräknats utifrån en flyktingtillströmning på ca 4 500 flyktingar per år. Mot bakgrund av att antalet flyktingar har ökat markant under åren 1984 och 1985 har AMS hemställt om ytterligare 14 milj. kr. för att stödja flyktingar.

Det stora antalet flyktingar som har kommit under senare år blir nu i allt snabbare takt klara för att träda ut på arbetsmarknaden. Arbetsförmedlingen måste nu snabbt kunna sätta in stora resurser för att möta flyktingarnas behov av förmedlingsservice. Att arbetsförmedlingen kan lämna en god service till flyktingar är en viktig förutsättning för att flyktingmottagningen ute i kommunerna skall kunna genomföras på ett fullgott sätt. Jag tillstyrker därför att AMS under budgetåret 1986/87 som en engångsanvisning tillförs ytterligare 14 milj. kr. för förmedlingsinsatser. AMS förslag om medel för särskilda invandrarprojekt är jag inte beredd att tillstyrka. Jag har i dessa frågor samrått med statsrådet Gradin. Jag vill i detta samman-

hang erinra om att regeringen genom särskilda beslut har ställt medel till förfogande för invandrarprojekt i Södertälje, Malmö, Norrköping och Örebro kommuner.

För arbetsmarknadsverket gäller ett besparingsmål på 75,7 milj. kr. under fyra budgetår fr. o. m. budgetåret 1986/87. AMS begär att få utnyttja dessa medel för att förbättra kapaciteten inom arbetsförmedlingen och arbetsmarknadsinstituterna. Jag vill erinra om att jag i årets budgetproposition redovisade ett liknande förslag av AMS från hösten 1985 och att jag då avstyrkte förslaget. Jag finner ingen anledning att nu frångå det ställningstagandet. Jag kan inte heller tillstyrka ett förslag av AMS om att få disponera särskilda medel för metodutveckling och försöksverksamhet inom platsförmedlingen. Jag är positiv till olika åtgärder som vidtas för att förnya och utveckla förmedlingens arbetsformer. Sådana åtgärder bör emellertid i första hand bekostas av AMS inom ramen för de ordinarie medel som AMS disponerar. Jag vill vidare erinra om att regeringen förfogar över särskilda medel för försöksverksamhet med sysselsättningskapande åtgärder. Av dessa medel har regeringen tidigare tilldelat AMS betydande belopp för bl. a. olika försöksverksamheter inom arbetsförmedlingen.

Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att till *Arbetsmarknadsverkets förvaltningskostnader* för budgetåret 1986/87 under tionde huvudtiteln utöver i prop. 1985/86: 100 bil. 12 upptagna medel anvisa ett förslagsanslag av 14 000 000 kr.

B2. Arbetsmarknadsservice

AMS har föreslagit en rad ändringar i fråga om flyttningsbidrag enligt arbetsmarknadskungörelsen (1966:368). AMS förslag omfattar bl. a. en kraftig höjning av starthjälpsbeloppen, ändringar i villkoren för vissa flyttningsbidrag men också tekniska ändringar i syfte att förenkla hanteringen och administrationen av bidragen. Jag kommer här att redovisa de förslag som jag är beredd att biträda.

Flyttningsbidrag i form av starthjälp kan normalt bara utgå om den anställning som tillträds på den nya orten har en varaktighet av minst sex månader. Kortvariga anställningar berättigar således inte till starthjälp. Den erfarenhet som man förvärvar vid en kortare anställning på annan ort kan också vara betydelsefull för att förbättra möjligheterna till arbete på hemorten. Vidare gäller för många arbetssökande att en kortvarig anställning ofta är inkörsporten till en fast anställning eller ger den extra erfarenhet som behövs för att kvalificera för en annan anställning av längre varaktighet. Jag föreslår därför att på försök under två år bör prövas att bevilja personer som har fått anställning med minst tre månaders varaktighet på annan ort flyttningsbidrag i form av starthjälp. Mitt förslag innebär att ett reducerat belopp, 2000 kr., skall utgå för de tre första

månaderna och att resterande del av det normala starthjälsbeloppet skall utgå om arbetstagaren kvarstår i arbete på den nya orten efter sex månader. Försöksverksamheten bör inte gälla för kortvariga arbeten av typ säsonganställningar, sommarvikariat och liknande. Verksamheten bör utvärderas under försöksperioden. Jag beräknar kostnaderna för förslaget till 5 milj. kr.

Fr. o. m. den 1 juli 1985 gäller att byggnadsarbetare som är bosatta i skogslänen och som får anställning med minst tre månaders varaktighet utom dagpendlingsavstånd kan få flyttningsbidrag i form av två fria hemresor per månad i högst tolv månader. En förutsättning är dock att traktamente från arbetsgivaren inte utgår. Genom denna begränsning har detta flyttningsbidrag inte fått önskad effekt. Jag föreslår därför att flyttningsbidrag i form av hemresor skall få utgå till dessa byggnadsarbetare oberoende av om traktamente från arbetsgivaren utgår. Vidare föreslår jag att även byggnadsarbetare bosatta på Gotland skall omfattas av samma bestämmelser som i dag gäller för skogslänen. Jag beräknar kostnaderna för dessa förslag till sammanlagt 5 milj. kr.

De ändringar som jag nu har föreslagit i fråga om vissa flyttningsbidrag bör gälla fr. o. m. den 1 juli 1986.

Hemställen

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag har förordat i fråga om vissa flyttningsbidrag,
2. till *Arbetsmarknadsservice* för budgetåret 1986/87 under tionde huvudtiteln utöver i prop. 1985/86: 100 bil. 12 upptagna medel anvisa ett förslagsanslag av 10 000 000 kr.

B 3. Arbetsmarknadsutbildning

Genom riksdagens beslut (AU 1985/86: 11, rskr 153) med anledning av budgetpropositionen har arbetsmarknadsverket anvisats 1 838,2 milj. kr. för upphandling av arbetsmarknadsutbildning. Därvid har antagits att 80 000 personer under budgetåret 1986/87 kommer att delta i kurser som länsarbetsnämnderna köper samt därutöver 20 000 personer i kurser inom det reguljära utbildningsväsendet och 15 000 i sådan utbildning som anordnas med statsbidrag enligt förordningen (1984: 518) om bidrag till arbetsmarknadsutbildning i företag.

Med hänvisning till arbetsmarknadsutbildningens dubbla funktion att både begränsa arbetslösheten under en nedåtgående konjunktur och förbättra produktionsförutsättningarna inför den efterföljande uppgången föreslår AMS, att utbildning skall få genomföras för ytterligare 10 000 deltagare, varav 5 000 i upphandlad arbetsmarknadsutbildning och 5 000 personer som beviljas utbildningsbidrag för att delta i kurser inom det reguljära utbildningsväsendet.

För egen del anser jag att en upphandling av arbetsmarknadsutbildning för ytterligare 5 000 personer eller ca 100 000 utbildningsveckor bör svara

mot behovet under budgetåret 1986/87. Kostnaderna härför beräknar jag till 145 milj. kr. Totalt kan därigenom 1 620 000 utbildningsveckor motsvarande 85 000 deltagare upphandlas under budgetåret samt därutöver – enligt riksdagens beslut (AU 1985/86: 11, rskr 153) med anledning av budgetpropositionen – 20 000 personer beviljas utbildningsbidrag för kurser inom det reguljära utbildningsväsendet.

Genom det nya systemet för upphandling av utbildning blir det naturligt för länsarbetsnämnderna att vid upphandlingen pröva köp av utbildning från det reguljära utbildningsväsendet. Jag räknar därvid med att sådana särskilda kurser för arbetslösa ungdomar som under en följd av år har fått anordnas av folkhögskolorna, skall kunna upphandlas. En särskild ram för sådana folkhögskolekurser kommer därför inte längre att behövas. Jag har i denna fråga samrått med chefen för utbildningsdepartementet.

Jag vill i anslutning till mina förslag om utökning av arbetsmarknadsutbildningen erinra om att fr. o. m. innevarande budgetår en del av vuxenutbildningsavgiften avsätts för särskilt vuxenstudiestöd för arbetslösa (SVUXA). Det tillgängliga beloppet beräknas under budgetåret 1986/87 uppgå till 53 milj. kr. Enligt vad jag har erfarit avser chefen för utbildningsdepartementet att föreslå regeringen att dessa medel får tas i anspråk fr. o. m. den 1 juli 1986 efter fördelning på län med relativt hög arbetslöshet. Beloppet beräknas motsvara ca 1 500 studiestöd under ett läsår.

I budgetpropositionen föreslogs ett försök med utbildning av anställda i vissa kommuner och landsting enligt villkoren för AMU i företag. AMS föreslår dels att försöket skall utvidgas till att gälla hela landet, dels att ramen för utbildning enligt bestämmelserna för AMU i företag ökas med ytterligare 10 000 deltagare till totalt 25 000.

Jag finner det inte motiverat att utvidga försöksverksamheten på det kommunala området innan den har påbörjats. Däremot anser jag det befoget att vidga volymen utbildning för anställda inom näringslivet med stöd av bidrag för AMU i företag. Därmed höjs kompetensen hos de anställda och utvecklingspotentialen i företagen främjas. Risken för permitteringar begränsas och flaskhalsproblem i produktionen motverkas. Jag förordar att volymen för AMU i företag utökas med 5 000 deltagare. Utbildningskostnaden beräknar jag till 42 milj. kr.

För att understryka arbetsmarknadsutbildningens aktiva roll som ett tillväxtbefrämjande medel, har AMS föreslagit vissa regeländringar gällande utbildningsbidragen. De nuvarande bestämmelserna kan i vissa fall försvåra arbetsförmedlingens arbete att stimulera arbetslösa att påbörja arbetsmarknadsutbildning.

Enligt nuvarande bestämmelser reduceras utbildningsbidraget för den som har arbetat deltid även om utbildningen bedrivs på heltid. Jag delar AMS uppfattning att en ändring av bestämmelserna bör göras så att heltidsstudier för tidigare deltidsarbetande skall berättiga till ett bidrag som är beräknat på heltidsarbete.

AMS pekar också på att de nuvarande bestämmelserna angående kvalificering för kassaersättning endast medger att högst två månader i arbetsmarknadsutbildning får tillgodoräknas. Nuvarande regler motverkar rekrytering av bl. a. personer som hotas av utförsäkring från arbetslöshetskassan.

san. AMS föreslår att all tid i arbetsmarknadsutbildning skall få räknas tillgodo vid upparbetning av det s. k. arbetsvillkoret. LO, TCO och Arbetslöshetskassornas Samorganisation har tidigare fört fram förslag om att en sådan ordning skall gälla för utförsäkrade kassamedlemmar som ej har fyllt 60 år.

För närvarande gäller att två månader av genomgången arbetsmarknadsutbildning och yrkesinriktad rehabilitering för vilken statligt utbildningsbidrag har utgått får tillgodoräknas som med arbete jämställd tid för uppfyllande av arbetsvillkoret i arbetslöshetsförsäkringen och det kontanta arbetsmarknadsstödet (KAS). Arbetsvillkoret omfattar normalt fem månaders arbete och måste således innehålla minst tre månaders förvärvsarbete. Arbetet behöver inte vara ett arbete på den öppna arbetsmarknaden utan kan vara ett beredskapsarbete, dvs. en arbetsmarknadspolitisk åtgärd. Ur arbetsmarknadspolitisk synvinkel är det för många arbetslösa oftast mer angeläget att i stället för ett beredskapsarbete välja en annan arbetsmarknadspolitisk åtgärd, t. ex. arbetsmarknadsutbildning eller yrkesinriktad rehabilitering, som kan skapa förutsättning för en på sikt fastare förankring på arbetsmarknaden. Valet av åtgärd bör inte styras av kortsiktiga överväganden om rätten till arbetslöshetsersättning. Det är därför enligt min mening rimligt att arbetsmarknadsutbildning och yrkesinriktad rehabilitering för vilken statligt utbildningsbidrag har utgått ur arbetsvillkorssynpunkt jämföras med arbete. Jag förordar att en sådan ordning skall gälla fr. o. m. den 1 juli 1986.

Enligt 9 § lagen (1973: 370) om kontant arbetsmarknadsstöd kan sådant stöd utgå bl. a. till den som har avslutat en arbetsmarknadsutbildning som har omfattat minst fem månader och som därefter har stått till arbetsmarknadens förfogande i minst 90 dagar. Denna kvalificeringsgrund blir överflödigt med den ordning som jag nu har föreslagit i fråga om möjligheterna att helt fullgöra arbetsvillkoret. För den som har fullgjort arbetsvillkoret huvudsakligen genom arbetsmarknadsutbildning eller yrkesinriktad rehabilitering bör dagpenningen i arbetslöshetsförsäkringen normalt utgå med belopp som motsvarar utbildningsbidraget och KAS med det gällande stödbeloppet. I övrigt bör gängse regler för beräkning av normal veckoarbetstid m. m. gälla.

Jag beräknar att mina förslag kommer att innebära endast marginella merkostnader för staten med hänsyn till att flertalet av dem som kan komma att omfattas av förslagen i dag kvalificerar sig till arbetslöshetsersättningen genom beredskapsarbeten. Den nya ordningen bör gälla fr. o. m. den 1 juli 1986 och av praktiska skäl omfatta endast arbetsmarknadsutbildning och yrkesinriktad rehabilitering som har avslutats tidigast den 30 juni 1986. Mina förslag föranleder ändringar i lagen (1973: 370) om arbetslöshetsförsäkring och lagen (1973: 371) om kontant arbetsmarknadsstöd. Förslagen till ändringar i dessa lagar bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilaga 4.1*. De föreslagna lagändringarna är av enkel beskaffenhet. Jag anser därför att lagrådets yttrande inte behöver inhämtas. Berörda organisationer har inte haft några invändningar mot dessa förslag.

AMS förslag i fråga om utbildningspremie till personer som har genomgått arbetsmarknadsutbildning med inriktning mot tillverkningsindustrin,

har jag tidigare avvisat och jag är inte heller nu beredd att tillstyrka detta förslag. Jag vill i detta sammanhang erinra om de förbättringar av utbildningsbidragen som kommer att gälla fr. o. m. den 1 juli 1986.

Prop. 1985/86: 150
Bil. 4

Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

dels anta inom arbetsmarknadsdepartementet upprättade förslag till

1. lag om ändring i lagen (1973: 370) om arbetslöshetsförsäkring,
2. lag om ändring i lagen (1973: 371) om kontant arbetsmarknadsstöd,

dels

3. godkänna den ändring i grunderna för utbildningsbidraget som jag har förordat,

4. till *Arbetsmarknadsutbildning* för budgetåret 1986/87 under tionde huvudtiteln utöver i prop. 1985/86: 100 bil. 12 upptagna medel anvisa ett reservationsanslag av 187 000 000 kr.

B 4. Bidrag till arbetslöshetsersättning och utbildningsbidrag

Under anslaget B 3. Arbetsmarknadsutbildning har jag redovisat mitt förslag om en ökning av antalet deltagare i arbetsmarknadsutbildning – upphandlad utbildning och AMU i företag – under budgetåret 1986/87 i förhållande till vad som har föreslagits i årets budgetproposition. Kostnaderna för utbildningsbidrag beräknar jag till 122 milj. kr. Av detta belopp utgör 43 milj. kr. anslagsmedel som bör föras upp under förevarande anslag. Resterande belopp finansieras genom en arbetsgivaravgift, den s. k. arbetsmarknadsavgiften.

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att till *Bidrag till arbetslöshetsersättning och utbildningsbidrag* för budgetåret 1986/87 under tionde huvudtiteln utöver av riksdagen redan anvisade medel (AU 1985/86: 11, rskr 153) anvisa ett förslagsanslag av 43 000 000 kr.

B 5. Sysselsättningsskapande åtgärder

Strukturstöd för byggarbetsmarknaden

På byggarbetsmarknaden har under de senaste 10–15 åren stora och omfattande förändringar ägt rum. Expansionen av byggnadsinvesteringarna har utvecklats i väsentligt lägre takt än tidigare. Samtidigt har omfattande strukturella förändringar skett. Andelen nybyggnadsverksamhet inom den totala produktionen har successivt minskat, medan omfattningen av reparations- och ombyggnadsverksamheten har vuxit starkt. Detta har medfört omfattande strukturella problem. En regional obalans mellan efterfrågan och utbud på arbetskraft liksom en obalans i efterfrågan på olika yrkesgrupper har blivit alltmer markant.

För att lösa dessa problem har ett systematiskt arbete inletts i samarbete mellan byggarbetsmarknadens parter och arbetsmarknadsmyndigheterna. I 1985 års kompletteringsproposition (prop. 1984/85: 150 bil. 2: 2) redogjorde jag närmare för detta och presenterade förslag till bl. a. utbildnings- och rörlighetsfrämjande insatser. I propositionen anmälde regeringen också sin avsikt att utreda vilka insatser som behövs för att bereda arbete åt byggnadsarbetare, som på grund av handikapp har svårt att få arbete på den öppna marknaden. Jag anmälde i budgetpropositionen (prop. 1985/86: 100 bil. 12 s. 97) att ett sådant uppdrag har lämnats till AMS. Med skrivelse den 10 februari 1986 har AMS redovisat uppdraget. Jag återkommer senare till AMS förslag.

Inom byggsektorn arbetar ca 300 000 personer, varav ca 100 000 tillhör den s. k. BTM-gruppen (betong- och träarbetare och murare). För en mycket stor del av denna grupp gäller att de har s. k. objektanställning. Deras anställning upphör när ett byggnadsprojekt är avslutat. För övriga arbetstagare inom byggsektorn – elektriker, rörmokare, isolerare, plåtslagare, m. fl. – gäller att den normala anställningsformen är tillsvidareanställning.

Svenska Byggnadsarbetareförbundet har i skrivelse till regeringen, med hänvisning till att frågan om anställningsförhållandena ej kunnat lösas avtalsvägen, begärt att frågan skall regleras genom lag. Mot bakgrund härav har ett förberedande arbete nu inletts inom regeringskansliet.

De anställningsvillkor som Svenska Byggnadsarbetareförbundet kräver är likvärdiga med vad som gäller för den övriga arbetsmarknaden. Jag anser därför att förbundets krav är rimliga. Att det inte skulle innebära några oöverstigliga hinder tycker jag klart framgår av att huvuddelen av arbetstagarna inom byggsektorn har anställningsformen tillsvidareanställning. Jag har samtidigt den principiella inställningen att en avtalslösning där så är möjligt är att föredra framför lagstiftning. Mot denna bakgrund förutsätter jag att parterna på byggarbetsmarknaden söker uppnå en förhandlingslösning i denna fråga. Om så inte skulle bli fallet, överväger jag att föreslå regeringen att aktualisera en ändring i berörd lagstiftning.

De omfattande strukturella förändringarna inom byggsektorn liksom villkoren för anställning inom byggsektorn har båda bidragit till att skapa svårigheter för äldre och arbetshandikappade byggnadsarbetare att få arbete. Det finns på byggarbetsmarknaden en grupp arbetare som riskerar att helt slås ut från möjligheterna till arbete. I den omstruktureringsprocess som vi är inne i och som kan förutses pågå ytterligare ett antal år finns det risk att dessa problem förstärks.

Som jag nyss har nämnt har AMS kommit in med förslag till åtgärder utifrån regeringens uppdrag. AMS har fört förhandlingar med landets åtta största byggföretag och Byggförbundet samt haft samråd med Svenska Byggnadsarbetareförbundet. Även Svenska Kommunförbundet och Landstingsförbundet har deltagit i utredningsarbetet. AMS förslag innebär i korthet att en verksamhet skall komma till stånd för att ge arbete och rehabilitering för arbetshandikappade byggnads- och anläggningsarbetare. Verksamheten skall successivt byggas upp för att slutligt som mest kunna beröra ca 2 000 personer. AMS förutsätter att det skall ges en ekonomisk

ram för att klara detta. Enligt AMS kommer ett antal svenska byggföretag, med rikstäckande byggnads- och anläggningsverksamhet, att åtaga sig att etablera en organisation som har till syfte att erbjuda arbetshandikappade arbete i särskilda objekt. Staten föreslås att via AMS ersätta viss del av lönekostnaden för de arbetshandikappade som anställs inom organisationen. Arbetsmarknadsverket skall svara för anvisning av arbetskraften. Produktionen avses utföras på ett för förhållandena tekniskt och ekonomiskt riktigt sätt och prissättningen skall följa marknadsmässiga villkor.

Byggföretagen samt Byggförbundet avser att etablera en rikstäckande organisation till vilken skall knytas en central samverkansgrupp, i vilken staten, Svenska Kommunförbundet, Landstingsförbundet och berörda personalorganisationer inom arbetarområdet föreslås ingå. Genom byggföretagens försorg bildas regionala aktieföretag som kan omfatta ett eller flera län. De regionala bolagen skall samordna den lokala verksamheten och anställa arbetskraften samt ansvara för dess rehabilitering i samverkan med länens anpassningsgrupper för byggsektorn. Även på regional nivå föreslås en samverkansgrupp i likhet med den på central nivå.

De anvisade personernas arbets- och yrkeserfarenhet skall vara tydligt knuten till byggnads- och anläggningsverksamheten och de skall bedömas kunna klara ett arbete och en rehabilitering. Personerna skall vara arbetshandikappade och/eller äldre samt lokalt bundna. Vidare anser AMS att de arbetshandikappade personerna till övervägande delen skall ha en övergående funktionsnedsättning och således på sikt kunna ta anställning på den ordinarie arbetsmarknaden. Personerna föreslås vara tillsvidareanställda i de regionala bolagen, men skall vara skyldiga att ta anvisat lämpligt arbete. Förslaget innebär att det är de ansvariga i de regionala bolagen som avgör vilka som skall anställas medan det är arbetsförmedlingen som, efter samråd med Bygghälsans regionala anpassningsgrupp, avgör för vilka som lönekostnaden skall subventioneras.

De regionala bolagen skall, enligt AMS, verka för att de anställda återförs till den ordinarie arbetsmarknaden med målet att åtminstone 10 % av arbetskraften årligen överförs till ordinarie anställningar. För att förstärka utslussningsmöjligheterna föreslås arbetskraften kunna erbjudas ordinarie arbete med bibehållen anställning och subvention i de regionala bolagen. Detta föreslås ske under en övergångsperiod med reducerad subvention under periodens senare del. De regionala bolagen skall utnyttja de rehabiliteringsresurser som redan finns t. ex. inom Bygghälsan. Frågor om anställning, rehabilitering och utslussning skall behandlas i Bygghälsans regionala anpassningsgrupp för byggsektorn.

När det gäller statens bidrag föreslår AMS en bidragsram som motsvarar kostnaderna för 2000 personer. Avsikten är att särskilda överenskommelser om bidragsnivån därefter skall träffas mellan arbetsförmedlingen och de regionala bolagen i syfte att dels kunna erbjuda mesta möjliga sysselsättning inom ramen för anslagna medel, dels även kunna anställa personer med svåra arbetshandikapp. Avsikten är att de anställda i de regionala bolagen inte skall permitteras. Vid otillräcklig objektstillgång skall de som är i behov av detta kunna erbjudas bl. a. påbyggnadsutbildning enligt de regler som gäller för AMU i företag.

För egen del vill jag erinra om att det inom arbetsmarknadspolitiken finns ett antal åtgärder för att underlätta för arbetshandikappade sökande att erhålla ett arbete. Dessa är bl. a yrkesinriktad rehabilitering vid arbetsmarknadsinstitut (Ami), lönebidrag och olika former av skyddat arbete. Anställning med lönebidrag – med 50% bidrag de två första anställningsåren och därefter 25% – är ett medel. Särskilt lönebidrag kan i vissa fall utgå med 90% det första året och därefter med 50%. För gravt socialmedicinskt handikappade infördes år 1985 skyddat arbete hos offentliga arbetsgivare med ett lönebidrag om högst 75%. Arbete inom Samhällsföretagsgruppen är en ytterligare möjlighet.

De nämnda insatserna är mot bakgrund av vad jag nyss anfört om objektsanställning m. m. inte särskilt väl avpassade för byggarbetsmarknaden. Härtill kommer att byggsektorn står inför omfattande strukturell omdaning. Mot bakgrund härav och med hänsyn till att omfattande rehabiliteringsinsatser behövs vill jag förorda att en försöksverksamhet med ett särskilt strukturstöd prövas inom byggarbetsmarknaden.

Enligt min mening bör försöksperioden maximeras till fem år och omfatta högst 2 000 personer. Under det första året bör stöd kunna utgå för högst 500 personer och takten i den fortsatta utbyggnaden bör årligen bestämmas av regeringen. Stöd bör kunna utgå för anställning av byggnadsarbetare som är arbetshandikappade eller över 55 år och bedöms som svårplacerade. Målet för verksamheten skall vara att genom särskilda rehabiliteringsinsatser och yrkesverksamhet så snart som möjligt återföra den enskilde till den ordinarie arbetsmarknaden. Arbetsförmedlingen skall anvisa personer och byggsektors regionala anpassningsgrupper bör som AMS förutsätter ha en central roll. Sedan den 1 januari 1986 gäller nya regler om företagshälsovård och arbetsanpassning. Genom en ändring (SFS 1985: 321) av arbetsmiljölagen (1977: 1160) har skyddskommittéerna ålagts att verka för att en på lämpligt sätt organiserad arbetsanpassnings- och rehabiliteringsverksamhet bedrivs på arbetsstället. Vidare gäller sedan den 1 januari 1986 nya regler för bidrag till företagshälsovård. Ett villkor för sådant bidrag är att företagshälsovården har kompetens och erforderliga resurser för anpassnings- och rehabiliteringsarbete. För byggsektorn finns särskilda föreskrifter (SFS 1985: 729) om bidrag till företagshälsovård för vissa anställda inom byggnadsbranschen.

Statsbidrag till den särskilt anordnade sysselsättningen bör få utgå med högst 75% av lönekostnaderna under högst tre år för samma individ. För den som efter denna period inte har kunnat beredas annat arbete bör statsbidrag få utgå med 50% i ytterligare två år. Det särskilda strukturstödet bör således inte kunna få utgå längre tid än fem år för varje individ. För den person som en lösning av arbetssituationen inte har varit möjlig inom denna tidsram får ordinarie arbetsmarknadspolitiska insatser prövas inkl. de åtgärder som finns för arbetshandikappade.

Eftersom jag anser det helt avgörande att det föreslagna stödet kommer de mest behövande till del och fungerar i enlighet med uppsatta mål föreslår jag regeringen att verksamheten följs upp kontinuerligt. Det är också mot denna bakgrund som jag har förordat att takten i utbyggnaden upp till 2 000 personer skall bestämmas efter hand. Verksamheten bör

påbörjas budgetåret 1986/87 och omfatta högst 500 personer under första året. Jag beräknar kostnaderna härför till 50 milj. kr., vilket motsvarar ca 290 helårsanställda. Beloppet bör avräknas från de medel som har anvisats till beredskapsarbeten under nästa budgetår.

Tidigareläggning av byggande m. m.

Läget på byggarbetsmarknaden är fortfarande något bättre än under de senaste åren. De geografiska och yrkesmässiga skillnaderna har dock snarare ökat än minskat. Genomgående kan sägas att efterfrågan är stor i hela landet på byggnadshantverkare såsom målare, elektriker, rörarbetare och plåtslagare. Ett överskott av anläggnings-, trä- och betongarbetare finns främst i skogslänen.

I 1985 års kompletteringsproposition påtalades behovet av en yrkesmässig anpassning och omflyttning av byggarbetskraften i främst skogslänen. Sådana åtgärder tar ett antal år att genomföra, varför även kortsiktiga åtgärder måste vidtas för att minska såväl den regionala som den inomregionala obalansen på byggarbetsmarknaden.

AMS har föreslagit att tidigareläggningar av statliga investeringar bör göras för ca 500 milj. kr. i främst skogslänen och några övriga län. Skrivelser med krav på tidigareläggning av statliga investeringar har också inkommit från länsstyrelsen och länsarbetsnämnden i Jämtlands län, landshövdingen i Kalmar län, Sollefteå kommun, Karlshamns kommun, m. fl. För riksdagens kännedom vill jag meddela att regeringen inom kort med utnyttjande av den av riksdagen beviljade finansfullmakten (prop. 1984/85: 150 bil. 1, FiU 30, rskr 409) avser att besluta om insatser för totalt 265 milj. kr. för att främja byggsysselsättningen i de sex nordligaste länen.

För att stärka projektberedskapen för investeringsobjekt föreslår AMS att ett projekteringsbidrag införs. Jag kan inte tillstyrka förslaget.

En uppsökande verksamhet bland arbetslösa byggnadsarbetare har bedrivits i nära samverkan mellan Svenska Byggnadsarbetareförbundets avdelningar och arbetsförmedlingen. AMS har redovisat positiva erfarenheter från denna verksamhet och en liknande försöksverksamhet riktad till långtidsarbetslösa metallarbetare har inletts och försök inom fler områden planeras. AMS avser att fortsätta verksamheten och utveckla den vidare.

Även fortsättningsvis bör enligt min mening särskilda medel kunna avsättas för att möjliggöra uppsökande verksamhet bland byggnadsarbetare. För andra branscher får motsvarande insatser göras inom ramen för reglerna för beredskapsarbeten.

Beredskapsarbeten

AMS föreslår i sin skrivelse att nya bidragsregler bör utformas för kommunala och statliga beredskapsarbeten som avser investeringsarbeten. AMS föreslår att en del av de beredskapsmedel som tillfaller arbeten där statliga myndigheter är huvudman skall föras över till berörd myndighet över ordinarie anslag samt avräknas medlen till beredskapsarbeten. Även skogsstyrelsen har i skrivelse den 27 mars 1986 framfört ett liknande förslag. Jag är inte nu beredd att biträda förslagen.

AMS bedömer att behovet av beredskapsarbeten för budgetåret 1986/87 kommer att uppgå till minst 6 miljoner dagsverken, vilket enligt AMS kräver ett tillskott till beredskapsmedlen på 700 milj. kr. jämfört med föreslagna medel i budgetpropositionen (prop. 1985/86: 100 bil. 12) för nästa budgetår.

I budgetpropositionen har jag beräknat behovet av medel för beredskapsarbeten till 2 607 milj. kr. Jag räknade då med att rekryteringsstödet tillfälligt skulle avskaffas och att enskilda beredskapsarbeten skulle få en ökad omfattning. I och med att riksdagen har uttalat (AU 1985/86: 11, rskr 153) att någon form av stöd till de långtidsarbetslösa bör finnas – till vilket jag strax återkommer – torde behovet av beredskapsarbete minska något. Vad gäller behovet av beredskapsarbeten gör jag en annan bedömning än AMS. Jag beräknar behovet av beredskapsarbeten till ca 4,3 miljoner sysselsättningsdagar, vilket motsvarar 2 182 milj. kr. inberäknat insatserna för arbetshandikappade byggnadsarbetare som jag tidigare har föreslagit. Jag föreslår att av de medel som har anvisats för beredskapsarbeten under nästa budgetår 425 milj. kr. avsätts för rekryteringsstöd och enskilda beredskapsarbeten av icke investeringskaraktär.

Rekryteringsstöd och enskilda beredskapsarbeten av icke investeringskaraktär

Riksdagen har i anledning av budgetpropositionen (prop. 1985/86: 100 bil. 12) för budgetåret 1986/87 anfört (AU 1985/86: 11, rskr 153) att den förutsätter att regeringen i kompletteringspropositionen redovisar förslag till hur ett effektivt stöd till de långtidsarbetslösa bör utformas.

AMS har i sin skrivelse redovisat en reviderad översyn av rekryteringsstödet. Av den framgår bl. a. att det under år 1985 påbörjades ca 29 000 anställningar med rekryteringsstöd, varav ca 40 % inom tillverkningsindustrin. Den 1 januari 1985 ändrades riktlinjerna för stödet så att det främst skall användas för långtidsarbetslösa. Den ändrade prioriteringen har, enligt AMS, också slagit igenom under år 1985. Drygt 40 % av dem som placerades med rekryteringsstöd under 1985 och som var över 20 år, hade en sedan januari 1984 sammanlagd arbetslöshetstid på sex månader – fyra månader för ungdomar. Enligt min mening kan man dock av AMS utvärdering inte utläsa att stödet har fått en mer selektiv inriktning under år 1985. Även för år 1984 gällde att drygt 40 % av dem som fick arbete med hjälp av rekryteringsstöd hade en sammanlagd arbetslöshetsperiod på sex månader – fyra månader för ungdomar. Denna siffra var dessutom inte högre än vad som gällde för arbetslösa arbetssökande som placerades i arbete utan rekryteringsstöd under år 1984. Inte heller i AMS löpande statistik framgår att någon nämnvärd ökning skett av den låga andelen rekryteringsstöd till personer med en obruten arbetslöshet över sex månader mellan åren 1984 och 1985. Den fortsatt höga andelen långtidsarbetslösa bland personer under 55 år kan uppfattas som ytterligare en indikation på att stödet har haft för svag fördelningsprofil.

Begreppet långtidsarbetslös är ej särskilt väl definierat. Bland personer med långa arbetslöshetstider finns en grupp på i storleksordningen 20 000

– 25 000 personer som har varit arbetslösa i sex – eller för ungdomar fyra – månader utan avbrott för arbete, utbildning eller annan åtgärd. I denna grupp finns personer som av formella skäl står som sökande. Dessa utgör dock långtifrån hela gruppen. Enbart cirka 10 % av rekryteringsstödet har hitintills gått till gruppen personer med långa obrutna arbetslöshetsperioder. Den större delen av stödet har avsett andra som också har en besvärlig situation och som riskerar att hamna i den sämst ställda gruppen. Det är personer som karaktäriseras av att de under en lång period har haft svårt att få fäste på arbetsmarknaden. Perioder av reguljärt arbete har varvats med arbetslöshet, beredskapsarbete, utbildning m. m. Deras arbetslöshet kan mycket väl ha uppgått till mer än sex månader under en ett- till tvåårsperiod, men den har inte varit obruten. Jag anser det synnerligen väsentligt att denna grupp hjälps och stöds, men att de med långa obrutna arbetslöshetsperioder och de som riskerar att utförsäkras måste prioriteras. För egen del kan jag beträffande det nuvarande rekryteringsstödet konstatera att det jämfört med tidigare former av rekryteringsstöd har varit både effektivare och billigare. Enligt min mening har det emellertid i alltför begränsad utsträckning nått de långtidsarbetslösa som har den mest utsatta situationen.

Jag föreslår därför att rekryteringsstödet omformas och samtidigt delas upp i två former. Den första formen skall avse personer med obruten arbetslöshet på mer än sex månader, resp. fyra månader för 20–24-åringar, samt utförsäkringshotade personer. Bidraget bör även fortsättningsvis vara 50 % av lönekostnaden inkl. sociala avgifter. Stödet bör utgå under högst sex månader. Jag beräknar behovet till 1,1 miljoner sysselsättningsdagar vilket kostar 275 milj. kr. Om behov uppstår av att ytterligare öka volymen bör möjlighet finnas att överföra medel från anslagsposten Beredskapsarbete till förevarande anslagspost.

Den andra formen bör avse rekryteringsstöd för övriga svårplacerade personer och där andra insatser har visat sig otillräckliga. Bidragsandelen bör vara densamma som i den första formen men stödet bör inte få utgå längre än högst tre månader och avse högst 600 000 sysselsättningsdagar, vilket kostar 150 milj. kr. Denna medelsram bör inte få utvidgas genom omprioriteringar.

Bidrag till arbetslösa för att starta egen verksamhet

För innevarande budgetår har riksdagen (prop. 1984/85: 100, bil. 12, AU 11, rskr 188 samt prop. 1985/86: 101, AU 9, rskr 140) anvisat 50 milj. kr. för bidrag till arbetslösa för att starta egen verksamhet. För riksdagens kännedom vill jag anmäla att regeringen härutöver har medgivit AMS att av de medel som har beräknats för beredskapsarbeten disponera 20 milj. kr. för detta bidrag. Totalt disponerar således AMS under innevarande budgetår 70 milj. kr. för verksamheten.

Bakgrunden till den höjda medelsramen är det starka intresse för att börja verksamhet som egna företagare som funnits bland de arbetslösa. De utvärderingar som AMS och högskolan i Växjö har redovisat pekar också på att stödet har fungerat tillfredsställande. De pekar emellertid på bl. a.

behovet av utbildningsinsatser i ekonomi, marknadsföring m.m. som en förberedelse för en start av eget företag och AMS avser att göra utbildningsinsatser till i stort sett obligatoriska innan bidrag beviljas. Jag delar AMS bedömning att den sökande bör uppfylla rimliga krav på baskunskaper innan bidrag beviljas.

Mot bakgrund av vad jag nu har anfört bör antalet bidrag under nästa budgetår ökas till ca 2000. Kostnaderna härför beräknar jag till 75 milj. kr. för budgetåret 1986/87, dvs. 25 milj. kr. utöver vad jag förordat i 1986 års budgetproposition.

Hemställen

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag har anfört om strukturstöd för handikappade byggnadsarbetare,
2. godkänna vad jag har anfört om uppsökarverksamhet bland arbetslösa byggnadsarbetare,
3. godkänna vad jag har anfört om rekryteringsstöd för långtidsarbetslösa,
4. till *Sysselsättningskapande åtgärder* för budgetåret 1986/87 under tionde huvudtiteln utöver i prop. 1985/86: 100 bil. 12 upptagna medel anvisa ett reservationsanslag av 25 000 000 kr.

Insatser för ungdomar

Under denna rubrik avser jag att ta upp dels gjorda utvärderingar av situationen för ungdomsgruppen 18–24 år, dels införandet av s. k. inskolningsplatser, dels den s. k. Örebromodellen.

Utvärderingar

Lagen (1983:1070) om arbete i ungdomslag hos offentliga arbetsgivare trädde i kraft den 1 januari 1984. Den garanterar ungdomar i åldern 18–19 år arbete i avvaktan på utbildning eller reguljärt arbete på den öppna arbetsmarknaden. Som jag redovisade i årets budgetproposition (prop. 1985/86:100 bil. 12 s. 101) gav regeringen under hösten 1985 tre olika uppdrag att se hur lagen fungerar. Jag avser nu att i korthet redovisa resultaten av dessa uppdrag.

AMS har med skrivelse den 27 februari 1986 överlämnat två rapporter. Den ena behandlar erfarenheter av de s. k. jobbsökaraktiviteterna och den andra är en uppföljning av ungdomar i ungdomslag.

Enligt AMS är erfarenheterna av jobbsökaraktiviteterna goda. För de särskilda medel för anställning av handledare som AMS erhållit har 128 tjänster inrättats. Av rapporten framgår att jobbsökaraktiviteterna har bidragit till att förbättra kontakterna mellan arbetsförmedlingen och ungdomarna. Ungdomarnas kunskaper om arbetsmarknaden har ökat och de har också blivit mer aktiva i att själva söka arbete. Aktiviteterna har också

ökat ungdomarnas benägenhet till fortsatt utbildning och gynnsamt påverkat deras attityder till olika yrken.

Av AMS rapport angående uppföljning av ungdomar i ungdomslag framgår att under åren 1984 och 1985 har totalt 117 308 ungdomar deltagit i ungdomslag och majoriteten eller drygt 85 % har varit i ungdomslag endast en gång. Unga kvinnor är överrepresenterade och utgör ca 60 % av dem som påbörjade arbete i ungdomslag. I genomsnitt har ungdomarna deltagit 7,1 månader och kvinnorna har längre tider i ungdomslag, 7,3 månader jämfört med 6,7 månader för män. En tredjedel av ungdomarna har kortare tid än tre månader. Närmare 70 % av ungdomarna har minst tvåårig gymnasieutbildning. Totalt under åren 1984 och 1985 avslutade 86 000 ungdomar arbete i ungdomslag varav nästan 54 % erhöll ett förvärvsarbete. Drygt 21 % avaktualiserades av annan orsak t. ex. utbildning, värnplikts-tjänstgöring eller att kontakten med arbetsförmedlingen upphörde och ca 19 % blev arbetslösa.

Riksrevisionsverket (RRV) har med skrivelse den 20 februari 1986 re-
dovisat en studie (Dnr 1985:909) av jobbsökaraktiviteter för ungdomar i ungdomslag. RRV:s sammanfattande bedömning är att satsningen på en intensifierad ungdomsförmedling har fått en god effekt. RRV anser emellertid att det finns skäl att ersätta handledarna med "ungdomsförmedlare" vilka kan ta ett helhetsansvar för ungdomsgruppen. Vidare konstaterar RRV att det är en mycket stor grupp ungdomar som lämnar ungdomslag mycket snabbt. RRV anser att denna grupp borde ha kunnat få arbete på den öppna arbetsmarknaden om anvisningstiderna till ungdomslag hade varit längre och jobbsökaraktiviteterna bedrivits före placering i ungdomslag.

Av den preliminära rapport över studie av ungdomslag som Göteborgs universitet den 21 mars 1986 har överlämnat till regeringen framgår att det är fler flickor än pojkar i ungdomslag. Kontakten mellan ungdomarna och arbetsförmedlingen har i vissa fall varit bristfällig. Jobbsökaraktiviteterna har i första hand ägnats åt den som närmar sig 20-årsåldern. Många ungdomar har också olika vikariat under perioden i ungdomslag och flertalet har gymnasieutbildning.

På uppdrag av regeringen har AMS i skrivelse den 26 februari 1986 sammanställt en rapport avseende sammansättningen av gruppen arbetslösa i åldern 20-24 år. Utvecklingen under 1984 och 1985 för denna åldersgrupp skall ses mot bakgrund av att befolkningen i dessa åldrar har ökat med 30 000 personer och att antalet 20-24-åringar i arbetskraften har ökat med 23 000 personer. Antalet sysselsatta har ökat med 24 000 personer. Under de närmaste två åren beräknas befolkningen i denna åldersgrupp öka med ytterligare ca 30 000 personer. Arbetslösa 20-24-åringar uppvisar en lägre utbildningsnivå än den genomsnittliga för hela ungdomsgruppen i arbetskraften. Av rapporten framgår vidare att många av de arbetslösa 20-24-åringarna kom till arbetsförmedlingen första gången det år som grundutbildningen slutade. Ca 60 % av de arbetslösa skrevs in första gången vid 16-18 års ålder. Omkring en tredjedel av ungdomarna har varit anställda hos fyra eller fler arbetsgivare men antalet anställningar som varat över sex månader är förhållandevis få. De anställningar som

flertalet ungdomar har haft är i de flesta fall av tillfällig art, vikariat, visstidsanställningar m. m. Drygt en tredjedel av ungdomarna har inte haft någon anställning som varat längre än sex månader. Närmare 70% av ungdomarna i undersökningen har varit i någon form av arbetsmarknadspolitisk åtgärd.

Inskolningsplatser och ungdomslag

Enligt lagen (1983: 1070) om arbete i ungdomslag får arbetsförmedlingen under vissa begränsade förutsättningar medge att ungdomar i ungdomslag får utföra arbetsuppgifter åt enskilda arbetsgivare. Detta har inte fått någon större omfattning. Frågan om att ge ungdomar en möjlighet att som ett alternativ till arbete i ungdomslag hos en offentlig arbetsgivare kunna arbeta i det privata näringslivet har diskuterats bl. a. inom de fackliga organisationerna. Detta har gjorts mot bakgrund av att många ungdomar kommer att arbeta inom den privata sektorn i framtiden och att erfarenheterna visar att ett sådant arbete på sikt kan medföra en fastare förankring på arbetsmarknaden. En sådan inriktning är också betydelsefull ur jämställdhetssynpunkt.

För egen del anser jag det angeläget att i väsentligt större omfattning än i dag utnyttja näringslivet för att ge arbetslivserfarenhet åt ungdomar. Flera försök att finna vägar till ett inskolningssystem för ungdomar har gjorts. Vid mina kontakter med arbetsmarknadens parter har jag konstaterat att intresset för att finna en lösning nu är stort och i det avtal för åren 1986–1987 som nyligen träffades mellan Svenska arbetsgivareföreningen (SAF) och Landsorganisationen i Sverige (LO) har detta särskilt anmärkts. AMS har också lämnat förslag i denna riktning. Jag kommer i det följande att föreslå ett system med s. k. inskolningsplatser och att medel avsätts här för. Systemet bygger på den förutsättningen att parterna träffar ett särskilt avtal härom. Inskolningsplatserna kommer att utgöra en del i ett samlat åtgärdssystem för ungdomar och ett viktigt komplement till de beslut som under nästa budgetår kan komma att fattas på grundval av de förslag som arbetsgruppen för översyn av den gymnasiala yrkesutbildningen nyligen har presenterat i betänkandet (SOU 1986: 2) En treårig yrkesutbildning. Förslaget är på remiss till den 1 september 1986 och innebär att de flesta gymnasiala yrkesutbildningar blir treåriga.

Inskolningsplatser bör innehålla ett introduktionsprogram som bl. a. garanterar handledning, information om arbetsmiljö, arbetsplatsförhållanden och systematisk prövning på skilda arbetsuppgifter inom företaget. Introduktionen bör vara allsidig och inte specialiserad mot ett visst område. Platserna bör i första hand tas fram inom industrin men hela det privata näringslivet bör kunna komma i fråga.

De som i första hand bör omfattas av dessa inskolningsplatser är ungdomar som har genomgått en minst tvåårig gymnasieutbildning. Detta skall ses mot bakgrund av den tidigare uttalade målsättningen att alla ungdomar under 20 år bör erbjudas plats i gymnasieskolan. Aktiva arbetsförmedlings- och utbildningsinsatser bör göras innan en inskolningsplats kommer i fråga. Arbete på ordinarie villkor eller utbildning skall alltså även i fortsättningen vara den normala lösningen för arbetssökande ungdomar.

Den kvinnliga dominansen i ungdomslagen kan delvis förklaras av att unga kvinnor har en högre arbetslöshet än unga män. Ungdomslagens inriktning mot den offentliga sektorn, vilken framför allt är kvinnornas arbetsmarknad utgör sannolikt en ytterligare förklaring. För att särskilt ge unga kvinnor en möjlighet att pröva ett arbete i näringslivet vilket traditionellt haft en manlig inriktning bör systemet med inskolningsplatser utformas så att en jämn könsfördelning kan uppnås. Platserna bör vidare i arbetsförmedlingens åtgärdssystem komma före arbete i ungdomslag som även i fortsättningen bör vara den sista åtgärden.

Jag räknar med att parterna kan träffa ett avtal om inskolningsplatser som kan träda i kraft senast den 1 oktober 1986. Jag förordar mot bakgrund härav att regeringen inhämtar riksdagens bemyndigande att med utgångspunkt från det avtal som kan förväntas, få fastställa statsbidragsnivån och den tid under vilka bidrag får utgå. Jag beräknar att ca 10000 platser kan tas fram till en bidragskostnad av 250 milj. kr. Vid mina beräkningar har jag därvid utgått ifrån ett statsbidrag om högst 50 % av den totala lönekostnaden under högst sex månader. Åtgärden bör under budgetåret 1986/87 finansieras inom ramen för anslaget Statsbidrag för ungdomslag.

AMS har föreslagit att anvisningstiden till arbete i ungdomslag förlängs från tre veckor till tre månader och att den unge under den perioden skall vara föremål för arbetsförmedlingens åtgärder. För egen del anser jag att det är särskilt viktigt att ungdomar så snart som möjligt kan placeras i arbete eller utbildning. Detta var ju också en av grundtankarna när ungdomslagen infördes. Jag anser det därför inte lämpligt att generellt låta en ungdom vänta i upp till tre månader på ett arbete i ungdomslag. Däremot anser jag, vilket överensstämmer med AMS förslag och med vad jag anförde i förra årets budgetproposition, att jobbsökaraktiviteterna bör komma in så tidigt som möjligt efter det att den unge har anmält sig till arbetsförmedlingen. Jobbsökaraktiviteter bör alltså vara ett inslag i arbetsförmedlingens arbete innan någon placeras i ungdomslag och i inledningsskedet av arbetet i ungdomslag. Mot bakgrund härav bör inte anvisningstiden förlängas. Den nuvarande anvisningstiden om tre veckor bör även i fortsättningen gälla vid placering i ungdomslag och nuvarande jobbsökaraktiviteter bör fortsätta på samma sätt som i dag men förläggas så tidigt som möjligt efter det att den unge har anmält sig till förmedlingen. Samtidigt vill jag erinra om att anvisningstiden för den som slutat skolan eller annan utbildning som inte varit helt kortvarig redan i dag är tre månader och för en stor del av dem som får arbete i ungdomslag har således förmedlingen denna tid att söka andra lösningar. Jag finner det också naturligt att det praktiska arbetet med ungdomarna organiseras så att de särskilda handledarna för jobbsökaraktiviteterna och ungdomsförmedlarna inte utgör skilda arbetsgrupper.

Insatser för 20–24-åringar

Bakgrunden till regeringens uppdrag till AMS att redovisa situationen för arbetslösa i åldersgruppen 20–24 år är att arbetslösheten i denna åldersgrupp ligger väsentligt över andra grupper. Första kvartalet 1986 var

32 000 (6,7%) av ungdomarna i denna åldersgrupp arbetslösa enligt arbetskraftsundersökningarna (AKU). Samtidigt kan konstateras att ungdomarnas arbetslöshetstid är kortare än för andra grupper. Under första kvartalet 1986 har över 60% av de arbetslösa i åldersgruppen 20–24 år en arbetslöshetstid av högst tre månader. 12% har en arbetslöshetstid som överstiger sex månader. Av AMS redovisning framgår att de arbetslösa har en lägre utbildningsnivå än genomsnittet för hela åldersgruppen. Vidare framgår att många har haft korta anställningar, vilket innebär att de har svårt att få fäste på arbetsmarknaden. Det kan också konstateras att en stor del av dessa ungdomars problem är avhängiga av den regionala obalans som finns på arbetsmarknaden. I skogslänen drabbas gruppen hårdare än i andra delar av landet.

Jag har nyligen förordat en ny modell för rekryteringsstöd, som enligt min mening bör bli en effektiv åtgärd för att bl. a. hjälpa ungdomar i åldern 20–24 år som har långa arbetslöshetstider. Arbetsmarknadsutbildning bör också i större utsträckning kunna utnyttjas för denna grupp. En låg utbildningsnivå är en förklaring till att dessa ungdomar har svårt att få fäste på arbetsmarknaden. Med olika utbildningsinsatser bör deras förutsättningar att erhålla ett fast arbete kunna stärkas väsentligt. Att i större utsträckning än i dag varva utbildning med andra arbetsmarknadspolitiska åtgärder som beredskapsarbete och rekryteringsstöd är ytterligare ett sätt att stödja denna grupp. Jag vill i sammanhanget påminna om det avtal som har träffats på det kommunala området rörande varvning mellan beredskapsarbete och utbildning. Jag återkommer till detta i det följande när jag behandlar Örebromodellen.

Mot bakgrund av vad jag nu anfört gör jag den bedömningen att fr. o. m. nästa budgetår kommer det att finnas en rad åtgärder för denna åldersgrupp i syfte att stärka deras ställning på arbetsmarknaden. Några ytterligare åtgärder anser jag f. n. inte behövliga utan att aktivt förmedlingsarbete t. ex. i form av jobbklubbar i kombination med utbildning och andra arbetsmarknadspolitiska hjälpmedel bör utnyttjas fullt ut.

Örebromodellen

I närmare två år har i Örebro kommun bedrivits en försöksverksamhet med ungdomsarbete för 20–24-åringar. Försöksperioden går ut den 30 juni i år. Verksamheten har inneburit att samtliga ungdomar som fyllt 20 år men inte 25 år och som inte har kunnat erbjudas ett arbete, utbildning eller annan arbetsmarknadspolitisk åtgärd fått erbjudande om ett ungdomsarbete i form av varvning av kommunalt beredskapsarbete och utbildning. Av den totala tiden skall 60% vara arbete och 40% utbildning och någon begränsning av ungdomsarbetets längd har ej angetts. Kommunen har erhållit statsbidrag med 80% av utbetalade lönekostnader varav 5% utgjort bidrag för handledarkostnader och staten har garanterat ett totalt statsbidrag om 42 milj. kr. per år. Till följd av bl. a. den positiva arbetsmarknadsutvecklingen har de faktiska utgifterna stannat vid ca 28 milj. kr. per år.

I skrivelse den 11 september 1985 har Örebro kommun hemställt om att

få fortsätta ifrågavarande försöksverksamhet inom ramen för frikommunförsöken. Verksamheten utvärderas för närvarande inom högskolan i Örebro. Den slutsats som redan i dag kan dras av tillgängligt utredningsmaterial är att varvning av arbete och utbildning har visat sig vara en lämplig åtgärd för ifrågavarande åldersgrupp. Genom Örebroförsöket har en modell skapats för hur en sådan varvning skall ske och ett särskilt avtal har tecknats mellan Svenska Kommunförbundet och arbetstagarorganisationerna. Härigenom har möjligheter skapats för andra kommuner att genomföra varvning av beredskapsarbete och utbildning enligt i princip samma modell som i Örebro. För detta utgår normalt statsbidrag med 75% av lönekostnaderna. Varvning av arbete och utbildning har i såväl Örebro som på andra håll visat sig vara ett mycket bra och effektivt instrument.

Enligt min mening har Örebroförsöket visat på nya vägar att möta ungdomarnas problem på arbetsmarknaden. Ett arbetsmönster för samarbete mellan förmedling och kommun har vuxit fram och varvade insatser av utbildning och arbete har utvecklats. Detta arbete bör fortsätta inom frikommunförsöken och i den arbetsförmedlingsnämnd som har inrättats i kommunen. I det föregående har jag förordat förändringar av rekryteringsstödet och införande av inskolningsplatser. Mot denna bakgrund räknar jag med att behovet av ungdomsarbete i Örebro kommun kommer att kunna minska under nästa budgetår. Jag kan samtidigt inte finna skäl för att Örebro när det gäller nivån på statsbidraget i fortsättningen skall behandlas annorlunda än andra kommuner när nu utvecklingsarbetet kan sägas vara avslutat. Statsbidrag för handledarkostnader i samband med beredskapsarbete har också generellt tagits bort. Det vore emellertid orimligt att fr. o. m. nästa budgetår reducera medelstillelningen till vad som kan betecknas som Örebros normala nivå. Jag föreslår därför att Örebro kommun inom ramen för anvisade medel för beredskapsarbeten får disponera 18 milj. kr. under nästa budgetår för fortsatta försök. Därefter får försöksverksamheten anses vara avslutad och kommunen och arbetsförmedlingen bör komma överens om hur verksamheten därefter bör bedrivas inom ramen för tillgängliga resurser.

Hemställen

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. bemyndiga regeringen att för budgetåret 1986/87 – under förutsättning av att parterna på arbetsmarknaden träffar ett särskilt avtal angående inskolningsplatser – besluta att 250 000 000 kr. av anslaget B 6. Statsbidrag för ungdomslag får disponeras i enlighet med vad jag har anfört,
2. godkänna de riktlinjer för fortsatt försöksverksamhet med ungdomsarbete i Örebro kommun som jag har förordat.

AMS har i sin tidigare nämnda skrivelse behandlat frågan om medel för extra insatser i Uddevallaregionen. Efter regeringens förslag i prop. 1984/85: 125 bil. 7 anvisade riksdagen 127 600 000 kr. för detta ändamål (AU 1984/85: 19, rskr 316). Medlen anvisades via ett särskilt reservationsanslag under tionde huvudtiteln, B 18. Medel för särskilda insatser i Uddevallaregionen, och avsåg tiden fram till den 30 juni 1986. Medlen har i dag inte förbrukats och kommer inte att vara förbrukade vid juni månads utgång. Hur mycket som kommer att ha utnyttjats går inte i dag att exakt fastställa.

Jag är inte beredd föreslå att ytterligare medel avsätts för extra insatser inom Uddevallaregionen. Med hänsyn till att nedläggningen av varvet förskjutits i tiden i förhållande till vad som ursprungligen planerades och att utbildningsinsatser och andra åtgärder planerats till tiden efter den 30 juni i år bör avsätta medel och medgivna ramar för handikappåtgärder i form av introduktionsbidrag och särskilt lönebidrag få disponeras enligt tidigare givna ramar även under budgetåret 1986/87. De insatser t. ex. i form av förstärkta förmedlingsinsatser, utbildning m. m. som därutöver anses nödvändiga får enligt min mening finansieras med ordinarie anvisade medel för budgetåret 1986/87.

Hemställen

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna vad jag har anfört om omfattningen av introduktionsbidrag och särskilt lönebidrag under budgetåret 1986/87,
2. medge att ej ianspråktagna medel under det för budgetåret 1984/85 inrättade reservationsanslaget *Medel för särskilda insatser i Uddevallaregionen* får disponeras under budgetåret 1986/87.

1 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1973: 370) om arbetslöshetsförsäkring

Härigenom föreskrivs att 7 och 20 §§ lagen (1973: 370) om arbetslöshetsförsäkring¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 §

Med tid under vilken en försäkrad enligt 6 § skall ha utfört förvärvsarbete jämställs tid då den försäkrade

1. genomgått arbetsmarknadsutbildning eller yrkesinriktad rehabilitering för vilken statligt utbildningsbidrag utgått, *fullgjort värnplikt eller åtnjutit föräldrapenning enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring, i samtliga fall dock tillsammans högst två månader,*

2. haft semester, eller

3. eljest varit ledig eller av annan anledning än sjukdom, värnplikts-tjänstgöring eller barns födelse med helt eller delvis bibehållen lön.

1. genomgått arbetsmarknadsutbildning eller yrkesinriktad rehabilitering för vilken statligt utbildningsbidrag utgått,

2. *fullgjort värnplikt eller åtnjutit föräldrapenning enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring, i båda fallen dock tillsammans högst två månader,*

3. haft semester, eller

4. eljest varit ledig av annan anledning än sjukdom, värnplikts-tjänstgöring eller barns födelse med helt eller delvis bibehållen lön.

20 §

Dagpenning får ej utgå med högre belopp i förhållande till den försäkrades dagsförtjänst än som framgår av en av arbetsmarknadsstyrelsen fastställd överförsäkringstabell.

Med dagsförtjänst avses en femtedel av veckoinkomst eller, i fråga om försäkrad med månadslön, en tjugotvåendel av den månadsinkomst, som den försäkrade före arbetslöshetens inträde vanligen åtnjöt under arbetstid som var normal för den försäkrade. Föreligger särskilda omständigheter, får arbetsmarknadsstyrelsen medge att större andel av medlems inkomst än som nu sagts skall utgöra medlemmens dagsförtjänst.

Saknas underlag för beräkning av dagsförtjänsten enligt andra stycket, skall som medlemmens dagsförtjänst räknas den i orten vanliga arbetsförtjänsten per arbetsdag för arbetstagare inom samma yrke och med samma arbetsförmåga som medlemmen.

Utan hinder av bestämmelserna i första–tredje styckena får dagpenning till försäkrad som uppfyllt arbetsvillkoret huvudsakligen genom arbetsmarknadsutbildning eller yrkesinriktad rehabilitering för vilken statligt utbildningsbidrag har utgått bestämmas till belopp som motsvarar utbildningsbidraget.

¹ Lagen omtryckt 1982: 432.

Nuvarande lydelse

Åtnjuter medlem med anledning av arbetslöshet fortlöpande ersättning från annan än erkänd arbetslöshetskassa, får dagpenning utges högst med belopp som motsvarar skillnaden mellan det högsta belopp som får utgå enligt första–*tredje* styckena och ersättningen.

Föreslagen lydelse

Åtnjuter medlem med anledning av arbetslöshet fortlöpande ersättning från annan än erkänd arbetslöshetskassa, får dagpenning utges högst med belopp som motsvarar skillnaden mellan det högsta belopp som får utgå enligt första–*fjärde* styckena och ersättningen.

Prop. 1985/86: 150

Bil. 4

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1986. I fråga om försäkrad som före den 30 juni 1986 avslutat arbetsmarknadsutbildning eller yrkesinriktad rehabilitering för vilken statligt utbildningsbidrag har utgått gäller äldre föreskrifter.

2 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1973: 371) om kontant arbetsmarknadsstöd

Härigenom föreskrivs att 7 och 9 §§ lagen (1973: 371) om kontant arbetsmarknadsstöd¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 §

Med tid under vilken sökanden enligt 6 § skall ha utfört förvärvsarbete jämställs tid då sökanden

1. i enskilt hem vårdat åldring eller handikappad i sådan utsträckning att sökanden varit förhindrad att stå till arbetsmarknadens förfogande,

2. genomgått arbetsmarknadsutbildning eller yrkesinriktad rehabilitering för vilken statligt utbildningsbidrag utgått, *fullgjort värnplikt eller åtnjutit föräldrapenning enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring, i samtliga fall dock tillsammans högst två månader,*

3. haft semester, eller

4. eljest varit ledig av annan anledning än sjukdom, värnplikts-tjänstgöring eller barns födelse med helt eller delvis bibehållen lön.

2. genomgått arbetsmarknadsutbildning eller yrkesinriktad rehabilitering för vilken statligt utbildningsbidrag utgått,

3. *fullgjort värnplikt eller åtnjutit föräldrapenning enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring, i båda fallen dock tillsammans högst två månader,*

4. haft semester, eller

5. eljest varit ledig av annan anledning än sjukdom, värnplikts-tjänstgöring eller barns födelse med helt eller delvis bibehållen lön.

9 §²

Den som i minst 90 kalenderdagar under en ramtid av tio månader i anslutning till att han avslutat utbildning på heltid som omfattar minst ett läsår och som berättigar till studiesocialt stöd *eller arbetsmarknadsutbildning som omfattar minst fem månader*, stått till arbetsmarknadens förfogande som arbetssökande genom den offentliga arbetsförmedlingen eller förvärvsarbetat är berättigad till kontant arbetsmarknadsstöd utan att ha uppfyllt arbetsvillkoret. Vid bestämmande av ramtid inräknas inte tid då sökanden har varit hindrad att stå till arbetsmarknadens förfogande

Den som i minst 90 kalenderdagar under en ramtid av tio månader i anslutning till att han avslutat utbildning på heltid som omfattar minst ett läsår och som berättigar till studiesocialt stöd stått till arbetsmarknadens förfogande som arbetssökande genom den offentliga arbetsförmedlingen eller förvärvsarbetat är berättigad till kontant arbetsmarknadsstöd utan att ha uppfyllt arbetsvillkoret. Vid bestämmande av ramtid inräknas inte tid då sökanden har varit hindrad att stå till arbetsmarknadens förfogande på grund av sjukdom, värnpliktstjänstgöring, havandeskap el-

¹ Lagen omtryckt 1982: 433.

² Senaste lydelse 1984: 514.

Nuvarande lydelse

de på grund av sjukdom, värnpliktstjänstgöring, havandeskap eller vård av eget barn eller adoptivbarn som inte har fyllt två år.

Arbetslös som avses i 1 § 3 skall vid tillämpning av första stycket anses ha fullgjort arbetsvillkoret.

Föreslagen lydelse

ler vård av eget barn eller adoptivbarn som inte har fyllt två år.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1986. I fråga om sökande som före den 30 juni 1986 avslutat arbetsmarknadsutbildning eller yrkesinriktad rehabilitering för vilken statligt utbildningsbidrag har utgått gäller äldre föreskrifter.

**Industridepartementet:
Glesbygdsstöd till investeringar i
drivmedelsanläggningar**

Industridepartementet

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 16 april 1986

Föredragande: statsrådet Johansson

Anmälan till proposition med förslag till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1986/87, m. m.

Tolfte huvudtiteln

Glesbygdsstöd till investeringar i drivmedelsanläggningar

Mitt förslag: Om särskilda skäl föreligger får under perioden den 1 juli 1986–den 30 juni 1988 avskrivningslån till drivmedelsanläggningar i glesbygd lämnas med högst 75 % av den godkända kostnaden för investeringar som föranleds av övergången till blyfri bensin.

Bakgrund och skäl för mitt förslag: Enligt bestämmelserna i förordningen (1985: 619) om glesbygdsstöd kan avskrivningslån till drivmedelsanläggningar lämnas med högst 50 % av den godkända kostnaden för investeringen.

Riksdagen har beslutat om en övergång till blyfri bensin. I propositionen om skärpta avgasreningskrav för personbilar, m. m. (prop. 1985/86: 61, JoU 11, rskr. 101) hösten 1985 berördes kortfattat problemet med distribution av bensin i glesbygd. I propositionen konstaterades att det i glesbygd kan bli långa avstånd mellan bensinstationer som tillhandahåller blyfri bensin. Vidare noterades att kompletterande investeringar vid tankställen med endast en bensinpump kan behövas och att sådana kan stödjas med glesbygdsstöd. Slutligen anfördes att utvecklingen skulle följas med uppmärksamhet och eventuellt behov av ytterligare åtgärder studeras.

Distribution av bensin till konsumenterna i glesbygd sker ofta från bensinpump i anslutning till en lanthandel. I många fall finns där endast en pump, vilket vid en övergång till blyfri bensin gör det omöjligt att utan investeringar förse kunderna med dels blyad bensin för äldre bilar, dels blyfri bensin för nyinköpta bilar. Det bör tilläggas att bensinförsäljning i sig inte är särskilt lönsam för glesbygdshandlaren, utan att den är en service som erfordras för att de bilburna inte skall åka förbi butiken till annan ort och köpa bensin, vilket ofta leder till att även dagligvaror inhandlas där.

Konsumentverket hemställde i en skrivelse den 1 november 1985 att regeringen skulle överväga särskilda åtgärder för att motverka de olägen-

heter som kunde drabba konsumenterna i landets glest befolkade delar vid införandet av blyfri bensin och obligatoriskt skärpta krav på avgasrening för personbilar.

Konsumentverket bedömde att en stor andel av bensinanläggningarna i glesbygd saknar förutsättningar att själva bära de investeringskostnader som föranleds av övergång till blyfri bensin. Verket har i andra sammanhang tidigare föreslagit bl. a. att avskrivningslån skall kunna lämnas med högst 75% av investeringskostnaden om det finns särskilda skäl. Enligt verket kan det nu bli nödvändigt med ett sådant förhöjt investeringsstöd för att en acceptabel distributionsstruktur för bensin skall kunna upprätthållas i glesbygd. Samtidigt meddelades att verket hade påbörjat en inventering av drivmedelshandelns struktur i glesbygd för att bedöma investeringsbehovet.

Sveriges Livsmedelshandlarförbund anslöt sig i en skrivelse till regeringen den 21 november 1985 till konsumentverkets hemställan.

ICA-förbundet har i en skrivelse till regeringen den 31 januari 1986 hemställt att investeringsstödet till drivmedelsanläggningar i glesbygd ges en sådan storlek att erforderliga ombyggnader och kompletteringar kan ske. För ICA-butikerna bedömdes investeringsbehovet uppgå till ca 16 milj. kr.

Konsumentverket återkom i en skrivelse den 17 februari i år med den inventering av drivmedelsförsörjningen i glesbygd som tidigare aviserats. Det sammanlagda investeringsbehovet uppskattas till 24 milj. kr., medan det totala behovet av statligt stöd inte bedöms överstiga 14 milj. kr. Tidigare framlagda förslag om förhöjt glesbygdssöd upprepas liksom att erforderligt utrymme måste säkerställas inom ramen för anslaget C 4. Regionala utvecklingsinsatser m. m.

Av konsumentverkets inventering framgår att 60% av de studerade bensinanläggningarna var etablerade på orter som tidigare beviljats statligt stöd till kommersiell service. Det är således väsentligt att följderna av beslutet om övergång till blyfri bensin inte resulterar i försämrade överlevnadsmöjligheter för de hundratals butiker som fått glesbygdssöd. Särskilt angeläget är detta med hänsyn till att erforderliga investeringar i regel inte leder till annat än att den nuvarande försäljningsvolymen kan bibehållas. Således är möjligheten att förränta insatt investeringskapital i de flesta fall mycket begränsad. Möjlighet bör därför, enligt min mening, öppnas för att i sådana fall lämna förhöjt glesbygdssöd till nödvändiga kompletteringsinvesteringar. Givetvis skall – liksom hittills – förordningens generella bestämmelse gälla att stödet inte får vara större än som med hänsyn till övriga finansieringsmöjligheter och andra omständigheter fordras för att den åtgärd som åsyftas med stödet skall kunna genomföras.

Det är angeläget att snabbt få till stånd nödvändiga investeringar, och därmed ge glesbygdsvånarna rimlig åtkomst till blyfri bensin. Enligt min mening bör det förhöjda glesbygdssödet enbart kunna lämnas under en övergångstid, varför jag föreslår att det tillämpas under perioden den 1 juli 1986 – den 30 juni 1988.

Flera strategiskt belägna butiker i glesbygd har numera rustats upp med hjälp av glesbygdssöd. Förbrukningen av medel för sådana insatser inom

ramen för anslaget C 4. Regionala utvecklingsinsatser m. m. har därför minskat under senare år. Därmed bör ett visst ekonomiskt utrymme för nu nödvändiga investeringar i bensinanläggningar ha skapats. Eftersom det föreslagna förhöjda glesbygdsstödet dessutom inte gäller generellt, utan är en möjlighet om det finns särskilda skäl, bör medelsförbrukningen till följd av den föreslagna förändringen kunna rymmas inom nuvarande anslagsram.

Prop. 1985/86: 150
Bil. 5

Hemställan

Jag hemställer att regeringen föreslår riksdagen

att godkänna vad jag förordat om möjligheten att lämna förhöjt glesbygdsstöd till investeringar i drivmedelsanläggningar som för-
anleds av övergången till blyfri bensin.

Reviderad nationalbudget 1986

Reviderad nationalbudget för 1986

Prop. 1985/86: 150
Bil. 1.1

Förord

Den reviderade nationalbudget, som härmed läggs fram, beskriver den internationella och den svenska ekonomins utveckling t. o. m. 1986. Nationalbudgeten bygger på material från fackdepartement och olika verk och institutioner. Det huvudsakliga underlaget är konjunkturinstitutets prognos för 1986, vilken offentliggjordes i mars. Utredningsrådet har hörts, men dess ledamöter bär inte något ansvar för de bedömningar som görs i nationalbudgeten. Arbetet har letts av statssekreteraren Erik Åsbrink och departementsrådet Svante Öberg. Kalkylerna avslutades den 15 april 1986.

1 Sammanfattning

Nya förutsättningar

Konjunkturläget har förbättrats markant de senaste månaderna. Hösten 1985 framstod utsikterna för fortsatt produktionstillväxt som måttliga både internationellt och framför allt i Sverige. Nu har emellertid förutsättningarna ändrats. Oljepriset har halverats och dollarkursen har anpassats nedåt. För industriländerna väntas en förstärkning av tillväxten. I Sverige torde BNP-ökningen bli ungefär lika stark i år som i fjol, ca 2%.

I den preliminära nationalbudgeten antogs genomsnittspriset på importerad råolja bli 26 dollar per fat 1986. Prisnivån i december 1985 när kalkylerna avslutades var något högre. I början av april 1986 hade spotmarknadspriserna för vissa råoljekvaliteter fallit till under 10 dollar per fat. Det faktiskt registrerade priset på importerad råolja har emellertid legat högre och ett genomsnittspris på 15 dollar per fat 1986 har nu bedömts vara en rimlig utgångspunkt för föreliggande konjunkturprognos.

Dollarkursen har sjunkit från ca 7,70 kr. i december till drygt 7,40 kr. i början av april. Till grund för beräkningarna har lagts de valutakurser som gällde i februari 1986, vilka också överensstämmer väl med de kurser som gällde andra veckan i april efter kursjusteringarna inom EMS. Det innebär en genomsnittskurs för dollarn på 7,42 kr. 1986.

De sjunkande oljepriserna får en stimulerande inverkan på världsekonomin. Oljeprisfallet dämpar inflationen i de oljeimporterande länderna. Därigenom ökar den reala inhemska efterfrågan i dessa länder, vilket drar med sig import och ökar världsmarknadens tillväxt. I viss utsträckning motverkas dessa stimulerande effekter på världshandeln av en svagare utveckling i de oljeproducerande länderna. Dessutom kan den ökade efterfrågenivån i vissa länder komma att hållas tillbaka av finans- och penningpolitiska åtgärder i åtstramande riktning. Såvitt nu kan bedömas kommer detta emellertid bara att ske i liten utsträckning. Dessutom innebär den dämpade inflationen att finanspolitiken automatiskt blir mer expansiv. Nettoeffekten av oljeprisfallet blir därför en lägre inflation och en högre tillväxt i världsekonomin. Den stimulerande effekten på produktionen förstärks av att lönekostnaderna dämpas och att tilltron till fortsatt tillväxt ökar. Oljeprisfallet kan därigenom, om den lägre prisnivån blir bestående, komma att verka stimulerande på världsekonomin i åtminstone ett par år.

Dollarkursens anpassning nedåt har också en gynnsam effekt. Den begränsar åtminstone på något längre sikt obalanserna i utrikeshandeln mellan å ena sidan Förenta staterna och å andra sidan Förbundsrepubliken Tyskland och Japan. Anpassningen är ur denna synvinkel emellertid ännu otillräcklig och torde inte, även om den drivs längre, ensam kunna upphäva obalanserna.

BNP-tillväxten i OECD-området bedöms nu bli 3 1/4% 1986. I våra nordiska grannländer beräknas emellertid tillväxten bli svagare i år än i fjol. Detta och en svagare importtillväxt i Förenta staterna gör att även exportmarknaden för svenska bearbetade varor beräknas öka något långsammare i år eller med ca 5%. Inflationen i OECD-området beräknas falla till 3 1/2% 1986 och även arbetslösheten ser ut att kunna minska något.

Internationella förutsättningar

Prop. 1985/86: 150
Bil. 1.1

	1984	1985	1986
BNP i OECD, %	4,9	2,8	3 1/4
Konsumtpriser i OECD, % ¹	5,3	4,6	3 1/2
Arbetslöshet i OECD, %	8,4	8,3	8
Exportmarknadstillväxt, % ²	11,3	6,8	5,1
Världsmarknadspriser i nationella valutor, % ²	5,1	3,9	0,3
Dollarkurs i kr.	8,28	8,61	7,42
Råoljepris, dollar per fat	28	27	15

¹ KPI årsgenomsnitt

² Avser bearbetade varor. De vikter, som har tillämpats, avspeglar ländernas betydelse som avsättningsmarknad för svensk export av bearbetade varor.

När det gäller effekterna på den svenska ekonomin, kan man konstatera, att tillväxten stimuleras, sysselsättningen stiger, inflationen sjunker och bytesbalansen förbättras. Särskilt väsentligt är att möjligheterna ökar att uppnå höjda reallöner vid låga nominella löneökningar. Det bör noteras att den svenska ekonomins konkurrenskraft inte förbättras nämnvärt av de fallande oljepriserna, eftersom inflationen dämpas väsentligt även i några av våra viktigaste konkurrentländer. Däremot förbättras de svenska företagens situation genom att marknadstillväxten ökar.

Försörjningsbalans

Den privata konsumtionen beräknas öka med 2,7% 1986, dvs. i ungefär samma takt som i fjol, se tabell 1: 1. Det innebär att konsumtionsnivån höjs med närmare 7% mellan 1983 och 1986. Upprevideringen av konsumtionsprognosen från den preliminära nationalbudgeten är drygt 1 procentenhet och beror huvudsakligen på att inflationen nu beräknas bli lägre.

Till grund för den stigande privata konsumtionen ligger både ökade reallöner och ökade inkomstöverföringar. Sparkvoten har antagits bli oförändrad mellan åren. Det finns faktorer som talar för en ökning av sparkvoten, bl. a. att sparandet var osedvanligt lågt 1985, att realräntan är hög och att staten stimulerar hushållssparandet. Men det finns också faktorer som talar för en minskning av sparkvoten, särskilt de förbättrade möjligheterna att låna.

Den offentliga konsumtionen väntas öka med 1,3% 1986, dvs. i nästan samma takt som i fjol. Därvid förutses den kommunala konsumtionen fortsätta att öka med ca 2%. Kommunsektorns ekonomi är överlag god. Kommunernas inkomster beräknas öka med 8 1/2% 1986, likviditeten är god och den kommunala utdebiteringen minskade 1986 för första gången på 30 år. Skillnaderna mellan enskilda kommuner och landsting är emellertid stora. Den statliga konsumtionen väntas minska med ca 1% till följd av den restriktiva inriktningen av statens budgetpolitik.

Den ökade optimismen och den lägre räntenivån torde verka stimulerande på *investeringarna* i år. Näringslivets investeringar beräknas öka med närmare 4% 1986. Uppgången berör nästan alla delar av näringslivet. Industriinvesteringarna beräknas öka med ca 5% 1986 och därmed bli

Tabell 1:1 Försörjningsbalans

Prop. 1985/86: 150
Bil. 1.1

	Miljarder kr. löpande priser		Procentuell volymförändring	
	1985	1984	1985	1986
BNP	860,3	3,4	2,3	2,0
Import av varor och tjänster	282,0	4,7	7,5	6,7
Tillgång	1 142,3	3,7	3,5	3,2
Privat konsumtion	437,8	1,3	2,7	2,7
Offentlig konsumtion	238,3	2,0	1,5	1,3
Stat	64,7	0,3	-0,1	-0,9
Kommuner	173,6	2,7	2,1	2,1
Bruttoinvesteringar	163,2	3,9	6,5	1,9
Näringsliv	106,1	5,1	10,1	3,7
därav: industri	28,1	16,6	15,8	5,0
statliga affärsverk	12,3	-10,5	5,6	16,1
Statliga myndigheter	6,0	3,8	-8,6	-0,3
Kommunala myndigheter	15,8	-3,9	-1,8	-0,9
Bostäder	35,3	4,5	3,5	-1,6
Lagerinvesteringar ¹	-1,0	0,7	0,7	0,3
Export av varor och tjänster	303,9	6,5	2,8	5,3
Användning	1 142,3	3,7	3,5	3,2

¹ Förändringstalet avser förändring i lagerinvestering i procent av föregående års BNP.

närmare 45 % högre än 1982. Inom de statliga affärsverken svarar statens vattenfallsverk, televerket och statens järnvägar för betydande ökningar. Bostadsbyggandet beräknas komma att öka de närmaste åren till följd av stigande realinkomster, sänkt ränte- och oljeprisnivå, minskning i antalet outhyrda lägenheter m. m. Antalet påbörjade lägenheter beräknas öka till 32 000 i år. Till följd av ett osedvanligt litet antal igångsatta lägenhetsbyggen i slutet av förra året och i början av 1986 beräknas bostadsinvesteringarna emellertid volymmässigt minska något i år. Minskningar förutses även för handelsflottans och de offentliga myndigheternas investeringar. De totala investeringarna beräknas öka med ca 2 % 1986.

Den förväntade *lageruppbbyggnaden* 1985 uteblev i stort sett. Ändå gav lagerrörelserna ett betydande positivt bidrag till den totala användningen till följd av lageravvecklingen året innan. För 1986 förutses en begränsad lageruppbbyggnad innebärande svagt minskande lagerkvoter i industri och handel. Lageromslaget beräknas till 0,3 % av BNP.

Exporten beräknas öka med ca 5 % 1986. Denna prognos innefattar en fortsatt långsam förlust av marknadsandelar för exporten av bearbetade varor till OECD-området. Detta motverkas av återtagande av andelar i övriga länder. Övrig varuexport minskade 1985, medan en ökning förutses 1986. Den totala exporten väntas därmed öka snabbare i år än i fjol. *Importen* beräknas öka med knappt 7 % 1986, vilket är en något långsammare importökning än 1985. Genom priset på råolja och petroleumprodukter väntas värdet av varuimporten bli i stort sett oförändrat mellan 1985 och 1986 i löpande priser.

Med dessa förutsättningar skulle bruttonationalprodukten (BNP) öka med ca 2 % 1986. Det innebär att BNP-tillväxten för fjärde året i rad når upp till en nivå, som är förenlig med långsiktig resurstillväxt och successiv

anpassning till fullt resursutnyttjande. I förlängningen innebär detta att möjligheterna ökar att i enlighet med 1984 års långtidsutredning nå full sysselsättning och samhällsekonomisk balans i slutet av 1980-talet.

När det gäller tillväxtens sammansättning under fyraårsperioden 1982–1986 beräknas kapitalbildningen ha svarat för ca 60%, se nedanstående tablå. På längre sikt är det ungefär vad som krävs för att nå balans enligt långtidsutredningen. Det kan jämföras med att kapitalbildningen svarade för endast ca 10% av tillväxten under perioden 1970–1982. Det har emellertid skett en klar förskjutning mot konsumtion de senaste två åren. Medan konsumtionen bara svarade för ca 10% av den totala produktionsökningen 1982–1984, beräknas konsumtionsandelen bli ca 75% 1985 och ca 85% 1986. Detta senare är en klart starkare inriktning på konsumtion än vad som kan bedömas vara långsiktigt förenligt med en utveckling mot balans i den svenska ekonomin, men får ses mot bakgrund av att särskilt den privata konsumtionen under en längre period har utvecklats svagt.

BNP-tillväxt 1970–1986

Årlig procentuell volymförändring och bidrag därtill

	1970– 1982	1982– 1986	1983	1984	1985	1986
BNP	1,7	2,5	2,4	3,4	2,3	2,0
Bidrag från:						
– konsumtion	1,5	1,0	–0,7	1,2	1,7	1,7
-- kapitalbildning ¹	0,2	1,5	3,1	2,2	0,6	0,3

¹ Bruttoinvesteringar, lagerinvesteringar och nettoexport.

Arbetsmarknad

Arbetsmarknadsläget har förbättrats kraftigt de senaste åren. Sysselsättningen ökade med 36 000 personer 1984 och 44 000 personer 1985. Arbetslösheten har reducerats från nästan 4% i mitten av 1983 till under 3% i början av 1986 (säsongrensade tal). Denna sysselsättningsökning och dämpning av arbetslösheten har uppnåtts trots att de arbetsmarknadspolitiska insatserna har reducerats. Internationellt sett är detta en mycket bra utveckling. Arbetslösheten i OECD-området är i genomsnitt ca 8%, i många länder betydligt högre.

En fortsatt sysselsättningsökning förutses i år, dock i långsammare takt än i fjol. Antalet sysselsatta beräknas öka med ca 30 000 personer 1986. Även arbetsutbudet väntas öka något långsammare än i fjol. Arbetslösheten beräknas kunna hållas på en säsongrensat oförändrad nivå under loppet av året, trots minskade arbetsmarknadspolitiska insatser i form av beredskapsarbeten m. m. Mellan årsgenomsnitten 1985 och 1986 torde arbetslösheten minska något.

Priser och löner

Prisökningarna har de senaste åren varit högre i Sverige än i andra industriländer. Under senare tid har emellertid inflationen dämpats betydligt i

Sverige, från 8,1 % i december 1984 till 4,3 % i mars 1986 (KPI-ökning de senaste tolv månaderna t. o. m. den angivna månaden). Prisökningarna under loppet av 1986 beräknas stanna vid drygt 2 %. Det skulle innebära att inflationen under 1986 anpassades ned mot OECD-genomsnittets.

Man bör emellertid hålla i minnet att i OECD-området ingår några, främst sydeuropeiska, länder med höga inflationstal, vilka drar upp OECD-genomsnittet. Jämförs Sverige med 14 OECD-länder sammanvägda med hänsyn till ländernas betydelse som konkurrenter torde inflationen i Sverige även i år överstiga utlandets. I Förbundsrepubliken Tyskland och Japan beräknas inflationen bli 1 % eller därunder i år.

En väsentlig orsak till att inflationen sjunker i Sverige är att de internationella prisstegringarna har dämpats och framför allt att oljepriserna har fallit under de senaste månaderna. Dessutom har de inhemska kostnadsfaktorerna utvecklats gynnsamt. Inflationens karaktär av självgenererande process medför att den minskade inflationen, även om den initieras av lägre utländska prissteningar, torde få dämpande effekter på pris- och löneökningarna både under detta år och nästa år.

Som grund för prognoserna för 1986 ligger en löneökningstakt i näringslivet i enlighet med de avtal, som nyligen har slutits. För den offentliga sektorn har, i avsaknad av nya löneavtal, beräkningsmässigt utgått från den löneökning, som följer av tidigare slutna avtal. Beräknad på detta sätt stiger den genomsnittliga timlönen med ca 6 % 1986. Detta är en lägre ökningstakt än under senare år, men ändå högre än i våra konkurrentländer. Den reala timlönen före skatt beräknas stiga med i genomsnitt ca 2 % 1986.

Bytesbalans

Bytesbalansen försämrades 1985 till följd av en kraftig efterfrågeökning och vissa tillfälliga faktorer, främst en ökning av nettoimporten av råolja och petroleumprodukter. Efter att ha uppvisat ett mindre överskott 1984 beräknas nu underskottet ha blivit 9 miljarder kr. 1985.

Främst genom de fallande oljepriserna förbättras balansen mot utlandet i år. Bytebalansen beräknas uppvisa ett överskott på ca 3 miljarder kr. 1986, en förbättring med över 12 miljarder kr. från i fjol.

Tabell 1:2 Bytesbalans

Miljarder kr., löpande priser

	1983	1984	1985	1986
Export av varor	210,5	242,5	260,0	271,1
Import av varor	200,4	217,9	244,0	243,5
Handelsbalans	10,1	24,6	16,0	27,6
Korrigeringspost ¹	-3,0	-3,7	-3,6	-3,2
Tjänstebalans	9,3	9,4	9,5	7,2
Transfereringsnetto	-23,6	-27,1	-31,3	-28,2
Bytesbalans	-7,2	3,2	-9,4	3,4

¹ Korrigeringspost av handelsstatistiken till att överensstämja med nationalräkenskaper.

Till förbättringen av bytesbalansen bidrar också dollarkursens nedgång mellan 1985 och 1986. Denna nedgång förstärker de svenska företagens konkurrenskraft, minskar priserna på importerade varor prissatta i dollar och reducerar ränteutgifterna för utlandsskulden.

Finansiell balans

Ett väsentligt led i den ekonomiska politiken de senaste åren har varit att återupprätta finansiell balans i den svenska ekonomin. Ambitionerna har kommit till uttryck i de långsiktiga mål statsmakterna har uttryckt om att uppnå ett överskott i den offentliga sektorns finansiella sparande och i bytesbalansen. Avsikten är att uppnå ett sparande i den svenska ekonomin, som är tillräckligt stort för att finansiera en investeringsnivå, som är förenlig med stabil tillväxt och full sysselsättning. Ett omfattande sparande är också en förutsättning för att räntenivån skall kunna hållas nere och för att på längre sikt kunna avskärma Sverige från inflationsimpulser utifrån.

De senaste åren har den offentliga sektorns finansiella sparande förbättrats kraftigt från ett underskott på 40 miljarder kr. 1982 till ett beräknat underskott på 10 miljarder kr. 1986. Till största delen är det reduktionen av statens budgetunderskott som svarat för förbättringen. Statens budgetunderskott beräknas bli 48 miljarder kr. 1986. Huvudsakligen väntas detta kunna finansieras genom företagens insättningar på olika konton i riksbanken, bankernas kassakravsmedel och upplåning från hushållen.

Företagens lönsamhet och bruttosparande har stigit väsentligt de senaste åren. Emellertid har även investeringar inkl. lager ökat kraftigt, varför det finansiella sparandet beräknas ha minskat fram till 1985. För 1986 förutses en fortsatt god lönsamhet och en viss ökning av företagens finansiella sparande. Hushållens sparande beräknas bli fortsatt lågt 1986.

Bytesbalansen har förbättrats från ett underskott på 22 miljarder kr. 1982 till ett beräknat överskott på 3 miljarder kr. 1986. Förbättringen av bytesbalansen riskerar emellertid att dölja det förhållandet, att det på något längre sikt krävs en fortsatt utbyggnad av den exporterande och importkonkurrerande delen av näringslivet. För det första är en stor del av förbättringen av bytesbalansen i år en konsekvens av fallet i oljepriser, men stor osäkerhet råder ännu om den framtida nivån på oljepriserna. För det andra förhindras en fortsatt försämring av den svenska konkurrenskraften bara av en effektiv depreciering av den svenska kronan både 1985 och 1986, en följd av dollarkursens nedgång och vissa rörelser i valutakursindex. Pris- och löneökningarna i Sverige har ännu inte anpassats ned till takten i våra konkurrentländer. För det tredje måste den inhemska efterfrågenivån fortfarande höjas väsentligt för att ett fullt resursutnyttjande skall kunna uppnås.

Slutsatsen är således att den finansiella balansen har förbättrats påtagligt de senaste åren, men att en balanserad situation ännu inte har uppnåtts. Än återstår mycket innan ett permanent överskott har etablerats i den offentliga sektorns sparande och innan näringslivet har utvecklats så att ett strukturellt överskott kan nås i bytesbalansen.

Effekter av olika oljeprisantaganden

I detta appendix redogörs för de samhällsekonomiska effekterna av ändrade oljepriser. Analysen visar hur prognoserna för några centrala variabler påverkas av en sänkning av det genomsnittliga råoljepriset under 1986 med 5 dollar per fat. Analysen avser också att belysa effekterna av den oljepris-sänkning som faktiskt ägt rum.

Först behandlas effekterna på den internationella ekonomin och en känslighetsanalys görs avseende förändringar i vissa nyckeltal för OECD-området. Därefter följer kalkyler avseende den svenska ekonomin. Underlaget för beskrivningen är de beräkningar som konjunkturinstitutet har gjort av utvecklingen vid råoljepriser på 20 dollar resp. 15 dollar per fat.

Effekter på världsekonomin

Utbudsöverskott av olja på de internationella marknaderna, svag efterfrågetillväxt samt ökade svårigheter för de oljeproducerande länderna att enas om produktionsbegränsningar har medfört att oljepriserna fallit kraftigt. Det genomsnittliga råoljepriset på spotmarknaden har sjunkit från 26 dollar per fat under senare delen av 1985 till ca 10 dollar per fat i början april 1986.

Att prognosticera utvecklingen på oljemarknaden är svårt. En allmän bedömning är dock att oljepriserna inte kommer att stiga brant inom den närmaste framtiden. Ett skäl är att marginalkostnaden för icke OPEC-ansluten produktion fortfarande ligger under marknadspriset. Ett annat är att oljeefterfrågan har en låg priselasticitet, vilket innebär att ett prisfall inte ger någon stor omedelbar konsumtionsökning. På längre sikt är emellertid prisutvecklingen mycket svår att förutse.

Effekterna på världsekonomin av den oljeprissänkning som ägt rum är starkt beroende av hur priser och löner i industriländerna påverkas, hur finans- och penningpolitiken utformas i dessa länder och hur de oljeproducerande ländernas import utvecklas. De lägre oljepriserna torde dämpa priserna mer än lönerna under 1986. Därigenom stiger realinkomsterna och den inhemska efterfrågan i de oljeimporterande länderna.

Den ökade efterfrågan kommer i vissa industriländer att neutraliseras av finanspolitiska åtgärder men de flesta länder avstår sannolikt från sådana. Därtill kommer att finanspolitiken automatiskt blir mer expansiv när inflationen sjunker eftersom de offentliga utgifterna i högre utsträckning än inkomsterna är nominellt fixerade. Nettoresultatet torde bli att finanspolitiken inte neutraliserar utan i stället t. o. m. förstärker den ökade efterfrågan. Penningpolitikens inriktning är svårare att förutse. En sänkning av räntenivån som följd av fallande oljepriser förefaller sannolik.

Lägre oljepriser innebär kraftiga inkomstomfördelningar mellan olika länder och länderområden. De oljeproducerande ländernas exportintäkter reduceras mycket kraftigt och de måste då anpassa importen därefter.

Importnedskärningarna i de oljeproducerande länderna drabbar industriländernas export. Sverige exporterar dock en mindre andel av den totala exporten (5%) till OPEC-länderna än vad de flesta OECD-länder gör. De icke OPEC-anslutna oljeproducerande länderna Norge och Storbritannien, som är två av Sveriges viktigaste exportmarknader, har sannolikt långsammare anpassningsmekanismer till de minskade exportinkomsterna.

Öst-västhandeln kommer att beröras negativt av oljeprisfallet. I Sovjet svarar oljeexporten för hälften av landets inkomster i utländsk valuta och där står knappast någon annan möjlighet att finna än att kraftigt skära ner importen. De oljeproducerande ländernas neddragning av importen motverkar i viss utsträckning de positiva effekterna på världshandeln men nettoeffekten på exportmarknadstillväxten blir ändå positiv.

I tabell 1 redovisas effekterna på tillväxt och inflation i OECD-området samt på världshandelns utveckling om råoljepriset sänks med 5 dollar per fat. Nettoeffekten på BNP-tillväxten i OECD-området har uppskattats till drygt 1/4%. Denna bedömning, som har gjorts av konjunkturinstitutet, stämmer väl överens med de studier som har gjorts av bland andra OECD-sekretariatet. Den internationella inflationen, räknat som världsmarknadsprisutvecklingen för bearbetade varor, dämpas med 0,6%. Marknadstillväxten för svensk export av bearbetade varor beräknas öka med 0,5%. Därvid förutses en ökning på 0,7% i OECD-områdets handel och en dämpning av OPEC- och statshandelsländernas import.

Tabell 1 Marginaleffekter på vissa nyckeltal för OECD-området vid en genomsnittlig råoljeprissänkning på 5 dollar per fat 1986

Procent

BNP-utveckling	0,3
Marknadstillväxten för svensk export av bearbetade varor	0,5
Världsmarknadspriser i nationella valutor	-0,6

Effekter på Sveriges ekonomi

I det föregående har översiktligt beskrivits effekterna av ett oljeprisfall på inkomstbildningen i andra länder och därmed på exportmarknadstillväxten. För Sveriges del kan man då räkna med en ökning av exportmarknadstillväxten med 0,5%. Det är emellertid troligt att exporten av bearbetade varor, med det kapacitetsläge som väntas råda 1986, inte stiger lika mycket på grund av flaskhalsproblem i vissa expansiva branscher. Effekten på exportvolymen av bearbetade varor har med hänsyn till detta uppskattats till 0,3%.

Oljeprisfallet sänker industrins kostnader dels genom lägre energikostnader, dels genom den lägre allmänna prisnivån i omvärlden. Anpassningen av produktpriserna till de lägre oljepriserna sker emellertid sannolikt med en viss eftersläpning. Om så är fallet kommer en del av prissänkningen på råolja att tillfälligt stanna kvar i företagssektorn i form av högre vinster. Till detta kommer att lägre oljepriser innebär högre aktivitetsnivå och sannolikt även mer positiva framtidsförväntningar. Båda faktorerna torde verka stimulerande på investeringarna. Det skall här understrykas

att konkurrenskraften inte förbättras då även konkurrentländerna får lägre kostnader. Exportmarknadstillväxten är dock såpass kraftig att situationen för företagen på världsmarknaden blir förbättrad jämfört med tidigare. Den ökade aktivitetsnivån i ekonomin beräknas medföra en sysselsättningsökning på ca 0,1 %, motsvarande drygt 4000 personer.

I tabell 2 redovisas effekterna under 1986 på försörjningsbalansen och vissa nyckeltal i den svenska ekonomin av en sänkning av det genomsnittliga importpriset på råolja med 5 dollar per fat. I bilagan till kompletteringspropositionen rörande svensk ekonomi 1987–1989 analyseras de samhälls-ekonomiska konsekvenserna på något längre sikt om priset på råolja stiger till 25 dollar per fat.

Tabell 2 Marginaleffekter på försörjningsbalans m.m. 1986 vid en genomsnittlig råoljeprissänkning på 5 dollar per fat

Procent

Försörjningsbalans

Bruttonationalprodukt	0,2
Import av varor och tjänster	1,0
Tillgång	0,4
Privat konsumtion	0,5
Offentlig konsumtion	0,0
Bruttoinvesteringar	0,4
Lagerinvesteringar	0,1
Export av varor och tjänster	0,5
Användning	0,4

Nyckeltal

Konsumentprisindex	
– dec–dec	–0,8
– årsgenomsnitt	–0,5
Bytesbalans, miljarder kr.	3,2

Som framgår av tabellen ger sänkta priser på råolja en positiv effekt på efterfrågan. Detta leder till en högre import. Efterfrågeökningen riktar sig även mot inhemsk produktion. Den ökade efterfrågan beräknas resultera i en 0,2 % högre BNP. Att BNP-ökningen i Sverige beräknas bli lägre än i OECD-området beror till stor del på de tidigare nämnda flaskhalsproblemen i några expansiva branscher. Av de olika försörjningsbalanskomponenterna är det importen som påverkas mest. Såväl export- som importpriser påverkas av sänkta kostnader. Priserna på varuexporten beräknas sjunka med ca 1 %; priserna på varuimporten beräknas bli ca 3 % lägre. I dessa tal inkluderas sänkta priser på råolja och petroleumprodukter. Trots att importen volymmässigt ökar mer än exporten innebär det förbättrade bytesförhållandet att bytesbalansen förstärks avsevärt. Ett oljeprisfall på 5 dollar per fat beräknas förbättra bytesbalansen med 3,2 miljarder kr. under 1986.

Inhemska sektorer kan tillgodogöra sig de lägre oljepriserna på olika sätt. Om man inom företagssektorn låter oljeprisfallet slå igenom på produktpriserna kommer hushållen att tillgodogöra sig största delen av oljeprissänkningen genom lägre priser. Hushållens reala köpkraft ökar då i motsvarande mån. I den utsträckning hushållen väljer att spara sina ökade

realinkomster höjs sparkvoten, och detta verkar dämpande på efterfrågeökningen. Effekten på KPI av en oljeprissänkning är beroende av hastigheten och styrkan hos genomslagskraften av det lägre oljepriset. I dessa kalkyler beräknas prisstegringstakten under loppet av 1986 sjunka med ytterligare 0,8%. Därvid har hänsyn tagits till dels de direkta effekterna på KPI av sänkta priser på bensin och eldningsolja, dels vissa av de indirekta prisdämpande effekterna via sänkta kostnader i företag som förbrukar olja och bensin. Enbart sänkningen av priset på bensin och eldningsolja motsvarande de lägre världsmarknadspriserna uppskattas sänka KPI med ca 0,4% via de KPI-vikter som anger hur stor del av hushållens konsumtion som dessa båda produkter svarar för.

Under 1985 var det genomsnittliga importpriset på råolja 27 dollar per fat. Prisfallet mellan 1985 och 1986, på 12 dollar per fat beräknas, om denna kalkyl extrapoleras, höja BNP med 0,5%, förbättra bytesbalansen med knappt 8 miljarder kr. samt sänka inflationstakten med 1,2% (KPI årsgenomsnitt).

2 Den internationella utvecklingen

2.1 Allmän översikt

Sedan den preliminära nationalbudgeten har förutsättningarna för den internationella ekonomiska utvecklingen förändrats i vissa viktiga avseenden. Den mest betydelsefulla förändringen är det hastiga fall i oljepriset som ägt rum de senaste månaderna. Men även när det gäller växelkurser och räntor har utvecklingen gått i en riktning som till övervägande del innebär bättre förutsättningar för en snabbare ekonomisk tillväxt och lägre inflation under 1986.

Betingelserna för utvecklingen under 1986 måste emellertid också bedömas mot bakgrund av att den ekonomiska tillväxten i industriländerna blev långsammare än väntat 1985. Ökningstakten i BNP för OECD-länderna sammantagna dämpades från strax under 5% 1984 till ca 2 3/4% 1985 och blev därmed omkring en halv procentenhet lägre än vad som väntades i t. ex. den reviderade nationalbudgeten för ett år sedan. Flera av de balansbrister som kännetecknat den ekonomiska utvecklingen under senare år kom därmed snarast att förstärkas. Underskotten i Förenta staternas federala budget och bytesbalans vidgades ytterligare i fjol. Överskottet i den japanska bytesbalansen fortsatte att stiga. Arbetslösheten planade ut för hela OECD-området, men fortsatte att gå upp för Europa. Protektionis-

Tabell 2:1 Bruttonationalproduktens utveckling i vissa OECD-länder
Årlig procentuell förändring

	Andel av OECD- områdets totala BNP i % ¹	1984	1985 ²	1986 ²
<i>De sju stora länderna</i>				
Förenta staterna	45,4	6,9	2,5	3 1/4
Japan	15,4	5,1	4,3	3 1/2
Förbundsrepubliken Tyskland	7,2	2,7	2,5	3 3/4
Frankrike	5,9	1,6	1,1	2 1/2
Storbritannien	5,1	2,6	3,0	2 1/2
Italien	4,2	2,6	2,3	3
Kanada	4,0	5,0	4,4	4 1/4
<i>Norden</i>				
Danmark	0,7	3,9	3,0	2 1/2
Finland	0,6	3,0	2,8	2
Norge	0,7	3,8	4,4	2 1/2
Sverige	1,2	3,4	2,3	2
<i>Vissa andra OECD-länder</i>				
Belgien	0,9	1,3	1,5	1 1/2
Nederländerna	1,4	1,7	2,1	2
Schweiz	1,1	2,1	3,8	3
Österrike	0,8	1,9	2,7	2 1/2
OECD-Europa	33,2	2,4	2,2	2 3/4
OECD-totalt	100,0	4,9	2,8	3 1/4

¹ 1985 års BNP, löpande priser och växelkurser.

² Finansdepartementets bedömningar.

Tabell 2:2 Konsumentprisernas utveckling i vissa OECD-länder
 Procentuell förändring mellan årsgenomsnitt

	1984	1985	1986 ¹
<i>De sju stora länderna</i>			
Förenta staterna	4,3	3,5	3 1/2
Japan	2,2	2,1	1
Förbundsrepubliken Tyskland	2,4	2,2	1/2
Frankrike	7,4	5,8	3 1/2
Storbritannien	5,0	6,1	4
Italien	10,8	9,2	5
Kanada	4,3	4,0	3 3/4
<i>Norden</i>			
Danmark	6,3	4,7	2 1/2
Finland	7,0	5,9	3
Norge	6,2	5,7	5 1/2
Sverige	8,0	7,4	3 1/2
<i>Vissa andra OECD-länder</i>			
Belgien	6,3	4,9	2
Nederländerna	3,3	2,3	1/2
Schweiz	3,0	3,4	1
Österrike	5,6	3,2	1 3/4
OECD-Europa	7,4	6,6	4
OECD-totalt	5,3	4,5	3 1/2

¹ Finansdepartementets bedömningar.

tiska åtgärder vidtogs i oförminskad omfattning. Även världshandelns ökningstakt bromsades upp till ca 3% 1985 jämfört med närmare 9% året dessförinnan. Detta drabbade särskilt u-ländernas export. Skuld tjänstbetalningarna kom därmed att ta i anspråk en än större andel av u-ländernas exportintäkter.

I den prognos för den internationella utvecklingen under 1986 som ligger till grund för kalkylerna i denna reviderade nationalbudget förutses BNP för OECD-området totalt öka med 3 1/4%. Detta är en upprevidering med 1/2 procentenhet sedan den preliminära nationalbudgeten, vilket i huvudsak motsvarar den beräknade effekten av lägre oljepriser. (Se vidare nedan.) Även för Västeuropa har tillväxtprognosen justerats upp med 1/2 procentenhet, till 2 3/4%. Tillväxten bedöms på de flesta håll bli något mindre investeringsinriktad än de senaste åren. Den förstärkta tillväxten medger en viss minskning av arbetslösheten som dock för Västeuropa i genomsnitt fortfarande beräknas ligga omkring 11%.

Inflationen förutses i genomsnitt för hela OECD-området bli 3 1/2% under 1986 och i vissa betydelsefulla länder t. o. m. 1% eller därunder. Framst är det lägre importpriser som drar ned inflationstakten, men den inhemska kostnadsutvecklingen i industriländerna bedöms fortsätta att sakta av även 1986. Även vid långsammare ökning i de nominella lönerna beräknas dock en reallöneökning om drygt 1 1/2% komma till stånd, vilket är den största uppgången sedan 1979. Sannolikt innebär detta en viss försvagning av företagets vinstsituation 1986. De externa obalanserna i industriländerna förvärras något i löpande priser, framst till följd av utvecklingen av export- och importpriserna efter inträffade växelkursför-

Tabell 2:3 Arbetslöshet i några OECD-länder

Procent av arbetskraften, årsgenomsnitt, standardiserade definitioner

	1984	1985	1986 ¹
Förenta staterna	7,4	7,1	7
Japan	2,7	2,6	2 ³ / ₄
Förbundsrepubliken Tyskland	8,5	8,6	8
Frankrike	9,7	10,1	10
Storbritannien	13,0	13,2	13
Danmark ²	10,0	9,0	8
Finland	6,1	6,2	6 ¹ / ₂
Norge	3,0	2,5	2 ¹ / ₂
Sverige	3,1	2,8	2 ³ / ₄
OECD-Europa	10,8	11,0	11
OECD-totalt	8,2	8,1	8

¹ Finansdepartementets bedömningar.² Nationell definition.

ändringar. I Förenta staterna förutses sålunda underskottet i bytesbalansen stiga till motsvarande ca 3 1/2 % av BNP, medan överskotten i Japan och Förbundsrepubliken Tyskland beräknas öka till ca 5 1/2 resp. 4 % av BNP.

Tillväxten i u-länderna bedöms bli endast obetydligt snabbare än under fjolåret, eller strax över 3 % 1986. Förutsättningarna skiljer sig åt väsentligt mellan olika länder. Priserna på råvaror exkl. olja förutses fortsätta att gå ned i reala termer. Den totala världshandeln beräknas få ett visst uppsving som dock dämpas av en omfattande neddragning av importen i de oljexporterande länderna och en återhållsam importtillväxt i övriga u-länder. För bearbetade varor beräknas världshandeln öka med omkring 4 % 1986, vilket är en något lägre tillväxttakt än 1985.

Utvecklingen på oljemarknaden får en avgörande betydelse för den allmänna ekonomiska tillväxten under 1986. Under andra halvåret 1985 ökade råoljeutvinningen inom OPEC-området med mer än 25 %. Huvuddelen av tillskottet härrörde från Saudiarabien. I och med att efterfrågan ökade säsongsmässigt under hösten och marknadens förväntningar var inriktade på stabila priser, kunde världsmarknadspriset ändå upprätthållas. Det började falla först mot slutet av fjolåret när det började stå klart att OPEC-länderna hade större intresse av att söka öka sina marknadsandelar

Tabell 2:4 Bytesbalanssaldo i några OECD-länder

Miljarder dollar

	1984	1985	1986 ¹
Förenta staterna	-107	-119	-140
Japan	35	49	75
Förbundsrepubliken Tyskland	6	13	25
Frankrike	- 1	1	5
Storbritannien	1	5	0
OECD-Europa	11	21	45
OECD-totalt	- 69	- 59	- 30

¹ Finansdepartementets bedömningar.

än att försvara det rådande oljepriset. Det prisfall som därefter följt har återfört oljepriset i reala termer till en nivå under den som rådde före den snabba uppgången 1979.

OPEC:s strävan att konkurrera ut andra producentländer och samtidigt stimulera efterfrågan torde realistiskt räknat kräva en ganska lång tid för att förverkligas, i och med att den förutsätter förändringar i kapitalutrustningen både på utvinnings- och på förbrukningssidan. Vid vilket pris som jämvikt kan etableras under denna anpassningsperiod är mycket osäkert, och innan läget på oljemarknaden stabiliserats kan betydande prisfluktuationer komma att ske. Mot bakgrund av prisutvecklingen på världsmarknaden fram till början av april har det bedömts rimligt att basera kalkylerna i den reviderade nationalbudgeten på att priset på råolja för import till Sverige i genomsnitt under 1986 kommer att uppgå till 15 dollar/fat.

Jämfört med 1985 innebär detta nära nog en halvering av världsmarknadspriset på råolja. Det beräknas medföra att den allmänna prisnivån blir ca 1 procentenhet lägre än om oljepriset varit oförändrat. De sålunda ökade realinkomsterna stimulerar i första hand den privata konsumtionen, vilket väntas föranleda att såväl produktionen som importen i industriländerna blir större än eljest.

Totalt sett beräknas den genomsnittliga BNP-tillväxten i industriländerna bli ca 1/2 procentenhet större 1986 till följd av oljeprisfallet. Den beräknade tillväxteffekten varierar mellan enskilda länder som följd av skillnader i energiförsörjning, geografisk fördelning av exporten etc. Även länder som Norge och Storbritannien beräknas kunna dra viss nytta av fallande oljepriser. För industriländerna sammantagna beräknas oljeimporten förbilligas med ca 40 miljarder dollar och bytesbalansen förbättras netto med 25 à 30 miljarder dollar. Jämfört med 1985 innebär detta att bytesbalansunderskottet halveras.

Flertalet länder har hittills valt att släppa fram huvuddelen av den stimulans till ekonomin som oljeprisfallet utgör. Tillväxten i OECD-området var dessförinnan snarast på väg att plana ut och i behov av extra stimulans. Restriktionerna på utbudssidan synes i stort sett vara av begränsad betydelse för den extra tillväxt som oljeprisfallet beräknas kunna ge upphov till. Ett särskilt problem kunde vara de senaste årens långsamma tillväxt av kapitalstocken i industrin, inte minst i Västeuropa. Vissa beräkningar av den potentiella tillväxten under senare år tyder dock på att kapacitetsreserven ökat i flera stora länder i Västeuropa, såsom Förbundsrepubliken Tyskland, Frankrike och Italien.

För de oljeexporterande länderna i Mellersta östern motsvarar inkomstbortfallet till följd av det halverade oljepriset mer än 5% av BNP. En betydande minskning av importen till dessa länder måste därför förutses, vilket reducerar oljeprisfallets stimulanseffekt på världshandelns tillväxt. För övriga länder spelar oljeexporten inte fullt lika stor roll i ekonomin, men flera av dessa har i stället en svår finansiell situation i utgångsläget. Situationen i skuldtyngda länder som t. ex. Mexiko, Venezuela och Indonesien torde därför komma att förvärras och utgöra ett potentiellt hot mot stabiliteten i det internationella kreditsystemet.

Till de mera betydelsefulla förändringar som inträffade i världsekonomin under 1985 hör utvecklingen på växelkursområdet, i första hand den omfattande depreciering av dollarn som skedde. De samordnade aktioner mellan de fem största industriländerna som genomfördes under hösten spelade en viktig roll för att åstadkomma dessa förändringar. Från september 1985 fram till mars 1986 deprecierades dollarn med mer än 20% mot både D-marken och yenen. I effektiva termer tappade dollarn under samma tid nära 15% av sitt värde, medan D-marken effektivt apprecierades med ca 10% och yenen med ca 25%. Vissa uppskattningar tyder dock på att dollarn fortfarande är övervärderad med mellan 10 och 15%. Hur denna återstående anpassning kan komma till stånd och hur snabbt den kan ske får stor betydelse för de ekonomisk-politiska reaktionerna i framför allt Förenta staterna. Ett hastigt ras i dollarkursen betyder ökade inflationsrisker i Förenta staterna vilket kan framkalla en åtstramning av penningpolitiken.

En fortsatt gradvis anpassning av växelkurserna skulle göra det lättare att undvika åtstramningar som kan återverka på den ekonomiska tillväxten. Ett uttalat syfte med samarbetet mellan de fem största industriländerna är att möjliggöra en god ekonomisk tillväxt utanför Förenta staterna, vilket skulle göra det lättare att avhjälpa de amerikanska obalanserna. I denna del har samarbetet hittills inte lett till några mera omfattande förändringar i finanspolitiken i Förbundsrepubliken Tyskland och Japan, vilka främst ansetts ha utrymme för sådan stimulans. Den redan tidigare planerade tyska skattereformen har dock genomförts och tillväxten synes vara på väg att förstärkas. Japan har vidtagit vissa begränsade åtgärder för att förbättra den inhemska efterfrågetillväxten och förbereder enligt uppgift ytterligare åtgärder, men det är ovisst vilken omfattning dessa kan få.

Samordningen mellan industriländerna på det penningpolitiska området har varit mer framgångsrik, och mer eller mindre gemensamma reduktioner av räntnivån har kunnat genomföras. Den japanska räntan måste höjas i slutet av oktober 1985 för att understödja en fortsatt yen-appreciering, men sedermera har yen-räntan successivt fallit och den allmänna tendensen bland de internationella valutorna är i riktning mot lägre räntor. De främsta undantagen är pund, lire och kanadensiska dollar. Den korta räntan i Förenta staterna har gått ned och medgivit en gradvis depreciering av dollarn. Penningpolitiken har där givits en flexibel utformning. Ännu 1986 beräknas dock det amerikanska bytesbalansunderskottet fortsätta att stiga, och en ökande del därav måste finansieras genom att attrahera kapital från andra länder. Huruvida detta kan ske utan att räntemarginalen mot andra länder åter vidgas återstår att se. Det är anmärkningsvärt att den långa amerikanska räntan föll med inemot 2 procentenheter under 1985 trots det fortfarande stora federala budgetunderskottet; någon krympning av räntemarginalen mot omvärlden skedde dock inte därigenom. Avtagande inflation och inflationsförväntningar under 1986 talar för att en fortsatt nedgång i ränteläget kan ske, i varje fall utanför Förenta staterna.

Samtidigt som restriktioner kan göra sig gällande för utformningen av den amerikanska penningpolitiken beräknas stimulans-effekten från de senaste årens mycket expansiva finanspolitik nu ebba ut. Den lag om balan-

sering av den federala budgeten år 1991 (Gramm-Rudman-Hollings) som antagits av kongressen har begränsade effekter på budgeten innevarande budgetår men sätter därefter mycket bestämda gränser för handlingsfriheten i finanspolitiken. I de större länderna utanför Förenta staterna beräknas finanspolitiken allmänt sett bli något mindre restriktiv 1986 än föregående år; förändringen är dock på de flesta håll relativt liten och sker från ett stramt utgångsläge.

2.2 Regionala översikter

Förenta staterna och Japan

I båda de två största länderna i OECD-området bromsades den ekonomiska tillväxten upp oväntat kraftigt i slutet av 1985. Huvudprognosen för innevarande år innebär en fortsatt något dämpad utveckling i såväl Förenta staterna som Japan med en tillväxttakt som beräknas ligga nära genomsnittet för i-länderna totalt.

Den genomsnittliga BNP-tillväxten i *Förenta staterna* uppgick till 2 1/2 % 1985. Ökningstakten drogs ned särskilt kraftigt av fallande lagerinvesteringar som totalt sett ledde till minskade lagerstockar, såväl i relation till försäljningen som i absoluta tal. Lagerkvoten föll till den lägsta nivån sedan 1973. Den slutliga inhemska efterfrågan ökade ca 2 procentenheter snabbare än BNP, men för alla privata efterfrågekomponenter dämpades ökningstakten jämfört med föregående år. Den offentliga konsumtionen var något mer expansiv. Exporten föll successivt i volym under större delen av året och importen fortsatte att stiga, vilket bidrog till att reducera BNP-tillväxten även 1985.

Trots avmattningen förbättrades sysselsättningsläget ytterligare under 1985, mycket beroende på att produktiviteten i näringslivet utvecklades ovanligt svagt. Arbetslösheten kom att understiga 7% i slutet av året. Inflationstakten var lägre än 4% under hela fjolåret med någon tendens till ökning de sista månaderna. Penningmängden (M1) ökade med ca 12% under loppet av 1985, och den korta räntan sjönk med någon procentenhet. Från mars och fram till årets slut föll den effektiva dollarkursen med ca 15%, men i genomsnitt för hela 1985 låg dollarns effektiva värde faktiskt något högre än 1984.

Administrationns officiella prognos för den amerikanska ekonomin innebär att tillväxten i BNP helåret 1986 blir drygt 3 1/2%. Kongressens budgetkontor ligger i sin prognos ca 1/4 procentenhet lägre. Båda utgår från att en återhämtning kommer att ske i lagerinvesteringarna som följd av de lägre realräntorna, vilket skulle ge betydande tillskott till tillväxten. Även övrig efterfrågan bedöms kunna utvecklas positivt, och ändå baseras dessa prognoser på ett mindre fall i oljepriset än vad som sedermera inträffat.

Den officiella prognosen är likväl i vissa stycken optimistisk. Den privata konsumtionen kan komma att stimuleras av de lägre oljepriserna, men hushållens inkomster förutses fortsätta att öka i relativt måttlig takt och sparkvoten befinner sig på en historiskt sett låg nivå. Vad gäller lagerut-

vecklingen hör till bilden att utsikterna till inflationsvinster på lagren minskat markant under senare tid och att lagerkvoten därför inte behöver stiga redan 1986. Företagens investeringar kan komma att stimuleras av ökad lönsamhet och lägre realränta. Näringslivets kapitalstock har ökat relativt måttligt trots den uppgång som skett i bruttoinvesteringarna. Ett osäkerhetsmoment är dock inriktningen av den framtida företagsbeskattningen. Under loppet av 1986 kan, å andra sidan, de första reala effekterna av den hittills skedda dollardeprecieringen på nettoexporten visa sig och innebära ett minskat "läckage" till utlandet av den inhemska efterfrågan. Sammantaget kan de nämnda faktorerna förväntas ge upphov till en BNP-tillväxt 1986 om ca 3 1/4 %.

Utformningen av finanspolitiken under prognosperioden är i hög grad knuten till den plan för avveckling av det federala budgetunderskottet som kongressen antagit. Även om denna plan efter slutlig rättslig prövning skulle upphävas eller modifieras, torde målet om balanserad budgetutveckling spela en avgörande roll för finanspolitikens kommande inriktning. De första mera betydande åtstramningarna väntas först från det budgetår som börjar den 1 oktober 1986, och i genomsnitt för innevarande år beräknas budgetens finanspolitiska effekt bli i stort sett neutral.

Större osäkerhet vidlåder bedömningen av penningpolitiken under året. Det är känt att det föreligger något skilda uppfattningar mellan centralbanken och finansdepartementet om vilka inflationsrisker som är förknippade med en fortsatt depreciering av dollarn. Inte minst mot bakgrund av expansionen av penningmängden under fjolåret kan det finnas ett intresse hos centralbanken att strama åt penningpolitiken. Den depreciering av dollarn som hittills skett är otillräcklig för att bringa bytesbalansen i jämvikt. Det kan inte uteslutas att skärpningar i den amerikanska penningpolitiken temporärt kan framkallas för att en fortsatt extern anpassning skall kunna ske i ordnade former. Sådana skärpningar behöver dock inte leda till en höjd absolut räntenivå utan kan ske inom ramen för en internationell nedjustering av de korta räntorna. Den långa räntan i Förenta staterna kan sannolikt fortsätta att falla under 1986.

I Japan beräknas BNP under 1985 ha ökat med 4,3 %. Jämfört med 1984

Försörjningsbalans för Förenta staterna och Japan

Förändring i volym, procent (Finansdepartementets bedömningar)

	Förenta staterna		Japan	
	1985	1986	1985	1986
Privat konsumtion	3 1/4	3	2 3/4	3 1/2
Offentlig konsumtion	6	2 1/2	2 1/2	2 1/4
Bruttoinvesteringar	7 1/2	3 3/4	5	5
Lagerinvesteringar	-1 1/2	0	0	1/4
Utrikesbalans	- 1/2	0	1 1/2	- 1/2
BNP	2 1/2	3 1/4	4 1/4	3 1/2

Ann: Förändring av lagerinvesteringar och utrikesbalans mäts i procent av föregående års BNP.

har tillväxttakten avtagit med närmare en procentenhet, vilket främst kan tillskrivas en försvagning av den externa efterfrågan. Bytesbalansöverskottet ökade trots detta från 35 miljarder dollar 1984 till 49 miljarder dollar 1985.

Under 1986 bedöms BNP kunna öka med 3 1/2 %. Denna fortsatta uppbromsning av den japanska tillväxten kan i stor utsträckning hänföras till den kraftiga yenapprecieringen, vilken leder till minskad nettoexport. I ett första skede ökar emellertid bytesbalansöverskottet och väntas komma upp till närmare 75 miljarder dollar för 1986. Till detta bidrar oljeprisfallet, som kraftigt reducerar kostnaderna för Japans import. Samtidigt kan oljeprisfallet förväntas ge en stimulans till den japanska ekonomin. Investeringsbenägenheten bedöms bli beroende bl. a. av i vilken utsträckning de lägre oljepriserna kan kompensera för de minskade marginaler som den höga yenkursen orsakat särskilt exportindustrin. Löneutvecklingen väntas bli fortsatt svag med löneökningar på cirka 3 %. Den privata konsumtionen kan trots detta komma att öka något snabbare 1986 än 1985 på grund av den mycket låga inflationen som beräknas bli cirka 1 procent 1986. Sparandet förväntas ligga kvar på nuvarande höga nivå. Arbetslösheten bedöms bli cirka 2 3/4 %.

Den japanska ekonomins tillväxt framöver blir i allt väsentligt beroende av i vilken omfattning den inhemska efterfrågan förmår ersätta bortfallet av extern efterfrågan. Den japanska regeringen för i sin strävan att uppnå en balanserad budget till 1990 en utpräglat restriktiv finanspolitik. På grund av de kontraktiva effekter som den minskade nettoexporten har på ekonomin, har emellertid regeringen tvingats vidta vissa åtgärder för att stimulera den inhemska efterfrågan. Dessa har dock haft relativt begränsad omfattning. Penningpolitiken har sedan början av 1986 mjukats upp något. Diskontot har sänkts i två omgångar med totalt en procentenhet och är nu 4%. Denna lägre nivå förväntas få en viss stimulerande effekt på den inhemska efterfrågan.

Västeuropa

Tillväxtens exportberoende i de västeuropeiska länderna minskade under 1985, och framför allt den privata konsumtionen kom att spela en allt viktigare roll. Detta mönster förefaller i allt väsentligt gälla även för 1986. BNP i Västeuropa beräknas ha ökat med 2 1/4 % under förra året, och tillväxten väntas kunna bli 1/2 procentenhet snabbare i år. Den genomsnittliga inflationen sänktes förra året till under 7%, och fortsatt avtagande prisökningar förutses under 1986. Arbetslösheten i Europa har, trots en förbättrad tillväxt i flera av länderna, fortsatt att stiga något, till nivån 11 % och förväntas ligga kvar på den nivån 1986.

I *Föbundsrepubliken Tyskland* beräknas BNP under 1985 ha ökat med cirka 2 1/2 % i volym. Under året skedde en förskjutning från extern till intern efterfrågan. Överskottet i bytesbalansen beräknas likafullt ha mer än fördubblats jämfört med året innan och blev 39 miljarder DM, motsvarande ca 2 % av BNP. Inflationen uppgick vid årets slut till endast 2,2 %. Arbetslösheten låg oförändrat kvar på drygt 8 %.

Under 1986 bedöms BNP kunna öka med cirka 3 3/4 %. Valutakursutvecklingen torde medföra märkbara förluster av marknadsandelar. I stället kan den privata konsumtionen förväntas spela en central roll för tillväxten. Till följd av fallande importpriser i allmänhet och lägre energipriser i synnerhet förväntas inflationen falla till under 1 %. Avtalsförhandlingarna för 1986 bedöms medföra lönehöjningar på ungefär samma nivå som 1985, dvs. 3,5–4 %. Reallöneutvecklingen förutses därmed accelerera kraftigt under året. Detta beror delvis också på att under 1986 det första ledet genomförs i den skattereform som beslutades under 1985.

Industrins maskininvesteringar förväntas öka i samma takt som 1985, dvs. med 8–9 %. Samtidigt torde det allmänna uppsvinget i ekonomin, tillsammans med en förutsedd förbättring av kommunernas finanser, bidra till en viss ökning av såväl offentliga investeringar som byggnadsinvesteringar.

En mycket kraftig förbättring av bytesförhållandet torde, trots en svag exportefterfrågan, leda till ett betydligt ökat bytesbalansöverskott 1986. Ett resultat i intervallet 60–70 miljarder DM, motsvarande 3,5 % av BNP, förefaller troligt. Den ökande aktiviteten i ekonomin kan leda till att den registrerade arbetslösheten faller något under året.

I den ekonomiska politiken ligger den hittillsvarande kursen, med inriktning på budgetkonsolidering, fast. Som en effekt bl. a. av skattereformens första steg, förutses dock att finanspolitiken under 1986 för första gången på fyra år inte kommer att ha en restriktiv effekt på ekonomin. Några planer förefaller inte finnas på att genom energibeskattnings hindra de fallande oljepriserna att helt slå igenom i konsumentledet.

Den västtyska ekonomin torde, i synnerhet på sikt, komma att påverkas av förändringarna i växelkurserna för de viktigare valutorna. D-markens appreciering gentemot dollarn under slutet av 1985 och hittills under 1986 har varit betydande. En uppskrivning av bl. a. D-marken med 3 % inom ramen för EMS-samarbetet skedde den 6 april i år. Ännu under 1986 torde bytesbalansen komma att förstärkas, men den försämring av den västtyska industrins konkurrenskraft som kursjusteringarna innebär kommer successivt att slå igenom.

Försörjningsbalans för Förbundsrepubliken Tyskland, Frankrike och Storbritannien
Förändring i volym, procent (Finansdepartementets bedömningar)

	Förbunds- republiken Tyskland		Frankrike		Storbritannien	
	1985	1986	1985	1986	1985	1986
Privat konsumtion	1 3/4	4	2	3	2 3/4	3
Offentlig konsumtion	2 1/4	2 1/2	1/2	1 1/4	3/4	1/4
Bruttoinvesteringar	- 3/4	5	- 1/2	2 3/4	1/2	2 1/4
Lagerinvesteringar	1/4	1/4	1/2	1/2	1/4	1/4
Utrikesbalans	1	- 1/2	- 1/2	- 3/4	3/4	0
BNP	2 1/2	3 3/4	1	2 1/2	3	2 1/2

Anm: Förändring av lagerinvesteringar och utrikesbalans mäts i procent av föregående års BNP.

I Frankrike uppgick tillväxten under 1985 till något mer än 1 %. Handelsbalansen förbättrades endast marginellt. Inflationen sjönk till 5,8 % i årsge-nomsnitt medan arbetslösheten föll obetydligt.

Bedömningen av utsikterna för den franska ekonomin under 1986 försvåras av att den nya regeringen som tillträdde i mars ännu inte i detalj gett till känna sin ekonomiska politik. I anslutning till kursjusteringen inom EMS i början av april i år, då francen skrevs ned med 3 %, presenterades dock planer på vissa ekonomisk-politiska åtgärder.

Regeringen avser att genomföra besparingar i budgeten redan under innevarande år, och målet är att under en treårsperiod eliminera budgetunderskottet exkl. räntor och amorteringar. Vidare aviserades åtgärder för att på sikt avveckla pris- och hyresregleringarna. Arbetsgivaravgifterna skall sänkas och andra arbetsmarknadspolitiska åtgärder vidtas för att få ned arbetslösheten, särskilt bland ungdomar.

De förväntade positiva effekterna på den franska ekonomin av de fallande oljepriserna och en sedan tidigare förutsedd stark privat konsumtion gör att en ökning av tillväxten till ca 2 1/2 % kan bedömas som trolig för 1986. Någon höjning av energibeskattningen förutses ej.

Den privata konsumtionen förutses öka med ca 3 % och således utgöra den viktigaste faktorn för den ökade tillväxten. Förslag från regeringen om skattesänkningar torde inte hinna få effekt under innevarande år.

Inflationen bedöms fortsätta att sjunka under 1986, men torde knappast kunna falla under 3 % under loppet av året, till följd av devalveringen och förväntade höjningar av offentliga taxor och avgifter.

Bytesbalansen kan under 1986 komma att uppvisa ett kraftigt ökat överskott, omkring 50 miljarder francs, huvudsakligen till följd av en kraftig förbättring av bytesförhållandet. Trots detta och devalveringen av francen kvarstår dock Frankrikes konkurrenskraftsproblem.

I Storbritannien beräknas BNP ha ökat med 3 1/2 % under 1985. Framför allt första halvårets goda utveckling av export och privata investeringar bidrog till tillväxten. Under andra halvåret mattades ökningen på dessa båda områden. I stället ökade den privata konsumtionen till följd av fallande inflation och en kraftig löneutveckling med nominella löneökningar på 7 1/2 %.

För 1986 förutses en BNP-ökning på 2 1/2 %. Exporten, av vilken Nordsjooljan svarade för 8 % 1985, torde bidra i minskad utsträckning bl. a. på grund av oljeprisfallet. Den nominella löneutvecklingen har ännu inte visat tecken på att försvagas. Detta i kombination med en avtagande inflationstakt torde bidra till att privatkonsumtionen blir den efterfrågekomponent som ökar starkast under 1986. Bytesbalansöverskottet kan förväntas minska i år. Arbetslösheten väntas ligga kvar på nuvarande höga nivå, dvs. ca 13 %. Inflationen bedöms kunna sjunka till 4 % 1986.

Den ekonomiska politiken är liksom tidigare inriktad på att få ner inflationen och att konsolidera budgeten. Vissa skattelättnader föreslås dock i budgeten för 1986/87, även om de fått minskas från planerade 3,5 miljarder pund till 1 miljard pund på grund av de kraftigt reducerade oljeintäkterna. Privatiseringen av statliga bolag väntas inbringa 4 3/4 miljarder pund bud-getåret 1986/87.

Norden

År 1985 var det fjärde året i följd som de nordiska länderna hade en högre tillväxt än genomsnittet i Västeuropa. Tillväxten i fjol bars främst upp av den inhemska efterfrågan. Inflationen har dock förblivit högre än genomsnittet för de västliga industriländerna. För 1986 bedöms BNP-tillväxten för Norden som helhet bli något lägre än föregående år. Prisfallet på olja kommer att ge skilda utslag i de olika ekonomierna vad gäller tillväxt och bytesbalans.

Den inhemska efterfrågan i *Danmark* beräknas 1985 ha stigit med närmare 5%, vilket berodde på en fortsatt ökning av privata investeringar och privat konsumtion. Exporten steg mot slutet av året men beräknas ha ökat klart långsammare än importen. Den totala BNP-tillväxten reducerades därför till 3% och underskottet i bytesbalansen ökade till 28 miljarder danska kronor, eller 4 1/2% av BNP.

Utsikterna för den danska ekonomin under 1986 tyder på en något svagare BNP-tillväxt än föregående år till följd av en långsammare inhemska efterfrågetillväxt och ett fortsatt negativt bidrag från nettoexporten. BNP-tillväxten bedöms bli 2 1/2%. Inflationstakten torde kunna bromsas upp väsentligt och i genomsnitt för året uppgå till 2 1/2%.

Försvagningen av bytesbalansen har föranlett den danska regeringen att vid två tillfällen kraftigt strama åt finanspolitiken. Effekterna av dessa åtgärder samt sänkta oljepriser och dollarkurs torde medverka till ett lägre underskott i bytesbalansen i år och till att underskottet i statsbudgeten elimineras. För den samlade offentliga sektorn kan man i så fall räkna med ett betydande överskott.

I *Finland* avtog den ekonomiska aktiviteten under andra halvåret 1985. BNP ökade för helåret med omkring 3%. Avmattningen berodde på en sämre exporttillväxt, som för helåret uppgick endast till knappt 1/2%. Den inhemska konsumtionen fortsatte att öka starkt, och importen ökade med 5%. Underskottet i bytesbalansen växte därför mer än beräknat och bedöms ha uppgått till omkring 4 miljarder mark. Prisstegringstakten avtog under året och den finska regeringens inflationsmål om högst 5% under loppet av året kunde infrias. Arbetslösheten visade en svag ökning och uppgick i genomsnitt till 6 1/4%.

Försörjningsbalans för Danmark, Finland och Norge

Förändring i volym, procent (Finansdepartementets bedömningar)

	Danmark		Finland		Norge	
	1985	1986	1985	1986	1985	1986
Privat konsumtion	3 1/2	2	3	3 1/2	7 1/2	4
Offentlig konsumtion	1	- 1/4	4 1/4	3	3 1/4	2
Bruttoinvesteringar	14	11	3	1 1/2	2 3/4	20
Lagerinvesteringar	0	- 1/4	1	- 1/4	4 1/4	-2 1/2
Utrikesbalans	-1 3/4	-1	-1 1/2	-1	- 3/4	-2 1/4
BNP	3	2 1/2	2 3/4	2	4 1/2	2 1/2

Ann: Förändring av lagerinvesteringar och utrikesbalans mäts i procent av föregående års BNP.

Utsikterna för den finska ekonomin i år är mindre ljusa än på många år. BNP-tillväxten bedöms bli 2%. Den lägre dollarkursen och det lägre oljepriset påverkar direkt exporten österut till följd av kravet på balanserad handel mellan Finland och Sovjetunionen. Vidare begränsar Finlands försvagade konkurrensförmåga möjligheterna att dra nytta av efterfrågeuppgången på västmarknaderna. Konsumentpriserna bedöms öka med högst 2% under loppet av året. Arbetslösheten beräknas öka något.

Finanspolitiken har under det senaste året haft en svagt expansiv inriktning och dess tillväxtestödande effekt kan väntas öka något i år. Hushållens disponibla realinkomster stärks kraftigt i år till följd av skattelättnader, uppbromsning av inflationen och nya avtalsmässiga löneökningar.

Konjunkturuppgången i *Norge* befästes förra året och BNP beräknas ha ökat med 4 1/2%. Den privata konsumtionen ökade med hela 7 1/2%. Det traditionella näringslivets investeringar utvecklades gynnsamt medan investeringarna i olje- och varvsnäringarna sjönk drastiskt. Sysselsättningen ökade kraftigt och arbetslösheten sjönk till 2 1/2% i genomsnitt. Löne- och prisutvecklingen fortsatte att vara snabbare än hos landets viktigaste handelspartners.

Den privata konsumtionen väntas öka något långsammare i år. Näringslivets fasta investeringar bedöms dock kunna öka kraftigt. BNP beräknas 1986 öka med ca 2 1/2%.

Oljeprisfallet kommer att medföra en kraftig försämring av budget- och bytesbalanserna. Vissa skärpningar i såväl penning- som finanspolitiken har genomförts i år och möjligen kan en fortsatt press nedåt på den norska kronan till följd av oljeprisfallet leda till en stramare kreditpolitik. Överhettningstendenser i flera sektorer på arbetsmarknaden försvårar möjligheterna att dämpa löneutvecklingen, varför konkurrenskraften torde fortsätta att försämrast.

3 Utrikeshandeln

3.1 Världshandeln

Världshandeln utvecklades svagt under loppet av 1985. Tillväxten mellan 1984 och 1985 stannade vid ca 3% mot hela 9% året innan. Huvudkomponenterna i avmattningen var att oljehandeln minskade med ett par procent samtidigt som ökningstakten för handeln med bearbetade varor halverades. Den viktigaste faktorn bakom dämpningen av handeln med *bearbetade varor* var utan tvekan den mycket kraftiga nedgången i Förenta staternas importtillväxt. Ökningen under andra halvåret 1985 blev endast 1%, mätt i årstakt, jämfört med närmare 40% under första halvåret 1984. Denna uppbromsning hade i sin tur spridningseffekter, så att även andra OECD-länders import ökade markant långsammare än tidigare. Den inhemska efterfrågan i dessa övriga OECD-länder ökade emellertid något mer 1985 än 1984, vilket gav en viss stimulans till importen. En kraftigt avvikande utveckling hade Sveriges nordiska grannländer, som tar emot nästan en fjärdedel av vår export. Importen växte här med ca 11% både 1984 och 1985.

Utanför OECD-området minskade OPEC-länderna under 1985 sin import för fjärde året i rad. Det beräknas att OPECs andel av världsimporten av bearbetade varor därigenom fallit från 15% 1982 till 10% 1985. Även statshandelsländerna, som till stor del är beroende av oljeexport för att få västvaluta, hade en svag utveckling med importökningar på under 2%. U-länderna utanför OPEC ökade sin import med 4% 1985, mot ca 8% 1984.

Utvecklingen under 1986 kommer naturligtvis att starkt präglas av de kraftigt minskade oljepriserna. Mellan november 1985 och april 1986 mer än halverades oljepriset, mätt i dollar. Effekten på de svenska importpriserna förstärktes ytterligare av att dollarkursen under samma tid föll med nästan 10%. Beräkningar tyder på att oljeprisfallet kan höja OECD-ländernas importtillväxt med drygt 1 procentenhet. Samtidigt blir dock ytterligare åtstramningar nödvändiga i de oljeproducerande länderna. Nettoeffekten på den svenska exportmarknadstillväxten reduceras något av detta, men beräknas ändå uppgå till ca 1 procentenhet för 1986.¹

Oljeprisfallet medför att handeln mellan OECD-länderna väntas växa i god takt även 1986. Marknadstillväxten för den svenska exporten till OECD-området beräknas bli 6,7%, vilket skulle innebära ökad tillväxt jämfört med de relativt svaga andra och tredje kvartalen 1985. Det är framför allt i Norden och i Förbundsrepubliken Tyskland som importökningen förutses bli stark, men även i Förenta staterna kan svenska exportföretag vänta betydande efterfrågetillväxt. Utanför OECD-området gynnas de icke-oljeproducerande u-länderna av oljeprisfallet och av sjunkande skuldräntebetalningar. De beräknas därför höja importtillväxten något, till strax över 5%. OPEC-länderna och statshandelsländerna blir däremot

¹ En kalkyl över oljeprisförändringarnas effekter på den svenska ekonomin visas i appendix till kapitlet 1.

Tabell 3: 1 Exportmarknadstillväxt, relativa priser och marknadsandelar för Sveriges export av bearbetade varor

Procentuell förändring

	1982	1983	1984	1985	1986
<i>Exportmarknadstillväxt¹</i>					
14 OECD-länder	3,1	5,3	13,5	8,5	6,7
Hela världen	1,7	3,0	11,3	6,8	5,1
<i>Priser</i>					
14 OECD-länders importpriser, nat. val. ¹	6,4	3,8	5,1	3,9	0,3
14 OECD-länders importpriser, SEK ¹	18,8	16,2	3,2	5,1	1,8
Svenskt exportpris, SEK	12,3	11,9	6,0	6,0	2,7
Relativpris, SEK	-5,4	-3,7	2,7	0,9	0,9
<i>Marknadsandelar, volym</i>					
I 14 OECD-länder	2,2	7,7	0,4	-1,5	-0,9
I övriga länder	1,5	-2,7	1,4	-4,0	3,0
Totalt	1,9	5,0	0,6	-2,0	-0,1

¹ Sammanvägt enligt varje lands betydelse som avsättningsmarknad för svensk export.

Källor: OECD, konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

tvungna att begränsa sin import. Nedsärningar i storleksordningen 15 % väntas bli nödvändiga för OPEC-länderna medan importneddragningarna för statshandelsländernas del beräknas stanna vid 5 %. Sammantaget kommer marknadstillväxten för svensk export av bearbetade varor att, trots oljeprisfallens gynnsamma effekter på många länder, falla från 7 % 1985 till 5 % 1986. Avmattningen kan dels förklaras med direkta och indirekta effekter av den minskade importtillväxten i Förenta staterna, dels med att Norges och Finlands import beräknas öka långsammare än tidigare.

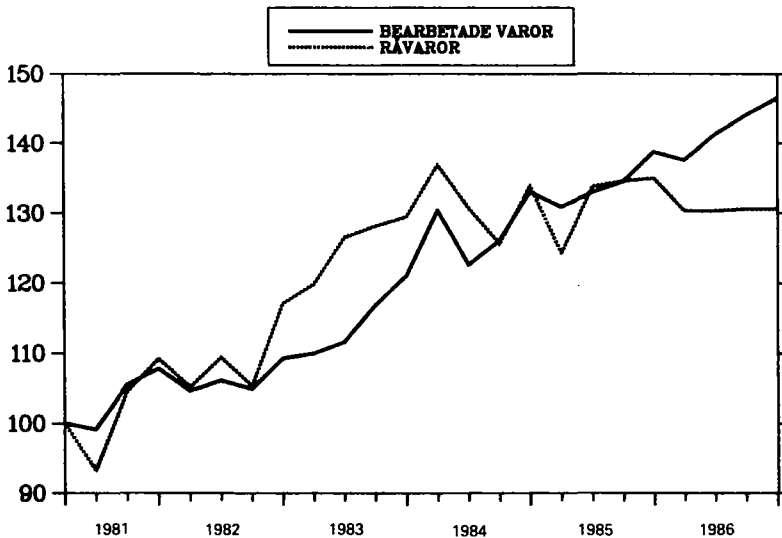
Världshandeln med råvaror har under denna konjunkturcykel utvecklats avsevärt svagare än handeln med bearbetade varor. Oljehandeln, som minskade 1985, väntas ta viss fart 1986 till följd av de sänkta priserna. För övriga råvaror steg OECDs import med ca 4 % 1984–1985. Ökningen avtog under loppet av 1985 till ca 3 % i årstakt, en tillväxt som beräknas bestå även under 1986.

3.2 Industrins internationella konkurrenskraft

I den preliminära nationalbudgeten visades att den svenska industrins kostnadsläge var avsevärt bättre 1985 än 1981. De relativa kostnaderna, dvs. Sverige jämfört med våra 14 viktigaste konkurrentländer, var hela 10 % lägre 1985 än 1981. Då innefattades alla rörliga kostnader, dvs. även för insatsprodukter. De relativa *arbetskraftskostnaderna* per enhet föll under samma period med nästan det dubbla, dvs. nära 20 %. Alla tecken tyder därmed på att den svenska industrins konkurrenskraft, mätt som det relativa kostnadsläget, för närvarande är god.

Den reviderade nationalbudgetens kalkyler bygger på antagandet att timlönkostnaderna inom den svenska industrin ökar med ca 6 % 1986. Arbetsproduktiviteten beräknas stiga med drygt 2 % vilket skulle medföra

Diagram 3: 3 Exportvolym
Index första kvartalet 1981 = 100, säsongrensade kvartalsdata

Källor: Konjunkturinstitutet, statistiska centralbyrån och finansdepartementet.

exempelvis med hela 7,5%, delvis till följd av marknadsandelsförluster i samband med tillkomsten av ny produktionskapacitet i andra länder, medan trävaruexporten minskade med 2%. Tack vare kraftiga ökningar av exporten av jordbruksprodukter (22%) och mineraler (15%) blev den sammantagna råvaruexporten dock i stort sett oförändrad.

Under 1986 beräknas massaexporten minska med ytterligare någon procentenhet medan trävaruexporten förutses bli oförändrad. Ett särskilt orosmoment utgör tillgången på skogsråvara. I bästa fall väntas avverkningarna bli oförändrade mellan 1985 och 1986. Under 1985 tillgodosågs en del av skogsindustrins råvarubehov genom att rundvirkeslagren minskade till en historiskt sett mycket låg nivå. Det torde inte vara möjligt att ytterligare reducera lagren 1986. I stället väntas importen av rundvirke öka till sin högsta nivå sedan rekordåret 1981. De otillräckliga avverkningarna innebär också att skogsindustrins kostnader drivs upp. Av denna anledning beräknas trävaruexportens marknadsandelar minska med 2–3%. Bland övriga varugrupper väntas minskad export för jordbruksprodukter och mineraliska produkter, med –6% resp. –4%. Exporten av ickejärnmetaller beräknas däremot stiga med hela 8,5% som en följd av att produktionskapaciteten ökat. Sammantaget förutses en liten ökning av råvaruexporten även 1986.

Exporten av tjänster steg med 1,4% 1985. Resevalutaintäkterna var oförändrade (i volym) medan måttliga ökningar kunde konstateras för sjöfartstjänster och övriga tjänster. Prognosen för 1986 innebär att tjänsteexporten väntas stiga med ca 7%. Resevalutaintäkterna beräknas därvid öka med ca 4% medan en starkare utveckling förutses för transporttjänsterna. Exporten av övriga tjänster – dit byggtreprenader, licensin-

täkter och tekniska tjänster hör – utgör ca hälften av tjänsteexporten. Till följd av bland annat vikande export av byggtreprenader till OPEC-länderna beräknas exporten av övriga tjänster stiga förhållandevis måttligt.

Totalt väntas exporten av varor stiga med 4,9% 1986. Fartygsexporten bidrar till detta med 0,7 procentenheter. Exporten av varor och tjänster kan därmed beräknas öka med 5,3% vilket skulle göra 1986 till ett förhållandevis gott exportår.

Prop. 1985/86: 150
Bil. 1.1

Tabell 3:2 Exporten varugrppsvis

	Exportvärde mil- jarder kr.			Årlig procentuell förändring					
	1984	1985	1986	Volym			Pris		
				1984	1985	1986	1984	1985	1986
Råvaror exkl. petroleum- produkter	38,9	37,6	35,6	4,6	0,5	0,6	12,6	-3,6	-5,8
Bearbetade varor	184,9	205,5	221,6	11,5	4,9	5,0	6,0	6,0	2,7
Export exkl. petroleum- produkter och fartyg	223,7	243,1	257,2	10,2	4,1	4,3	7,1	4,4	1,5
Petroleumprodukter ¹	13,8	12,6	7,9	-2,2	-10,0	5,9	5,4	0,6	-40,5
Fartyg	4,9	4,3	6,0	-40,5	-14,7	39,0	7,5	3,2	0,0
Total varuexport	242,5	260,0	271,1	7,6	3,0	4,9	7,1	4,1	-0,6
Total varuexport enl. NR ²	241,4	258,2	269,1	7,9	3,0	4,9	7,0	3,9	-0,7
Tjänsteexport enl. NR	43,0	45,7	48,0	-0,6	1,4	7,0	7,3	4,7	-2,1
Export av varor och tjänster	284,4	303,9	317,1	6,5	2,8	5,3	7,0	4,0	-0,9

¹ Inkl. elström.

² Inkl. korrigerig av handelsstatistiken.

Källor: Statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

3.4 Importen

Importen av *bearbetade varor* ökade med drygt 10% 1985 vilket var den starkaste uppgången sedan 1979. Bakom importökningen låg främst växande investeringar och stigande privat konsumtion. Exporten, som var den viktigaste förklaringen bakom de två föregående årens importökningar, spelade däremot en mindre roll än tidigare. Investeringarnas bidrag (inkl. lagerförändring) till importtillväxten väntas minska från ca 5 procentenheter 1985 till ca 1 1/2 procentenheter 1986. Då övriga efterfrågekomponenter beräknas stiga i ungefär samma takt som 1985 innebär detta en markant dämpning av efterfrågan som riktas mot import.

Alltsedan devalveringen 1982 har prisrelationen mellan svensktillverkade och importerade varor ändrats till de svenska varornas nackdel.

Priser på bearbetade varor, procentuell förändring

	1983	1984	1985	1986
Hemmamarknadspris	10,4	9,2	7,2	3,8
Importpris	14,5	5,5	4,2	3,6
Relativpris	-3,7	3,5	2,9	0,2

Anm. Priser enligt producentprisindexsystemet. Dessa avviker något från priserna enligt utrikeshandelsstatistiken, vilka visas i tabell 3:4.

Prisförändringar påverkar importvolymen med upp till 2 års eftersläpning. För 1986 beräknas tidigare års relativprishöjningar medföra en extra importökning på drygt 2 procentenheter.

Importen av *olja och övrig energi* har minskat kontinuerligt de senaste 10 åren, mätt i form av energinnehåll. Detta är en kombinerad effekt av att energiförbrukningen sjunkit och att produktionen från inhemska energikällor ökat, se tabell 3:4. Minskningen av energiförbrukningen har skett trots att BNP vuxit. Det minskade beroendet av importerad energi har i sig påverkat bytesbalansen positivt. Mätt med 1984 års oljepriser medförde den minskning av energiimporten som skett sedan 1976 att importkostnaderna 1984 blev ca 10 miljarder kr. lägre än de annars skulle varit. Trots den gynnsamma volymeffekten steg kostnaderna för energiimporten från ca 14 miljarder kr. 1976 till nästan 30 miljarder kr. 1984, vilket var en följd av kraftigt ökade energipriser.

Mellan 1985 och 1986 väntas en minst lika stark förändring av importkostnaderna för energi som mellan 1978 och 1980 (det s. k. OPEC II). Denna gång går dock förändringen i för Sverige positiv riktning. Den kombinerade effekten av fallande dollarkurs och sjunkande oljepriser beräknas minska kostnaderna för Sveriges nettoimport av råolja och petroleumprodukter med hela 15 miljarder kr.

Importen av *övriga råvaror exkl. olja och el* är starkt knuten till industriproduktionen. Den svaga produktionsutvecklingen under 1985 medförde att importökningen stannade vid 2%. Industriproduktionens tillväxt väntas bli måttlig även 1986, men till följd av en viss lageruppbbyggnad beräknas importen öka något mer än året innan.

Tjänsteimporten var i stort sett oförändrad mellan 1984 och 1985. En kraftig minskning av importen av sjöfartstjänster motverkades av stigande

Tabell 3:3 Import av energi m. m.

	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986
<i>Miljarder kr., löpande priser</i>											
Nettoimport av olja	12,9	14,0	13,0	22,8	27,7	29,1	31,9	31,3	27,2	31,4	15,9
elström	0,0	-0,2	-0,1	0,0	0,0	-0,4	-0,3	0,0	-0,1	0,1	-0,1
kärnbränsle	0,3	0,7	0,3	0,8	0,2	0,3	1,5	1,8	1,1	1,6	1,2
kol m. m.	0,4	0,3	0,4	0,6	0,7	0,9	1,4	1,4	1,6	2,2	2,0
Nettoimport av energi totalt	13,6	14,8	13,6	24,2	28,6	29,9	34,3	34,5	29,8	35,2	19,0
<i>Terawattimmar</i>											
Nettoimport av olja	336	326	307	316	288	260	238	214	204	212	198
kärnbränsle	16	20	24	21	26	38	39	41	50	56	60
kol m. m.	22	17	18	21	19	17	19	24	30	33	35
Nettoimport av energi totalt	374	363	349	358	333	315	297	277	284	301	293
Inhemska energikällor	98	91	102	110	107	109	105	126	133	136	133
Total tillförsel	472	454	451	468	440	424	402	403	417	437	426
Tillförsel/BNP, index 1976 = 100	100	93	91	91	84	81	76	75	75	77	74
Importandel, procent	79,2	80,0	77,4	76,5	75,7	74,3	73,9	68,7	68,8	68,9	68,8

Källor: Konjunkturinstitutet och statens energiverk.

4 Industrin

Prop. 1985/86: 150
Bil. 1.1

4.1 Produktion, produktivitet och sysselsättning

Industriproduktionen ökade 1985 preliminärt med ca 2% efter ett par år med god tillväxt. Sågverken och massaindustrin minskade därvid produktionen till följd av vikande exportefterfrågan och försämrad lönsamhet. Bäst var utvecklingen i verkstadsindustrin (+5,6%) som med en hög andel investeringsvaror i produktionen brukar gynnas relativt sent i konjunkturförloppet.

Skillnaderna i tillväxttakt mellan branscherna är en direkt spegling av exportens utveckling för olika varugrupper. Det förefaller också som om effekten på industriproduktionen av en inhemsk efterfrågeökning är förhållandevis svag under ett normalår, vilket dels beror på att en del av den inhemska efterfrågetillväxten riktas mot tjänstesektorerna och dels på att det marginella importinnehållet är högt. Under 1985 avtog sålunda produktionsökningen i samband med att efterfrågetillväxtens tyngdpunkt flyttades från exportmarknaderna till Sverige, se nedan.

Inhemska efterfrågans utveckling

Procentuell förändring

	1981	1982	1983	1984	1985	1986
Sverige	-2,8	0,8	-0,8	2,7	3,8	2,4
OECD	-1,0	1,2	1,8	3,4	2,9	3,7

Anm.: OECD-länderna är sammanvägda enligt varje lands betydelse som marknad för svensk export av bearbetade varor.

Exporten väntas ta något förnyad fart 1986 samtidigt som emellertid importpenetrationen av den svenska marknaden ökar. Resultatet beräknas bli att industriproduktionen kommer att växa något snabbare än i fjor. Verkstadsindustrin förutses bli tillväxtmotor även i år, men skillnaderna mellan olika branscher väntas bli mindre än 1985.

Tabell 4: 1 Produktion, produktivitet och sysselsättning i industrin

Årlig förändring

	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986
<i>Procent</i>							
Produktion	0,4	-3,5	-0,8	5,1	7,1	2,1	3,0
Produktivitet	1,7	0,3	2,5	7,4	6,2	2,2	2,5
Antal arbetade timmar	-1,2	-3,7	-3,2	-2,2	0,8	0,1	0,5
<i>Tusental personer</i>							
Sysselsättning	1	-32	-35	-5	13	19	5

Källa: Konjunkturinstitutet, statistiska centralbyrån och finansdepartementet.

Anm.: Produktiviteten är här definierad som förädlingsvärde per timme. I tabell 4: 2 är produktiviteten däremot beräknad som bruttoproduktion per timme. Vidare avser tabell 4: 1 tillverkningsindustri och gruvor medan i tabell 4: 2 petroleumraffinaderier och varv är borttagna.

Anmärkningsvärd är den mycket starka produktionsökningen i järnmalmegruvorna. Mellan 1983 och 1985 steg produktionen med drygt 70 %. Samtidigt reducerades antalet arbetade timmar med ca 20 % vilket innebar en fördubbling av arbetsproduktiviteten på ett par år. På grund av att man nu nått kapacitetstaket beräknas produktionen inte kunna öka med mer än 3 % ytterligare 1986.

Tillverkningsindustrins produktions-, produktivets- och sysselsättningsutveckling i *ett längre perspektiv* visas i diagram 4:1. Av det övre vänstra diagrammet framgår att produktiviteten haft en jämnare, och sedan slutet av 1960-talet också högre, tillväxt än produktionen i 10 OECD-länder sammantagna. Följden har blivit att sysselsättningen, mätt i timmar, minskat de senaste 15 åren. I de övriga tre diagrammen visas produktion, produktivitet och antal arbetade timmar inom industrin i Sverige, Förenta staterna och i 10 OECD-länder (där Sverige ej ingår). Produktion och produktivitet har därvid dividerats med trenden för de 10 OECD-ländernas genomsnittliga produktions- och produktivetsstillväxt för att tydligare åskådliggöra utvecklingen. För antal arbetade timmar sammanfaller dock de faktiska och de trendensade uppgifterna.

Ur diagrammet kan flera saker utläsas. Fram till 1970-talets mitt hade Sverige och Förenta staterna en svagare produktionsutveckling än genomsnittligt i de 10 OECD-länderna. Detta var i hög grad naturligt då utgångsnivån, på grund av andra världskriget, var mycket högre i Sverige och Förenta staterna än i de flesta andra länder. Mellan 1979 och 1986 var produktionsutvecklingen däremot ungefär densamma i de tre områdena.

Om Sverige liknar Förenta staterna i produktionshänseende så är bilden den omvända när det gäller produktiviteten. Sverige uppvisar här, trots att den förhållandevis måttliga produktionstillväxten skulle kunna innebära ett långsamt införande av ny teknik, samma snabba ökning av produktiviteten som genomsnittligt för OECD-länderna. Produktivetsutvecklingen i Förenta staterna är däremot avsevärt långsammare än genomsnittet. Resultatet är att industrisysselsättningen mätt i timmar, genom kombinationen av lägre produktionstillväxt och genomsnittliga produktivetsökningar, har minskat mer i Sverige än i övriga länder. I Förenta staterna har däremot den lägre produktionstillväxten mer än väl motverkats av svagare produktivetsutveckling och resultatet har blivit ökad industrisysselsättning.

De senaste 10 åren har arbetslösheten varit ett stort problem. I de flesta OECD-länder, med undantag för Förenta staterna, har man samtidigt haft svag produktionsutveckling och höga produktivetsökningar. Produktivetsstillväxten är delvis en följd av den arbetskraftsbesparande "kapitalfördjupning" som skett, framför allt i Västeuropa, och som i sin tur antas ha orsakats av bl. a. höga lönekostnader.

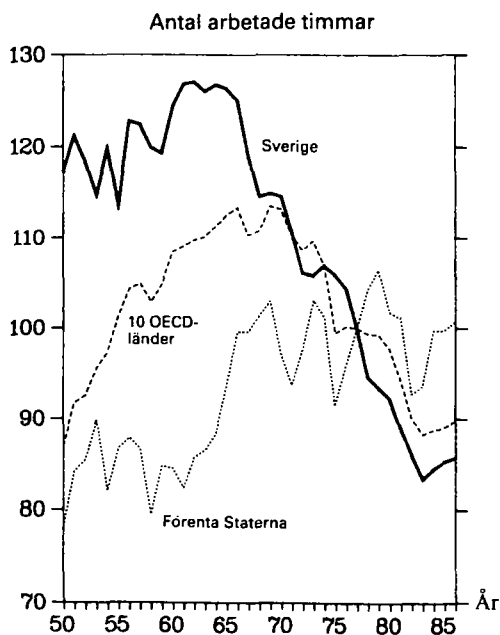
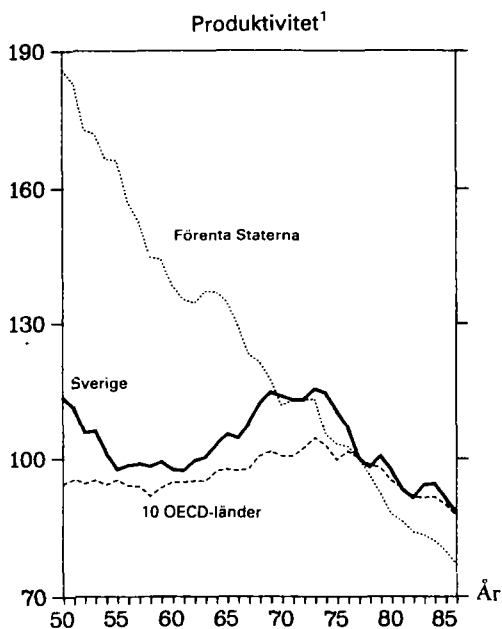
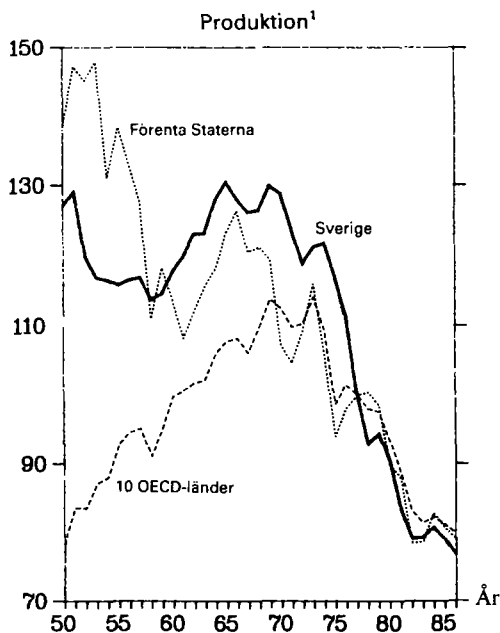
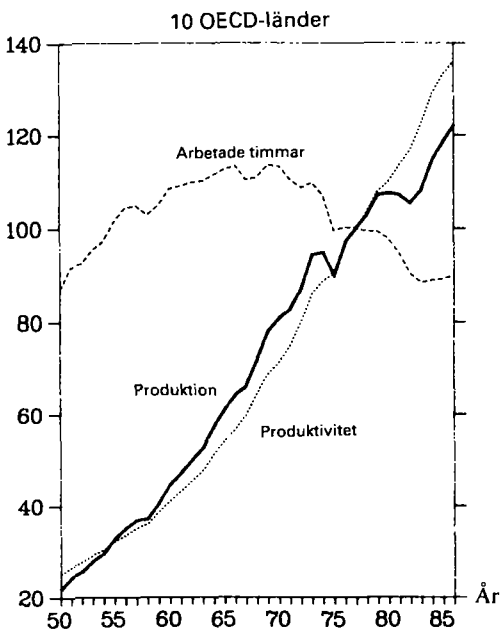
En annan faktor, utöver timlönekostnaderna, som sannolikt påverkar företagens benägenhet att anställa är möjligheterna att vid behov dra ned personalstyrkan. Ett sätt att mäta det senare är att beräkna i vilken mån produktionsvariationer påverkar produktivitet respektive sysselsättning. Här framkommer ett mönster där i Förenta staterna 66 % av produktionsvariationerna fångas upp av sysselsättningsförändringar, medan motsva-

Diagram 4: 1 Produktion, produktivitet och arbetade timmar inom tillverkningsindustrin

Prop. 1985/86: 150

Bil. 1.1

Index 1977 = 100

¹ Avvikelse från 10 OECD-länders genomsnittliga trend.

Anm. De 10 OECD-länderna sammanvägda med varje lands betydelse som konkurrent till Sverige på exportmarknaderna som vikt.

Källor: US department of labor, OECD, statistiska centralbyrån och finansdepartementet.

rande andel är 48 % i Sverige och 55 % i 10 OECD-länder i genomsnitt. Det verkar därmed finnas en samvariation mellan möjligheten att på kort sikt möta produktionsvariationer med ändrad sysselsättning och utvecklingen av antalet arbetade timmar i industrin.

Komponentuppdelning av produktionsvariationer omkring trend 1950–1986

Andel av variationer i procent

	Sverige	Förenta staterna	10 OECD-länder
Produktivitet	52	34	45
Arbetade timmar	48	66	55

Källor: US department of labor, OECD och finansdepartementet.

4.2 Lönsamhetsutveckling

Industrins lönsamhet sjönk preliminärt något 1985, efter tre år i följd med lönsamhetsförbättringar. Vinstnedgången kan lokaliseras till råvarubranscherna och var i huvudsak konjunkturell, orsakad av stagnerande efterfrågan och fallande priser. Betydande vinstfall registrerades för bl. a. massaindustrin, sågverken och ickejärnmetallverken. Inom den del av industrin som producerar bearbetade varor, främst verkstadsindustrin, förbättrades däremot lönsamheten även 1985. Detta skedde trots att produktionskostnaderna steg snabbare än i konkurrentländerna. Såväl timlönekostnader som arbetsproduktivitet utvecklades därvid ogynnsamt. Vinstmarginalförbättringen kan sägas vara en följd av att svensk industri höjt försäljningspriserna mer än sina utländska konkurrenter. Relativprisökningarna uppgick till 1 % på exportmarknaderna och till 3 % på den svenska hemmamarknaden.

Vinstprognosen för 1986 präglas av osäkerhet kring hur stor del av oljeprissänkningen som kommer att resultera i vinstmarginalhöjningar och hur stor del som via sänkta försäljningspriser kommer att vidarebefordras

Tabell 4:2 Rörliga produktionskostnader, produktpriser och marginaler per producerad enhet i industrin exkl. varv och petroleumraffinaderier

Procentuell förändring

	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986
Insatskostnad	11,9	9,3	11,5	10,6	9,0	5,5	1,2
Lönekostnad ¹	10,8	10,0	4,3	0,8	4,3	4,7	3,3
Lönekostnad per timme	11,4	10,5	7,2	8,4	10,5	6,9	5,8
Produktivitet	0,5	0,5	2,8	7,6	5,9	2,2	2,4
Summa rörlig kostnad ²	11,0	9,6	9,4	7,7	7,9	5,3	1,7
Produktpris	11,6	8,8	10,6	10,3	8,5	4,7	2,4
Marginal	0,5	-0,7	1,1	2,4	0,6	-0,6	0,7

¹ Lönekostnad per timme avser löner inkl. kollektiva avgifter och icke varuanknutna indirekta skatter per arbetad timme. Produktivitet avser bruttoproduktion per timme.

² Med avdrag för subventioner.

Källa: Konjunkturinstitutet, statistiska centralbyrån och finansdepartementet.

Anm.: Se tabell 4: 1.

till konsumenterna. Kalkylerna grundas på antagandet att nästan hälften av det utrymme oljeprisfallet skapar kommer att användas till att höja vinstmarginalerna. Under denna förutsättning beräknas industrins lönsamhet öka 1986. Mönstret är ungefär detsamma som 1985 med fortsatt vinstnedgång i råvarubranscherna och lönsamhetsförbättringar för producenter av bearbetade varor. Relativprishöjningar väntas även 1986, om än i mindre omfattning än 1985.

I tabell 4:3 visas lönsamhetsutvecklingen i form av några räntabilitetsmått. Den högsta räntabiliteten på såväl eget som totalt kapital noterades 1983. Det var också det enda år under den senaste 10-årsperioden då avkastningen på arbetande kapital översteg avkastningen på finansiellt kapital. Räntabiliteten på totalt kapital föll från 11,0% 1983 till 9,9% 1984. Nedgången kan emellertid till stor del hänföras till den kraftiga ökning av industriföretagens skattemässiga avskrivningar, som skedde i samband med vinstdelningsskattens införande. Hade avskrivningarna 1984 varit av mer normal storlek skulle räntabiliteten varit ungefär densamma som året innan. En annan konsekvens är att avkastningen på arbetande kapital med "normala" avskrivningar översteg avkastningen på finansiellt kapital även 1984.

Preliminära beräkningar för 1985 tyder på en anpassning nedåt av företagens avskrivningar. Det var en faktor bakom att räntabiliteten steg, trots den lönsamhetsförsämring inom tillverkningen som beskrevs i samband med tabell 4:2. En annan viktig faktor var att bidraget från finansiellt kapital steg till följd av stigande räntor. I prognosen för 1986 har förutsatts att avskrivningarna kommer att ligga på en normal nivå. Vinstmarginalförbättringen medför därmed, trots att nedgången i kapacitetsutnyttjandet väntas innebära att kapitalets omsättningshastighet sjunker, att räntabiliteten på totalt kapital ökar något.

Vid bedömningen av räntabiliteten är även inflationen av betydelse. Vid en hög inflationstakt åtgår en stor del av avkastningen till att vidmakthålla det egna kapitalets reala värde. Den bokföringsmässiga räntabiliteten på eget kapital var 12,0% 1980 och inflationen 13,7% (KPI dec-dec), vilket gav en "real" räntabilitet på -1,5%. År 1986 beräknas räntabiliteten på eget kapital uppgå till ca 22% och inflationen till ca 2%. Detta skulle resultera i en "real" räntabilitet på ca 20%, vilket i så fall blir det högsta värdet under 1970- och 1980-talen. Samtidigt har emellertid även realräntan på finansiella placeringar höjts.

I tabellen visas också en finansieringsanalys för tillverkningsindustrin. Här framgår att vinstuppgången i kombination med låga investeringar mellan 1981 och 1983 medförde en mycket kraftig likviditetsuppbyggnad. På två år fördubblades industrins likvida medel från 35 miljarder kr. till 70 miljarder kr. Därigenom förstärktes industrins finansiella ställning så att det samlade finansnettot 1984 visade ett överskott på drygt en miljard kr., vilket får betraktas som ett mycket ovanligt förhållande. I samband med de kraftiga investeringsökningarna 1984 och 1985 avtog likviditetsuppbyggnaden. Investeringsuppgången avsåg både materiellt kapital och aktieköp samtidigt som finansiering av lagerförändringar krävde stora belopp. På finansieringssidan kan det konstateras att industrin, trots den goda likvi-

Tabell 4: 3 Finansieringsanalys m. m. för tillverkningsindustrin
Miljoner kr., bokföringsmässiga värden

Prop. 1985/86: 150
Bil. 1.1

	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986
Avser identiska företag¹							
Summa tillförda medel	20 300	12 805	27 389	38 324	40 005	33 400	34 000
Internt genererade medel	17 761	11 352	21 830	29 848	30 679	26 200	27 600
Ökning av långfristiga skulder	1 677	-2 521	2 964	1 739	4 175	4 600	3 000
Nyemission	928	3 974	2 595	6 737	5 151	2 600	3 400
Summa använda medel	17 731	14 317	12 964	20 645	35 353	32 700	33 000
Materiella investeringar	13 125	12 539	10 736	12 640	17 374	21 200	23 500
Nettoköp av aktier	2 576	6 096	3 264	3 580	11 989	4 800	7 500
Ökning av långfristiga fordringar	1 196	-755	-3 122	1 798	2 708	4 100	500
Övrigt	834	-3 563	2 086	2 627	3 282	2 600	1 500
Förändring av rörelsekapital	2 635	-1 512	14 425	17 679	4 652	700	1 000
Kassa och bankmedel m. m. ²	-1 998	-868	13 314	18 719	8 028	3 200	2 000
Lagerförändring	6 612	-678	3 453	1 301	5 822	4 300	3 000
Övriga korta fordr. och skulder	-1 979	34	-2 342	-2 341	-9 198	-6 800	-4 000
Minnesposter, avser samtliga industriföretag							
Resultat före boksluts-dispositioner	13 563	10 589	19 606	33 458	34 459	36 900	40 800
Industrins likvida medel	34 456	35 469	50 048	70 164	78 426	81 800	83 800
Procent							
Räntabilitet på totalt kapital	7,3	7,0	8,7	11,0	9,9	10,6	10,6
Räntabilitet på eget kapital	12,0	8,6	14,7	23,8	21,0	20,9	21,7
"Real" räntabilitet på eget kapital ³	-1,5	-0,7	4,4	13,3	11,9	14,3	19,0

¹ Beräkningen grundas på jämförelser av samma företag mellan två på varandra följande år. Anledningen är att företagsköp och försäljningar inte skall påverka analysen.

² Inkl. kortfristiga räntebärande fordringar.

³ Räntabiliteten deflaterad med KPI:s förändring dec.-dec.

Källor: Statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

diteten, valt att låna upp betydande belopp genom nyemissioner. En viktig orsak till detta är att svenska företag finansierat köp av utländska företag med emissioner riktade mot utlandet.

De preliminära uppgifterna för 1985 och prognoserna för 1986 bör tolkas med försiktighet. Det kan dock förutses att likviditetssupplyggnaden kommer att fortsätta, trots fortsatt investeringstillväxt. Det förefaller därför inte som bristande finansiering utgör ett hinder för öka investeringarna.

Den gynnsamma utvecklingen på arbetsmarknaden, som tog sin början hösten 1983, fortsatte under hela 1985. Även första kvartalet 1986 registrerades en i förhållande till de senaste åren låg nivå på arbetslösheten i säsongrensade tal.

I den preliminära nationalbudgeten förväntades en betydligt långsammare ökning av sysselsättningen 1986 än de två senaste åren och en oförändrad nivå på arbetslösheten. En viss försvagning av arbetsmarknadsläget under loppet av 1986 kunde inte uteslutas. Sedan dess har emellertid den allmänna konjunkturbilden förändrats i positiv riktning, vilket har betydelse för bedömningen av sysselsättningen under senare delen av året. Den nya prognosen innebär att sysselsättningen fortsätter att öka i relativt snabb takt i år, dock något långsammare än i fjol. Arbetslösheten väntas minska något mellan 1985 och 1986.

5.1 Sysselsättning

I samband med konjunkturuppgången i slutet av 1970-talet ökade sysselsättningen mycket snabbt. Fjärde kvartalet 1979 var 112 000 fler personer sysselsatta än vid motsvarande tid 1977. De fyra första åren på 1980-talet innebar emellertid en stagnation av sysselsättningsutvecklingen. Årsgenomsnittet 1983 för antalet sysselsatta låg t. o. m. lägre än nivån 1980.

Fjärde kvartalet 1983 markerar en ny vändpunkt och sysselsättningen har sedan dess återigen ökat kraftigt. Mellan fjärde kvartalen 1983 och 1985 ökade antalet sysselsatta med 98 000 personer, samtidigt som antalet personer sysselsatta genom arbetsmarknadspolitiska åtgärder minskade med ca 6 000 personer. Större delen av denna sysselsättningsökning uppnåddes under loppet av 1984.

Sysselsättningsökningen de två senaste åren har i betydligt högre grad än vid förra uppgången uppstått inom *industrin*. Under loppet av 1984 och 1985 ökade antalet industrissysselsatta med 36 000 personer. Denna ökning kom efter en långvarig nedgång, som började redan 1976. Konjunkturuppgången 1978–79 förmådde bara temporärt bromsa nedgången. Totalt minskade antalet industrijobb med 160 000 mellan 1976 och 1983. Av dessa har således en fjärdedel återtagits de senaste två åren.

Arbetsmarknadsstatistiken tyder på att industrissysselsättningen kommer att utvecklas svagare under innevarande år än i fjol. Inflödet till arbetsförmedlingarna av lediga platser inom tillverkningsindustrin låg i slutet av förra året och början av detta lägre än ett år tidigare och antalet industrianställda berörda av varsel om uppsägning var något högre. Konjunkturinstitutets konjunkturbarometer för mars 1986 visar emellertid en betydligt ljusare bild av industrins situation än de föregående barometrar-na. Den tidigare förväntade sysselsättningsminskningen första kvartalet 1986 uteblev i stort sett och under andra kvartalet väntas en oförändrad sysselsättningsnivå. Bristen på yrkesarbetare och tekniska tjänstemän ligger kvar på en hög nivå.

Sammantaget bedöms industrissysselsättningen komma att ligga kvar på

en oförändrad nivå under loppet av 1986, vilket motsvarar en ökning mellan årsgenomsnittet på 5 000 personer, se tabell 5: 1.

Sysselsättningsminskningen inom industrin motverkades under de tre första åren på 1980-talet av en ökad sysselsättning inom den *privata tjänstesektorn*, som under dessa år fick ett sysselsättningstillskott på 67 000 personer. Under loppet av de två senaste åren har sektorns sysselsättning ökat med 35 000 personer, dvs. en ökning av samma storleksordning som industrisektorns. Dessa båda sektorer svarar därmed för ca 70% av hela sysselsättningsökningen under konjunkturuppgången 1983–1985 mot endast 8% under uppgången 1977–1979. Utvecklingen under de första månaderna 1986 tyder på att sektorns sysselsättning kommer att fortsätta öka under året. Förändringen mellan årsgenomsnittet beräknas bli 15 000 personer.

Den snabba sysselsättningstillväxten under slutet av 1970-talet låg till mycket stor del i den *offentliga sektorn*, som under loppet av fyraårsperioden 1975–1979 ökade sin sysselsättning med drygt 300 000 personer. På 1980-talet bromsades den offentliga sysselsättningsexpansionen upp betydligt och stannade de första fyra åren på sammanlagt 60 000 personer. Till följd av ökade arbetsmarknadspolitiska insatser, bl. a. genom införandet av ungdomslag, ökade den offentliga sysselsättningen relativt snabbt 1984, en ökningstakt som fortsatte 1985 trots en neddragning av antalet beredskapsarbeten. Under 1980-talet har den kommunala sektorn svarat

Tabell 5: 1 Sysselsättning i olika branscher
Tusental personer (i åldrarna 16–64 år)

	Antal personer 1985	Förändring					
		1981	1982	1983	1984	1985	1986 prognos
Jord- och skogsbruk	189	3	-4	-4	-10	-7	-7
Industri	1 019	-39	-36	-4	13	19	5
Byggnadsverksamhet	257	3	-11	-10	-7	-1	0
Privata tjänster	1 447	7	18	15	15	13	15
Offentliga tjänster	1 330	35	20	14	29	22	20
Totalt	4 243	9	-12	11	41	47	33
Arbetskraftsutbud	4 367	34	16	24	27	35	27
Arbetslöshet	124	25	29	13	-14	-12	-6
Arbetslöshetsnivå, %	2,8	2,5	3,2	3,5	3,1	2,8	2,7
Sysselsättning i åldrarna 16–74 år	4 299	3	-11	6	35	44	30

Anm.: Fr. o. m. 1986 omfattar SCB:s arbetskraftsundersökningar (AKU) normalt endast befolkningen i åldrarna 16–64 år, mot att tidigare ha omfattat åldrarna upp till 74 år. Den andel av arbetskraften som är mellan 65 och 74 år uppgick 1985 till 1,3%. Av dessa var ca 35% sysselsatta i jord- och skogsbrukssektorn jämfört med 5% av sysselsättningen i hela åldersintervall 16–74 år. Andelen personer över 64 år i arbetskraften har varit fallande, vilket innebär att ökningen i arbetskraftsutbud och sysselsättning varit något större för gruppen 16–64 år än för gruppen 16–74 år. De senaste åren har dock skillnaden varit liten. Antalet arbetslösa över 64 år har under 1980-talet varit helt försumbart. Det är inte heller någon skillnad i relativt arbetslöshetsstal mellan åldersgrupperna 16–64 år och 16–74 år.

Källa: Statistiska centralbyrån (AKU), konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

för hela sysselsättningsökningen, medan staten till följd av en stram budgetpolitik minskat sin sysselsättning något.

Prop. 1985/86: 150
Bil. 1.1

De kommunala budgeterna tyder på en fortsatt sysselsättningsökning med närmare 25 000 personer 1986. Staten väntas fortsätta minska sin sysselsättning något. Prognosen är en ökning mellan årsgenomsnittet för den offentliga sektorn på totalt 20 000 personer. I detta är inkalkylerat en viss neddragning av beredskapsarbeten m. m.

Sysselsättningen inom *byggnadssektorn* har sedan början av 1970-talet varit avtagande. Under 1984 och 1985 stabiliserades emellertid byggsysselsättningen. Läget på byggarbetsmarknaden vintern 1985/86 var bättre än på flera år. Den totala byggvolymen beräknas öka svagt 1986 och sysselsättningen väntas bli oförändrad.

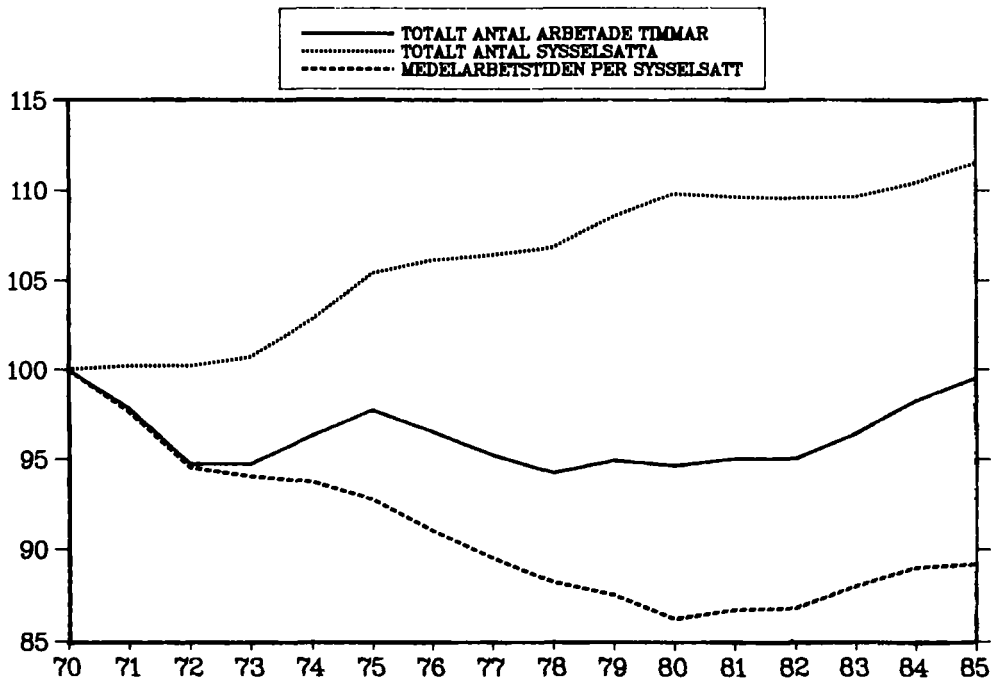
Sammantaget beräknas det totala antalet sysselsatta (i åldrarna 16–74 år) bli i genomsnitt 30 000 personer fler 1986 än 1985, en ökning som således är koncentrerad till tjänstesektorerna.

5.2 Medelarbets-tid och sysselsättning i timmar

Sysselsättningstillväxten kombinerades under 1970-talet med en sänkning av den genomsnittliga arbetstiden per sysselsatt, se diagram 5:1. Sänkningen var tillräckligt stor för att det totala antalet arbetade timmar skulle minska, med undantag för under högkonjunkturåren.

Diagram 5:1 Antal arbetade timmar, antal sysselsatta samt medelarbets-tiden per sysselsatt

Index 1970 = 100

Under 1980-talet har medelarbetstiden istället ökat både som en följd av att långtidsfrånvaron minskat och att arbetstiden för personer i arbete blivit längre, se tabell 5: 2. En beräkning för åren 1980–1985 visar att den ökade medelarbetstiden för personer i arbete till hälften förklaras av att de heltidsarbetandes arbetstider har ökat, bl. a. som följd av ett ökat övertidsuttag, och till en tredjedel av att de deltidssarbetande nu har längre arbetstider. Dessutom har den tidigare förskjutningen mot en ökad andel deltidssarbetande upphört. Mellan 1980 och 1985 ökade istället andelen heltidsarbetande. Särskilt kraftigt har andelen heltidsarbetande anställda med en faktisk arbetstid över 40 timmar/vecka ökat.

En följd av denna utveckling är att sysselsättningsökningen de två senaste åren mätt i antal arbetade timmar är betydligt större än mätt i antal personer, 3,5 % mot 2,3 % (fjärde kvartalet 1983–fjärde kvartalet 1985). Antalet arbetade timmar är därmed tillbaka på samma nivå som 1970. Detta står i kontrast till sysselsättningsuppgången 1977–1979 då antalet sysselsatta personer ökade med 2,7 % medan antalet arbetade timmar endast ökade med 0,7 %. Utvecklingen mot kortare medelarbetstider under 1970-talet och längre medelarbetstider i början av 1980-talet torde sammanhålla med att reallönerna steg kraftigt i början av 1970-talet medan de sjönk i slutet av 1970-talet och i början av 1980-talet.

Även 1986 beräknas medelarbetstiden per sysselsatt öka något bl. a. till följd av att långtidsfrånvaron, som 1985 tillfälligt drogs upp av en influensa och arbetsmarknadskonflikten, väntas minska. Antalet arbetade timmar förväntas därför öka något mer än antalet sysselsatta personer, 1,1 % mot 0,7 %. Antalet arbetade timmar för löntagare, vilket är av betydelse för lönesummans utveckling, beräknas öka med 1,4 % till följd av en ökning av andelen löntagartimmar i den totala sysselsättningsvolymen.

Till grund för bedömningen av sysselsättningsutvecklingen i både personer och timmar ligger beräkningar av produktionens utveckling per bransch. För 1985 föreligger ännu en betydande osäkerhet om produktionens branschvisa utveckling. De preliminära nationalräkenskaperna visar en ökning av BNP mätt från användningssidan med 2,3 % och från produktionssidan med 1,7 %. Eftersom användningssideberäkningarna brukar anses vara mest tillförlitliga är det troligt att både produktions- och produktivitetens utvecklingen i industrin och den privata tjänstesektorn var nå-

Tabell 5: 2 Sysselsättning i antal arbetade timmar
Årlig procentuell förändring

	1981	1982	1983	1984	1985	1986 prognos
Antal arbetade timmar per vecka enl. AKU	0,4	0,0	1,7	1,9	1,5	1,2
därav p. g. a. förändring i						
– antal sysselsatta	–0,1	–0,2	0,2	0,9	1,1	0,8
– långtidsfrånvaro	0,9	–0,1	1,2	0,2	–0,4	0,2
– medelarbetstid för personer i arbete	–0,4	0,3	0,3	0,8	0,8	0,2

Källa: Statistiska centralbyrån (AKU) och finansdepartementet.

Anm.: Tabellen avser personer i åldrarna 16–64 år.

got starkare 1985 än vad som framgår av tabell 5:3. Detta bör noteras vid jämförelser av utvecklingen 1986 med tidigare år.

Den totala produktionsvolymen beräknas 1986 öka med ca 2%. Tillsammans med den förväntade utvecklingen av antalet arbetade timmar innebär detta att produktiviteten stiger med ca en procent, vilket är något svagare än de två föregående åren. Inom industrin beräknas produktiviteten öka med ca 2 1/2%. Kortsiktiga förändringar av produktiviteten påverkas till stor del av att sysselsättningen regelmässigt anpassas ofullständigt till utvecklingen av produktionsvolymen och dessutom med en tidseftersläpning. Den långsammare tillväxten av industriproduktionen 1985 och 1986 förväntas därför innebära en långsammare utveckling av produktiviteten jämfört med tidigare år. På längre sikt är det andra faktorer som bestämmer produktivetsutvecklingen som teknisk och organisatorisk utveckling, utbildningsinsatser, sysselsättningens branschmässiga sammansättning m. m.

Tabell 5: 3 Produktion, produktivitet och sysselsättning
Årlig procentuell förändring

	Produktion			Produktivitet			Sysselsättning (timmar)		
	1984	1985	1986 prognos	1984	1985	1986 prognos	1984	1985	1986 prognos
Jord- och skogsbruk	2,3	-2,9	-2,2	4,7	1,8	1,3	-2,3	-4,6	-3,5
Industri	7,1	2,1	3,0	6,2	2,2	2,5	0,8	-0,1	0,5
Byggnadsverksamhet	3,8	1,7	0,9	3,4	3,0	0,9	0,5	-1,3	0,0
Privata tjänster	2,7	1,7	3,0	1,6	0,2	1,4	1,0	1,5	1,6
Offentliga tjänster	1,8	1,0	1,4	-1,2	0,1	0,2	3,0	0,9	1,2
Totalt	3,8	1,7	2,1	2,6	0,4	1,0	1,2	1,4	1,1

Källa: Konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

5.3 Utbud av arbetskraft

Befolkningen i yrkesverksam ålder har under 1980-talet ökat i en allt långsammare takt. Det ökade arbetskraftsdeltagandet förklarar därför en allt större del av arbetskraftsförändringen. Arbetskraftsdeltagandet brukar med en viss eftersläpning samvariera med utvecklingen av det allmänna sysselsättningsläget. Arbetskraftstalen har också ökat mer under 1985 än under tidigare år på 1980-talet, se tabell 5:4.

Utöver den sedan länge stigande förvärvsfrekvensen för kvinnor i åldrarna 25-54 år har sedan början av 1984 även ungdomarnas förvärvsfrekvens ökat efter att ha varit fallande i flera år. Detta gäller främst de yngsta åldersgrupperna efter införandet av ungdomslagen. Även de vuxna männens arbetskraftsdeltagande har ökat något de två senaste åren.

Under 1986 kommer befolkningsförändringar inte att ge något större bidrag till arbetskraften än under 1985, se tabell 5:5. I stort sett motsvarar befolkningsökningen nettoinvandringen. Den något svagare utvecklingen för sysselsättningen förväntas medföra att också arbetskraftsdeltagandet ökar långsammare än 1985. Totalt beräknas arbetskraften öka med ca 25 000 personer mellan årsgenomsnitten, varav en femtedel beror på befolkningsökningen.

Tabell 5: 4 Relativa arbetskraftstal

Årsmedeltal 1985 och förändring i procentenheter 1981–1985

	1985	1981	1982	1983	1984	1985
Män	86,0	-1,1	-0,3	-0,3	-0,4	0,4
därav 16–24 år	65,7	-3,6	-0,9	-1,3	-1,1	1,1
25–54 år	95,3	-0,5	0,0	0,1	-0,1	0,3
55–64 år	76,0	-0,6	-0,4	-0,6	-0,9	-0,2
Kvinnor	79,2	1,1	0,6	0,7	0,6	1,0
därav 16–24 år	66,4	-2,3	-1,4	-1,3	-0,2	1,5
25–54 år	88,9	1,9	1,0	1,2	1,1	0,8
55–64 år	59,9	2,2	1,4	0,8	-0,1	0,3
Samtliga	82,6	0,0	0,2	0,1	0,1	0,7

Källa: Statistiska centralbyrån (AKU).

Anm.: Eftersom arbetskraftsdeltagandet i åldersgrupperna över 64 år är väsentligt lägre än för befolkningen i övrigt innebär begränsningen av AKU:s population till att endast omfatta 16–64 åringar att det relativa arbetskraftstalet för samtliga i AKU-mätningarna nu ligger ca tio procentenheter högre än för befolkningen i åldrarna 16–74 år. Det relativa arbetskraftstalet för 64–74 åringar har sjunkit från 18 % 1970 till 7 % 1985.

Tabell 5: 5 Förändring i arbetskraften uppdelad på effekt av förändring i befolkningen respektive relativa arbetskraftstal

Tusental personer (i åldrarna 16–64 år)

	1981	1982	1983	1984	1985	1986
Arbetskraften	34	16	24	27	35	27
– befolkningen	17	14	16	15	-1	5
– relativa AK-tal	17	2	8	12	36	22

Källa: Statistiska centralbyrån (AKU) och finansdepartementet.

5.4 Arbetsmarknadspolitiska insatser och arbetslöshet

En stagnerande sysselsättning och ett fortsatt ökat utbud av arbetskraft innebar under de inledande åren på 1980-talet nära nog en fördubbling av arbetslösheten, se diagram 5: 2. Då kulmen nåddes i september 1983 var 3,9% av arbetskraften arbetslös (säsongrensade tal) trots en ökning av antalet sysselsatta i beredskapsarbeten. Därefter har sysselsättningen vuxit snabbare än arbetskraften och arbetslösheten har följaktligen reducerats. År 1985 var i genomsnitt 124 000 personer arbetslösa, motsvarande 2,8% av arbetskraften.

Samtidigt som arbetslösheten steg i början av 1980-talet förlängdes också arbetslöshetsperiodernas längd. Den tid de arbetslösa varit utan arbete var i genomsnitt 15 veckor 1980. Den hade förlängts till nästan 23 veckor 1984. Mellan 1984 och 1985 minskade dock den genomsnittliga arbetslöshetstiden.

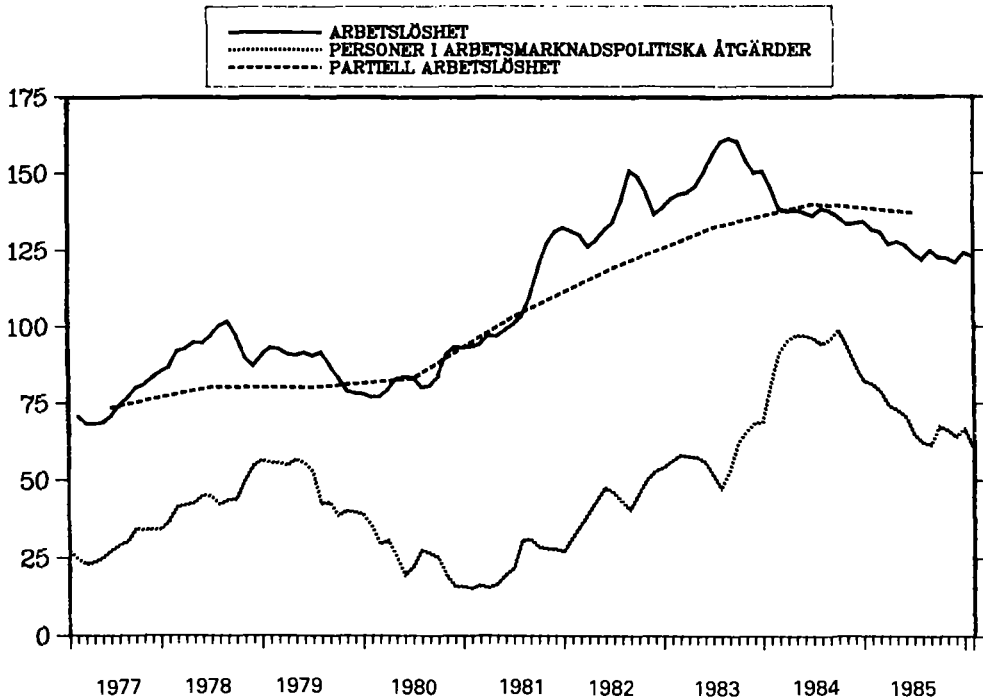
Under de första åren på 1980-talet ökade också det antal personer, som i arbetskraftsundersökningarna uppger att de velat och kunnat ta mer arbete om det funnits, dvs. ofrivilligt har kortare arbetstid. Skillnaden mellan genomsnittlig önskad och faktisk arbetstid har varit oförändrad ca 15 timmar per vecka. Detta betyder att arbetslösheten mätt i timmar har varit

större och stigit snabbare än vad den gjort mätt i antal personer. Dessa siffror skall emellertid tolkas med stor försiktighet eftersom orsakerna till att uppgä partiell arbetslöshet är av mycket olika karaktär. Likaså torde de ekonomiska och sociala problemen för individen av en partiell arbetslöshet i de flesta fall vara betydligt mindre än för de som räknas som öppet arbetslösa. Det är emellertid ändå ett uttryck för en obalans på arbetsmarknaden att en grupp som är lika stor som gruppen öppet arbetslösa inte kan realisera sitt arbetskraftsutbud.

Arbetsmarknadssituationen har varit särskilt besvärlig för ungdomarna. År 1983 var arbetslösheten bland 16–19-åringarna i arbetskraften 10,6% och bland 20–24-åringar 6,8%. Främst genom införandet av ungdomslagen i januari 1984 har arbetslösheten bland 16–19-åringar mer än halverats. Idag har ca 30 000 ungdomar arbete genom ungdomslagen. Däremot har arbetslösheten bland de äldre ungdomarna inte minskat ens i samma utsträckning som den totala arbetslösheten. År 1985 var den fortfarande 6,3% i genomsnitt.

Det förbättrade arbetsmarknadsläget har, tillsammans med ungdomslagen och det likaledes i januari 1984 införda rekryteringsstödet, medfört att

Diagram 5:2 Antal arbetslösa, antal personer i arbetsmarknadspolitiska åtgärder samt antal partiellt arbetslösa
Tusental personer

Anm: Med partiellt arbetslösa avses personer i arbete mindre än 35 tim/vecka som uppger att de önskar ta mer arbete om det finnes.

Källor: Statistiska centralbyrån – AKU och arbetsmarknadsstyrelsen.

antalet personer i beredskapsarbete kunnat minska kraftigt. År 1985 var 25 000 sysselsatta i beredskapsarbeten. Den totala volymen av sysselsättningsskapande åtgärder (beredskapsarbeten, ungdomslag och rekryteringsstöd) ökade från 59 000 personer 1983 till 95 000 personer 1984. Störst omfattning hade dessa åtgärder i början av 1984 varefter de har reducerats väsentligt, se diagram 5: 2. Genomsnittsnivån var 70 000 personer 1985.

Under loppet av förra året förbättrades successivt arbetsmarknadsläget och arbetslösheten sjönk säsongrensat sett. Det första kvartalet 1986 var arbetslösheten i säsongrensade tal ungefär lika stor som fjärde kvartalet 1985. Prognoserna för sysselsättning och arbetskraft innebär att arbetslösheten under loppet av innevarande år kommer att ligga kvar på en säsongrensat i stort sett oförändrad nivå. För årsgenomsnittet motsvarar detta en nedgång.

6 Löner och priser

Prop. 1985/86: 150

Bil. 1.1

6.1 Löner

Jämfört med förhållandena i omvärlden ligger löneökningarna i Sverige fortfarande på en hög nivå. Timlöneökningarna i industrin för OECD-området var ca 5% 1985. För 1986 väntas en ytterligare dämpning till ca 4,5%. Löneökningarna i sådana konkurrentländer som Förbundsrepubliken Tyskland, Förenta staterna och Japan beräknas bli ännu lägre, strax över 3%. Den dämpning av inflationstakten inom OECD-området, som förutses för 1986 (se avsnitt 6.2), kan verka ytterligare dämpande på timlöneökningarna för 1987. För att Sverige skall kunna upprätthålla de konkurrensfördelar som uppnåddes genom devalveringarna 1981 och 1982 krävs att löneökningarna dämpas till motsvarande nivåer. En rad studier har visat att högre nominella löneökningar än i omvärlden får betydande negativa konsekvenser för den framtida utvecklingen av BNP, investeringar och sysselsättning.

Enligt statistik för SAF/LO-området ökade timförtjänsten (tidlön+ackord) för industriarbetare, liksom för hela LO-kollektivet, med 7,3% mellan andra kvartalen 1984 och 1985. För privattjänstemännen visar lönestatistiken en ökning med 7,2% mellan augusti 1984 och augusti 1985. På det offentliga området har timlöneökningen beräknats till 5,6%. Sammantaget och omräknat till årsgenomsnitt skulle detta innebära en timlöneökning för samtliga löntagare på ca 7% 1985, se tabell 6: 1. Förtjänststatistiken tyder därvid på en något lägre ökning (6,8%) än nationalräkenskaperna (7,2%). De senare baserar sig på kontrolluppgifter från arbetsgivarna. Skillnaden mellan de båda beräkningarna torde delvis bero på att förtjänststatistiken inte täcker alla löntagare och inte heller alla typer av ersättningar.

De nyligen slutförda avtalsförhandlingarna på LO- och PTK-områdena beräknas medföra att timlönerna inom näringslivet ökar med närmare 6%.

Tabell 6: 1 Timlöneutveckling och arbetskraftskostnader för industriarbetare
Årlig procentuell förändring

	Samtliga löntagare			Industriarbetare				
	Avtal	Löne- glid- ning	Summa	Avtal	Löne- glid- ning	Timför- tjänst	Sociala kost- nader	Timkost- nad
1980	7,4	1,8	9,2	6,1	3,2	9,3	0,8	10,2
1981	6,2	2,7	8,9	5,9	4,2	10,1	0,5	10,7
1982	4,6	1,1	5,7	4,1	3,5	7,6	0,2	7,8
1983	4,7	1,4	6,1	3,8	2,9	6,7	2,4	9,3
1984	5,6	3,0	8,6	6,2	4,1	10,3	-0,1	10,2
1985	4,3	2,9	7,2	3,8	3,7	7,5	0,3	7,8

Anm: Uppgifterna för samtliga löntagare baserar sig på lönesummestatistik. Uppgifterna för industriarbetare grundar sig på förtjänststatistik. Förtjänststatistiken har i förekommande fall kompletterats med engångsbe-
lopp som ej ingår i SCB:s statistik.

Källor: Statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

Beträffande det offentliga området har, med hänsyn till att något nytt avtal ännu inte slutits, antagits att lönerna stiger i enlighet med gällande avtal. Sammantaget för hela ekonomin beräknas timlönerna öka med ca 6% 1986.

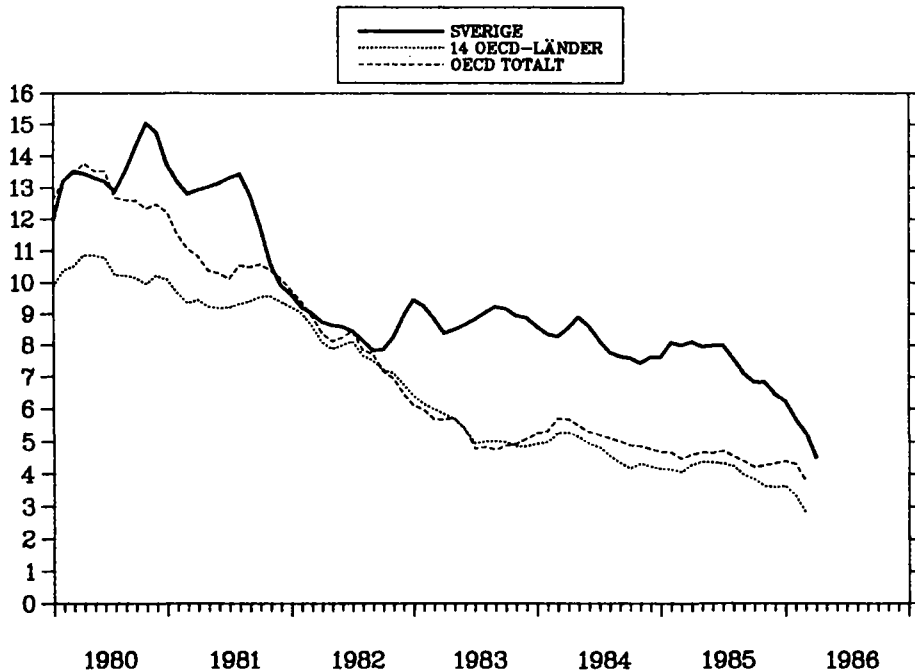
Prop. 1985/86: 150
Bil. 1.1

6.2 Priser

Inflationstakten i Sverige har under 1985 dämpats väsentligt. Under loppet av 1985 ökade KPI med 5,8% och mellan årsgenomsnittet för 1984 och 1985 med 7,4%. Under loppet av 1985 skedde dessutom en successiv nedtrappning av inflationstakten uttryckt som förändringen över 12 månader. I mars 1986 var 12-månaderstakten nere i 4,3%.

Även om således prisökningstakten dämpats väsentligt ligger prisökningarna i Sverige fortfarande på en högre nivå än den som gäller i våra viktigaste konkurrentländer. Detta framgår av diagram 6: 1, där prisutvecklingen i OECD-området och i de 14 s. k. korgländerna jämförs med prisutvecklingen i Sverige. (De 14 korgländerna är de länder som ingår i den svenska valutakorgen. Prisutvecklingen har vägts samman med s. k. konkurrensvikter). Gapet mellan inflationstakten i Sverige och omvärlden

Diagram 6: 1 Konsumentprisindex, 12-månaders förändringstal, utfall t. o. m. mars 1986, Sverige resp. feb. 1986, OECD.

Anm. För Sverige 3-månaders glidande medelvärden. OECD-länderna sammanvägda med vikter som avspeglar ländernas betydelse som konkurrenter till Sverige på exportmarknaden.

Källor: US department of labor, OECD, statistiska centralbyrån samt finansdepartementet.

har emellertid successivt minskat de senaste månaderna. För 1985 beräknas konsumentpriserna för hela OECD-området ha ökat med 4,5%. För 1986 pekar prognoserna på en prisökning på ca 3,5%. I Förbundsrepubliken Tyskland beräknas konsumentpriserna under 1986 öka med 0,5%, i Japan med 1% och i Förenta staterna med 3,5%. Under loppet av 1986 kan inflationstakten i Sverige komma att anpassas ned mot OECD-områdets. Det bör då emellertid noteras att OECD-genomsnittet inkluderar några länder med mycket höga inflationstal, vilket drar upp områdets medelvärde. Det är främst detta förhållande, som medför att kurvan i diagram 6: 1 för 14 OECD-länder vanligen ligger under kurvan för OECD-området.

Bedömningen av prisutvecklingen 1986 utgår från prognoser och antaganden om arbetskraftskostnader, importpriser m. m. och innefattar kalkyler av hur dessa faktorer kan väntas påverka prisutvecklingen. Jämfört med den bedömning som gjordes i den preliminära nationalbudgeten har förutsättningarna ändrats i olika avseenden. Oljepriserna förutsätts nu ligga på 15 dollar per fat jämfört med 26 dollar per fat i den preliminära nationalbudgeten. Växelkursen mot dollarn har antagits ligga på 7,42 kr. jämfört med 7,70 kr. i den preliminära nationalbudgeten. Diskontot förutsätts ligga kvar på den nivå (8 1/2%), som gällde efter diskontosänkningen den 13 mars. Prognosen bygger vidare på förutsättningen att bidraget till prisutvecklingen från indirekta skatter och subventioner blir oförändrat under året.

Priserna på råolja och petroleumprodukter beräknas sammantagna minska med nästan 50% under loppet av 1986. Priserna på övriga importvaror, som påverkar KPI, beräknas öka med drygt 3,5%. De internationellt bestämda priserna beräknas därmed sänka den totala prisnivån med 1,4%, se tabell 6: 2. Detta innebär en nedjustering med nästan 2 procentenheter jämfört med beräkningarna i den preliminära nationalbudgeten.

Tabell 6: 2 Konsumentprisförändring uppdelad på komponenter
Procentuell förändring och bidrag därtill

	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986 prognos
Konsumentpriserna under loppet av året, längtidsindex dec—dec.	13,7	9,4	9,9	9,3	8,1	5,8	2,3
Därav hänförs till:							
Ändring i indirekta skatter	3,4	-0,7	0,4	2,0	1,2	0,1	-
Automatiska effekter av indirekta skatter	1,0	1,0	1,1	1,1	0,8	0,7	0,6
Ändring av internationellt bestämda priser	2,7	4,0	4,4	2,1	1,6	0,3	-1,4
Ändring av jordbrukspriser	0,6	1,0	0,8	0,6	0,4	0,4	0,3
Ändring av bostadsprissättning	2,4	2,2	1,6	0,8	1,9	1,6	0,9
Ändring av diverse taxor	0,6	0,8	0,4	0,6	0,4	0,3	0,4
Trendavvikelse i priserna på färskvaror	0,2	-0,3	-	0,1	-0,2	0,0	-
Restfaktor	3,0	1,5	1,4	2,2	2,1	2,6	1,6
Konsumentprisindex årsgenomsnitt	13,7	12,1	8,6	8,9	8,0	7,4	3,6
Implicitprisindex för privat konsumtion, årsgenomsnitt	12,4	11,3	10,3	10,6	8,3	7,2	4,0

Källor: Konjunkturinstitutet, statistiska centralbyrån och finansdepartementet.

Bostadskostnaderna beräknades i den preliminära nationalbudgeten medföra en höjning av den totala prisnivån med strax över 1%. En nedjustering av denna bedömning görs nu, beroende på diskontosänkningarna i januari och mars. Egnahemskostnaderna beräknas nu öka med 1% jämfört med ca 5% i den preliminära nationalbudgeten. Sammantaget innebär detta att bostadskostnaderna beräknas höja prisnivån med knappt 1%.

Prisökningarna för livsmedel har under de senaste åren varit högre än ökningen av den totala prisnivån. Under loppet av 1985 steg livsmedelspriserna med 7% jämfört med 5,8% för totala KPI. Hittills i år har livsmedelspriserna stigit med 4,8% jämfört med 1,0% för den totala prisnivån. Förutsättningarna för att prisökningstakten för livsmedel skall dämpas under resten av året är emellertid goda. De sänkta energipriserna och den sänkta räntan bör, bl. a. genom jordbruksförhandlingarna, ge förutsättningar för låga prisökningar på livsmedel framöver.

Restfaktorn och diverse taxor, som i beräkningarna kan sägas representera lönekostnadernas genomslag inom de för internationell konkurrens skyddade områdena exkl. bostäder och jordbruk, beräknas höja KPI med 1,6% resp. 0,4%. I restfaktorn tas också hänsyn till effekterna av hur vinstmarginalerna förändras. Vinstmarginalförändringarnas bidrag till prisökningarna 1986 har med hjälp av finansdepartementets modell för medelfristig ekonomisk analys (den s. k. AMMA-modellen) uppskattats till 0,5% 1986, främst till följd av direkta och indirekta effekter av de fallande oljepriserna. För 1985 var vinstmarginalförändringarnas bidrag 0,1%.

Under loppet av 1986 beräknas konsumentpriserna totalt öka med drygt 2%, vilket innebär en ökning mellan årsgenomsnittet 1985 och 1986 med ca 3 1/2%. Detta innebär att inflationstakten i Sverige skulle vara nere på en nivå som gällde under 1950- och 1960-talen. Implicitprisindex för privat konsumtion beräknas 1986 öka något mer än KPI.

Prognosen för prisutvecklingen är starkt beroende av de antaganden, som har gjorts rörande oljepris, dollarkurs och diskonto. En förändring av oljepriset med en dollar kan väntas påverka KPI med ca 0,15% (se appendix till kapitel 1). En förändring av växelkursen mot dollarn med 20 öre kan väntas påverka KPI med ca 0,2% och en förändring av diskontot med 1% påverkar KPI med ca 0,25%.

De bedömningar som nu görs av prisutvecklingen innebär således att inflationstakten skulle komma ner på en nivå som gällde för ett par decennier sedan. Detta bör påverka de förväntningar som finns i näringslivet om den framtida inflationstakten. Näringslivsorganisationer som Sveriges Industriförbund, Sveriges Grossistförbund, SHIO-familjeföretagen, Sveriges Köpmannaförbund och Svensk Industriförening har således informerat sina medlemsföretag om de gynnsamma förutsättningarna för en dämpad pris- och kostnadsutveckling. Inom dagligvaruhandeln har utfästelser gjorts om att hålla priserna nere.

Sammanfattningsvis kan noteras att pris- och löneutvecklingen under lång tid har varit ett centralt problem i den svenska ekonomin. En av förutsättningarna för att Sverige skall kunna upprätthålla den förbättring av konkurrensläget som uppnåddes genom devalveringarna 1981 och 1982 är att pris- och löneökningarna kommer ner till den nivå som råder i våra

viktigaste konkurrentländer. Under 1986 torde prisutvecklingen i Sverige dämpas mycket kraftigt. De löneavtal, som nyligen har slutits på den privata arbetsmarknaden, innebär en klar dämpning även av löneökningstakten.

Prop. 1985/86: 150

Bil. 1.1

7 Hushållens ekonomi

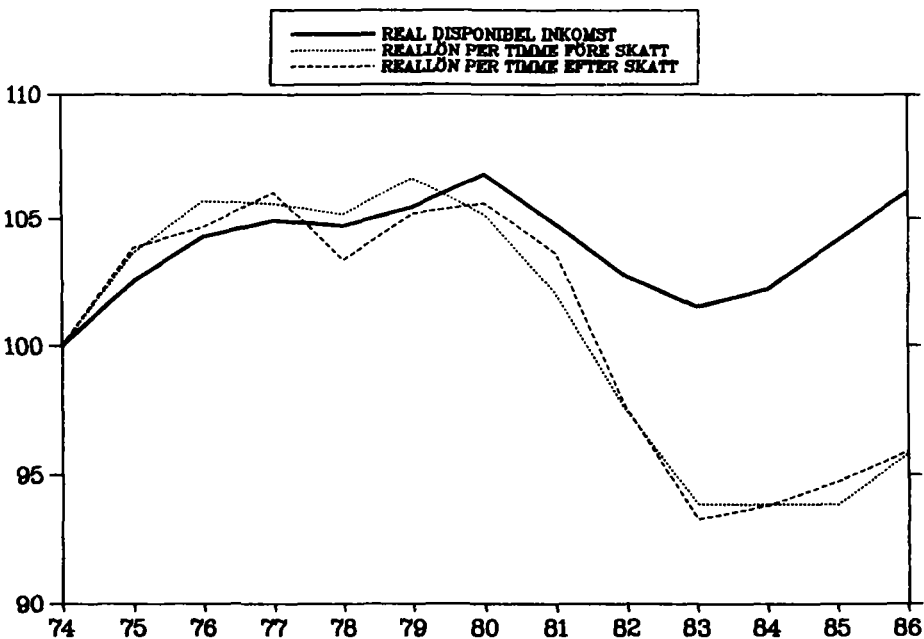
7.1 Hushållens disponibla inkomster

Förutsättningarna för påtagliga förbättringar av *realinkomsterna* och reallönerna under 1986 har ökat väsentligt sedan de bedömningar som gjordes i den preliminära nationalbudgeten. Den neddragning av inflationsprognosen som gjorts medför att realinkomsterna nu beräknas öka mer än dubbelt så mycket som i den preliminära nationalbudgeten, 2,7% i stället för 1,1%, se diagram 7: 1.

Under i stort sett hela 1970-talet ökade hushållens reala disponibla inkomster år från år. I genomsnitt uppgick den årliga ökningstakten till närmare 2%. Som en följd av den allmänt sett sämre ekonomiska utvecklingen försämrades realinkomsterna därefter kraftigt. Försämringen av realinkomsterna var i genomsnitt närmare 2% per år under de första åren på 1980-talet. Från 1983 har en återhämtning skett – realinkomsterna ökade med närmare 1% 1984 och ca 2% 1985. För 1986 förutses en fortsatt ökning, med närmare 3%.

De reala timlönerna ökade under första delen av 1970-talet, fram till 1977. Därefter låg de och pendlade kring denna nivå fram till 1980. Under de första åren på 1980-talet sjönk de reala timlönerna kraftigt. Anpassningen nedåt av de reala timlönerna inleddes redan före devalveringarna 1981

Diagram 7: 1 Real disponibel inkomst samt reallön per timme före och efter skatt 1980 års priser. Index 1974 = 100

och 1982. Över perioden 1980–1983 minskade de reala timlönerna såväl före som efter skatt med mer än 10%. Reallönerna sjönk under denna period kraftigare än vad de totala realinkomsterna gjorde. Detta beror på att pensioner och andra transfereringar inte minskade i samma omfattning som reallönerna, trots den avräkning som gjordes av pensionerna på grund av devalveringen. Efter 1983 har en återhämtning av reallöneutvecklingen skett. Återhämtningen har varit starkare avseende reallön efter skatt än före skatt.

Hushållens inkomster ökade nominellt med drygt 9% 1985, se tabell 7: 1. För 1986 antas den nominella timlönen öka med ca 6% och lönesumman med drygt 7,5%. Tillsammans med de beräknade ökningarna av inkomstöverföringar och direkta skatter, som redovisas i det följande, ger detta en nominell ökning av hushållens disponibla inkomster 1986 med knappt 7%. Kombinerat med den beräknade prisökningen innebär detta att realinkomsterna 1986 väntas öka med 2,7%.

Inkomstöverföringarna till hushållen från den offentliga sektorn ökade reallt med ca 5% 1985, se tabell 7: 2. Bakom denna relativt kraftiga ökning ligger dels en kraftig höjning av barnbidrag, flerbarnstillägg och studiebidrag från den 1 januari 1985, dels en kraftig ökning av ATP-utbetalningarna beroende på att det genomsnittliga antalet basbelopp per pensionär ökar.

Tabell 7: 1 Hushållssektorns disponibla inkomster, konsumtion och sparande

	Milj. kr.			Procentuell förändring från föregående år		
	1984	1985	1986 prognos	1984	1985	1986 prognos
<i>Löpande priser</i>						
<i>Faktorinkomster</i>	418 745	455 490	485 713	9,9	8,8	6,6
Löner	334 264	364 732	392 415	10,1	9,1	7,6
Enskilda företagares inkomster	44 737	47 288	49 004	9,8	5,7	3,6
Tillräknat driftöverskott, egna hem	29 684	32 690	33 083	8,4	10,1	1,2
Tilläggspost till disponibel inkomst	10 060	10 780	11 211	8,2	7,2	4,0
<i>Nettoinbetalningar till det offentliga</i>	- 21 057	- 18 637	- 23 814	29,1	-11,5	27,8
Inkomstöverföringar till hushåll	146 864	165 244	178 581	7,2	12,5	8,1
Direkta skatter, avgifter m. m.	-167 921	-183 881	-202 395	9,5	9,5	10,1
<i>Räntor och utdelningar, netto</i>	- 4 750	- 7 151	- 4 208	- 1,1	50,5	-41,2
<i>Övriga transfereringar, netto</i>	7 480	7 485	9 161	5,0	0,1	22,4
Disponibel inkomst	400 418	437 187	466 852	9,1	9,2	6,8
Privat konsumtion	397 911	437 795	467 512	9,7	10,0	6,8
Sparkvot, nivå i %	0,6	-0,1	-0,1			
<i>1980 års priser</i>						
Disponibel inkomst	271 931	277 086	284 510	0,7	1,9	2,7
Privat konsumtion	270 220	277 476	284 912	1,3	2,7	2,7
<i>Prisindex</i>						
Implicitprisindex för privat konsumtion (1980=100)	147,25	157,78	164,09	8,3	7,2	4,0
Konsumentprisindex (1980=100)	143,19	153,75	159,30	8,0	7,4	3,6

Källor: Konjunkturinstitutet, statistiska centralbyrån och finansdepartementet.

Tabell 7: 2 Inkomstöverföringar från offentlig sektor till hushåll

	Milj. kr., löpande priser			Procentuell förändring 1980 års priser		
	1984	1985	1986 prognos	1984	1985	1986 prognos
<i>Från staten</i>	69 885	77 418	81 929	- 4,5	3,4	1,8
Barnbidrag	5 739	8 285	8 307	- 8,5	34,7	- 3,6
Studiebidrag m. m.	2 675	3 654	3 823	-15,3	27,5	0,6
Arbetsmarknadsutbildning	2 216	2 250	2 428	- 3,2	- 5,3	3,8
Arbetskadeförsäkring	1 599	1 953	2 570	- 4,7	14,0	26,5
Kontant arbetsmarknadsstöd	549	385	445	-34,8	-34,6	11,1
Lönegaranti	725	702	751	-17,7	- 9,6	2,9
Folkpensioner	45 483	48 586	51 860	- 3,7	- 0,3	2,6
Delpension	1 135	904	800	-21,8	-25,7	-14,8
Pensioner till f. d. anställda	2 265	2 310	2 450	0,0	- 4,8	2,0
Övrigt	7 499	8 389	8 495	5,5	4,4	- 2,6
<i>Från kommunerna</i>	14 223	15 273	16 568	1,4	0,2	4,3
Bostadsbidrag	2 507	2 704	2 758	- 6,4	0,7	- 1,9
Pensioner till f. d. anställda	2 441	2 631	2 826	- 0,8	0,6	3,2
Socialbidrag	2 833	3 371	3 910	12,0	11,1	11,5
Övrigt	6 442	6 567	7 074	1,4	- 4,9	3,6
<i>Från socialförsäkrings-</i> <i>sektorn</i>	62 756	72 553	80 084	2,6	7,9	6,1
ATP	36 172	42 116	48 300	2,8	8,7	10,3
Sjukförsäkring m. m.	20 721	24 321	25 419	2,3	9,5	0,5
Arbetslöshetsförsäkring	5 863	6 116	6 365	1,6	- 2,7	0,1
Summa inkomstöverföringar	146 864	165 244	178 581	- 1,0	5,0	3,9

Källor: Konjunkturinstitutet, riks försäkringsverket, riksrevisionsverket, statistiska centralbyrån och finansdepartementet

Även socialbidragen ökade kraftigt 1985, men detta har liten betydelse för den totala utvecklingen av de offentliga inkomstöverföringarna, eftersom socialbidragen endast utgör 2% av den offentliga sektorns inkomstöverföringar till hushållen.

Prognoserna för 1986 innebär att de offentliga inkomstöverföringarna från den offentliga sektorn till hushållen ökar reallt med ca 4%. Det är främst ATP-utbetalningarna som bidrar till ökningen. Basbeloppet höjdes med 6,8% från 21 800 kr. 1985 till 23 300 kr. 1986.

Hushållens inbetalningar av skatter, avgifter m.m. till det offentliga ökade 1985 med nästan 10%, vilket motsvarar en real ökning med drygt 2%, se tabell 7: 3. För 1985 sänktes marginalsatserna och basenheten för den statliga skatteskalen justerades upp. Vidare gällde för löntagare en särskild skattereduktion på högst 600 kr. I motsatt riktning verkade det slopade förvärvsavdraget och höjningen av den genomsnittliga kommunala utdebiteringen med 8 öre.

Prognoserna för 1986 innebär att hushållens totala skatter och avgifter ökar med 10%, motsvarande en real ökning med nästan 6%. I neddragande riktning verkar införandet av höjt schablonavdrag vid inkomstbeskattningen (från 1 000 kr. till 3 000 kr.) i samband med att deklareringsförfarandet förenklas samt det höjda sparavdraget. Vidare sänktes den ge-

Tabell 7: 3 Hushållens direkta skatter, avgifter m. m.

	Milj. kr., löpande priser			Procentuell förändring 1980 års priser		
	1984	1985	1986 prognos	1984	1985	1986 prognos
<i>Direkta skatter</i>	155 166	169 907	187 391	1,0	2,2	6,1
Prel. A-skatt	143 506	156 668	173 459	1,4	1,9	6,5
Prel. B-skatt	12 252	13 814	15 500	2,8	5,2	7,9
Slutskattereglering	986	395	1 805	-44,3	-62,7	340,4
Avgår: Indirekta skatter	2 301	2 560	5 243	- 3,8	3,8	96,9
Övriga direkta skatter	723	1 590	1 870	- 0,2	105,3	13,1
<i>Avgifter m. m.</i>	12 755	13 974	15 004	2,5	2,3	3,2
Summa direkta skatter avgifter m. m.	167 921	183 881	202 395	1,1	2,2	5,8

Källor: Konjunkturinstitutet, riks försäkringsverket, riksrevisionsverket, statistiska centralbyrån och finansdepartementet.

nomsnittliga kommunala utdebiteringen med 4 öre. I motsatt riktning verkar den omständigheten att den särskilda skattereduktionen enbart gällde 1985.

Den reala lönesumman efter skatt ökade med 2,8 % 1985, varvid ett ökat antal arbetade timmar beräknas ha bidragit med 1,8 %, se tabell 7: 4. Reallönen per timme efter skatt beräknas därmed i genomsnitt ha ökat med ca 1 % 1985. År 1986 beräknas den reala lönesumman efter skatt öka med

Tabell 7: 4 Realinkomsternas förändring
1980 års priser

	Milj. kr.	Procentuell förändring från föregående år					
		1981	1982	1983	1984	1985	1986 prognos
<i>Inkomster, skatter och avgifter</i>							
Faktorinkomster	296 931	- 3,8	- 1,6	- 1,6	1,6	1,1	3,3
Lönesumma	245 924	- 2,9	- 4,0	- 2,5	1,6	1,8	3,5
Övrigt	51 007	- 7,7	10,7	2,5	1,4	- 2,1	2,5
Inkomstöverföringar	102 508	2,5	- 0,3	1,2	- 1,1	4,4	4,5
därav: pensioner	62 709	4,3	- 0,8	2,3	- 0,9	2,7	5,8
Direkta skatter och avgifter	115 267	- 2,8	0,7	0,0	1,1	2,2	5,8
Disponibel inkomst	284 172	- 1,9	- 2,0	- 1,1	0,7	1,9	2,7
<i>Inkomster efter skatter och avgifter</i>							
Faktorinkomster	205 141	- 3,0	- 1,8	- 2,1	2,0	1,4	2,6
Lönesumma	163 761	- 1,8	- 5,4	- 3,2	2,2	2,8	2,7
Övrigt	41 380	- 7,5	13,5	1,9	1,2	- 3,2	2,2
Inkomstöverföringar	79 031	0,9	- 2,6	1,2	- 2,4	3,1	2,9
därav: pensioner	52 497	3,3	- 2,6	0,3	- 1,8	1,3	3,6
Disponibel inkomst	284 172	- 1,9	- 2,0	- 1,1	0,7	1,9	2,7

Källor: Konjunkturinstitutet, statistiska centralbyrån och finansdepartementet.

2,7%. Bidraget från sysselsättningen avseende löntagare beräknas till 1,4% vilket skulle medföra att reallönen per timme i genomsnitt ökar med 1,3% 1986.

Övriga faktorinkomster, som inkluderar enskilda företagares inkomster samt tillräknade driftsöverskott i egnahem, minskade reallt efter skatt med drygt 3% 1985. År 1986 väntas de öka med drygt 2%. Inkomstöverföringarna efter skatt bidrog positivt till realinkomstutvecklingen 1985 och kommer även 1986 att ge ett positivt bidrag. Pensionerna efter skatt, som 1985 reallt ökade med drygt 1%, beräknas 1986 öka med ca 3,5%.

Den utveckling av realinkomster och reallöner efter skatt som redovisats ovan är den *genomsnittliga* utvecklingen för hela befolkningen respektive för hela löntagarkollektivet. Inom ramen för dessa genomsnitt ryms stora skillnader mellan olika kategorier av hushåll och olika kategorier av löntagare.

7.2 Privat konsumtion och sparande

Den privata konsumtionen ökade med 2,7% 1985. Detta är en ökningstakt som ungefär ligger i nivå med den som gällde under första delen av 1970-talet. Den nivåmässiga ökningen av konsumtionsvolymen 1985 skedde redan första kvartalet. Säsongrensat ökade konsumtionsvolymen med 2,4% första kvartalet 1985 jämfört med fjärde kvartalet 1984. Under de följande tre kvartalen 1985 låg konsumtionsvolymen kvar på ungefär den nivå som nåddes första kvartalet. Ökningen förklaras dels av en stark ökning av uppvärmningskostnaderna, särskilt fjärrvärme och elström, dels av en kraftig ökning av bilinköpen samt inköp av kapitalvaror och andra varor från den s. k. sällanköpsvaruhandeln.

Försäljningen inom sällanköpsvaruhandeln ökade starkt under hela år 1985. Jämfört med 1984 låg försäljningen inom sällanköpsvaruhandeln 1985 nivåmässigt nästan 7% högre. De största ökningarna har skett för radio/TV-handeln, cykel- och sporthandeln, möbelhandeln, konfektions- och ekiperingshandeln och fotohandeln. Ökningarna inom sällanköpsvaruhandeln har fortsatt de två första månaderna på 1986.

Nybilsregistreringarna ökade kraftigt under första halvåret av 1985. Från och med augusti har emellertid uppgången brutits. Antalet nyregistrerade personbilar låg fr. o. m. augusti under den nivå som gällde motsvarande månad 1984. De tre första månaderna 1986 var nyregistreringen också lägre än ett år tidigare.

Under 1985 minskade hushållens nettosparande och blev svagt negativt, se diagram 7:2. Det är det reala sparandet, som till huvuddelen utgörs av investeringar i småhus med avdrag för kapitalförslitning, som har sjunkit 1985. Det finansiella sparandet har legat i stort sett stilla. Det reala sparandet har minskat kontinuerligt varje år från 1979 vilket sammanhänger med det minskade småhusbyggandet. Att det reala sparandet blir negativt 1985 innebär att kapitalförslitningen av hushållens kapitalstock, enligt nationalräkenskapernas beräkning, är större än hushållens investeringar.

I jämförelse med förra decenniet har hushållens sparkvot legat mycket lågt de senaste fyra åren. Under perioden 1970–1981 låg sparkvoten i intervallet 2,5–5%, medan den därefter varit bara 0–1%.

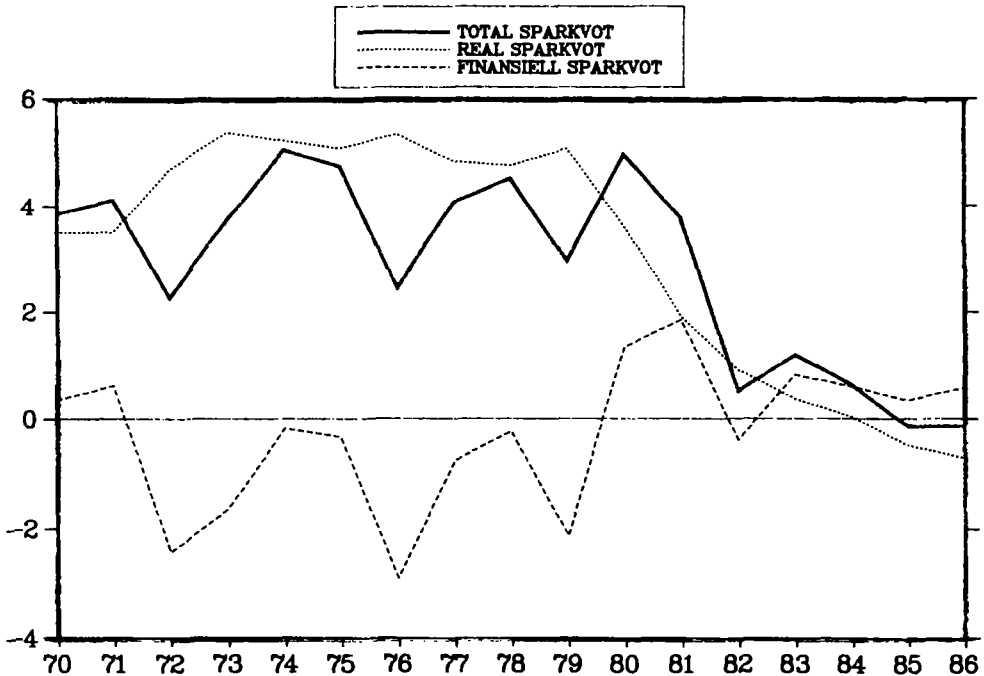
Enligt SCBs kreditmarknadsstatistik har nyutlåningen till hushållen under den senaste tioårsperioden mer än tredubblats i löpande priser. I fasta priser (deflaterad med KPI) är expansionen mer måttlig eller runt 50%. Den senaste tioårsperioden har också kännetecknats av en sjunkande småhusproduktion. Det minskade lånebehovet för småhusinvesteringar har radikalt ändrat kreditmarknadsbilden för hushållen. Under fyraårsperioden 1982–1985 var de nybyggda husens andel av nyutlåningen 13% jämfört med 32% under perioden 1978–1981. Motsvarande andelar för s. k. övriga krediter, dvs. konsumtionskrediter och krediter för finansiella placeringar, var 50% resp. 37%.

Bedömningarna avseende utvecklingen av privat konsumtion och sparande under 1986 är osäkra, beroende på att det finns faktorer som verkar i olika riktningar. Faktorer som talar för ett åtminstone på längre sikt ökat sparande är den höga realräntan, avdragsbegränsningen och sparstimulanser i form av höjt sparavdrag och möjligheter till extra insättningar i allemanssparandet. Hushållens behov av att åter bygga upp en sparandebuffert efter en period av eftersatt sparande bör också verka i denna riktning.

Den väntade relativt kraftiga realinkomstutvecklingen för 1986 kan emellertid också innebära att den privata konsumtionen fortsätter att öka kraftigt. Även det från november lättade kreditläget kan tala för en fortsatt kraftig konsumtionsökning och ett stagnerande eller t. o. m. minskat nettosparande. Det är dock ännu för tidigt att uttala sig om det har skett någon

Diagram 7: 2 Sparkvoten 1970–1986.

Sparandet i procent av disponibel inkomst

ökad nettoutlåning. Den ökning av bankernas kreditgivning till hushållen, som kunnat noteras de senaste månaderna sammanhänger till stor del med att bankerna har tagit över lån från den s. k. grå kreditmarknaden. Hushållen har sedan november 1985 haft möjlighet att sanera lånebilderna.

Den fallande inflationstakten under 1986 kan också tala för att sparandet ytterligare skulle minska. Enligt såväl internationella som svenska studier föreligger ett positivt samband mellan inflationstakt och sparande. Hur starkt detta samband är vid fallande inflationstakt är svårt att med bestämdhet uttala sig om.

Den finansiella sparkvoten har under den senaste tioårsperioden förändrats enligt ett bestämt mönster, se diagram 7:2. Vart tredje år, 1976, 1979 och 1982, har sparkvoten sjunkit, vilket till stor del kan sammanhållas med utvecklingen på kreditmarknaden. Åren närmast efter dessa år har sparkvoten åter ökat. För 1985 har nedgången i den finansiella sparkvoten i stort sett uteblivit, beroende på den åtstramning av kreditmarknaden som gjordes i maj 1985 och det åtföljande höga ränteläget. Det finns därför inte någon anledning att vänta sig en ökning av sparkvoten 1986 i enlighet med det synbarligen cykliska förlopp, som sparkvoten tidigare har uppvisat.

Sammantaget görs nu bedömningen att sparkvoten ligger kvar på en oförändrad nivå 1986. Den privata konsumtionen skulle därmed öka i samma takt som den reala disponibla inkomsten, dvs. med 2,7%.

8 Investeringar

Prop. 1985/86: 150

Bil. 1.1

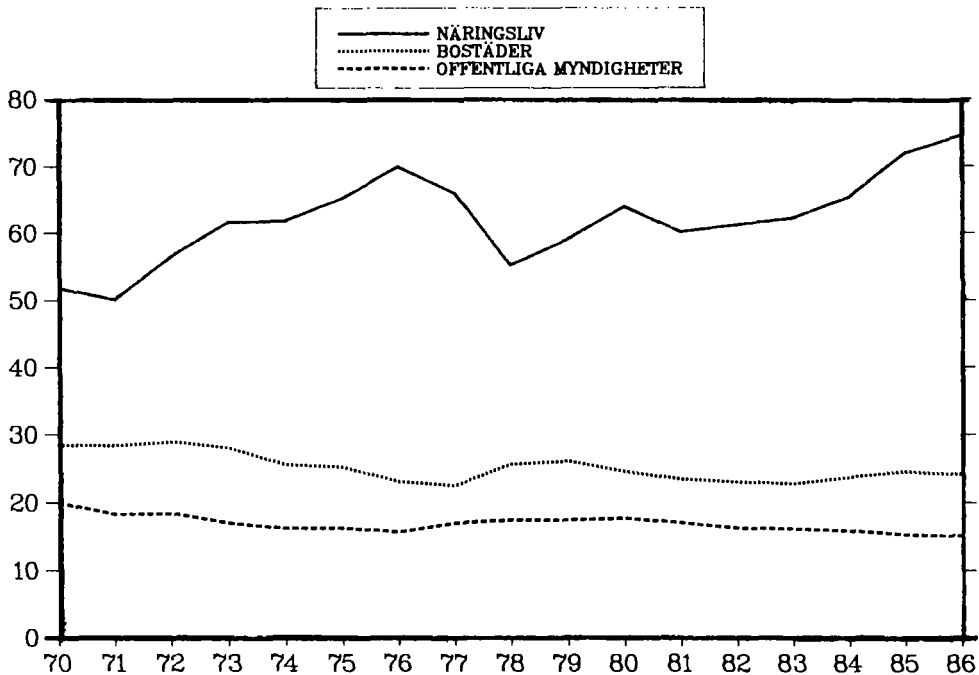
8.1 Inledning

Den kraftiga investeringsexpansionen i näringslivet de senaste åren har resulterat i en markant ökning av investeringskvoten, dvs. de totala fasta investeringarna i procent av bruttonationalprodukten. Liksom för praktiskt taget samtliga industriländer, särskilt de mindre länderna, var tendensen mot en fallande kvot tydlig under 1970-talet. Efter att ha legat på ca 23 % under 1970-talets början minskade investeringskvoten i Sverige till ca 18,5 % 1983 främst till följd av att investeringarna i bostäder och offentliga myndigheter minskade som andel av BNP, men också till följd av en omstrukturering mot mindre kapitaltunga branscher. Investeringskvoten beräknas ha stigit till 19,5 % 1985.

På sikt är investeringstakten av central betydelse för att den svenska ekonomin skall återföras till balans. I 1984 års långtidsutredning bedömdes vägen mot balans kräva en investeringsökning 1983–1990 på drygt 4 % per år i näringslivet och på ca 10 % per år i industrin. Investeringsökningen i näringslivet var i genomsnitt ca 7,5 % per år 1983–1985 och för industrin drygt 16 %. År 1985 omfattade investeringsboomen alla större sektorer i ekonomin utom de offentliga myndigheterna.

Den bedömning för 1986 som presenterades i den preliminära nationalbudgeten revideras nu upp något med hänsyn till de ljusare framtidsutsik-

Diagram 8:1 Bruttoinvesteringar i näringsliv, bostäder och offentliga myndigheter
Miljarder kr., 1980 års priser

Källor: Statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

terna. Den internationella tillväxten stöds av fallande oljepriser. Samtidigt som den fallande dollarkursen försämrar konkurrensläget i förhållande till Förenta staterna, öppnar D-markens och yenens ökning möjligheter på andra marknader. Det tvååriga löneavtalet i den privata sektorn torde inverka positivt på förväntningsbildningen genom att skapa större klarhet om långsiktigare faktorer bakom kostnadsutvecklingen samt genom att bereda möjligheten till nedväxling i inflationstakten. Därtill kommer näringslivets fördelaktiga finansieringsläge samt nedgången i ränteläget. På grund av de trögheter, som utmärker särskilt byggnadsinvesteringarna, torde emellertid effekterna på investeringsnivån inte bli så stora 1986.

8.2 Näringslivet

Investeringsuppgången i det svenska näringslivet har den senaste treårsperioden varit stigande och 1985 nådde den över 10 %. Investeringsnivån i näringslivet översteg därmed den tidigare toppnivån, se diagram 8: 1. Därmed har näringslivets investeringskvot åter nått upp till den nivå som rådde under det tidiga 1970-talet. Tyngdpunkten i de senaste årens expansion ligger på industri, handel och övrigt näringsliv, vilka har uppvägt en något svagare utveckling i statliga affärsverk, jordbruk och skogsbruk.

Investeringsökningen i industrin blev ca 16 % 1985, ca 11 % i byggnader och anläggningar och ca 18 % i maskiner och inventarier. Ökningen bars upp av basindustrins tjugofemprocentiga uppgång och även verkstadsindustrin där investeringsökningen blev ca 13 %, se diagram 8: 2. Bidragande till basindustrins expansion var särskilt ökningarna i massa- och pappersindustrin på ca 41 % samt järn- och stålverken på ca 20 %. Industrins investeringskvot ökade därmed till ca 15 %, vilket dock är lägre än i början av 1970-talet när kapitaltunga branscher utgjorde en större andel av industrin. Medan en nedgång i basindustrins investeringar väntas 1986, särskilt hos massa- och pappersindustri, fortsätter verkstadsindustrins expansion. Inom den övriga gruppen väntas fortsatt expansion inom jord- och stenva-

Tabell 8: 1 Fasta bruttoinvesteringar efter näringsgren

	Milj. kr. 1985, löpande priser	Årlig procentuell förändring, 1980 års priser				
		1982	1983	1984	1985 prel.	1986 prognos
Näringsliv	106 111	0,1	3,3	5,1	10,1	3,7
Jord- och skogsbruk	6 123	5,9	1,4	- 1,5	- 1,9	0,0
Industri	28 095	- 17,3	1,8	16,6	15,8	5,0
Handel m. m.	14 516	3,8	8,9	16,0	20,8	7,1
Statliga affärsverk	12 252	22,0	0,2	- 10,5	5,6	16,1
Övrigt näringsliv	45 125	3,5	3,9	2,4	6,8	- 0,1
Offentliga myndigheter	21 837	- 4,6	- 0,8	- 1,8	- 3,7	- 0,7
Permanent bostäder	35 294	- 1,7	- 1,2	4,5	3,5	- 1,6
Totalt inkl. diskrepans	163 242	- 1,1	1,6	3,9	6,5	1,9
därav: näringsliv exkl. handelsflottan	104 759	- 1,2	5,1	2,9	11,7	5,5

Källor: Konjunkturinstitutet, statistiska centralbyrån och finansdepartementet.

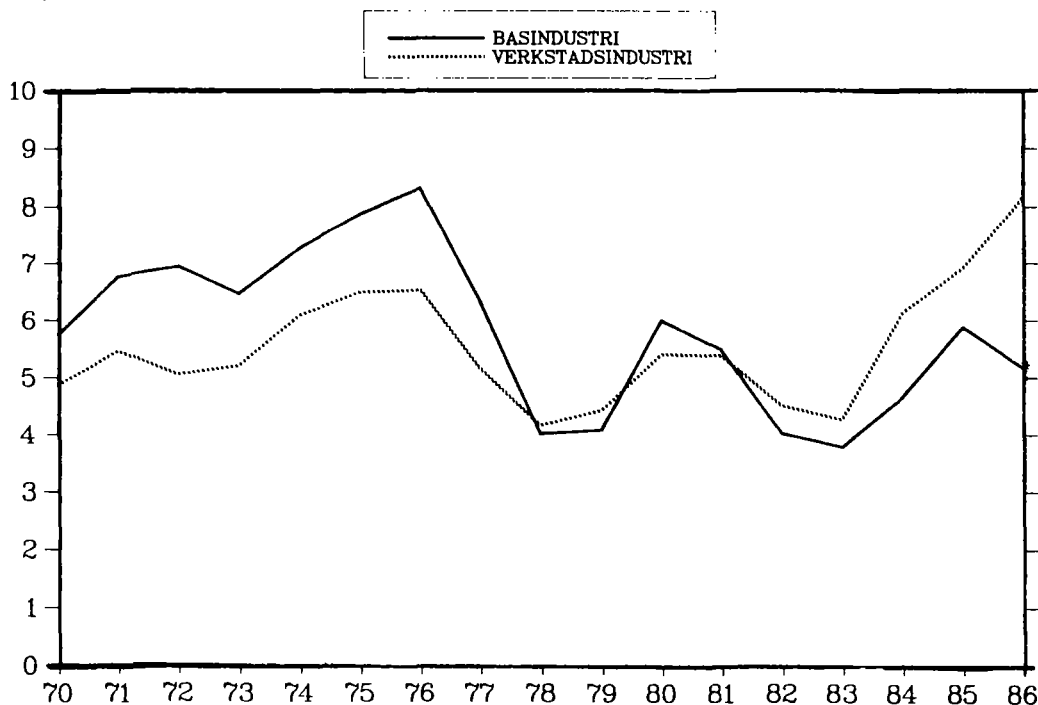
ruindustri och stigande investeringar inom textil-, beklädnads- och läderindustri samt grafisk industri.

Prop. 1985/86: 150
Bil. 1.1

Förutsättningarna för en fortsatt expansion av investeringarna inom industrin, särskilt verkstäder och gruvor är goda 1986. Efterfrågeläget på hemmamarknaden till följd av inkomst- och konsumtionsutvecklingen i inflationssänkningens spår torde komplettera avsättningsmöjligheterna i utlandet. Enligt konjunkturinstitutets konjunkturbarometer har företagen inom flera viktiga branscher sedan förra enkättillfället uppreviderat sina förväntningar och planer för 1986. Den goda lönsamheten och tillgången på krediter bidrar till att undanröja restriktioner på investeringarnas finansiering. Samtidigt representerar de sänkta räntorna en stimulans till investeringar i realkapital i stället för finansiella placeringar. Som ekonometriska studier av industriinvesteringar påvisat verkar ökad lönsamhet på materiellt kapital respektive sänkt avkastning på finansiellt kapital höjande på investeringstakten. Med hänsyn till de föreliggande indikationerna på en förlängning av den goda konjunkturen bedöms industrins investeringar öka med ca 5% 1986.

Dominerande delar av den privata tjänstesektorn har under en följd av år noterat investeringsökningar. Handeln, bank-, försäkrings- och hotellbranscherna expanderar både lokalmässigt och på maskinsidan med betydande insatser på dataautomatikens område. Även inom samfärdsel och

Diagram 8: 2 Bruttoinvesteringar i industrin
Miljarder kr., 1980 års priser

Källor: Statistiska centralbyrån, konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

uppdagsverksamhet har expansionen varit kraftig. Dessa sektorer har stimulerats av industrins återhämtning men också av informationsteknologins frammarsch, kontorsautomatiseringen samt framväxten av delvis nya marknader som finans- och konsulttjänster. Som framgår av tabell 8: 1 har investeringsökningen inom handeln m. m. överträffat industrins under perioden t. o. m. 1985. Även under 1986 väntas investeringarna öka betydligt i denna sektor och återigen mer än i industrin.

De statliga affärsverken förutses öka sina investeringar med drygt 16% 1986. Den väntade ökningen speglar en fortsatt expansion hos statens vattenfallsverk, televerket och statens järnvägar. Utvecklingen i övrigt näringsliv är något svårbedömbart p. g. a. ett bräckligare statistiskt underlag samt heterogeniteten inom sektorn.

Sammantaget bedöms investeringsvolymen i näringslivet utanför industrin öka med ca 3,7% under 1986. Investeringar i handelsflotta (inkl. off-shoreinvesteringar) svänger kraftigt mellan åren och påverkas 1986 negativt av bl. a. fartygsförsäljningar. Exklusive handelsflottan väntas näringslivets investeringar växa med ca 5,5%.

8.3 Bostadsinvesteringar och offentliga investeringar

Sammansättningen av bostadsinvesteringarna har drastiskt förändrats under det senaste decenniet. Ombyggandet har vuxit från ca 14% till ca 55% av de totala bostadsinvesteringarna. Ökningen i ombyggandet 1985 har mer än kompenserat minskningen i nybyggandet, se tabell 8: 2.

Den långsiktiga utvecklingen i bostadsbyggandet påverkas av bl. a. realinkomster, energipriser och räntor. När efterfrågan på bostäder överstiger bostadsbeståndet stiger nybyggandet. När balans uppnås minskar bostadsbyggandet och nybyggandet fyller endast ersättningsbehovet, dvs. nya bostäder byggs för att ersätta gamla uttrangerade bostäder. Under senare år har vissa måttendenser av det slaget kunnat skönjas i flera delar av landet vad beträffar antalet bostäder samtidigt som efterfrågan inriktats mot andra dimensioner i boendet. Detta mönster avspeglas i den ökade

Tabell 8: 2 Bostadsinvesteringar

	Milj. kr. 1985, löpande priser	Årlig procentuell förändring, 1980 års priser				
		1982	1983	1984	1985 prel.	1986 prognos
Nybyggnad	16 084	- 8,8	- 9,8	-17,8	- 5,5	-2,9
Flerbostadshus	7 774	10,1	- 1,4	-10,8	0,4	-4,0
Småhus	8 310	-17,7	-15,0	-22,8	-10,5	-2,0
Ombyggnad ¹	19 210	17,8	16,9	41,0	12,0	-0,5
Flerbostadshus	16 019	32,4	19,1	36,6	28,3	0,0
Småhus	3 191	- 9,9	10,5	54,2	-31,4	-2,9
Totalt	35 294	- 1,7	- 1,2	4,5	3,5	-1,6

¹ Häri innefattas om- och tillbyggnad samt åtgärder för bostadsanpassning, förbättrad boendemiljö och energihushållning.

Tabell 8: 3 Offentliga investeringar

	Milj. kr. 1985, löpande priser	Årlig procentuell förändring, 1980 års priser				
		1982	1983	1984	1985 prél.	1986 prognos
Statliga myndigheter	6 020	0,5	4,2	3,8	-8,6	-0,3
Statliga affärsverk	12 252	22,2	0,2	-10,5	5,6	16,1
Primärkommuner	14 126	-10,2	-4,1	-6,4	-0,9	-1,2
Landsting	5 943	7,8	4,5	1,7	-4,7	-1,7
Totalt¹	44 658	3,0	0,4	-4,8	-0,1	1,9

¹ Inklusivt kommunala företag, församlingar m. m. och exklusivt bostäder.

Källor: Konjunkturinstitutet, statistiska centralbyrån och finansdepartementet.

ombyggnadsvolymen (i viss mån en form av ersättningsinvesteringar), i arbetsmarknadsläget inom byggsektorn samt i storstadsområdenas under 1980-talet växande andel av nybyggnationen.

Det lägre ränte- och energiprisläget i år samt utsikterna till realinkomstökningar talar för en ökad efterfrågan på bostäder. Den på senare tid fallande andelen outhyrda lägenheterna samt de stigande priserna på andrahandsmarknaden pekar på att efterfrågeökningen inte kan tillfredsställas av det redan befintliga beståndet. Statsmakterna har också genom förändrade låneregler förbättrat möjligheterna att starta produktionen av både småhus och flerbostadshus. Den ökade mängden ansökningar om statliga bostadslån tyder också på ett ökat bostadsbyggande. Under 1985 påbörjades 28 450 lägenheter. Under 1986 väntas ca 32 000 lägenheter påbörjas. Till följd av att antalet påbörjade lägenheter var osedvanligt lågt i slutet av 1985 och början av 1986 beräknas emellertid nybyggnadsinvesteringarna volymmässigt minska något 1986. Även för ombyggnadsinvesteringarna förutses en liten minskning. Därför väntas de totala investeringarna i bostadssektorn bli lägre 1986 än 1985.

I den offentliga sektorn har myndigheternas totala investeringar avtagit under de senaste åren. De statliga myndigheternas investeringar, som utgör en mindre del av de totala myndighetsinvesteringarna, ökade dock t. o. m. 1984, se tabell 8: 3. Dämpningen 1985 skedde endast på byggnadssidan bl. a. beroende på minskat vägbyggande. De kommunala myndigheternas investeringar har avtagit under perioden och dämpningen utgörs huvudsakligen av byggnadsinvesteringar medan maskininvesteringarna ständigt har ökat. Samma mönster väntas gälla under 1986.

8.4 Byggnadsverksamhet

Den kraftiga investeringsökningen de senaste åren innefattar sedan 1984 även byggnadsinvesteringar, som brukar reagera mer trögt på förändrade förutsättningar. De ökade bostadsinvesteringarna under 1984 och 1985 samt näringslivets expansion har hållit uppe de totala byggnadsinvesteringarna trots sjunkande offentligt byggande. Industrins byggnadsinvesteringar beräknas ha ökat med 10 % 1985 efter en ökning med 45 % året innan och

Tabell 8: 4 Byggnadsverksamhet

	Milj. kr. 1985, löpande priser	Årlig procentuell förändring, 1980 års priser				
		1982	1983	1984	1985 prel.	1986 prognos
Byggnadsinvesteringar	86 019	-1,8	-0,4	2,0	0,1	0,1
därav näringsliv	34 130	0,4	1,2	2,8	2,9	3,3
offentliga myndigheter	16 595	-5,5	-1,5	-3,9	-7,2	-0,7
bostäder	35 294	-1,7	-1,2	4,5	3,5	-1,6
Reparation och under- håll	37 690	5,4	3,9	4,6	8,1	2,7
Summa byggproduktion	123 709	0,1	0,9	2,7	3,1	0,9

Källor: Konjunkturinstitutet, statistiska centralbyrån och finansdepartementet.

ökningen i handeln m. m. var 19% 1985. Minskade byggnadsinvesteringar i resten av näringslivet medförde att tillväxten i dess totala byggnadsinvesteringar blev obetydligt större 1985 än 1984. Genom den ökande reparations- och underhållsverksamheten, delvis en följd av ett ökat kapitalbestånd och delvis av bostadsförbättringsprogram m. m., har den totala byggproduktionen ökat.

Utsikterna för byggnadssektorn är goda även under 1986, se tabell 8: 4. Byggproduktionen väntas öka med ca 1% p. g. a. att den fortsatta ökningen av näringslivets byggnadsinvesteringar samt av reparations- och underhållsverksamheten mer än kompenserar för den begränsade dämpningen hos myndigheter och i bostadssektorn. Den ökande byggproduktionen de senaste åren har resulterat i successivt sänkta arbetslöshetstal och arbetslösheten var lägre i början av 1986 än ett år tidigare. För 1986 förutses en oförändrad sysselsättning.

Byggarbetsmarknaden präglas dock av stora regionala och yrkesmässiga obalanser med en påtaglig brist på arbetskraft i vissa regioner, t. ex. i Stockholm och Uddevalla, samtidigt som andra regioner uppvisar en hög arbetslöshet. Den yrkesmässiga obalansen har skärpts under senare år som en följd av att byggnadsarbetarkårens sammansättning inte har anpassats till den omsvängning som skett från nybyggnation till reparation och underhåll.

8.5 Lagerinvesteringar

Första halvåret 1985 steg lagren i industrin, vilket kan ha tolkats som att en lågkonjunktur var i antågande. Industrin synes ha reagerat snabbt på dessa signaler. För att undvika alltför stora lager anpassades produktionsnivåerna nedåt och industriproduktionen slutade att öka under 1985. Denna snabba anpassning av industriproduktionen till den förväntade efterfrågan kan bero på att lagerstyrningen är effektivare än tidigare, på den höga realräntan och på de dåliga erfarenheterna från 1970-talets stora överlager. Samtidigt som produktionen stagnerade under 1985 så ökade efterfrågan från utlandet på bearbetade varor mot slutet av året. Anpassningen av industriproduktionen och efterfrågeutvecklingen under 1985 medförde att industrins lager minskade under andra halvåret.

Tabell 8: 5 Lagervolymförändringar totalt och efter näringsgrenar
Milj. kr., 1980 års priser

	1982	1983	1984	1985 prog.	1986 prog.
Jord- och skogsbruk	284	34	- 311	-334	20
Industri	-5 023	-5 388	-1 591	1 476	956
El-, gas- och vattenverk	- 304	- 329	- 536	-518	-100
Handeln	- 138	-1 686	-1 339	-527	895
Summa	-5 181	-7 369	-3 777	97	1 771

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån

För hela ekonomin sammantagen förblev lagren i stort sett oförändrade 1985, men i industrin ökade lagren med ca 1,5 miljarder kr. i fasta priser. Handel och el-, gas-, värme- och vattenverk minskade sina lager med vardera en halv miljard kr. i fasta priser, vilket framgår av tabell 8: 5.

För 1986 förutses en mindre ökning av lagren i industrin beroende på ökande produktion. Denna ökning väntas fördelas ungefär lika mellan insatsvaror, varor i arbete och färdigvaror. I handeln kan en viss ökning förväntas, jämnt fördelad mellan parti- och detaljhandeln. Lageromslaget väntas 1986 bli relativt obetydligt och bidraget till den inhemska efterfrågan beräknas bli 0,3 % av BNP.

9 Den offentliga verksamheten

9.1 Staten

Den finansiella utvecklingen för staten har varit mycket positiv de senaste åren. Det statliga budgetunderskottet beräknas ha minskat med 35 miljarder kr. mellan 1982 och 1986. Orsaken till detta är främst att statens löpande utgifter ökat långsammare än inkomsterna, vilket kommer till uttryck i utvecklingen av det finansiella sparandet. Detta har förbättrats med ca 26 miljarder kr. under samma tidsperiod. Förbättringen beror både på en stram budgetpolitik och ett förbättrat konjunkturläge, vilket bl. a. medfört att insatser inom de arbetsmarknads- och industripolitiska områdena minskats. I övrigt har en mängd åtgärder som påverkar utlåning m. m., såsom kortare kredittider för inleveranser av skatter, utflyttning av bostadslånen ur statsbudgeten och minskade kursförluster på utländska lån, bidragit till förbättringen. En del av åtgärderna är av tillfällig natur, men andra är varaktiga, särskilt de som sammanhänger med statens kassahållningsåtgärder, s. k. cash management.

Statens inkomster av *direkta skatter* har utvecklats snabbt de senaste åren till följd av att skatteunderlaget ökat kraftigt. För 1986 förutses en något långsammare ökning av de direkta skatterna genom att lönesumman förutsätts öka med endast 7,6%. Dessutom införs den s. k. förenklade självdeklarationen, vilket för de direkta skatterna bl. a. innebär att alla löntagare får rätt till ett schablonavdrag på 3 000 kr. mot tidigare 1 000 kr. Vidare fördubblas det s. k. sparavdraget från 800 kr. till 1 600 kr. Sammantaget innebär dessa förändringar att statens inkomster beräknas bli ca 3,3 miljarder kr. lägre än utan förändringar. Detta uppvägs dock i viss mån av att den s. k. basenheten som ligger till grund för de statliga skatteskalorna är oförändrad, 7 800 kr., 1986. Ett förslag rörande inkomstskatterna för 1987 och 1988 har överlämnats till riksdagen.

Närmare hälften av inkomsterna från *indirekta skatter* kommer från mervärdeskatten. Dessa inkomster har ökat snabbt genom den snabba ökningen av den privata konsumtionen. För 1986 väntas prisutvecklingen dämpas vilket medför en långsammare ökning av dessa inkomster. Oljeskatten har föreslagits höjas med ca 200 kr., dock först från den 1 januari 1987. Ökningen av de indirekta skatterna 1986 beror till stor del på eftersläpande effekter av den 1985 införda fastighetsskatten.

Statens inkomster av *socialförsäkringsavgifter* ökade mycket snabbt 1985 beroende på att inbetalningarna baserades på en aktuell och därmed högre lönesumma. Den långsamma ökningen 1986 beror på att fyllnadsinbetalningar för år 1985 därigenom bortfaller. Vidare sker inga höjningar av avgiftssatserna. En höjning av arbetsmarknadsavgiften den 1 januari 1987 har föreslagits för att finansiera förbättringarna i arbetslöshetsförsäkringen (se avsnitt 9.2). Statens *övriga inkomster* ökar något 1986. Till följd av ändrad beräkningsgrund för den statliga bostadslåneräntan ökar statens ränteinkomster kraftigt. Därigenom ökar även räntebidragen, se nedan.

Transfereringar till hushåll består till övervägande del av pensionsutbetalningar. Dessa ökar till följd av att basbeloppet har höjts från 21 800 kr.

Tabell 9:1 Statens inkomster och utgifter
Exkl. statliga affärsverk och aktiebolag

	Milj. kr.				Förändring, %		
	1983	1984	1985	1986	1984	1985	1986
<i>Löpande priser</i>							
Inkomster	216 798	247 474	279 385	299 570	14,1	12,9	7,0
Direkta skatter	49 140	55 805	64 749	67 310	13,6	16,0	4,0
Indirekta skatter	105 183	124 300	136 765	151 580	18,2	10,0	11,0
Socialförsäkringsavgifter	35 569	38 390	43 808	45 470	7,9	14,1	4,0
Övriga inkomster	26 906	28 979	34 063	35 210	7,7	17,5	3,5
Utgifter	271 603	289 129	321 750	333 240	6,5	11,3	3,5
Transfereringar	211 250	225 514	254 737	262 960	6,8	13,0	3,0
Till hushåll	67 540	69 885	77 418	81 930	3,5	10,8	6,0
Till socialförsäkringen	8 777	10 322	16 247	16 700	17,6	57,4	3,0
Till kommuner	48 144	52 991	52 943	54 850	10,1	-0,1	3,5
Till företag	36 926	33 816	37 488	39 480	-8,4	10,9	5,5
Till internationell verksamhet	4 866	4 866	5 781	6 000	0	18,8	4,0
Ränteutgifter	44 997	53 634	64 860	64 000	19,2	20,9	-1,5
Konsumtion	54 554	58 129	61 593	64 170	6,6	6,0	4,0
Investeringar	5 645	6 205	5 970	6 150	9,9	-3,8	3,0
Lagerinvestering	39	-835	-671	-160			
Nettoköp av fastigheter	115	116	121	120			
Finansiellt sparande	-54 805	-41 655	-42 365	-33 670			
Utlåning och andra finansiella transaktioner	15 704	10 999	8 172	3 110			
Kursförloster	6 055	11 660	8 952	2 400			
Korrigeringspost	3 398	11 046	-2 239	8 820			
Budgetsaldo	-79 962	-75 360	-57 250	-48 000			
Budgetsaldo i % av BNP	-11,3	-9,6	-6,7	-5,2			
<i>1980 års priser</i>							
Konsumtion	43 044	43 201	43 133	42 760	0,4	-0,2	-0,9
Investeringar	4 335	4 501	4 109	4 100	3,8	-8,7	-0,3

Anm. Upphörden av inkomstskatt och arbetsgivaravgifter samordnades 1985, vilket innebar att inbetalningar gjordes av 13 månaders inkomstskatt och 11 månaders arbetsgivaravgifter. För att uppnå jämförbarhet mellan åren redovisas i tabellen, liksom i resten av kapitlet, inkomster och utgifter som om 12 månaders inbetalningar hade gjorts av både inkomstskatt och arbetsgivaravgifter. Detta avsteg från nationalräkenskapernas principer (NR redovisar 11 månaders uppbörd av arbetsgivaravgifter och 12 månaders inkomstskatt) medför att statens inkomster och finansiella sparande blir 4,9 miljarder kr. bättre än enligt NR, att socialförsäkringens avgiftsinkomster blir 5,7 miljarder kr. högre, statsbidraget 2,9 miljarder kr. lägre och det finansiella sparande 2,8 miljarder kr. högre samt att den offentliga sektorns inkomster och finansiella sparande blir 10,6 miljarder kr. bättre. Samma korrigerings av NR gjordes i den reviderade nationalbudgeten 1986 men inte i konjunkturinstitutets decemberrapport 1985. Korrigeringen påverkar inte redovisningen av 1984 och 1986.

Källor: Finansdepartementet, konjunkturinstitutet, riksrevisionsverket och statistiska centralbyrån.

1985 till 23 300 kr. 1986, dvs. med 6,9%. Genom att konsumentpriserna väntas öka med 3,6% mellan årsgenomsnittet medför detta en real ökning av pensionerna med över 3%. Genom att bidragsreglerna för övriga transfereringar inte ändras beräknas de totala transfereringarna till hushåll öka något långsammare. Barnbidragen har föreslagits höjas med 1 020 kr. per barn och år, studiebidragen höjas och föräldraförsäkringen förbättras från den 1 januari 1987. *Transfereringar till socialförsäkringssektorn* och *transfereringar till kommuner* kommenteras i avsnitt 9.2 och 9.3

Transfereringar till företag inkluderar i enlighet med nationalräkenskapernas principer livsmedelssubventioner och räntebidrag. Livsmedelssubventionerna ökar långsamt 1986. Räntebidragen däremot ökar kraftigt, dels på grund av en höjning av bostadslåneräntan, dels genom att räntebidragen till nyare fastigheter höjs som kompensation för fastighetsskatten. Särskilda industripolitiskt motiverade större transfereringar m. m. till företag har de senaste åren begränsat sig till täckning av förluster vid fartygsförsäljning från statsägda rederier. Därutöver tillkommer 1986 kostnader för avveckling av Uddevallavarvet och Kockums varv i Malmö. Vidare tillkommer det s. k. Bergslagspaketet, med satsningar på näringslivet i Bergslagen.

Transfereringar till internationell verksamhet utgörs huvudsakligen av gävodelen i u-landsbiståndet. Dessa transfereringar väntas 1986 nå upp till 6 miljarder kr. Den totala biståndsramen för budgetåret 1986/87 ligger på nära 9 miljarder kr.

Ränteutgifterna för statsskulden har ökat kraftigt under senare år. Minskande budgetunderskott, fallande dollarkurs och sjunkande räntesatser dämpar ränteutgifternas utveckling. År 1986 väntas ränteutgifterna minska för första gången på flera decennier.

Den *statliga konsumtionen* minskade marginellt 1985 i reala termer. Antalet sysselsatta i staten minskade med 3 700 personer vilket medförde att den statliga lönesumman reallt sett sjönk med 1.6%. Denna minskning motverkades dock av en ökad statlig förbrukning. För 1986 väntas den statliga konsumtionen minska med närmare 1% till följd av rationaliserings- och besparingskraven på statliga myndigheter. De *statliga myndigheternas investeringar* väntas minska något 1986.

Statens utlåning och andra finansiella transaktioner minskade kraftigt 1985 och väntas minska ytterligare 1986. Fr.o.m. den 1 juli 1985 fördes de statliga bostadslånen över till ett särskilt bostadslåneinstitut, vilket innebar att denna typ av utlåning minskade med ca 4 miljarder kr. 1985 och väntas minska ytterligare lika mycket 1986. *Kursförluster* på statens utlandslån beräknas bli betydligt lägre 1986 än tidigare år som en följd av den lägre dollarkursen.

9.2 Socialförsäkringssektorn

Socialförsäkringssektorn omfattar allmän sjukförsäkring (inkl. föräldraförsäkring), allmän tilläggspensionering samt erkända arbetslöshetskassor. Sektorns inkomster följer i stort sett utvecklingen av inkomster från *socialförsäkringsavgifterna*. Avgifterna är oförändrade 1985 och 1986. Den snabba ökningen av avgiftsinkomsterna 1985 berodde på att avgifterna beräknades på ett mer aktuellt och därmed högre lönesummeunderlag. Den långsamma ökningen 1986 beror på bortfall av fyllnadsinbetalningar för 1985.

Bidrag från staten ökade kraftigt 1985 beroende på att bidraget för psykiatrisk sjukvård fr.o.m. den 1 januari 1985 redovisas som inkomst (statsbidrag) och som utgift (transferering till kommuner) för socialförsäkringen. Detta påverkar dock inte utvecklingen 1986. Förbättringen av arbetslöshetsförsäkringen fr. o. m. den 1 juli 1986 innebär ett visst tillskott i statsbidragen.

Tabell 9: 2 Socialförsäkringssektorns inkomster och utgifter
Löpande priser

	Milj. kr.				Förändring, %		
	1983	1984	1985	1986	1984	1985	1986
Inkomster	91 616	102 291	120 033	125 620	11,7	17,3	4,5
Avgifter	60 084	65 287	74 080	75 980	8,7	13,5	2,5
Bidrag från staten	8 777	10 322	16 247	16 700	17,6	57,4	3,0
Ränteinkomster m. m.	22 357	25 436	28 471	30 690	13,8	11,9	8,0
Skatter	398	1 246	1 235	2 250	213,1	-0,9	82,0
Utgifter	72 571	79 774	95 843	102 840	9,9	20,1	7,5
Transfereringar till hushållen	56 492	62 756	72 553	80 080	11,1	15,6	10,5
Övriga transfereringar	13 211	14 066	20 113	19 410	6,5	43,0	-3,5
Konsumtion m. m.	2 868	2 952	3 177	3 350	2,9	7,6	5,5
Finansiellt sparande	19 045	22 517	24 190	22 780			

Källor: Finansdepartementet, konjunkturinstitutet, riksförsäkringsverket och statistiska centralbyrån.

Ränteinkomsterna ökar kraftigt varje år beroende på de stora finansiella sparandeöverskotten. Sektorn har också inkomster av *skatter*, vinstdelningsskatten och löntagarfondsavgiften. Vinstdelningsskatten väntas tredubblas 1986. Löntagarfondsavgiften väntas inbringa ca 750 miljoner kr. 1986.

Transfereringar till hushållen består till över hälften av utbetalningar av allmän tilläggspension (ATP). Dessa följer basbeloppet, vilket höjdes med 6,9% 1986. De totala utbetalningarna däremot väntas öka med nära 15%. Den maximala arbetslöshetsersättningen höjs med 45 kr. till 360 kr. per dag från den 1 juli 1986. Härigenom ökar utbetalningarna från de erkända arbetslöshetskassorna trots sjunkande arbetslöshet. Detta finansieras genom en höjning av arbetsmarknadsavgiften med 0,3 procentenheter från den 1 januari 1987.

Det *finansiella sparandet* motsvarar i stort sett uppbyggnaden av AP-fonden (fr. o. m. 1983 även löntagarfonderna). År 1985 beräknas det underliggande finansiella sparandet ha varit 24 miljarder kr., men genom de förändrade rutinerna för uppbörden av arbetsgivaravgifterna begränsades det faktiska sparandet till 21 miljarder kr. Den kassamässiga uppbyggnaden av AP-fonden väntas bli något större 1986. Den 31 december 1985 var värdet av Allmänna pensionsfonden drygt 259 miljarder kr. Fondens reala värde ökade med 2% 1985. Genom den avtagande inflationstakten väntas det reala värdet öka med över 6% 1986 trots oförändrat avgiftsuttag.

9.3 Kommunerna

Kommunernas ekonomiska situation har under 1980-talet varit mycket god. Under perioden 1978–1984 har det finansiella sparandet för kommunsektorn varit positivt (med undantag för ett litet underskott 1981). Nationalräkenskapernas preliminära statistik för 1985 tyder på ett negativt finan-

siellt sparande på ca 1 miljard kr. Detta innebär en nedjustering jämfört med den bedömning som gjordes i den preliminära nationalbudgeten. För 1986 pekar beräkningarna på att det negativa finansiella sparandet från 1985 vänds till ett svagt positivt finansiellt sparande.

Kommunernas likviditet är fortfarande mycket god. Kommunernas samlade likvida medel, det s. k. finansieringskapitalet, uppgick till ca 33 miljarder kr. i slutet av 1985. För primärkommunerna utgjorde finansieringskapitalet ca 13% av de externa utgifterna och för landstingen ca 15%. Variationerna mellan enskilda kommuner och landsting är dock stora. För att motverka överlikviditet i den svenska ekonomin har riksdagen beslutat om likviditetsindragningar 1984 och 1985. Kommunerna har i enlighet därmed gjort insättningar på räntebärande konto i riksbanken 1985 och 1986 motsvarande 3% resp. 6% av lönesumman överstigande 20 milj. kr. Totalt har 6,8 miljarder kr. betalats in. För att underlätta för kommuner med en ansträngd likviditet beslöt regeringen hösten 1985 att till vissa kommuner återbetala medel från likviditetskonto. Återbetalningarna, som gjordes i januari 1986, uppgick till ca 320 milj. kr. och berörde 48 primärkommuner och 2 landsting.

Kommunernas inkomster beräknas öka med drygt 8% 1986. Kommunernas skatteinkomster, som utgör drygt 50% av kommunernas totala inkomster, beräknas öka med nästan 12% 1986. Det sammanhänger med att de av staten utbetalda kommunalskatterna beräknas på 1984 års skatteunderlag och att skatteunderlaget steg kraftigt detta år. Den genomsnittliga kommunala utdebiteringen sänktes för första gången på 30 år, med 4 öre till 30,34 kr.

Tabell 9:3 Kommunernas inkomster och utgifter
Exkl. kommunala aktiebolag och stiftelser

	Milj. kr.				Förändring, %		
	1983	1984	1985	1986	1984	1985	1986
<i>Löpande priser</i>							
Inkomster	198 958	215 798	230 524	249 930	8,5	6,8	8,5
Skatter	107 363	115 534	123 119	137 680	7,6	6,6	12,0
Bidrag från staten och socialförsäkringssektorn	55 178	60 383	65 790	67 040	9,4	9,0	2,0
Övriga inkomster	36 417	39 881	41 615	45 210	9,5	4,3	8,5
Utgifter	198 322	215 555	232 008	249 230	8,7	7,6	7,5
Transfereringar	31 852	34 299	37 100	39 420	7,7	8,2	6,5
Till hushåll	12 948	14 223	15 273	16 570	9,8	7,4	8,5
Till staten	3 129	3 345	3 380	3 470	6,9	1,0	2,5
Till företag	6 720	6 927	7 783	8 170	3,1	12,4	5,0
Ofördelat	9 055	9 804	10 664	11 210	8,3	8,8	5,0
Konsumtion m. m.	146 272	160 604	173 506	187 740	9,8	8,0	8,0
Investeringar	20 198	20 652	21 402	22 070	2,2	3,6	3,0
Finansiellt sparande	636	243	-1 484	700			
<i>1980 års priser</i>							
Konsumtion	114 020	117 132	119 624	122 120	2,7	2,1	2,1
Investeringar	15 706	15 097	14 787	14 590	-3,9	-2,1	-1,3

Källor: Finansdepartementet, konjunkturinstitutet, rikskontrollverket och statistiska centralbyrån.

Bidragen från staten och socialförsäkringssektorn beräknas öka med ca 2% 1986. Ökningen av skatteutjämningsbidragen 1986 finansieras genom en skatteutjämningsavgift på 14 öre per skattekrona (motsvarande 1,1 miljarder kr. 1986), vilken ingår i transfereringar till staten. De speciella statsbidragen beräknas öka långsamt 1986. Det sammanhänger med att bidragen är nominellt oförändrade, såvida det inte finns särskilda regler om pris-, löne- eller volymkompensation.

Kommunernas utgifter beräknas öka med drygt 7% 1986. Konsumtionsutgifterna svarar för huvuddelen (ca 75%) av kommunernas totala utgifter. Den kommunala konsumtionen ökade med drygt 2% 1985 trots att antalet kommunala beredskapsarbeten minskade. För 1986 beräknas konsumtionsvolymen öka med ca 2%. Investeringsutgifterna svarar för knappt 10% av kommunernas totala utgifter och beräknas minska något 1986, dock i långsammare takt än de senaste åren.

Sysselsättningen i kommunerna ökade preliminärt med 22 000 personer 1985. Den underliggande ökningen blev högre, till följd av beredskapsarbetenas minskande omfattning. År 1986 beräknas sysselsättningen i kommunerna öka med ca 23 000 personer. Antalet personer i arbete genom ungdomslagen och kommunala beredskapsarbeten antas sammantaget minska något 1986.

9.4 Den totala offentliga sektorn och samhällsekonomin

Som framgår av tabell 9:4 försämrades det finansiella sparandet i den offentliga sektorn 1985. Det var framför allt staten, men även kommunerna, som försämrade sitt finansiella sparande. Försämringen inträffade trots den påtagliga förbättringen av det statliga budgetsaldot. För 1986 beräknas emellertid den offentliga sektorns finansiella sparande åter förbättras kraftigt. Det är främst staten som svarar för denna förbättring. Mätt som andel av BNP minskar det finansiella sparandeunderskottet från 2,3% 1985 till 1,1% 1986.

De offentliga utgifterna satta i relation till BNP nådde sitt maximum 1982 då de uppgick till 67,4%. Därefter har de, som framgår av tabell 9:5, sjunkit varje år utom 1985 då en liten ökning kunde konstateras. För 1986 väntas utgiftsandelen åter sjunka till under 64%. Den totala inkomstandelen steg något 1985, liksom även skattekvoten, främst beroende på den tillfälliga ökningen av inkomsterna från socialförsäkringsavgifterna. För 1986 beräknas skattekvot och inkomstandel ligga kvar på den högre nivån, bl. a. som en följd av att BNP genom den lägre inflationstakten värdemässigt ökar relativt långsamt.

Den offentliga sektorn påverkar på kort sikt resten av ekonomin främst via de reala inkomst- och utgiftsförändringarna. Dessa är i sin tur beroende av hur samhällsekonomin i övrigt utvecklas, varför något entydigt samband inte finns. Med denna reservation redovisas i tabell 9:6 hur den offentliga sektorns reala inkomster och utgifter har utvecklats under 1980-talet. De reala offentliga utgifterna ökade 1985 snabbare än de reala offentliga inkomsterna, vilket också gav utslag i det finansiella sparandet. För 1986 väntas däremot de offentliga utgifterna öka långsammare än

Tabell 9:4 Den offentliga sektorns inkomster och utgifter

	Milj. kr.				Förändring, %		
	1983	1984	1985	1986	1984	1985	1986
<i>Löpande priser</i>							
Inkomster	437 388	488 276	540 821	583 920	11,6	10,8	8,0
Skatter	262 084	296 885	325 868	358 820	13,3	9,8	10,0
Socialförsäkringsavgifter	95 653	103 677	117 888	121 450	8,4	13,7	3,0
Övriga inkomster	79 651	87 714	97 065	103 650	10,1	10,7	7,0
Utgifter	472 512	507 171	560 480	594 110	7,3	10,5	6,0
Transfereringar	242 821	259 348	295 382	310 680	6,8	13,9	5,0
Till hushåll	137 374	147 391	165 826	179 210	7,3	12,5	8,0
Till företag	49 518	47 027	52 066	54 380	-5,0	10,7	4,5
Till internationell verksamhet	4 866	4 866	5 781	6 000	0	18,8	4,0
Räntor	51 063	60 064	71 709	71 090	17,6	19,4	-1,0
Konsumtion	203 683	221 510	238 312	255 280	8,8	7,6	7,0
Investeringar m. m.	25 927	26 068	26 751	28 110	0,5	2,6	5,0
Nettoköp av fastigheter	81	245	35	40			
Finansiellt sparande	-35 124	-18 895	-19 659	-10 190			
% av BNP	-5,0	-2,4	-2,3	-1,1			
Över statsbudgeten finansierad utlåning	15 704	10 999	8 172	3 110			
<i>1980-års priser</i>							
Konsumtion	159 316	162 568	165 022	167 130	2,0	1,5	1,3
Investeringar	20 074	19 631	18 931	18 720	-2,2	-3,6	-1,1

Anm: I tabellen har transfereringar (utom räntebetalningar) mellan de tre offentliga delsektorerna eliminerats. Däremot har inte interna skattebetalningar eliminerats.

Källa: Finansdepartementet.

Tabell 9:5 Inkomst-, skatte- och utgiftsandelar för offentliga sektorn

Procent av BNP

	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986
Inkomster	58,6	60,4	61,0	62,0	62,0	62,9	62,8
Skatter och avgifter	49,5	50,9	50,1	50,7	50,9	51,6	51,6
Utgifter	62,3	65,3	67,4	67,0	64,4	65,1	63,9

Källa: Finansdepartementet.

Tabell 9:6 Reala förändringar av den offentliga sektorns inkomster och utgifter

Årlig procentuell volymförändring

	1981	1982	1983	1984	1985	1986
Inkomster	0,4	1,9	4,9	3,4	3,2	4,2
Utgifter	3,7	4,2	2,6	0,1	3,5	1,4
Utgifter exkl. räntor	2,0	1,9	2,0	-1,0	2,5	2,2
Staten	3,0	5,5	3,2	-1,1	3,9	-0,3
Staten exkl. räntor	-0,1	1,3	2,0	-3,3	1,9	0,8
Socialförsäkringen	2,0	4,1	4,4	1,9	11,9	3,5
Kommunerna	2,2	1,5	1,7	1,6	1,4	1,9

Anm. Förändringstalen för den totala offentliga sektorns inkomster och utgifter redovisas med interna transfereringar (utom ränteutgifter) eliminerade (liksom i tabell 9:4). I utvecklingstakterna för delsektorernas utgifter ingår emellertid dessa interna transaktioner (liksom i tabell 9:1-9:3). Inkomster och transfereringsutgifter har deflaterats med KPI. Offentlig konsumtion och investeringar har deflaterats med respektive implicitdeflator.

Källa: Finansdepartementet.

inkomsterna. De statliga utgifterna beräknas t. o. m. minska realt sett, räknat inklusive statsskuldräntorna. Minskningen beror på realt sett minskade transfereringar till kommunerna och socialförsäkringssektorn samt lägre ränteutgifter.

I tabell 9:7 redovisas beräkningar av finanspolitikens effekter under 1980-talet. År 1985 hade den offentliga sektorn en svagt expansiv inverkan på samhällsekonomin. Staten hade en svagt återhållande inverkan på samhällsekonomin, vilken förstärks 1986 genom realt sett minskande transfereringar. Kommunerna och socialförsäkringssektorn har sammantagna en viss expansiv effekt både 1985 och 1986. Totalt sett är den offentliga sektorns inverkan på samhällsekonomin neutral 1986.

Tabell 9:7 Finanspolitiska effekter

Procent av bruttonationalprodukten i fasta priser

	1980	1981	1982	1983	1984	1985	1986
Staten	-1,0	0,0	1,2	-1,3	-2,9	-0,3	-0,5
Socialförsäkringen	0,2	0,1	0,3	0,2	-0,2	0,0	0,3
Kommunerna	1,3	0,5	0,4	0,6	0,4	0,7	0,0
Totala offentliga sektorn	0,5	0,6	1,9	-0,5	-2,7	0,4	-0,2

Anm: Förändring av delposter i de offentliga inkomsterna och utgifterna har olika multiplikativ effekt på samhällsekonomin. Med antaganden om bl. a. de marginella konsumtions- och importbenägenheterna erhålls värden på ett antal multiplikatorer med vars hjälp effekten av förändringar i offentliga sektorns verksamhet på bruttonationalprodukten erhålls.

Källa: Finansdepartementet.

9.5 Statsskulden och den offentliga förmögenheten

Under senare delen av 1970-talet och början av 1980-talet hade staten ett växande budgetunderskott. Denna utveckling bröts 1983. Sedan dess har budgetunderskotten minskat. Så länge staten har ett underskott i budgeten kommer emellertid statsskulden fortsätta att öka. Staten har också omfattande finansiella tillgångar. Även andra delar av den offentliga sektorn, främst AP-fonden, har betydande finansiella tillgångar. Skillnaden mellan den offentliga sektorns finansiella tillgångar och skulder utvisar den finansiella förmögenheten. Däri ingår dock inte den reala förmögenheten i form av t.ex. mark, byggnader och maskiner hos statliga och kommunala myndigheter.

Som framgår av tabell 9:8 uppgick den totala statsskulden den 31 december 1985 till 606 miljarder kr. Statens utlandsskuld är därvid värderad till aktuella växelkurser. I bokförda värden var statsskulden 596 miljarder kr., varav 128 miljarder kr. avsåg upplåning utomlands. Samtidigt hade staten finansiella tillgångar motsvarande 249 miljarder kr. Den finansiella nettoskulden var således 357 miljarder kr. Medräknas även socialförsäkringssektorn, kommunerna och riksbanken uppgick den finansiella nettoskulden till 52 miljarder kr. Riksbanken räknas i detta sammanhang in i den offentliga sektorn, vilket den inte gör i resten av kapitlet. Både socialförsäkringssektorn och riksbanken har en positiv finansiell nettoförmögenhet.

Tabell 9: 8 Den offentliga sektorns finansiella nettotillgångar
Miljarder kr., löpande priser

Prop. 1985/86: 150
Bil. 1.1

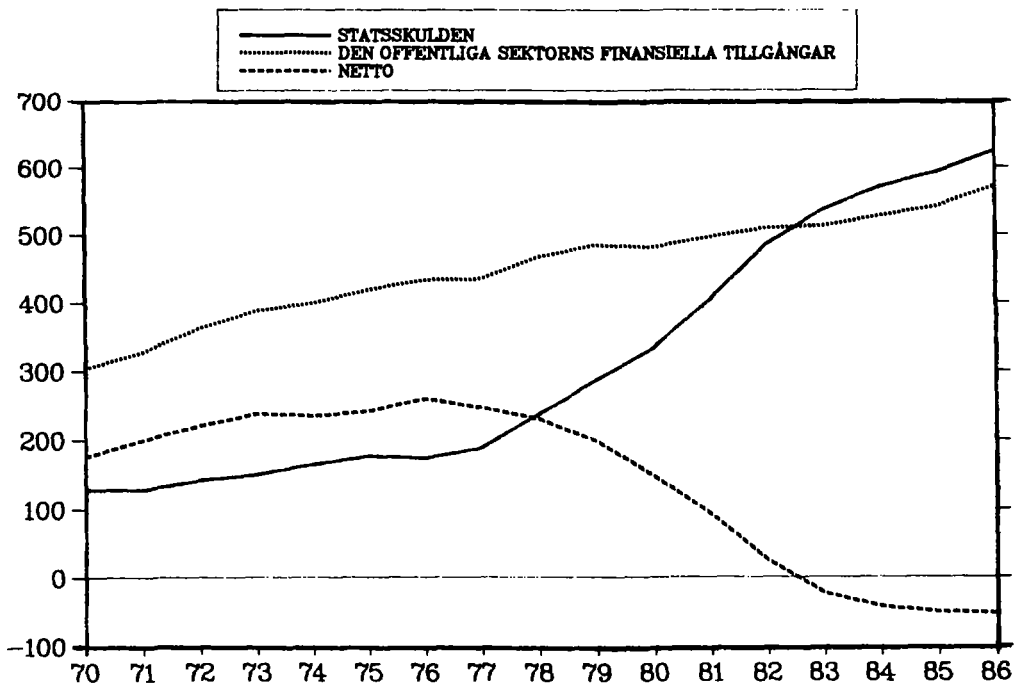
	Belopp 31 dec. 1985
Statsskuld	606
Statens tillgångar	249
Kommunernas tillgångar, netto	-16
Socialförsäkringens tillgångar, netto	272
Riksbankens tillgångar, netto	49
Summa	554
Offentliga sektorns finansiella tillgångar, netto	-52

Källa: Konjunkturinstitutet.

Socialförsäkringens nettotillgångar består nästan uteslutande av AP-fonden.

Utvecklingen av statsskulden samt den offentliga sektorns finansiella tillgångar och nettoförmögenhet från 1970 redovisas i diagram 9: 1. För att göra värdena jämförbara över tiden uttrycks de i 1985 års penningvärde. Som framgår av diagrammet ökade den finansiella nettoförmögenheten fram till 1976, då den uppgick till 260 miljarder kr. uttryckt i 1985 års penningvärde. Därefter har den sjunkit för att 1983 förbytas i en netto-

Diagram 9: 1 Statsskulden och den offentliga sektorns finansiella tillgångar
Per den 31 december 1970–1986, miljarder kr., 1985 års priser

Källor: Konjunkturinstitutet och finansdepartementet.

skuld. Försämringen av den offentliga sektorns finansiella nettoförmögenhet har successivt dämpats under första hälften av 1980-talet. För 1986 förutses en viss fortsatt minskning av den offentliga sektorns finansiella nettoförmögenhet.

Prop. 1985/86: 150
Bil. 1.1

Den offentliga sektorns finansiella nettoförmögenhet är väsentlig för hur betungande ränteutgifterna är för den offentliga sektorn. Den stora nettoförmögenheten i mitten av 1970-talet genererade betydande ränteinkomster. Statsskuldens kraftiga ökning det senaste decenniet har i stället medfört en ökad belastning. Ränteutgifterna inkl. valutakursförluster uppgick till 74 miljarder kr. 1985. Det motsvarade en nominell räntesats på 14% och en realränta på 8%. Uppbromsningen i försämringen av den offentliga sektorns finansiella ställning de senaste åren är därför av stor betydelse för möjligheterna att på längre sikt finansiera den offentliga verksamheten.

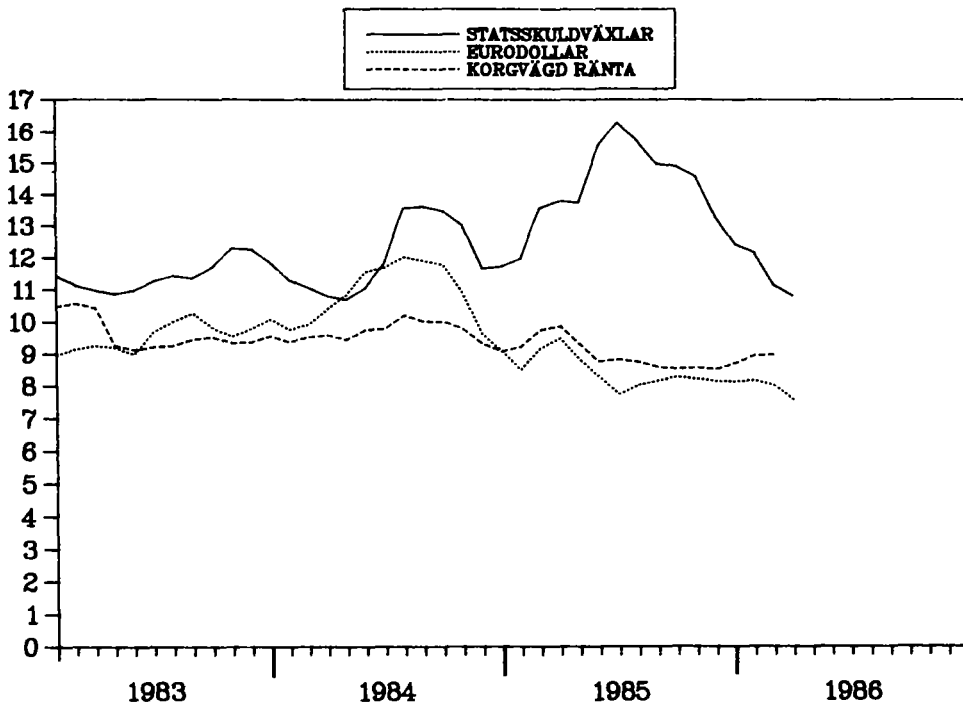
10.1 Internationell bakgrund

Den internationella utvecklingen av valutakurser och räntor har under vintern 1986 präglats av fortsatt fallande dollarkurs och sjunkande räntor. Från årsskiftet och fram till början av mars försvagades dollarn mot D-mark och yen med ca 20%. Från början av mars 1985, då dollarn började vika från sin högsta nivå, har de västtyska och japanska valutorna stärkts med närmare 50% mot dollarn. Den svenska kronan stärktes under motsvarande 12-månadersperiod med ca 35% mot dollarn. Tendensen mot en utjämning av växelkurserna fortsatte dock inte under loppet av mars och första hälften av april månad. Utvecklingen mot en mer balanserad kursparitet mellan de tongivande valutorna har initierats och stöttats av offentliga uttalanden från ledande politiker. Valutamarknaderna kan sägas ha uppfattat signalerna om det nödvändiga i en sådan utveckling.

Det internationella ränteläget, som under hösten 1985 inte undergick några nämnvärda förändringar, har under vintern 1986 kunnat justeras ned under intryck av bl. a. dollarkursens fall och sjunkande oljepriser. Inte minst nedgången i oljepriserna torde ytterligare ha stärkt förväntningarna att inflationen förblir låg och snarast avtagande.

Diagram 10:1 Ränteutvecklingen

3-månaders eurodollarränta, räntan på 3-månaders statsskuldväxlar samt en korgvägd ränta

Anm. För den korgvägda räntan gäller att räntorna i olika länder är vägda med samma vikter som i valutakorgen.

Källa: Riksbanken.

I Förenta staterna har de långa räntorna fallit med ett par procentenheter men även de korta räntorna har sjunkit. Det lägre ränteläget markerades i mars med en diskontosänkning på en halv procent. Då även Japan och Förbundsrepubliken Tyskland hade sänkt sina diskonton gavs förutsättningar för ett allmänt lägre ränteläge i Västeuropa.

Realräntorna har gått ned något och ligger nu i flera länder, bl. a. i Förenta staterna och Förbundsrepubliken Tyskland, på en i ett historiskt perspektiv mer normal nivå. Utsikterna till ytterligare lägre nominella räntor får i hög grad anses bero på om den lägre prisnivån på olja blir bestående. Utvecklingen mot konsolidering eller begränsning av de statliga budgetunderskotten och upplåningsbehoven i industriländerna generellt kan väntas fortsätta. Det stärker utsikterna till att den mindre strama penningpolitik som gradvis utvecklats kan bestå. Osäkerheten angående den ekonomiska politiken i Förenta staterna måste dock alltjämt bedömas vara stor och gäller i första hand hanteringen av budgetunderskottet och de utgiftsnedskärningar som planeras.

10.2 Penningpolitikens utformning

Den yttre balansen har under lång tid varit av centralt intresse för utformningen av den svenska penningpolitiken. Underskotten i bytesbalansen har riktat uppmärksamheten på kapitalbalansen och nödvändigheten att finansiera dessa underskott. En annan huvuduppgift har varit att bereda utrymme för finansieringen av statens budgetunderskott och samtidigt ha kontroll över likviditetstillväxten i ekonomin. Under senare år har utvecklingen av sparandebalanserna i kombination med ökat utnyttjande av upplåningsinstrument avsedda för hushållen väsentligt underlättat finansieringen av budgetunderskotten utanför bank- och försäkringssektorn. Till detta har också bidragit att värdepappersmarknaden och då i första hand penningmarknaden snabbt utvecklats till en väl fungerande marknad.

Utvecklingen av nya kanaler utanför kreditinstituten har emellertid inte varit begränsad till statsskuldfinansieringen utan omfattat all sorts kreditgivning.

Effektiviteten av olika regleringsåtgärder har successivt avtagit till följd av denna utveckling. Därför har en radikal nyordning av penningpolitikens utformning genomförts. Flertalet av de administrativa regleringar såsom räntereglering och utlåningstak som tidigare gällt har tagits bort under 1985. Riksbankens centrala operationella uppgift har utvecklats till att styra likviditeten och därmed räntan på marknaden. Syftet är i första hand att upprätthålla ett balanserat valutaflöde och en stabil växelkurs gentemot valutakorgen.

Genom köp och försäljning av värdepapper, s. k. operationer på den öppna marknaden, avvägs likviditeten i banksystemet och bankernas upplåning i riksbanken. Denna sker numera till varierande ränta beroende på upplåningsvolymerna enligt en s. k. räntetrappa. Därmed ges förutsättningar för en bättre automatik i ränteanpassningen, vilket är motiverat mot bakgrund av den stora rörlighet, som utvecklats på penning- och valuta-

marknaderna. Systemet ställer även ökade krav på riksbankens förmåga att rätt bedöma de centrala likviditetspåverkande faktorerna i ekonomin även på mycket kort sikt.

Den stabiliseringspolitiska uppgiften under en mer marknadsinriktad penningpolitisk regim ändras i princip inte. Tidigare har kvantitativa regleringar och restriktioner begränsat utlåningen på den reguljära kreditmarknaden. I nuvarande system kommer kreditutbudet totalt sett att styras av likviditets- och ränteutvecklingen. De instrument riksbanken nu förfogar över är emellertid av generell karaktär och som sådana mer inriktade på att uppfylla övergripande penning- och valutapolitiska mål såsom fast växelkurs och begränsad likviditetsökning. Bytesbalansens utveckling i kombination med normen att staten ej skall nettolåna utomlands får ett avgörande inflytande på räntestyrningen. Generellt kan sägas att överskott i bytesbalansen ökar valfriheten i räntepolitiken. Räntenivån kan då i ökad utsträckning avvägas med hänsyn till de prioriteringar som görs avseende de centrala inhemska ekonomisk-politiska målen.

10.3 Ränteutveckling och valutaflöde

Fram till årsskiftet 1985/86 hade de svenska penningmarknadsräntorna fallit till en nivå strax över 12% (diagram 10:1). Marginalen gentemot eurodollarräntan hade därvid återgått till de ca 4% som rådde före den kraftiga höjningen av straffräntan i maj. Tendensen till sjunkande marknadsräntor bestod efter årsskiftet. Efter det att budgetpropositionen publicerats anpassades därför diskontot i mitten av januari till det lägre ränteläge som etablerats på marknaden och sänktes från 10,5% till 9,5%. Sedan marknadsräntorna tillåtits falla i februari justerade riksbanken ned diskontot i mars, nu till 8,5%. I samband med diskontosänkningarna har den prioriterade obligationsräntan sänkts med sammantaget 1,5%. I mars hade marginalen mellan penningmarknadsräntorna och eurodollarn ytterligare minskat något till drygt 3%.

Ränteutvecklingen har resulterat i att den långa räntan sedan november/december 1985 ligger i nivå med de kortare penningmarknadsräntorna (diagram 10:2). Avkastningskurvan, som visar sambandet mellan ränta och återstående löptid på olika placeringar, har radikalt förändrats. Under en stor del av 1985 hade avkastningskurvan en brant negativ lutning, vilket speglade starka förväntningar om fallande räntor. Den flackare kurva som etablerats under senare tid visar däremot att marknaden uppfattar ränteläget som stabilare (diagram 10:3).

I samband med diskontosänkningarna har bankerna korrigerat sina in- och utlåningsräntor mot allmänheten och i första hand mot hushållen. Tendensen med sjunkande räntor har varit entydig på hela den svenska kreditmarknaden under första kvartalet. Särskilt kan noteras bostadsinstitutens successiva sänkningar av sina oprioriterade utlåningsräntor.

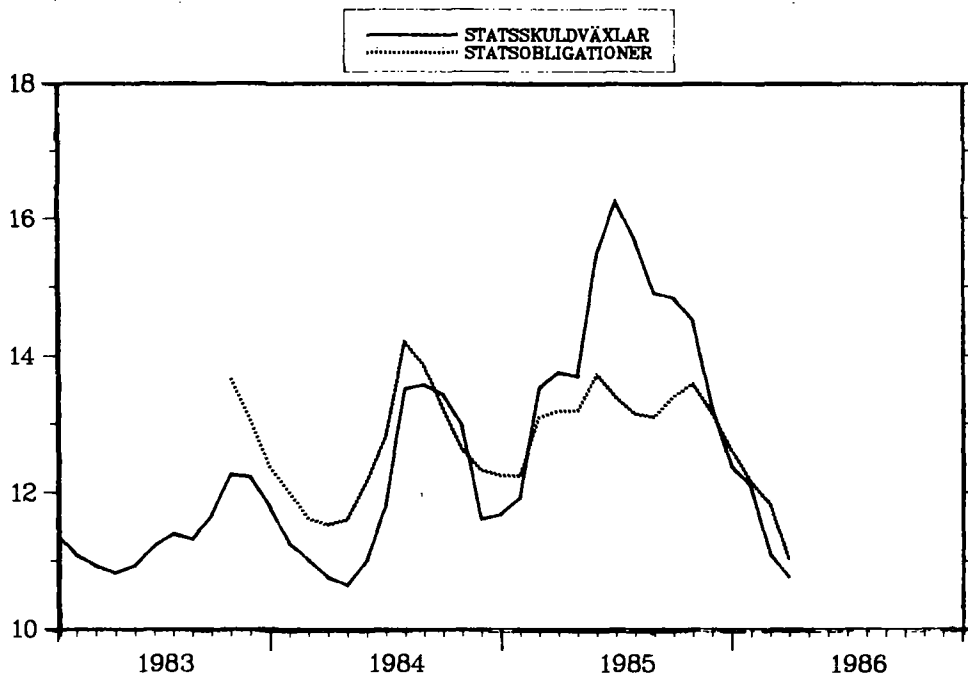
Grunden för denna gynnsamma ränteutveckling utgörs av ett stabilt valutainflöde från sommaren 1985. Ett bytesbalansunderskott på 9 miljarder kr. kompensades av ett privat kapitalinflöde på ca 11,5 miljarder

Diagram 10: 2 Ränteutvecklingen

3-månaders statsskuldväxlar samt statsobligationer förfallande om 5 år (effektiv ränta).

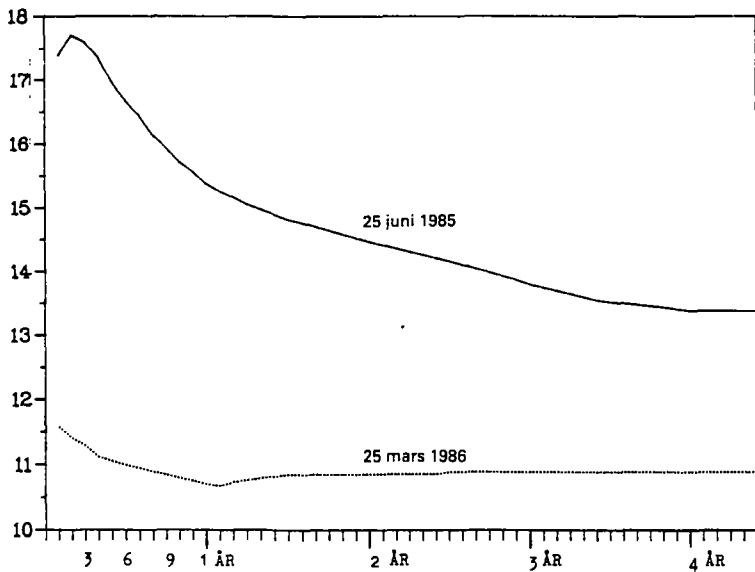
Prop. 1985/86: 150

Bil. 1.1

Källa: Riksbanken.

Diagram 10: 3 Avkastningskurvor för statsskuldväxlar och statsobligationer
Effektiv årsränta, säljkurs, procent

Källa: Riksbanken.

kr. för helåret 1985. Det kan noteras att det privata kapitalflödet var i balans eller visade nettoinflöden under i stort sett alla månader (diagram 10: 4).

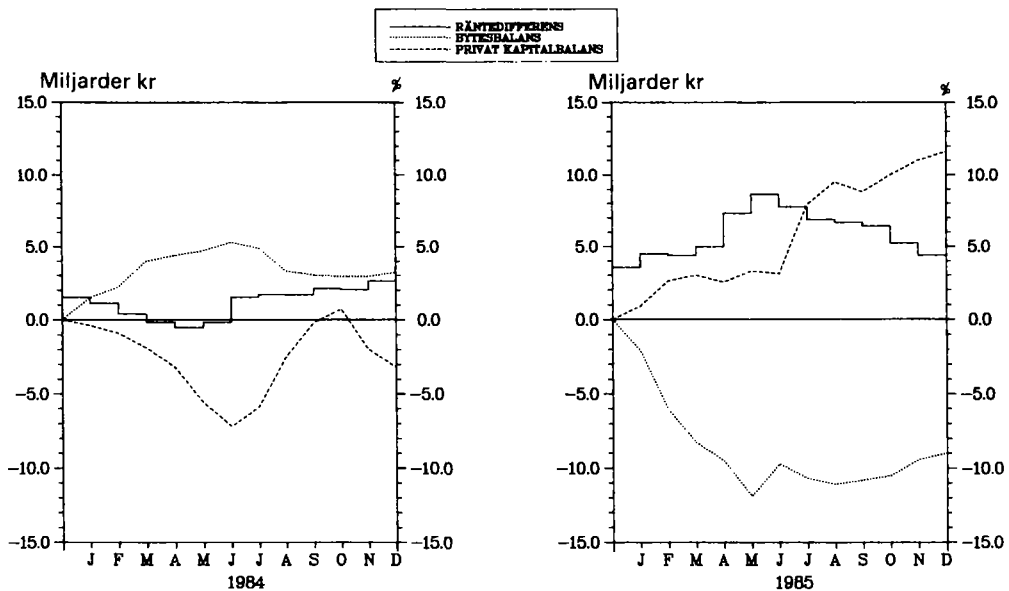
Valutainflödet i början av 1986 var mycket kraftigt (+9,5 miljarder kr. januari-mars) och omslaget jämfört med motsvarande period i följande osedvanligt stort, ca 15 miljarder kr (diagram 10: 5). Detta torde bl. a. förklaras av en markant bättre bytesbalans. Även kapitalbalansen torde emellertid ha uppvisat ett nettoinflöde trots att räntemarginalen ytterligare krympt.

En annan faktor som torde ha bidragit till en lägre räntenivå, är att statens lånebehov minskat samtidigt som en större del täckts genom upplåning hos hushållen.

Valutarens ökning ökade med 11 miljarder kr. under 1985. Den statliga nettoupplåningen utomlands uppgick till 11,5 miljarder kr. Inkluderat kursförluster på omsättningen av statens totala utlandsskuld uppgick utlandsupplåningen till 19 miljarder kr. Den statliga utlandsskulden, redovisad enligt de valutakurser som gällde vid upplåningstillfället, ökade således med detta belopp till 128 miljarder kr. Omräknas däremot skulden till valutakursen per den 31 december 1985 var den oförändrad under året och uppgick till 135 miljarder kr.

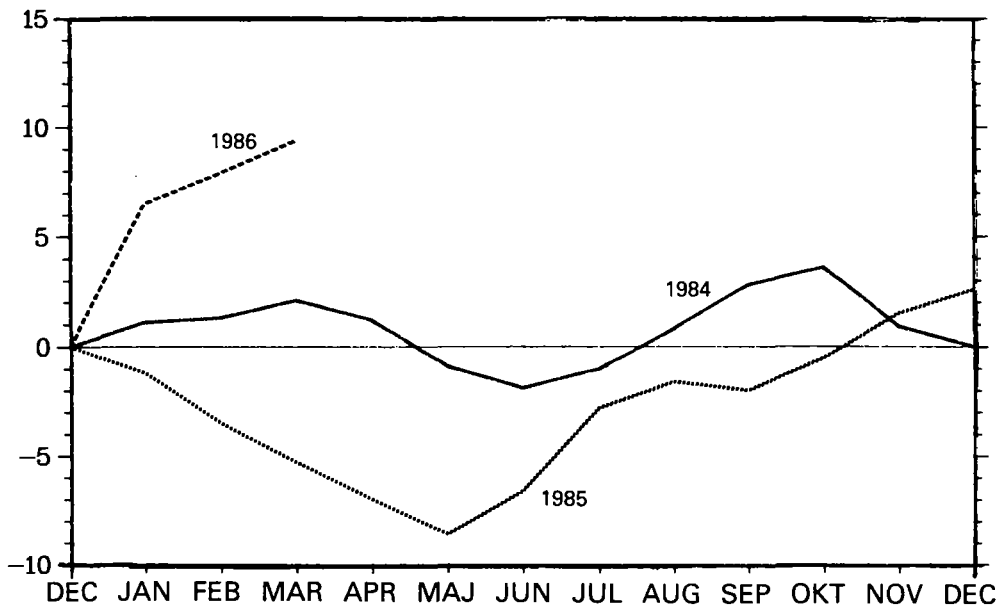
Valutakursindex har sjunkit efter en högsta nivå i maj 1985, vilket innebär att kronan förstärks. Riksbanken har, bl. a. för att reducera osäkerheten om kursutvecklingen, officiellt deklarerat att den maximala variationen av index är $\pm 1,5\%$ från riktvärdet 132.

Diagram 10: 4 Bytesbalans och privat kapitalbalans
Kumulativt från årets början

Anm. Räntedifferensen avser skillnaden mellan 3-månaders statsskuldväxlar och eurodollar, månadsgenomsnitt.

Källa: Riksbanken.

Källa: Riksbanken.

10.4 Kreditmarknaden efter avregleringen

Slopandet av utlåningsrestriktionerna i november 1985 bedömdes medföra omfördelningar av lånestockarna både inom den reguljära kreditmarknaden och mellan denna och den grå marknaden. En viss ökning av den totala utlåningen kunde också förväntas mot bakgrund av den hårda kredittransonering som tidigare gällde under 1985.

I stora drag har utvecklingen också varit den förväntade. För 1985 som helhet var kreditökningen osedvanligt begränsad både till företag och hushåll (tabell 10: 1). Bankernas övrigutlåning ökade exempelvis med endast 4% under loppet av året och med 3% i genomsnitt.

I november–december registrerades emellertid en kraftig ökning av såväl bankernas som finansbolagens krediter. Detta torde till övervägande del vara en säsongeffekt men också vara en följd av att krediter i ökad utsträckning redovisats inom balansräkningarna. Perioden januari–februari 1986 uppvisade en säsongmässig nedgång av nettoutlåningen som dock var svagare än normalt. Tolvmånaderstalen för bankernas övrigutlåning steg till ca 6% per februari.

Bostadsinstitutens oprioriterade utlåning var större än bankernas men var likväl klart lägre 1985 jämfört med 1984 (tabell 10:2). Efter det att utlåningsbegränsningarna avskaffats expanderade dock nettoutlåningen mot slutet av 1985 och början av 1986.

Sammanfattningsvis torde kreditutvecklingen under vintern 1985/86 i huvudsak spegla omläggningen av kreditpolitiken och för hushållens del

Tabell 10: 1 Bankernas krediter till andra ändamål än bostadsbyggande, s. k. övrigutlåning
Milj. kr., förändring

	1984	1985	varav 4 kv. 1985
<i>Övrigutlåning i svenska kronor</i>			
Kommuner	-272	-1 586	-16
Företag	7 238	5 828	6 446
Hushåll	2 800	3 903	7 861
Övriga	2 592	1 174	3 306
Summa	12 358	9 319	17 597
<i>Utlåning i utländsk valuta</i>			
Kommuner	-	284	318
Företag	15 104	5 736	912
Övriga	2 385	-1 797	-51
Summa	17 489	4 223	1 179

Källa: Riksbanken.

möjligheterna att omplacera lån. Någon samlad värdering av hur hushållens krediter utvecklats kan dock ännu ej göras. Hushållens reella låneefterfrågan är svårbedömbart bl. a. mot bakgrund av tidigare regleringar. Ett uppdämt nettolånebehov kan naturligtvis finnas. Realräntan efter skatt är dock i motsats till tidigare positiv och även om många hushåll nu kan erhålla bättre lånevillkor har också många fått kraftigt ökade räntekostnader under senare år.

De räntor som alltjämt bestäms på administrativ väg är diskontot och de prioriterade obligationsräntorna. Regleringen av bankernas utlåningsräntor upphörde i maj 1985. Som nämnts har dock bankerna även därefter valt att ändra sina ut- och inlåningsräntor gentemot hushållen i samband med diskontoändringarna. Diskontots roll som normbildare för bankräntorna har emellertid inte samma karaktär som tidigare. Utvecklingen mot en alltmer integrerad penning- och kreditmarknad torde leda till att bankernas räntesättning gentemot allmänheten blir mer flexibel.

Det kan noteras att bankerna i samband med den kraftiga diskontohöjningen i maj 1985 generellt vidgade marginalen mellan ut- och inlåningsräntorna genom att höja utlåningsräntorna 0,5–1,0% mer än diskontot. Diskontosänkningarna därefter synes i huvudsak ha åtföljts av lika stora räntekorrigeringar. I första hand tycks bankerna emellertid ha utnyttjat den fria räntesättningen till att successivt förändra sin ränteprofil, dvs. öka diversifieringen beroende på kundstruktur och andra kundförhållanden.

Tabell 10: 2 Bankernas, finansbolagens och bostadsinstitutens utlåning
Nettoflöden, miljarder kr.

	1983	1984	1985
Banker (övrig utlåning)	16,1	12,4	8,3
Finansbolag (disp. krediter och leasing)	14,2	3,8	10,2
Bostadsinstitut (oprioriterad utlåning)	7,8	20,9	14,2

Källa: Riksbanken.

I avregleringarnas spår framtonar en ny marknadssituation. Bankerna kan disponera sina placeringar efter mer marknadsmässiga principer. Det kan komma att innebära skilda strategier bankerna emellan och kraftigare förskjutningar i marknadsandelar på olika sektorer. Även de utländska bankernas etablering på den svenska kreditmarknaden torde komma att bidra till en ökad profilering av de enskilda bankerna.

En friare kreditgivning och prissättning baserad på tillgång och efterfrågan innebär hårdare konkurrens mellan bankerna, särskilt om hushållskunderna. Det gäller också kreditaktiebolag och finansbolag. En ständig "kreditransonering" har tidigare kännetecknat hushållens lånemarknad i bankerna. Den situationen gäller inte längre. Successivt torde hushållen komma att bli mer medvetna om vikten av bättre information om verkliga kostnader för lån och andra tjänster som underlättar en rationell värdering av marknadens kreditutbud. Samtidigt kommer marknaden att få tydligare signaler än tidigare om låntagarnas priskänslighet.

10.5 Finansiellt sparande och budgetunderskottets finansiering

Det finansiella sparandet har förskjutits kraftigt mellan olika sektorer under senare år (tabell 10: 3). Den offentliga sektorns sparandeunderskott var som störst 1982 och låg då runt 40 miljarder kr. Detta underskott har sedan successivt nedbringats och för 1986 beräknas sparandeunderskottet inom den offentliga sektorn uppgå till endast ca 10 miljarder kr. Förbättringen i den offentliga sektorns sparande kan nästan helt hänföras till det kraftigt reducerade statliga budgetunderskottet.

Den offentliga sektorns sparandeförstärkning har skett parallellt med ett minskat privat finansiellt sparande, men har också delvis reflekterats i ett ökat totalt inhemskt sparande och därmed en förstärkning av bytesbalansen.

Inom den privata sektorn är det företagens sparande som reducerats och nu återgått till en historiskt sett mer normal nivå. Detta i sin tur är i första hand ett resultat av att investeringsaktiviteten ökat väsentligt.

Omfördelningen av det finansiella sparandet har naturligtvis fått betydande effekter på kreditmarknaden. Det minskande statliga budgetunderskottet har, speciellt under det senaste året, medfört att finansieringen

Tabell 10: 3 Finansiellt sparande i olika sektorer
Miljarder kr.

	1983	1984	1985	1986
Offentliga sektorn, totalt	-35	-19	-20	-10
Staten	-55	-42	-42	-34
Kommunerna	1	0	-1	1
Soc. försäkringssektorn	19	23	24	23
Privata sektorn, totalt	28	22	11	13
Icke-finansiella företag	-3	-10	-24	-19
Finansiella företag	28	30	33	30
Hushåll	3	2	2	2
Bytesbalans = totalt inhemskt sparande	-7	3	-9	3

blivit allt mindre problematisk. Ett par faktorer har därtill bidragit till att underlätta upplåningen. Genom att företag och kommuner ålagts att under en viss period sätta in medel på olika konton i riksbanken har en indragning skett från marknaden. Det har bl. a. gällt särskilda investeringsfonder, likviditetskonton samt förnyelsefonder. Nettoinsättningarna på dessa konton uppgick för 1984 och 1985 till 9 resp. 15 miljarder kr. och är för 1986 beräknade till ca 11 miljarder kr. Dessa indragningar har gjort det möjligt att finansiera en ökad andel av budgetunderskottet i riksbanken utan likviditetspåspädning i ekonomin. Placeringsutrymmet i riksbanken ökar engångsvis under innevarande år dessutom med ytterligare 8 miljarder kr. till följd av den höjning av kassakvotskraven som i år åläggs bankerna.

En annan faktor är, som nämnts, att upplåningen från hushållssektorn ökat kraftigt under senare år (tabell 10:4). Detta sammanhänger primärt med introduktionen av allemanssparandet under 1984. För 1984 och 1985 var upplåningen via allemanssparandet 6 resp. 10 miljarder kr. och för 1986 förväntas ca 15 miljarder kr. kanaliseras till staten denna väg. Under innevarande år har dessutom det nya premieobligationslånet, den s. k. storpremien, dragit in ett betydande belopp brutto, ca 7 miljarder kr.

Den ökade statliga finansieringen i riksbanken och i hushållssektorn innebär att nettoupplåningsbehovet på den öppna marknaden i form av statsskuldväxlar och riksobligationer i år blir betydligt mindre än tidigare.

Tabell 10: 4 Budgetunderskottets finansiering
Nettobelopp, miljarder kr.

	1984	1985	1986
Statens budgetunderskott ¹	74	61	48
Valutaförluster på statliga utlandslån	11	8	2
Statens lånebehov	63	53	46
Finansiering:			
1 <i>Riksbanken</i>	28	3	24
därav: företags och kommuners			
insättningar			
i riksbanken	9	15	11
kassakravsmedel	—	—	8
övrigt	19	-12	5
2 <i>Inhemsk marknad</i>	35	39	22-27
därav: allemanssparande	6	10	15
premie- och sparobligationer	9	8	2
övrigt ²	20	21	5-10
3 <i>Utlandet</i>	0	11	-5-0
Summa finansiering	63	53	46

¹ Budgetunderskottet anges här enligt riksgäldskontorets kassamässiga principer och skiljer sig något från det budgetunderskott som rikskontrollverket redovisar.

² Inkl. prioriterade statsobligationer.

Källa: Riksbanken.

Innehåll

1 Sammanfattning	2
Appendix: Effekter av olika oljeprisantaganden	8
2 Den internationella utvecklingen	12
2.1 Allmän översikt	12
2.2 Regionala översikter	17
3 Utrikeshandeln	24
3.1 Världshandeln	24
3.2 Industrins internationella konkurrenskraft	25
3.3 Exporten	26
3.4 Importen	29
3.5 Bytesbalansen	31
4 Industrin	33
4.1 Produktion, produktivitet och sysselsättning	33
4.2 Lönsamhetsutveckling	36
5 Arbetsmarknaden	39
5.1 Sysselsättning	39
5.2 Medelarbetstid och sysselsättning i timmar	41
5.3 Utbud av arbetskraft	43
5.4 Arbetsmarknadspolitiska insatser och arbetslöshet	44
6 Löner och priser	47
6.1 Löner	47
6.2 Priser	48
7 Hushållens ekonomi	52
7.1 Hushållens disponibla inkomster	52
7.2 Privat konsumtion och sparande	56
8 Investeringar	59
8.1 Inledning	59
8.2 Näringslivet	60
8.3 Bostadsinvesteringar och offentliga investeringar	62
8.4 Byggnadsverksamhet	63
8.5 Lagerinvesteringar	64
9 Den offentliga verksamheten	66
9.1 Staten	66
9.2 Socialförsäkringssektorn	68
9.3 Kommunerna	69
9.4 Den totala offentliga sektorn och samhällsekonomin	71
9.5 Statsskulden och den offentliga förmögenheten	73
10 Kreditmarknaden	76
10.1 Internationell bakgrund	76
10.2 Penningpolitikens utformning	77
10.3 Ränteutveckling och valutaflöde	78
10.4 Kreditmarknaden och avregleringen	81
10.5 Finansiellt sparande och budgetunderskottets finansiering	83

Svensk ekonomi 1986–1989

Treårskalkylerna 1986

En bedömning av svensk ekonomi 1987–1989

Innehåll

Prop. 1985/86: 150

Förord	3
1. Inledning	5
2. De senaste årens utveckling	7
Draghjälp från omvärlden	7
Flera positiva drag i den svenska utvecklingen	9
Förbättrad bytesbalans, men kostnadsutvecklingen inger oro	11
Snabb industriell tillväxt	12
Positiv sysselsättningsutveckling	14
Minskade finansiella obalanser	16
Fördelningspolitiska spänningar	18
3. Internationell bakgrund	21
Stabil internationell tillväxt	21
Osäkerhet om råvarupriserna	22
Tillväxt under anpassning	23
Risker för sämre utveckling	24
4. En väg mot balans	25
Några utgångspunkter	25
Utvecklingens grunddrag	26
Löner, priser och konkurrenskraft	29
Förbättrad konkurrenskraft och bytesbalans	31
Fortsatt investeringsuppgång	31
Högre sysselsättning och lägre arbetslöshet	33
Sjunkande räntor	34
Det offentliga sparandet förbättras ytterligare	35
Omfördelning av det privata sparandet	37
5. Några känslighetsanalyser	39
Högre pris- och lönestegringstakt	39
Högre oljepriser	42
Större arbetskraftsutbud	44
6. Sammanfattning och slutsatser	45
Ett bättre utgångsläge	45
En väg mot balans	46
Kraven från LU 84 kvarstår	47

Bil. 1.2

I denna bilaga analyseras den ekonomiska utvecklingen under perioden 1987–1989. Med hjälp av finansdepartementets beräkningsmodeller beskrivs en fortsatt väg mot balans för den svenska ekonomin. Därtill görs känslighetsanalyser, som belyser konsekvenserna för den ekonomiska utvecklingen av förändringar i några centrala variabler. Avsikten är att ge ett diskussions- och beslutsunderlag för utformningen av den ekonomiska politiken. De presenterade treårskalkylerna kompletterar alltså beräkningarna i nationalbudgeten, som genomförs med ett ettårigt perspektiv.

I den senaste långtidsutredningen från år 1984 (LU 84) gjordes bedömningar fram till år 1990. I denna bilaga görs förutom en framåtblickande analys även en jämförelse mellan långtidsutredningens s. k. balansalternativ och utvecklingen under åren 1984–1986. En motsvarande bedömning redovisades i fjolårets treårskalkyler (prop. 1984/85: 150).

Kalkylerna har utarbetats inom finansdepartementets långsiktssenhet under ledning av planeringschefen Lars Mathlein och departementsrådet Lars Heikensten. I den grupp som utfört arbetet har vidare deltagit kansli- rådet Rein Hinno, departementssekreteraren Gustav Adlercreutz, departementssekreteraren Hans Bäckström, departementssekreteraren Leif Jansson, avdelningsdirektören Urban Karlström och departementssekreteraren Ingvar Linse.

Den ekonomiska politiken har verkningar som sträcker sig över många år. Därför krävs också ett beslutsunderlag som sträcker sig längre än det i nationalbudgetarna, där enbart utvecklingen under det kommande året belyses.

Underlag för den ekonomiska politiken på längre sikt ges i långtidsutredningarna. Sådana genomfördes ursprungligen vart femte år. Under senare delen av 1960-talet gjordes också avstämningar mellan långtidsutredningarna. En förändring i LU:s utredningscykel skedde i början av 1980-talet. LU 80 följdes redan efter fjorton månader av en avstämning, LU 82. Denna följdes i sin tur efter 24 månader av LU 84.

Till de här förändringarna i LU-cykeln fanns naturliga förklaringar. De ekonomiska förutsättningarna i omvärlden förändrades i väsentligt snabbare takt än tidigare. Gjorda bedömningar blev därför snabbt överspelade. Därför fanns goda motiv för att göra långtidsbedömningar med kortare mellanrum.

Till detta kom att behovet av ett medelfristigt perspektiv vid utformningen av stabiliseringspolitiken ökade. Underskott i statens budget och i folkhushållets betalningar med utlandet, av den storlek som Sverige drog på sig under senare delen av 1970-talet, kunde inte åtgärdas inom något enstaka år. En medelfristig strategi för den ekonomiska politiken var nödvändig. Som underlag för denna krävdes i sin tur bedömningar av den framtida ekonomiska utvecklingen, som sträckte sig längre fram än endast för det närmaste året.

Även den ekonomiska teorins utveckling har givit motiv för en förändring. Tilltron till kortsiktiga, konjunkturpolitiskt motiverade finjusteringar i politiken har minskat. I stället betonas idag behovet av långsiktighet och stabila beteenderegler.

Starka skäl talar således för att kalkyler som belyser utvecklingen under ett par framförhållande år bör presenteras årligen. Numera är siktet inställt på att långtidsutredningar skall publiceras vart tredje år. Under de två mellanliggande åren skall treårskalkyler utarbetas och publiceras i kompletteringspropositionen.

Treårskalkylerna kan ses som årliga avstämningar av långtidsutredningarna. Samtidigt är det klart att syftet med treårskalkylerna delvis skiljer sig från det med långtidsutredningarna. Treårskalkylerna är avsedda att huvudsakligen ge ett underlag för stabiliseringspolitiken medan det i långtidsutredningarna även ägnas ett stort utrymme åt frågor rörande t. ex. ekonomins funktionssätt och resursernas användning. Dessutom analyseras i långtidsutredningarna utvecklingen inte bara under de närmaste tre åren utan även i ett ännu längre strukturellt perspektiv. Den strukturella analy-

sen i nästa års långtidsutredning (LU 87) är exempelvis tänkt att sträcka sig fram till 1995.

Prop. 1985/86: 150
Bil. 1.2

De bedömningar som redovisades i fjolårets kompletteringsproposition byggde på det kända utfallet för 1984 och den reviderade nationalbudgetens (RNB) bedömningar för 1985. I dag föreligger reviderade utfallssiffror för 1984. Dessutom finns ett preliminärt utfall för 1985. De siffror för 1986 som integrerats i kalkylerna i denna bilaga bygger på uppgifterna i RNB. Med dessa som utgångspunkt har bedömningar gjorts för åren 1987–1989. I detta arbete har finansdepartementets modell för aggregerad medelfristig analys, AMMA, utnyttjats.¹

I det närmast följande kapitlet diskuteras den ekonomiska utvecklingen under åren 1984 till 1986. Avsikten är dels att visa hur ekonomin utvecklats jämfört med de krav på en balanserad utveckling som ställdes i långtidsutredningen 1984, dels att fastställa utgångsläget för de följande kalkylerna. I det därpå följande kapitlet redovisas den förväntade internationella utvecklingen under perioden 1987–1989. Därefter presenteras i kapitel 4 en fortsatt väg mot balans för den svenska ekonomin. De beräkningar som redovisas utgör ingen prognos. Syftet är snarare att visa vad som krävs för att det skall vara möjligt att nå balans i ekonomin. Kapitel 5 innehåller tre känslighetsanalyser. Avsikten är att visa vilka effekter som uppkommer när några centrala antaganden rörande t. ex. den inhemska pris- och löneutvecklingen eller de internationella oljepriserna förändras. I det avslutande kapitlet finns en kort sammanfattning. Därutöver dras några slutsatser rörande stabiliseringspolitiken.

¹ För en presentation av AMMA se Jansson, L. och Olofsson, T., *An Aggregate Model for Medium-Term Analysis (AMMA)*, Finansdepartementet, Stockholm, 1986 (stencil).

I detta kapitel jämförs den faktiska utvecklingen under perioden 1984–1986 med den väg mot balans som beskrevs i LU 84. Avsikten är att lägga en grund för en analys av de problem som svensk ekonomi står inför idag.

Draghjälp från omvärlden

Kalkylerna i LU 84 utgick ifrån en relativt försiktig bedömning av den internationella ekonomiska utvecklingen. Tillväxten i industriländerna antogs för perioden 1983–1990 komma att uppgå till i genomsnitt 2% per år. För åren 1984–1986 förutsattes en något högre BNP-tillväxt, drygt 2 1/2% per år. Tillväxten antogs dock avta under loppet av treårsperioden.

Utvecklingen har i flera avseenden blivit väsentligt bättre än vad som antogs. Tillväxten i både BNP och världshandel var mycket snabb under 1984. Efter en tillfällig dämpning 1985, förväntas tillväxten 1986 åter öka, bl. a. till följd av utvecklingen på oljemarknaden. Enligt RNB kan BNP-tillväxten i OECD-området förväntas bli 3,2% 1986. Den genomsnittliga årliga tillväxten för perioden 1984–1986 blir då 3,6%.

Att utvecklingen så kraftigt överträffar bedömningarna i LU 84 hänger främst samman med den ovanligt snabba konjunkturuppgången i Förenta staterna under 1984. För hela treårsperioden kan tillväxten nu beräknas bli ca 4,2% i genomsnitt per år, vilket är nära 1 1/2 procentenhet mer än vad som antogs i LU 84.

Den internationella utvecklingen 1984–1986

Procentuell förändring

	Enligt LU 84			Utfall		
	1984	1985	1986	1984	1985	1986 ^a
Bruttonationalprodukt, OECD	3,5	3,0	1,5	4,9	2,8	3,2
Världshandel med bearbetade varor, volym ^b	5,8	6,0	2,0	11,3	6,8	5,1
Konsumentpriser, OECD	5,5	6,0	6,0	5,3	4,6	3,5

^a Prognos enligt RNB 1986.

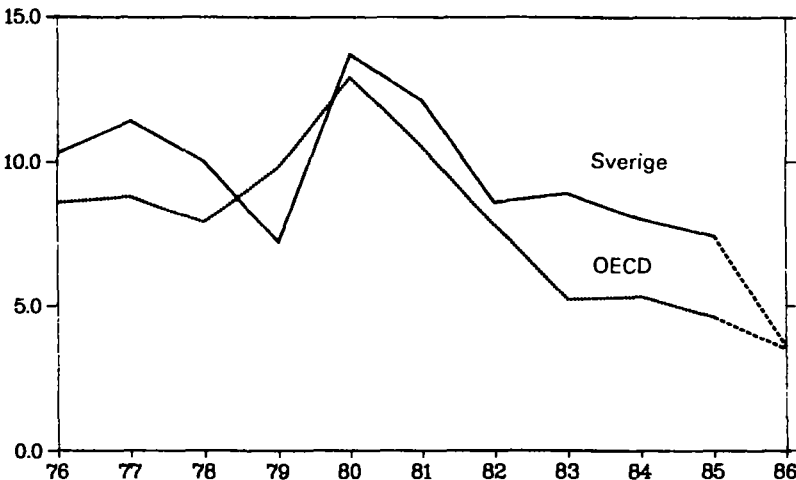
^b Härmed avses i denna tablå marknadstillväxten för svensk export av bearbetade varor.

Successivt har utvecklingen i Förenta staterna ändrat karaktär. Den expansiva finanspolitik som burit upp tillväxten har kommit att få mer neutrala effekter, och en ökad andel av efterfrågetillväxten har riktats mot import snarare än inhemsk produktion. Även efterfrågeexpansionen har

efterhand mattats betydligt. Efter det senaste årets växelkursanpassning torde emellertid utrikesbalansen förbättras i reala termer. Samtidigt beräknas oljeprisfallet i stort sett upphäva den inflationseffekt som dollardeprecieringen annars skulle ha givit upphov till. Den lågkonjunktur som LU 84 förutsatte 1986 har därmed inte blivit verklighet.

Även i Västeuropa förväntas tillväxten bli högre än vad som antogs i LU 84 eller i genomsnitt 2,4% per år 1984–1986 mot förutsatta 1,9%. Den starkare tillväxten i Förenta staterna har stimulerat aktiviteten i flera andra länder. Sedan den amerikanska expansionen dämpats, har inhemska faktorer spelat en större roll. Anpassningen på växelkursområdet har ökat utrymmet för penningpolitiska lättnader. Samtidigt har inflationen avtagit snabbare än beräknat. I oljeprisnedgångens kölvatten kan en ytterligare dämpning av inflationen förväntas ske. Denna bör i sin tur kunna bädda både för en högre konsumtion och för ökade investeringar. Fortfarande består emellertid ett antal ekonomiska problem för Västeuropa som helhet. Arbetslösheten har inte kunnat minska, utan fortfarande är ca 19 miljoner personer arbetslösa.

Diagram 2.1
Konsumentpriser i Sverige och i OECD-länder 1976–1986
 Procentuell förändring från föregående år

Källor: 1970–1984 OECD Economic Outlook, December 1985. 1985–1986 RNB 1986.

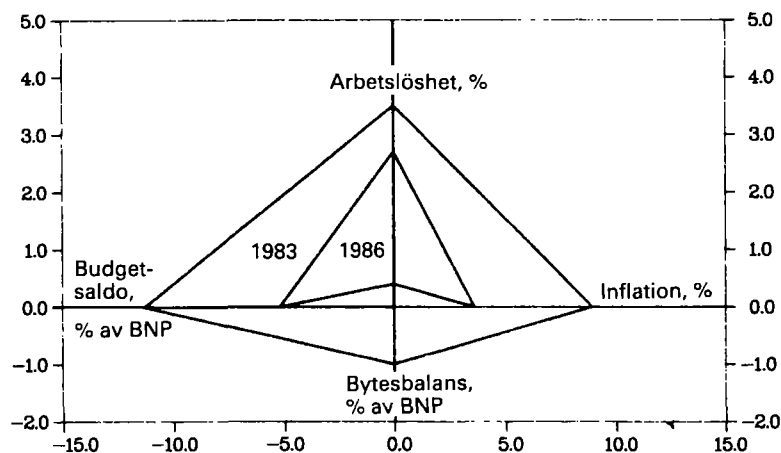
LU 84 förutsatte en viss, om än marginell, uppgång i konsumentpriserna. Den nedgång som i verkligheten skett i den internationella prisstegringstakten har i hög grad bidragit till det positiva ekonomiska klimat som idag råder, och därmed bl. a. till den högre tillväxten i BNP och världshandeln. På så vis gynnas också den svenska ekonomin. Dessutom har givetvis förutsättningarna ökat för att sänka den svenska inflationstakten. Av diagram 2.1 framgår emellertid att den svenska inflationstakten ännu inte har kommit ner i nivå med den i omvärlden.

Flera positiva drag i den svenska utvecklingen

De gynnsamma ekonomiska förhållandena i omvärlden är en viktig orsak till den i många avseenden positiva utvecklingen av den svenska ekonomin 1984–1986. Tillsammans med effekterna av 1981 och 1982 års devalveringar har den internationella utvecklingen bidragit till att en exportledd expansionsfas kunnat inledas.

Diagram 2.2 visar utvecklingen under senare år för fyra centrala variabler; arbetslöshet, inflation, budgetunderskott och bytesbalans. För de fyra i diagrammet medtagna variablerna förefaller utvecklingen från 1983 till 1986 att gå i en gynnsam riktning.

Diagram 2.2
 Sveriges balansproblem 1983–1986

Källa: Finansdepartementet.

Inflationstakten har pressats ner och närmar sig 1986 nivån för OECD-området. Sysselsättningen har ökat något snabbare än utbudet av arbetskraft. Arbetslösheten kommer därför att kunna minska från 3,5 % 1983 till en nivå runt 2,7 % 1986. Statens budgetunderskott som andel av BNP kan förväntas minska från 11,3 % till 5,2 %. Parallellt förefaller bytesbalansunderskottet försvinna. Det var 1983 7,2 miljarder kr. Enligt RNB förväntas 1986 ett överskott på 3,4 miljarder kr.

En mer detaljerad beskrivning av utvecklingen under perioden 1983–1986 ges i tabell 2.1. Bruttonationalprodukten ökade 1984 med 3,4 % och 1985 med 2,3 % i volym. Enligt RNB förutses tillväxten under innevarande år bli 2,0 %. Medeltalet för dessa tre år, 2,6 %, innebär mer än en fördubbling av tillväxttakten från perioden 1975–1983. Då uppgick tillväxten till i genomsnitt 1,2 % per år.

Även de årsvisa förändringarna i försörjningsbalansens olika poster anges i tabell 2.1. Av denna framgår bl. a. att industriinvesteringarna har ökat betydligt. Denna ökning ligger i linje med vad som i LU 84 ansågs vara nödvändigt för att bryta den långvariga industriella stagnationen.

Tabell 2.1 Försörjningsbalans 1983–1986
 Årlig procentuell volymförändring

	1983– 1984	1984– 1985	1985– 1986 prognos	1983–1986	
				Utfall och prognos	Enl. LU 84
Privat konsumtion	1,3	2,7	2,7	2,2	1,1
Offentlig konsumtion	2,0	1,5	1,3	1,6	0,6
Stat	0,3	-0,1	-0,9	-0,2	-1,2
Kommuner	2,7	2,1	2,1	2,3	1,3
Bruttoinvesteringar	3,9	6,5	1,9	4,1	2,2
därav: industri	16,6	15,8	5,0	12,3	13,0
Lagerinvestering ^a	0,7	0,7	0,3	0,6	0,9
Export av varor och tjänster	6,5	2,8	5,3	4,8	4,5
Import av varor och tjänster	4,7	7,5	6,7	6,3	2,7
Bruttonationalprodukt	3,4	2,3	2,0	2,6	2,8

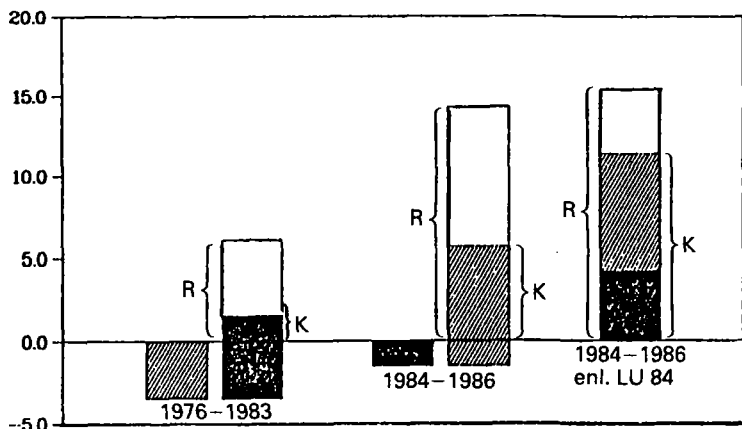
^a Förändring i lagerinvestering i procent av föregående års BNP.

Källor: LU 84 och RNB 1986.

Däremot har konsumtionen ökat snabbare än vad som angavs i LU:s balansalternativ för dessa år. Detta gäller i första hand den kommunala konsumtionen, men även den privata konsumtionen har överskridit det beräknade utrymmet. Den största avvikelser i förhållande till LU 84 utgörs emellertid av importens snabba volymökning.

Trots att konsumtionen och importen ökat snabbare än i den väg mot balans som LU 84 beskrev har användningen av de växande resurserna på

Diagram 2.3
Resurstillväxt och resursanvändning 1976–1986
 Årsgenomsnitt, miljarder kr. 1980 års priser

Konsumtion
 Investeringar
 Nettoexport } Kapitalbildning (K)
 Resurstillväxt (R)

det hela taget kunnat vridas i önskvärd riktning. Detta framgår av diagram 2.3, som visar hur produktionstillväxten använts för konsumtion och kapitalbildning dels under åren 1976–1983, dels under 1984–1986. Med kapitalbildning avses investeringar inkl. lager och nettoexport (export av varor och tjänster minus import av varor och tjänster). För jämförelsens skull anges också fördelningen av produktionstillväxten enligt balansalternativet i LU 84 för åren 1984–1986.

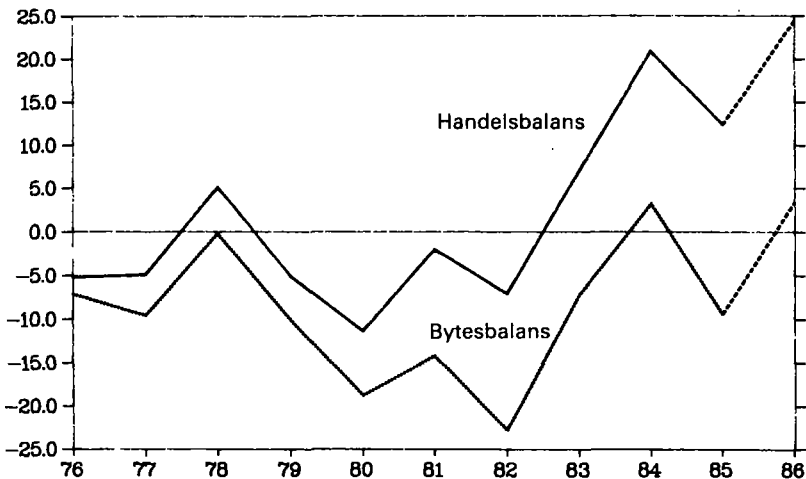
Under åren 1976–1983 användes större delen av produktionstillväxten för konsumtion. Även nettoexporten ökade, men kapitalbildningens andel drogs ner av minskade investeringar. Om prognosen för 1986 står sig kommer däremot investeringarnas andel av produktionstillväxten under perioden 1984–1986 att i stort sett motsvara vad som i LU 84 bedömdes som nödvändigt. Samtidigt förefaller vi komma att importera mera än vi exporterar och konsumtionen tar fortfarande en alltför stor andel av resurstillväxten.

Förbättrad bytesbalans, men kostnadsutvecklingen inger oro

Handelsbalansens och bytesbalansens utveckling under den senaste tioårsperioden illustreras i diagram 2.4. Från mitten av 1970-talet försämrades den svenska bytesbalansen snabbt. Tillfälliga förbättringar i handeln åstadkoms 1977 och 1978 men snabbt blev handelsbalansen åter negativ. Successivt byggdes en allt större utlandsskuld upp. Räntebetalningarna på denna skuld medförde att det krävdes allt större överskott i handeln för att generera också ett överskott i bytesbalansen.

Devalveringarna 1981 och 1982 ledde i kombination med en stram finanspolitik till en rejäl förbättring i handelsbalansen. Underskottet i bytesbalansen vändes därmed i ett överskott 1984. Under 1985 försämrades åter bytesbalansen till följd av ett omslag i handelsbalansen.

Diagram 2.4
Sveriges handelsbalans och bytesbalans 1976–1986
Miljarder kronor i löpande priser

Källor: Statistiska centralbyrån och RNB 1986.

Bytesbalans 1984–1986
Miljarder kr., löpande priser

Prop. 1985/86: 150
Bil. 1.2

	Enligt LU 84			Utfall		
	1984	1985	1986	1984	1985	1986 ^a
Handelsbalans	10,4	16,1	14,7	20,9	12,4	24,4
Bytesbalans	-5,3	-0,5	-3,6	3,2	-9,4	3,4

^a Prognos enligt RNB 1986.

I jämförelse med LU 84 kan bytesbalansen under perioden 1984–1986 komma att utvecklas förhållandevis positivt. Det genomsnittliga bytesbalansunderskottet är mindre än vad LU 84 utgick ifrån. Tidsprofilen inger emellertid viss oro. Utfallet 1984 var klart bättre än vad som förutsågs i LU 84. En kraftig försämring inträffade 1985. Mycket talar för att det inte heller under 1986 hade gått att undvika ett bytesbalansunderskott om inte oljenoten blivit billigare.

Bakom försämringen i bytesbalansen 1985 låg en något mindre stram finanspolitik och ett antal tillfälliga faktorer. Till detta kom den i förhållande till omvärlden oförmånliga pris- och löneutvecklingen. Såväl inflationen som löneökningstakten har visserligen sjunkit kontinuerligt 1984–1986 men nedgången har inte varit lika snabb som den i omvärlden.

Pris- och löneutvecklingen 1984–1986
Procentuell förändring

	Enligt LU 84			Utfall		
	1984	1985	1986	1984	1985	1986 ^a
Timlön	5,9	5,1	7,2	8,6	7,2	6,1
Konsumentpris	6,6	3,0	4,3	8,0	7,4	3,6

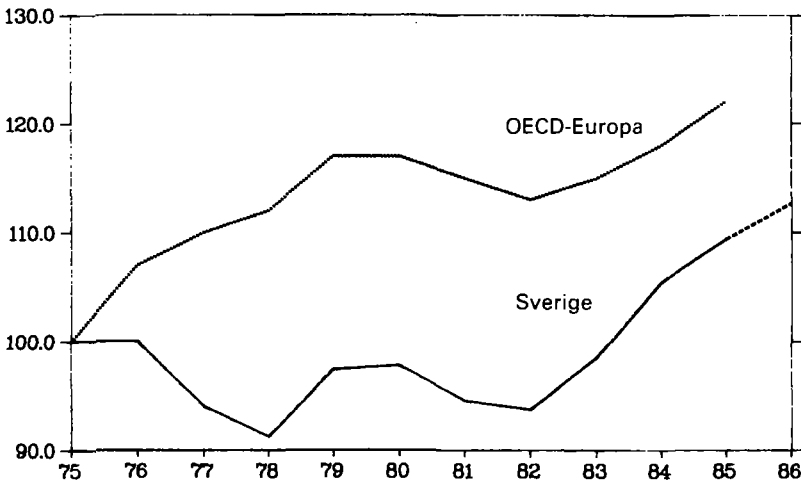
^a Prognos enligt RNB 1986.

I jämförelse med LU 84 framstår utvecklingen inte som fullt lika oförmånlig. Under 1984 och 1985 var pris- och lönestegringarna högre än vad LU 84 räknade med. Men RNB utgår ifrån att det 1986 ska vara möjligt att komma ner i lägre tal än de i LU 84. Samtidigt är det viktigt att komma ihåg att inflationen i omvärlden är väsentligt lägre än vad LU 84 utgick ifrån.

Snabb industriell tillväxt

Den svenska industriproduktionen stagnerade under 1970-talets senare del och under de första åren av 1980-talet. Som framgår av diagram 2.5 var utvecklingen väsentligt mer negativ än vad den var i genomsnitt för de europeiska OECD-länderna. En förklaring till detta är den försämring av konkurrenskraften som skedde.

Diagram 2.5
Industriproduktionen i Sverige och OECD-Europa 1975–1986
 Index 1975 = 100

Anm. Uppgift för OECD-Europa för 1986 saknas.

Källor: OECD och RNB 1986.

Den s. k. kostnadskrisen är emellertid inte den enda förklaringen till den i förhållande till de europeiska OECD-länderna bekymmersamma utvecklingen under 1970-talet. Redan i slutet av 1960-talet grundlades den svenska industrins problem genom en alltför snabb lönestegringstakt. Den resulterade i rationaliseringar och nedläggningar. Industrisektorn blev för liten och dessutom ytterst känslig för lönestegringar. När kostnadskrisen inträffade under 1970-talet hade en stor del av rationaliseringsmöjligheterna redan utnyttjats och svensk industri drabbades därför hårt.

Industriproduktionen har ökat snabbt under senare år. Expansionstakten har emellertid mattats av, vilket kontrasterar mot den utvecklingsprofil som i LU 84 angivits vara förenlig med en väg mot balans 1990.

Industrins produktion och bruttoinvesteringar 1984–1986

Procentuell volymförändring

	Enligt LU 84			Utfall		
	1984	1985	1986	1984	1985	1986 ^a
Produktion	5,9	5,2	5,3	7,1	2,1	3,0
Bruttoinvesteringar	8,0	9,2	22,4	16,6	15,8	5,0

^a Prognos enligt RNB 1986.

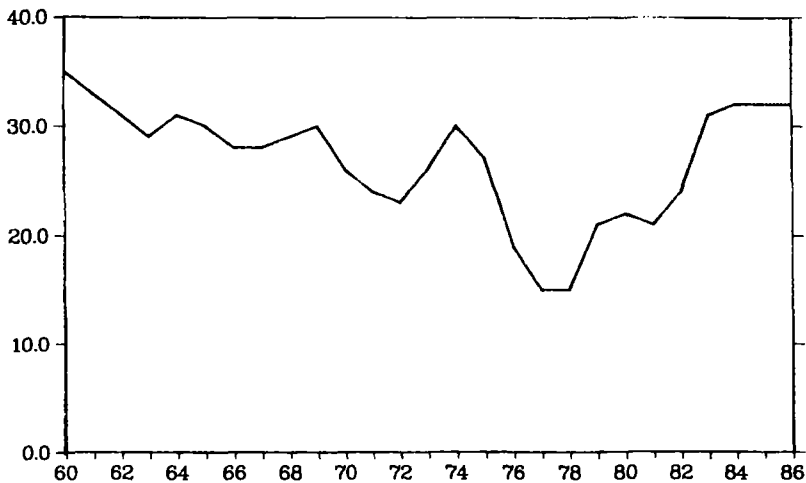
Även industrins investeringar har ökat snabbt under senare år. I RNB förutses emellertid en lägre ökningstakt för 1986.

Den internationella marknadstillväxten, förbättringen av det relativa kostnadsläget och en omfattande avveckling av strukturellt olönsam kapacitet har medfört en påtaglig höjning av lönsamheten i näringslivet. Som framgår av diagram 2.6 har industrins bruttovinstandel ökat påtagligt under

Diagram 2.6

Bruttovinstandelar i tillverkningsindustrin 1960–1986

Andelar av förädlingsvärde till faktorpris, löpande priser

Källor: Statistiska centralbyrån och RNB 1986.

de senaste åren. Det framgår emellertid också att det uppnådda vinstläget, sett i ett lite längre tidsperspektiv, knappast är uppseendeväckande högt.

Ett annat resultat av den goda produktions- och lönsamhetsutvecklingen är att aktiekurserna stigit kraftigt, men från en mycket låg utgångsnivå. En naturlig förklaring till detta mycket uppmärksammade fenomen tar sin utgångspunkt i att – aktier kan ses som en fordran på framtida företagsvinster. När förväntningarna om företagets framtida vinstutveckling stiger, stiger också aktiekurserna. Börsuppgången har inneburit att producerande verksamhet nu åter blivit förhållandevis intressant från kapitalplacersynpunkt, efter att under åtskilliga år ha givit en lägre avkastning än placeringar i fastigheter, finansiella tillgångar etc.

I LU 84 angavs som en riktpunkt att den genomsnittliga räntabiliteten på materiellt kapital bör överstiga avkastningen på finansiella placeringar med 2 procentenheter. Detta ansågs nödvändigt för att uppnå en nivå och struktur på den konkurrensutsatta sektorn som är förenlig med balanserad långsiktig utveckling. Industrins bruttovinstandel beräknades mot denna bakgrund behöva ligga på närmare 30% för att motsvara den önskvärda räntabiliteten. Som framgick av diagram 2.6 har detta mål uppnåtts genom de senaste årens uppgång.

Den önskvärda lönsamhetsnivån är emellertid ett relativt begrepp. Om den reala räntenivån kan förmås att sjunka långsiktigt – vilket är ett uttalat mål för den ekonomiska politiken – bör också industrins lönsamhetskrav kunna sänkas.

Positiv sysselsättningsutveckling

Arbetsmarknaden försvagades kraftigt i början av 1980-talet. Antalet sysselsatta stagnerade för första gången på decennier. Arbetskraftsutbudet

fortsatte emellertid att öka i takt med att den kvinnliga förvärvsfrekvensen steg. Resultatet blev att arbetslösheten i stort sett fördubblades på tre år. I mitten av 1983 vände utvecklingen. Arbetslösheten började minska. Under loppet av 1984 och 1985 steg sysselsättningen kraftigt. Även under 1986 räknar RNB med en uppgång i sysselsättningen.

Arbetskraftsutbudet har under 1980-talet ökat förhållandevis långsamt, i genomsnitt med drygt 20 000 personer per år. Det innebär en halvering av det genomsnittliga årliga tillskottet under 1970-talet. Men under 1985 var ökningen kraftigare, 35 000, medan den för 1986 beräknats till 21 000 personer.

Arbetskraftsutbud och medelarbetstid 1984–1986

	Enligt LU 84			Utfall		
	1984	1985	1986	1984	1985	1986 ^a
Arbetskraftsutbud, 1 000-tal personer	4 375	4 405	4 435	4 391	4 426	4 447
Medelarbetstid, timmar per vecka	36,0	35,8	35,7	36,4	36,6	36,7

^a Prognos enligt RNB 1986.

Anm: Avser befolkningen i åldern 16–74 år.

En annan faktor på arbetsmarknadens utbudssida, som har betydelse för arbetslöshetens storlek, är medelarbetstiden. Denna sjönk trendmässigt fram till 1982. I LU 84 antogs att denna utveckling skulle fortsätta. Men utvecklingen har blivit den motsatta. Medelarbetstiden har med andra ord ökat, vilket i sin tur inneburit en markant uppgång i arbetsutbudet räknat i timmar. En tänkbar förklaring till denna utveckling är att reallönen per arbetad timme sjönk under en följd av år med början 1979; för att behålla konsumtionsstandarden valde hushållen då att öka sitt arbetsutbud.

Den ökade medelarbetstiden till trots, visar de beräkningar som gjordes i LU 84 god överensstämmelse med den faktiska utvecklingen av antalet sysselsatta respektive arbetslösa.

Sysselsättning och arbetslöshet 1984–1986

1 000-tal personer (16–74 år)

	Enligt LU 84			Utfall		
	1984	1985	1986	1984	1985	1986 ^a
Antal sysselsatta	4 240	4 280	4 325	4 255	4 299	4 329
Antal arbetslösa	135	125	110	136	124	118

^a Prognos enligt RNB 1986.

Den oväntade ökningen av medelarbetstiden har till stor del absorberats av uppgången i efterfrågan på arbetskraft. Till bilden hör dock också att antalet personer i arbetsmarknadspolitiska åtgärder ökat något – fram till och med 1984 skedde därför totalt sett en ökning av antalet arbetslösa plus

personer i arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Under 1985 har detta dock vänts i en klar minskning, och en fortsatt nedgång förutses också för 1986.

Prop. 1985/86: 150
Bil. 1.2

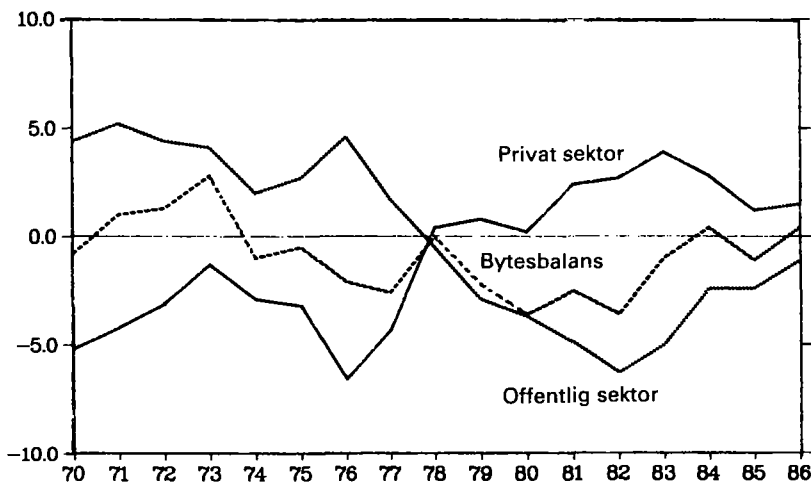
Minskade finansiella obalanser

Sparandefördelningen på olika sektorer var under en längre tidsperiod fram till 1976 förhållandevis stabil. Den privata sektorn hade ett sparandeunderskott i storleksordningen 4% av BNP, medan den offentliga sektorn hade ett sparandeöverskott av motsvarande storlek. Detta resulterade i en ungefärlig jämvikt i bytesbalansen.

Diagram 2.7

Finansiellt sparande i privat och offentlig sektor samt bytesbalans 1970–1986

Andel av BNP

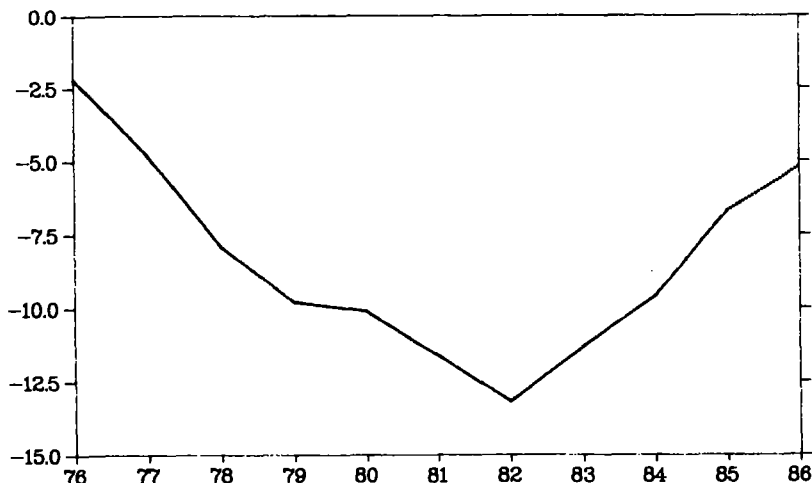
Källor: Statistiska centralbyrån och RNB 1986.

Efter 1976 försämrades den offentliga sektorns finansiella sparande kraftigt. Samtidigt ökade det privata finansiella sparandet (diagram 2.7), men denna ökning kunde inte balansera minskningen i den offentliga sektorn och därmed försämrades bytesbalansen.

Praktiskt taget hela uppgången på den privata sidan härrörde från icke-finansiella företag. Bakgrunden till denna utveckling var ursprungligen återhållna investeringar. Så småningom bidrog också en högre vinstnivå till att sparandet i de icke-finansiella företagen steg. De finansiella företagen hade ett positivt och något stigande sparande, medan hushållens sparande var obetydligt i detta sammanhang.

På den offentliga sidan står omkastningen i sparandemönstret sedan mitten av 1970-talet främst att finna i de växande statliga budgetunderskotten (diagram 2.8). Samtidigt började utbetalningarna från AP-systemet komma upp i nivå med inbetalningarna. Kommunerna har däremot haft en någorlunda stabil finansiell utveckling.

Diagram 2.8
Statens budgetsaldo 1976–1986
 Andel av BNP

Källor: Finansdepartementet.

I tabell 2.2 visas hur det finansiella sparandet har förändrats under senare år i förhållande till balansalternativet i LU 84. I den privata sektorn blev det finansiella sparandet sämre 1984 än vad LU 84 hade räknat med. Denna nedgång uppvägdes emellertid av ett högre sparande i den offentliga sektorn, till övervägande del beroende på den starka minskningen av statens budgetunderskott. Totalt resulterade detta i ett utfall för bytesbalansen som var 8 miljarder kr. bättre än enligt LU 84.

Den offentliga sektorns finansiella sparande var även 1985 bättre än enligt kalkylerna i LU 84. Däremot blev resultatet också detta år sämre i den privata sektorn. I icke-finansiella företag var nedgången i förhållande till LU ca 8 miljarder kr. Bakom denna utveckling döljer sig en ökning i både investeringar och driftsöverskott som är större än vad LU 84 räknade med. Exempelvis ökade industriinvesteringarna 1984 och 1985 med sam-

Tabell 2.2 Skillnader i finansiellt sparande 1984–1986 i förhållande till LU 84
 Miljarder kr, löpande priser

	1984	1985	1986 prognos
Stat	+10	+ 5	+ 9
Socialförsäkring	+ 2	+ 3	- 1
Kommuner	+ 1	+ 1	+ 5
Summa offentlig sektor	+13	+ 9	+13
Icke-finansiella	0	- 8	+ 8
Finansiella företag	- 2	- 2	- 5
Hushåll	- 3	- 8	- 9
Summa privat sektor	- 5	-18	- 6
Bytesbalans	+ 8	- 9	+ 7

Källor: LU 84 och RNB 1986.

mantaget 35 % i volym. I LU:s balansalternativ angavs motsvarande ökning till 18 %. Till detta kommer en negativ effekt på de icke-finansiella företagens sparande av mer teknisk karaktär; en förändring i debiteringsrutinerna för arbetsgivaravgifterna.

Även under 1986 förefaller den offentliga sektorns finansiella sparande bli högre än vad LU 84 räknat med. Den stora förändringen jämfört med 1985 hänför sig till den privata sektorn, bl. a. förutses att sparandeunderskottet i de icke-finansiella företagen reduceras kraftigt i motsats till vad som förutsågs i kalkylerna i LU 84. Sammantaget leder detta till en positiv bytesbalans.

Anmärkningsvärd är vidare den genomgående oförmånliga utvecklingen av hushållens sparande. Detta var både 1984 och 1985 lägre än i LU 84 och förefaller förbli så även 1986.

Sammanfattningsvis kan konstateras att investeringarna under senare år har ökat i snabb takt. Särskilt gäller detta industriinvesteringarna. Det inhemska finansiella sparandet var emellertid inte tillräckligt stort under 1985 för att det skulle gå att undvika ett bytesbalansunderskott. Mycket talar för att det inte heller under 1986 hade varit möjligt att undvika ett bytesbalansunderskott om inte oljepriserna sjunkit så kraftigt.

Fördelningspolitiska spänningar

Tidigare har framgått att lönsamheten i det svenska näringslivet ökat kraftigt under de senaste åren. Denna uppgång har varit önskvärd. Endast om lönsamheten är god byggs industrin ut, vilket i sin tur är en förutsättning för full sysselsättning och fortsatt ekonomisk tillväxt. Utvecklingen är emellertid inte problemfri.

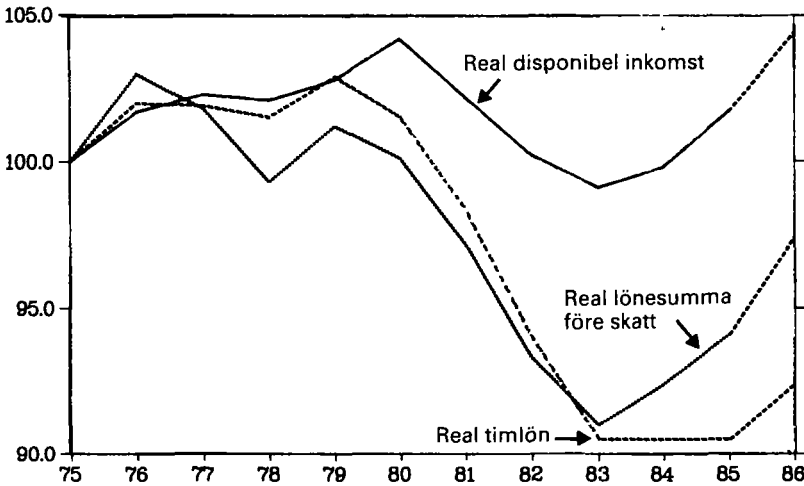
Den snabba lönsamhetsuppgången har – även om den skett från en mycket låg nivå – skapat fördelningspolitiska spänningar. Efter många år med stagnerande eller sjunkande privat konsumtionsstandard för flertalet, finns en naturlig önskan om kraftiga lönelöft.

Det är i detta sammanhang intressant att inte enbart se på den reala timlöneutvecklingen, utan också på den reala lönesumman och hushållens disponibla realinkomster. En sådan jämförelse visar dels betydelsen av förändringar i sysselsättningsutvecklingen, dels inverkan av skatte- och transfereringssystemet.

Trots en sämre allmän ekonomisk utveckling under andra hälften av 1970-talet, med lägre tillväxt och underskott i utrikesbetalningarna, fortsatte den reala timlönen att stiga ända fram till 1979. Fallet därefter blev kraftigt, sammanlagt 12 % under de följande fyra åren. Redan 1977 hade emellertid den reala lönesumman börjat sjunka. Skillnaden mellan de båda kurvorna förklaras av att arbetstiden per sysselsatt minskade till följd av bl. a. ökat deltidsarbete och införandet av en femte semestervecka. Under senare år är emellertid tendensen den motsatta; lönesumman ökar snabbare än timlönen till följd bl. a. av att både medelarbetstiden och antalet sysselsatta ökar.

Skatte- och transfereringssystemet tenderade att dämpa effekterna av reallönefallet på den reala disponibla inkomsten. När timlönerna och löne-

Diagram 2.9
Reallöner och realinkomster 1975–1986
Index 1975 = 100

Källor: Konjunkturinstitutet och RNB 1986.

summan föll bromsades nedgången i de disponibla inkomsterna genom att transfereringarna ökade, till priset av en snabb försämring av statsfinanserna. Under början av 1980-talet vidgades gapet ytterligare. En förklaring till detta är att pensionärskollektivet haft en snabbare inkomstutveckling än löntagarna.

Avslutningsvis kan konstateras att den disponibla inkomsten har ökat under senare år liksom lönesumman. Utvecklingen har emellertid varit långsam i förhållande till den förbättring som skett i det allmänna ekonomiska läget. Förklaringen är enkel; det har varit nödvändigt att sätta av resurser för investeringar och för att minska underskottet i bytesbalansen.

Den internationella ekonomiska utvecklingen analyseras i detta kapitel. Mot bakgrund av de resonemang som förs preciseras de antaganden rörande den internationella utvecklingen som läggs till grund för de beräkningar som redovisas i följande kapitel.

Stabil internationell tillväxt

Den utveckling för världsekonomin under 1986 som förutses i RNB innebär, att den ekonomiska tillväxten får en extra impuls av fallet i oljepriserna, den inledda anpassningen av växelkurserna och nedgången i de internationella räntorna. Om tillväxten i OECD-området blir i nivå med prognoserna, kommer den ackumulerade produktionsökningen sedan konjunkturanslagens bottenläge att bli större än vid tre av de fyra senaste konjunkturuppgångarna. Samtidigt kommer den nuvarande uppgångsfasen i så fall att ha varat längre än vad som tidigare varit normalt. Från den utgångspunkten är det naturligt att fråga sig om det under treårsperioden 1987–1989 är sannolikt att tillväxten under någon tid kommer att mattas av.

I de internationella förutsättningar som årets treårskalkyler baseras på förutsätts inte några konjunktursvängningar. Dels saknas i realiteten analysmässiga möjligheter att förutsäga konjunkturförlopp så långt i förväg, dels kan det finnas anledning att förvänta att konjunktursvängningarna under resten av 1980-talet blir mer dämpade än tidigare. För det sistnämnda talar främst den låga inflationstakt som uppnåtts i flertalet industriländer redan före oljeprisfallet. Därtill kommer att konjunkturuppgången varit förhållandevis utdragen, vilket på många håll inneburit att tillväxten inte överstigit den potentiella ökningstakten för BNP. Traditionellt flukturerande efterfrågekomponenter, som t. ex. lagerinvesteringarna, har under den senaste konjunkturuppgången lämnat ett mindre bidrag till tillväxten än tidigare. Finanspolitiken i de större industriländerna har, med vissa undantag, varit stram under en längre tid. Samtidigt har penningpolitiken kännetecknats av relativt stor stabilitet. Mycket talar därför för en förhållandevis stabil tillväxt 1987–1989.

Flera av de obalanser och riskmoment som i någon form finns kvar i början av treårsperioden utgör emellertid ett hot mot den förhållandevis gynnsamma bild som tecknats. Exempel på faktorer som kan påverka tillväxten i negativ riktning är de stora externa obalanserna inom OECD-området, det amerikanska federala budgetunderskottet och problemen i de mest skuldsatta länderna.

Tabell 3.1 Internationella förutsättningar i sammandrag
Årlig förändring i procent

Prop. 1985/86: 150
Bil. 1.2

	1987-1989	Jämförelsetal	
		1985	1986
<i>BNP realt</i>			
Förenta staterna	3	2,5	3 1/4
Japan	4	4,3	3 1/2
Västeuropa	2 1/2	2,2	2 3/4
OECD	3	2,8	3 1/4
<i>KPI</i>			
OECD	3	4,6	3 1/2
<i>Världshandel bearb. varor</i>			
volym	5	5	6
pris	2	4	2
<i>Ränta (procent)</i>			
lång	6 ^a	11	9
kort	5 ^a	9	8

^aAvser 1989

Osäkerhet om råvarupriserna

Utvecklingen på oljemarknaden får troligen inte lika central betydelse för tillväxten i industriländerna 1987-1989 som är fallet 1986. Osäkerheten i denna bedömning är betydande, men i dagsläget finns det skäl att anta att oljepriset kommer att förbli lågt under den kommande treårsperioden (jämfört med 1979-1985) och att förväntningarna om detta så småningom stabiliseras.

Efterfrågan på olja torde på tre års sikt vara relativt oelastisk mot bakgrund av de satsningar som gjorts de senaste åren för att spara och substituera olja. Utvecklingen av utbudet dikteras främst av prissättningsstrategiska överväganden, och det är i första hand Saudiarabien som har kapacitet att påverka utbudet på världsmarknaden (upp och ned) med några större kvantiteter. Det är därför främst i förändrad saudisk utvinning som de viktigaste orsakerna till prisutvecklingen kan stå att finna.

Så länge osäkerheten på oljemarknaden består torde priset kunna fluktuera mer eller mindre kraftigt. I treårskalkylerna antas oljepriset vara genomsnittligt oförändrat 15 dollar per fat under vart och ett av åren 1987-1989. För att belysa konsekvenserna av ett högre oljepris prövas också i en känslighetsanalys ett alternativ där oljepriset blir i genomsnitt 25 dollar per fat under treårsperioden.

Även för övriga råvaror är prisutvecklingen svårbedömd. Den mycket svaga realprisutveckling som skett under 1980-talet torde föranleda en strukturell anpassning på utbudssidan, men det är svårt att generellt bedöma hur långt denna anpassning har kommit. Dollarns dominans som noteringsvaluta har ytterligare förvärrat prisförhållandena för flertalet råvaror 1985-1986. Kalkylantagandet i detta sammanhang är oförändrade *real* råvarupriser 1987-1989.

De tendenser till avtagande inflation som förutses 1986, till följd av

prisutvecklingen för olja och andra råvaror, kan väntas bestå till viss del även 1987. Därmed ges ett underlag för positiva spridningseffekter på prisbildning och inflationsförväntningar i industriländerna.

Prop. 1985/86: 150
Bil. 1.2

Tillväxt under anpassning

Vilken ekonomisk politik som kommer att föras i de större industriländerna fram till 1989 kan givetvis inte förutses med någon säkerhet. Bland de inslag som måste antas få betydande konsekvenser finns den plan för avveckling av det federala budgetunderskottet i *Förenta staterna* som antagits av kongressen. Denna plan kommer troligen att förverkligas i en eller annan form. Den restriktiva finanspolitiska effekt som i så fall uppkommer lär dämpa tillväxten i *Förenta staterna*; huruvida en regelrätt recession utvecklas beror även på andra tillväxtpåverkande faktorer.

Ett osäkerhetsmoment utgörs av vilka effekter på företagens investeringsvilja som kan uppkomma om den skattereform som nu diskuteras genomförs. Till detta kommer att det finns vissa näringsgrenar med speciella strukturproblem. Den dollardepreciering som skett underlättar emellertid en successiv neddragning av underskottet i bytesbalansen. Om inflationen trots deprecieringen förblir måttlig finns också goda möjligheter att föra en lätt penningpolitik som motvikt till den strama finanspolitiken. De fortsatta beräkningarna utgår från en genomsnittlig tillväxt om 3 % per år i *Förenta staternas* BNP.

Anpassningen i den amerikanska utrikeshandeln underlättas om tillväxten i övriga delar av världen hålls uppe. *Japan* står inför en inte okomplicerad anpassningsprocess, där ett viktigt steg tagits genom den långtgående yen-appreciering som redan ägt rum. En utveckling mot lägre överskott i bytesbalansen skulle i hög grad underlättas av en förstärkt tillväxt i den inhemska efterfrågan. Om förstärkningen främst är en följd av högre investeringar skulle en reduktion av det inhemska sparandeöverskottet kunna ske utan att den långsiktiga tillväxtpotentialen försvagas. En relativt försiktig inledning på denna anpassningsprocess antas här leda till att BNP-tillväxten i genomsnitt uppgår till 4 % per år 1987–1989.

Det dominerande ekonomiska problemet i *Västeuropa*, arbetslösheten, kan sannolikt inte väntas få någon lösning under treårsperioden. För detta skulle krävas betydligt snabbare ekonomisk tillväxt än vad som f. n. förefaller realistiskt att räkna med.

Avgörande för tillväxten är utvecklingen av investeringarna, som under de senaste åren ökat blott hälften så snabbt som under de tidigare konjunkturuppgångarna. Ökningen har också varit klart mindre än i t. ex. *Förenta staterna* och *Japan*. En expansion av de europeiska investeringarna förutsätter både god tillväxt av total efterfrågan och god avkastning på investerat kapital. Delvis står dessa förutsättningar i konflikt med varandra. En bred tillväxt måste innefatta ökad privat konsumtion, underbyggd av stigande reallöner. Detta synes nu bli möjligt genom den avtagande inflationstakten. Samtidigt begränsar detta utrymmet för att öka vinstandelen i företagen, och risken finns därför att investeringsincitamenten ändå blir otillräckliga. En försiktig bedömning leder till en antagen BNP-tillväxt i *Västeuropa* om 2,5 % per år i genomsnitt 1987–1989.

Med de här skisserade tillväxtförutsättningarna skulle BNP för OECD-området sammantaget öka med 3 % per år under kalkylperioden. I länderna utanför den industrialiserade världen är bilden splittrad.

De oljeproducerande länderna står inför en problematisk anpassningsperiod efter de fallande oljepriserna. Särskilt illa utsatta är förstas de med stora utländska skulder. De s. k. NIC-länderna (nyligen industrialiserade u-länder) kan sannolikt åter snabbt nå en god tillväxt efter den senaste tidens avmattning, och även i övriga u-länder stimuleras den ekonomiska utvecklingen av det låga oljepriset, avtagande inflation i i-länderna som kan ge lägre räntor, frånvaron av en djupare recession i i-länderna etc. Skuldproblemen kan härigenom bli mindre svårhanterliga i de icke-oljeproducerande länderna, och i gynnsamma fall kan visst utrymme då frigöras för tillskott till finansieringen av bytesbalansunderskotten även i de oljeproducerande länderna.

Sammantaget bedöms de här angivna tendenserna ge underlag för en tillväxt i världshandeln med bearbetade varor om 5 % per år under treårsperioden. Prisutvecklingen i världshandeln med dessa varor bedöms förbli långsam efter 1986; i kalkylerna antas den årliga prisökningstakten bli 2 % i genomsnitt 1987–1989. Detta förutsätts vara konsistent med en allmän inflationstakt i OECD-området om 3 % per år under samma period.

Räntenivån kan förväntas sjunka något snabbare än inflationstakten, om den skisserade utvecklingen mot successivt mindre obalanser inom och mellan olika industriländer förverkligas. Realräntan kan då falla mot en genomsnittlig nivå om ca 3 % för långa placeringar i slutåret.

Risker för sämre utveckling

Det förtjänar att understrykas att också den relativt försiktiga utveckling som här antas råda under kalkylperioden kan komma att visa sig innebära en överskattning av den utveckling som faktiskt kommer till stånd. Som nämnts redan inledningsvis finns i utgångsläget ett antal obalanser. Det är långtifrån säkert att de kan minskas under perioden – i värsta fall kan de t. o. m. förvärras. Förutom att den globala tillväxten i så fall kan väntas bli markant lägre, ökar också risken för att inflationen skjuter fart på nytt.

Snabbare prisstegringar kan bli följderna om betalningsobalanserna mellan OECD-länderna i huvudsak utjämnas genom växelkursanpassning eller om det amerikanska budgetunderskottet inte nedbringas utan måste finansieras med en inflationsdrivande upplåning. Givetvis kan inte heller ännu mer akuta händelser uteslutas, som t. ex. en dramatisk uppgång i oljepriserna, kriser i råvaruförsörjningen, fallissemang hos internationella banker etc.

Avsikten med detta kapitel är att beskriva en utvecklingsväg mot balans för den svenska ekonomin under perioden 1987–1989. Om denna väg följs bör det vara möjligt att uppnå de mål för den ekonomiska utvecklingen 1990 som LU 84 satte upp och som riksdagen senare ställde sig bakom.

Det är viktigt att slå fast att det inte är en prognos för den kommande treårsperioden som presenteras, utan en s. k. kravanalys. Det innebär att beräkningarna utgår från ett antal förutsättningar som måste vara uppfyllda för att ekonomin skall följa det balanserade utvecklingsförloppet.

Några utgångspunkter

För att kunna upprätthålla en hög tillväxt och sysselsättningsnivå i ekonomin, samtidigt som bytesbalansen förbättras krävdes det enligt LU 84 en utbyggnad av den konkurrensutsatta sektorn. En tillräcklig sådan utbyggnad kunde enligt LU 84 inte förväntas komma till stånd med mindre än att relativpriserna för svenska varor sjönk med i genomsnitt 1% per år fram till 1990.

En viktig fråga inför den framförliggande treårsperioden är om det fortfarande krävs relativprissänkningar av denna storlek. Mycket talar för att så är fallet. Av kapitel 2 framgick att relativpriserna inte sjunkit under 1984 och 1985. Inte heller under 1986 bedöms relativprissänkningar vara möjliga. Å andra sidan framgick av kapitel 3 att såväl BNP-tillväxten i omvärlden som världshandelstillväxten kan förväntas öka snabbare än LU 84 räknade med. De lägre oljepriserna medför också att det blir lättare att uppfylla bytesbalanskravet.

I LU 84 konstaterades vidare att investeringarnas andel av den totala produktionen varit alltför låg under en följd av år. En högre investeringsnivå ansågs nödvändig både för att den konkurrensutsatta sektorn skulle kunna byggas ut och för att potentialen för tillväxt i ekonomin som helhet skulle öka.

För att skapa utrymme för en investeringsökning, utan underskott i bytesbalansen, argumenterade LU 84 för att det var nödvändigt med en relativt långsam konsumtionsökning. Två alternativ presenterades, ett med en något starkare ökning av den privata konsumtionen – inom ramen för en begränsad total konsumtionstillväxt – och ett med en något starkare ökning av den offentliga konsumtionen. Statsmakterna har senare tagit ställning för alternativet med inriktning på privat konsumtion.

Det finns idag inget underlag för att ifrågasätta den investeringsbedömning som gjordes av LU 84. Det innebär i sin tur att slutsatsen om behovet av en dämpad konsumtionstillväxt sannolikt står sig.

Skälen för en begränsad tillväxt i den offentliga konsumtionen står sig också. Redan det faktum att den privata konsumtionen i fasta priser har legat nästan stilla sedan 1976, medan den offentliga konsumtionen under samma period har ökat med över 20%, antyder att det kan finnas argument för att ge ett större utrymme för privat konsumtion. En sådan inriktning på politiken bör också underlätta avtalsförhandlingarna.

För en förhållandevis långsam offentlig konsumtionsökning talar också problemen med att finansiera den offentliga verksamheten. Den konsoliderade offentliga sektorn har ju faktiskt under en följd av år haft underskott. Om inte den offentliga sektorns utgifter ökar i långsammare takt än tillväxten i ekonomin, krävs det att intäkterna från skatter och avgifter ökar som andel av BNP. Men en ökning av skattetrycket skulle få allvarliga konsekvenser för ekonomins funktionssätt. På olika vis skulle resursanvändningen snedvridas. Därför är den ekonomiska politiken inriktad på att skattetrycket skall vara oförändrat.

Behovet av ökade investeringar, tillsammans med målet om att bytesbalansens saldo skall vara positivt 1990, ledde LU 84 till att ställa mycket bestämda krav på det inhemska sparandet; det måste förbättras. Med den utveckling som bedömdes vara rimlig för det privata sparandet var det endast genom ett högre offentligt sparande som ett tillräckligt totalt sparande skulle kunna åstadkommas. I praktiken innebar det att statens budgetunderskott måste sänkas.

Även detta är en intressant frågeställning att få belyst i de följande kalkylerna. Av kapitel 2 framgick att det offentliga sparandet förbättrats i en snabbare takt än LU 84 räknade med. Å andra sidan har det privata sparandet – särskilt i hushållen – ökat långsammare.

Utvecklingens grunddrag

Den väg mot balans som beskrivs i detta kapitel bygger på att Sverige under den framförliggande treårsperioden stärker sin ställning på världsmarknaden. Trots att den internationella bild som lagts till grund för beräkningarna är gynnsam i förhållande till vad som förutsattes i LU 84 (se kapitel 3), krävs det att *relativpriserna* på svenska varor sjunker med i genomsnitt 1% per år under perioden 1987–1989 om tillväxten i den svenska ekonomin skall kunna bli fortsatt hög och sysselsättningen öka.

De avtal som nyligen slutits mellan LO och SAF respektive PTK och SAF bedöms ge möjligheter till en viss marginell relativprissänkning 1987. Merparten av den relativprissänkning som krävs måste därför ske 1988 och 1989.

Nedanstående tabell visar de *pris- och löneökningstakter* som förutsatts.

	1986 ^a	1987	1988	1989
Timplön i Sverige	6,1	4,0	3,0	3,0
Konsumentpris i Sverige ^b	4,0	2,0	1,5	1,5
Konsumentpris i OECD ^b	3,5	3,0	3,0	3,0

^a RNB 1986.

^b Implicitprisindex. Årsgenomsnitt.

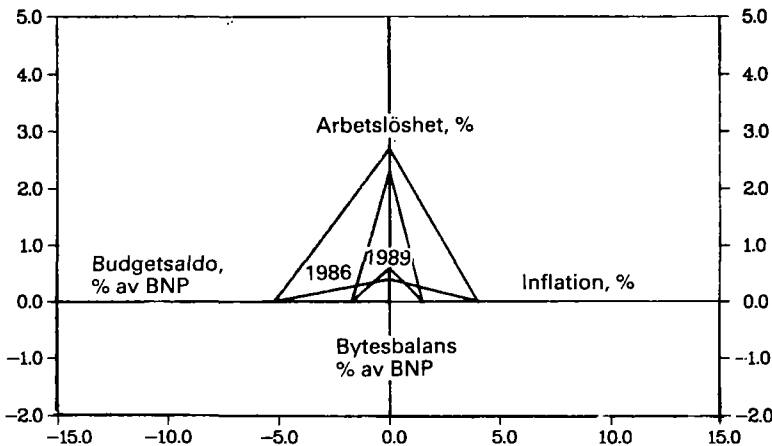
Prisbedömningen grundas på den antagna löneutvecklingen och på att näringslivets vinstandel bibehålls på 1986 års nivå.

Från de skattade exportsamband som använts, går det att sluta sig till att de lägre relativpriserna i kombination med den gynnsamma marknadstillväxten möjliggör en successivt stigande tillväxt av *exportvolymen* för bearbetade varor, från knappt 4% 1987 till 6–7% 1989. För exporten av råvaror m. m. förutses en betydligt svagare tillväxt – knappt 1% per år.

Också *importutvecklingen* beräknas med hjälp av skattade samband. Under 1987 och 1988 beräknas importen växa något snabbare än BNP. Dock minskar differensen successivt. Annorlunda uttryckt minskar importelasticiteten från drygt 2,5 åren 1984–1986 till drygt 1,5 år 1989. Förändringen betingas i allt väsentligt av att relativpriserna sänks.

Sammantaget medför export- och importutvecklingen att *bytesbalansen* förstärks gradvis under perioden 1987–1989 (se diagram 4.1). Det blir möjligt för Sverige att betala tillbaka på den stora utlandsskulden.

Diagram 4.1
Sveriges balansproblem 1986 och 1989. Balansalternativet

Källa: Finansdepartementet.

Den tecknade vägen mot balans bygger vidare på en fortsatt stram finanspolitik. I jämförelse med det budgetutfall som normalt skulle följa utifrån redan gjorda åtaganden har förstärkningar i statens budget på 10 miljarder kr. under perioden 1987–1989 lagts in som en beräkningsmässig förutsättning. En stor del av dessa budgetförstärkningar riktar sig mot kommunsektorn och är delvis tillgodosedda med de förslag som lagts bl. a. i årets budget- och kompletteringspropositioner.

Med dessa förutsättningar förbättras *statens budgetsaldo* påtagligt; från beräknade –48 miljarder kr. 1986 till –17 miljarder kr. 1989. Minskningen av det statliga budgetunderskottet bidrar till att det finansiella sparandets fördelning på sektorer förändras i den riktning som LU 84 ansåg nödvändig – den konsoliderade offentliga sektorn uppnår mot slutet av perioden åter ett positivt nettosparande.

Finanspolitikens förutsatta inriktning medför att penningpolitiken skall kunna lätta och *de svenska räntorna* bör därmed kunna sjunka. I takt med att den offentliga sektorns finanser förbättras och ett överskott i bytesbalansen etableras har de svenska räntorna antagits komma ner i nivå med räntorna i utlandet. Tillsammans med de inflationsantaganden som gjorts innebär det här att realräntorna under perioden förutsätts sjunka successivt i Sverige.

	1986	1987	1988	1989
Kort marknadsränta i Sverige	10,5	8,5	7,0	5,0
Lång marknadsränta i Sverige	10,0	8,5	7,0	6,0
Kort marknadsränta internationellt ^a	7,0	6,5	6,0	5,0

^a Valutakorgvägd euroränta, 3 mån.

Tabell 4.1 visar en försörjningsbalans för perioden 1986–1989. Av denna framgår att *tillväxten* i ekonomin i genomsnitt kan förväntas uppgå till ungefär 2% per år. En uppbromsning sker 1987. Denna är en följd främst av marknadsandelstförluster för svensk industri. I sin tur sammanhänger de med den relativprisuppgång som skett 1985 och som också bedöms ske 1986. I gengäld kan tillväxten förväntas uppgå till 2,4% 1989.

För den *offentliga konsumtionen* har en tillväxttakt på 0,5% per år förutsatts. Bakom denna siffra döljer sig en antagen statlig konsumtionsminskning på 1% per år och en årlig kommunal konsumtionsökning på 1%, den senare i linje med det mål som lagts fast senast i årets kompletteringsproposition.

Tabell 4.1 Försörjningsbalans och nyckeltal 1986–1989. Balansalternativet
Årlig procentuell volymförändring

	1985– 1986	1986– 1987	1987– 1988	1988– 1989
Privat konsumtion	2,7	2,6	1,9	1,8
Offentlig konsumtion	1,3	0,5	0,5	0,5
Stat	-0,9	-1,0	-1,0	-1,0
Kommuner	2,1	1,0	1,0	1,0
Bruttoinvesteringar	1,9	3,2	3,3	3,3
därav: industri	5,0	5,0	5,0	5,0
Lagerinvestering ^a	0,2	0,0	-0,3	-0,2
Export av varor och tjänster	5,3	3,5	4,6	5,4
Import av varor och tjänster	6,7	4,1	3,4	3,8
Bruttonationalprodukt (BNP)	2,0	1,6	2,0	2,4
Arbetslöshet (procent)	2,7	2,6	2,4	2,3
Bytesbalans (miljarder kr, löpande priser)	3	0	2	6
Budgetsaldo (miljarder kr, löpande priser)	-48	-38	-35	-17

Anm. Utveckling för 1986 enligt RNB 86. ^a Andel av föregående års BNP.

Källa: Finansdepartementet.

Genom den förutsatta måttliga offentliga konsumtionsökningen skapas utrymme både för en relativt god tillväxt i den *privata konsumtionen* (ca 2% per år i genomsnitt) och för en investeringsutveckling i linje med vad som i LU 84 bedömdes vara nödvändigt.

Investeringarna i industrin beräknas komma att öka med 5% per år. Denna utveckling förutsätter dels att vinstandelen i industrin bibehålles på den nivå som prognostiserats för 1986, dels att räntorna sjunker på det sätt som antagits. *Bruttoinvesteringarna i näringslivet* som helhet bedöms få en årlig tillväxt på knappt 4%. Den bedömning som gjorts av de *offentliga investeringarna* visar att en viss minskning är trolig under perioden. Vidare har mot bakgrund av historiska erfarenheter en viss *lageravveckling* förutsatts komma till stånd under perioden.

Produktionstillväxten leder till en ökad efterfrågan på arbetskraft. I sin tur innebär detta att antalet sysselsatta personer under treårsperioden ökar med nära 80 000. I kombination med den antagna utvecklingen av arbetskraftsutbudet blir resultatet en svag minskning av *arbetslösheten*.

Löner, priser och konkurrenskraft

På längre sikt beror konkurrenskraften av faktorer som allmän utbildningsnivå och forskningsinsatser. Det är emellertid inte möjligt att på några få år påverka dessa faktorer i någon större utsträckning. Avgörande för konkurrenskraften under den framförliggande treårsperioden är därför främst relativprisutvecklingen. Denna beror i sin tur huvudsakligen på pris- och löneutvecklingen i Sverige relativt vår omvärld.

Av kapitel 2 har framgått att den svenska ekonomin under de senaste 10–15 åren haft betydande svårigheter att upprätthålla konkurrenskraften. Detta har kommit till uttryck i stora balansproblem. Att med ekonomisk-politiska åtgärder åstadkomma ett trendbrott i pris- och kostnadsutvecklingen har genom åren visat sig svårt; inflationen tenderade under många år att permanentas kring tioprocentnivån. De senaste åren har prisstegringarna visserligen bromsats upp, men fortfarande ligger inflationstakten alltför högt, sedd i relation till våra viktigaste konkurrentländer.

En utveckling mot balans förutsätter att prisstegringstakten sjunker rejält. Om en sådan förändring inte kommer till stånd under de framförliggande tre åren kommer den gynnsamma konkurrenssituation som åstadkommits genom 1981 och 1982 års devalveringar att reduceras till ett tillfälligt positivt mellanspel i en långsiktigt nedåtgående utveckling.

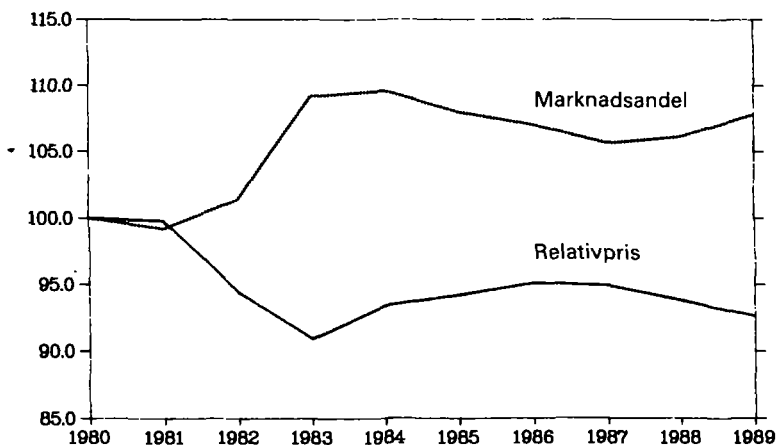
Den starkt fallande inflationstakt som kan förväntas i omvärlden – delvis som en följd av de sjunkande oljepriserna – skärper givetvis detta krav. I kalkylen har dock antagits att en tillräckligt snabb dämpning av den svenska pris- och lönestegringstakten inte är möjlig att uppnå under 1986. Som en konsekvens av de löneavtal som slutits på det privata området kommer relativpriserna att öka. Samtidigt innebär avtalen att goda förutsättningar finns för en väsentligt lägre pris- och lönestegringstakt 1987. En viss marginell sänkning av relativpriserna bör vara möjligt detta år. Icke desto mindre får svensk industri vidkännas vissa marknadsandelsförluster

Diagram 4.2

Relativpriser och marknadsandelar för Sveriges export av bearbetade varor till OECD-området 1980–1989
Index 1980 = 100

Prop. 1985/86: 150

Bil. 1.2

Källa: Finansdepartementet.

även 1987. Men 1988 och 1989 förefaller det kunna vara möjligt att återta förlorade marknadsandelar, som följd av de relativprissänkningar som sker från och med 1987. (Se diagram 4.2).

Pris- och lönescenariot (och därmed den relativa prisutvecklingen) bygger, som tidigare nämnts, på vissa bestämda antaganden. Dessa antaganden kan naturligtvis diskuteras. Exempelvis kan den historiskt sett mycket låga nominella löneökningstakten 1988 och 1989 vid ett första påseende framstå som orimligt låg. I teorin kan man också tänka sig en snabbare löneökning inom ramen för en balanserad utveckling. Detta skulle i så fall förutsätta antingen att vinstandelen tilläts sjunka i motsvarande grad, eller att produktiviteten ökade snabbare än vad som här har antagits, vilket skulle ge ett större löneutrymme. Ett utvecklingsförlopp som bygger på sådana antaganden är emellertid inte realistiskt.

I kapitel 2 har konstaterats att vinstandelen i ett historiskt perspektiv inte är exceptionellt hög. Med tanke på de utbyggnads- och förnyelsebehov som finns i svenskt näringsliv, efter en lång period av industriell tillbakagång och fallande investeringar, måste en fortsatt hög vinstnivå ses som ett nödvändigt villkor för en gynnsam ekonomisk utveckling. För att öka sysselsättningen och få till stånd en uthållig reallönstillväxt krävs alltså att nuvarande vinstandel bibehålles.

Produktivitetens utvecklingen är givetvis svårbedömd. Men det finns för närvarande inte några skäl att anta att den svenska industrin kommer att kunna öka sin produktivitet snabbare än industrin i omvärlden, bl. a. beroende på det höga kapacitetsutnyttjande som råder i utgångsläget.

De sänkta relativpriserna medför att den svenska industrin från och med 1988 ökar sina marknadsandelar i utrikeshandeln (diagram 4.2). Detta, tillsammans med den förhållandevis höga internationella marknadstillväxten, leder som tidigare framgått till en god exporttillväxt. På importsidan dämpas volymtillväxten av relativprisutvecklingen. Uppgången i produktionen blir dock mer modest, beroende på den relativt svaga tillväxten på hemmamarknaden.

Sammantaget medför export- och importutvecklingen en bytesbalansförbättring åren 1988 och 1989 (tabell 4.2). Utvecklingen under 1986 och 1987 är dock mer problematisk. År 1986 sker en kraftig förbättring av bytesbalansen, i allt väsentligt beroende på de sjunkande oljepriserna. Samtidigt dämpas prisutvecklingen internationellt, vilket medför att relativpriserna ökar för svenska produkter. Detta slår igenom i form av marknadsandelsförluster även 1987 på såväl export- som hemmamarknad. Den svaga volymutveckling i utrikeshandeln, som är en följd av föregående års relativprisstegring, sammantaget med de låga exportintäkter som följer med de lägre relativpriserna 1987 reducerar bytesbalansöverskottet kraftigt. Detta illustrerar på ett tydligt sätt två viktiga förhållanden. För det första innebär oljeprisfallet en kraftig förbättring av bytesbalansen. Förbättringen är dock av engångskaraktär. För det andra visar det att inflationsbekämpningen fortsättningsvis inte kan ges lägre prioritet. Tvärtom blir den om möjligt ännu viktigare för att uppnå en varaktig bytesbalansförbättring.

Tabell 4.2 Handelsbalans och bytesbalans 1985–1989
Miljarder kr, löpande priser

	1985	1986	1987	1988	1989
Handelsbalans	12	24	22	24	28
Bytesbalans	-9	3	0	2	6

Källa: Finansdepartementet.

Fortsatt investeringsuppgång

Produktionstillväxten i näringslivet i kombination med en fortsatt hög lönsamhet bildar basen för de förhållandevis höga investeringar som ingår i utvecklingsbilden.

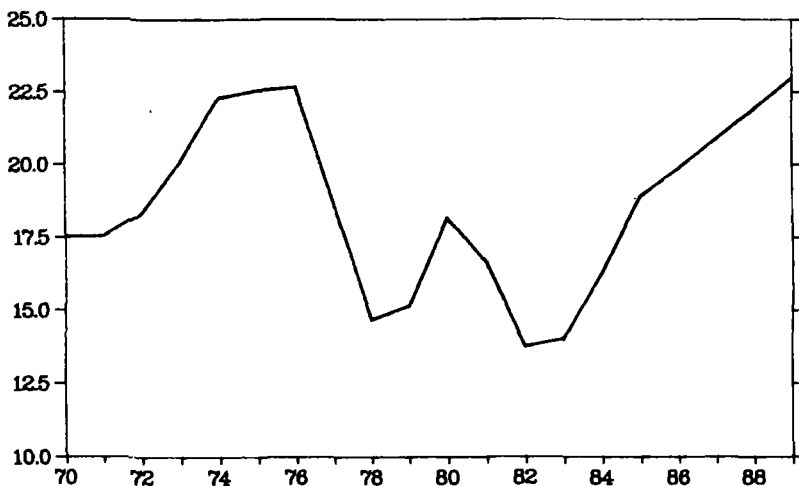
Industrins investeringar har bedömts bl. a. med hjälp av historiskt skattade samband.¹ Med den vinstandel och de räntor som förutsatts är en investeringsökning på i genomsnitt ca 5% per år möjlig att uppnå (diagram 4.3). Hur förloppet skulle gestalta sig år för år är vanskligt att bedöma, men den stabila internationella tillväxten, den positiva och relativt odramatiska produktionsutvecklingen och den stabila lönsamhetsnivå som förutsatts borde komma att innebära ganska måttliga fluktuationer även på investe-

¹ Den investeringsfunktion som använts utvecklades i samband med 1984 års Långtidsutredning. Se SOU 1984: 7, bilaga 13 för en fyllig diskussion.

ringssidan. Samtidigt torde – med de förutsättningar kalkylen baseras på – företagens förväntningar påverkas positivt, vilket ger ytterligare argument för en positiv och uthållig investeringstillväxt.

Prop. 1985/86: 150
Bil. 1.2

Diagram 4.3
Industrins bruttoinvesteringar 1970–1989
Miljarder kr 1980 års priser

Källa: Statistiska centralbyrån och finansdepartementet.

För investeringsutvecklingen inom övriga delar av näringslivet har en överslagsmässig bedömning gjorts med utgångspunkt från produktions- och vinstutvecklingen. En successiv ökning av investeringstillväxten har bedömts som sannolik. Tillväxten antas dock bli något långsammare än i industrin.

Ett likartat förlopp har bedömts vara rimligt även när det gäller bostadsinvesteringarna. De antas stiga successivt. Utvecklingen skall ses mot bakgrund av dels de senaste årens låga bostadsbyggande, dels den fortgående förbättring av hushållens disponibla inkomster som förutsätts ske under perioden.

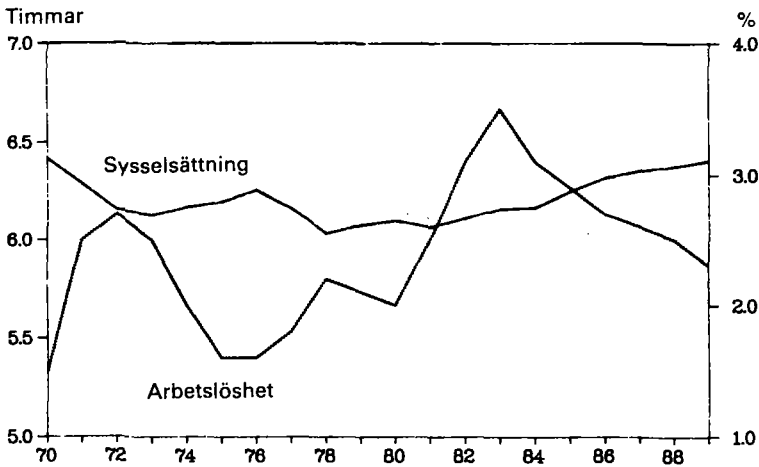
Lagerstocken har förutsatts minska något under åren 1987–1989. En förhållandevis långsam lageravveckling har bedömts vara rimlig mot bakgrund av att lageruppbyggnaden under 1985 och 1986 förefaller bli modest.

Som framgått av kapitel 2 var en central slutsats i LU 84 att den totala kapitalbildningen, dvs. summan av bruttoinvesteringar, lagerinvesteringar och nettoexport, måste öka snabbare än konsumtionen för att åstadkomma ett visst överskott i bytesbalansen och för att bygga upp en konkurrensutsatt näringslivssektor med tillräcklig bredd och styrka. Om utvecklingen 1986–1989 följer den bana som här har redovisats kommer också detta kriterium att uppfyllas. Sett över hela perioden ökar kapitalbildningen, definierad enligt ovan, med drygt 11 %, medan den totala konsumtionstillväxten är knappt 5 %. Räknat som andel av periodens BNP-tillväxt tar kapitalbildningen i anspråk drygt 40 %.

Produktionsuppgången leder till att efterfrågan på arbetskraft ökar med cirka 0,5% per år, uttryckt i arbetstimmar. Hur antalet sysselsatta respektive arbetslösa påverkas beror bl. a. på medelarbetstidens utveckling och på den framtida förvärvsfrekvensen. Detta beror i sin tur på en rad demografiska och sociala faktorer, liksom t. ex. på utvecklingen av reallöner och skatter. Ett visst utvecklingsförlopp i termer av antal arbetstimmar kan alltså förenas med ett flertal tämligen olikartade förlopp för utvecklingen av antalet sysselsatta respektive arbetslösa *personer*. Detta illustreras i kapitel 5, där en partiell känslighetsanalys har genomförts för att studera inverkan av variationer i arbetskraftsutbudet.

Utgångspunkten för beräkningarna i balansalternativet är att medelarbetstiden sjunker med 0,2% per år under kalkylperioden, främst som en följd av den positiva reallöneutvecklingen. Vidare antas arbetskraftsutbudet öka med 20000 personer per år, vilket i stort sett innebär en fortsättning av den utveckling som rått under 1980-talets första hälft. Detta innebär sammantaget att arbetsmarknadssituationen förbättras – arbetslösheten minskar både i antal personer och som andel av arbetskraften. I relativa tal innebär det för 1989 en sänkning till 2,3% av arbetskraften, vilket kan jämföras med förväntade 2,7% under 1986 (diagram 4.4).

Diagram 4.4
Sysselsättning (miljarder timmar) och arbetslöshet (%)

Källor: Statistiska centralbyrån och finansdepartementet.

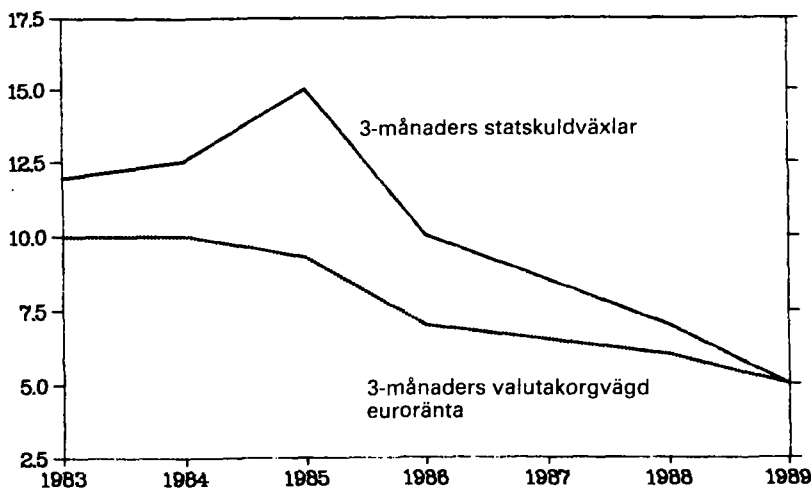
Sysselsättningssituationen utvecklas således positivt. Trots detta kvarstår 1989 en arbetslöshet på över 100000 personer. Detta är givetvis otillfredsställande; arbetslösheten är fortfarande för hög jämfört med det mål på 2,0% som sattes i LU 84.

Investeringsutvecklingen i näringslivet har ett nära samband med kapacitetsutnyttjandet och vinstutvecklingen. Vid sidan av dessa faktorer är bl. a. ränteutvecklingen av central betydelse för investeringarna – ju högre real räntenivå, desto fler är de potentiella investeringsprojekt som inte klarar lönsamhetskriterierna.

Den räntenivå som kan förväntas för de närmaste åren, och som via sparande- och investeringsbeslut påverkar den reala ekonomin, bestäms i första hand av den internationella ränteutvecklingen. I vad mån den inhemska räntenivån kommer att avvika från den internationella, bestäms i sin tur i hög grad av förtroendet för den ekonomiska politik som bedrivs. Detta hänger säkerligen samman med bl. a. prisutvecklingen och utvecklingen av landets totala finansiella sparande, dvs. bytesbalansen.

Den inhemska räntenivån har under det senaste året tidvis legat betydligt över den internationella. I de ränteantaganden som lagts till grund för kalkylerna har antagits att räntegapet mot omvärlden successivt minskar i takt med att obalansen i den offentliga sektorns finanser försvinner, inflationstakten kommer ner i nivå med den i omvärlden och att ett överskott i bytesbalansen etableras. Någon statlig nettouplåning utomlands förutsätts inte äga rum. Kravet om balans i de privata kapitalflödena förväntas under 1986 och 1987 innebära att nivån på den korta svenska räntan är 3 respektive 2% högre än på motsvarande utländska ränta. För 1988 och 1989 har antagits att tilltron till den svenska ekonomin är så stark att räntemarginalen gentemot omvärlden kan vara försumbar (diagram 4.5).

Diagram 4.5
Korta marknadsräntor 1983–1989, internationellt och i Sverige

Under det senaste decenniet har svensk ekonomi präglats av en permanent sparandebrist, vilken tagit sig uttryck i fortlöpande underskott i bytesbalansen. Som framgått av redogörelsen i kapitel 2, skedde försämringen av bytesbalansen parallellt med en dramatisk nedgång i den offentliga sektorns sparande.

I det utvecklingsförlopp som kalkylerats, kommer den nödvändiga uppgången i det inhemska sparandet till stånd genom en avsevärd förbättring av den offentliga sektorns sparande (tabell 4.3). Mätt som andel av BNP uppvisar den konsoliderade offentliga sektorn ett överskott på knappt 1 % 1989 jämfört med ett underskott på drygt 2 % 1985. Förstärkningen av den offentliga sektorns sparande betingas av främst tre saker: fortsatta besparingar i den statliga sektorn, en neddragning av den kommunala konsumtionstillväxten, och en sjunkande räntenivå som medför att den offentliga sektorns nominella räntenetto förbättras. Förbättringen från räntesidan sker dock inte med en gång. Det beror bl. a. på att statsskulden fortsätter att öka och på att den delvis är placerad i obligationer med fast ränta.

Tabell 4.3 Finansiellt sparande i olika sektorer 1985–1989

	1985	1986	1987	1988	1989
Stat	-45	-34	-28	-24	-7
Socialförsäkring	27	23	22	21	19
Kommuner	-1	1	3	2	-4
Summa offentlig sektor	-19	-10	-3	-1	8
Icke-finansiella företag	-24	-19	-28	-30	-35
Finansiella företag	33	30	27	28	28
Hushåll	1	3	4	5	5
Summa privat sektor	10	13	3	3	-2
Bytesbalans	-9	3	0	2	6

Källa: Finansdepartementet.

Kommunerna får, trots att de i kalkylen blir föremål för statliga indragningar, ett finansiellt sparöverskott 1987 och 1988. Detta förbyts dock till ett underskott 1989. Den för kommunerna positiva utvecklingen 1987–1988 beror till stor del på att kommunalskatteutbetalningarna till kommunerna sker med två års eftersläpning. De förhållandevis stora nominella löneökningarna 1985 och 1986 slår därför inte igenom i kommunalskatteutbetalningarna förrän 1987 och 1988. Effekten av den snabba skatteinkomsttillväxten ligger delvis kvar 1988 men har klingat ut 1989.

Det kraftigt reducerade budgetunderskottet innebär att statens nettolåneanspråk på kreditmarknaden blir betydligt mindre än tidigare. En viss nettoupplåning, ca 15 miljarder kr per år, har beräknats ske i hushållssektorn medan det resterande statliga lånebehovet tillgodoses genom emission av statsskuldväxlar och riksobligationer. Statsskulden mätt som andel av BNP når en topp 1986 och minskar därefter något (diagram 4.6). I absoluta tal kommer statsskulden 1989 att ha ökat till drygt 700 miljarder kr.

Tabell 4.4 Inkomster och utgifter i den konsoliderade offentliga sektorn

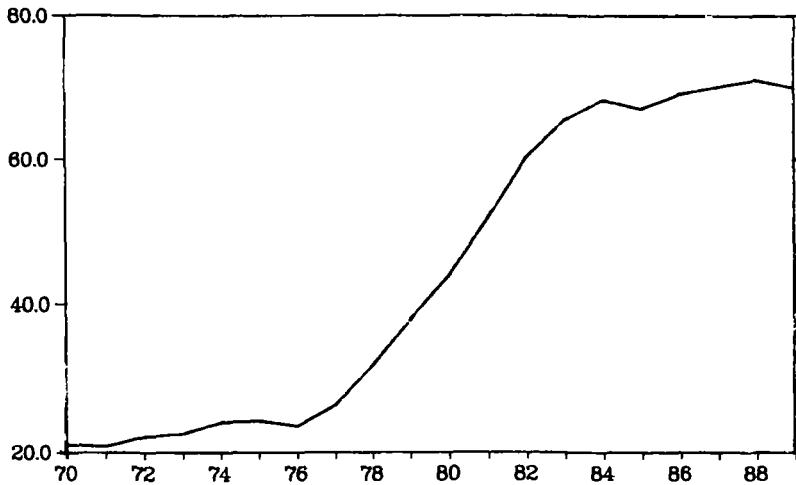
Prop. 1985/86: 150
Bil. 1.2

	Miljarder kr, löpande priser		Genomsnittlig förändring 1986-1989
	1986	1989	
Inkomster			
Direkt skatt	204	230	4,1
Indirekt skatt	155	170	3,2
Socialförsäkringsavgifter	121	136	4,0
Övriga inkomster	55	59	2,3
Totalt	535	595	3,4
Utgifter			
Transfereringar till hushåll	179	202	4,1
Övriga transfereringar exkl. räntor	60	55	-2,9
Räntenetto	22	18	-6,0
Investeringar	28	30	2,3
Konsumtion	256	282	3,4
Totalt	545	587	2,7
Finansiellt sparande	-10	8	

Källa: Finansdepartementet.

Statsskulden har idag en förhållandevis kort genomsnittlig löptid. Den har sjunkit från knappt 6,7 år 1976 till 3,9 år 1985. Detta innebär att statens bruttoupplåningsbehov kommer att vara fortsatt mycket stort trots ett snabbt minskande budgetunderskott. Detta kommer att ställa stora krav på en väl fungerande kreditmarknad.

Diagram 4.6
Den svenska statsskulden 1970-1989
Andel av BNP

Källa: Riksgäldskontoret och finansdepartementet.

Det bör påpekas att de ränteantaganden som görs är av stor betydelse för de finansiella sparsaldona i olika sektorer. Ett högt nominellt ränteläge får exempelvis en negativ effekt på det finansiella sparandet för staten och de icke-finansiella företagen, som har betydande finansiella nettoskulder.

För icke-finansiella företag försämras i balansalternativet det finansiella sparandet kraftigt, trots ökande driftöverskott. Detta beror till stor del på fortsatt ökande investeringar. Dessutom faller sektorns räntenetto, vilket sammanhänger med två faktorer. Dels ökar de icke-finansiella företagens nettoskuld, dels antas företagen avveckla en del av sin likviditet under perioden. Avvecklingen kommer att drabba högavkastande tillgångar, som statsskuldväxlar, specialinlåning och riksobligationer. Detta medför att den genomsnittliga avkastningen på företagens finansiella tillgångar kommer att falla betydligt snabbare än den genomsnittliga räntan på företagens skulder.

Sparandet i de finansiella företagen är däremot i stort sett oförändrat under perioden. Det är på sitt sätt förvånande eftersom räntenettet är den stora inkomstposten i denna sektor och räntorna faller. Förklaringen är att genomslaget från räntefallet tar tid eftersom en stor del av tillgångarna är obligationer med fast ränta och lång löptid. Dessutom ökar sektorns nettoförmögenhet under perioden.

Hushållssektorn har under de senaste åren uppvisat ett ökande med fortfarande mycket lågt finansiellt sparande. Detta kan antas stiga något under perioden beroende på relativt höga realräntor och stigande realinkomster. Som andel av disponibelinkomsten kan det dock väntas förbli relativt lågt; 1989 har den finansiella sparkvoten antagits bli ca 1 %, vilket kan jämföras med en prognosticerad sparkvot kring 0.5 % för innevarande år.

Kalkylerna för den ekonomiska utvecklingen 1987–1989 bygger på ett flertal bestämda förutsättningar och antaganden rörande den internationella utvecklingen, den inhemska pris- och löneutvecklingen, m. m. I detta kapitel skall tre känslighetsanalyser redovisas. I de två första – som avser förändringar i pris- och lönestegringstakten och i nivån på oljepriset – analyseras alternativa utvecklingsförlopp med hjälp av den beräkningsmodell som använts i arbetet med balansalternativet. Den sista känslighetsanalysen – avsedd att belysa konsekvenserna för arbetslösheten av variationer i arbetskraftsutbudet – är till sin karaktär mycket mer partiell.

Högre pris- och lönestegringstakt

De beräkningar som presenterades i kapitel 4 utgick från att det historiska lönebildningsmönstret bryts och att Sverige successivt förbättrar sitt relativa konkurrensläge gentemot omvärlden. Vilka blir effekterna om lönebildningen istället kommer att följa tidigare års mönster? Ett sådant förlopp beskrivs i denna känslighetsanalys med hjälp av de pris- och lönebildningsekvationer som ingår i AMMA-modellen. En fortsatt stram finanspolitik, definierad på samma vis som i balansalternativet, ligger till grund även för denna utvecklingsbild.

Pris- och lönesambanden genererar en betydligt snabbare ökningstakt än den som är förenlig med en fortsatt väg mot balans för den svenska ekonomin. De ökningstakter för timlöner och konsumentpriser som känslighetsanalysen bygger på framgår av tabell 5.1. I den anges också motsvarande siffror för balansalternativet.

Tabell 5.1 Timlöner och konsumentpriser 1986–1989

	1986	1987	1988	1989
Balansalternativet				
Timlön	6,1	4,0	3,0	3,0
Konsumentpris ^a	4,0	2,0	1,5	1,5
Alternativ med högre priser och löner				
Timlön	6,1	6,1	5,4	4,1
Konsumentpris ^a	4,0	4,5	4,0	3,5

^a Implicitprisindex. Årsgenomsnitt.

Källa: Finansdepartementet.

Den nominella pris- och löneökningstakten är högre än i balansalternativet under hela treårsperioden. Den närmar sig emellertid successivt den internationella nivån.

Konsekvensen av den snabbare pris- och lönestegringstakten är kraftiga marknadsandelsförluster för svenskt näringsliv. Exporten ökar under kal-

kylperioden, om än svagt, vilket beror på den gynnsamma internationella marknadstillväxten (tabell 5.2). Denna snabba tillväxt är tillräcklig för att medge en viss exportökning trots det försämrade relativa konkurrensläget. Initialt stiger exportvärdet beroende på högre exportpriser, medan intäkterna sedan sjunker alltmer relativt balansalternativet p. g. a. den försämrade konkurrenskraften. Genom en alltför snabb pris- och löneutveckling försämrar Sverige sin position på världsmarknaden; marknadsandelarna sjunker.

Den försämring av bytesbalansen vi kan observera – jämfört med vägen mot balans – orsakas också av att svenska producenter förlorar andelar på hemmamarknaden. Trots marknadsandelsförlusterna på hemmamarknaden växer emellertid importvolymen långsamt. Det hänger samman med att den inhemska efterfrågan stagnerar.

Den försämring av bytesbalansen i förhållande till balansalternativet som sker efter något år medför betydande risker. Mot bakgrund av dels de bytesbalansproblem Sverige haft sedan mitten på 1970-talet, dels de många devalveringarna under samma period, uppstår lätt förväntningar om växelkursförändringar. Sådana förväntningar leder till omfattande kapitalrörelser. Om bytesbalansen skulle försämrats är risken alltså stor att förtroendet för den svenska kronan börjar svikta.

En förutsättning för penningpolitiken är, i likhet med vad som gäller i balansalternativet, att staten inte nettolånar utomlands. Detta innebär att trycket uppåt på räntorna kommer att öka. Det är mot den bakgrunden som det i denna känslighetsanalys har förutsatts ett större räntegap i förhållande till omvärlden än i den tecknade vägen mot balans. De svenska marknadsräntorna har antagits ligga ett par procentenheter högre än de internationella räntor analysen bygger på.

Tabell 5.2 Försörjningsbalans och nyckeltal 1986–1989. Alternativ med högre priser och löner

Årlig procentuell volymförändring

	1985– 1986	1986– 1987	1987– 1988	1988– 1989
Privat konsumtion	2,7	1,5	1,5	1,0
Offentlig konsumtion	1,3	0,5	0,5	0,5
Stat	-0,9	-1,0	-1,0	-1,0
Kommuner	2,1	1,0	1,0	1,0
Bruttoinvesteringar	1,9	2,7	-1,2	-3,7
därav: industri	5,0	4,0	-5,0	-5,0
Lagerinvestering ^a	0,2	0,0	-0,3	-0,3
Export av varor och tjänster	5,3	1,0	0,7	1,6
Import av varor och tjänster	6,7	3,4	2,3	1,8
Bruttonationalprodukt (BNP)	2,0	0,3	-0,2	-0,1
Arbetslöshet (procent)	2,7	2,6	3,1	4,2
Bytesbalans (miljarder kr, löpande priser)	3	1	-1	3
Budgetsaldo (miljarder kr, löpande priser)	-48	-34	-32	-30

Anm. Utveckling för 1986 enligt RNB 86.

^a Andel av föregående års BNP.

Källa: Finansdepartementet.

De försämrade förutsättningarna att nå extern och intern balans påverkar också investeringsutvecklingen. Det högre ränteläget och de sämre

framtidsutsikterna leder till att investeringarna kan förväntas bli betydligt lägre i detta alternativ. Bruttoinvesteringarna sjunker i volym under perioden.

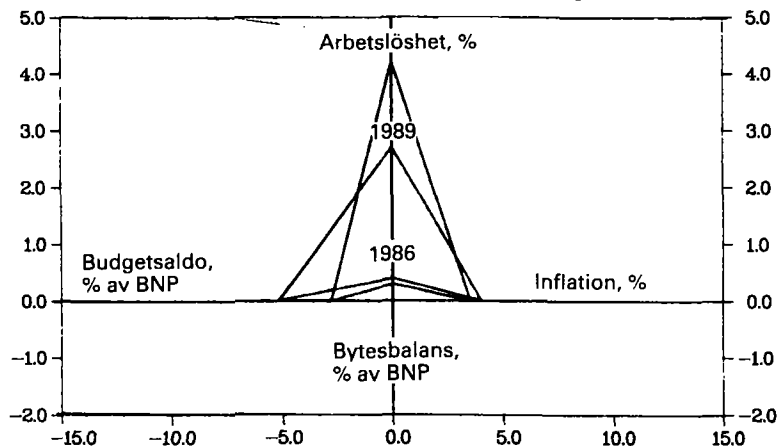
De högre nominella löneökningarna leder huvudsakligen, via effekterna på utrikeshandels- och investeringsutvecklingen, till att tillväxttakten försämras dramatiskt jämfört med förloppet i balansalternativet. Under flera år råder i stort sett nolltillväxt i ekonomin. En konsekvens av stagnationen är att arbetslösheten ökar snabbt. Inom loppet av några år blir den öppna arbetslösheten nästan dubbelt så hög som i det fall med en mer balanserad utveckling som tidigare diskuterats. Arbetskraftsutbudet förutsätts vara marginellt lägre än i balansalternativet. Men fallet i efterfrågan dominerar och leder till den högre arbetslösheten.

Den sämre ekonomiska utvecklingen visar sig inte endast i försämrade extern balans, svagare investeringsutveckling, långsammare tillväxt och högre arbetslöshet utan även i sämre konsumtionsutveckling och försämrade statsfinanser. Såväl reallönerna som disponibelinkomsterna växer under hela treårsperioden i en långsammare takt än i balansalternativet.

I balansalternativet kunde vi konstatera att statens budgetsaldo förbättrades snabbt under kalkylperioden. Under det sista året blir den konsoliderade offentliga sektorns sparande t. o. m. positivt. Om Sveriges relativa kostnadsläge försämras gentemot utlandet och detta medför ett högre ränteläge försämras också statens budgetsaldo, men först mot slutet av perioden. Under 1987 och 1988 stiger skatteintäkterna något på grund av de snabbare löneökningarna och progressionen i skatteskalorna. Detta leder till en viss förbättring av budgetsaldot trots att statens ränteutgifter ökar. Men 1989 är budgetsaldot betydligt sämre än i balansalternativet.

En snabb pris- och lönestegringstakt får alltså mycket allvarliga konsekvenser för den ekonomiska utvecklingen under de närmaste åren även vid en relativt gynnsam internationell utveckling. Tillväxten stagnerar, arbetslösheten fördubblas och statsskulden fortsätter att växa till följd av den bestående obalansen i statens finanser. Slutsatsen är given; det är nödvändigt att pris- och lönestegringstakten snabbt kan sänkas i Sverige så att utvecklingen kan fortsätta mot intern och extern balans.

Diagram 5.1
Sveriges balansproblem 1986 och 1989. Alternativ med högre priser och löner

Källa: Finansdepartementet.

Högre oljepriser

Prop. 1985/86: 150
Bil. 1.2

Det omfattande priset på olja under de första månaderna av 1986 är i det närmaste lika dramatiskt som oljeprischocken 1973. Oljepriserna har sedan årsskiftet fallit med närmare 50%.

Bakom utvecklingen ligger förändringar både på oljemarknadens utbuds- och efterfrågesida. De stora prishöjningarna i början och slutet av 1970-talet har medfört dels betydande produktionsökningar utanför OPEC:s kontroll, dels ett ökat utbud av andra energiråvaror. Parallellt har det skett en anpassning på efterfrågesidan. Efterfrågan på olja har minskat drastiskt. Nedgången beror på den låga tillväxten i världsekonomin, på en effektivare oljeanvändning och på en övergång till alternativa energikällor. Sammantaget har dessa faktorer medfört att svårigheterna att hålla samman OPEC ökat betydligt. Det är idag mycket osäkert om nya överenskommelser om produktionsbegränsningar kan nås eller om oljepriserna kommer att bestämmas på en fri marknad utan kartellbildning.

I denna känslighetsanalys diskuteras effekterna av en annorlunda utveckling av oljepriserna än vad som antogs i balansalternativet. I den simulering som gjorts, antas att oljepriset fr. o. m. 1987 höjs till nivån 25 dollar per fat. Det priset ligger sedan kvar perioden ut.

En varaktig uppgång i oljepriset kommer med stor sannolikhet att få konsekvenser för aktivitetsnivån i världsekonomin. Visserligen innebär en oljeprisförändring i sig endast att bytesförhållandet ändras mellan oljeproducerande och oljeimporterande länder. Världen som helhet har alltså inte blivit vare sig rikare eller fattigare utan vad som skett är en omfördelning mellan olika grupper av länder. Men effekten av en oljeprisuppgång på aktivitetsnivån kan ändå uppkomma som en följd av de ekonomisk-politiska reaktionerna i olika länder. På samma sätt som vid 1970-talets oljekriser tvingas de länder som får bytesbalansproblem att strama åt. Om oljepriserna åter skulle stiga kraftigt finns det skäl att förvänta sig en minskad importefterfrågan från de oljeimporterande länderna. I de oljeproducerande ekonomierna ger å andra sidan de förbättrade bytesbalanserna utrymme för en ökad efterfrågan. Sammantaget antas ett oljepris på 25-dollarnivån medföra att världsmarknadstillväxten sjunker (se tabell 5.3). Det finns även anledning att förvänta sig en snabbare prisökningstakt.

Tabell 5.3 Jämförelse mellan de internationella förutsättningarna för balansalternativet och ett alternativ med högre oljeprisnivå

	Balansalternativet	Högre oljeprisnivå
Världsmarknadstillväxt, %	5	4
Världsmarknadspriser bearbetade varor, %	2,0	3,5
KPI, OECD, %	3,0	5,0
Oljepriser, dollar/fat	15	25

Källa: Finansdepartementet.

Effekterna på svensk ekonomi av en oljeprisuppgång kommer att länkas via flera olika mekanismer. Den initiala effekten innebär att bytesförhållandet försämras och att hela folkhushållet upplever en inkomstminskning. Men svensk ekonomi kommer också att påverkas utifrån genom den indi-

rekta effekt en oljeprisuppgång får på den totala efterfrågenivån i världsekonomin.

Vid sidan av dessa makroekonomiska konsekvenser uppkommer mer långsiktiga strukturella effekter på grund av ändrade relativpriser. Eftersom olja är en betydelsefull insatsvara, kommer dess användning att minska i produktionsprocessen. En omfördelning sker därmed – allt annat lika – mellan olika energislag och mellan energi och övriga produktionsfaktorer. Dessutom kommer konsumenterna att omfördela sina inköp mellan olika varor beroende på hur mycket oljepriset slår igenom i varupriset. En oljeprisförändring kommer således att påverka efterfrågemönstret. Den anpassningsprocess som blir följden kommer att löpa genom många led och också ta lång tid. Det här är effekter som bara i mycket begränsad utsträckning kan belysas med den beräkningsmodell som här används. Det hindrar inte att de på sikt antagligen skulle vara mycket betydelsefulla.

Tabell 5.4 Resultat av förändrat oljepris 1987–1989

Årlig procentuell volymförändring

	1987	1988	1989
BNP-tillväxt			
Balansalternativet	1,6	2,0	2,4
Högre oljepriser	1,0	1,2	1,2
Privat konsumtion			
Balansalternativet	2,6	1,9	1,8
Högre oljepriser	1,0	0,7	0,8
Export			
Balansalternativet	3,5	4,6	5,4
Högre oljepriser	2,4	2,8	3,3
Import			
Balansalternativet	4,1	3,4	3,8
Högre oljepriser	2,7	2,1	2,7
Arbetslöshet (tusental personer)			
Balansalternativet	114	109	105
Högre oljepriser	117	122	129
Bytesbalans (miljarder kr. löpande priser)			
Balansalternativet	0	2	6
Högre oljepriser	- 7	- 4	- 1
Budgetsaldo (miljarder kr. löpande priser)			
Balansalternativet	- 38	- 35	- 17
Högre oljepriser	- 40	- 40	- 24

Källa: Finansdepartementet.

I tabell 5.4 jämförs utfallen i känslighetsanalysen med högre oljepriser med balansalternativet. Utvecklingen 1986 är i sin helhet densamma i båda alternativen. Under åren 1987–1989 antas vidare att räntenivån, investeringarna och den offentliga konsumtionen är oförändrad jämfört med balansalternativet.

Den stora och omedelbara effekten av att oljepriset återgår till 25-dollarsnivån är att *bytesbalansen* försämrats kraftigt. Framför allt är det oljepriset som slår igenom, men den långsammare världsmarknadstillväxten medför också att exporten ökar långsammare än i balansalternativet.

Den privata konsumtionens tillväxttakt blir drygt en procentenhet lägre än i balansalternativet. Detta hänger samman med att den nominella löneökningstakten har antagits vara konstant. Reallönerna har därmed sjunkit när prisstegringarna ökat. Till detta kommer att *sysselsättningen* i ekonomin minskar.

Effekten på *BNP* innebär en sänkning av tillväxttakten med storleksordningen 1 procentenhet relativt balansalternativet.

Flera av de antaganden som gjorts kan naturligtvis ifrågasättas. Ett fall i investeringarna förefaller inte osannolikt. Det skulle medföra en ytterligare nedgång i tillväxten och sysselsättningen. Vidare kan man tänka sig att den nominella löneökningstakten stiger med prisstegringarna så att reallönerna och inte de nominella lönerna är konstanta. I så fall blir både tillväxten och den privata konsumtionen högre på kort sikt. Efter en tid motverkas emellertid uppgången i den inhemska efterfrågan av marknadsandelsförluster i utrikeshandeln.

Inom ramen för den använda beräkningsmodellen genererar alltså en förändring av oljepriset, av den storleksordning som här diskuterats, ett klart sämre, men inte något dramatiskt annorlunda utvecklingsförlopp. Om oljeprisstegringen däremot följs av en omläggning av den ekonomiska politiken eller förändrar framtidsförväntningarna – vilket är troligt – kan återverkningarna givetvis bli betydligt större än de som redovisats ovan.

Större arbetskraftsutbud

Som framgår av föregående kapitel är en bedömning av arbetsutbudets utveckling förenad med betydande osäkerhet. Såväl medelarbetstidens som förvärvsfrekvensens utveckling har visat sig svår att förutsäga. Mot denna bakgrund har en känslighetsanalys genomförts för att kvantifiera hur arbetslöshetsutvecklingen påverkas. Den totala arbetskrafts efterfrågan uttryckt i antal arbetstimmar är hela tiden densamma som i den tecknade vägen mot balans.

Tabell 5.5 Arbetsutbud och sysselsättning 1987–1989, tusental personer

	Balansalternativet			Känslighetsanalys			Differens		
	1987	1988	1989	1987	1988	1989	1987	1988	1989
Utbud	4 467	4 487	4 512	4 467	4 487	4 522	–	–	10
Sysselsättning	4 353	4 378	4 407	4 339	4 353	4 366	–14	–25	–41
Arbetslöshet	114	109	105	128	134	156	14	25	51
Arbetslöshet, %	2,6	2,4	2,3	2,9	3,0	3,4			

Källa: Finansdepartementet.

I balansalternativet antogs medelarbetstiden sjunka med 0,2% per år under kalkylperioden. Det ansågs rimligt mot bakgrund av den positiva reallöneutveckling som följer med vägen mot balans. Men om medelarbetstiden sjunker är det ett trendbrott i förhållande till den utveckling som förevarit under de allra senaste åren, då den istället tenderat att öka. I känslighetsanalysen har därför antagits en högre medelarbetstid. Vidare har förvärvsfrekvensen höjts något, vilket resulterar i en ökning av arbetsutbudet på cirka 10 000 personer. Som framgår av tabell 5.5 leder dessa antaganden sammantaget till en väsentligt högre arbetslöshet än i balansalternativet.

Treårskalkylerna består av två delar. I kapitel 2 görs en avstämning mot den senaste långtidsutredningen (LU 84). Frågan är hur den faktiska ekonomiska utvecklingen har gestaltat sig i förhållande till den väg mot balans som LU 84 beskrev. I de följande kapitlen 3–5 analyseras utvecklingen under den framförliggande treårsperioden 1987–1989. Huvudfrågan i denna del är hur svensk ekonomi skall kunna fortsätta att utvecklas mot balans och därmed närma sig de mål för den ekonomiska utvecklingen 1990 som LU 84 ställde upp.

Syftet med treårskalkylerna är att ge ett underlag för utformningen av stabiliseringspolitiken. Avsikten är alltså primärt inte att ta upp frågor rörande t. ex. ekonomins funktionssätt eller resursanvändningen i olika sektorer. Problem av denna art kommer att belysas i den kommande långtidsutredningen (LU 87). De belyses också kontinuerligt inom ramen för det statliga utredningsväsendet.

Ett bättre utgångsläge

Av kapitel 2 framgick att de senaste årens ekonomiska utveckling i många avseenden varit positiv. Obalanserna i svensk ekonomi har reducerats. Underskottet i bytesbalansen har minskat och prognoserna för 1986 pekar på ett överskott. Den offentliga sektorns finanser har också snabbt förbättrats. Det statliga budgetunderskottet som andel av BNP har minskat från 13,2% till 6,7% mellan 1982 och 1985 och under 1986 förväntas en ytterligare nedgång. Dessa förbättringar i ekonomin har åstadkommit samtidigt som den öppna arbetslösheten sjunkit och såväl industriproduktionen som den totala produktionen i ekonomin ökat. Efter några år med sjunkande reallöner har nu trenden brutits och reallönerna har åter börjat öka.

När den faktiska utvecklingen jämförs med den väg mot balans som beskrevs i LU 84 är avvikelserna betydande i framför allt ett avseende; den inhemska pris- och löneökningstakten har varit väsentligt snabbare. Konkurrenskraftsproblemet har ytterligare skärpts av att inflationen i omvärlden sjunkit snabbare än vad LU 84 räknade med.

Den förhållandevis höga pris- och löneökningstakten har medfört att framför allt importen ökat väsentligt snabbare än vad LU 84 förutsåg. Importökningen sammanhänger emellertid inte enbart med en oförmånlig pris- och lönestegringstakt. Av avgörande betydelse är det inhemska efterfrågeläget.

Om utrymme skulle kunna skapas för nödvändiga investeringar visade LU 84 att den inhemska konsumtionen måste utvecklas förhållandevis långsamt. Industriinvesteringarna har ökat mycket snabbt under senare år

och även de totala investeringarna har väl uppnått de nivåer LU 84 räknade med. Problemet är att konsumtionen ökat snabbare än beräknat. Särskilt har detta gällt den kommunala konsumtionen. Men även den privata konsumtionsökningen har varit för snabb.

Sammantaget skulle den här utvecklingen kunna ha resulterat i betydande bytesbalansunderskott under perioden 1984–1986. År 1984 doldes emellertid relativprisstegringarnas effekter på bytesbalansen av den snabba världsmarknadstillväxten medan bytesbalansen under 1986 förbättras kraftigt till följd av oljeprisfallet.

En väg mot balans

Avsikten med de beräkningar som redovisats i kapitel 4 är att beskriva en fortsatt väg mot balans för den svenska ekonomin under perioden 1987–1989. Om denna väg följs, bör det vara möjligt att uppnå de mål LU 84 satte upp.

Även i denna sammanfattning förtjänar det att upprepas, att det inte är en prognos för den kommande treårsperioden som har presenterats utan en kravanalys. Med utgångspunkt från ett antal förutsättningar har beskrivits vilka krav som måste vara uppfyllda för att ekonomin skall kunna fortsätta att röra sig mot balans.

I den internationella bild som lagts till grund för analysen har tillväxten i omvärlden antagits öka med ungefär 3% per år, vilket i sin tur förutsatts generera en världshandelstillväxt på ungefär 5% per år i volym. Dollarkursen och oljepriserna har antagits ligga på nivåer väsentligt lägre (7,40 kr. per dollar, 15 dollar per fat) än de som råde när fjolårets treårskalkyler genomfördes. Denna utveckling har i sin tur antagits medföra en inflations-takt i de industrialiserade länderna på 3%.

För att tillväxten i den svenska ekonomin skall vara tillräckligt hög och sysselsättningen öka i önskvärd utsträckning utan att bytesbalansen försämras, visar det sig vara nödvändigt att konkurrenskraften förbättras. Den svenska industrin måste sänka sina relativpriser med 1% per år. Annorlunda uttryckt krävs det att den inhemska kostnads- och prisökningen närmar sig utvecklingen i bl. a. Förbundsrepubliken Tyskland och Japan.

För att göra det möjligt att sänka relativpriserna måste den nominella löneökningstakten i den svenska ekonomin sjunka. Under år 1987 har det inte bedömts vara möjligt att åstadkomma en lägre nominell löneökningstakt än 4%. För åren därefter, 1988 och 1989, förutsätts emellertid de nominella timlönerna öka med 3% per år. Med ett antagande om bibehållna vinstandelar – vilka krävs för att få till stånd en tillräcklig investeringsökning – genererar dessa timlöneökningar prisökningar på ungefär 1,5%. Om relativpriserna sänks i den takt som förutsatts kan en fortsatt utbyggnad av den svenska industrin förväntas att ske. Detta medför i sin tur att bytesbalansen förbättras. Det blir möjligt för Sverige att betala tillbaka på den stora utlandsskulden.

Beräkningarna utgår vidare från en fortsatt stram finanspolitik. Förstärkningar i statens budget på sammanlagt ca 10 miljarder kr. har under

perioden 1987–1989 lagts in som en beräkningsmässig förutsättning. En stor del av dessa budgetförstärkningar riktar sig mot kommunsektorn och är delvis redan tillgodosedda med de förslag som lagts i bl. a. årets budget- och kompletteringspropositioner. Resultatet är en kraftig förbättring i statens sparande. Från 1986 års beräknade nivå på ca 48 miljarder kr. kan budgetunderskottet därigenom förväntas minska till ca 17 miljarder kr.

Den strama finanspolitiken är konsistent med den i ett historiskt perspektiv långsamma ökningstakt som förutsatts för offentlig konsumtion. Genom att den offentliga konsumtionen växer långsamt, finns det utrymme för både en relativt snabb ökning av privat konsumtion (ca 2% per år) och för en investeringsökning i ungefär den takt som LU 84 ansåg nödvändig för att ekonomin skulle kunna röra sig mot balans.

Sammantaget medför detta att tillväxten i ekonomin i genomsnitt kan förväntas uppgå till ca 2% per år. En viss uppbromsning sker 1987. Denna är en följd främst av de marknadsandelsförluster svensk industri gör både på export- och hemmamarknaderna. I sin tur sammanhänger de med de relativprisförsämringar som skett 1985 och som förväntas ske även 1986. I gengäld kan tillväxten förväntas uppgå till runt 2,4% 1989.

Sysselsättningen i ekonomin kommer att kunna öka om ovanstående förutsättningar uppfylls. Totalt kan ytterligare nästan 80 000 personer förväntas få arbete. Arbetslösheten kan fortsätta att minska.

Den beskrivna utvecklingen är i hög grad beroende av räntenivån i ekonomin. Här finns också en koppling till vår externa balans. Endast om bytesbalansen förstärks, kan räntenivån förväntas sjunka. Detta underlättar i sin tur strävanden att få ner budgetunderskottet. Omvänt gäller att ett lägre budgetunderskott leder till en bättre bytesbalanssituation och ett lägre ränteläge.

Kraven från LU 84 kvarstår

Slutsatsen av de beräkningar som gjorts är alltså att det är möjligt att fortsätta vägen mot balans för den svenska ekonomin. De krav som LU 84 ställde upp kvarstår emellertid. Den strama finanspolitiken måste fortsätta. Den är nödvändig för att sparandet i den offentliga sektorn skall kunna förbättras. Detta är i sin tur väsentligt bl. a. för att få ned ränteläget och inflationstakten. Ett högre offentligt sparande bidrar till att efterfrågenivån inom landet inte ökar för snabbt. Därmed kan nödvändiga investeringar genomföras utan att bytesbalansen försämras.

Trots den stora förbättring i bytesförhållandet, som oljeprisnedgången medfört, finns det skäl att vara bekymrad för bytesbalansen. Endast om den svenska pris- och löneökningstakten anpassar sig till den i omvärlden kan utbyggnaden av den konkurrensutsatta sektorn fortsätta. Detta är i sin tur en förutsättning för att det skall vara möjligt att upprätthålla tillväxten och öka sysselsättningen utan att bytesbalansen försämras.

I en känslighetsanalys har konsekvenserna av pris- och löneökningar enligt det historiska mönstret studerats. Resultatet av en sådan utveckling blir en snabb försämring av industrins konkurrenskraft. Denna medför i sin tur marknadsandelsförluster och en vikande export. Bytesbalansen blir i

denna situation efter något år sämre än i balansalternativet. Dessutom minskar investeringsverksamheten i industrin och därmed bromsas den på längre sikt så nödvändiga utbyggnaden av den konkurrerande sektorn. Tillväxten i ekonomin sjunker ned mot noll. Också sysselsättningen utvecklas väsentligt sämre. En arbetslöshet på över 4% uppstår i detta alternativ mot slutet av perioden.

Om de nominella löneökningarna kan komma ner på den nivå som förutsatts i balansalternativet kan den privata konsumtionen öka förhållandevis snabbt under de kommande åren. Höga nominella löner kan däremot bara förbättra löntagarkollektivets situation mycket kortsiktigt.

Avslutningsvis finns det skäl att framhålla osäkerheten i de internationella antaganden som gjorts. Även om den bild som tecknats är ganska försiktig jämfört med flertalet av de bedömningar som gjorts i olika internationella organisationer, står det klart att den internationella utvecklingen rymmer betydande orosmoment och risker för en betydligt sämre utveckling. Om exempelvis oljepriserna skulle komma att stiga snabbare kan konsekvenserna bli allvarliga för den svenska ekonomin, vilket framgår av en av de känslighetsanalyser som genomförts. Detta talar för att det är viktigt att idag inte släppa fram en alltför stark inhemsk efterfrågan. Genom att i den nu uppkomna situationen betala tillbaka en del av skulderna kan ett större handlingsutrymme skapas för den ekonomiska politiken i framtiden, om situationen då skulle förvärras.

Långtidsbudget för perioden 1986/87—1990/91

Långtidsbudget för perioden 1986/87 – 1990/91

Långtidsbudget för perioden 1986/87 – 1990/91

Sammanfattning

Långtidsbudgeten belyser utvecklingen av statsbudgetens inkomster, utgifter och saldo under en femårsperiod under vissa givna antaganden om den ekonomiska utvecklingen under perioden. *Långtidsbudgeten är varken en plan eller en prognos för statsbudgetens utveckling.*

Beräkningsresultaten påverkas kraftigt av de antaganden om den ekonomiska utvecklingen som görs. Liksom tidigare år redovisas budgetutvecklingen utifrån två olika antagandestrukturer för pris- och löneutvecklingen, ett lågalternativ och ett högalternativ. Antagandena utgår från dem som legat till grund för beräkningarna i de s. k. treårskalkylerna (se bil. 1.2 till kompletteringspropositionen).

Under långtidsbudgetperioden beräknas *statsinkomsterna* i lågalternativet öka med i genomsnitt 4,2% per år från 292 miljarder kr. budgetåret 1986/87 till 345 miljarder kr. budgetåret 1990/91 och i högalternativet med i genomsnitt 4,8% per år till 353 miljarder kr. Inkomsterna är beroende av lönesummans utveckling och av prisförändringarna. Även räntenivån påverkar statens inkomster. Liksom tidigare år beräknas punktskatterna – enligt långtidsbudgettekniken – med oförändrad skattesats för hela perioden.

Statsutgifterna exkl. statsskuldräntor ligger kvar på samma nivå som budgetåret 1986/87 i *oförändrad pris- och lönenivå* vid slutet av perioden.

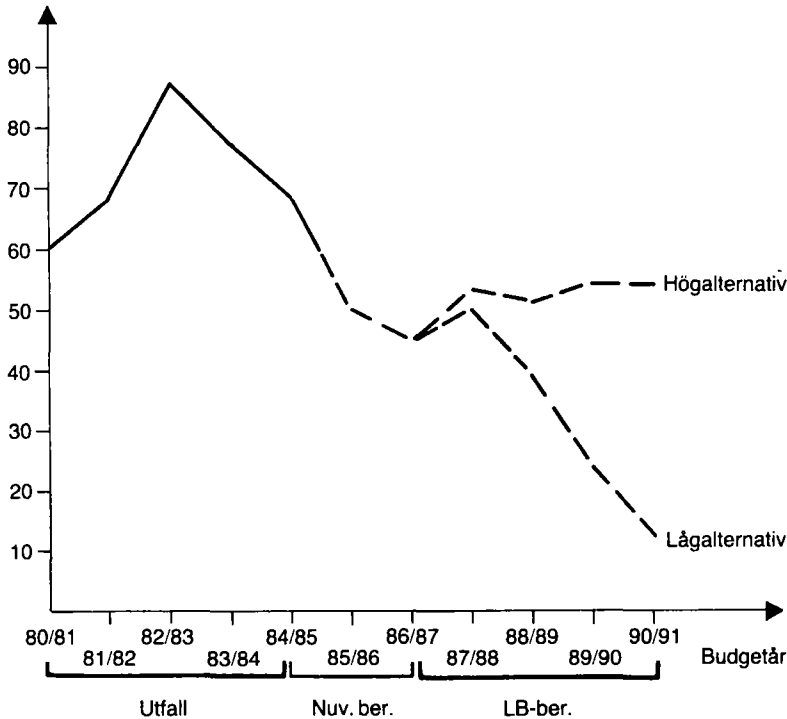
I *löpande priser och löner* ökar statsutgifterna enligt långtidsbudgetens lågalternativ med 1,5% per år från 337 miljarder kr. till 358 miljarder kr. I högalternativet ökar utgifterna med 4,8% per år till 407 miljarder kr. budgetåret 1990/91.

Budgetsaldot förbättras i lågalternativet från 45 miljarder kr. budgetåret 1986/87 till 13 miljarder kr. budgetåret 1990/91. I högalternativet försämras saldot till 54 miljarder kr. för slutåret av perioden. Skillnaden på 41 miljarder kr. mellan alternativen beror i första hand på den kraftiga ökningen – 13 miljarder kr. under perioden – av statsskuldräntorna i högalternativet. I detta alternativ är för slutåret statsskuldräntorna 18 miljarder kr. högre och räntebidragen till bostäder 5 miljarder kr. högre än i lågalternativet. Statsskuldräntorna beräknas för slutåret av perioden uppgå till 63 miljarder kr. resp. 81 miljarder kr. i de båda alternativen.

En särskild analys visar att om utgifterna under perioden 1986/87–1990/91 skulle utvecklas reallt i samma takt som under perioden 1975/76–1982/83 skulle budgetsaldot 1990/91 bli 46 miljarder kr. högre än i lågalternativet. På motsvarande sätt skulle saldot för slutåret bli 35 miljarder kr. högre om utgifterna under perioden följer BNP-utvecklingen.

Med hänsyn tagen till bl. a. olika beräkningsmetoder – framför allt ifråga om punktskatterna – de schablonmässigt inlagda sal doförbättrande

Diagram 1. Budgetsaldots utveckling 1980/81–1990/91
Miljarder kr.

åtgärderna i treårskalkylerna samt olika periodiseringar är det inte meningsfullt att jämföra långtidsbudgetens och treårskalkylernas beräknade saldon.

1 Utgångspunkter

1.1 Syftet med långtidsbudgeten

Långtidsbudgetens beräkningar över statsbudgetens utveckling t. o. m. budgetåret 1990/91 är i princip en kalkyl över de finansiella resurser som krävs för att av statsmakterna *fattade beslut* och gjorda åtaganden skall kunna infrias. Inga försök görs att förutse vilka nya beslut som kan komma att fattas under perioden. *Långtidsbudgeten är varken en plan för den framtida utvecklingen eller en prognos för den mest sannolika utvecklingen. Syftet med långtidsbudgetkalkylen är att – under vissa antaganden om den ekonomiska utvecklingen – redovisa vilken budgetutveckling som blir följden om inga nya beslut fattas om ändrade åtaganden eller ändrade skatte- och avgiftsregler.*

Långtidsbudgeten är således i allt väsentligt en konsekvensberäkning där det framräknade budgetsaldot erhålles som ett resultat av beräkningsmetodikerna och de antaganden om den ekonomiska utvecklingen som beräkningen baseras på. De slutsatser som dras av dessa konsekvensbeskriv-

ningar är partiella och utvecklas inte till en samhällsekonomisk analys. De antaganden som görs om utvecklingen av t. ex. priser, löner och räntenivå förutsätter egentligen att andra faktorer i ekonomin utvecklas på visst sätt. Sålunda påverkar budgetsaldots storlek direkt räntenivån och indirekt också pris- och löneutvecklingen. Det budgetsaldo som erhålls som beräkningsresultat är därför normalt på längre sikt inte förenligt med de antaganden om den ekonomiska utvecklingen som utgjort utgångspunkt för beräkningarna. Det i långtidsbudgeten framräknade budgetsaldot skulle med andra ord leda till en annan pris-, löne- och ränteutveckling än den som legat till grund för beräkningen av saldot. Med denna förändrade utveckling av priser, löner och räntor skulle i sin tur ett annat budgetsaldo erhållas. Långtidsbudgetberäkningen kan bl. a. av detta skäl därför inte betraktas som en prognos över den sannolika utvecklingen av statsbudgetens inkomster, utgifter och budgetsaldo på sikt. En samhällsekonomisk analys byggd på etablerade samband mellan olika storheter i ekonomin görs däremot i de s. k. treårskalkylerna i bil. 1.2. Dessa baseras på ekonomiska modeller där utvecklingen av priser, löner, räntenivå, budgetsaldo m. fl. ekonomiska variabler är konsistent.

1.2 Antaganden

För att genomföra beräkningar av utgifts- och inkomstutvecklingen krävs antaganden om bl. a. vissa volymförändringar samt pris-, löne- och ränteutvecklingen under långtidsbudgetperioden.

Antagandena i långtidsbudgeten har fram t. o. m. budgetåret 1988/89 som utgångspunkt de antaganden som legat till grund för beräkningarna i treårskalkylerna (se bil. 1.2) och redovisas i två alternativ. För åren efter 1989 har mer schablonmässiga antaganden gjorts.

Beräkningen för budgetåret 1986/87 baseras på långtidsbudgetens lågalternativ för år 1987 och presenteras mer utförligt i den reviderade finansplanen.

Tabell 1. Antaganden

Lågalternativet

	1986	1987	1988	1989	1990	1991
Timlön	6,1	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0
Lönesumma	7,6	4,3	4,3	4,3	4,3	4,3
KPI (årsgenomsnitt)	3,6	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5
Nyupplåningsränta	inhemsk	11,0	9,0	7,5	6,5	6,5
	utländsk	9,0	8,0	7,5	6,5	6,5
BNP, volym	2,0	1,5	2,0	2,5	2,5	2,5

Högalternativet

	1986	1987	1988	1989	1990	1991
Timlön	—	6,5	6,5	5,0	5,0	5,0
Lönesumma	—	6,0	6,0	4,5	4,5	4,5
KPI (årsgenomsnitt)	—	5,0	4,5	4,0	4,0	4,0
Nyupplåningsränta	inhemsk	—	12,0	10,5	9,5	9,5
	utländsk	—	8,0	7,5	6,5	6,5
BNP, volym	—	-1,0	-0,5	0	0	0

1.3 Beräkningsmetodik

Beräkningarna av *utgifterna* utgår från anslagsbeloppen för budgetåret 1986/87 enligt 1986 års reviderade budgetförslag. Beräkningarna i *fasta priser* utgår normalt – i enlighet med långtidsbudgettekniken – från oförändrad pris- och lönenivå jämfört med 1986 års budgetproposition. Omräkningen till löpande priser sker med hjälp av den antagna pris- och löneutvecklingen under perioden. De i appendix II och III redovisade tabellerna avser utgiftsutvecklingen i oförändrad pris- och lönenivå, dvs. de återspeglar oftast volymutvecklingen under perioden. Med löneutveckling i oförändrad pris- och lönenivå avses således enbart sysselsättningsutvecklingen och vad beträffar sjuk- och föräldraförsäkringen utvecklingen av antalet ersättningsdagar. Vad som därmed inte framkommer är den reala inkomstförstärkning som löntagare och mottagare av transfereringar knutna till löneutvecklingen erhåller under perioden som följd av att de reala timlönerna i lågalternativet antas öka med i genomsnitt 1,5 % per år under perioden.

Följande principer har i huvudsak tillämpats vid bedömningen av hur *utgifterna i fasta priser* utvecklas under perioden, definierade som "fatade beslut".

– De s. k. förvaltningsanslagen antas normalt få en oförändrad anslagsnivå.

– Utvecklingen av s. k. transfereringsanslag – exempelvis folkpensionsanslaget, bidragen till driften av grund- och gymnasieskolan, skatteutjämningsbidraget – beräknas med antaganden om förändringar av de utgiftsstyrande faktorerna, bl. a. förändrade volymer (se vidare appendix III Ändamålsavsnitt). Utvecklingen av dessa anslag styrs ofta av automatiskt verkande regelsystem. Effekterna av detta utvecklas i appendix I Automatikerna i statsutgifterna.

– Anslag som förutsätter separata beslut av statsmakterna då ambitionsnivån för ändamålet skall fastställas, förutsätts ha en oförändrad anslagsnivå under perioden.

– Vissa anslag styrs av att statsmakterna lagt fast långsiktiga ramar för verksamheten. Som exempel kan nämnas anslagsramarna för militärt försvar resp. civilförsvaret. För vissa anslag styrs volymutvecklingen av olika typer av avtal. Styrande för anslagsberäkningen är bl. a. avtalsperiodens längd och de faktorer som reglerar volymen av den verksamhet som avtalet gäller. I de fall klara uttalanden om tidsbegränsningar av ramar, program, avtal m. m. föreligger, har i långtidsbudgetberäkningarna antagits att utgifterna bortfaller när programmet eller motsvarande upphör. I övriga fall har i regel schablonmässigt antagits att utgifterna för de olika ändamålen kvarstår på oförändrad eller sänkt nivå under hela långtidsbudgetperioden.

– Beräkningen av utgifterna för arbetsmarknads- och näringspolitik har gjorts med utgångspunkt från att inga nya utgiftsåtaganden görs under långtidsbudgetperioden. Samtidigt faller medel för tillfälliga insatser bort under perioden. Kostnaderna för arbetsmarknadspolitiken i fasta priser har beräknats med utgångspunkt i den nivå som föreslogs för de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna i 1986 års budgetproposition.

Utgiftsutvecklingen i löpande priser har beräknats med utgångspunkt i utvecklingen i fasta priser och med de antaganden om förändring av priser, löner, m. m. under perioden som redovisas i avsnitt 1.2. I beräkningarna av förvaltningsanslagen har schablonmässigt antagits att huvudförslaget tillämpas under långtidsbudgetperioden.

Utgiftsutvecklingen i löpande priser beräknas också med ett par alternativa antagandestrukturer. I kapitel 3 om statsutgifternas utveckling görs bl. a. en beräkning av hur utgifterna skulle utvecklas om de följde BNP-förändringen under perioden. "Fattade beslut" definieras i långtidsbudgeten normalt som av riksdag eller regering fattade beslut fram till och med kompletteringspropositionen. För vissa ändamål har härutöver historiskt sett regelmässigt ytterligare utgiftsåtaganden gjorts. Det kan gälla utgiftslag som arbetsmarknadspolitiska insatser, men även för andra ändamål uppkommer erfarenhetsmässigt ytterligare utgifter utöver definitionen för fattade beslut. För att därför få en bild av hur statsbudgetens saldo skulle utvecklas har i kapitel 4 om budgetsaldot som ytterligare ett alternativ en schablonmässig beräkning återgivits som bygger på att de erfarenhetsmässiga merutgifterna utöver nivån "fattade beslut", uppkommer under långtidsbudgetperioden.

I kapitlet om statsutgifterna redovisas *den historiska utgiftsutvecklingen* 1980/81 – 1984/85 i fasta priser. Omräkningen till fasta priser har skett med olika index för de skilda utgiftsslagen.

Beräkningarna av *inkomsterna* i långtidsbudgeten grundar sig på antaganden om bl. a. lönesummans och prisernas utveckling. Inkomstskatter, socialavgifter och mervärdeskatt styrs bl. a. av utvecklingen av dessa variabler. Vidare har beslutade och föreslagna förändringar av skatteregler beaktats. Vad gäller punktskatter innebär långtidsbudgetmetoden att skattesatserna antas ligga kvar på oförändrad nominell nivå, dvs. någon justering av skattesatserna med hänsyn till prisutvecklingen har inte lagts in.

2 Statsbudgetens inkomster

2.1 Inledning

Statsinkomsternas utveckling påverkas i hög grad av den ekonomiska tillväxten. Sysselsättningsnivån och löneutvecklingen påverkar främst inkomsterna från inkomstskatt och lagstadgade socialavgifter, medan privat konsumtion främst påverkar inkomsterna av mervärdeskatt och punktskatter. Utvecklingen under 1970-talet och hittills under 1980-talet bekräftar dessa samband. Under 1970-talets första hälft ökade statsinkomsterna i fasta priser med ca 4% per år till följd av dels att skattesatser höjdes, dels att produktion och efterfrågan ökade. Under resten av decenniet stagnerade inkomsterna reallt sett, eftersom den då avtagande ekonomiska tillväxten innebar att statsinkomsterna reallt sett inte nämnvärt kunde öka vid oförändrat skattetryck. Från början av 1980-talet har statsinkomsterna återigen ökat och har t. o. m. budgetåret 1984/85 årligen stigit med ca 4% i genomsnitt i fasta priser.

Inkomsterna från fysiska personers skatt, juridiska personers skatt, lagstadgade socialavgifter samt skatt på varor och tjänster svarar för drygt 80 % av de totala statsinkomsterna. Framställningen i det följande koncentreras därför till dessa inkomstslag.

Prop. 1985/86: 150
Bil. 1.3

2.2 Resultatet av beräkningarna

Den beräknade utvecklingen av statsbudgetens inkomster med de antaganden som finns i långtidsbudgetens *lågalternativ* framgår av tabell 2.

Tabell 2. Totala statsinkomster
Miljarder kr., löpande priser, lågalternativet

	Genomsnittlig procentuell förändring 1980/81–1984/85	Inkomsttitel 1986/87	Förändring till				Procentuell förändring 1986/87–1987/88	Genomsnittlig procentuell förändring 1986/87–1990/91
			1987/88	1988/89	1989/90	1990/91		
Inkomstskatt	12,6 ¹	63,4	-2,1	+10,5	+12,5	+ 7,4	- 3,3 %	+9,4 %
Socialavgifter	9,9 ¹	59,2	+2,9	+ 2,5	+ 3,3	+ 3,5	+ 4,9 %	+4,8 %
Mervärdeskatt	12,3	36,2	+3,5	+ 3,5	+ 3,7	+ 3,9	+ 5,3 %	+5,1 %
Övriga indirekta skatter	13,4	49,4	+1,5	+ 0,5	+ 0,6	0,5	+ 3,0 %	+0,4 %
Ränteinkomster och återbetalning av lån	18,8	18,6	-2,0	- 1,5	- 1,0	- 0,6	-10,7 %	-8,3 %
Övriga inkomster	32,8	35,6	-1,0	+ 0,5	- 0,2	+ 0,3	- 3,1 %	-0,2 %
Totala statsinkomster	13,2	292,5	+2,6	+16,0	+18,9	+15,0	+ 1,0 %	+4,2 %
Absolut nivå			295,1			311,1	330,0	345,0
Andel av BNP, %		30,9	29,9	30,0	30,2	30,1		
Inkomster uttryckt i 1986/87 års priser		292,5	287,7	296,2	306,2	312,6	- 1,6 %	+0,5 %

¹ Exklusive engångseffekten budgetåret 1984/85 av den samordnade skatteuppbörden.

Inkomstskatterna utgörs av fysiska personers och juridiska personers inkomstskatter. Merparten, eller ca 70 % av dessa inkomster härrör från fysiska personers inkomstskatt. Utvecklingen av skatteinkomsterna beror på faktorer som skattesatser, avdragsmöjligheter och antaganden om skatteunderlag.

En avgörande faktor för utvecklingen av fysiska personers inkomstskatter fr. o. m. 1987 är den skattereform som föreslagits av regeringen. I propositionen (1985/86: 130) har förslag lagts fram om den statliga inkomstskatten för åren 1987 och 1988. Förslagen innebär en höjning av det kommunala grundavdraget till 9000 kr. för år 1987 och till 10000 kr. fr. o. m. år 1988. Det skattefria bottenkiktet i statsskatteskalen omvandlas till ett statligt grundavdrag på samma belopp.

Antalet skikt i statsskatteskalen minskas kraftigt så att marginals-katten blir konstant i breda inkomstskikt. Gränsen för 50 % marginals-katt, den s. k. brytpunkten, höjs till 150000 kr. (före grundavdrag) fr. o. m. år 1988. Högsta marginals-kattesatsen sänks till 75 %.

Flera väsentliga förenklingar i skattesystemet föreslås. Den viktigaste är slopande av sambeskattningen av makars B-inkomster och den därmed

sammanhängande rätten att utnyttja vissa av den andra makens avdrag. Två fall av särskilt tillägg, räntetillägg, vid beräkning av underlag för tilläggsbelopp slopas också, liksom den särskilda rätten till kvittning mellan underskott av villa och kapitalinkomst.

Inkomstskatterna för fysiska personer beräknas öka med i genomsnitt 9,4% per år under långtidsbudgetperioden. Att utvecklingstakten överstiger den antagna lönesummeutvecklingen beror delvis på eftersläpning i kommunalskatteutbetalningarna men också på att exempelvis skatteinkomsterna från pensioner ökar snabbare än lönesumman. Under perioden 1980/81–1984/85 ökade dessa inkomster med i genomsnitt 18,8% per år. Den kraftiga inkomstutvecklingen under den historiska perioden jämfört med långtidsbudgetperioden förklaras till största delen av den höga pris- och löneutvecklingen under perioden 1980/81–1984/85. Vidare ingår engångseffekten av den samordnade skatteuppbörden i utfallet för budgetåret 1984/85. Om engångseffekten exkluderas från budgetåret 1984/85, uppgår den genomsnittliga årliga ökningen till 12,6%.

Juridiska personers inkomstskatt utgör ca 6% av statsinkomsterna. På företagsbeskattningens område har nyligen en rad förändringar genomförts. Dessa förändringar medför att osäkerheten vid beräkningar av statens inkomster från dessa inkomstslag har ökat. Osäkerheten består bl. a. i att regeländringarna verkar i olika riktningar, vilket innebär svårigheter att bedöma storleken på nettoeffekten av gjorda regeländringar. Den faktor som har störst betydelse för statsinkomsternas utveckling på längre sikt är emellertid utvecklingen av företagens lönsamhet som i sin tur i hög grad påverkas av den ekonomiska utvecklingen i stort.

De *lagstadgade socialavgifterna* svarar för drygt en femtedel av de totala inkomsterna på budgeten. Vid givna avgiftssatser följer inkomsterna i huvudsak lönesummans utveckling.

Totalt beräknas 105,8 miljarder kr. att inbetalas i socialavgifter under budgetåret 1986/87. På statsbudgeten redovisas emellertid endast 59,2 miljarder kr., dvs. ca 40% av de sammanlagda avgiftsinkomsterna. Vissa inkomster förs helt eller delvis till fonder utanför statsbudgeten.

I tabell 3 redovisas dels vilka principer som gäller för redovisningen av socialavgifter på statsbudgeten, dels de i beräkningarna antagna avgiftsuttagen under långtidsbudgetperioden.

Vid ingången av budgetåret 1985/86 finns på arbetsmarknadsfonden en skuld till statsverket på grund av att inkomsterna från arbetsmarknadsavgiften inte räckt till för att täcka de utgifter som belastar fonden. I ett läge då fonden visar underskott redovisas årets utfall över statsbudgetens inkomstsida, trots att fonden formellt sett ligger utanför statsbudgeten. Av statsutgifterna för kontant arbetsmarknadsstöd, bidrag till arbetslöshetskassorna m. m. skall avgiftsmedel svara för 65% (resterande del finansieras över anslag på budgetens utgiftssida). Arbetsmarknadsavgiften höjdes den 1 januari 1985 från 1,3% till 1,6%. Genom denna avgiftshöjning och med de antaganden om arbetslösheten som gjorts i lågalternativet för långtidsbudgetperioden kommer avgiftsinkomsterna att överstiga utgifterna, varför fondens skuld till staten kommer att minska. I lågalternativet visar fonden överskott fr. o. m. budgetåret 1987/88. Åren därefter ökar

Tabell 3. Lagstadgade socialavgifter

	Procentuellt uttag för avgiftsåret		
	Faktiskt		Antaget
	1985	1986	1987-1991
<i>Avgifter vars inkomster helt redovisas på statsbudgeten</i>			
Folkpensionsavgift	9,45	9,45	9,45
Sjukförsäkringsavgift	9,5	9,3	9,3
Barnomsorgsavgift	2,2	2,2	2,2
Vuxenutbildningsavgift	0,25 ¹	0,264	0,264
Allmän löneavgift	2,0	2,0	2,0
<i>Avgift vars inkomster delvis redovisas på statsbudgeten</i>			
Arbetsmarknadsavgift	1,6 ²	1,586	1,886
<i>Avgifter vars inkomster inte redovisas på statsbudgeten</i>			
Socialförsäkringsavgift till ATP	10,0	10,0	10,2
Delpensionsavgift	0,5	0,5	0,5
Arbetskadavgift	0,6	0,6	0,6
Lönegarantiavgift	0,2	0,2	0,2
Arbetarskyddsavgift	0,155	0,35	0,35
Avgift till sjöfolkspensionering	(1,2)	(1,2)	(1,2)
Summa	36,455	36,45	36,95

¹ Ändrades från 1985-07-01 till 0,264.

² Ändrades från 1985-07-01 till 1,586.

överskottet med ca 2 miljarder kr. per år. Detta påverkar dock inte statsinkomsternas och budgetunderskottets storlek. I högalternativet beräknas fonden fortfarande uppvisa en skuld vid utgången av budgetåret 1990/91, vilket gör att fonden över långtidsbudgetperioden i detta alternativ kommer att redovisas över inkomsthuvudgruppen lagstadgade socialavgifter på statsbudgeten, och därmed negativt påverka statsbudgetens saldo.

Inkomsterna från de lagstadgade socialavgifterna beräknas öka med i genomsnitt 4,8% årligen under långtidsbudgetperioden, vilket stämmer väl överens med lönesummans utveckling.

Mervärdeskatten är statsbudgetens största enskilda inkomsttitel och svarar för 22% av de totala inkomsterna. Det som bestämmer inkomsternas utveckling vid given skattesats är bl. a. antaganden om konsumtionen av mervärdeskattebelagda varor och tjänster samt antaganden om prisutvecklingen. Exporten är också av betydelse för den framtida utvecklingen av inkomsterna från mervärdeskatten. Om ett ökat resursutrymme avsätts för export kommer inkomsterna av mervärdeskatt kortsiktigt att bli mindre än om samma resurser används för konsumtion. Detta beror på att mervärdeskatt inte utgår för exporten. På sikt kommer emellertid ökad export att stimulera tillväxten i ekonomin vilket även medför ökade skatteinkomster. Mervärdeskattens årliga ökningstakt i löpande priser beräknas uppgå till ca 5,1% under långtidsbudgetperioden vilket i stort sett följer antagandena om konsumtionens utveckling i löpande priser.

I enlighet med långtidsbudgetens beräkningsmetoder har endast beslutade eller föreslagna förändringar av skattesatser för *övriga indirekta skatter* lagts in i beräkningarna. Detta förklarar varför dessa inkomster ökat med i genomsnitt 13,4% under perioden 1980/81–1984/85 medan ökningen endast uppgår till ca 3,0% per år under långtidsbudgetperioden. Om skattesatserna skulle höjas i takt med den antagna inflationen skulle inkomsterna budgetåret 1990/91 bli ca 5 miljarder kr. högre i lågalternativet (och ca 9 miljarder högre i högalternativet).

Ränteinkomster och återbetalning av lån beräknas i löpande priser att minska med 8,3% per år under långtidsbudgetperioden. Under perioden 1980/81–1984/85 ökade inkomsterna med i genomsnitt 18,8% årligen. Skillnaden i utveckling kan förklaras med att bostadslånen fr. o. m. budgetåret 1985/86 bokförs utanför statsbudgeten och därför medför successivt sjunkande ränteintäkter till statsbudgeten. Vidare antas räntenivåerna sjunka under långtidsbudgetperioden.

2.3 Bruttoredovisning av statens inkomster

Vid bruttoredovisning av statens inkomster framgår att inkomsterna är betydligt större än vad som normalt framgår av de nettobelopp som redovisas på olika inkomsttitlar på statsbudgeten. Den största differensen föreligger inom inkomstskattens område. Bruttoinkomsterna under inkomstskatttiteln utvecklar sig över en längre tidsperiod i stort efter lönesummans utveckling. Utgifterna består till största delen av kommunalskatteutbetalningar och överskjutande skatt. Kommunalskatteutbetalningarna sker månadsvis och avser dels förskott baserat på senast kända taxering och med hänsyn till aktuell utdebitering, dels slutavräkning för senast kända taxeringsresultat. Detta betyder att kraftiga förändringar av lönesummans tillväxt slår igenom på kommunalskatteutbetalningarna först med viss eftersläpning. Stora skillnader mellan brutto- och nettoinkomster finns även för inkomstlagen lagstadgade socialavgifter och mervärdeskatt. Bruttoinkomsterna på inkomsttiteln lagstadgade socialavgifter består av arbetsgivar- och egenavgifter medan utgifterna utgörs av exempelvis utgifter för sjukförsäkring och överföring av medel till vissa fonder. Utvecklingen av bruttoinkomsterna följer i stort sett lönesummans utveckling medan utgifterna även beror på exempelvis sjuktalets utveckling och de olika fondernas ställning. Bruttoinkomsterna på inkomsttiteln mervärdeskatt består av importmoms samt nettoinkomster som redovisas av länsstyrelserna medan utgifterna består av nettoåterbetalningar av moms.

Tabell 4. Bruttoredovisning av statshudgetens inkomstsida budgetåren 1986/87–1990/91, lågalternativet
Miljarder kr., löpande priser

Prop. 1985/86: 150
Bil. 1.3

	1986/87	1987/88	1988/89	1989/90	1990/91
Inkomstskatt					
inkomster	227,7	238,3	252,5	267,5	282,8
utgifter	169,2	180,8	184,4	187,4	195,8
netto	58,5	57,5	68,1	80,1	88,0
Socialavgifter (exkl. ATP)					
inkomster	104,7	109,3	114,1	119,1	124,3
utgifter	46,4	47,8	50,4	52,1	53,8
netto	58,3	61,5	63,7	67,0	70,5
Mervärdeskatt					
inkomster	120,3	127,1	135,4	143,9	152,9
utgifter	54,4	57,7	62,5	67,3	72,4
netto	65,9	69,4	72,9	76,6	80,5
Övriga inkomster (netto)	106,1	104,7	104,2	103,6	104,0
Totala statsinkomster	288,8	293,1	308,9	327,3	342,0

2.4 Effekterna på statens inkomster av andra antaganden

Antagandena enligt det s. k. högalternativet i långtidsbudgetkalkylerna leder till en annan inkomstutvecklingstakt framför allt för inkomstslagen inkomstskatt, lagstadgade socialavgifter, mervärdeskatt och ränteinkomster.

Inkomstskatterna beräknas i högalternativet öka med i genomsnitt 9,7% årligen. Att inte skillnaden i utvecklingstakt blir större i förhållande till lågalternativet kan förklaras med utvecklingen av kommunalskattebetalningarna. De lagstadgade socialavgifterna beräknas öka med 6,1% årligen. Härutöver kan nämnas att ränteinkomster och återbetalning av lån beräknas minska med 4,0% i det högre alternativet. Övriga inkomstslag utvecklas i stort sett på samma sätt som i lågalternativet. Se vidare tabell 5.

Tabell 5. Totala statsinkomster
Miljarder kr., löpande priser, högalternativet

	Genomsnittlig procentuell förändring 1980/81–1984/85	Inkomsttitel 1986/87	Förändring till				Procentuell förändring 1986/87–1987/88	Genomsnittlig procentuell förändring 1986/87–1990/91
			1987/88	1988/89	1989/90	1990/91		
Inkomstskatt	12,6 ¹	63,4	+ 4,1	+ 9,5	+ 8,6	+ 6,3	+6,5%	+9,7%
Socialavgifter	9,9 ¹	59,2	+ 6,0	+ 2,9	+ 3,4	+ 3,6	+0,1%	+6,1%
Mervärdeskatt	12,3	66,2	+ 4,8	+ 4,0	+ 3,4	+ 3,6	+4,3%	+5,6%
Övriga indirekta skatter	13,4	49,4	+ 1,5	+ 0,5	+ 0,6	+ 0,5	+3,0%	+0,4%
Räntekomster och återbetalning av lån	18,8	18,6	- 1,2	- 0,3	- 1,0	- 0,2	-6,5%	-4,0%
Övriga inkomster	32,8	35,6	- 0,9	+ 0,5	- 0,2	+ 0,4	-2,3%	-
Totala statsinkomster	13,2	292,5	+13,9	+17,1	+15,0	+14,4	+4,8%	+4,8%
Absolut nivå			306,4	323,5	338,5	352,9		
Andel av BNP, %		30,9	30,4	31,4	31,6	31,6		
Inkomster uttryckt i 1986/87 års priser		292,4	293,2	297,6	299,6	303,3	+0,3%	+0,2%

¹ Exkl. engångseffekten budgetåret 1984/85 av den samordnade skatteuppbörden.

3 Statsutgifterna

3.1 Sammanfattning av statsutgifternas utveckling

Utgifterna på statsbudgeten ökade under senare hälften av 1970-talet och de första åren på 1980-talet kraftigt. Mellan budgetåren 1975/76 och 1982/83 ökade utgifterna med i genomsnitt 16% per år i löpande priser vilket motsvarar en real ökning på drygt 5% per år. Mätt som andelar av BNP ökade utgiften från 30,5% 1975/76 till 41,7% 1982/83.

Budgetåret 1983/84 bröts denna trend. Mellan 1982/83 och 1985/86 stannade den årliga ökningstakten i löpande priser vid 5,5% vilket innebär en real sänkning med 1,3% per år. Om man exkluderar den kraftiga ökningen av statsskuldräntorna är den reala sänkningen av utgifterna än mer markant eller 2,5% per år under perioden. Mätt som andel av BNP sjönk utgifterna med 5 procentenheter under perioden 1982/83–1985/86.

Under långtidsbudgetperioden 1986/87–1990/91 beräknas i lågalternativet statsutgifterna exkl. statsskuldräntor i oförändrat pris- och löneläge ligga kvar på oförändrad nivå. Eftersom såväl pris- som löneutvecklingstakten dämpas avsevärt under perioden kommer ökningen i löpande priser att stanna vid 2,3% per år. Trots den ökande statsskulden kommer utgifterna för statsskuldräntor att minska ifrån 68 miljarder kr. till 63 miljarder kr. som följd av att räntesatserna faller under perioden. Detta innebär att de totala statsutgifterna ökar med 1,5% per år i löpande priser motsvarande en real sänkning med 1% per år. Mätt som andel av BNP kommer statsutgifterna att sjunka från 35,7% 1986/87 till 31,2% 1990/91.

Statsutgifterna består av ett flertal olika slags utgifter. För ekonomin i sin helhet har dessa utgifter mycket olika innebörd. Det är därför nödvändigt att vid en analys av utgifternas inverkan på samhällsekonomin inte enbart studera statsbudgetens totala utgifter utan också försöka analysera de olika komponenternas betydelse. I detta kapitel redovisas en sammanfattning av de i appendix III redovisade statsutgifterna uppdelade på olika ändamål. I appendix I beskrivs de automatikbindningar som finns i budgeten. Utgifterna uppdelade på realekonomiska kategorier redovisas i appendix II.

3.2 Statsutgifternas utveckling uppdelade på olika ändamål

Beräkningarna av statsutgifterna utgår från de anslagsbelopp för budgetåret 1986/87 som redovisas i budgetpropositionen eller, om förändringar därefter inträffat på grund av särpropositioner m. m., från det reviderade budgetförslaget. Den utveckling av statsbudgetens utgifter som redovisas i appendix III sammanfattas i tabell 6. Enligt beräkningarna skulle *statsutgifterna i oförändrad pris- och lönenivå (exkl. statskuldräntor)* ligga kvar på samma nivå som budgetåret 1986/87 vid slutet av perioden. Den faktiska

Tabell 6. Utgiftsutvecklingen i oförändrad pris- och lönenivå
Miljarder kr., oförändrad pris- och lönenivå

	Genomsnittlig procentuell förändring 1980/81–1984/85	1986/87	Förändring till				Procentuell förändring 1986/87–1987/88	Genomsnittlig procentuell förändring 1986/87–1990/91
			1987/88	1988/89	1989/90	1990/91		
Rättsväsende	+0,6	10,6	-0,1	-0,1	+0,0	+0,0	- 1,2	-0,5
Internationellt utvecklings- samarbete och övrig internationell samarbete	+2,0	11,0	+0,1	+0,2	+0,3	+0,3	+ 1,1	+1,9
Totalförsvaret	-	28,1	-0,1	+0,0	+0,0	+0,0	- 0,2	-0,1
Folkpensioner, sjukförsäkring m. m.	-1,5	55,0	-0,2	-0,6	-0,3	-0,4	- 0,4	-0,7
Stöd till barnfamiljer	+2,3	22,5	+0,4	+0,4	+0,4	+0,2	+ 1,6	+1,5
Hälso-, sjuk- och socialvård	-2,9	8,9	+0,0	+0,1	+0,0	+0,1	+ 0,1	+0,5
Kommunikationer	-0,8	11,2	-0,1	-0,1	+0,0	-0,1	- 1,2	-0,7
Allmänna bidrag till den kommunala sektorn	-3,6	13,3	+1,2	-0,1	+0,1	+0,1	+ 9,1	+2,4
Utbildning och forskning	-1,4	40,8	-1,1	-0,4	-0,4	-0,2	- 2,8	-1,3
Arbetsmarknads- och regionalpolitik	+4,0	20,2	+0,1	+0,1	+0,1	+0,1	+ 0,3	+0,5
Bostadspolitik	+5,3	15,5	+0,4	+0,1	-0,5	-0,7	+ 2,3	-1,0
Näringspolitik	-6,7	5,7	-0,4	-0,4	-0,2	-0,1	- 6,2	-4,8
Energiförsörjning	-4,7	3,8	+0,2	-0,1	-0,4	+0,0	+ 5,0	-1,8
Övrigt	-6,5	22,7	+2,0	+1,1	-0,2	-0,4	+ 8,7	+2,4
Utgifter i oförändrad pris- och lönenivå exkl. statskuldräntor	-1,0	269,4	+2,0	+0,2	-1,1	-1,1	+ 0,7	0

utvecklingen av utgifterna exkl. statsskuldräntor under den bakomliggande perioden 1980/81–1984/85 innebar en genomsnittlig minskning med 1% per år i fasta priser. Bl. a. de utgifter som minskar under långtidsbudgetperioden kan nämnas utgifter till utbildningsväsendet p. g. a. minskade elevantal. U-landsbiståndet och skatteutjämningsbidraget till kommunerna hör till de utgifter som ökar reallt under perioden.

För de flesta anslag är utvecklingen av priser och/eller löner styrande för de framtida utgifterna. I tabell 7 redovisas utgiftsutvecklingen i löpande priser. Omräkningen till löpande priser baseras på den utgiftsutveckling i oförändrad pris- och lönenivå (fasta priser) som redovisas i tabell 6. Till grund för omräkningen ligger de antaganden enligt lågalternativet som presenteras i kapitel 1. För varje anslag på statsbudgeten beräknas utgifterna utifrån gällande regler vad gäller de utgiftsstyrande faktorerna. Sålunda räknas t.ex. folkpensionsanslaget upp med basbeloppet medan beräkningarna av förvaltningsanslagen baseras på den antagna löneutvecklingen för den del av anslagen som utgörs av löner och på prisantagandet

Tabell 7. Utgiftsutvecklingen i löpande pris- och lönenivå, lågalternativet
Miljarder kr.

	Förändring till					Procentuell förändring 1986/87– 1987/88	Genom- snittlig procentuell förändring 1986/87– 1990/91
	1986/87	1987/88	1988/89	1989/90	1990/91		
Rättväsende	10,6	+0,5	+0,5	+0,6	+0,4	+4,6	+4,4
Internationellt utvecklings- samarbete och övrig inter- nationell samverkan	11,0	+0,3	+0,3	+0,4	+0,4	+2,7	+3,1
Totalförsvär	28,1	+1,0	+0,8	+0,8	+0,8	+3,7	+2,9
Folkpensioner, sjukförsäkring m. m.	55,0	+1,3	+0,5	+1,1	+1,0	+2,5	+1,8
Stöd till barnfamiljer	22,5	+0,5	+0,3	+0,4	+0,3	+2,2	+1,6
Hälso-, sjuk- och socialvård	8,9	+0,1	0	+0,1	+0,1	+1,1	+0,8
Kommunikationer	11,2	+0,2	+0,1	+0,2	+0,2	+1,8	+1,5
Allmänna bidrag till den kommunala sektorn	13,3	+1,6	+0,4	+0,6	+0,7	+9,8	+5,7
Utbildning och forskning	40,8	+1,0	+0,9	+1,0	+1,2	+2,9	+2,4
Arbetsmarknads- och regional- politik	20,2	+0,4	+0,3	+0,3	+0,4	+2,0	+1,7
Bostadspolitik	15,5	+0,4	+0,1	-0,4	-0,6	+2,6	-0,8
Näringspolitik	5,7	-0,4	-0,1	-0,2	0	-6,1	-3,1
Energiförsörjning	3,6	+0,2	0	-0,3	+0,1	+5,6	0
Övrigt	22,9	+2,1	+1,2	+0,2	+1,2	+9,2	+4,8
Delsumma utgifter i löpande priser exkl. statsskuldräntor	269,4	+8,9	+5,4	+4,9	+6,3	+3,3	+2,3
Statsskuldräntor	68,0	-1,0	-1,0	-1,0	-2,0	-1,5	-1,8
Totala statsutgifter i löpande priser	337,4	+7,9	+4,4	+3,9	+4,3	+2,3	+1,5
Absolut nivå		345,3	349,7	353,6	357,9		

för övriga delar. Utgifterna för förvaltningen har vidare beräknats under antagandet att det s. k. huvudförslaget genomförs.

Efter omräkning blir den genomsnittliga årliga ökningen av *statsutgifterna i löpande priser (exkl. statsskuldräntor)* 3,7% under långtidsbudgetperioden.

Utgifterna för statsskuldräntor beräknas under slutåret uppgå till 63 miljarder kr. För en närmare beskrivning av statsskuldräntornas utveckling hänvisas till appendix II.

I tabell 8 redovisas en jämförelse mellan utgifterna enligt låg- och högalternativet. Den största skillnaden hänförs till statsskuldräntorna vilket beror på den betydligt högre räntenivån i högalternativet. Den högre räntenivån bidrar även till skillnaden mellan alternativen för räntebidragen till bostäder. I övrigt bidrar bl. a. den högre pris- och lönenivån till att utgifterna för *folkpensioner* och andra indexbundna transfereringar ökar. Men även utgifterna för offentlig konsumtion (inkl. löner) blir högre i högalternativet.

Tabell 8. Högalternativet jämfört med lågalternativet
Effekt på utgifterna

	1987/88	1988/89	1989/90	1990/91
Utgifter exkl. statsskuldräntor	- 7	-15	-24	-31
Statsskuldräntor	- 7	- 9	-15	-18
Totalt	-14	-24	-39	-49

+ budgetförstärkning
- budgetförsvagning

3.3 Utgiftsutvecklingen 1975/76–1985/86

En viktig orsak till de minskade budgetunderskotten under senare år är att statsutgifternas tidigare snabba tillväxt vänts till en minskning i reala termer. I detta avsnitt redovisas utgiftsutvecklingen under de senaste tio åren. Beräkningarna baseras på redovisade utfall för budgetåren 1975/76–1984/85 och på den beräkning av budgetutfallet för budgetåret 1985/86 som presenteras i den reviderade finansplanen. Erfarenhetsmässigt avviker inte det redovisade utfallet i någon större omfattning från prognoser gjorda vid slutet av budgetåret. Prognosen för budgetåret 1985/86 bör med andra ord ligga nära det slutliga utfallet.

Utgifterna har beräknats i fasta priser. Omräkningen till fasta priser har skett med en ihopvägd deflator bestående av konsumentprisindex och den implicita deflators för offentlig konsumtion.

För att illustrera förändringen i utgifternas utveckling har en uppdelning gjorts i två perioder, nämligen budgetåren 1975/76–1982/83 (sju år) och budgetåren 1982/83–1985/86 (tre år). Periodindelningen har valts så att de ingående åren i varje period i stort kännetecknas av samma genomsnittliga utvecklingstakt.

Tabell 9. Utgiftsutvecklingen under budgetåren 1975/76–1985/86

Prop. 1985/86: 150
Bil. 1.3

	1975/76– 1982/83	1982/83– 1985/86	Underliggande utgifter ¹ 1982/83– 1985/86
<i>Löpande priser, proc. förändring per år</i>			
Totala utgifter	+16,1	+5,5	+6,6
Utgifter exkl. statsskuldräntor	+13,7	+4,1	+5,5
<i>Fasta priser, proc. förändring per år</i>			
Totala utgifter	+ 5,2	-1,3	-0,4
Utgifter exkl. statsskuldräntor	+ 3,1	-2,5	-1,4
<i>Andel av BNP. Förändring procentenheter</i>			
Totala utgifter	+11,2	-5,2	-4,0
Utgifter exkl. statsskuldräntor	+ 5,2	-5,3	-4,2

¹ Hänsyn har tagits till de budgetavlastningar som gjorts under perioden.

Utgiftsutvecklingen under perioden 1975/76–1982/83 kännetecknades av en såväl snabb real som nominell utveckling. Den snabba reala utgiftsökningen kan till viss del hänföras till det försämrade arbetsmarknadsläget, vilket medförde kraftigt ökade utgifter för arbetsmarknads- och industripolitiska åtgärder.

Övriga viktiga utgifter som ökade kraftigt var bidragen till kommunerna där såväl skatteutjämningsbidraget som de specialdestinerade bidragen, främst de som är riktade till utbildningsväsendet, ökade. Den höga löne- och prisökningstakten under perioden bidrog till att den nominella ökningen av utgifterna blev extremt hög, eftersom en stor andel av utgifterna ökar automatiskt med pris- och löneökningar via en rad indexkopplingar. Under perioden ökade såväl timlönerna som konsumentpriserna med i genomsnitt drygt 10% per år. Den höga pris- och lönenivån bidrog även till att räntenivån nästan fördubblades under perioden, vilket i sin tur medförde ökade utgifter för statsskuldräntor och räntebidrag.

Under perioden 1982/83–1985/86 har ett trendbrott inträffat i de tidigare så höga utgiftsökningarna. Det ökade upplåningsbehovet, nedskrivningen av kronan och den höga räntenivån har emellertid medfört att räntekostnaderna stigit med ca 40 miljarder kr. under perioden. Förutom de ökade räntekostnaderna har utgifterna stigit med endast ca 30 miljarder kr. under de senaste tre budgetåren, vilket motsvarar en total ökning med drygt 4% per år.

Eftersom prisökningarna under perioden i genomsnitt varit knappt 7% per år, innebär det en real sänkning på ca 2,5% per år. Anledningen till att utgifterna kunnat sänkas beror delvis på ett bättre konjunkturläge, vilket medfört att de tidigare höga kostnaderna för insatser inom det industripolitiska området har reducerats kraftigt under perioden. I övrigt har utgifts begränsningar genomförts inom de flesta områden.

Mätt som andelen av BNP ökade utgifterna från 30,5% 1975/76 till 41,7% budgetåret 1982/83. Sedan dess har utgifternas andel minskat varje år och var budgetåret 1985/86 36,5%. Om man exkluderar statsskuldrän-

torna ökade utgifternas andel av BNP från 29% budgetåret 1975/76 till 34,5% 1982/83. Sedan dess har denna andel fallit kontinuerligt och var 1985/86 29,0%.

3.4 Följderna av en snabbare utgiftstillväxt

I detta avsnitt redovisas effekterna på budgetsaldot om utgifterna skulle öka snabbare än vad som antagits i långtidsbudgetens lågalternativ.

I tabell 10 redovisas utvecklingen under perioden 1986/87–1990/91 om utgiftsökningen följer BNP-utvecklingen under denna period. Beräkningarna utgår från utgifterna exkl. statsskuldräntor budgetåret 1986/87. Att de ökade utgifterna normalt påverkar aktiviteten i ekonomin och därmed även inkomsterna har inte beaktats. En grundläggande förutsättning för att ökade utgifter skall leda till en ökad aktivitet i ekonomin är att det finns icke utnyttjad kapacitet hos företagen. De multiplikativa effekterna av att öka statsutgifterna vid dagens höga kapacitetsutnyttjande skulle sannolikt endast leda till prisstegringar, ökad import och höjda räntor och därmed försämra budgetsaldot ytterligare. Däremot har effekterna på utgifterna för statsskuldräntor av ett större budgetunderskott inkluderats i beräkningarna. Resultatet visar att om utgifterna ökar i takt med BNP-utvecklingen – trots den låga prisutvecklingen under denna period – försämras budgetsaldot avsevärt under perioden.

Tabell 10. Utgiftsutveckling i takt med BNP-utvecklingen
(saldopåverkan miljarder kr.)

	1987/88	1988/89	1989/90	1990/91
Ökade utgifter exkl. statsskuldräntor	-5	-12	-22	-32
Statsskuldräntor	-	-1	-2	-3
Totalt	-5	-13	-24	-35

I tabell 11 redovisas utvecklingen under perioden 1986/87–1990/91 om utgifterna utvecklats reallt i samma takt som under perioden 1975/76–1982/83. Denna reala utveckling har räknats upp till löpande priser med hjälp av den prognostiserade prisutvecklingen.

Tabell 11. Utgiftsutveckling i takt med utgiftsökningen 1975/76–1982/83
(saldopåverkan miljarder kr.)

	1987/88	1988/89	1989/90	1990/91
Ökade utgifter exkl. statsskuldräntor	-9	-17	-30	-41
Statsskuldräntor	-	-1	-3	-5
Totalt	-9	-18	-33	-46

Resultatet av beräkningarna bör tolkas med stor försiktighet, bl.a. med hänsyn till att någon bedömning av effekterna på ekonomin i övrigt av den höga utgiftstillväxten inte har gjorts i detta sammanhang. Används beräkningarna som en känslighetsanalys framträder klart den betydelse som utgiftsprövningen har på statsbudgeten.

4 Statens budgetsaldo

Prop. 1985/86: 150
Bil. 1.3

De tidigare presenterade beräkningarna av statens inkomster och utgifter under långtidsbudgetperioden har sammanställts i tabell 12. Utöver den främräknade utvecklingen under långtidsbudgetperioden redovisas utfallen för budgetåren 1980/81–1984/85 och beräknat utfall för budgetåren 1985/86 och 1986/87.

Tabell 12. Budgetsaldo budgetåren 1980/81–1990/91
Miljarder kr., löpande priser

Budgetår	Inkomster	Utgifter exkl. statsskuld-räntor	Statsskuld-räntor	Budgetsaldo	Saldo i procent av BNP
Utfall					
1980/81	155,3	191,5	23,8	-60,0	10,9
1981/82	167,1	207,4	27,7	-68,1	11,4
1982/83	191,3	229,7	48,2	-86,6	13,1
1983/84	221,1	237,9	60,4	-77,1	10,3
1984/85	260,6	253,9	75,2	-68,5	8,3
<hr style="border-top: 1px dashed black;"/>					
Ber. utfall					
1985/86	276,2	260,0	65,9	-49,7	5,6
1986/87	292,5	269,4	68,0	-44,9	4,8
<hr style="border-top: 1px dashed black;"/>					
Lågalt.					
1987/88	295,1	278,3	67,0	-50,2	5,1
1988/89	311,1	283,7	66,0	-38,6	3,7
1989/90	330,0	288,6	65,0	-23,6	2,2
1990/91	345,0	294,9	63,0	-12,9	1,1
<hr style="border-top: 1px dashed black;"/>					
Högalt.					
1987/88	306,4	283,8	74,0	-51,4	5,2
1988/89	323,5	299,0	75,0	-50,5	4,9
1989/90	338,5	312,3	80,0	-53,8	5,0
1990/91	352,9	325,8	81,0	-53,9	4,8

Budgetunderskottet försämras i lågalternativet från 45 miljarder kr. budgetåret 1986/87 till 50 miljarder kr. budgetåret 1987/88. Därefter förbättras gradvis budgetunderskottet för att uppgå till 13 miljarder kr. budgetåret 1990/91. Uttryckt som andel av BNP innebär detta en minskning från 4,8 % budgetåret 1986/87 till 1,1 % budgetåret 1990/91.

I tabell 13 redovisas BNP-andelarna för inkomster, utgifter exkl. statsskuld-räntor, statsskuld-räntor och budgetunderskott för långtidsbudgetens första och sista år.

Tabell 13. Inkomster och utgifter i procent av BNP
Miljarder kr.

	1986/87	1990/91 Låg	1990/91 Hög
Inkomster	31,0	30,1	31,6
Utgifter exkl. statsskuld-räntor	28,5	25,7	29,2
Statsskuld-räntor	7,2	5,5	7,3
Budgetunderskott	4,8	1,1	4,8

I enlighet med tekniken i långtidsbudgetberäkningarna tas ingen hänsyn till framtida politiska beslut vid beräkningen av inkomster och utgifter. Detta innebär bl. a. att punktskatter och vissa utgifter – exempelvis barnbidrag och bostadsbidrag – inte har beräknats med hänsyn till den allmänna prisutvecklingen, eftersom en förändring av bl. a. dessa bidrag kräver särskilda politiska beslut. Om man inkluderar vissa sådana utgiftsökningar som historiskt sett regelmässigt uppkommit, exempelvis höjda barnbidrag och bostadsbidrag samt ökade insatser inom arbetsmarknadspolitiken och regionalpolitiken, kommer budgetsaldot enligt lågalternativet att försämrats med ca 8 miljarder kr. budgetåret 1990/91.

Resultatet av långtidsbudgetkalkylen bör således tolkas med viss försiktighet. Som framgår av tabell 14 föreligger betydande skillnader mellan beräkningsresultaten i tidigare långtidsbudgetar och de faktiska budgetutfallet.

Tabell 14 Budgetsaldots utveckling i de senaste långtidsbudgetarna
Miljarder kr., löpande priser

Långtidsbudget, år	1980/81	1981/82	1982/83	1983/84	1984/85	1985/86	1986/87	1987/88	1988/89	1989/90	1990/91
1980	-58	-65	-74	-74	-78						
1981		-75	-80	-82	-90	-99					
1982			-76	-87	-88	-90	-96				
1983				-90	-101	-110	-114	-120			
1984					-67	-72	-75	-76	-75		
1985						-61	-64	-63	-55	-50	
1986							-45	-50	-39	-24	-13
Utfall	-60	-68	-87	-77	-68						

I årets långtidsbudget görs inga beräkningar av det underliggande saldoto för långtidsbudgetperioden eftersom det inte finns några särskilda budgeteffekter under perioden som i någon större omfattning påverkar beräkningsresultatet.

Med hänsyn tagen till bl. a. olika beräkningsmetoder (framför allt ifråga om punktskatterna), de schablonmässigt inlagda saldoförbättrande åtgärderna i treårskalkylerna samt olika periodiseringar är det inte meningsfullt att jämföra saldoresultatet mellan långtidsbudgeten och treårskalkylerna.

Jämförelse mellan beräkningarna i 1985 och 1986 års långtidsbudgetar

I årets långtidsbudget beräknas budgetunderskottet bli avsevärt lägre vid slutet av perioden än vad som var fallet i 1985 års långtidsbudget. Jämfört

Tabell 15. Jämförelse mellan långtidsbudgetarna (LB) 1985 och 1986 avseende budgetåren 1985/86 och 1989/90
Andelar av BNP

	LB-85 85/86	89/90	LB-86 85/86	89/90
Inkomster	30,1	28,9	30,9	30,3
Utgifter exkl. statsskuldräntor	28,6	26,0	29,1	26,5
Statsskuldräntor	8,5	7,6	7,4	6,0
Budgetunderskott	7,0	4,7	5,6	2,2

med förra årets långtidsbudget blir budgetunderskottet ca 25 miljarder kr. lägre för budgetåret 1989/90. Jämförelsen avser lågalternativet.

Jämfört med 1985 års långtidsbudget blev utfallet för 1985/86 betydligt bättre. Mätt som andelen av BNP blev budgetsaldot 1,4 procentenheter lägre. Knappt en procentenhet av detta är en följd av att inkomsterna blev högre än beräknat. Detta förklaras av såväl en högre lönesumma som den privata konsumtionens snabbare ökning, vilket gett högre inkomster av moms och övriga punktskatter än vad som tidigare förutsågs. Även statskuldräntorna blev lägre än beräknat vilket förklaras av det lägre budgetunderskottet och därmed lägre upplåningsbehovet samt av att räntenivåerna sjunkit sedan föregående beräkning. Övriga utgifter beräknas däremot hamna något högre än i förra årets långtidsbudget.

I långtidsbudgeten 1985 föll budgetunderskottets andel av BNP mellan 1985/86 och 1989/90 med 2,3 procentenheter. I långtidsbudgeten 1986 faller denna andel med 3,4%, dvs. med drygt 1 procentenhet mer än i långtidsbudgeten 1985. Detta kan tillfullo förklaras av att inkomsterna inte alls faller i samma takt som i långtidsbudgeten 1985. Utgifternas (exkl. statskuldräntor) andel av BNP faller nu liksom i långtidsbudgeten 1985 med ca 2,6 procentenheter, vilket är en följd av en minskning av de reala utgifterna samtidigt som BNP antas öka realt med i genomsnitt drygt 2% per år under perioden.

Beräkningarna är mycket känsliga för förändringar av antagandestrukturen. Som exempel kan nämnas att en procentenhets högre räntenivå under perioden försämrar saldot med 8 miljarder kr. för budgetåret 1990/91. På motsvarande sätt förbättras saldot med 10 miljarder kr. om löneutvecklingen blir en procentenhet högre samtliga år under perioden. Jämförelserna förutsätter att övriga delar av ekonomin inte påverkas av de ändrade antagandena, dvs. att exempelvis ett högre löneantagande inte har negativa bieffekter på sysselsättning, prisutveckling m. m.

De kalkyler som redovisas i långtidsbudgeten avser endast de inkomster och utgifter som redovisas över statsbudgeten. Denna avgränsning följer ingen strikt principiell gräns utan har utvecklats på historiska grunder som en följd av politiska beslut under en lång period. Ett annat sätt att definiera den statliga verksamheten är att utgå från de klassificeringar som görs i nationalräkenskapssystemet. Enligt denna definition skulle utgifterna för den statliga verksamheten budgetåret 1984/85 vara drygt 24 miljarder kr. högre än redovisningen över statsbudgeten. Motsvarande siffra för inkomsterna är knappt 23 miljarder kr. I nationalräkenskapssystemet ingår inte socialförsäkringssektorn.

Automatiken i statsutgifterna

Automatikens effekter

En stor del av statsbudgetens utgifter styrs av regelsystem som medför mer eller mindre automatiska utgiftsförändringar. Pris- och löneförändringar, befolkningsförändringar m. m. medför att utgifterna förändras inom ramen för gällande regelsystem, utan att några beslut om ändrade åtaganden fattats. Av den nominella utgiftsförändringen mellan olika budgetår beror merparten på dessa automatiskt verkande faktorer, medan nya beslut om ändrade utgiftsnivåer endast svarar för en mindre del. Så länge dessa regelsystem inte omprövas är det därför faktorer utanför statsmakternas direkta beslut som styr vissa utgifters utveckling. Detta skall inte uppfattas så att utgiftsutvecklingen på dessa anslag inte kan styras av statsmakterna. Självfallet kan statsmakterna när som helst fatta beslut om ändringar i regelsystem, bl. a. uppbyggnad av indexeringar.

De automatikstyrda anslagen är i allmänhet transfereringar till andra sektorer i ekonomin, främst hushållen. Syftet med automatiken är i första hand att säkerställa att överföringens reala värde för mottagaren är oförändrat även om nivån på priser eller löner ändras (t.ex. folkpensionerna och bidragen till kommunerna för grundskolan). Därmed kan mottagaren i princip överblicka sina reala resurser i dessa delar flera år framåt i tiden.

Anslagsautomatikens effekt på statsutgifternas utveckling och för den allmän-ekonomiska utvecklingen ligger främst i stabiliteten i utgifternas tillväxt. Riksdagen fattar för varje anslag i statsbudgeten årligen beslut om vilket anslagsbelopp som skall anvisas för nästkommande budgetår. För de anslag som styrs av automatiskt verkande regler krävs normalt direkta ingrepp för att påverka anslagets storlek, exempelvis att gällande lagstiftning eller förordning ändras eller att etablerad praxis revideras. För anslag som inte, eller bara i begränsad utsträckning, styrs av sådana regler, har riksdagen i praktiken lättare att bestämma vilken anslagsnivå som skall gälla för nästa budgetår. Man kan då välja att låta t.ex. den aktuella ekonomiska situationen få en stor inverkan på anslagsbeloppets storlek.

Denna stabilitet har både för- och nackdelar. Om för- eller nackdelarna kan anses överväga beror bl. a. på den allmänna ekonomiska situationen. Då ekonomin befinner sig i obalans kan indexkopplingar i ekonomin leda till att den anpassning som är nödvändig försvåras och försenas. Vid t. ex. en kraftig ökning av priserna på importerade varor, leder prisindexbindningen i ekonomin till att inflationstakten ökar. Samtidigt erhålls i normalfallet en försämrad bytesbalans. I andra situationer med en för kraftig depressiv utveckling av ekonomin kan indexbindningar som håller uppe efterfrågan verka stabiliserande på ekonomins utveckling. Å andra sidan kan detta innebära ökad inflation och därmed en ytterligare försvagad ekonomisk situation. Sett till statsbudgeten enskilt kan det vara så att utgiftsutvecklingen i en balanserad ekonomi med låg inflation är långsammare med en större andel automatikbundna utgifter.

Vid en bedömning av automatikbindningar spelar också andra faktorer en betydande roll. Sådana faktorer kan vara, hur omfattande indexbind-

ningen är och vilka ändamål den avser. Det är även av betydelse vilken typ av index som utnyttjas, särskilt om olika skatter ingår i indexet eller ej, liksom hur långa tidsperioder det avser och med vilken eftersläpning det slår igenom.

Prop. 1985/86: 150
Bil. 1.3

Automatikens andel i statsbudgeten

Under en följd av år har i långtidsbudgeten redovisats hur automatiken i statsbudgeten har utvecklats.

Statsbudgetens utgifter har då delats in i tre huvudgrupper efter graden av automatik

1. Utgifter med fullständig automatik
2. Utgifter som styrs av sedvanlig pris- och löneomräkning
3. Utgifter som huvudsakligen styrs av separata beslut.

Den första huvudgruppen – fullständig automatik – kännetecknas av utgifter som direkt påverkas av skilda index. Kostnadsutvecklingen kan i princip inte påverkas av statsmakterna annat än genom ändringar i existerande regelsystem.

Den andra huvudgruppen består av anslag som främst går till statlig konsumtion och där myndigheternas utgifter är föremål för en årlig uppräknings i budgetarbetet.

Den tredje huvudgruppen kännetecknas av att ingen eller en mycket ringa del av utgifterna påverkas av automatik. Detta hindrar inte att det i de särskilda beslut som krävs ibland tas hänsyn till såväl pris- som löneförändringar och förändringar i demografiska faktorer. Till kategorin separata beslut hör t. ex. utgifterna för barnbidrag och bostadsbidrag.

Fördelningen av utgiftsanslagen i budgetpropositionerna för budgetåren 1985/86 och 1986/87 efter graden av automatik framgår av nedanstående tabell.

Tabell 1. Statsbudgetens utgifter exkl. statsskuldräntor för budgetåren 1985/86 och 1986/87 (enligt budgetpropositionen 1984/85: 100 och 1985/86: 100) fördelade på utgiftsstyrande faktorer

	1986/87		1985/86
	Miljarder kr.	Procentuell fördelning exkl. statsskuldräntor	Procentuell fördelning exkl. statsskuldräntor
1. Fullständig automatik	163,3	62,5	63,0
därav			
○ basbelopp	55,1	21,1	21,1
○ FPI ¹	25,6	9,8	10,0
○ BNI	7,4	2,8	2,7
○ timlön	22,2	8,5	8,7
○ lönesumma	19,7	7,5	7,7
○ ränta ¹	13,6	5,2	4,7
○ kostnadsutveckling	8,0	3,1	3,3
○ enbart volymutveckling	11,7	4,5	4,8
2. Pris- och löneomräkning	44,7	17,1	17,3
3. Separata beslut	53,5	20,4	19,7
Summa	261,5	100	100
Räntor på statsskulden	71,0		
Resterande	3,0		
Summa total	335,5		

¹ Löner 35 % och nettoprisindex 65 %.

² Påverkar åren basbeloppet.

Tabellen visar att den andel av statsutgifterna som styrs av fullständig automatik har minskat endast marginellt mellan budgetåren 1985/86 och 1986/87 medan den andel som styrs av separata beslut har ökat något. De pris- och löneomräknade anslagens andel är i stort sett oförändrad. Förändringen förklaras emellertid inte av att statsmakterna fattat beslut om avautomatisering. Förklaringen är i stället den att de anslag som styrs av fullständig automatik beräknas få en lägre kostnadsökningstakt till 1986/87 än de som styrs av separata beslut. Utgifterna på automatiskt styrda anslag beräknas öka med ca 6 % medan de som styrs av separata beslut beräknas öka med 11 %. Detta förhållande leder till att de automatiskt styrda anslagens andel av utgifterna minskar och till att andelen anslag som styrs av separata beslut i motsvarande mån ökar.

Den metod som hittills har använts för att belysa graden av automatik i statsbudgetens utgifter har utgått från att varje anslag endast påverkas av en automatikfaktor. Detta innebär att sådana anslag som påverkas av flera faktorer endast har klassificerats efter den huvudsakliga faktorn. Här bör dock påpekas att det inte alltid är enkelt att avgöra vilken denna huvudsakliga faktor är. Det kan också vara så att detta ändras till följd av olika externa förändringar utan att själva regelsystemet ändras.

Anslaget "Bidrag till driften av grundskolor" har i den hittills använda redovisningen ansetts vara automatiskt styrt av löneutvecklingen. Minst lika viktig för kostnadsutvecklingen av detta anslag är emellertid förändringar i elevantalet, något som dock hittills inte har beaktats.

Åtskilliga anslag som på detta sätt påverkas av såväl kostnadsutvecklings- som volymfaktorer har under de senaste åren förändrats på så sätt att en av dessa faktorer har avautomatiserats. Detta gäller t. ex. "Bidrag till kommunal barnomsorg" där statsbidraget till sin huvuddel numera utgår med visst belopp per barn i barnomsorgen i kommunerna. Tidigare var bidragsbeloppen automatiskt knutna även till löneutvecklingen. Numera fastställs beloppen i särskild ordning av statsmakterna och den automatiska följsamheten till löneutvecklingen har alltså övergivits. Denna förändring har emellertid ej varit möjlig att belysa i automatikklassificeringen med hittillsvarande metod.

I syfte att komplettera den hittillsvarande redovisningen och för att ge en mer fullständig bild över hur olika faktorer påverkar statsbudgetens utgifter har en alternativ modell arbetats fram. Modellen är inte heltäckande, men drygt 94 % av statsbudgetens utgifter exkl. statsskuldräntorna omfattas av modellen. I beräkningarna ingår samtliga anslag som är större än 1 miljard kr. Vidare ingår hela biståndsramen, den statliga konsumtionen inkl. försvaret samt de statliga investeringarna. De 6 % av statsbudgetens utgifter som ej är medräknade torde till övervägande delen sakna automatikanknytningar.

Dessa anslag m. m. har hänförs till åtta olika påverkande faktorer. Varje anslag kan därvid ha hänförs till mer än en sådan påverkande faktor. Vid denna klassificering har hänsyn tagits till vilka faktorer som i *realiteten* påverkar anslagen och således inte enbart till den strikt formella påverkan. De faktorer som har använts är *bruttonationalinkomsten*, *basbeloppet*, *löneutvecklingen*, *prisutvecklingen*, *räntenivån*, *separata prisbeslut*, *automatisk volymutveckling* och *påverkbar volymutveckling*. Med separata prisbeslut avses t. ex. fastställandet av storleken på barnbidraget. Exempel på automatisk volymutveckling är antalet barn som är berättigade till barnbidrag. Som exempel på påverkbar volymutveckling kan nämnas beslutat antal barn inskrivna i den kommunala barnomsorgen eller beslutat antal gymnasieplatser.

Den statliga konsumtionen har till 62 % hänförs till löneutvecklingen och till 38 % till prisutvecklingen. På motsvarande sätt har av försvarsanslagen 35 % hänförs till löneutvecklingen och 65 % till prisutvecklingen. De statliga investeringarna har hänförs till separata prisbeslut.

Beräkningarna har gjorts med utgångspunkt i anslagsbeloppen i budgetpropositionen för budgetåret 1986/87.

Resultatet av beräkningarna framgår av nedanstående sammanställning.

Utgiftsstyrande faktor	Miljarder kr.	Procent av statsutgifterna
Bruttonationalinkomsten	8,8	3,6
Basbeloppet	55,1	22,4
Löneutvecklingen	81,7	33,2
Prisutvecklingen	37,2	15,1
Räntenivån	14,6	5,9
Separata prisbeslut	48,6	19,8
Automatisk volymutveckling	108,0	43,9
Påverkbar volymutveckling	20,2	8,2

Anm. Eftersom ett anslag kan ha hänförs till mer än en faktor blir summan mer än 100 %.

De avautomatiseringsbeslut som genomförts under de senaste fyra-fem åren har främst inneburit att påverkansfaktorn löneutveckling har ersatts med eller begränsats till enbart faktorn separata prisbeslut. Ett exempel på detta är det tidigare nämnda anslaget "Bidrag till kommunal barnomsorg". Sammanlagt har belopp som påverkats av löneutvecklingen minskats med nästan 18 miljarder kr. (i kostnadsnivå för budgetåret 1986/87 enligt prop. 1985/86: 100) och motsvarande ökning har då skett för de separata besluten.

Statsutgifterna uppdelade på realekonomiska kategorier

Denna genomgång av statsbudgetens utgifter i realekonomiska termer bygger i huvudsak på det inom nationalräkenskaperna tillämpade internationella SNA-systemet (System of National Accounts) som innebär att statsutgifterna delas upp i utgifter för konsumtion, investeringar, transfereeringar och finansiella transaktioner.

Vid en analys av utvecklingen i reala termer måste de finansiella transaktionerna särskiljas från utgifterna i övrigt.

Realekonomiskt betraktas nämligen de finansiella transaktionerna som en del av kreditmarknaden. Det är vidare viktigt att skilja mellan å en sidan sådana utgifter där staten slutligt förbrukar produktionsresurser och å andra sidan sådana utgifter som utgörs av överföringar (transfereringar) till andra sektorer i ekonomin.

De statliga konsumtions- och investeringsutgifterna visar statens direkta (slutliga) förbrukning av reala resurser. Som *konsumtionsutgifter* betraktas utgifter för statliga myndigheters produktion av tjänster inom t. ex. försvaret, undervisningssektorn och rättsväsendet. Konsumtionsutgifterna består till närmare 50% av lönekostnader, inkl. sociala avgifter. Återstoden är omkostnader i den löpande verksamheten, exempelvis inköp av konsumtionsvaror, hyror, reparationer och underhåll. Försvarets investeringar, som inte antas ha någon civil användning, betraktas i enlighet med SNA-systemet som konsumtion.

Det *investeringsbegrepp* som används skiljer sig i princip inte från det som gäller för den privata sektorn. Som statliga investeringar betraktas utgifter för byggnader och anläggningar samt materielinköp för civila ändamål. Precis som för övriga utgifter på statsbudgeten belastar investeringar statsbudgeten vid tidpunkten för utbetalningen. Investeringsutgifterna periodiseras således inte. Till skillnad från vad som gäller vid en strikt tillämpning av SNA-systemet räknas i långtidsbudgeten även affärsverkens investeringar i den mån de finansieras över statsbudgeten som statliga investeringar.

Det bör understrykas att gränsen mellan konsumtion och investeringar i vissa fall kan vara flytande. Det kan sålunda hävdas att delar av utgifterna för t. ex. utbildning och forskning, vilka klassificeras som konsumtion, utgör produktiva investeringar i lika hög grad som exempelvis inköp av maskiner.

Transfereringarna indelas i undergrupper med utgångspunkt i vilken sektor av ekonomin som är mottagare av inkomstöverföringen. I långtidsbudgeten delas transfereringarna upp i överföringar till hushåll, kommuner och företag. I SNA-systemet räknas också ränteutgifter för statsskulden som transfereringar. I långtidsbudgeten redovisas dock dessa för sig.

Till gruppen *finansiella transaktioner* hänförs utgifter för utlåning, aktie-teckning m. m.

Som framgår av tabell 1 utgörs ca hälften av statsbudgetens konsumtionsutgifter av kostnader för löner. I beräkningarna har schablonmässigt lagts in en fortsatt tillämpning av det s.k. huvudförslaget. Under den framförliggande perioden minskar sammantaget de statliga konsumtionsutgifterna i fasta priser med i genomsnitt 0,2% per år.

Tabell 1. Konsumtionsutgifternas utveckling
Miljarder kr., oförändrad pris- och lönenivå

	Genomsnittlig procentuell förändring 1980/81 – 1984/85	1986/87	Procentuell andel av totala statsutgifter	Genomsnittlig procentuell förändring 1986/87 – 1990/91
Summa statliga konsumtionsutgifter	-0,2	74,8	22,2	-0,2
därav				
Löner	±0	37,9	11,2	-0,2
Annan konsumtion	-0,2	36,8	10,9	-0,2

Anm. Utgifternas klassificering anpassas löpande. Detta gör att de realekonomiska fördelningarna i olika långtidsbudgetar inte är helt jämförbara.

Investeringar

I statsbudgeten återfinns utgifter för investeringsändamål inom såväl statlig som kommunal och privat sektor. Staten påverkar emellertid en större andel av den totala investeringsvolymen eftersom betydande delar av affärsverkens (inkl. dotterbolagens) totala investeringar inte finansieras över statsbudgeten. Se vidare ändamålsavsnittet om *kommunikationer*. Vidare klassificeras utgifter på budgeten för investeringar i kommunal och privat regi som transfereringsutgifter. I långtidsbudgeten redovisas som direkta statliga investeringar endast de medel som på budgeten anslås för investeringar inom statliga myndigheter och statliga affärsverk.

De direkta statliga investeringarna på budgeten uppgår budgetåret 1986/87 till ca 13,2 miljarder kr. Under långtidsbudgetperioden beräknas dessa i princip vara oförändrade. Beräkningarna tar i första hand hänsyn till beslutade, och för affärsverken vissa planerade, investeringar.

Tabell 2. Investeringar

Miljarder kr., oförändrad pris- och lönenivå

Prop. 1985/86: 150

Bil. 1.3

	Genomsnitt- lig procent- uell för- ändring 1980/81– 1984/85	1986/87	Procentuell andel av totala statsutgif- ter	Genomsnitt- lig procent- uell för- ändring 1986/87– 1990/91
Summa statliga investeringsutgifter	+13,2	11,3	3,3 %	≈0
därav				
Statliga affärsverk	–0,2	4,6	1,4 %	–0,2
Övriga investeringar	+3,1	6,7	2,0 %	+0,2

Anm. Utgifternas klassificering anpassas löpande. Detta gör att de realekonomiska fördelningarna i olika långtidsbudgetar inte är helt jämförbara.

För att de totala statsutgifterna inte skall underskattas under långtidsbudgetperioden till följd av ovan nämnda beräkningsteknik har skillnaden mellan utgifterna för en låg "normal" nivå på investeringarna och i tabellen inlagda belopp beaktats under posten Tillkommande utgiftsbehov, netto.

Transfereringar

Transfereringarna beräknas för budgetåret 1986/87 svara för ca 52,6% av de totala statsutgifterna. Utvecklingen av transfereringarna redovisas i tabell 3. Om man ser till utvecklingen under de senaste åren, finner man att transfereringarna till hushåll varit i princip oförändrade medan transfereringarna till företag minskat med 5,2% i fasta priser. Totalt sett har transfereringarna minskat med 0,2% i fasta priser mellan budgetåren 1980/81–1984/85. Under den framförliggande perioden beräknas transfereringarna i oförändrad pris- och lönenivå vara oförändrade.

Tabell 3. Transfereringarnas utveckling
Miljarder kr., oförändrad pris- och lönenivå

	Genomsnittlig procentuell förändring 1980/81–1984/85	1986/87		Genomsnittlig procentuell förändring 1986/87–1990/91
			Procentuell andel av totala statsutgifter	
Summa transfereringar	-0,2	177,5	52,6	±0
däruv				
Transfereringar till hushåll ¹	±0	94,1	27,9	-0,2
Transfereringar till kommunsektorn	±0	60,0	17,8	+0,2
Transfereringar till företag m. m. ²	-5,2	15,1	4,5	-0,2
Internationella transfereringar	±0	8,2	2,4	+2,5

¹ Inkl. räntebidrag för bostäder.

² Inkl. livsmedelssubventioner.

Anm. Utgifternas klassificering anpassas löpande. Detta gör att de realekonomiska fördelningarna i olika långtidsbudgetar inte är helt jämförbara.

Transfereringar till hushåll beräknas minska med i genomsnitt 0,1 % per år i oförändrad pris- och lönenivå. Folkpensionerna dominerar i denna grupp och svarar för över hälften av utgifterna. Som framgår av tabell 4 minskar folkpensionerna något i fasta priser bl. a. till följd av att allt fler pensionärer erhåller ATP, vilket över långtidsbudgetperioden sänker kostnaderna på statsbudgeten för pensionstillskott. Statens totala utgifter för pensioner, dvs. inkl. ATP, ökar däremot med 0,1 % per år i oförändrad pris- och lönenivå under perioden 1986/87–1990/91.

Tabell 4. Transfereringar till hushåll
Miljarder kr.

	1986/87	Genomsnittlig årlig förändring 1986/87–1990/91		
		Oförändrad pris- och lönenivå	Löpande priser lågalternativet	Löpande priser högalternativet
Summa transfereringar till hushåll	94,1	-0,1 %	+0,2 %	+4,1 %
däruv				
Folkpensioner	48,1	-0,1 %	+0,2 %	+3,8 %
Räntebidrag till bostäder	14,6	-	-	+7,2 %
Barnbidrag	9,1	-0,1 %	-0,1 %	-0,1 %
Sjukförsäkring och föräldraförsäkring	6,0	+0,1 %	+3,1 %	+5,2 %

Utgifterna för barnbidrag minskar. Detta beror på att antalet barn beräknas minska och att bidragsnivån enligt långtidsbudgettekniken förutsätts vara oförändrad.

De statliga *transfereringarna till kommunsektorn* för konsumtion och investeringar omfattar dels bidrag avsedda för särskilda ändamål, t. ex. löner för lärare i grundskolan och gymnasieskolan, dels allmänna bidrag, främst skatteutjämningsbidrag. Ett drygt tiotal specialdestinerade bidrag svarar för närmare 80 % av de statsbidrag till den kommunala sektorn som utgår för särskilda ändamål. Transfereringarna till kommunsektorn beräknas under långtidsbudgetperioden öka med 0,1 % per år i oförändrad pris- och lönenivå och i löpande priser öka med 2,8 % per år i lågalternativet resp. 5,4 % per år i högalternativet.

Tabell 5. Transfereringar till kommunsektorn
Miljarder kr.

	1986/87	Genomsnittlig årlig förändring 1986/87–1990/91		
		Oförändrad pris- och lönenivå	Löpande priser lågalternativet	Löpande priser högalternativet
Summa transfereringar till kommunsektorn	60,0	+0,1 %	+2,8 %	+5,4 %
därunder				
Bidrag till skolväsendet m. m.	18,5	-0,2 %	+3,0 %	+4,4 %
Skatteutjämningsbidrag	11,6	+3,0 %	+6,8 %	+8,7 %
Bidrag till sjukvård, social hemhjälp m. m.	6,4	+0,1 %	+0,1 %	+0,1 %
Bidrag till barnomsorg	8,5	+3,6 %	+3,6 %	+3,6 %

Bidrag till skolväsendet m. m. avser till över 90 % löner till grundskole- och gymnasieskolelärarna. Nedgången i oförändrad pris- och lönenivå sammanhänger framför allt med minskat antal elever.

Transfereringar till företag m. m. inkluderar överföringar till såväl privata som statliga företag. I fasta priser registreras en genomsnittlig minskning med 0,2 % per år under perioden. I lågalternativet erhålls en lika stor minskning eftersom dessa transfereringar inte har omräknats med hänsyn till pris- och löneantagandena. I det högre alternativet ökar utgifterna med 2,7 % per år på grund av de tillkommande utgifter för arbetsmarknads- och industripolitiska insatser som antas uppstå på grund av den låga ekonomiska aktiviteten i detta alternativ. Som framgår av redovisningen under ändamålsgruppen Näringspolitik har de statliga insatserna till krisdrabbade företag och branscher varit mycket stora under den historiska perioden. För långtidsbudgetperioden har några nya sådana insatser inte lagts in i beräkningarna.

De *internationella transfereringarna* består nästan helt av anslag till

utvecklingsbistånd (u-hjälp). Biståndets tillväxt följer bruttonationalinkomstens utveckling. Totalt ökar transfereringarna med 2,5% i fasta priser. Denna beräkning baseras på lågalternativets antagande om viss årlig tillväxt i BNI. I löpande priser innebär detta en årlig genomsnittlig ökning med 5,0% per år i lågalternativet samt med 3,9% per år i högalternativet. Den lägre ökningstakten i högalternativet beror på antagandebilens lägre ekonomiska tillväxt (jämfört med lågalternativet).

Statsskuldräntor

Utgifterna för statsskuldräntor, m. m. består dels av ränteutgifter för av staten upptagna lån inom och utom landet, dels av valutaförluster¹ till följd av ändrade växelkurser. Totalt beräknas dessa utgifter uppgå till 68,0 miljarder kr. budgetåret 1986/87. I lågalternativet ökar utgifterna för statsskuldräntor m. m. till 63,0 miljarder kr. budgetåret 1990/91. I högalternativet uppgår motsvarande utgifter till 81,0 miljarder kr. Beräkningarna har gjorts med hjälp av riksgäldskontorets modell för beräkning av statsskuldräntor vid upplåningstillfället. Om lånets värde i kronor vid inlösen tidpunkten, till följd av valutakursförlustförändringar, avviker från det redovisade värdet uppstår en valutaförlust eller valutavinst.

Tabell 6. Utgifter för statsskuldräntor, m. m. i löpande priser
Miljarder kr.

	Absolut nivå 1986/87	Förändring till				Årlig procentuell förändring 1986/87 1990/91
		1987/88	1988/89	1989/90	1990/91	
A. Totalt: Lågalternativet	68,0	-1,0	-1,0	-1,0	-2,0	- 1,8
varav: - räntor på inhemska lån	55,1	-1,9	-0,4	-1,1	+0,6	- 1,3
- räntor på utländska lån	11,9	±0	-0,1	-0,3	-0,4	- 1,6
- valutaförluster	1,0	+0,9	-0,5	+0,4	-2,2	-24,5

Minskningen av utgifterna för statsskuldräntorna beror på att effekterna på ränteutgifterna av den ökade statsskulden motverkas av en sänkt räntenivå.

Finansiella transaktioner

I posten finansiella transaktioner ingår dels statlig utlåning till olika ändamål såsom studiemedel, lokaliseringsslån och övriga lån till företag, dels aktieköp, köp och försäljning av mark samt förändringar i dispositionen av rörliga krediter. Som framgår av tabell 7 beräknas de finansiella transaktionerna öka med 0,2% per år i oförändrad pris- och lönenivå.

¹ Utländska lån är bokförda till värdet i kronor vid upplåningstillfället. Om lånets värde i kronor vid inlösen tidpunkten, till följd av valutakursförlustförändringar, avviker från det bokförda värdet uppstår en valutaförlust eller valutavinst.

Tabell 7. Finansiella transaktioner
Miljarder kr.

	1986/87	Genomsnittlig årlig förändring 1986/87–1990/91		
		Oförändrad pris- och lönenivå	Löpande priser lågalternat- ivet	Löpande priser högalterna- tivet
Summa finansiella transaktioner	5,9	+0,2 %	+3,8 %	+ 9,7 %
däruv				
Statliga lån	5,7	+0,2 %	+4,2 %	+10,3 %
varav				
Studiemedel	4,5	±0 %	+0,1 %	+ 4,4 %

Statens finansiella transaktioner är av väsentlig betydelse vid en studie av sparandets utveckling. Statens finansiella sparande definieras som budgetsaldot reducerat med *nettobeloppet* av finansiella transaktioner, inkl. valutaförluster, på budgetens utgiftssida och amorteringar av statliga lån på budgetens inkomstsida.

Totalt sett beräknas statsutgifterna exkl. statsskuldräntorna under långtidsbudgetperioden vara oförändrade i fasta priser. Omräknat till löpande priser blir det en ökning med 0,3% i lågalternativet och 4,8% i högalternativet. I tabell 8 redovisas utvecklingen i löpande priser för de totala statsutgifterna uppdelade på realekonomiska kategorier.

Tabell 8. Totala statsutgifter
Miljarder kr., löpande priser

	Genomsnittlig procentuell förändring 1980/81 – 1984/85	1986/87	Förändring till				Genomsnittlig procentuell förändring 1986/87 – 1990/91
			1987/88	1988/89	1989/90	1990/91	
– Statlig konsumtion och investeringar	+ 7,9%	86,1	+ 2,6	+ 1,1	+ 0,2	+ 3,4	+ 0,3%
– Transfereringar till hushåll	+ 9,4%	94,1	+ 2,1	+ 0,8	+ 0,9	+ 0,5	+ 0,2%
kommuner	+ 8,0%	60,0	+ 3,7	+ 2,1	+ 3,0	+ 2,1	+ 3,4%
företag	+ 3,2%	15,1	– 0,2	+ 0,3	+ 0,3	– 0,2	– 0,2%
utlandet	+ 8,5%	8,2	+ 0,4	+ 0,5	+ 0,5	+ 0,4	+ 5,0%
– Finansiella transaktioner	– 0,2	5,9	+ 0,3	+ 0,6	+ 0,0	+ 0,1	+ 4,0%
Summa utgifter exkl. statsskuldräntor	+ 7,4%	269,4	+ 8,9	+ 5,4	+ 4,9	+ 6,3	+ 0,3%
Statsskuldräntor	+43,0%	68,0	– 1,0	– 1,0	– 1,0	– 2,0	– 1,8%
Summa utgifter (lågalternativet)	+11,2%	337,4	+ 7,9	+ 4,4	+ 3,9	+ 4,3	+ 0,2%
Summa utgifter (högalternativet)	+11,2%	337,4	+22,3	+14,3	+18,3	+14,4	+ 4,8%
Summa utgifter exkl. statsskuldräntor i fasta priser	– 1,0%	269,4	+ 2,0	+ 0,2	– 1,1	– 1,1	0

Appendix III

Ändamålsavsnitt

Prop. 1985/86: 150
Bil. 1.3

Inledning

I appendix III redovisas statsbudgetens utgifter uppdelade på *ändamål*. Ett ändamål kan innefatta utgifter hänförliga till mer än ett departement. Ändamålet "Stöd till barnfamiljer" t.ex. upptar utgifter som i statsbudgeten redovisas under både socialdepartementets och bostadsdepartementets verksamhetsområden. Ett anslag på statsbudgeten kan i sin tur innefatta utgifter för fler ändamål. I dessa fall hänförs anslaget till den ändamålsgrupp som svarar mot anslagets huvudsakliga syfte.

I Rättsväsende

Till ändamålsgruppen hör utgifterna för polisväsendet, åklagarväsendet, domstolsväsendet och kriminalvården.

Tabell 1. Rättsväsende
Milj. kr., oförändrad pris- och lönenivå

	Genomsnittlig procentuell förändring 1980/81–1984/85	1986/87	Förändring till				Procentuell förändring 1986/87–1987/88	Genomsnittlig procentuell förändring 1986/87–1990/91
			1987/88	1988/89	1989/90	1990/91		
Totala utgifter	+0,6	10 575	-129	-61	-20	+ 3	-1,2	-0,5
därunder								
Polisväsende	+0,7	6 119	- 42	-17	+ 2	+ 3	-0,7	-0,2
Domstols- och åklagarväsende	-0,4	2 375	- 83	-16	- 3	0	-3,5	-1,0
Kriminalvård	+2,2	1 980	- 3	-28	-19	0	-0,1	-0,6

Resursförbrukningen inom rättsväsendet är till stor del beroende av brottsutvecklingen och hur stor andel av brotten som anmäls till polisen. Brott mot brottsbalken som har kommit till polisens kännedom har under den senaste tioårsperioden ökat med i genomsnitt 3,2% per år. År 1984 uppgick antalet anmälda brott mot brottsbalken till ca 845 000 vilket är en ökning med ca 45 000 jämfört med 1983. Antalet anmälda brott mot annan lagstiftning (t.ex. skattebrott, trafikbrott och narkotikabrott) har från en hög nivå 1981 och 1982 minskat och uppgick 1984 till ca 137 000.

De prognoser för brottsutvecklingen som redovisas i årets budgetproposition pekar på en fortsatt uppåtgående trend för brottsbalksbrotten med någon eller några procent per år. Någon prognos för brott mot annan lagstiftning presenteras ej.

Vid sidan av brottsutvecklingen påverkar lagstiftningens utformning samt de olika verksamheternas effektivitet resursbehoven. I syfte att begränsa kostnaderna pågår för närvarande ett omfattande arbete inom justitiedepartementet för att ändra lagstiftningen i olika avseenden samt ge olika verksamheter en effektivare organisation.

Med hänsyn till bl. a. detta arbete utgår långtidsbudgetens beräkningar från att den förutsedda ökningen av antalet brott kommer att rymmas inom ramen för oförändrade resurser.

Merparten av kostnaderna för *polisväsendet* utgörs av löner och till följd av en tidigare underbudgetering av anslaget har i årets budgetproposition en nivåjustering gjorts av anslaget med ca 270 milj. kr. utöver den sedvanliga löneomräkningen.

Utvecklingen under det gångna året har inneburit att antalet utbildade polismän som inte har s. k. tablåtjänst ytterligare har stigit och uppgår för närvarande till drygt 1 400.

Strävan är att nå bättre balans mellan antalet polismanstjänster och antalet utbildade polismän.

Långtidsbudgetberäkningarna utgår från en aspirantintagning om 150 aspiranter budgetåren 1986/87 och 1987/88, 250 aspiranter budgetåret 1988/89 samt 430 aspiranter de två sista åren i långtidsbudgetperioden.

Åklagarväsendet har under tidigare budgetår tillförts resurser bl. a. för att bekämpa narkotikamissbruket och den ekonomiska brottsligheten. Några ytterligare resursförstärkningar har inte beräknats för långtidsbudgetperioden.

Inom *domstolsväsendet* föreslås i årets budgetproposition att de tillfälliga resursförstärkningarna till kammarrätterna för att få ner målbanserna bibehålls. Dessa förstärkningar förutsätts emellertid kunna avvecklas under långtidsbudgetperioden.

Kriminalvårdens inriktning styrs av de principbeslut om kriminalvårdens utformning som fattades av 1973 års riksdag. Beläggningen vid kriminalvårdsanstalterna fortsatte att minska under 1985. Minskningen beror bl. a. på de nya regler om villkorlig frigivning som trädde i kraft den 1 juli 1983 samt på att antalet domar med fängelsestraff har gått ned. Stängningar av anstaltsplatser har, som en följd av beläggningsnedgången, kunnat föreslås i såväl förra årets som årets budgetproposition.

Behovet av anstaltsplatser under långtidsbudgetperioden bedöms kunna tillgodoses inom ramen för oförändrade resurser sedan fattade beslut om stängningar av platser, byggande av lokalanstalter och inrättande av småavdelningar har genomförts.

II Internationellt utvecklingssamarbete och övrig internationell samverkan

Ändamålsgruppen omfattar utgifterna för internationellt utvecklingssamarbete (bistånd och u-landsverksamhet) samt övrig internationell samverkan såsom utrikesförvaltningen och Sveriges deltagande i internationella organisationer.

Tabell 2. Internationellt utvecklingsarbete och övrig internationell samverkan
Milj. kr., oförändrad pris- och lönenivå

	Genom- snittlig procentuell förändring 1980/81- 1984/85	Förändring till					Procentuell förändring 1986/87- 1987/88	Genom- snittlig procentuell förändring 1986/87- 1990/91
		1986/87	1987/88	1988/89	1989/90	1990/91		
Totala utgifter	+2,0	11 006	+125	+185	+257	+260	+1,1	+1,9
därav								
Internationellt utvecklingsarbete	+0,4	8 760	+150	+190	+250	+250	+1,7	+2,4
Utrikesförvaltning och övrig internationell samverkan	+8,8	2 246	- 25	+ 5	+ 7	+ 10	-1,1	-0,1

Regeringen har föreslagit att ca 8,8 miljarder kronor anvisas till internationellt utvecklingsarbete för budgetåret 1986/87. Härutöver tillkommer ca 180 milj. kr. som föreslås anvisas över andra anslag än de reguljära biståndsanslagen. Beräkningarna i långtidsbudgeten för budgetåren därefter har utgått från att biståndet skall uppgå till 1% av bruttonationalinkomsten (BNI).

Återflödet i biståndet, dvs. upphandling av varor och tjänster i Sverige för medel som anvisats över biståndsanslagen, uppgår till betydande belopp. Totalt används ca 45% av biståndsmedlen för upphandling i Sverige. Krediterna till utvecklingsländer, u-krediterna, beräknas generera upphandling i Sverige till ett värde av ca tre gånger det bistånd som lämnas i form av krediter.

Utgifterna för Sveriges deltagande i internationella organisationer styrs genom särskilda beslut. De skilda organisationernas budgetar fastställs efter förhandling mellan deltagande stater och kostnaderna fördelas efter överenskomna fördelningsnycklar.

Utgifterna för utrikesförvaltningen är till stora delar direkt eller indirekt utlandsberoende och påverkas av inflationen i värdländerna och av valutakursutvecklingen.

Ändamålsgruppen omfattar utgifterna för totalförsvarets militära och civila delar samt övrig verksamhet inom totalförsvaret.

Tabell 3. Totalförsvaret

Milj. kr., oförändrad pris- och lönenivå

	Genomsnittlig procentuell förändring 1980/81–1984/85	Förändring till					Procentuell förändring 1986/87–1987/88	Genomsnittlig procentuell förändring 1986/87–1990/91
		1986/87	1987/88	1988/89	1989/90	1990/91		
Totala utgifter därav		28 089	-65	-15	-1	1	-0,2	-0,1
Militärt försvar	-1,0	24 411	-18	0	0	0	-0,1	0
Civila sektorer/funktioner	-*	3 453	-42	-14	0	2	-1,2	-0,4
Övriga ändamål	-*	225	-5	-1	-1	-1	-2,2	-0,9

* Klassificering förändrad.

Riksdagen tog våren 1982 ställning till inriktningen av totalförsvaret för perioden 1982/83–1986/87 (1982 års försvarsbeslut). Långtidsbudgeten utgår med vissa undantag från dessa ställningstaganden. För närvarande arbetar 1984 års försvarskommitté med att förbereda 1987 års försvarsbeslut. För de fyra budgetåren 1987/88–1990/91 har i avvaktan på riksdagens beslut i princip förutsatts att intentionerna i 1982 års försvarsbeslut kommer att fullföljas.

Utgiftsramarna för det militära försvaret och civilförsvaret, utom vad avser skyddsrum, skall enligt 1982 års försvarsbeslut priskompenseras enligt ett försvarsprisindex (FPI). FPI är en sammanvägning av två indexserier – ett löneindex för de 35 % av utgiftsramarna som beräknas bestå av lönekostnader och nettoprisindex för de resterande 65 %. Vid priskompensation m. m. av utgiftsramen för militärt försvar skall emellertid försvarsprisindex t. o. m. budgetåret 1986/87 kompletteras med ett hänsynstagande till inträffade växelkursförändringar m. m. Anslaget för skyddsrum priskompenseras även fortsättningsvis med nettoprisindex (NPI).

1982 års försvarsbeslut – med de förändringar som riksdagen beslutade om våren 1983 – ligger till grund för utgiftsberäkningen för *det militära försvaret*. Riksdagen beslutade våren 1984 att den militära utgiftsramen skall tillföras ytterligare 600 milj. kr. per år utöver den kompensation FPI ger under resterande del av försvarsbeslutsperioden, alltså t. o. m. budgetåret 1986/87.

Stora besparingar är planerade inom fredsorganisationen. För perioden 1982/83–1991/92 är planeringsförutsättningen att ca 9,1 miljarder kr., i prisläge februari 1984, skall sparas och antalet anställda minskas med ca 6000 (13,8 %). Detta innebär att den personalminskningstakt som rått under 1970-talet bibehålls även under 1980-talet.

Möjligheterna till ytterligare besparingar under 1990-talet utreds för närvarande.

Besparingar görs för att skapa tillräckligt ekonomiskt utrymme för utbildning och utrustning för krigsorganisationens behov.

Utgifterna för militärt försvar under budgetåret 1986/87 föreslås totalt uppgå till 24,4 miljarder kr., varav 2,0 miljarder kr. utgör beräknad priskompensation.

I syfte att skapa ökad handlingsfrihet inför 1987 års försvarsbeslut har regeringen visat viss återhållsamhet i budgetpropositionen – i förhållande till överbefälhavarens planering – i fråga om att inhämta beställningsbemyndiganden för materielobjekt från riksdagen som får betalningskonsekvenser efter budgetåret 1986/87.

För *totalförsvarets civila del* beräknas ett totalt medelsbehov över statsbudgeten på ca 3500 milj. kr., varav ca 225 milj. kr. avser investeringar inom den s. k. särskilda medelsramen för budgetåret 1986/87. I princip omfattar totalförsvarets civila del all samhällelig verksamhet som avses fortgå i krig. I budgetsammanhang är dock avgränsningen snäv och avser endast anslag eller delar av anslag som är direkt inriktade mot beredskapsuppgifter.

För *civilförsvaret* innebär 1982 års försvarsbeslut ökade insatser i fråga om bl. a. utbildning och övningsverksamhet samt befolkningsskydd. Svaret för civilförsvarets verksamhet på lokal nivå i krig skall fr. o. m. den 1 januari 1987 föras över till kommunerna.

I årets budgetproposition föreslås utgifterna budgetåret 1986/87 för civilförsvar m. m., utom skyddsrum, uppgå till 540 milj. kr., varav 47 milj. kr. för beräknad priskompensation enligt FPI. För skyddsrum föreslås utgifter om ca 632 milj. kr. varav 53 milj. kr. för beräknad priskompensation enligt NPI.

Riksdagen har beslutat om utgiftsbegränsande åtgärder bl. a. inom civilförsvaret. Planeringsramen för civilförsvar utom skyddsrum är därför något lägre än vad som svarar mot 1982 års försvarsbeslut. Riksdagen har beslutat att tilldelningen av beställningsbemyndiganden för skyddsrum byggande skall begränsas under budgetåren 1984/85 och 1985/86. I årets budgetproposition har regeringen föreslagit att en sådan begränsning bör gälla även under budgetåret 1986/87. Dessa beslut har beaktats i långtidsbudgetberäkningarna. Behovet av andningsskydd för hela befolkningen beräknas vara huvudsakligen täckt under budgetåret 1993/94.

Styrande för utgifterna inom det hittillsvarande *ekonomiska försvaret* är främst investeringsnivån i oljelagringsprogrammet, storleken på den s. k. särskilda medelsramen samt de driftskostnader dessa investeringar föranleder. Driftskostnaderna utgörs till stor del av kapitalkostnader. Den statliga redovisningen medför motsvarande inkomster på statsbudgetens inkomstsida.

En översyn av oljelagringsprogrammet har genomförts bl. a. för att pröva hur stor minskning av lagringen som den minskade oljekonsumtionen i samhället motiverar. Mot bakgrund av översynen beslöt riksdagen våren 1984 att inga ytterligare inköp behöver göras t. o. m. budgetåret 1986/87. Riksdagsbeslutet innebär också att betydande mängder olja utförsäljs.

För funktioner som tidigare rubricerades "ekonomiskt försvar" har för

budgetåret 1986/87 föreslagits ca 1734 milj. kr. För övriga civila totalförsvarsfunktioner föreslås för budgetåret 1986/87 utgifter om sammanlagt ca 548 milj. kr. Utgifterna styrs i huvudsak av pris- och löneutvecklingen inom den offentliga sektorn.

Vid medelsberäkningen för *övrig verksamhet* inom totalförsvaret har det förutsatts att våra engagemang inom ramen för FN:s fredsbevarande verksamhet m. m. kommer att vara av oförändrad omfattning, dvs. knappt 170 milj. kr./år under perioden.

IV Pensioner, sjukförsäkring, m. m.

Ändamålsgruppen domineras av utgifter för folkpensionering, bidrag till sjukförsäkring och statens bidrag till kommunalt bostadstillägg till folkpension (KBT). Därutöver redovisas i detta avsnitt utgiftsutvecklingen för den allmänna tilläggspensioneringen (ATP) vars utgifter och inkomster inte redovisas över statsbudgeten. Bland övriga förmåner inom socialförsäkringssystemet som finansieras via fonder, och inte redovisas över statsbudgeten, kan nämnas delpensions- och arbetsskadeförsäkringarna.

Administrationn av socialförsäkringssystemet i sin helhet ingår be-
loppsmässigt i detta ändamålsavsnitt och beräknas budgetåret 1986/87 uppgå till ca 3 miljarder kr.

Tabell 4. Pensioner, sjukförsäkring, m. m.

Milj. kr., oförändrad pris- och lönenivå

	Genom- snittlig procentuell förändring 1980/81– 1984/85	1986/87	Förändring till				Procentuell förändring 1986/87– 1987/88	Genom- snittlig procentuell förändring 1986/87– 1990/91
			1987/88	1988/89	1989/90	1990/91		
Totala utgifter	–1,5	54 975	–226	–625	–287	–387	–0,4	–0,7
därav								
Folkpensioner	–2,1	49 186	–260	–655	–325	–425	–0,5	–0,8
Bidrag till sjuk- försäkring*	+3,0	5 008	+ 45	+ 40	+ 40	+ 40	+0,9	+0,8

* inkl. administrationskostnader.

Pensioner

Folkpensionssystemet omfattar hela befolkningen. För folkpensionärer som har liten eller ingen ATP-pension kompletteras folkpensionen med pensionstillskott. Pensionstillskottet avräknas mot utgående ATP-pension. Folkpensioneringen beräknas kosta ca 49 miljarder kr. budgetåret 1986/87, varav tre fjärdedelar utgår som ålderspension. Inemot en femtedel utgörs av förtidspension. Bland övriga pensionsförmåner återfinns änkepension, hustrutillägg och handikappersättning.

Utgiftsutvecklingen för folkpensionerna styrs i huvudsak av förändringar i befolkningens ålderssammansättning och den allmänna prisutvecklingen. Även arbetsmarknadsläget påverkar utgiftsnivån.

Det totala antalet ålderspensionärer beräknas öka under hela långtidsbudgetperioden. Antalet folkpensionärer beräknas år 1986 uppgå till knappt 2 miljoner, varav knappt 1,5 miljoner är ålderspensionärer. Närmare 1 miljon pensionärer erhåller under samma år ålderspension med ATP.

Folkpensionärer vars huvudsakliga inkomst består av folkpension, medges vid inkomsttaxeringen ett särskilt inkomstrelaterat avdrag för nedsett skatteförmåga. Den som endast har ålderspension och pensionstillskott får extra avdrag med så stort belopp att någon skatt inte påförs. Skattebortfallet på grund av avdraget kan beräknas till i storleksordningen 6 miljarder kr. för budgetåret 1985/86.

Utgifterna för statsbidrag till *kommunalt bostadstillägg till folkpension* (KBT) styrs främst av antalet personer som med hänsyn till inkomst och bostadskostnad är bidragsberättigade men också av hyresnivån i kommunerna och kommunernas egna ambitioner för bostadstilläggen. Statsbidrag utgår inom vissa intervall av hyreskostnaderna med 25 % av kommunernas statsbidragsberättigade kostnader för bostadstillägg. Stigande ATP-nivå förväntas begränsa statsbidraget med i genomsnitt 4 % per budgetår. Statsbidraget beräknas för budgetåret 1986/87 uppgå till 695 milj. kr. Kommunernas del av kostnaderna för KBT beräknas för samma tid till ca 3,5 miljarder kr. Statens andel av de samlade kostnaderna för KBT blir därmed drygt 16 %.

Den allmänna tilläggs pensioneringen (ATP) finansieras genom kollektiva socialavgifter och genom avkastningen på AP-fonden. Inkomster och utgifter redovisas inte till någon del över statsbudgeten. Reglering sker via AP-fonden. Avgiften har för år 1986 fastställts till 10,0 % och fr. o. m. år 1987 till 10,2 %. Av tilläggs pensioneringen är 0,2 procentenheter avsedda för finansiering av löntagarfoderna. Avkastningen på det kapital som dessa fonder förvaltar förs årligen över till de pensionsutbetalande första, andra och tredje fondsstyrelserna.

Utgifterna för ATP beräknas uppgå till 50 miljarder kr. för budgetåret 1986/87. Försäkringens omfattar ålderspension, förtidspension och familjepension. ATP-systemets andel av transfereringarna från socialförsäkringens har på 15 år ökat från ett par procent till drygt 30 % år 1986. Det totala antalet ATP-pensionärer beräknas år 1986 bli knappt 1,6 miljoner. Utgifterna för ålderspension väntas samma år utgöra drygt två tredjedelar av ATP-utbetalningarna, medan förtidspensionerna beräknas stå för drygt en femtedel.

Utbetalningarna av ATP ökar dels på grund av att antalet pensionärer som uppbär ATP ökar, dels på grund av att den genomsnittliga ATP-pensionens storlek ökar. Detta beror på att de nytillkommande pensionärerna vanligen har en högre ATP-poäng.

Utgifterna för *pensionstillskotten* kommer under perioden att minska på grund av att nytillkommande pensionärer i större omfattning får ATP. Pensionsutbetalningarna inkl. ATP, som budgetåret 1986/87 beräknas uppgå till ca 103 miljarder kr., förväntas dock öka markant under perioden. Av tabell 5 framgår utgiftsutvecklingen för de olika delarna av pensionssystemet.

Tabell 5. Utgiftsutvecklingen för pensionerna (exkl. delpension och KBT)
Milj. kr., oförändrad pris- och lönenivå

	Beräknat 1986/87	Utgiftsförändring till			
		1987/88	1988/89	1989/90	1990/91
Grundpension	40 650	+ 250	+ 150	+ 150	0
Pensionstillskott	7 450	- 450	- 450	- 450	- 400
ATP	50 650	+2 950	+2 550	+2 400	+2 200
Summa	98 750	+2 750	+2 250	+2 100	+1 800

Anm. Basbelopp 23 750 kr.

Förvärvsarbetande mellan 60 och 65 år har möjlighet att minska sin arbetstid genom att gå över till deltidsarbete i kombination med *delpension*. Delpensionen fyller då ut en viss andel av det inkomstbortfall som följer av arbetstidsminskningen. Delpensionen utgör för närvarande 50 % av inkomstbortfallet vid minskningen av arbetstiden.

De utgiftsstyrande faktorerna för delpensionen är bl. a. antalet delpensionärer, hur stort inkomstbortfall som ersätts av pensionen, den genomsnittliga lönenivån hos dem som har delpension och prisutvecklingen. Pensionsförmånen är knuten till basbeloppet. Antalet delpensionärer och kostnaderna för dessa ökade under de första åren efter det att pensionsförmånen infördes. År 1981, då ersättningsnivån sänktes från 65 % till 50 %, minskade antalet delpensionärer. I januari 1986 var antalet delpensionärer 37 000. Utgifterna för budgetåret 1986/87 beräknas till ca 900 milj. kr. Regeringen har tagit ställning till att ersättningsnivån skall fastställas till 65 % av inkomstbortfallet från den 1 juli 1987. Med en sådan ersättningsnivå beräknas utgifterna enligt långtidsbudgetens lågalternativ uppgå till ca 2 000 milj. kr. för slutåret av långtidsbudgetperioden.

Delpensionsförsäkring finansieras genom en avgift från arbetsgivare och egenföretagare om 0,50 % av löneunderlaget. Avgiften förs till en särskild fond. Under ett antal år har fonden uppvisat ett underskott. År 1980 fördubblades avgiften för att avgiftsinkomsterna skulle ge full täckning för de löpande pensionsutbetalningarna och därutöver successivt täcka underskottet. Underskottet är numera täckt.

Sjukförsäkring m. m.

Sjukförsäkringssystemet omfattar hela befolkningen. Försäkringens ger rätt till dels sjukpenning, dels viss ersättning i samband med läkarvård och läkemedelsinköp, tandvård, sjukhusvård och viss annan sjukvård samt för sjukresor. Sjukförsäkringens finansieras till 15 % på statsbudgetens utgifts-sida och till 85 % av socialförsäkringsavgifter över inkomsttitel. Socialförsäkringsavgiften till sjukförsäkringens utgör 9,3 % av löneunderlaget år 1986.

Sjukpenning utgår med 90 % av inkomsten upp till sju och ett halvt basbelopp, vilket år 1986 vid basbeloppet 23 300 kr. motsvarar en inkomst på 174 700 kr. Kostnaderna för sjukpenning utgör drygt 50 % av försäkringsutgifterna. Dessa påverkas bl. a. av sjuktalets utveckling och av löne-

utvecklingen. Antalet ersatta sjukdagar minskade från i genomsnitt 22,8 år 1978 till 18,4 år 1983. Det genomsnittliga antalet ersatta sjukdagar per försäkrad uppgick 1984 till 18,8 och för år 1985 beräknas preliminärt en ökning till 20,2 ersatta sjukdagar. En förändring av det genomsnittliga antalet ersatta sjukdagar med en dag motsvarar en ändrad kostnad för sjukförsäkringen med totalt ca 850 milj. kr. per år.

Ett i förhållande till 1985 oförändrat sjuktal ligger till grund för kostnadsberäkningarna i långtidsbudgeten.

Fr.o.m. år 1985 gäller ett nytt system för ersättning till de offentliga sjukvårdshuvudmännen från sjukförsäkringen och statsbudgeten. I princip bygger det nya ersättningsystemet på enhetliga ersättningar beräknade per invånare.

Utöver en viss avgift från patienten svarar också försäkringen för kostnaderna för läkemedel. Dessa utgör ca 13 % av sjukförsäkringens kostnader. En viss volymökning har härvid antagits under långtidsbudgetperioden.

Tandvårdsförsäkringen, som utgör knappt 10 % av försäkringens utgifter, ersätter 40 % av tandvårdskostnader upp till 2 500 kr. och 75 % av kostnader därutöver enligt gällande tandvårdstaxa. Utgifterna styrs av patienttillströmningen, antalet verksamma tandläkare som har rätt till ersättning från försäkringen samt av den ersättningsberättigade taxa som har bestämts för varje behandling.

Arbetskadeförsäkringen omfattar alla förvärvsarbetande samt personer som genomgår utbildning i den mån utbildningen medför särskild risk för arbetsskada. Den ger i princip full ersättning för inkomstbortfall till den som drabbas av skada i sitt arbete. Arbetskadeförsäkringen samordnas under de första 90 dagarna efter en skada med den allmänna sjukförsäkringen.

Arbetskadeförsäkringen ligger utanför statsbudgeten och finansieras helt genom avgifter från arbetsgivare och egenföretagare. Avgiften utgör fr. o. m. år 1980 0,6 % av löneunderlaget, dvs. för närvarande ca 2 300 milj. kr. per år. Fondens behållning uppgick vid ingången av år 1986 till ca 1,7 miljarder kr. Utbetalningarna från försäkringen var ca 720 milj. kr. under år 1978 – det första året med försäkringens nuvarande utformning – och beräknas ha stigit till drygt 1,7 miljarder kr. år 1984. Utgifterna styrs av antalet som skadas, den ersättning dessa beviljas samt tillämpningen vid prövning om rätt till ersättning föreligger. Antalet skadefall ökade under år 1985. Ökningen väntas fortsätta under år 1986.

V Stöd till barnfamiljer

Utgifterna under denna ändamålsgrupp består till drygt 60 % av inkomstöverföringar till hushållen i form av allmänna barnbidrag och flerbarnstilllägg, föräldrapenning, bidragsförskott, bostadsbidrag för barnfamiljer, barnpension samt vårdbidrag för handikappade barn. Vidare ingår statsbidraget till barnomsorgen och den del av statens bidrag till social hemhjälp som avser hjälp till barnfamiljer inom denna ändamålsgrupp. Statsbidraget till kommunernas barnomsorg står för den snabbaste utgiftsökningen under perioden.

Tabell 6. Stöd till barnfamiljer
Milj. kr., oförändrad pris- och lönenivå

	Genom- snittlig procentuell förändring 1980/81– 1984/85	1986/87	Förändring till				Procentuell förändring 1986/87– 1987/88	Genom- snittlig procentuell förändring 1986/87– 1990/91
			1987/88	1988/89	1989/90	1990/91		
Totala utgifter	+2,3	22 454	+354	+374	+383	+238	+1,6	+1,5
därav								
Ekonomiskt stöd till barnfamiljer								
inkl. bostadsbidrag	-0,5	13 927	+ 94	- 26	- 17	- 12	+0,7	+0,1
Bidrag till barnomsorg	+7,0	8 527	+260	+400	+400	+250	+3,0	+3,6

Utgiftsstyrande faktorer för de *allmänna barnbidragen* är antalet bidragsberättigade barn och bidragets storlek, som fastställs av statsmakterna i enskilda beslut. Barnbidraget utgår f.n. med 4800 kr. per år och barn under 16 år. Regeringen har föreslagit riksdagen en höjning av bidraget till 5820 kr. per år fr.o.m. den 1 januari 1987. Bidragsberättigade är för närvarande ca 1 miljon familjer med ca 1,6 miljoner barn. Flerbarnstillägg utgår till familjer med tre eller flera barn. Därutöver räknas även studerande i åldern 16–19 år med när flerbarnstillägget bestäms.

Under perioden beräknas antalet bidragsberättigade barn – och därmed det totala bidraget – minska, eftersom antalet barn som passerar 16-årsgränsen beräknas överstiga antalet födda under resp. år.

Föräldraförsäkringen består av föräldrapenning som lämnas i anslutning till barns födelse och tillfällig föräldrapenning som utges bl. a. för vård av sjukt barn. Utgiftsutvecklingen för föräldraförsäkringen är beroende av flera faktorer. Utgifterna för föräldrapenning, som kan tas ut under barnets fyra första levnadsår, beror främst på antalet födda barn samt föräldrarnas förvärvsfrekvens och inkomst.

Utgifterna för tillfällig föräldrapenning är bl. a. beroende av i vilken utsträckning barnen är sjuka. Utgifterna för havandeskapspenningen påverkas av antalet gravida kvinnor, deras förvärvsfrekvens och inkomst samt det antal gravida kvinnor som bedöms ha ett arbete av sådan karaktär att det inverkar menligt på graviditetens utveckling.

Föräldraförsäkringen finansieras till 15 % på statsbudgetens utgiftssida och till 85 % av socialförsäkringsavgifter på inkomstitel på inkomstsidan. Under långtidsbudgetperioden beräknas utgifterna för föräldraförsäkringen öka något eftersom antalet födda barn förväntas öka. Totalt beräknas utgifterna för föräldraförsäkringen uppgå till ca 6,7 miljarder kr. budgetåret 1986/87.

Barn vars föräldrar lever åtskilda kan få *bidragsförskott*. Fr. o. m. den 1 januari 1985 utgår bidragsförskott också för studerande barn i åldern 18–20 år. Från samma tidpunkt utgår till ensamstående föräldrar som adopterat barn ett bidrag motsvarande bidragsförskott.

Bidragsnivån är relaterad till basbeloppet. Kostnaderna för bidragsförskottet beror främst på det totala antalet barn, andelen barn som lever skilda från någon eller båda föräldrarna, de underhållsskyldiga föräldrarnas betalningsförmåga samt hur underhållsbidragets nivå fastställs. Andelen barn för vilka bidragsförskott utgår – för närvarande ca 14% – har ökat något medan det totala antalet barn i bidragsberättigade åldrar minskar. Antalet barn som uppbär bidragsförskott bedöms fortsätta att öka. Av de förskotterade underhållsbidragen återbetalas ca 80%. Utgifterna för budgetåret 1986/87 beräknas till 1 685 milj. kr.

Regeringen kommer i en proposition under 1986 att föreslå förändringar i reglerna för erhållande av bidragsförskott och fastställande av underhållsbidrag.

Föräldrar till handikappade barn under 16 år kan få *vårdbidrag* om barnet behöver särskild tillsyn eller vård eller om merkostnader uppstår på grund av handikappet. Vårdbidrag utges med ett belopp som motsvarar hel eller halv förtidspension (folkpension jämte pensionstillskott). För budgetåret 1986/87 beräknas 470 milj. kr. betalas ut för ca 13 500 barn. Antalet barn för vilka vårdbidrag utges antas öka något under långtidsbudgetperioden.

Till barn där någon eller båda föräldrarna har avlidit utgår *barnpension*. Antalet barnpensioner har minskat under senare år. Under budgetåret 1986/87 beräknas barnpension utgå till ca 32 500 barn till en kostnad av 211 milj. kr. Antalet barnpensioner antas vara oförändrade under långtidsbudgetperioden.

Riksdagen beslutade under hösten 1985 på grundval av propositionen om förskola för alla barn om principerna för rätt för alla barn att delta i kommunal *barnomsorgsverksamhet* från ett och ett halvt års ålder till dess de börjar skolan.

För att underlätta den utbyggnad som krävs för att nå full utbyggnad av barnomsorgen enligt dessa principer senast år 1991 har riksdagen beslutat om vissa höjningar av nuvarande statsbidrag till barnomsorgen. Vidare införs statsbidrag till deltidsgruppverksamhet. Förändringarna i statsbidragssystemet gäller från den 1 januari 1986.

Statens bidrag till driften av förskola och fritidshem styrs bl.a. av kommunernas utbyggnad av barnomsorgen samt personaltäteten. Kommunerna analyserar behovet av barnomsorg med utgångspunkt i beräkningar av antalet barn, förvärvsintensitet, efterfrågan, ekonomiska förutsättningar m. m. Antalet barn som kan beredas plats i barnomsorgen avgörs i hög grad av efterfrågan på barnomsorg och kommunernas ambitioner, ekonomiska förutsättningar samt tillgång på mark, lokaler, personal m. m. Utvecklingen vad gäller fritidshemmen påverkas även av i vilken omfattning barnen vistas i skolan.

Det statliga stödet till kommunernas barnomsorg beräknas till sammanlagt ca 8,5 miljarder kr. för budgetåret 1986/87. Totalt beräknas kostnaderna för samhället för barnomsorgen uppgå till ca 17 miljarder kr.

Beräkningarna i långtidsbudgeten har gjorts med utgångspunkt i kommunernas barnomsorgsplaner och med hänsyn tagen till effekterna av det nya statsbidragssystemet och det tillfälliga anordningsbidraget för daghem och fritidshem som utges under innevarande budgetår.

Utöver ovan redovisade utgifter under denna ändamålsgrupp utgår stöd till barnfamiljer och underhållsbidragsskyldiga inom ramen för skattesystemet, vilket påverkar statens inkomster. Skattebortfallet på grund av dessa skattelättnader kan beräknas uppgå till totalt omkring 850 milj. kr. under år 1986.

VI Hälso-, sjuk- och socialvård

Ändamålsgruppen omfattar utgifter för statliga och statsunderstödda vårdområden. För budgetåret 1986/87 har beräknats ett statsbidrag om ca 8,9 miljarder kr. för detta ändamål. Huvuddelen avser statsbidrag till vårdområden under kommunalt huvudmannaskap. Det allmänna statsbidraget till den psykiatriska vården samt de tidigare ersättningarna från sjukförsäkringen för läkarvård m. m. inom öppen vård har fr. o. m. 1985 i princip omvandlats till en enhetlig ersättning per invånare till de offentliga sjukvårdshuvudmännen. Vidare utgår statsbidrag till kommuner och landstingskommuner för drift av socialtjänstens hem för vård eller boende. Statsbidrag utgår också till kommunerna för annan hälso- och sjukvård, social hemhjälp och samhällets åtgärder för handikappade.

Tabell 7. Hälso-, sjuk- och socialvård
Milj. kr., oförändrad pris- och lönenivå

	Genomsnittlig procentuell förändring 1980/81 – 1984/85	1986/87	Förändring till				Procentuell förändring 1986/87 – 1987/88	Genomsnittlig procentuell förändring 1986/87 – 1990/91
			1987/88	1988/89	1989/90	1990/91		
Totala utgifter	-2,9	8 935	+13	+56	+54	+54	+0,1	+0,5
därav								
Allmän sjukvård m. m.	-6,3	4 534	0	0	0	0	0	0
Åldrings- och handikappomsorg	+2,1	2 372	+52	+56	+54	+54	+2,2	+2,2
Social omsorg	+6,4	1 690	-32	0	0	0	-1,9	-0,5

De statliga utgifterna för *hälso- och sjukvård* avser, förutom utgifter för vissa statliga myndigheter, statsbidrag till kommunerna för vissa former av hälso- och sjukvård.

Staten och landstingskommunerna har träffat överenskommelse om ersättning till sjukvårdshuvudmännen för hälso- och sjukvård för åren 1985 och 1986. De sammanlagda ersättningarna beräknas till ca 11,4 miljarder kr. för vardera året 1985 och 1986. Den största delen betalas av sjukförsäkringen. Förslag om ersättning för 1987 har nyligen förelagts riksdagen. De sammanlagda ersättningarna föreslås, i enlighet med överenskommelsen mellan företrädare för regeringen och sjukvårdshuvudmännen, uppgå till ca 12,1 miljarder kr.

Ett nytt statsbidragssystem till missbrukarvård m. m. har införts fr. o. m. 1 januari 1986. Bidragssystemet innebär att de tidigare bidragen till driften av hem för vård eller boende slagits samman med bidragen till alkoholpo-

likliniker och vårdcentraler för narkotikamissbrukare. Överenskommelse har träffats mellan kommun- och landstingsförbunden och statens förhandlingsnämnd för åren 1986–1989. För år 1986 är bidraget 810 milj. kr.

Inom *äldre- och handikappomsorgen* inriktas samhällets insatser i ökad omfattning på öppna vårdformer. Statsbidrag till den kommunala verksamheten med social hemhjälp utgår dels per årsarbetskraft inom den sociala hemhjälpen, dels per ålders- och förtidspensionär. Statsbidraget till social hemhjälp beräknas till drygt 1,8 miljarder kr. för budgetåret 1986/87. Den kommunala kostnaden för verksamheten är beroende av volymen av social hemhjälp och av löneutvecklingen för aktuella personalkategorier.

Samhällets *åtgärder för handikappade* omfattar flera områden. Den största delen av utgifterna – t. ex. förtidspensioner och handikappersättningar inom folkpensioneringen, bidrag till driften av särskolor och stöd till arbetshandikappade – redovisas inom andra ändamålsgrupper. I denna ändamålsgrupp ingår utgifter för färdtjänst och social hemhjälp samt bidrag till organisationer m.m. Ansvaret för handikapphjälpmedel åvilar landstingen. Ersättning för hjälpmedlen lämnas över sjukförsäkringen och redovisas därför i ändamålsgruppen sjukförsäkringar m. m.

Statsbidrag till *färdtjänst* utgår i princip med 35% av kommunernas kostnader för verksamheten och beräknas för budgetåret 1986/87 till 410 milj. kr. Kostnadsnivån bestäms av den allmänna kostnadsutvecklingen, antalet förflyttningshandikappade samt de enskilda kommunernas utformning av verksamheten. Ökningstakten för statsbidraget till färdtjänst har gradvis avtagit under senare år. Detta beror bl. a. på att bidragsreglerna ändrats fr. o. m. bidragsåret 1981 i syfte at begränsa kostnadsutvecklingen och samtidigt utjämna skillnaderna mellan kommunerna. Under långtidsbudgetperioden har antagits en mindre volymökning.

VII Kommunikationer

Ändamålsgruppen omfattar utgifter för affärsverken (postverket, televerket, statens järnvägar, luftfartsverket och sjöfartsverket) samt vägväsendet inkl. trafiksäkerhet.

För vägväsendet baseras långtidsbudgetens beräkningar på planeringsförutsättningar, som innebär reall oförändrade anslag.

Statens järnvägar (SJ) tillgodoser sitt behov av medel för investeringar i rullande materiel genom upplåning i riksgäldskontoret. SJ:s investeringar i spårnätet och i trafikrörelsens fasta anläggningar finansieras över statsbudgeten. I långtidsbudgeten beräknas dessa investeringar ligga på en reall oförändrad nivå.

Tabell 8. Kommunikationer
Milj. kr., oförändrad pris- och lönenivå

	Genomsnittlig procentuell förändring 1980/81–1984/85	1986/87	Förändring till				Procentuell förändring 1986/87–1987/88	Genomsnittlig procentuell förändring 1986/87–1990/91
			1987/88	1988/89	1989/90	1990/91		
Totala utgifter därav	- 0,8	11 216	-139	-94	-29	-54	-1,2	-0,7
Vägväsendet	+ 1,1	7 201	-137	-71	-15	-28	-1,9	-0,9
Järnvägar	+ 1,0	2 777	- 27	-27	-27	-27	-1,0	-1,0
Luft- och sjöfartsväsendet	+10,6	813	+ 11	+11	+ 7	- 5	+1,4	+0,8
Post- och telekommunikationer	-10,8	425	- 9	- 6	- 6	- 6	-1,5	-1,2

Televerket tillgodoser fr. o. m. budgetåret 1984/85 sitt kapitalbehov genom upplåning på den allmänna kapitalmarknaden. Någon anslagsbelastning har därför inte tagits upp i långtidsbudgeten.

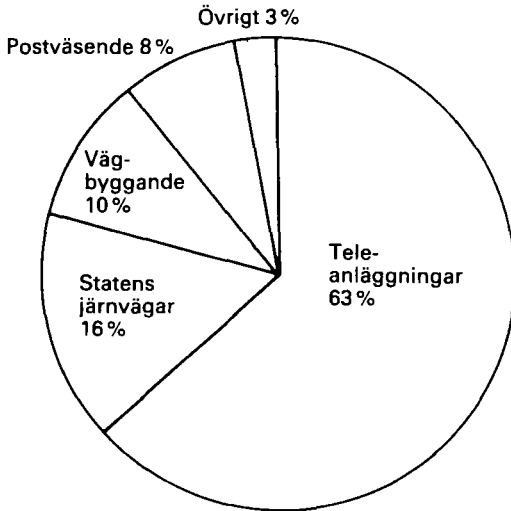
Fr. o. m. budgetåret 1985/86 har postverket möjlighet att finansiera samtliga investeringar med medel utanför statsbudgeten. Investeringsutgifterna under perioden kommer således inte att belasta långtidsbudgeten.

Långtidsbudgeten för sjöfartsverksamheten utgår från de nya principer för sjöfartens betalningsansvar som redovisas i budgetpropositionen 1986. Detta innebär att även sjöfartsverket ges möjlighet att finansiera sina investeringar genom upplåning i riksgäldskontoret. Vidare förs kapacitetskostnaderna för isbrytningen över till sjöfartens betalningsansvar medan Vänersjöfarten finansieras från ett särskilt anslag.

Investeringsutgifter

De statliga investeringarna inom ändamålsgruppen Kommunikationer är omfattande. De ojämförligt största insatserna avser vägbyggande samt järnvägs- och teleanläggningar. Dessa svarar för närmare 90% av totalutgifterna som kan beräknas till 13,5 miljarder kr. I diagram 1 visas ändamålsgruppens totala investeringsutgifter samt fördelningen av dessa för budgetåret 1986/87 oberoende av finansieringskälla.

Diagram 1 Fördelning av större statliga investeringsuppgifter inom ändamålsgruppen kommunikationer för budgetåret 1986/87

De investeringar i nät och annan utrustning som beräknas falla på televerkskoncernen uppgår för budgetåret 1986/87 till 8,5 miljarder kr. För de påföljande åren beräknas investeringsnivån uppgå till samma storleksordning. Investeringsutgifterna finansieras helt utanför statsbudgeten. Kapitalanskaffningen handhas normalt av Teleinvest AB.

SJ:s investeringar beräknas för budgetåret 1986/87 uppgå till 2,2 miljarder kr. Däri ingår dels en leasing-ram om totalt ca 70 milj. kr. för godsvagnsanskaffning och ca 80 milj. kr. för bussanskaffning m. m. genom ett särskilt dotterbolag. Investeringar i rullande materiel för 640 milj. kr. föreslås få finansieras genom upplåning i riksgäldskontoret.

De beräknade investeringsutgifterna för postväsendet uppgår för budgetåret 1986/87 till ca 1070 milj. kr. varav 590 milj. kr. för byggande av posthus. Investeringarna föreslås få finansieras med i postverkets rörelse tillgängliga likvida medel. Enligt nuvarande planer kommer nivån på byggnadsverksamheten att sjunka något framöver.

Utgifterna för vägbyggande kommer totalt för budgetåret 1986/87 uppgå till ca 1,4 miljarder kr., varav det statliga vägbyggandet svarar för 1 miljard. Investeringsutgifterna för luftfartsverket beräknas för 1986/87 uppgå till ca 223 milj. kr.

VIII Allmänna bidrag till den kommunala sektorn

De allmänna bidragen till kommunerna utgår i motsats till de specialdestinerade utan knytning till ett speciellt verksamhetsområde och aktivitetsnivån inom detta. Ändamålsgruppen omfattar utgifter för skatteutjämningsbidrag till kommuner och landsting samt bidrag till kommunerna med anledning av avskaffandet av kommunala företagsbeskattningen.

Tabell 9. Allmänna bidrag till den kommunala sektorn
Milj. kr., oförändrad pris- och lönenivå

	Genom- snittlig procentuell förändring 1980/81– 1984/85	Förändring till					Procentuell förändring 1986/87– 1987/88	Genom- snittlig procentuell förändring 1986/87– 1990/91
		1986/87	1987/88	1988/89	1989/90	1990/91		
Skatteutjämningsbidrag och kompensations- bidrag	-3,6	13 262	+1 208	-53	+89	+111	+9,1	+2,4

Skatteutjämningsbidraget syftar till att minska skattekrafts- och kostnadsskillnaderna i olika delar av landet. Bidragen har störst betydelse för Gotlands kommun, för norrlandskommuner och för glesbygdskommuner i andra delar av landet.

I Stockholms län finns därutöver ett inomregionalt skatteutjämningsssystem. Genom en särskild lag ges Stockholms läns landstingskommun befogenhet att lämna bidrag och lån till kommuner inom landstingsområdet i den mån det behövs för att främja skatteutjämning mellan kommunerna.

För kyrkliga kommuner finns ett inomkyrkligt utjämningsystem som finansieras över den s.k. kyrkofonden med en allmän kyrkoavgift vars storlek fastställs av regeringen.

Våren 1983 utfärdades direktiv till en parlamentarisk kommitte med uppdrag att se över skatteutjämningsystemet. Skatteutjämningskommittén överlämnade i december 1985 sitt betänkande. I betänkandet redovisas förslag till förändringar av skatteutjämningsystemet och hur automatiken i bidraget bör finansieras. Betänkandet remitterades till ett stort antal remissinstanser som nu har inkommit med sina svar. Av tidsskäl kan ett förslag till reviderat skatteutjämningsystem föreläggas riksdagen som träder i kraft först 1988. I avvaktan på detta nya system föreslås i den reviderade finansplanen att de provisoriska åtgärderna 1986 förlängs till att gälla även 1987.

Skatteutjämningsbidragen består dels av ordinarie bidrag, dels av extra skatteutjämningsbidrag.

Utgifterna för det *ordinarie bidraget* styrs av skatteunderlaget och skattesatsernas nivå i kommuner och landsting. Budgetåret 1986/87 beräknas bidraget komma att uppgå till 12 271,5 miljarder kr. Systemet garanterar kommunerna och landstingskommunerna ett visst skatteunderlag i skattekronor per invånare (skattekraft) i förhållande till genomsnittet för riket (medelskattekraften). Den garanterade skattekraften påverkas också av de tillägg till eller avdrag från grundgarantin som görs med hänsyn till befolkningens åldersstruktur i resp. kommun och landstingskommun. Tillägg ges vidare för omfattande befolkningsminskningar.

Den totala garantin räknas om årligen. Då justeras omfattningen av den enskilda kommunens resp. landstingskommunens skatteutjämningsbidrag.

Däremot påverkas i princip inte omfattningen av de samlade bidragen. Omfattningen påverkas endast av om relationerna mellan kommuner inom resp. utom skatteutjämningsystemet förändras ifråga om den beaktade åldersstrukturen.

Skatteutjämningsbidragens storlek bestäms också av resp. kommuns och landstingskommuns skattesats. Förändringar av skattesatserna i de bidragsmottagande kommunerna och landstingskommunerna får således effekt på omfattningen av skatteutjämningsbidragen.

Skatteutjämningsbidragets utveckling påverkas således förutom av skattesatsändringar, dels av utvecklingen av det egna skatteunderlaget i den enskilda kommunen eller landstingskommunen i förhållande till genomsnittet i landet, dels av en förändring av medelskattekraften.

Det *extra skatteutjämningsbidraget* ges till kommuner som av olika skäl har kommit i ekonomiska svårigheter. För år 1986 har anslagits 250 milj. kr. för detta ändamål. Inom ramen för extra skatteutjämningsbidraget utbetalas ett särskilt bidrag till kommuner med hög utdebitering för att göra det möjligt för dem att sänka skattesatsen.

För år 1987 föreslås i den reviderade finansplanen att ramen för extra skatteutjämningsbidraget höjs till 400 milj. kr.

Ett särskilt bidrag till kommunerna har införts fr. o. m. år 1985 med anledning av *avskaffandet av den kommunala taxeringen av juridiska personer*. Företagsbeskattningen är därmed helt statlig. Bidragsåret 1986 utbetalas 1 569 milj. kr. till kommunerna. Bidraget är helt avindexerat.

IX Utbildning och forskning

Ändamålsgruppen omfattar utgifter för utbildningsväsendet och för den civila grundforskning som bedrivs av staten eller ges statligt stöd. I utgifterna ingår bl. a. det obligatoriska skolväsendet (inkl. särskolan), gymnasiala skolor, vuxenutbildning, högre utbildning, studiestöd samt grundforskning. Till högre utbildning och forskning hänförs bl. a. högskolan (inkl. lantbruksuniversitetet), de statliga forskningsråden och styrelsen för teknisk utveckling. Vidare ingår de statliga utgifterna för forskning och utveckling inom industriområdet. Kostnaderna för energiforskning och tillämpad forskning redovisas däremot under ändamålsavsnittet Energiför-sörjning.

Tabell 10. Utbildning och forskning
Milj. kr., oförändrad pris- och lönenivå

	Genom- snittlig procentuell förändring 1980/81– 1984/85	1986/87	Förändring till				Procentuell förändring 1986/87– 1987/88	Genom- snittlig procentuell förändring 1986/87– 1990/91
			1987/88	1988/89	1989/90	1990/91		
Totala utgifter	-1,4	40 764	-1 125	-359	-418	-235	-2,8	-1,3
därav								
Obligatoriska skol- väsendet	-3,5	15 334	- 978	-235	-327	-215	-6,4	-2,9
Gymnasieskolan	+0,3	4 674	+ 19	- 2	- 25	- 1	+0,4	0
Högre utbildning, forskning m. m.	+1,9	10 099	- 91	-124	- 52	- 17	-0,9	-0,8
Studiestöd m. m.	-1,2	7 613	- 5	+ 3	- 10	0	-0,1	-0,3

De viktigaste utgiftspåverkande faktorerna inom ändmålgruppen är antalet elever, löneutvecklingen för lärare samt basbeloppet. Dessa faktorer påverkar framför allt anslagen inom skolväsendet, den högre utbildningen och studiestödet.

Staten svarar för merparten av kostnaderna för skolledar- och lärarlöner. Dessa motsvarar något mindre än hälften av den offentliga sektorns samlade utgifter för det obligatoriska skolväsendet och gymnasieskolan. Resterande utgifter faller på kommunerna.

Under långtidsbudgetperioden minskar antalet elever i *grundskolan* (7–15 år) med ca 7%. Vad beträffar *gymnasieskolan* (16–19 år) är antalet 16-åringar i stort sett oförändrat under perioden. De stora årskullarna från mitten av 1960-talet passerar under perioden igenom *högskolan*. För högskolan beslutades mot denna bakgrund om riktlinjer som innebar att antalet nybörjarplatser ökat med ca 3 000 under den första delen av 1980-talet. Under slutet av 1980-talet minskar årskullarna i högskoleaktuell ålder. Dessa förändringar inom högskolan genomförs med oförändrad resurstilldelning. Anslagen i fasta priser till grundläggande högskoleutbildning beräknas således bli oförändrade under långtidsbudgetperioden.

Eftersom antalet elever sjunker minskar utgifterna i fasta priser för *det obligatoriska skolväsendet* under hela långtidsbudgetperioden.

Utgiftsstyrande faktorer för grundskolebidraget i löpande priser är – förutom löneutvecklingen och antalet elever – det genomsnittliga antalet elever per klass eller undervisningsgrupp och omfattningen av lärarnas undervisningsskyldighet. Genom att utbetalningen av statsbidraget fördelas på förskott och slutreglering är belastningen på statsbudgeten regelmässigt skild från vad kommunerna är berättigade till i statsbidrag för ett visst läsår.

Det antal intagningsplatser inom *gymnasieskolans* grundskoleanknutna ram som regeringen föreslår i årets budgetproposition (124 000) förutsätts gälla hela perioden. Utöver dessa platser finns ca 33 000 platser i sådana

specialkurser som för tillträde kräver tidigare gymnasial utbildning, praktik eller viss ålder. Liksom beträffande grundskolan styrs kostnaderna för gymnasieskolan – förutom av löneutvecklingen och antalet elever – av storlekarna på klasserna eller undervisningsgrupperna samt omfattningen av lärarnas undervisningsskyldighet. Härtill kommer för gymnasieskolans del timplanernas skiftande utformning.

Statsbidrag utgår fr. o. m. den 1 juli 1983 till vissa kommunala *åtgärder för de ungdomar under 18 år* som efter grundskolan inte genomgår reguljär utbildning eller har fast arbete. Utgifterna styrs av antalet ungdomar som blir föremål för dessa åtgärder. Utgångspunkt för medelsberäkningen i årets budgetproposition är att 14 000 ungdomar i åldern 16–17 år väntas vara i behov av dessa åtgärder, vilket beräknas kosta drygt 220 milj. kr. Till grund för beräkningarna under hela långtidsbudgetperioden ligger ett antagande om att antalet 16–17-åringar som kommer att bli föremål för åtgärder genom det kommunala uppföljningsansvaret är oförändrat.

Kostnaderna för *vuxenutbildningen*, som huvudsakligen består av bidragsanslagen till studiecirklar, invandrarundervisning i svenska, driften av folkhögskolor och kommunal utbildning för vuxna (grundvux och komvux), beräknas inte öka under långtidsbudgetperioden. De totala kostnaderna för vuxenutbildning beräknas för budgetåret 1986/87 uppgå till 2,7 miljarder kr.

Riksdagen tar årligen ställning till nivån på anslagen till studiecirklar och invandrarundervisning. Anslagen till driften av folkhögskolor och kommunal utbildning för vuxna följer huvudsakligen löneutvecklingen för lärare. Utbildningsvolymen förväntas bli oförändrad under perioden. Detta hänger bl. a. samman med riksdagens beslut om att maximera antalet undervisningstimmar för såväl grundvux som komvux som antalet elevveckor i folkhögskolan. Maximeringen av dessa utbildningars omfattning förutsätts gälla för hela perioden.

Utgifterna i fasta priser för den grundläggande *högskoleutbildningen* väntas i stort sett bli oförändrade. Ökningen av platsantalet på vissa utbildningslinjer kommer att finansieras genom att resurser fördelas om inom området.

De dominerande utgiftsstyrande faktorerna för den grundläggande högskoleutbildningen, exkl. kommunal högskoleutbildning, utgörs av dels de planeringsramar i form av nybörjarplatser som årligen fastställs av riksdagen, dels utbildningens längd, kostnaderna per utbildningsplats samt kringkostnader såsom administrationen vid högskoleenheterna m. m. Dessa faktorer utgör grunden för de årliga anslagsberäkningarna. Lönerna utgör ca 85 % av de totala utgifterna.

Bidragen till de kommunala undervisningssjukhusen har för långtidsbudgetperioden i huvudsak beräknats med utgångspunkt i gällande grunder för den i avtal fastställda finansieringsfördelningen mellan stat och kommun. Statens utgifter styrs främst av läkarutbildningens och den medicinska forskningens omfattning och av kostnaderna för investeringar vid undervisningssjukhusen. Investeringarna beräknas minska något under perioden.

Staten ger bidrag till kommuner och landstingskommuner för driften av

den kommunala högskoleutbildningen. Bidraget, som för budgetåret 1986/87 beräknas uppgå till 189 milj. kr., antas vara reall oförändrat under långtidsbudgetperioden.

Utgifterna för *studiesociala ändamål* styrs av antalet studerande på gymnasie- och högskolenivå. Den största utgiftsposten – de återbetalningspliktiga studiemedlen – styrs även av basbeloppet. Studiemedelstagnas sammanlagda skuld till staten uppgick vid utgången av år 1985 till ca 33 miljarder kr.

Utgifterna för vuxenstudiestöden finansieras genom vuxenutbildningsavgiften. Denna avgift kommer fr. o. m. den 1 juli 1986 att vara 0,27 % av den totala lönesumman. Inkomsten av vuxenutbildningsavgiften beräknas till 970 milj. kr. budgetåret 1986/87.

Såväl antalet gymnasie-studerande som antalet studerande i högskolan beräknas totalt sett vara oförändrat under långtidsbudgetperioden.

Antalet studerande som utnyttjat studiemedel har under de senaste åren minskat något. Under långtidsbudgetperioden bedöms dock utnyttjandegraden vara i stort sett oförändrad.

De statliga anslagen till *forskning och utveckling* uppgår till ca 11 miljarder kr. budgetåret 1985/86. Utgifterna för forskningsändamål följer i stort den löpande pris- och löneutvecklingen.

Förutsättningarna för anslagsberäkningarna för forskning och forskarutbildning budgetåren 1984/85–1986/87 presenterades i 1984 års proposition om forskning. I propositionen angavs att någon besparing enligt huvudförslaget inte skulle göras under de aktuella budgetåren vad gäller anslagen till forskning och forskarutbildning inom högskolan. Däremot angavs att förnyelse bör ske inom ramen för befintliga resurser. En ny proposition om forskning är planerad att läggas fram våren 1987.

Riksdagen har för perioden 1984/85–1986/87 fastställt ett program för stöd till teknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete. Tyngdpunkten i detta program ligger på styrelsen för teknisk utveckling. De totala utgifterna för programmet uppgår till ca 2,3 miljarder kr. under den angivna perioden.

För utveckling inom rymdområdet beräknas 906 milj. kr. under perioden 1986/87–1989/90, varav huvuddelen avsätts för europeiskt samarbete.

I långtidsbudgeten har ej beaktats de eventuella förändringar som den planerade propositionen 1987 kan leda till. För perioden efter budgetåret 1986/87 har därför beräknats oförändrade resurser för forsknings- och utvecklingsarbete.

Forskningen inom utbildningsdepartementets område svarar budgetåret 1985/86 för 3,2 miljarder kr. eller 30 %, av det statligt finansierade forsknings- och utvecklingsarbetet. Verksamheten inom området finansieras även vid sidan av utbildningsdepartementets anslag, främst via sektorsforskning och uppdragsverksamhet, men också till viss del genom fondavkastningar och stiftelsemedel. De externa medlen uppgick till ca 1,8 miljarder kr. budgetåret 1983/84.

Inom jordbruksdepartementets område uppgår de totala utbildnings- och forskningsresurserna till ca 870 milj. kr. för budgetåret 1986/87. Till detta kommer resurser utanför statsbudgeten på ca 245 milj. kr. Huvuddelen av

medlen inom departementets område finansierar verksamheten vid Sveriges lantbruksuniversitet. Inom departementets område finansieras också viss kollektiv forskning rörande jordbruks- och skogsteknik m. m. samt miljövård. Nya förhandlingar rörande finansiering av den kollektiva forskningen kommer att tas upp med resp. bransch under långtidsbudgetperioden. Medlen till forsknings- och utvecklingsverksamhet förutsätts i stort vara oförändrade under perioden i fasta priser och löner.

Prop. 1985/86: 150
Bil. 1.3

X Arbetsmarknads- och regionalpolitik

Ändamålsgruppen omfattar statens utgifter för skilda arbetsmarknadspolitiska åtgärder såsom arbetsförmedling, sysselsättningsskapande åtgärder, arbetsmarknadsutbildning, kontantstöd vid arbetslöshet, Stiftelsen Samhällsföretag, arbetsmiljöåtgärder samt vissa andra sysselsättningsfrämjande åtgärder. Vidare hör utgifterna för regionalpolitiska åtgärder till denna ändamålsgrupp.

Tabell 11. Arbetsmarknads- och regionalpolitik
Milj. kr., oförändrad pris- och lönenivå

	Genomsnittlig procentuell förändring 1980/81–1984/85	1986/87	Förändring till				Procentuell förändring 1986/87–1987/88	Genomsnittlig procentuell förändring 1986/87–1990/91
			1987/88	1988/89	1989/90	1990/91		
Totala utgifter därav	+4,0	20 208	+69	+99	+118	+138	+0,3	+0,5
Arbetsmarknadspolitik	+5,6	18 423	+65	+81	+ 98	+120	+0,4	+0,5
Regionalpolitik	–8,4	1 785	+ 4	+18	+ 20	+ 18	+0,2	+0,9

Arbetsmarknadspolitik

Utgifterna för arbetsmarknadspolitiken beräknas för budgetåret 1986/87 uppgå till drygt 18 miljarder kr.

En arbetsgivaravgift om 2,006 % tas fr. o. m. den 1 juli 1986 ut för att täcka 65 % av kostnaderna för vissa bidrag inom ändamålsgruppen. Den andel av dessa bidrag som inte täcks av arbetsgivaravgiften finansieras via statsbudgeten.

Arbetsmarknadsutbildning omfattar dels särskilda kurser som anordnas av den s. k. AMU-gruppen efter avtal med länsarbetsnämnd inom resp. län, dels utbildning inom det reguljära skolväsendet eller studieförbund m. fl. för vilken deltagare beviljas utbildningsbidrag. Till arbetsmarknadsutbildningen hör också sådan utbildning av anställda för vilken arbetsgivaren kan erhålla bidrag enligt särskilda regler, s. k. AMU i företag. Deltagare i särskilda kurser och kurser inom det reguljära utbildningsväsendet uppbär utbildningsbidrag. De totala utgifterna för arbetsmarknadsutbildning beräknas för budgetåret 1986/87 uppgå till 4,5 miljarder kr. varav 2,9 miljarder kr. finansieras via anslag över statsbudgeten och resterande 1,6 miljarder kr. med arbetsgivaravgifter.

Utgiftsutvecklingen för arbetsmarknadsutbildningen styrs i första hand av antalet kursdeltagare samt av utbildningskostnaden och utbildningsbidragets storlek per kursdeltagare. Antalet deltagare i arbetsmarknadsutbildningen och utbildningsbidragets storlek fastställs genom särskilda regeringsbeslut. Antalet kursdeltagare i verksamheten är beroende av arbetsmarknadsläget och av i vilken utsträckning de sökande uppfyller arbetsmarknadskungörelsens villkor för tillträde till utbildningen. Utbildningens inriktning och fördelningen av kursdeltagarna regionalt har också betydelse för kostnadsutvecklingen.

Utbildningsbidragen är till viss del kopplade till ersättningen vid arbetslöshet, dvs. höjda arbetslöshetsersättningar kan ge höjda utbildningsbidrag. Antalet kursdeltagare och fördelningen av dem mellan olika typer av utbildningar bestämmer antalet kursveckor, vilket är avgörande för kostnaderna för de utbildningsresurser i form av lärare, lokaler etc. som krävs. För innevarande budgetår har medel anvisats för 120 000 deltagare i olika former av arbetsmarknadsutbildning. För budgetåret 1986/87 har medel beräknats för 115 000 deltagare. För långtidsbudgetperioden har antagits att utbildningsvolymen kommer att trappas ned till 110 000 deltagare. Utgiftsberäkningarna har vidare utgått från riksdagens beslut om en begränsning av kostnaderna för arbetsmarknadsutbildningen med 15 %.

Sysselsättningsskapande åtgärder, som för budgetåret 1986/87 beräknas kosta ca 2,7 miljarder kr., avser främst statliga, kommunala och enskilda beredskapsarbeten.

Behovet av beredskapsarbeten är i hög grad avhängigt av konjunkturutvecklingen och sysselsättningsläget. Det innebär att medelsåtgången kan variera kraftigt mellan budgetåren. Avgörande för kostnaderna för verksamheten är dels antalet sysselsättningsdagar, dels kostnader per sysselsättningsdag.

Till kommunalt och enskilt beredskapsarbete av investeringskaraktär lämnas fr. o. m. den 1 juli 1985 statsbidrag normalt med 70 % av lönekostnaderna för de anvisade arbetslösa. Därutöver utgår ett tilläggsbidrag om 10 % för övriga kostnader.

De statliga utgifterna för sysselsättningsskapande åtgärder har som nämnts ovan beräknats till ca 2,7 miljarder kr. för budgetåret 1986/87 motsvarande sammanlagt 6,5 milj. sysselsättningsdagar för beredskapsarbeten. Utgifterna för statsbidrag till de ungdomslag för 18–19-åringar som startade i januari 1984 beräknas till ca 6 miljarder kr. sammanlagt för hela långtidsbudgetperioden. Därvid har antagits en volym om 25 000 platser i genomsnitt per år under perioden.

Stöd vid arbetslöshet utgår dels i form av ersättning från erkända arbetslöshetskassor, dels i form av kontant arbetsmarknadsstöd till personer som står utanför arbetslöshetsförsäkringen. Statsbidragen till arbetslöshetsförsäkringen samt det kontanta arbetsmarknadsstödet finansieras dels över statsbudgeten (35 %), dels genom arbetsgivaravgifter (65 %). Övriga kostnader för arbetslöshetsförsäkringen finansieras genom medlemsavgifter från de försäkrade och genom ränteinkomster. Behovet av medlemsavgifter styrs till stor del av statsbidragets storlek. Statsbidragen till de erkända arbetslöshetskassorna utgör för närvarande ca 95 % av den arbetslöshetsersättning som betalas ut.

Utgifterna för stöd vid arbetslöshet styrs av arbetslöshetens omfattning – antalet arbetslösa och antalet ersättningsdagar – och ersättningsnivån. Den högsta ersättningsnivån, som höjs till 360 kr. per dag fr. o. m. den 1 juli 1986, fastställs av statsmakterna.

Arbetslösheten uppgick till 2,8% i genomsnitt under 1985. Under det sista kvartalet var den genomsnittliga arbetslösheten 2,6%. Under långtidsbudgetperioden har beräkningarna baserats på ett sjunkande arbetslöshetstal. En förändring av arbetslösheten med en procentenhet under en tid av två månader innebär att utgifterna för arbetslöshetsersättning förändras med ca 132 milj. kr. på statsbudgeten och med ca 245 milj. kr. på arbetsmarknadsfonden.

Arbetsmiljö och arbetsanpassning

För att öka möjligheten för arbetshandikappade att få arbete på den reguljära arbetsmarknaden kan lönebidrag lämnas till arbetsgivare. Dessutom finns ett särskilt introduktionsstöd vid anställning av arbetshandikappade inom vissa sektorer. Vidare kan bidrag lämnas till arbetshjälpmedel åt handikappade. För budgetåret 1986/87 beräknas utgifterna för de här nämnda stödformerna uppgå till ca 3 miljarder kr.

Kostnaderna för stöden bestäms dels av regelsystemet, dels av arbetsförmedlingens möjligheter att placera sökande med arbetshandikapp. Även volymramar styr omfattningen av vissa bidrag. Introduktionsstöd föreslås kunna utgå inom en viss volymram. Antalet platser med 100% lönebidrag hos statliga myndigheter är sedan länge begränsat. Bidrag med 90% av lönekostnaden till allmännyttiga organisationer får öka i viss begränsad omfattning. Anställning med lönebidrag med lägre subventionsnivåer hos enskilda företag, kommunala arbetsgivare och affärsdrivande verk får däremot komma till stånd i obegränsad omfattning. Under långtidsbudgetperioden beräknas antalet lönebidragsplatser öka med 2000 per år.

Kostnaderna för lönebidrag och introduktionsstöd påverkas även av utvecklingen av löner och sociala avgifter, eftersom bidragen lämnas med viss andel av lön och lönebikostnader upp till ett högsta lönebelopp.

Utgifterna för lönebidrag, introduktionsstöd och arbetshjälpmedel åt handikappade kan väntas fortsätta att öka med ca 130 milj. kr. per år. Detta beror främst på en fortsatt volymökning inom icke begränsade sektorer.

För den yrkesinriktade rehabiliteringen väntas i stort sett oförändrade utgifter under långtidsbudgetperioden.

Rörelseunderskottet vid driften av stiftelseorganisationen för skyddat arbete – Samhällsföretagsgruppen – finansieras helt via statsbudgeten. Stiftelsen Samhällsföretag föreslås få ett anslag om ca 3 miljarder kr. för att täcka detta underskott samt vissa investeringar under budgetåret 1986/87. Utgifterna beräknas sjunka under långtidsbudgetperioden genom att verksamheten effektiviseras och försäljningsintäkterna ökar.

Genom arbetarskyddsfonden kommer ca 560 milj. kr. att fördelas till arbetsmiljö- och arbetslivsändamål under budgetåret 1986/87. Verksamhe-

ten finansieras via en särskild arbetsgivaravgift och redovisas inte på statsbudgeten.

Ett nytt statsbidragssystem för företagshälsovården infördes år 1986. Det innebär inte några förändringar av samhällets kostnader för ersättningar till företagshälsovården.

Regionalpolitik

Det regionalpolitiska stödet till näringslivet består bl. a. av åtgärder för företags- och teknikutveckling, stöd i samband med investeringar och glesbygdsinsatser på industridepartementets område, transportstöd på kommunikationsdepartementets område samt pris- och rationaliseringsstöd till jordbruk i norra Sverige på jordbruksdepartementets område.

Det regionalpolitiska stödet inom industridepartementets område syftar främst till att skapa varaktiga sysselsättningstillfällen i de regioner i landet som drabbats av undersysselsättning och arbetslöshet. Riksdagen har beslutat om en ekonomisk ram för budgetåren 1985/86–1988/89 för dessa stödåtgärder. Ramen uppgår till ca 6,5 miljarder kr. och omfattar bl. a. lokaliseringssöd, offertstöd, investeringsbidrag, företagsutvecklings- och glesbygdsstöd samt sysselsättningsstöd och nedsättning av socialavgifter. För långtidsbudgetperioden har i övrigt i enlighet med långtidsbudgetmetoden förutsatts att ambitionsnivån är oförändrad. Den årliga utgiften kan beräknas till drygt 1,6 miljarder kr.

De kortsiktiga variationerna i utnyttjandet av de medel som disponeras är bl. a. avhängiga av den allmänna konjunkturutvecklingen. Utnyttjandet beror även på den subventionsnivå som tillämpas.

Transportstödet till Norrland m. m. är i långtidsbudgeten beräknat utifrån en viss real tillväxt och inkluderar från 1986 dels ett persontransportstöd, dels ett stöd för datakommunikation. Den sammanlagda kostnaden beräknas uppgå till ca 250 milj. kr. budgetåret 1986/87.

Inom jordbruksområdet lämnas ett prisstöd till jordbruket i norra Sverige. I avvaktan på särskild proposition föreslås i budgetpropositionen 1986 för budgetåret 1986/87 att prisstödet till jordbruket i norra Sverige skall utgå med knappt 400 milj. kr. För jordbruksföretag i norra Sverige lämnas även ett rationaliseringsstöd. Detta stöd föreslås utgå inom en bidragsram på 30 milj. kr.

XI Bostadspolitik

Statsutgifterna inom ändamålsgruppen domineras av *räntebidrag* till ny- och ombyggnad. För innevarande budgetår beräknas utgifterna för räntebidrag uppgå till ca 10,7 miljarder kr. Belastningen på räntebidragsanslaget har ökat under senare år. Detta beror bl. a. på den historiskt sett höga räntenivån samt på att bidragsunderlaget per lägenhet har ökat, vilket medfört ökade räntebidragsutgifter för varje års tillskott av ny- och ombyggda bostäder. Utgifterna för räntebidrag beräknas öka med 3,9 miljarder mellan 1985/86 och 1986/87. Den relativt sett kraftiga ökningen skall ses särskilt mot bakgrund dels av höjd ränta för bostadslån på grund av

ändrade beräkningsgrunder fr. o. m. år 1986, dels av att de garanterade räntorna har sänkts i samband med införandet av fastighetsskatten. Räntebidrag kan även lämnas för lån till vissa typer av underhålls- och energisparåtgärder.

Utgifterna för *bostadsbidrag* avser dels statliga bostadsbidrag till barnfamiljer, dels statsbidrag till de statskommunala bostadsbidrag som utgår till barnfamiljer och ensamstående/makar med s. k. umgängesrättsbarn. De sammanlagda utgifterna för staten och kommunerna uppgick till ca 2,9 miljarder kr. år 1985, varav staten svarade för ca 1,5 miljarder kr. Statsbidrag till kommunalt bostadstillägg till folkpensionärer (KBT) redovisas under ändamålsavsnitt Pensioner, sjukförsäkring, m. m.

Bland andra utgifter inom ändamålsgruppen märks *bidrag och lån till bostadsförbättringar m. m.* och *bidrag till förbättring av boendemiljön m. m.*

Tabell 12. Bostadspolitik

Milj. kr., oförändrad pris- och lönenivå

	Genomsnittlig procentuell förändring 1980/81–1984/85	1986/87	Förändring till				Procentuell förändring 1986/87–1987/88	Genomsnittlig procentuell förändring 1986/87–1990/91
			1987/88	1988/89	1989/90	1990/91		
Totala utgifter därav	+ 5,3	15 508	+358	+110	–450	–670	+2,3	–1,0
Räntebidrag	+13,5	14 600	+500	+200	–400	–600	+3,4	–0,5

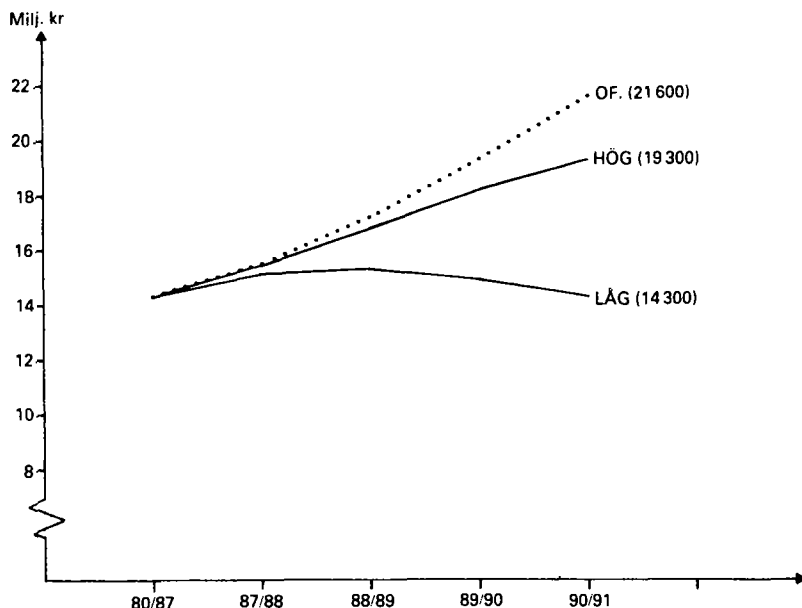
I beräkningarna för budgetåret 1986/87 antas nybyggnadsvolymen omfatta ca 28 000 lägenheter per år. Ombyggnadsverksamheten antas uppgå till ca 35 000 lägenheter per år. Under långtidsbudgetperioden antas att nybyggnadsvolymen ökar till ca 32 000 lägenheter per år mot slutet av perioden medan ombyggnadsverksamheten antas ligga kvar på i stort sett oförändrad nivå.

Räntebidragen täcker mellanskillnaden mellan faktisk räntekostnad för såväl statliga bostadslån som bottenlån och den s. k. garanterade räntan, beräknad på ursprunglig skuld för motsvarande lån. Den garanterade räntan under det första året av bostadslånets löptid varierar fr. o. m. år 1985 mellan 2,15% och 4,8% beroende på låntagarkategori. Därefter ökar räntan med 0,25 procentenheter per år för flerbostadshus och 0,50 procentenheter per år för egnahem tills marknadsräntan uppnås. Riksdagen har därutöver beslutat om extra upptrappningar av de garanterade räntorna för vissa årgångar av bostadshus.

Räntebidraganslagets utveckling är känslig för förändringar av den allmänna räntenivån. En sänkning av den allmänna räntenivån med ca två procentenheter per år fr. o. m. år 1987 – jämfört med rådande räntenivå – minskar utgifterna för räntebidragen med drygt 7 miljarder kr. budgetåret 1990/91.

Bostadsbidragen till barnfamiljer består av en statlig del, som lämnas med ett visst belopp per barn och en statskommunal del, som är beroende

Diagram 2 Kostnader för räntebidrag under långtidsbudgetperioden vid en ränteutveckling enligt låg- resp. högalternativet. Nybyggnadsvolymen har antagits öka något i båda alternativen medan ombyggnadsvolymen antas vara i stort sett oförändrad

av bostadskostnaden. Bostadsbidraget är inkomstprövat och reduceras med en viss del av den bidragsgrundande inkomsten. Statskommunalt bostadsbidrag till hushåll utan barn upphörde vid utgången av år 1985. Bidrag kan dock lämnas till ensamstående/makar med s. k. umgängesrättsbarn.

Bostadsbidrag utgick under år 1985 till 322 000 hushåll. Utgifterna för bostadsbidrag påverkas av antal barn, förvärvsfrekvens, utveckling av inkomster och bostadskostnader. Anslagsbelastningen beräknas minska något under långtidsbudgetperioden, vilket är en följd av att bidragsreglerna förutsätts vara oförändrade under perioden.

Sambandet med statsbudgetens inkomstsida

Ett inslag i bostadspolitiken är utformningen av fastighetsbeskattningen. För egnahemsägare innebär skattereglerna bl. a. att ett schablonbelopp förs upp som beskattningsbar inkomst, medan ränteutgifterna för fastighetslånen är avdragsgilla. Normalt får också ett extra avdrag göras. För hus med större lånebelopp överstiger avdragen normalt schablonintäkten. Detta medför att många egnahemsägare redovisar ett underskott av sitt fastighetsinnehav vid inkomsttaxeringen, vilket leder till ett skattebortfall för staten och kommunerna. Under år 1985 beräknas bortfallet för staten uppgå till drygt 5 miljarder kr. En schablonmässig framskrivning baserad på de antaganden som gäller för beräkningarna i långtidsbudgeten, tyder på att beloppet i stort kommer att vara oförändrat under perioden.

Statens intäkter av fastighetsskatten från bostadshus beräknas under år 1986 uppgå till 3,2 miljarder kr. Intäkterna beräknas öka något under långtidsbudgetperioden i takt med att nya årgångar bostadshus kommer in i systemet. Utgiftsökningarna inom räntebidragssystemet till följd av kompensationsåtgärder beräknas uppgå till ca 1,6 miljarder kr. under 1986 och till ca 2,4 miljarder kr. per år vid slutet av långtidsbudgetperioden.

För bostadslån gäller att amorteringar registreras som inkomster på statsbudgetens inkomstsida. Amorteringarna beräknas uppgå till ca 2,5 miljarder kr. per år under långtidsbudgetperioden. Även räntorna på bostadslånen registreras som inkomster. Dessa ränteinkomster bör ställas mot statens ränteutgifter för upplåningen. Under 1986 beräknas statens ränteinkomster av bostadslån uppgå till ca 9,3 miljarder kr. och till ca 8 miljarder kr. per år vid slutet av långtidsperioden.

Räntebidragen och skattebortfallet för staten och kommunerna kan betraktas som utgifter för generella bostadssubventioner. Dessa kan jämföras med inkomster av kommunala garantiskatter för bostadshus samt inkomster för bostadshus av fastighetsskatten. Vid slutet av långtidsbudgetperioden uppskattas de generella bostadssubventionerna vid dagens räntenivå till sammanlagt ca 35 miljarder kr. per år.

Vissa effekter utanför statsbudgeten

De statliga bostadslånen svarar för 22–30 % av den prioriterade bostadsutlåningen beroende av fastighetsägarkategori. Bottenbelåningen för bostadsbyggande sker genom prioriterade krediter på kapitalmarknaden. För denna utlåning svarar bostadslåneinstitutet. Den sammanlagda bostadsutlåningen beräknas uppgå till ca 28 miljarder kr. under 1985 och – med tidigare angivna ränteantaganden – till ca 38 miljarder kr. per år vid slutet av långtidsbudgetperioden.

Genom fastighetsbeskattningen tillförs kommunerna inkomster som kan uppskattas till ca 1,8 miljarder kr. per år under långtidsbudgetperioden. Reglerna för avdrag m. m. vid fastighetsbeskattningen för egnahemsägare innebär ett skattebortfall för kommunerna som kan uppskattas till ca 7 miljarder kr.

Ändamålsgruppen Näringspolitik omfattar utgifter för handel och industri, jordbruk, skogsbruk, fiske samt hantverk. Utgifterna uppgår för budgetåret 1986/87 till ca 5,9 miljarder kr.

Tabell 13. Näringspolitik

Milj. kr., oförändrad pris- och lönenivå

	Genom- snittlig procentuell förändring 1980/81– 1984/85	Förändring till					Procentuell förändring 1986/87– 1987/88	Genom- snittlig procentuell förändring 1986/87– 1990/91
		1986/87	1987/88	1988/89	1989/90	1990/91		
Totala utgifter	-6,7	5 941	-353	-381	-169	-98	-6,2	-4,8

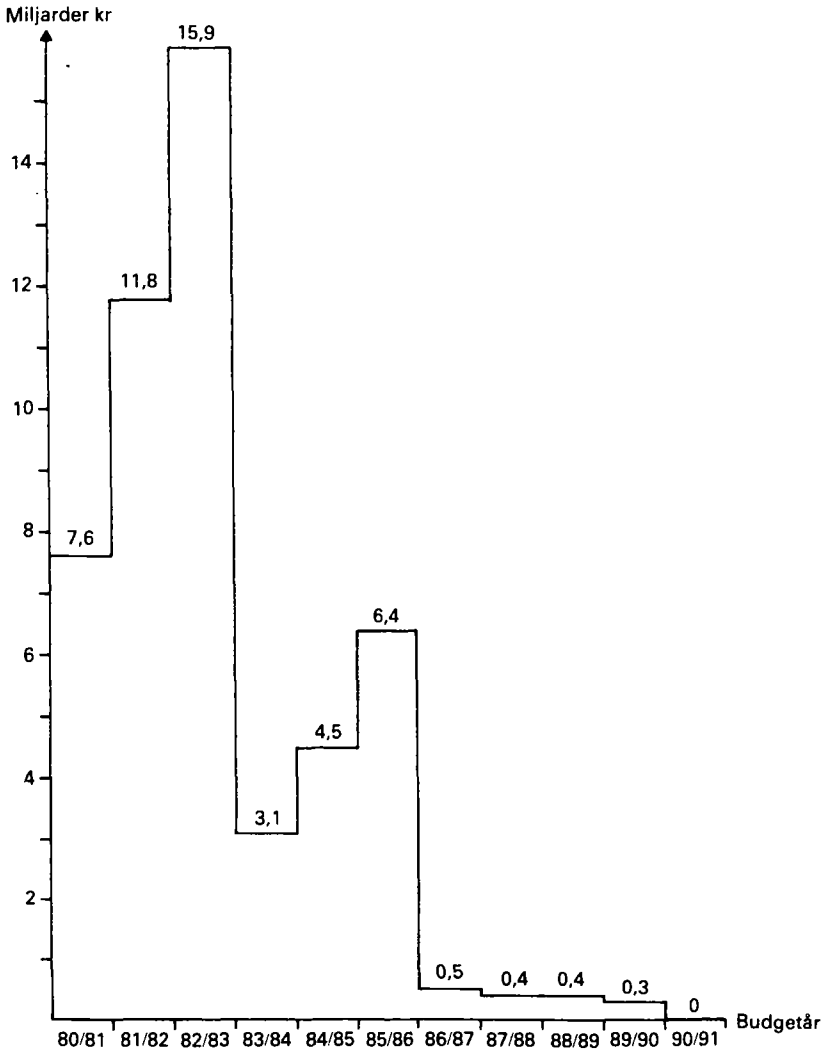
De industripolitiska insatser som redovisas över statsbudgeten kan delas in i två huvudkategorier nämligen mer permanenta program och tillfälliga insatser. Kostnaderna för den förstnämnda kategorin kan relativt väl förutses. De tillfälliga insatserna har gjorts i enskilda företag eller branscher med allvarliga strukturella problem. Belastningen över budgetåren har varierat kraftigt. Strukturella förändringar, konjunkturutvecklingen och enskilda företags ekonomiska ställning påverkar starkt utfallet. Industristödet har under budgetåret 1984/85 till 50 % bestått av tillfälliga insatser. De tillfälliga insatserna är koncentrerade till varven. Stödet till stålindustri-företag och andra krisdrabbade företag har i stort sett eliminerats, bortsett från vissa kvarstående kostnader för tidigare fattade beslut. Totalt har under perioden 1980/81–1984/85 nettokostnaden för tillfälliga insatser uppgått till 31,2 miljarder kr. (löpande priser).

För tekoindustrin och den träbearbetande industrin finns för närvarande särskilda branschprogram. För främjande av de små och medelstora företagens utveckling finns bl. a. utvecklingsfonderna.

De tillfälliga insatserna har företrädesvis gjorts i statliga företag eller i företag som övergått i statlig ägo. Under budgetåren 1980/81–1984/85 uppgick kostnaderna på statsbudgeten för insatser till krisdrabbade företag och branscher till totalt ca 42,7 miljarder kr. i långtidsbudgetens prisnivå. Detta motsvarar ett genomsnitt av ca 8,5 miljarder kr. per år. För innevarande budgetår beräknas denna typ av insatser komma att kosta ca 6,4 miljarder kr. i samma prisnivå. Budgetåren därefter kommer statsbudgeten att belastas med vissa utgifter för redan fattade beslut. Dessa utgifter ingår i beräkningarna för långtidsbudgeten.

I diagram 3 redovisas omfattningen av sådana insatser i krisdrabbade företag och branscher, som har gjorts med hjälp av medel som tillskjutits genom särskilda beslut vid sidan av ordinarie anslag. Vidare redovisas utgifterna till följd av redan fattade beslut som avser långtidsbudgetperioden. Den framtida belastningen rör främst insatser inom varvsindustrin.

Diagram 3 Statliga insatser i krisdrabbade företag och branscher
Miljarder kronor, oförändrad pris- och lönenivå

Sifferuppgifterna i diagram 3 avviker från de nettokostnadsberäkningar av industristödet som görs inom industridepartementet. Detta beror på skillnader i beräkningssätt. Industridepartementet beräknar för lån och tillskott till ägarkapital en kapitalkostnad, baserad på statens avkastningskrav. Vidare beaktas nedskrivning av lån samt intäkter i form av bl. a. ränteinbetalningar och garantiavgifter. En beskrivning av metoden finns i rapporten Industristödets nettokostnader (Ds 1982: 5).

De beloppsmässigt mest omfattande programmen av permanent karaktär är *exportkreditgarantierna* och de *statsstödda exportkrediterna* (det s. k. SEK-systemet). Under de senaste åren har betydande underskott uppstått i exportkreditgarantisystemet till följd av omfattande skadeutbetalningar på grund av bristande återbetalning från ett begränsat antal

länder. Även under de närmaste åren kan underskott förutses i EKN:s verksamhet. Medel från statsbudgeten kan då behöva tas i anspråk. Kostnaderna för SEK-systemet beräknas, på basis av de antaganden som långtidsbudgeten bygger på, bli ca 1 miljard kr. budgetåret 1986/87 för att sedan successivt minska till ca 0,4 miljarder kr. budgetåret 1990/91. Den faktor som i första hand påverkar utgiftens storlek är omfattningen av den räntesubvention som ges i varje enskild exportaffär. Efter uppjusteringen av utlåningsräntan och de förändringar som införts i SEK-systemet under år 1984 har statens kostnader för nya krediter begränsats avsevärt. Till följd av SEK-systemets konstruktion är emellertid överhänget i form av kostnader för tidigare beslut avsevärda.

En betydande del av exportkreditstödet (ca 1/3) avser fartygsexport. För denna gäller särskilt förmånliga räntevillkor.

De totala utgifterna för jordbruk, skogsbruk och fiske över statsbudgeten uppgår för budgetåret 1986/87 till ca 1,8 miljarder kr. Utgifterna inom dessa områden styrs i hög utsträckning av enskilda beslut som statsmakterna fattar årligen. Huvuddelen av utgifterna har i enlighet med långtidsbudgettekniken beräknats vara oförändrade under långtidsbudgetperioden.

Näringslivet får även statligt stöd i former som inte redovisats på statsbudgetens utgiftssida.

Staten lämnar skilda slag av garantier för lån som tas upp av bl. a. privata och statliga företag. Sådana kreditgarantier möjliggör en upplåning som annars kanske inte skulle ha kommit till stånd. Den 1 juli 1985 hade staten totala utestående garantiåtaganden om 141 miljarder kr. varav inom exportkreditgarantisystemet 51 miljarder kr. För de statliga garantierna tas ut avgifter för att täcka bl. a. förlustriskerna.

Inom ramen för beskattningen ges stöd till näringslivet i form av olika avdrag m. m. Ett exempel är att företag med energiintensiv produktion kan få nedsättning av energiskatten. För budgetåret 1986/87 beräknas skattebortfallet för detta uppgå till ca 700 milj. kr.

Företagen kan genom att utnyttja sina investeringsfonder omedelbart få avdrag för investeringar i byggnader och inventarier. Eftersom sådana investeringar annars skrivs av under en längre tid medför fondutnyttjandet att en skattekredit ges. Fr. o. m. 1986 års taxering skall företag som har en vinst på 500 000 kr. eller mer betala in ett belopp motsvarande 10% av vinsten till ett räntelöst konto i riksbanken (förnyelsekonto). Inbetalningen är avdragsgill om företaget gör en lika stor avsättning till en förnyelsefond. Förnyelsefonden får användas för att finansiera utbildning av anställda hos företaget samt för forskning och utvecklingsarbeten.

Flertalet skattebestämmelser för egenföretagare gäller även jordbruksföretag. Bland dessa kan nämnas huvuddragen i inkomstberäkningen och avsättningen till s. k. allmän investeringsreserv. För skogsbrukare gäller särskilda avdragsregler vid insättning på skogskonto.

XIII Energiförsörjning

Prop. 1985/86: 150

Bil. 1.3

Ändamålsgruppen domineras av utgifterna för statens vattenfallsverk, ersättning för försenat idrifttagande av kärnreaktorer, energiforskning m. m. Huvuddelen av statsutgifterna inom energiområdet går till investeringar, ofta av långsiktig karaktär.

Beslut om investeringar inom ändamålsgruppen påverkar ofta utgiftsnivån under flera år framåt. För långtidsbudgetperioden är vissa investeringar i elproduktionsanläggningar beslutade.

Tabell 14. Energiförsörjning

Milj. kr., oförändrad pris- och lönenivå

	Genomsnittlig procentuell förändring 1980/81–1984/85	1986/87	Förändring till				Procentuell förändring 1986/87–1987/88	Genomsnittlig procentuell förändring 1986/87–1990/91
			1987/88	1988/89	1989/90	1990/91		
Totala utgifter	-4,7	3 805	+180	- 87	-353	-2	+4,7	- 1,8
därunder								
Energibesparande	-7,8	82	- 6	+ 60	- 3	0	-7,3	+15,5
Energiförsörjning inkl. energiforskning	-3,5	3 723	+186	-147	-350	-2	+5,2	- 2,3

Vid beräkning av utgifterna i fasta priser för statens vattenfallsverk har investeringsnivån under perioden 1985/86–1989/90 bedömts ligga på oförändrat ca 3 miljarder kr. per år. Kärnkraftverket i Forsmark har färdigställt. Behovet av förnyelse av vattenfallsverkets äldre anläggningar ökar. Vissa äldre delar av storkraftsnätet kommer att ersättas av sådana med större kapacitet.

Vid försenad idrifttagning av kärnreaktorer utgår ersättning enligt särskilda avtal mellan reaktorinnehavarna och staten. Ersättning utgår för reaktorerna Forsmark 1, 2 och 3 samt Ringhals 3 och 4. Ersättningen kommer successivt att minska för att efter budgetåret 1987/88 upphöra.

Regeringen har föreslagit att det innevarande oljeersättningsprogrammet upphör fr. o. m. den 1 maj 1986. Från samma tidpunkt införs i stället ett stödsystem med syftet att främja utveckling och introduktion av ny teknik som kan underlätta övergången till framtidens energisystem. Disponibla medel för de närmaste åren har beräknats till 150 milj. kr. för bidrag och villkorliga bidrag. För lånegarantier har beräknats en ram om 300 milj. kr. Stödet bör kunna ges till främst användaranknutna försöksanläggningar och demonstrations- och fullskaleanläggningar.

Reglerna för finansiering av energibesparande åtgärder i bostadsbeståndet innebär att lån för sådana åtgärder skall tas upp på den oprioriterade kreditmarknaden. Till kapitalkostnaderna för åtgärderna lämnas räntestöd enligt vissa villkor. Ett riktat bidrag – energibidrag – lämnas till vissa åtgärder. Utgifterna på statsbudgeten för bidrag enligt gamla och nya bestämmelser till energibesparande åtgärder i bostadsbeståndet m. m. beräknas för budgetåret 1986/87 till 180 milj. kr. Utgifterna för det riktade energisparbidraget till bostäder beräknas under långtidsbudgetperioden uppgå till ca 115 milj. kr. per år.

Inom energiområdet ges utöver anslag på statsbudgeten även kreditgarantier dels för utvinning m. m. av olja, naturgas eller kol, dels för Svensk Kärnbränsleförsörjning AB:s åtaganden i samband med upphandlingar inom kärnbränsleområdet. Dessa garantiramar uppgår för budgetåret 1986/87 till sammanlagt ca 8,45 miljarder kr.

XIV Övrigt

Till gruppen Övrigt har förts utgifter som inte har behandlats i någon av de tidigare redovisade ändamålsgrupperna. Här återfinns bl. a. anslag för livsmedelssubventioner, riksdag och regering, skatteadministration, miljövård, kulturverksamhet, kyrkliga ändamål samt idrotts- och fritidsverksamhet.

Priserna på *jordbruksprodukter* fastställs av statsmakterna normalt efter överläggningar mellan statens jordbruksnämnd, jordbruksnämndens konsumentdelegation och Lantbrukarnas förhandlingsdelegation. År 1973 infördes *livsmedelssubventioner* för att resultatet av just dessa prispförhandlingar inte skulle slå igenom på livsmedelspriserna. Utgifterna för livsmedelssubventionerna styrs av enskilda beslut som fattas av statsmakterna och av konsumtionen av livsmedel. Ett slopande av livsmedelssubventionerna påverkar konsumentprisnivån och därmed indirekt utgifter som styrs av basbeloppet. Kostnaderna för livsmedelssubventionerna, som numera enbart avser mjölk, kan beräknas till 2,4 miljarder kr. för budgetåret 1986/87. Inkluderas vissa låginkomstsatsningar för jordbrukare och annat, uppgår beloppet till ca 3 miljarder kr. Livsmedelssubventionerna beräknas därigenom sänka livsmedelspriserna med ca knappt 3,5%. Subventionerna beräknas vara oförändrade under långtidsbudgetperioden.

Riksdagen beslutade våren 1985 att resurserna i jordbruket i stort sett bör stämma överens med vad som behövs för vår livsmedelsförsörjning och för de utfästelser som Sverige gjort i det internationella arbetet mot världsvälten. För de kostnader som uppstår till följd av att åkerarealen överstiger detta behov skall samhället under en övergångstid ta ett delansvar. Andelen för samhället skall vara 40%, medan näringen svarar för 60%, räknat vid normalskörd. Riksdagen har för 1985 års skörd slagit fast att procenten skall räknas på de verkliga kostnaderna för spannmålsöverskottet.

Tabell 15. Övrigt

Milj. kr., oförändrad pris- och lönenivå

	Genom- snittlig procentuell förändring 1980/81– 1984/85	Förändring till					Procentuell förändring 1986/87– 1987/88	Genom- snittlig procentuell förändring 1986/87– 1990/91
		1986/87	1987/88	1988/89	1989/90	1990/91		
Totala utgifter	– 6,5	22 697	+1 975	+1 060	– 244	– 449	+ 8,7	+ 2,4
därav								
Livsmedelssubventioner m. m.	– 11,6	3 001	– 20	– 20	– 20	– 80	– 0,7	– 1,1
Rekreation, kyrkliga och kulturella ändamål	– 0,8	2 939	– 73	– 14	0	0	– 2,5	– 0,8
Skatteadministration m. m.	– 1,1	9 399	– 349	– 177	– 363	– 226	– 3,7	– 3,0

Införselavgiftsmedel från import av jordbruksprodukter och livsmedel användas för olika ändamål, bl. a. prisreglering, med belopp som riksdagen beslutar om för varje år. Det belopp som skall tillföras jordbruket fastställs efter en särskild s. k. fördelningsplan. För regleringsåret 1986/87 beräknas de totala införselavgiftsmedlen, som inte redovisas över statsbudgeten, uppgå till knappt 600 milj. kr. Tildelningen av införselavgiftsmedel till jordbruket innebär att livsmedelspriserna, inom ramen för ett prisregleringssystem, blir lägre än utan dessa medel.

Kostnader för den *centrala myndighetsutövning*, som inte kan hänföras till annat område, redovisas under denna ändamålsgrupp. Vissa utgifter för riksdag, regeringskansli och kommittéer samt anslagen till de kungl. hov- och slottsstaterna redovisas också här.

Även *skatteadministrationen m. m.* ingår i denna ändamålsgrupp. Kostnaderna för riksskatteverket, länsstyrelserna, de lokala skattemyndigheterna, kronofogdemyndigheterna samt för arvoden till taxeringsnämndordföranden m. m. beräknas budgetåret 1986/87 uppgå till ca 1,6 miljarder kr. och kan i stort delas in i förvaltningsanslag och bidragsanslag. Huvuddelen av bidragsanslagen styrs av automatik, genom att bidragen är relaterade till lönekostnaderna för vissa verksamheter.

Staten bidrar vidare till en del regional *kulturverksamhet* som drivs i stiftelseform och ofta har landstingskommuner som huvudmän.

Kulturverksamheten finansieras även genom inkomster vid kulturinstitutionerna såsom entremedel m. m., lotterimedel och forskningsmedel. Resurser erhålls också inom ramen för sysselsättningspolitiken. Dessutom tillförs några kulturinstitutioner avkastning från fonder.

Inom *medieområdet* är stöden till dagspressen den största utgiften på statsbudgeten. Dessa stöd styrs av automatiskt verkande volymregler. Totalt uppgår statens utgifter på medieområdet till ca 690 milj. kr. budgetåret 1986/87 och beräknas under långtidsbudgetperioden vara i stort sett oförändrade.

Sveriges Radio-koncernens verksamhet finansieras med avgiftsmedel

som tillförs radiofonden. Avgiften är kopplad till innehav av televisionsmottagare. Fondens medel redovisas utanför statsbudgeten och finansierar radio- och TV-verksamhetens drifts- och investeringskostnader inkl. televerkets och, hittills, byggnadsstyrelsens utgifter för programverksamheten. Även radionämndens verksamhet finansieras av fondmedel. Undantagen från avgiftsfinansiering är programverksamheten för utlandet som finansieras över statsbudgeten. Radiofonden förvaltas av riksgäldskontoret.

Riksdagen fastställer årligen hur stort belopp som får rekquireras ur fonden. På denna bas får SR därutöver rekquirera medel enligt särskilda regler. Avgiftshöjningar görs löpande för att täcka inflationskostnader och av statsmakterna fastställd ambitionsnivå för koncernens verksamhet. I prop. 1985/86: 99 har föreslagits en avgiftshöjning per den 1 juli 1986 om 15 kr. per kvartal.

För budgetåret 1984/85 rekvirerades totalt drygt 2,5 miljarder kr. ur fonden.

Statens utgifter för *kyrkliga ändamål* beräknas till ca 104 milj. kr. för budgetåret 1986/87.

Det statliga stödet till *idrotten* uppgår – inkl. det lokala aktivitetsstödet – budgetåret 1986/87 till ca 312 milj. kr. Utgifterna för ändamålet prövas årligen av statsmakterna.

Kostnaderna för *miljövårdsinsatserna* uppgår budgetåret 1986/87 till ca 500 milj. kr. i bidrag och direkta insatser. Även dessa utgifter fastställs genom årlig prövning.

Under posten *Beräknat tillkommande utgiftsbehov*, netto, har för den framförliggande perioden lagts in reserver om 6 miljarder kr. per år motsvarande de kostnader som erfarenhetsmässigt uppkommer i samband med sedvanliga tilläggsbudgetar samt viss reserv därutöver för att beakta den underskattning av utgifterna för investeringar och särskilda program som långtidsbudgettekniken normalt innebär.

Förändringar i anslagsbehållningar skall motsvara förändringen av den kassamässiga belastningen på bl. a. reservationsanslag. Anslagsbehållningarna beräknas vid utgången av budgetåret 1985/86 uppgå till närmare 24 miljarder kr.

Under långtidsbudgetperioden antas anslagsbehållningarna minska med ca 1 500 milj. kr. per år, dvs. budgetens utgifter stiger i samma mån.

Utnyttjandet av rörliga krediter i riksgäldskontoret är ett sätt för bl. a. vissa affärsverk och myndigheter att klara av tillfälliga likviditetspåfrestringar. Riksdagen medger dock en högsta kreditgräns. Utnyttjandet av rörliga krediter varierar kraftigt. I juli år 1985 var ca 2,3 miljarder kr. av en total ram på ca 8,7 miljarder kr. utnyttjad. Bland de myndigheter, affärsverk m. fl. som kan utnyttja rörliga krediter kan nämnas statens jordbruksnämnd, Stiftelsen Samhällsföretag och statens vattenfallsverk. Exportkreditnämnden disponerar även en rörlig kredit för förluster på exportkreditgarantier. Utnyttjandet av rörliga krediter beräknas under långtidsbudgetperioden schablonmässigt komma att öka med 500 milj. kr. per år.

Långtidsbudget för perioden 1986/87 – 1990/91

Innehållsförteckning

Sammanfattning	2
1 Utgångspunkter	3
1.1 Syftet med långtidsbudgeten	3
1.2 Antaganden	4
1.3 Beräkningsmetodik	5
2 Statsbudgetens inkomster	6
2.1 Inledning	6
2.2 Resultatet av beräkningarna	7
2.3 Bruttoredovisning av statens inkomster	10
2.4 Effekterna på statens inkomster av andra antaganden	11
3 Statsutgifterna	12
3.1 Sammanfattning av statsutgifternas utveckling	12
3.2 Statsutgifternas utveckling uppdelade på olika ändamål	13
3.3 Utgiftsutvecklingen 1975/76–1985/86	15
3.4 Följderna av en snabbare utgiftstillväxt	17
4 Statens budgetsaldo	18
Appendix I	
Automatiken i statsutgifterna	21
Automatikens effekter	21
Automatikens andel i statsbudgeten	22
Appendix II	
Statsutgifterna uppdelade på realekonomiska kategorier	26
Konsumtion	27
Investeringar	27
Transfereringar	28
Statsskuldräntor	31
Finansiella transaktioner	31
Sammanfattning av statsbudgetens utgifter uppdelade på realekonomiska kategorier	33
Appendix III	
Ändamålsavsnitt	
Inledning	
I Rättsväsende	34
II Internationellt utvecklingsamarbete och övrig internationell samverkan	35
III Totalförsvaret	37
IV Pensioner, sjukförsäkring, m. m.	39

V	Stöd till barnfamiljer	42	Prop. 1985/86: 150
VI	Hälso-, sjuk- och socialvård	45	Bil. 1.3
VII	Kommunikationer	46	
VIII	Allmänna bidrag till den kommunala sektorn	48	
IX	Utbildning och forskning	50	
X	Arbetsmarknads- och regionalpolitik	54	
XI	Bostadspolitik	57	
XII	Näringspolitik	61	
XIII	Energiförsörjning	64	
XIV	Övrigt	65	

**Utdrag ur riksrevisionsverkets
reviderade inkomstberäkning
för budgetåret 1986/87**

Riksrevisionsverkets reviderade inkomstberäkning för budgetåret 1986/87.

Riksrevisionsverket (RRV) skall enligt sin instruktion varje år till regeringen lämna en reviderad beräkning av statens inkomster för det kommande budgetåret, avsedd som underlag för inkomstberäkningen i kompletteringspropositionen.

RRV redovisar med denna skrivelse nya beräkningar av inkomsterna för budgetåret 1986/87 på de större inkomstitlarna samt vissa speciellt konjunkturkänsliga inkomstitlar. I anslutning till beräkningarna har även utfallet för budgetåret 1985/86 bedömts. Underlag för beräkningarna har inhämtats från berörda myndigheter. För beräkningarna av inkomstskatterna har dessutom uppgifter utnyttjats dels från RRVs taxeringsstatistiska undersökning avseende inkomståret 1984, dels från RRVs aktiebolagsenkät.

I beräkningarna har hänsyn tagits till riksdagsbeslut samt propositioner och andra regeringsbeslut som förelåg den 17 mars 1986.

För vissa titlar avseende budgetåret 1986/87, där RRV nu förordar förändringar, lämnas kommentarer till förändringarna.

I en tabellbilaga redovisas resultaten av RRVs reviderade beräkningar titel för titel för budgetåren 1985/86 och 1986/87. För att underlätta jämförelse med prognoserna i den reviderade nationalbudgeten presenteras i tabellbilagan också beräkningsresultaten kalenderårsvis för åren 1986–1987.

Den av RRV utgivna Inkomstliggaren för budgetåret 1985/86 kan tillsammans med RRVs inkomstberäkning i december 1985 (bilaga 1.2 finansplanen 1986) användas som ett komplement till den nu presenterade reviderade inkomstberäkningen. Inkomstliggaren innehåller utförliga beskrivningar av vilka inkomster som hänför sig till de olika inkomstitlarna och vilka bestämmelser som gäller för dessa.

Beslut i detta ärende har fattats av tf. generaldirektören Gustafsson i närvaro av avdelningschefen Sanell, avdelningsdirektören Dalmo, föredragande, avdelningsdirektörerna Karlson och Svahlstedt, byrådirektörerna Aronsson och Rahmn samt förste revisorn Andersson. I beredningen av detta ärende har även deltagit revisionsdirektören Danielsson.

Åke Gustafsson

Stig Dalmo

I. Sammanfattning

Förutsättningar

Riksrevisionsverkets (RRV) förslag till reviderad beräkning av statsbudgetens inkomster under budgetåret 1986/87 och den nu gjorda uppskattningen av inkomsterna under budgetåret 1985/86 grundas på den ekonomiska politik som har kommit till uttryck i beslut av statsmakterna eller i förslag som har lagts fram av regeringen i propositioner offentliggjorda före den 17 mars 1986 samt därefter på antagandet om oförändrad ekonomisk politik.

Förutom de institutionella förutsättningarna är bedömningen av konjunkturutvecklingen betydelsefull för beräkningen av statsbudgetens inkomster. Den bedömning som regeringen presenterade i den preliminära nationalbudgeten har utgjort det huvudsakliga underlaget för antagandena om den samhällsekonomiska utvecklingen. RRV har vidare inhämtat upplysningar från konjunkturinstitutet och finansdepartementet i anslutning till det där pågående arbetet med den reviderade nationalbudgeten. Med anledning härav har revideringar gjorts av antagandena i den preliminära nationalbudgeten.

Följande antaganden ligger till grund för RRVs beräkningar

	1985	Förändr jfr med budget- prop.	1986	Förändr jfr med budget- prop.	1987	Förändr jfr med budget- prop.
Utbetald löne- summa ¹	9,1	+ 0	7,0	+0,3	4,3	+ 0,3
Konsumentprisindex årsmedeltal ¹	7,4	+0,1	4,0	-0,8	2,5	- 1,0
Privat konsumtion, volym ¹	2,7	+0,3	2,0	+0,5	2,0	+ 1,0
Basbelopp, kr.	21 800	+ 0	23 300	+ 0	24 200	+ 0
Basenhet	7 800	+ 0	7 800	+ 0	9 000	+1 200
Bostadslåneränta	11,25	+ 0	13,4	+ 0	11,25	- 2,15

¹ Procentuell förändring från föregående år

Sedan budgetpropositionen lagts fram har följande propositioner och regeringsbeslut tillkommit som har betydelse för inkomstberäkningarna:

- Vissa inkomstförstärkningar på statsbudgeten (1985/86:140)
- Regeringsbeslut 86-02-20 beträffande nedskrivning av kommunala lån
- Inkomstskatten åren 1987 och 1988 (1985/86:130)

Propositionen om inkomstskatten innebär bl. a. att antalet skikt i stats-skatteskalen minskar kraftigt. Gränsen för 50 % marginalskatt höjs till 150 000 kr. fr. o. m. år 1988. Det kommunala grundavdraget föreslås höjas till 9 000 kr. för år 1987 och till 10 000 kr. fr. o. m. år 1988. Vidare införs ett motsvarande grundavdrag vid den statliga taxeringen.

I propositionen om vissa inkomstförstärkningar föreslås att energiskatten höjs på bl. a. olja och kol fr. o. m. år 1987. Omsättningsskatten på handel med värdepapper föreslås i samma proposition höjas till 2 % fr. o. m. den 1 juli 1986.

Kommunerna har erbjudits en rabatt på 4 %, om de under första halvåret 1986 löser in markförvärvslånen och andra kommunala lån. Rabatten och god tillgång till alternativa krediter gör att intresset för inlösen beräknas vara stort från kommunernas sida.

Bruttoredovisning av statsbudgetens inkomster

På de flesta inkomstitlar på statsbudgeten redovisas endast inkomster. På ett mindre antal titlar redovisas även utgifter. För dessa titlar sker en nettoredovisning, dvs. saldot av inkomster och utgifter tas upp på statsbudgetens inkomstsida. I tabell 1 finns en sammanställning av bruttobeloppen budgetåren 1984/85, 1985/86 och 1986/87. I RRVs prognosarbete ingår att för dessa titlar bedöma utvecklingen av bruttobeloppen för såväl inkomster som utgifter.

Den största differensen mellan brutto- och nettoredovisningen finns på inkomsttypen 1000 Skatter. Inkomsterna på huvudgruppen 1100 består till största delen av preliminärskatter (statlig och kommunal inkomstskatt m.m.). Utgifterna utgörs bl. a. av utbetalningar av kommunalskattemedel och överskjutande skatt. För huvudgrupp 1100 beräknas bruttoinkomsterna öka med 2,0 % mellan budgetåren 1984/85 och 1985/86. Den låga ökningstakten förklaras av en engångseffekt på 13,6 miljarder kr. budgetåret 1984/85 till följd av den samordnade uppbörden av källskatt och arbetsgivaravgifter. Bruttoutgifterna beräknas öka med 7,5 % för budgetåret 1985/86. För budgetåret 1986/87 ökar bruttoinkomsterna med 7,9 % och bruttoutgifterna med 11,2 %.

Inkomsterna på huvudgruppen 1200 består i huvudsak av arbetsgivaravgifter. I den tabellariska bruttosammanställningen ingår såväl ATP-avgifter som de övriga arbetsgivaravgifter som överförs till fonderade medel utanför statsbudgeten. Utgifterna utgörs av utbetalningar till ATP-systemet och olika fonderingar inom den statliga sektorn. Vidare utbetalas sjukförsäkringsavgiftens andel av sjukförsäkringens kostnader. Bruttoinkomsterna för huvudgruppen 1200 beräknas öka med 18,1 % mellan budgetåren 1984/85 och 1985/86. Den kraftiga ökningen beror på att den samordnade uppbörden av källskatt och arbetsgivaravgifter medförde en negativ engångseffekt på 7,8 miljarder kr. budgetåret 1984/85. Utvecklingen av bruttoinkomsterna mellan budgetåren 1985/86 och 1986/87 beräknas till 4,2 %.

Bruttoinkomsterna på huvudgruppen 1400 beräknas till 169,6 miljarder kr. för budgetåret 1986/87 och bruttoutgifterna till 54,4 miljarder kr. för samma år. Bruttoutgifterna utgör återbetalningar av mervärdeskatt.

Tabell 1. Bruttoredovisning av statsbudgetens inkomster budgetåren 1984/85–1986/87, milj.kr.

Inkomst huvudgrupp	Inkomster			Utgifter			Inkomst på statsbudgeten			
	1984/85	1985/86	1986/87	1984/85	1985/86	1986/87	1984/85	1985/86	1986/87	
1000	Skatter									
varav	481 740	523 675	557 105	259 625	287 950	310 185	222 115	235 724	246 920	
1100 ¹	Skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse	209 309	213 512	230 388	141 521	152 102	169 204	67 788	61 410	61 184
1200 ¹	agstadsagade socialavgifter	117 689	138 970	144 870	75 162	85 348	86 581	42 527	53 622	58 289
1400	Skatt på varor och tjänster	147 212	163 388	169 598	42 942	50 500	54 400	104 270	112 888	115 198
2000	Inkomster av statens verksamhet	28 154	29 699	32 646	—	—	—	28 154	29 699	32 646
3000	Inkomster av försåld egendom	82	123	110	—	—	—	82	123	110
4000	Återbetalning av lån	4 663	5 896	4 827	—	—	—	4 663	5 896	4 827
5000	Kalkylmässiga inkomster	9 639	8 219	8 487	4 057	4 024	4 214	5 582	4 195	4 273
varav										
5200 ¹	Statliga pensionsavg netto	5 501	4 400	4 520	4 057	4 024	4 214	1 444	376	306
Summa		524 278	567 612	603 175	263 682	291 974	314 399	260 596	275 638	288 776

¹ Omföringen mellan statsbudgetens inkomstitlar är exkluderade.

Utveckling av inkomsterna

Inkomsterna på statsbudgeten för budgetåret 1985/86 beräknas till 275,6 miljarder kr. vilket är 2,3 miljarder kr. mer än vad som beräknades i budgetpropositionen. För budgetåret 1986/87 beräknas ökningen till 2,2 miljarder kr. och inkomsterna till totalt 288,8 miljarder kr. Förklaringen till förändringarna kan delas upp i tre komponenter som redovisas i nedanstående tablå. En av komponenterna är de antaganden om den ekonomiska utvecklingen som ligger till grund för beräkningarna. En annan är de föreslagna förändringarna i de lagar och de regelsystem som påverkar statens inkomster och utgifter. En tredje komponent benämnd övrig information innehåller bl. a. beteendeförändringar, justeringar med ledning av utfallsdata, förändrade beräkningsmetoder, prognosfel m.m.

Uppdelningen på dessa komponenter kan inte göras på ett entydigt sätt. Förändringarna kan ibland bestå av kombinationseffekter.

I följande sammanställning redovisas orsakerna till förändringarna av inkomsterna budgetåren 1985/86 och 1986/87 mellan beräkningarna budgetpropositionen och nuvarande beräkning.

	1985/86	1986/87
Beräkning i budgetpropositionen	273,3	286,6
Förändring till följd av:		
Nya antaganden	+0,8	+1,0
Propositioner m. m.	+1,2	+1,4
Övrig information	+0,3	-0,2
Nuvarande beräkning	275,6	288,8
Summa förändring	+2,3	+2,2

P. g. a. förändrade antaganden har inkomsterna justerats upp med 0,8 miljarder kr. 1985/86 och med 1,0 miljarder kr. 1986/87. Den utbetalda lönesumman antas öka med 0,3 procentenheter mer för vart och ett av åren 1986 och 1987 jämfört med vad som antogs i beräkningen i budgetpropositionen. Det högre lönesummeantagandet beräknas öka inkomsterna med ca 0,5 miljarder kr. 1985/86 och med ca 0,6 miljarder kr. 1986/87. Inkomsterna av mervärdeskatt har räknats upp med 0,3 miljarder kr. resp. 0,4 miljarder kr. Värdet av den privata konsumtionen antas förändras i ungefär samma takt som antogs i budgetpropositionen. Däremot antas värdet av den offentliga konsumtionen och de totala investeringarna öka 1986.

Den sammanlagda effekten av lagda propositioner m. m. beräknas öka inkomsterna med 1,2 miljarder kr. resp. 1,4 miljarder kr. budgetåren 1985/86 och 1986/87. För budgetåret 1985/86 är det i huvudsak inlösen av kommunala bostadslån som orsakar upprevideringen. Propositionen om inkomstskatterna för åren 1987 och 1988 minskar inkomsterna under budgetåret 1986/87 med netto ca 0,3 miljarder kr. Höjda energiskatter 1987 och en fördubbling av omsättningsskatten på värdepapper fr. o. m. den 1 juli 1986 beräknas öka inkomsterna med 0,8 miljarder kr. resp. 0,9 miljarder kr. budgetåret 1986/87.

I det följande redogörs ytterligare för inkomstberäkningarna budgetåren 1985/86 och 1986/87 samt för differenserna gentemot budgetpropositionen. En mer detaljerad redovisning av beräkningsresultaten finns publicerad i RRVs skrivelse (dnr 1986:77).

Fysiska personers inkomstskatter

Inkomstskatterna för fysiska personer beräknas öka med 507 milj.kr. för budgetåret 1985/86 jämfört med budgetpropositionen. Denna ökning är en följd av att antagandet om lönesummans utveckling justerats upp för år 1986.

Inkomstskatterna för budgetåret 1986/87 påverkas av det förslag som lagts fram i prop. (1985/86:130) om inkomstskatterna åren 1987 och 1988 jämfört med beräkningen i budgetpropositionen. Förslagen innebär i kort-het följande.

- Det kommunala grundavdraget höjs till 9000 kr. för år 1987 och till 10000 kr. för år 1988
- Ett statligt grundavdrag återinförs på 9000 kr. för år 1987 och höjs till 10000 kr. för år 1988
- Den s. k. brytpunkten höjs från 124800 kr. till 135000 kr. för år 1987 och till 150000 kr. för år 1988
- Alla som har beskattningsbar inkomst får betala 100 kr. fr. o. m. år 1987
- Antalet skikt i skatteskalorna minskas. År 1988 finns endast två skikt för grundbelopp resp. tilläggsbelopp
- Marginalskattespärren slopas år 1987
- Sambeskattningen av makes kapitalinkomster slopas år 1987
- Rätten att utnyttja makes utnyttjade avdrag upphävs
- Räntetillägg slopas på bostad i jordbruksfastighet och bil i näringsverksamhet. Arbetsgivare åläggs att i kontrolluppgiften ange räntefria och lågfinansierade lån

- Rätten till kvittning mellan villaunderskott och kapitalinkomst begränsas år 1987 och slopas helt år 1988
- Extra avdraget för pensionärer avtrappas med en enhetlig procentsats.

RRV har i sin taxeringsstatistiska undersökning beräknat effekterna av några av dessa förslag på den slutliga skatten för år 1987. Beräkningen av effekterna baseras på den inkomstfördelning som gällde år 1984 framskriven med de olika antaganden om lönesumma m. m. som gäller för denna beräkning. Beräkningarna för år 1987 har sedan jämförts dels med gamla regler, dels med de nya föreslagna.

Effekt på slutlig skatt år 1987, milj.kr. Jämförelse mellan beräkningar i prop. 1985/86:130 och RRVs beräkningar.

	RRV	Prop. 1985/86:130
1. Höjning av kommunala grundavdraget	-2 354	-2 480
2. Ändring av det statliga grundbeloppet	- 948	- 900
3. Ändring av tilläggsbelopp	- 505	- 530
4. Ny skatt på 100 kr.	+ 623	+ 630
5. Begränsning av kvittning på inkomst av kapital – villaunderskott	+ 53	+ 147
6. Slopande av sambeskattningen	- 175	- 125
7. Avtrappning av extra avdraget	+ 70	+ 70
8. Slopade räntetillägg	- 2	- 2
Summa	-3 238	-3 190
varav kommuner	-2 294	-2 420

För budgetåret 1986/87 påverkas inkomsttiteln fysiska personers inkomstskatt av de förändringar som beräknas påverka dels posten preliminär A-skatt, dels posten utbetalningar av kommunalskattemedel.

Skatteomläggningen år 1987 påverkar inbetalningarna med fem uppbördsperioder av samtliga tolv för helåret 1987. Skatteomläggningen med nya skatteskator, grundavdrag och det nya 100 kronorsbeloppet påverkar via preliminärskatttabellerna direkt posten preliminär A-skatt med ca 1 500 milj.kr. i sänkt skatt. De andra förslagen påverkar posterna fyllnadsinbetalningar, utbetalning av överskjutande skatt och inbetalning av kvarstående skatt åren 1988 och 1989.

Posten preliminär A-skatt för budgetåret 1986/87 beräknas även öka med 450 milj.kr. på grund av förändrat lönesummeantagande jämfört med budgetpropositionen. Till detta kommer en nedjustering med ca 550 milj. kr. beroende på ett lägre utfall år 1985 av den preliminära A-skatten. Sammantaget beräknas de preliminära A-skatter som betalas in för budgetåret uppgå till 175 350 milj.kr., vilket är en nedjustering med ca 1 650 milj.kr. jämfört med beräkningarna i budgetpropositionen.

Vid beräkningarna av utbetalningarna till kommunerna har hänsyn tagits till förslaget att kommunernas förskott för 1987 skall justeras med det utökade grundavdraget till 9 000 kr. Detta innebär att staten behåller motsvarande belopp på inkomsttiteln.

Nedräkningar även av övriga utbetalningar från titeln gör att utbetalningarna beräknas minska med drygt 1 600 milj.kr.

Samttaget innebär den nu gjorda revideringen att inkomsttiteln fysiska personers inkomstskatter har räknats ned med 20 milj.kr. jämfört med budgetpropositionen till 43 715 milj.kr.

Juridiska personers inkomstskatter

Juridiska personers skatter beräknas vara oförändrade för budgetåret 1985/86 jämfört med vad som beräknades i budgetpropositionen. Budgetåret 1986/87 beräknas inkomsterna minska med 226 milj.kr.

Vid beräkningen av juridiska personers skatter har de resultat som kommit fram i en enkät, till 2 500 st svenska aktiebolag, sparbanker och försäkringsbolag (B1-längden) legat till grund. Endast 64 % av företagen besvarade enkäten, varför resultatet är osäkert. En kortfattad redovisning av enkätresultatet lämnas nedan.

Antal anställda	Statligt taxerad inkomst			Kommunalt taxerad inkomst			Fyllnads- inbetaln våren 1986	Vinstdel- nings- underlag 1987
	1984	1985	förändr i %	1984	1985	förändr i %		
0-499	8 063	9 820	+21,8	11 074	4 939	-55,4	2 789	2 892
500-	6 153	8 867	+44,1	8 674	8 57	-90,1	2 245	3 169
Uppgift saknas	1 011	943	- 6,7	1 413	423	-70,1	322	586
Totalt	15 227	19 630	+28,9	21 161	6 219	-70,6	5 356	6 647
Utfall	15 495			23 825				

I motsvarande enkät hösten 1985 beräknades det statliga skatteunderlaget för B1-längden öka med 47,6 % mellan inkomståren 1984 och 1985. RRV beräknade då att det totala statliga skatteunderlaget skulle öka med 44 %. I vårens enkät beräknades det statliga skatteunderlaget öka med 29 %. Med utgångspunkt från dessa båda enkäter beräknar RRV nu att det statliga skatteunderlaget ökar med 40 % mellan inkomståren 1984 och 1985. Denna minskning av skatteunderlaget förklarar minskningen av den preliminära B-skatten med 226 milj.kr. budgetåret 1986/87.

Det kommunala skatteunderlaget beräknas minska med ca 70 % mellan inkomståren 1984 och 1985 enligt enkäten. I höstens enkät beräknades minskningen bli 63 % mellan åren. Minskningen beror på att den kommunala taxeringen i princip slopas fr. o. m. taxeringen 1986 dvs. för inkomståret 1985. För företag med brutet räkenskapsår slopas den kommunala beskattningen fr. o. m. taxeringen 1987. RRV anser med utgångspunkt från enkätresultatet att det inte finns anledning att ändra på antagandena från höstens beräkningar.

Vinstdelningsunderlaget för år 1985 beräknas enligt enkäten till 6 647 milj.kr. Vinstdelningsskatten, som är 20 % på underlaget, blir då 1 329 milj.kr. RRV beräknar, med hänsyn till det osäkra enkätresultatet, att vinstdelningsskatten 1985 blir 1 500 milj.kr., vilket är detsamma som beräknades i höstas.

Vid bedömningen av skatteunderlaget 1986 har RRV utgått från en trendmässig ökning på 10 %. Därutöver tillkommer bl. a. effekterna av fastighetsskatten, som är en avdragsgill kostnad för konventionellt beskattade fastigheter. Detta avdrag beräknas till 1 700 milj.kr. Skatteunderlaget beräknas då öka med 5 % mellan inkomståren 1985 och 1986. För de följande inkomståren beräknas skatteunderlaget trendmässigt öka med 10 %.

Lagstadgade socialavgifter

Prop. 1985/86: 150

Bil. 1.4

Inkomsterna från de lagstadgade socialavgifterna beräknas till 53,6 miljarder kr. för budgetåret 1985/86 och till 58,4 miljarder kr. för budgetåret 1986/87. Detta innebär att inkomsterna har justerats ned för bägge budgetåren i förhållande till beräkningen i budgetpropositionen. Orsaken till nedjusteringen av inkomsterna från de lagstadgade socialavgifterna är att utbetalningarna från inkomstiteln sjukförsäkringsavgift, netto nu beräknas bli betydligt högre än tidigare bedömning. Den uppräknig av sjukfrånvaron som gjorts av riksförsäkringsverket har lett till att utbetalningarna för sjukpenning beräknas bli ca 1,1 miljarder kr. högre för budgetåret 1985/86 resp. 0,8 miljarder kr. högre för budgetåret 1986/87.

Skatt på egendom

Inkomsterna av skatt på egendom beräknas nu till totalt 7,8 miljarder kr. för budgetåret 1985/86 och till 12,3 miljarder kr. för budgetåret 1986/87. I prop. 1985/86:140 föreslås att omsättningsskatten på värdepapper fördubblas fr. o. m. den 1 juli 1986. Skatten utvidgas också till andra värdepapper bl. a. köpoptioner. Av denna anledning har RRV reviderat upp inkomsterna på titeln 1342 skatt på värdepapper med 895 milj.kr. budgetåret 1986/87 jämfört med beräkningarna till budgetpropositionen.

Skatt på varor och tjänster

Inkomsterna av skatt på varor och tjänster beräknas nu till totalt 112,9 miljarder kr. för budgetåret 1985/86 och till 115,2 miljarder kr. för budgetåret 1986/87. För vart och ett av budgetåren har inkomsterna räknats upp med 1,3 miljarder kr. resp. 1,6 miljarder kr. jämfört med beräkningen i budgetpropositionen. Den beloppsmässigt största inkomstiteln under skatt på varor och tjänster är mervärdeskatt. Inkomsterna av mervärdeskatt har räknats upp med 0,3 miljarder kr. resp. 0,4 miljarder kr. för budgetåren 1985/86 och 1986/87. Uppräkningen beror på högre antaganden om värdet på den offentliga konsumtionen och de totala investeringarna år 1986, jämfört med budgetpropositionen. Totalt beräknas inkomsterna av mervärdeskatt till 62,4 miljarder kr. för budgetåret 1985/86 och till 65,9 miljarder kr. för budgetåret 1986/87.

I den tidigare nämnda propositionen (1985/86:140) om vissa inkomstförstärkande åtgärder på statsbudgeten ingår ett förslag om höjd energiskatt. Fr. o. m. den 1 januari 1987 föreslås skatten på bl. a. olja bli höjd med 199 kr. per m³ och på kol med 165 kr. per ton. Till följd av skattehöjningen beräknas inkomsterna av energiskatt öka med ca 0,8 miljarder kr. budgetåret 1986/87. Räknat per helår blir ökningen ca 2 miljarder kr. Den förhållandevis kalla vintern har medfört en ökad förbrukning av olja och el. Detta har lett till att inkomsterna av energiskatt och särskild avgift på oljeprodukter för innevarande år har räknats upp med tillsammans ca 0,8 miljarder kr. Energiskatten beräknas nu till 10,9 miljarder kr. för budgetåret 1986/87.

I övrigt har inkomsterna av skatt på varor och tjänster räknats upp med 0,2 miljarder kr. budgetåret 1985/86 och med 0,4 miljarder kr. budgetåret 1986/87 jämfört med beräkningen i budgetpropositionen. Upprevideringen beror på ökad försäljning av sprit-, vin- och maltdrycker och en beräknad ökad bensinförbrukning. De beräknade inkomsterna på enskilda titlar framgår av tabell 2. Av tabellen framgår också skillnaden mellan nuvarande beräkning och beräkningen till budgetpropositionen.

Övriga inkomster

Övriga inkomster på statsbudgeten består av huvudgrupperna inkomster av statens verksamhet, inkomster av försåld egendom, återbetalning av lån och kalkylmässiga inkomster. I budgetpropositionen beräknades dessa inkomster till 37,8 miljarder kr. budgetåret 1985/86 och till 41,8 miljarder kr. budgetåret 1986/87.

För innevarande budgetår har inkomsterna räknats upp med 1,5 miljarder kr. eller med 4 % till 39,3 miljarder kr. För budgetåret 1986/87 beräknas summan av övriga inkomster i stort sett bli oförändrad jämfört med budgetpropositionen.

För innevarande budgetår har riksbankens inlevererade överskott räknats upp med 0,5 miljarder kr. till 6,8 miljarder kr. Överskottet på särskilda räkningar i riksbanken blev större än vad som antogs i budgetpropositionen. För budgetåret 1986/87 beräknas inkomsterna oförändrat till 7,1 miljarder kr.

Kommunerna har erbjudits en rabatt på 4 % som om de under första halvåret 1986 löser in bl. a. tomträttslån och markförvärvslån. Eftersom tillgången på krediter till lägre ränta är god bör intresse finnas att lösa in lånen. RRV beräknar att inkomstiteln 4212 återbetalning av lån för bostadbyggande räknas upp med 1200 milj.kr. och att inkomstiteln 4513 återbetalning av lån för kommunala markförvärv räknas upp med 143,0 milj.kr. under innevarande budgetår. För budgetåret 1986/87 revideras inkomsterna på 4513 upp med 60 milj.kr.

Affärsverkens avskrivningar ökar totalt med 308,8 milj.kr. under innevarande budgetår i förhållande till budgetpropositionen. Av denna förändring svarar statens vattenfallsverks avskrivningar för 298,0 milj.kr. Ökningen beror på reviderade beräkningar med anledning av utfallet för verkets kalkylmässiga avskrivningar för år 1985.

Tabell 2. Jämförelse mellan inkomster enligt budgetpropositionen och RRVs beräkning för budgetåren 1985/86 och 1986/87, tusental kronor

Inkomsttitel	1985/86			1986/87		
	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs beräkning	Ökning (+) Minskning (-)	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs beräkning	Ökning (+) Minskning (-)
1000 Skatter:	235 475 401	235 724 401	249 000	244 847 201	246 919 501	2 072 300
1100 Skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse:	60 881 500	61 409 500	528 000	61 440 000	61 184 000	-256 000
1110 Fysiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse:	42 762 000	43 269 000	507 000	43 736 000	43 716 000	-20 000
1111 Fysiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse	42 762 000	43 269 000	507 000	43 736 000	43 716 000	-20 000
1120 Juridiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse:	15 531 000	15 531 000	-	15 031 000	14 805 000	-226 000
1121 Juridiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse	15 531 000	15 531 000	-	15 031 000	14 805 000	-226 000
1130 Ofördelbara skatter på inkomst, realisationsvinst och rörelse:	1 100 000	1 100 000	-	1 100 000	1 100 000	-
1131 Ofördelbara skatter på inkomst, realisationsvinst och rörelse	1 100 000	1 100 000	-	1 100 000	1 100 000	-
1140 Övriga inkomstskatter:	1 488 500	1 509 500	21 000	1 573 000	1 563 000	-10 000
1141 Kupongskatt	154 000	140 000	-14 000	160 000	150 000	-10 000
1142 Utskiftningsskatt och ersättningsskatt	11 500	11 500	-	5 000	5 000	-
1143 Bevillningsskatt	3 000	3 000	-	3 000	3 000	-
1144 Lotterivinstskatt	1 320 000	1 355 000	35 000	1 405 000	1 405 000	-
1200 Lagstadgade socialavgifter:	55 308 400	53 621 600	-1 686 800	58 571 700	58 289 000	-282 700
1211 Folkpensionsavgift	36 550 000	36 300 000	-250 000	38 300 000	38 433 000	133 000
1221 Sjukförsäkringsavgift, netto	1 111 000	-290 000	-1 401 000	1 610 000	679 000	-931 000
1231 Barnomsorgsavgift	8 500 000	8 500 000	-	8 900 000	8 947 000	47 000
1241 Vuxenutbildningsavgift	930 000	950 000	20 000	970 000	1 031 000	61 000
1251 Övriga socialavgifter, netto	258 000	297 000	39 000	478 000	922 000	444 000
1261 Bidrag till förvaltningskostnader för arbetskadeförsäkringen	69 700	69 800	100	-	-	-
1271 Inkomster av arbetsgivaravgifter till arbetarskyddsstyrelsens och yrkesinspektionens verksamhet	139 700	94 800	-44 900	213 700	116 000	-97 700
1281 Allmän löneavgift	7 750 000	7 700 000	-50 000	8 100 000	8 161 000	61 000
1300 Skatt på egendom:	7 665 000	7 805 000	140 000	11 254 000	12 249 000	995 000
1310 Skatt på fast egendom:	1 324 000	1 324 000	-	4 311 000	4 311 000	-
1311 Skogsvårdsavgifter	373 000	373 000	-	420 000	420 000	-
1312 Hyrehusavgift/ Fastighetsskatt	951 000	951 000	-	3 891 000	3 891 000	-

Inkomsttitel	1985/86			1986/87		
	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs beräkning	Ökning (+) / Minskning (-)	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs beräkning	Ökning (+) / Minskning (-)
1320 <i>Förmögenhetsskatt:</i>	1 511 000	1 511 000	—	2 048 000	2 048 000	—
1321 Fysiska personers förmögenhets skatt	1 481 000	1 481 000	—	2 018 000	2 018 000	—
1322 Juridiska personers förmögenhets skatt	30 000	30 000	—	30 000	30 000	—
1330 <i>Arvsskatt och gåvoskatt:</i>	1 140 000	1 140 000	—	1 220 000	1 220 000	—
1331 Arvsskatt	930 000	930 000	—	1 000 000	1 000 000	—
1332 Gåvoskatt	210 000	210 000	—	220 000	220 000	—
1340 <i>Övrig skatt på egendom:</i>	3 690 000	3 830 000	140 000	3 675 000	4 670 000	995 000
1341 Stämpelskatt	2 540 000	2 640 000	100 000	2 470 000	2 570 000	100 000
1342 Skatt på värdepapper	1 150 000	1 190 000	40 000	1 205 000	2 100 000	895 000
1400 Skatt på varor och tjänster:	111 620 501	112 888 301	1 267 800	113 581 501	115 197 501	1 616 000
1410 <i>Allmänna försäljningsskatter:</i>	62 100 000	62 400 000	300 000	65 550 000	65 900 000	350 000
1411 Mervärdeskatt	62 100 000	62 400 000	300 000	65 550 000	65 900 000	350 000
1420, 1430 <i>Skatt på specifika varor:</i>	40 778 500	41 887 500	1 109 000	38 968 500	40 347 500	1 379 000
1421 Bensinskatt	12 600 000	12 600 000	—	11 700 000	11 820 000	120 000
1422 Särskilda varuskatte	872 000	877 000	5 000	929 000	929 000	—
1423 Försäljningsskatt på motorfordon	1 530 000	1 551 000	21 000	1 530 000	1 552 000	22 000
1424 Tobaksskatt	4 000 000	3 980 000	-20 000	3 960 000	3 960 000	—
1425 Skatt på spritdrycker	5 245 000	5 375 000	130 000	5 125 000	5 250 000	125 000
1426 Skatt på vin	2 015 000	2 090 000	75 000	2 030 000	2 110 000	80 000
1427 Skatt på malt- och läskedrycker	1 321 000	1 365 000	44 000	1 325 000	1 368 000	43 000
1428 Energiskatt	10 510 000	11 210 000	700 000	9 938 000	10 900 000	962 000
1429 Särskild avgift på svavelhaltigt bränsle	1 500	1 500	—	1 500	1 500	—
1431 Särskild avgift för oljeprodukter m. m.	1 452 000	1 567 000	115 000	1 250 000	1 250 000	—
1432 Kassettskatt	40 000	58 000	18 000	35 000	50 000	15 000
1433 Skatt på videobandspelare	92 000	104 000	12 000	92 000	104 000	12 000
1434 Skatt på viss elektrisk kraft	1 010 000	1 010 000	—	980 000	980 000	—
1435 Särskild avgift mot försurning	90 000	99 000	9 000	73 000	73 000	—
1440 <i>Överskott vid försäljning av varor med statsmonopol:</i>	290 000	291 800	1 800	310 000	310 000	—
1441 AB Vin- & Spritcentralens inlevererade över skott	160 000	161 800	1 800	180 000	180 000	—
1442 Systembolaget ABs inlevererade överskott	130 000	130 000	—	130 000	130 000	—
1450 <i>Skatt på tjänster:</i>	1 232 000	1 239 000	7 000	1 348 000	1 355 000	7 000
1451 Reseskatt	190 000	190 000	—	198 000	198 000	—
1452 Skatt på annonser och reklam	545 000	552 000	7 000	610 000	617 000	7 000

Inkomsttitel	1985/86			1986/87		
	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs beräkning	Ökning (+) Minskning (-)	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs beräkning	Ökning (+) Minskning (-)
1453 Totalisatormedel	395 000	395 000	—	435 000	435 000	—
1454 Skatt på spel	102 000	102 000	—	105 000	105 000	—
1460 Skatt på vägtrafik:	5 200 000	5 190 000	-10 000	5 305 000	5 305 000	—
1461 Fordonsskatt	3 080 000	3 070 000	-10 000	3 160 000	3 160 000	—
1462 Kilometerskatt	2 120 000	2 120 000	—	2 145 000	2 145 000	—
1470 Skatt på import:	2 020 000	1 880 000	-140 000	2 100 000	1 980 000	-120 000
1471 Tullmedel	2 020 000	1 880 000	-140 000	2 100 000	1 980 000	-120 000
1480 Övriga skatter på varor och tjänster:	1	1	—	1	1	—
1481 Övriga skatter på varor och tjänster	1	1	—	1	1	—
2000 Inkomster av statens						
— verksamhet:	29 183 228	29 699 007	515 779	32 614 528	32 646 108	31 580
2100 Rörelseöverskott:	11 946 212	12 531 609	585 397	12 326 980	12 432 980	106 000
2110 Affärsverkens inlevererade överskott:	3 951 171	3 941 370	-9 801	3 381 180	3 351 080	-30 100
2111 Postverkets inlevererade överskott	46 071	46 070	-1	50 340	48 280	-2 060
2112 Televerkets inlevererade överskott	319 800	319 800	—	297 000	297 000	—
2113 Statens järnvägars inlevererade överskott	220 000	125 000	-95 000	100 000	150 000	50 000
2114 Luftfartsverkets inlevererade överskott	91 700	91 700	—	148 000	148 000	—
2115 Affärsverkets FFVs inlevererade överskott	70 900	68 800	-2 100	73 200	70 300	-2 900
2116 Statens vattenfallsverks inlevererade överskott	3 026 000	3 113 000	87 000	2 580 000	2 486 000	-94 000
2117 Domänverkets inlevererade överskott	176 700	177 000	300	132 640	151 500	18 860
2120 Övriga myndigheters inlevererade överskott:	151 608	146 408	-5 200	170 200	158 900	-11 300
2121 Statens vägverks inlevererade överskott	35 500	34 300	-1 200	42 000	36 900	-5 100
2122 Sjöfartsverkets inlevererade överskott	56 000	52 000	-4 000	64 000	63 500	-500
2123 Inlevererat överskott av uthyrning av ADB-utrustning	60 108	60 108	—	64 200	58 500	-5 700
2130 Riksbankens inlevererade överskott:	6 300 000	6 800 000	500 000	7 100 000	7 100 000	—
2131 Riksbankens inlevererade överskott	6 300 000	6 800 000	500 000	7 100 000	7 100 000	—
2140 Myntverkets inlevererade överskott:	-54 700	-56 000	-1 300	—	—	—
2141 Myntverkets inlevererade överskott	-54 700	-56 000	-1 300	—	—	—
2150 Överskott från spelverksamhet:	1 598 133	1 699 831	101 698	1 675 600	1 823 000	147 400
2151 Tipsmedel	1 163 000	1 234 000	71 000	1 218 600	1 264 000	45 400
2152 Lotterimedel	435 133	465 831	30 698	457 000	559 000	102 000

Inkomsttitel	1985/86			1986/87		
	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs beräkning	Ökning (+) Minskning (-)	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs beräkning	Ökning (+) Minskning (-)
2200 Överskott av statens fastighets förvaltning:	459 468	459 520	52	651 900	616 930	-34 970
2210 Överskott av civil fastighets förvaltning:	459 468	459 520	52	651 900	616 930	-34 970
2211 Överskott av kriminalvårdsstyrelsens fastighetsförvaltning	500	500	-	500	500	-
2214 Överskott av byggnadsstyrelsens fastighetsförvaltning	456 444	456 444	-	650 000	615 000	-35 000
2215 Överskott av generalfullstyrelsens fastighetsförvaltning	2 524	2 576	52	1 400	1 430	30
2300 Ränteinkomster:	12 115 598	12 208 743	93 145	13 825 602	13 770 852	-54 750
2310.						
2320 Räntor på näringslån:	833 472	853 480	20 008	820 987	808 937	-12 050
2311 Räntor på lokaliseringsslån	300 000	320 000	20 000	300 000	290 000	-10 000
2313 Ränteinkomster på statens avdikningslån	275	275	-	250	250	-
2314 Ränteinkomster på fiskerilån	5 559	5 559	-	6 251	6 251	-
2316 Ränteinkomster på vattenkraftslån	189	189	-	179	179	-
2317 Ränteinkomster på luftfartslån	1 795	1 795	-	1 697	1 697	-
2318 Ränteinkomster på statens lån för den mindre skeppsfarten	20 736	20 736	-	19 419	19 419	-
2319 Ränteinkomster på kraftledningsslån	2	2	-	-	-	-
2321 Ränteinkomster på skogsväglån	51	51	-	51	51	-
2322 Räntor på övriga näringslån. Kammarkollegiet	179 000	179 000	-	165 000	165 000	-
2323 Räntor på övriga lån, Lantbruksstyrelsen	3 525	3 525	-	3 800	3 800	-
2324 Räntor på televerkets statslån	272 000	272 000	-	274 000	274 000	-
2325 Räntor på postverkets statslån	50 340	50 348	8	50 340	48 290	-2 050
2330 Räntor på bostadslån:	8 272 855	8 320 555	47 700	9 912 530	9 912 635	105
2331 Ränteinkomster på egnahemslån	-	-	-	-	-	-
2332 Ränteinkomster på lån för bostadsbyggande	8 272 300	8 320 000	47 700	9 912 000	9 912 000	-
2333 Ränteinkomster på lån för bostadsförsörjning för mindre bemedlade barnrika familjer	255	255	-	230	275	45
2334 Räntor på övriga bostadslån, Bostadsstyrelsen	300	300	-	300	360	60

Inkomsttitel	1985/86			1986/87		
	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs beräkning	Ökning (+) Minskning (-)	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs beräkning	Ökning (+) Minskning (-)
2340 Räntor på studielån:	31 010	31 010	—	28 010	28 010	—
2341 Ränteinkomster på statens lån för universitetsstudier	10	10	—	10	10	—
2342 Ränteinkomster på allmänna studielån	31 000	31 000	—	28 000	28 000	—
2350 Räntor på energisparlån:	465 000	486 500	21 500	540 000	540 000	—
2351 Räntor på energisparlån	465 000	486 500	21 500	540 000	540 000	—
2360 Räntor på medel avsatta till pensioner:	7 000	7 000	—	7 000	7 000	—
2361 Ränteinkomster på medel avsatta till folkpensionering	7 000	7 000	—	7 000	7 000	—
2370 Räntor på beredskapslagring:	943 016	934 973	-8 043	935 960	920 000	-15 960
2371 Räntor på beredskapslagring och förrådsanläggningar	943 016	934 973	-8 043	935 960	920 000	-15 960
2380 Övriga ränteinkomster:	1 563 245	1 575 225	11 980	1 581 115	1 554 270	-26 845
2381 Ränteinkomster på lån till personal inom utrikesförvaltningen m. m.	1 500	1 500	—	1 000	1 000	—
2382 Ränteinkomster på lån till personal inom biståndsförvaltningen m. m.	5	30	25	—	—	—
2383 Ränteinkomster på statens bosättningslån	5 000	5 000	—	3 000	3 000	—
2384 Ränteinkomster på lån för kommunala markförvärv	40 000	46 000	6 000	25 000	6 000	-19 000
2385 Ränteinkomster på lån för studentkårlokaler	175	130	-45	175	130	-45
2386 Ränteinkomster på lån för allmänna samlingslokaler	11 200	11 200	—	13 600	15 800	2 200
2389 Ränteinkomster på lån för inventarier i vissa specialbostäder	365	365	—	340	340	—
2391 Ränteinkomster på markförvärv för jordbrukets rationalisering	3 000	3 000	—	3 000	3 000	—
2392 Räntor på intressemedel	25 000	25 000	—	25 000	25 000	—
2394 Övriga ränteinkomster	100 000	100 000	—	100 000	100 000	—
2396 Ränteinkomster på det av byggnadsstyrelsen förvaltade kapitalet	1 377 000	1 383 000	6 000	1 410 000	1 400 000	-10 000

Inkomsttitel	1985/86			1986/87		
	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs beräkning	Ökning (+) Minskning (-)	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs beräkning	Ökning (+) Minskning (-)
2400 Aktieutdelning:	304 554	304 554	—	390 399	390 399	—
2410 <i>Inkomster av statens aktier:</i>	304 554	304 554	—	390 399	390 399	—
2411 Inkomster av statens aktier	304 554	304 554	—	390 399	390 399	—
2500 Offentligrättsliga avgifter:	2 228 016	2 215 101	-12 915	2 302 966	2 323 666	20 700
2511 Expeditionsavgifter	515 600	501 600	-14 000	554 800	560 300	5 500
2514 Elevavgifter vid styrelsen för vårdartjänst	32	32	—	32	32	—
2517 Trafiksäkerhetsavgift	47 900	47 900	—	49 300	49 300	—
2518 Fyravgifter, fartygsvaruavgifter	307 000	315 000	8 000	351 500	350 000	-1 500
2519 Skeppsmättningsavgifter	2 500	2 500	—	2 500	2 500	—
2521 Fartygsinspektionsavgifter	6 315	7 100	785	6 000	6 000	—
2522 Avgifter för granskning av biograffilm	2 894	2 894	—	2 981	2 981	—
2523 Avgifter för särskild prövning och fyllnadsprövning inom skolväsendet	1 500	1 500	—	1 500	1 500	—
2524 Avgifter vid statens jordbruksnämnd	2 600	2 600	—	—	—	—
2527 Avgifter för statiskontroll av krigsmaterietillverkning	900	900	—	1 000	1 000	—
2528 Avgifter vid bergsstaten	3 300	3 300	—	3 200	3 200	—
2529 Avgifter vid patent- och registreringsväsendet	149 375	146 375	-3 000	152 025	149 025	-3 000
2531 Avgifter vid registrering i förenings m. fl. register	22 000	22 000	—	24 000	24 000	—
2532 Utsökningsavgifter	90 000	90 000	—	90 000	90 000	—
2533 Avgifter vid statens planverk	600	600	—	630	630	—
2534 Vissa avgifter för registrering av körkort och motorfordon	124 300	125 700	1 400	130 500	133 300	2 800
2535 Avgifter för statliga kredit garantier	166 900	166 900	—	130 000	130 000	—
2536 Lotteriavgifter	3 200	3 200	—	3 200	3 200	—
2537 Miljöskyddsavgift	21 000	15 000	-6 000	23 000	25 000	2 000
2538 Miljöavgift på bekämpningsmedel och handelsgödsel	120 000	115 000	-5 000	120 000	120 000	—
2539 Tåktavgift	10 000	10 000	—	10 000	10 000	—
2541 Avgifter vid tullverket	25 000	30 000	5 000	35 000	50 000	15 000
2542 Patientavgifter vid tandläkarutbildningen	22 000	22 000	—	22 000	22 000	—

Inkomsttitel	1985/86			1986/87		
	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs beräkning	Ökning (+) Minskning (-)	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs beräkning	Ökning (+) Minskning (-)
2543 Skatteutjämningsavgift	583 100	583 000	-100	583 100	583 000	-100
2544 Avgifter i ärenden om lokala kabelsändningar	-	-	-	4 650	4 650	-
2545 Närradioavgifter	-	-	-	2 048	2 048	-
2600 Försäljningsinkomster:	1 153 080	1 016 080	-137 000	2 110 480	2 110 980	500
2611 Inkomster vid kriminalvården	119 200	119 200	-	125 200	125 200	-
2612 Inkomster vid statens rättskemiska laboratorium	9 080	9 080	-	10 280	10 280	-
2616 Försäljning av sjökort	7 500	7 500	-	7 500	7 500	-
2617 Lotsavgifter	63 000	64 000	1 000	66 800	67 300	500
2619 Inkomster vid riksantikvarieämbetet	300	300	-	300	300	-
2624 Inkomster av uppbörd av felparkeringsavgifter	54 000	54 000	-	50 400	50 400	-
2625 Utförsäljning av beredskapslager	900 000	762 000	-138 000	1 850 000	1 850 000	-
2700 Böter m. m.:	456 300	443 400	-12 900	467 801	461 901	-5 900
2711 Restavgifter	260 000	260 000	-	270 000	270 000	-
2712 Bötesmedel	195 800	182 900	-12 900	197 800	191 900	-5 900
2713 Vattenföreningssavgift	500	500	-	1	1	-
2800 Övriga inkomster av statens verksamhet:	520 000	520 000	-	538 400	538 400	-
2811 Övriga inkomster av statens verksamhet	520 000	520 000	-	538 400	538 400	-
3000 Inkomster av försäld egendom:	122 326	122 900	574	106 025	110 325	4 300
3100 Inkomster av försälda byggnader och maskiner m. m.:	90 750	91 324	574	71 450	75 750	4 300
3110 Affärsverkens inkomster av försälda fastigheter och maskiner:	76 000	76 600	600	61 000	61 000	-
3111 Postverkets inkomster av försälda fastigheter och maskiner	-	-	-	-	-	-
3113 Statens järnvägars inkomster av försälda fastigheter och maskiner	45 000	45 000	-	30 000	30 000	-
3114 Luftfartsverkets inkomster av försälda fastigheter och maskiner	-	-	-	-	-	-
3115 Affärsverket FFVs inkomster av försälda fastigheter och maskiner	1 000	1 600	600	1 000	1 000	-
3116 Statens vattenfallsverks inkomster av försälda fastigheter och maskiner	30 000	30 000	-	30 000	30 000	-
3117 Domänverkets inkomster av försälda fastigheter och maskiner	-	-	-	-	-	-

Inkomsttitel	1985/86			1986/87		
	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs beräkning	Ökning (+) Minskning (-)	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs beräkning	Ökning (+) Minskning (-)
<i>3120 Statliga myndigheters inkomster av försålda byggnader och maskiner:</i>	14 750	14 724	-26	10 450	14 750	4 300
3121 Kriminalvårdsstyrelsens inkomster av försålda byggnader och maskiner	500	500	-	500	500	-
3122 Statens vägverks inkomster av försålda byggnader och maskiner	5 800	5 800	-	6 200	6 200	-
3123 Sjöfartsverkets inkomster av försålda byggnader och maskiner	500	500	-	500	500	-
3124 Statskontorets inkomster av försålda datorer m. m.	600	600	-	200	200	-
3125 Byggnadsstyrelsens inkomster av försålda byggnader och maskiner	7 000	7 000	-	3 000	7 300	4 300
3126 Generaltullstyrelsens inkomster av försålda byggnader och maskiner	350	324	-26	50	50	-
3200 Övriga inkomster av markförsäljning:	1 575	1 575	-	1 575	1 575	-
3211 Övriga inkomster av markförsäljning	1 575	1 575	-	1 575	1 575	-
3300 Övriga inkomster av försäld egendom:	30 001	30 001	-	33 000	33 000	-
3311 Inkomster av statens gruvegendom	30 000	30 000	-	33 000	33 000	-
3312 Övriga inkomster av försäld egendom	1	1	-	-	-	-
4000 Återbetalning av lån:	4 502 381	5 896 085	1 393 704	4 861 410	4 827 111	-34 299
4100 Återbetalning av näringslån:	441 537	496 537	55 000	466 705	491 705	25 000
4110 Återbetalning av industrilån:	290 000	310 000	20 000	290 000	290 000	-
4111 Återbetalning av lokaliseringsslån	290 000	310 000	20 000	290 000	290 000	-
4120 Återbetalning av jordbrukslån:	20 651	20 651	-	27 176	27 176	-
4122 Återbetalning av statens avdikningslån	750	750	-	650	650	-
4123 Återbetalning av lån till fiskerinäringen	19 901	19 901	-	26 526	26 526	-
4130 Återbetalning av övriga näringslån:	130 886	165 886	35 000	149 529	174 529	25 000
4131 Återbetalning av vattenkraftsslån	235	235	-	233	233	-
4132 Återbetalning av luftfartslån	2 220	2 220	-	2 309	2 309	-

Inkomsttitel	1985/86			1986/87		
	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs beräkning	Ökning (+) Minskning (-)	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs beräkning	Ökning (+) Minskning (-)
4133 Återbetalning av statens lån för den mindre skeppsflåten	24 531	24 531	—	25 087	25 087	—
4134 Återbetalning av kraftledningslån	21	21	—	21	21	—
4135 Återbetalning av skogsväglån	79	79	—	79	79	—
4136 Återbetalning av övriga närings lån, Kammarkollegiet	72 000	72 000	—	95 000	95 000	—
4137 Återbetalning av övriga närings lån, Lantbruksstyrelsen	1 800	1 800	—	1 800	1 800	—
4138 Återbetalning av tidigare infriade statliga garantier	30 000	65 000	35 000	25 000	50 000	25 000
4200 Återbetalning av bostadslån m.m.:	2 400 500	3 600 504	1 200 004	2 500 450	2 500 451	1
4211 Återbetalning av lån till egna hem	—	4	4	—	1	1
4212 Återbetalning av lån för bostadsbyggande	2 400 000	3 600 000	1 200 000	2 500 000	2 500 000	—
4213 Återbetalning av lån för bostadsförsörjning för mindre bemedlade barnrika familjer	500	500	—	450	450	—
4214 Återbetalning av övriga bostadslån, Bostadsstyrelsen	—	—	—	—	—	—
4300 Återbetalning av studielån:	1 138 040	1 138 040	—	1 384 040	1 384 040	—
4311 Återbetalning av statens lån för universitetsstudier	40	40	—	40	40	—
4312 Återbetalning av allmänna studielån	13 000	13 000	—	8 000	8 000	—
4313 Återbetalning av studiemedel	1 125 000	1 125 000	—	1 376 000	1 376 000	—
4400 Återbetalning av energisparlån:	275 000	270 000	-5 000	300 000	300 000	—
4411 Återbetalning av energisparlån	275 000	270 000	-5 000	300 000	300 000	—
4500 Återbetalning av övriga lån:	247 304	391 004	143 700	210 215	150 915	-59 300
4511 Återbetalning av lån till personal inom utrikesförvaltningen m. m.	4 000	4 000	—	4 000	4 000	—
4512 Återbetalning av lån till personal inom biståndsförvaltningen m. m.	527	527	—	—	—	—
4513 Återbetalning av lån för kommunala markförvärv	120 000	263 000	143 000	85 000	25 000	-60 000

Inkomsttitel	1985/86			1986/87		
	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs beräkning	Ökning (+) Minskning (-)	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs beräkning	Ökning (+) Minskning (-)
4514 Återbetalning av lån för studentkårlokaler	125	125	—	125	125	—
4515 Återbetalning av lån för allmänna samlingslokaler	5 300	6 000	700	5 500	6 200	700
4516 Återbetalning av utgivna startlån och bidrag	15 000	15 000	—	15 000	15 000	—
4517 Återbetalning av U-lands-lån	—	—	—	—	—	—
4519 Återbetalning av statens bosättningslån	25 000	25 000	—	15 000	15 000	—
4521 Återbetalning av lån för inventarier i vissa specialbostäder	1 350	1 350	—	1 350	1 350	—
4525 Återbetalning av lån för svenska FN-styrkor	31 950	31 950	—	33 550	33 550	—
4526 Återbetalning av övriga lån	44 052	44 052	—	50 690	50 690	—
5000 Kalkylmässiga inkomster:	3 978 574	4 195 157	216 583	4 218 615	4 273 303	54 688
5100 Avskrivningar:	3 514 574	3 819 157	304 583	3 868 615	3 967 303	98 688
<i>5110 Affärsverkens avskrivningar:</i>	<i>2 657 200</i>	<i>2 966 000</i>	<i>308 800</i>	<i>2 994 900</i>	<i>3 075 100</i>	<i>80 200</i>
5113 Statens järnvägars avskrivningar	232 000	220 000	-12 000	480 000	454 000	-26 000
5114 Luftfartsverkets avskrivningar	100 000	103 000	3 000	102 000	107 000	5 000
5115 Affärsverket FFVs avskrivningar	75 200	95 000	19 800	112 900	119 100	6 200
5116 Statens vattenfallsverks avskrivningar	2 250 000	2 548 000	298 000	2 300 000	2 395 000	95 000
5120 Avskrivningar på civila fastigheter:	252 500	252 500	—	267 550	284 994	17 444
5121 Avskrivningar på civila fastigheter	252 500	252 500	—	267 550	284 994	17 444
<i>5130 Uppdragsmyndigheters komplementkostnader:</i>	<i>85 162</i>	<i>85 162</i>	<i>—</i>	<i>117 086</i>	<i>117 206</i>	<i>120</i>
5131 Uppdragsmyndigheters m. fl. komplementkostnader	85 162	85 162	—	117 086	117 206	120
<i>5140 Övriga avskrivningar:</i>	<i>519 712</i>	<i>515 495</i>	<i>-4 217</i>	<i>489 079</i>	<i>490 003</i>	<i>924</i>
5141 Statens vägverks avskrivningar	186 700	186 700	—	185 900	185 900	—
5142 Sjöfartsverkets avskrivningar	98 400	94 000	-4 400	53 000	51 500	-1 500
5143 Avskrivningar på ADB-utrustning	174 317	174 500	183	194 825	195 000	175
5144 Avskrivningar på förrådsanläggningar för ekonomiskt försvar	60 295	60 295	—	55 354	57 603	2 249

Inkomsttitel	1985/86			1986/87		
	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs beräkning	Ökning (+) Minskning (-)	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs beräkning	Ökning (+) Minskning (-)
5200 Statliga pensionsavgifter, netto:	464 000	376 000	-88 000	350 000	306 000	-44 000
5211 Statliga pensionsavgifter, netto	464 000	376 000	-88 000	350 000	306 000	-44 000
STATSBUDGETENS TOTALA INKOMSTER	273 261 910	275 637 550	2 375 640	286 647 779	288 776 348	2 128 569

**Förslag till räntor på stats-
skulden, m.m., budgetåret
1986/87**

Förslag till räntor på statskulden, m. m., budgetåret 1986/87

Utgifter

A Räntor på statskulden

<i>a Räntor på upplåning inom landet</i>	Kr.	
1. Ränta på räntelöpande obligationslån, förslagsvis	21 838 000 000	
2. Ränta på riksobligationer, förslagsvis	7 670 000 000	
3. Vinster på premieobligationslån, förslagsvis	3 676 000 000	
4. Ränta på statsskuldförbindelser, förslagsvis	29 000 000	
5. Ränta på sparobligationer, förslagsvis	5 806 000 000	
6. Ränta på av staten övertagna lån, förslagsvis	40 000	
7. Ränta på lån hos statsinstitutioner och fonder m. m. förslagsvis	800 000 000	
8. Ränta på allemanssparandet, förslagsvis	2 511 000 000	
9. Ränta på köpeskillingen för fastigheten nr 1 i kv. Lejonet i Stockholm	90 000	
10. Ränta på Konung Carl XIII:s hemgiftskapital	8 000	
11. Ränta på kortfristig upplåning hos banker m. fl., förslagsvis	1 000	
12. Ränta på skattkammarväxlar, förslagsvis	2 000 000 000	
13. Ränta på statsskuldväxlar, förslagsvis	<u>9 100 000 000</u>	53 430 139 000
<i>b Ränta på upplåning i utlandet, förslagsvis</i>		11 000 000 000
<i>c Ränta på beräknad ny upplåning inom landet, förslagsvis</i>		895 713 000
<i>d Ränta på beräknad ny upplåning utom landet, förslagsvis</i>		900 000 000

B Kapitalrabatter, kursförluster m. m.

1. Kapitalrabatter, förslagsvis	1 000	
2. Kursförluster, förslagsvis	1 000	
3. Valutaförluster, förslagsvis	<u>1 000 000 000</u>	1 000 000 000

C Diverse utgifter

1. Försäljningsprovisioner m. m., förslagsvis	1 150 000 000	
2. Inlösningsprovisioner m. m., förslagsvis	188 000 000	
3. Kostnad för börsnotering av obligationslån, förslagsvis ..	13 200 000	
4. Officiella dragningslistor för premielånen, förslagsvis	7 400 000	
5. Särskilda dragningslistor för premielånens 100-brev, förslagsvis	350 000	
6. Övriga diverse utgifter, förslagsvis	<u>100 000</u>	1 359 050 000
	Summa	68 584 904 000

Anm. Valutaomvandling har skett till medelvärdet av valutakurserna under tiden 17.2–14.3 1986.

Inkomster

A Räkntor

1. Räknt på uppköpta obligationer	80 000 000	
2. Räknt på rörliga krediter	300 000 000	
3. Räknt på krediter till vissa affärsverk	150 000 000	
4. Räknt på checkräkningsmedel i riksbanken	1 000	
5. Räknt på övriga utlånade medel	1 000 000	531 001 000

B Uppgäld, kursvinster m. m.

1. Uppgäld	1 000	
2. Kursvinster	1 000	
3. Valutavinstcr	1 000	3 000

C Diverse inkomster

1. Preskriberade obligationer och kuponger m. m.	44 000 000	
2. Officiella dragningslistor för premielånen	9 800 000	
3. Övriga diverse inkomster	100 000	53 900 000
	<u>Summa</u>	<u>584 904 000</u>

Underskott att föras av på statsbudgeten

	<u>Summa</u>	<u>68 000 000 000</u>
		<u>68 584 904 000</u>

**Reviderat förslag till
statsbudget för
budgetåret 1986/87**

**REVIDERAT FÖRSLAG TILL STATSBUDET
FÖR BUDGETÅRET 1986/87**

Statsbudgeten för budgetåret 1986/87

Inkomster

	Budget- propositionen 1 000-tal kr.	Senare ändringar 1 000-tal kr.	Summa 1 000-tal kr.
<i>Inkomster</i>			
Skatter	244 847 201	+ 5 586 300	250 433 501
Inkomster av statens verksamhet	32 614 528	+ 31 580	32 646 108
Inkomster av försåld egendom	106 025	+ 216 800	322 825
Återbetalning av lån	4 861 410	- 34 299	4 827 111
Kalkylmässiga inkomster	4 218 615	+ 54 688	4 273 303
Summa	286 647 779	+ 5 855 069	292 502 848
<i>Underskott</i>	48 926 823	- 3 994 983	44 931 840
Summa	335 574 602	+ 1 860 086	337 434 688

Förändringar i förslaget till statsbudget budgetåret 1986/87

Utgifter

	Budget- propositionen 1 000-tal kr.	Senare ändringar 1 000-tal kr.	Summa 1 000-tal kr.
<i>Utgiftsanslag</i>			
Kungl. hov- och slottsstaterna	33 575	—	33 575
Justitiedepartementet	10 008 341	—	10 008 341
Utrikesdepartementet	10 673 107	—	10 673 107
Försvarsdepartementet	26 368 432	—	26 368 432
Socialdepartementet	84 491 298	+ 856 500	85 347 798
Kommunikationsdepartementet	11 994 180	+ 9 500	12 003 680
Finansdepartementet	18 413 398	+ 5 492	18 418 890
Utbildningsdepartementet	41 487 744	+ 262 578	41 750 322
Jordbruksdepartementet	6 566 936	+ 13 000	6 579 936
Arbetsmarknadsdepartementet	19 583 243	+ 150 659	19 733 902
Bostadsdepartementet	17 623 360	+ 1 760	17 625 120
Industridepartementet	9 860 354	— 449 195	9 411 159
Civildepartementet	3 999 783	+ 11 152	4 010 935
Riksdagen och dess myndigheter	469 851	— 1 360	468 491
Räntor på statsskulden m. m.	71 000 000	— 3 000 000	68 000 000
Oförutsedda utgifter	1 000	—	1 000
Summa	332 574 602	— 2 139 914	330 434 688
<i>Beräknad övrig medelsförbrukning</i>			
Minskning av anslagsbehållningar	1 500 000	—	1 500 000
Ökad disposition av rörliga krediter	500 000	—	500 000
Summa	2 000 000	—	2 000 000
<i>Beräknat tillkommande utgiftsbehov, netto</i>			
	1 000 000	+ 4 000 000	5 000 000
Summa	335 574 602	+ 1 860 086	337 434 688

Specifikation av statsbudgetens inkomster för budgetåret 1986/87

1986/87	Tusental kr.		
1000 Skatter:			
1100 Skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse:			
<i>1110 Fysiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse:</i>			
1111 Fysiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse	45 881 000	45 881 000	
<i>1120 Juridiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse:</i>			
1121 Juridiska personers skatt på inkomst, realisationsvinst och rörelse	14 805 000	14 805 000	
<i>1130 Ofördelbara skatter på inkomst, realisationsvinst och rörelse:</i>			
1131 Ofördelbara skatter på inkomst, realisationsvinst och rörelse	1 100 000	1 100 000	
<i>1140 Övriga inkomstskatter:</i>			
1141 Kupongskatt	150 000		
1142 Utskiftningsskatt och ersättningsskatt	5 000		
1143 Bevilningsskatt	3 000		
1144 Lotterivinstskatt	1 405 000	1 563 000	63 349 000
1200 Lagstadgade socialavgifter:			
1211 Folkpensionsavgift	38 906 000		
1221 Sjukförsäkringsavgift, netto	1 051 000		
1231 Barnomsorgsavgift	8 998 000		
1241 Vuxenutbildningsavgift	1 036 000		
1251 Övriga socialavgifter, netto	925 000		
1271 Inkomster av arbetsgivaravgifter till arbetarskyddsstyrelsens och yrkesinspektionens verksamhet	116 000		
1281 Allmän löneavgift	8 206 000	59 238 000	59 238 000
1300 Skatt på egendom:			
<i>1310 Skatt på fast egendom:</i>			
1311 Skogsvårdavgifter	420 000		
1312 Fastighetsskatt	3 891 000	4 311 000	
<i>1320 Förmögenhetsskatt:</i>			
1321 Fysiska personers förmögenhetsskatt	2 018 000		
1322 Juridiska personers förmögenhetsskatt	30 000	2 048 000	

1986/87	Tusental kr.	
<i>1330 Arvsskatt och gåvoskatt:</i>		
1331 Arvsskatt	1 000 000	
1332 Gåvoskatt	<u>220 000</u>	1 220 000
<i>1340 Övrig skatt på egendom:</i>		
1341 Stämpelskatt	2 570 000	
1342 Skatt på värdepapper	<u>2 100 000</u>	4 670 000
		12 249 000
1400 Skatt på varor och tjänster:		
<i>1410 Allmänna försäljningsskatter:</i>		
1411 Mervärdeskatt	<u>66 200 000</u>	66 200 000
<i>1420, 1430 Skatt på specifika varor:</i>		
1421 Bensinskatt	11 820 000	
1422 Särskilda varuskatter	929 000	
1423 Försäljningsskatt på motorfordon	1 552 000	
1424 Tobaksskatt	3 960 000	
1425 Skatt på spritdrycker	5 250 000	
1426 Skatt på vin	2 110 000	
1427 Skatt på maltoch läskedrycker	1 368 000	
1428 Energiskatt	10 900 000	
1429 Särskild avgift på svavelhaltigt bränsle	1 500	
1431 Särskild avgift för oljeprodukter m.m.	1 250 000	
1432 Kassettskatt	50 000	
1433 Skatt på videobandspelare	104 000	
1434 Skatt på viss elektrisk kraft	980 000	
1435 Särskild avgift mot försurning	<u>73 000</u>	40 347 500
<i>1440 Överskott vid försäljning av varor med statsmonopol:</i>		
1441 AB Vin- & Spritcentralens inlevererade överskott	180 000	
1442 Systembolaget ABs inlevererade överskott	<u>130 000</u>	310 000
<i>1450 Skatt på tjänster:</i>		
1451 Reseskatt	298 000	
1452 Skatt på annonser och reklam	617 000	
1453 Totalisatorskatt	435 000	
1454 Skatt på spel	<u>105 000</u>	1 355 000
<i>1460 Skatt på vägtrafik:</i>		
1461 Fordonsskatt	3 160 000	
1462 Kilometerskatt	<u>2 145 000</u>	5 305 000
<i>1470 Skatt på import:</i>		
1471 Tullmedel	<u>1 980 000</u>	1 980 000
<i>1480 Övriga skatter på varor och tjänster:</i>		
1481 Övriga skatter på varor och tjänster	<u>1</u>	1
		115 597 501
		Summa skatter 250 433 501

1986/87

Tusental kr.

2000 Inkomster av statens verksamhet:

2100 Rörelseöverskott:

2110 Affärsverkens inlevererade överskott:

2111 Postverkets inlevererade överskott	48 280	
2112 Televerkets inlevererade överskott	297 000	
2113 Statens järnvägars inlevererade överskott	150 000	
2114 Luftfartsverkets inlevererade överskott	148 000	
2115 Affärsverket FFVs inlevererade överskott	70 300	
2116 Statens vattenfallsverks inlevererade överskott	2 486 000	
2117 Domänverkets inlevererade överskott	<u>151 500</u>	3 351 080

2120 Övriga myndigheters inlevererade överskott:

2121 Vägverkets inlevererade överskott	36 900	
2122 Sjöfartsverkets inlevererade överskott	63 500	
2123 Inlevererat överskott av uthyrning av ADB-utrustning	<u>58 500</u>	158 900

2130 Riksbankens inlevererade överskott:

2131 Riksbankens inlevererade överskott	<u>7 100 000</u>	7 100 000
---	------------------	-----------

2150 Överskott från spelverksamhet:

2151 Tipsmedel	1 264 000		
2152 Lotterimedel	<u>559 000</u>	1 823 000	12 432 980

2200 Överskott av statens fastighetsförvaltning:

2210 Överskott av fastighetsförvaltning:

2211 Överskott av kriminalvårdsstyrelsens fastighetsförvaltning	500		
2214 Överskott av byggnadsstyrelsens verksamhet	615 000		
2215 Överskott av generaltullstyrelsens fastighetsförvaltning	<u>1 430</u>	616 930	616 930

1986/87

Tusental kr.

2300 Ränteinkomster:

2310, 2320 Räntor på näringslån:

2311 Räntor på lokaliseringlån	290 000	
2313 Ränteinkomster på statens avdiktninglån	250	
2314 Ränteinkomster på lån till fiskerinäringen	6 251	
2316 Ränteinkomster på vattenkraftslån	179	
2317 Ränteinkomster på luftfartslån	1 697	
2318 Ränteinkomster på statens lån till den mindre skeppsfarten	19 419	
2319 Ränteinkomster på kraftledninglån	—	
2321 Ränteinkomster på skogsväglån	51	
2322 Räntor på övriga näringslån, Kammarkollegiet	165 000	
2323 Räntor på övriga näringslån, Lantbruksstyrelsen	3 800	
2324 Räntor på televerkets statslån	274 000	
2325 Räntor på postverkets statslån	48 290	808 937
<i>2330 Räntor på bostadslån:</i>		
2331 Ränteinkomster på egnahems-lån	—	
2332 Ränteinkomster på lån för bostadsbyggande	9912 000	
2333 Ränteinkomster på lån för bostadsförsörjning för mindre bemedlade barnrika familjer	275	
2334 Räntor på övriga bostadslån, Bostadsstyrelsen	360	9912 635
<i>2340 Räntor på studielån:</i>		
2341 Ränteinkomster på statens lån för universitetsstudier	10	
2342 Ränteinkomster på allmänna studielån	28 000	28 010
<i>2350 Räntor på energisparlån:</i>		
2351 Räntor på energisparlån	540 000	540 000
<i>2360 Räntor på medel avsatta till pensioner:</i>		
2361 Ränteinkomster på medel avsatta till folkpensionering	7 000	7 000
<i>2370 Räntor på beredskapslagring:</i>		
2371 Räntor på beredskapslagring och förrådsanläggningar	920 000	920 000

1986/87

Tusental kr.

2380, 2390 Övriga ränteinkomster:

2381 Ränteinkomster på lån till personal inom utrikesförvaltningen m.m.	1 000		
2382 Ränteinkomster på lån till personal inom biståndsförvaltningen m.m.	—		
2383 Ränteinkomster på statens bostättningslån	3 000		
2384 Ränteinkomster på lån för kommunala markförvärv	6 000		
2385 Ränteinkomster på lån för studentkårlokaler	130		
2386 Ränteinkomster på lån för allmänna samlingslokaler	15 800		
2389 Ränteinkomster på lån för inventarier i vissa specialbostäder	340		
2391 Ränteinkomster på markförvärv för jordbrukets rationalisering	3 000		
2392 Räkter på intressemedel	25 000		
2394 Övriga ränteinkomster	100 000		
2396 Ränteinkomster på det av byggnadsstyrelsen förvaltrade kapitalet	1 400 000	1 554 270	13 770 852

2400 Aktieutdelning:

2410 Inkomster av statens aktier:

2411 Inkomster av statens aktier	390 399	390 399	390 399
----------------------------------	---------	---------	---------

2500 Offentligrättsliga avgifter:

2511 Expeditionsavgifter	560 300
2514 Elevavgifter vid styrelsen för vårdartjänst	32
2517 Trafiksäkerhetsavgift	49 300
2518 Fyravgifter, farledsvaruavgifter	350 000
2519 Skeppsmättningsavgifter	2 500
2521 Fartygsinspektionsavgifter	6 000
2522 Avgifter för granskning av filmer och videogram	2 981
2523 Avgifter för särskild prövning och fyllnadsprövning inom skolväsendet	1 500
2527 Avgifter för statskontroll av krigsmaterieltillverkning	1 000
2528 Avgifter vid bergsstaten	3 200
2529 Avgifter vid patentoch registreringsväsendet	149 025

1986/87	Tusental kr.		
2531 Avgifter för registrering i för- enings m.fl. register	24 000		
2532 Utsökningsavgifter	90 000		
2533 Avgifter vid statens planverk	630		
2534 Vissa avgifter för registrering av körkort och motorfordon	133 300		
2535 Avgifter för statliga garantier	130 000		
2536 Lotteriavgifter	3 200		
2537 Miljöskyddsavgift	25 000		
2538 Miljöavgift på bekämpningsme- del och handelsgödsel	120 000		
2539 Täckavgift	10 000		
2541 Avgifter vid tullverket	50 000		
2542 Patientavgifter vid tandläkarut- bildningen	22 000		
2543 Skatteutjämningsavgift	583 000		
2544 Avgifter i ärenden om lokala ka- belsändningar	4 650		
2545 Närradioavgifter	2 048	2 323 666	2 323 666
2600 Försäljningsinkomster:			
2611 Inkomster vid kriminalvården	125 200		
2612 Inkomster vid statens rättske- miska laboratorium	10 280		
2616 Försäljning av sjökort	7 500		
2617 Lotsavgifter	67 300		
2619 Inkomster vid riksantikvarieäm- betet	300		
2624 Inkomster av uppbörd av felpar- keringsavgifter	50 400		
2625 Utförsäljning av beredskaps- lager	1 850 000	2 110 980	2 110 980
2700 Böter m.m.:			
2711 Restavgifter	270 000		
2712 Bötesmedel	191 900		
2713 Vattenföreningavgift	1	461 901	461 901
2800 Övriga inkomster av statens verksamhet:			
2811 Övriga inkomster av statens verksamhet	538 400	538 400	538 400
	Summa inkomster av statens verksamhet		32 646 108

1986/87

Tusental kr.

3000 Inkomster av försåld egendom:

3100 Inkomster av försålda byggnader och maskiner m.m.:

3110 Affärsverkens inkomster av försålda fastigheter och maskiner:

3113 Statens järnvägars inkomster av försålda fastigheter och maskiner	30 000	
3114 Luftfartsverkets inkomster av försålda fastigheter och maskiner	—	
3115 Affärsverket FFVs inkomster av försålda fastigheter och maskiner	1 000	
3116 Statens vattenfallsverks inkomster av försålda fastigheter och maskiner	30 000	
3117 Domänverkets inkomster av försålda fastigheter och maskiner	—	61 000

3120 Statliga myndigheters inkomster av försålda byggnader och maskiner:

3121 Kriminalvårdsstyrelsens inkomster av försålda byggnader och maskiner	500	
3122 Vägverkets inkomster av försålda byggnader och maskiner	6 200	
3123 Sjöfartsverkets inkomster av försålda byggnader och maskiner	500	
3124 Statskontorets inkomster av försålda datorer m.m.	200	
3125 Byggnadsstyrelsens inkomster av försålda byggnader och maskiner	7 300	
3126 Generaltullstyrelsens inkomster av försålda byggnader och maskiner	50	14 750
		75 750

3200 Övriga inkomster av markförsäljning:

3211 Övriga inkomster av markförsäljning	1 575	1 575	1 575
--	-------	-------	--------------

1986/87

Tusental kr.

3300 Övriga inkomster av försåld egendom:

3311 Inkomster av statens gruvegen- dom	33 000		
3312 Övriga inkomster av försåld egendom	212 500	245 500	245 500
	<hr/>		
Summa inkomster av försåld egendom			322 825

4000 Återbetalning av lån:

4100 Återbetalning av näringslån:

4110 Återbetalning av industrilån:

4111 Återbetalning av lokaliserings- lån	290 000	290 000	
---	---------	---------	--

4120 Återbetalning av jordbrukslån:

4122 Återbetalning av statens avdik- ningslån	650		
4123 Återbetalning av lån till fiskeri- näringen	26 526	27 176	

4130 Återbetalning av övriga näringslån:

4131 Återbetalning av vattenkraftslån	233		
4132 Återbetalning av luftfartslån	2 309		
4133 Återbetalning av statens lån till den mindre skeppsfarten	25 087		
4134 Återbetalning av kraftlednings- lån	21		
4135 Återbetalning av skogsväglån	79		
4136 Återbetalning av övriga närings- lån. Kammarkollegiet	95 000		
4137 Återbetalning av övriga närings- lån, Lantbruksstyrelsen	1 800		
4138 Återbetalning av tidigare infri- ade statliga garantier	50 000	174 529	491 705

4200 Återbetalning av bostadslån m.m.:

4211 Återbetalning av lån till egna- hem	1		
4212 Återbetalning av lån för bo- stadsbyggande	2 500 000		
4213 Återbetalning av lån för bo- stadsförsörjningen för mindre bemedlade barnrika familjer	450		
4214 Återbetalning av övriga bo- stadslån, Bostadsstyrelsen	—	2 500 451	2 500 451

1986/87	Tusental kr.		
4300 Återbetalning av studielån:			
4311 Återbetalning av statens lån för universitetsstudier	40		
4312 Återbetalning av allmänna studielån	8 000		
4313 Återbetalning av studiemedel	<u>1 376 000</u>	<u>1 384 040</u>	1 384 040
4400 Återbetalning av energisparlån:			
4411 Återbetalning av energisparlån	<u>300 000</u>	<u>300 000</u>	300 000
4500 Återbetalning av övriga lån:			
4511 Återbetalning av lån till personal inom utrikesförvaltningen m.m.	4 000		
4512 Återbetalning av lån till personal inom biståndsförvaltningen m.m.	—		
4513 Återbetalning av lån för kommunala markförvärv	25 000		
4514 Återbetalning av lån för studentkårlokaler	125		
4515 Återbetalning av lån för allmänna samlingslokaler	6 200		
4516 Återbetalning av utgivna startlån och bidrag	15 000		
4517 Återbetalning av u-landslån	—		
4519 Återbetalning av statens bosättningslån	15 000		
4521 Återbetalning av lån för inventarier i vissa specialbostäder	1 350		
4525 Återbetalning av lån för svenska FN-styrkor	33 550		
4526 Återbetalning av övriga lån	<u>50 690</u>	<u>150 915</u>	150 915
	<u>Summa återbetalning av lån</u>		4 827 111

1986/87

Tusental kr.

5000 Kalkylmässiga inkomster:

5100 Avskrivningar:

5110 Affärsverkens avskrivningar:

5113 Statens järnvägars avskrivningar	454 000	
5114 Luftfartsverkets avskrivningar	107 000	
5115 Affärsverket FFVs avskrivningar	119 100	
5116 Statens vattenfallsverks avskrivningar	<u>2 395 000</u>	3 075 100

5120 Avskrivningar på fastigheter:

5121 Avskrivningar på fastigheter	<u>284 994</u>	284 994
-----------------------------------	----------------	---------

5130 Uppdragsmyndigheters komplementkostnader:

5131 Uppdragsmyndigheters m.fl. komplementkostnader	<u>117 206</u>	117 206
---	----------------	---------

5140 Övriga avskrivningar:

5141 Vägverkets avskrivningar	185 900	
5142 Sjöfartsverkets avskrivningar	51 500	
5143 Avskrivningar på ADB-utrustning	195 000	
5144 Avskrivningar på förrådsanläggningar för ekonomiskt försvar	<u>57 603</u>	<u>490 003</u>
		3 967 303

5200 Statliga pensionsavgifter, netto:

5211 Statliga pensionsavgifter, netto	<u>306 000</u>	<u>306 000</u>	306 000
	Summa kalkylmässiga inkomster		4 273 303

STATSBUDGETENS TOTALA INKOMSTER 292 502 848

Specifikation av anslagsförändringar i förhållande till budgetpropositionen för budgetåret 1986/87

1 000-tal kr.

Huvudtitel, anslag	Beräknat belopp i budget- proposi- tionen	Slutligt förslag eller beslut		Förändring	
		Propositio- nens eller skrivelsens nummer	Anslags- belopp	Ökning (+) Minskning (-)	
<i>III. Utrikesdepartementet</i>					
Utredningar m. m., reservationsanslag	5 235	rskr 134	4 983	-	252
Information om mellanfolkligt samarbete, nedrustningssträvanden och andra utrikes- politiska frågor, reservationsanslag	8 927	rskr 134	9 179	+	252
Utvecklingsarbete genom SIDA, reservationsanslag	4 624 545	rskr 164	4 649 545	+	25 000
Övriga u-landspolitiska insatser m. m., reservationsanslag	1 108 000	rskr 164	1 083 000	-	25 000
Summa	5 746 707		5 746 707		0
<i>V. Socialdepartementet</i>					
Särskilda medel för bekämpningen av AIDS, reservationsanslag	-	171	75 000	+	75 000
Allmänna barnbidrag, förslagsanslag	8 245 000	137,96	9 135 000	+	890 000
Bidrag till föräldraförsäkringen, förslagsanslag	954 000	137	964 000	+	10 000
Bidragförskott, förslagsanslag	1 530 000	135	1 685 000	+	155 000
Bidrag till kommunala bostadstillägg till folkpension, förslagsanslag	1 040 000	SfU 15	695 000	-	345 000
Bidrag till allmän sjukvård m. m., förslagsanslag	4 533 682	171	4 564 182	+	30 500
Bidrag till undervisningssjukhus m. m., förslagsanslag	1 087 000	111	1 128 000	+	41 000
Summa	17 389 682		18 246 182	+	856 500
<i>VI. Kommunikationsdepartementet</i>					
Transportstöd för Gotland, förslagsanslag	44 500	105	54 000	+	9 500
Summa	44 500		54 000	+	9 500
<i>VII. Finansdepartementet</i>					
Konsumentverket, förslagsanslag	45 651	121	50 001	+	4 350
Allmänna reklamationsnämnden, förslagsanslag	8 262	121	8 424	+	162
Kostnader för vissa nämnder, förslagsanslag	605	108	1 585	+	980
Summa	54 518		60 010	+	5 492
<i>VIII. Utbildningsdepartementet</i>					
Sameskolor, förslagsanslag	14 342	rskr 151	14 985	+	643
Bidrag till kommunal utbildning för vuxna, förslagsanslag	964 550	UbU 18	1 000 550	+	36 000
Studiehjälp m. m., förslagsanslag	1 576 445	137	1 806 445	+	230 000
Stöd till dagspressen, förslagsanslag	475 600	98	476 900	+	1 300
Stöd till tidningar på andra språk än svenska, förslagsanslag	5 365	98	-	-	5 365
Summa	3 036 302		3 298 880	+	262 578
<i>IX. Jordbruksdepartementet</i>					
Främjande av rennäringen, reservationsanslag	29 220	JoU 13	18 220	-	11 000
Skogsvårdsstyrelserna: Myndighetsuppgifter, förslagsanslag	143 420	150	151 920	+	8 500
Bidrag till skogsvård m. m., förslagsanslag	290 000	150	294 500	+	4 500
Ersättning för viltskador m. m., förslagsanslag	325	JoU 13	11 325	+	11 000
Summa	462 965		475 965	+	13 000

Huvudtitel, anslag	Beräknat belopp i budget- proposi- tionen	Slutligt förslag eller beslut		Förändring
		Propositi- ons eller skrivelsens nummer	Anslags- belopp	Ökning (+) Minskning (-)
<i>X. Arbetsmarknadsdepartementet</i>				
Bidrag till arbetslöshetsersättning och utbildningsbidrag, förslagsanslag	3 111 282	AU 11	3 257 282	+ 146 000
Åtgärder för invandrare, reservationsanslag	8 584	98	11 590	+ 3 006
Ombudsmannen mot etnisk diskriminering m. m., förslagsanslag	—	98	1 653	+ 1 653
Summa	<u>3 119 866</u>		<u>3 270 525</u>	+ 150 659
<i>XI. Bostadsdepartementet</i>				
Centralnämnden för fastighetsdata, förslagsanslag	43 322	112	45 082	+ 1 760
Summa	<u>43 322</u>		<u>45 082</u>	+ 1 760
<i>XII. Industridepartementet</i>				
SIND: Förvaltningskostnader, förslagsanslag	47 587	120	52 000	+ 4 413
Kostnader för statsstödd exportkreditgivning avseende export av fartyg m. m., förslagsanslag	450 000	120	340 000	- 110 000
Stöd för oljeersättande åtgärder m. m., reservationsanslag	169 600	102	—	- 169 600
Täckande av förluster i anledning av statliga garantier för oljeersättande åtgärder samt för utveckling och introduktion av ny energiteknik, m. m., förslagsanslag	20 000	102	1 000	- 19 000
STU: Teknisk forskning och utveckling, reservationsanslag	672 545	127	655 445	- 17 100
Europeiskt rymdsamarbete m. m., förslagsanslag	135 423	127	175 000	+ 39 577
Nationell rymdverksamhet, reservationsanslag	—	127	34 000	+ 34 000
Nämnden för fartygskreditgarantier, förslagsanslag	4 335	120	—	- 4 335
Räntestöd m. m. till varvsindustrin, förslagsanslag	300 000	120	280 000	- 20 000
Ränta och amortering på skuldebrev till Svenska Varv AB, förslagsanslag	212 150	120	—	- 212 150
Kostnader för att upprätthålla viss varvs- kapacitet av beredskapsskäl, reservationsanslag	—	120	25 000	+ 25 000
Summa	<u>2 011 640</u>		<u>1 562 445</u>	- 449 195
<i>XIII. Civildepartementet</i>				
Riksrevisionsverket, förslagsanslag	90 688	124	101 260	+ 10 572
SPAR-nämnden, förslagsanslag	—	112	580	+ 580
Summa	<u>90 688</u>		<u>101 840</u>	+ 11 152
<i>XIV. Riksdagen och dess myndigheter</i>				
Riksgäldskontoret: Förvaltningskostnader, förslagsanslag	47 581	FiU 19	46 221	- 1 360
Summa	<u>47 581</u>		<u>46 221</u>	- 1 360
Summa förändringar på statsbudgeten	32 047 771		32 907 857	+ 860 086

Lagförslag

1 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1982: 221) med särskilda bestämmelser angående det kommunala skatteunderlaget m. m.

Härigenom föreskrivs att det i lagen (1982: 221) med särskilda bestämmelser angående det kommunala skatteunderlaget skall införas en ny paragraf, 1 c §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 c §

Vid bestämmande av det förskott på kommunalskatt, landstingskatt och församlingskatt enligt 4 och 4 a §§ lagen (1965:269) med särskilda bestämmelser om kommuns och annan menighets utdebitering av skatt, m. m. som skall utbetalas under åren 1987 och 1988 samt av skatteunderlag för bidragsåren 1987 och 1988 enligt lagen (1979:362) om skatteutjämningsbidrag skall beräkningen grundas på ett justerat skatteunderlag enligt följande.

Antalet skatte kronor och skatteören enligt taxeringsnämndens beslut vid 1986 respektive 1987 års taxering skall omräknas till det antal som kan beräknas ha blivit påfört om grundavdraget enligt 48 § 2 mom. första stycket kommunalskattelagen (1928:370) hade uppgått till 8 300 respektive 9 600 kronor vid nämnda taxeringar.

Vid bestämmande av skattesats för åren 1987 och 1988 skall bestämmelserna i denna paragraf beaktas.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1986.

2 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1985: 533) om skatteutjämningsavgift

Prop. 1985/86: 150

Bil. 1.7

Härigenom föreskrivs att lagen (1985: 533) om skatteutjämningsavgift skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Landstingskommun och kommun skall under år 1986 erlägga avgift (skatteutjämningsavgift) enligt denna lag.

Avgiftsunderlaget utgörs av det antal skattekronor som enligt taxeringsnämndens beslut vid taxeringen till kommunal inkomstskatt år 1985 påförts skattskyldiga som avses i 10 § 1 mom. lagen (1947: 576) om statlig inkomstskatt samt det antal skattekronor som tillskjuts för år 1986 enligt lagen (1979: 362) om skatteutjämningsbidrag.

3 §

Avgiften utgör

14 öre per skattekrona till den del avgiftsunderlaget inte överstiger vad som motsvarar 135 procent av medelskattekraften,

5 kronor och 14 öre per skattekrona till den del avgiftsunderlaget överstiger vad som motsvarar 135 men inte överstiger vad som motsvarar 140 procent av medelskattekraften,

6 kronor och 14 öre per skattekrona till den del avgiftsunderlaget överstiger vad som motsvarar 140 men inte överstiger vad som motsvarar 150 procent av medelskattekraften,

8 kronor och 14 öre per skattekrona till den del avgiftsunderlaget

Föreslagen lydelse

1 §

Landstingskommun och kommun skall under åren 1986 och 1987 erlägga avgift (skatteutjämningsavgift) enligt denna lag.

2 §

Avgiftsunderlaget utgörs av det antal skattekronor som enligt taxeringsnämndens beslut vid taxeringen till kommunal inkomstskatt närmast föregående år påförts skattskyldiga som avses i 10 § 1 mom. lagen (1947: 576) om statlig inkomstskatt, justerat enligt 1 c § lagen (1982:221) med särskilda bestämmelser angående det kommunala skatteunderlaget m.m., samt det antal skattekronor som tillskjuts för året enligt lagen (1979: 362) om skatteutjämningsbidrag.

3 §

Avgiften utgör för landstingskommun 24 öre per skattekrona.

4 §

Avgiften utgör för kommun

37 öre per skattekrona till den del avgiftsunderlaget inte överstiger vad som motsvarar 135 procent av medelskattekraften,

5 kronor och 37 öre per skattekrona till den del avgiftsunderlaget överstiger vad som motsvarar 135 men inte överstiger vad som motsvarar 140 procent av medelskattekraften,

6 kronor och 37 öre per skattekrona till den del avgiftsunderlaget överstiger vad som motsvarar 140 men inte överstiger vad som motsvarar 150 procent av medelskattekraften,

8 kronor och 37 öre per skattekrona till den del avgiftsunderlaget

Nuvarande lydelse

överstiger vad som motsvarar 150 procent av medelskattekraften.

Avgiften är dock endast 14 öre per skattekrone till den del avgiftsunderlaget inte överstiger vad som motsvarar den tillförsäkrade skattekraften enligt lagen (1979:362) om skatteutjämningsbidrag.

4 §

Med medelskattekraften förstås den enligt 12 § lagen (1979:362) om skatteutjämningsbidrag fastställda medelskattekraften att användas vid beräkning av skatteutjämningsbidrag för år 1986.

5 §

Ändras rikets indelning i landstingskommuner eller kommuner, beräknas skatteutjämningsavgift på grundval av den indelning som gäller vid ingången av år 1986.

6 §

Länsstyrelsen fastställer skatteutjämningsavgift och tillställer senast den 27 januari 1986 landstingskommun och kommun uppgift om avgiftens belopp.

Till ledning för landstingskommuns och kommuns budgetarbete skall länsstyrelsen senast den 10 september 1985 lämna landstingskommun och kommun uppgift om uppskattad skatteutjämningsavgift.

7 §

Skatteutjämningsavgiften skall betalas med en tolfedel varje månad under år 1986 genom avräkning med lika belopp vid varje utbetalning av landstingsskatt och kommunalskatt enligt 4 § lagen (1965:269) med särskilda bestämmelser om kommuns och annan menighets utdebitering av skatt, m. m. Är avgiften inte uträknad vid avräkningstillfällena i månaderna januari och februari, får avräkning ske med ett uppskattat belopp. Om något av de belopp som avräknas i

Föreslagen lydelse

överstiger vad som motsvarar 150 procent av medelskattekraften.

Avgiften är dock endast 37 öre per skattekrone till den del avgiftsunderlaget inte överstiger vad som motsvarar den tillförsäkrade skattekraften enligt lagen (1979:362) om skatteutjämningsbidrag.

5 §

Med medelskattekraften förstås den enligt 12 § lagen (1979:362) om skatteutjämningsbidrag fastställda medelskattekraften att användas vid beräkning av skatteutjämningsbidrag för året.

6 §

Ändras rikets indelning i landstingskommuner eller kommuner, beräknas skatteutjämningsavgift på grundval av den indelning som gäller vid ingången av året.

7 §

Länsstyrelsen fastställer skatteutjämningsavgift och tillställer senast den 25 januari landstingskommun och kommun uppgift om avgiftens belopp för året.

Till ledning för landstingskommuns och kommuns budgetarbete skall länsstyrelsen senast den 10 september lämna landstingskommun och kommun uppgift om uppskattad skatteutjämningsavgift för nästa år.

8 §

Skatteutjämningsavgiften skall betalas med en tolfedel varje månad under året genom avräkning med lika belopp vid varje utbetalning av landstingsskatt och kommunalskatt enligt 4 § lagen (1965:269) med särskilda bestämmelser om kommuns och annan menighets utdebitering av skatt, m. m. Är avgiften inte uträknad vid avräkningstillfällena i månaderna januari och februari, får avräkning ske med ett uppskattat belopp. Om något av de belopp som avräknas i

Nuvarande lydelse

månaderna januari och februari inte motsvarar en tolfedel av landstingskommunens eller kommunens avgift, skall den jämkning som för-
anleds av detta ske i fråga om det belopp som avräknas i mars månad.

8 §

Länsstyrelsens beslut enligt denna lag får överklagas hos regeringen genom besvär.

Föreslagen lydelse

månaderna januari och februari inte motsvarar en tolfedel av landstingskommunens eller kommunens avgift, skall den jämkning som för-
anleds av detta ske i fråga om det belopp som avräknas i mars månad.

9 §

Länsstyrelsens beslut enligt denna lag får överklagas hos regeringen genom besvär.

Prop. 1985/86: 150
Bil. 1.7

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1986. Bestämmelserna i 2 och 3 §§ i deras äldre lydelse tillämpas i fråga om skatteutjämningsavgift för år 1986.

3 Förslag till Lag om ändring i kommunalskattelagen (1928: 370)

Prop. 1985/86: 150
Bil. 1.7

Härigenom föreskrivs i fråga om kommunalskattelagen (1928: 370)¹
dels att 45, 47 och 57–59 §§, anvisningarna till 47 § samt anvisningarna till 60 § skall upphöra att gälla,

dels att rubriken närmast före 47 § skall upphöra att gälla,

dels att nuvarande 47 a § skall betecknas 47 §,

dels att 2, 4 och 19 §§, 25 § 3 mom., nya 47 §, 56, 60 och 68 §§, punkt 2 av anvisningarna till 38 § samt punkt 1 av anvisningarna till 66 § skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §²

Allmän kommunalskatt utgår *såsom* kommunal inkomstskatt, *vilken* beräknas på grundval av inkomst och av garantibelopp för fastighet.

Allmän kommunalskatt utgår *som* kommunal inkomstskatt och beräknas på grundval av *beskattningsbar* inkomst.

Såsom underlag för kommunal inkomstskatt påföres skattskyldig ett skatteöre för varje krona beskattningsbar inkomst.

Etthundra skatteören bilda en skattekrona.

4 §³

Underlag för beräkning av kommunal inkomstskatt såvitt gäller fastighet *bestäms* vid fastighetstaxering, *om inte annat föreskrivs*. Därvid beslutas även om fastighet skall vara *skattepliktig*. *Skatteplikt för fastighet innebär att garantibelopp enligt 47 § skall beräknas för fastigheten*.

Såvitt gäller fastighet *beräknas inkomst i de fall som anges i denna lag på grundval av vad som bestämts* vid fastighetstaxering.

Bestämmelserna i denna lag om fastighet skall också tillämpas i fråga om byggnad, som är lös egendom, om inte annat föreskrivs. Samma skall gälla beträffande sådana tillbehör till byggnaden som avses i 2 kap. 2 och 3 §§ jordabalken, i den mån de tillhör byggnadens ägare.

Föreskrifter om fastighetstaxering finns i fastighetstaxeringslagen (1979: 1152).

¹ Senaste lydelse av

45 § 1984: 1060

47 § 1984: 1060

57 § 1 mom. 1984: 1060

57 § 2 mom. 1963: 303

57 § 3 mom. 1984: 1060

58 § 1984: 1060

59 § 1 mom. 1984: 1060

59 § 2 mom. 1966: 729

59 § 3 mom. 1984: 1060

anvisningarna till 47 § 1983: 446

anvisningarna till 60 § 1984: 1060

rubriken närmast före 47 § 1953: 400.

² Senaste lydelse 1953: 400.

³ Senaste lydelse 1979: 1154.

19 §⁴

Till skattepliktig inkomst enligt denna lag räknas *icke*:

vad som vid bodelning eller eljest på grund av giftorätt tillfallit make eller vad som förvärvats genom arv, testamente, fördel av oskift bo eller gåva:

vinst vid icke yrkesmässig avyttring av lös egendom i andra fall än som avses i 35 § 3–4 mom.;

vinst i svenskt lotteri eller vinst vid vinstdragning på här i riket utfärdade premieobligationer och ej heller sådan vinst i utländskt lotteri eller vid vinstdragning på utländska premieobligationer, som uppgår till högst 100 kronor;

ersättning, som på grund av försäkring jämlikt lagen (1962:381) om allmän försäkring, lagen (1954:243) om yrkesskadeförsäkring eller lagen (1976:380) om arbetsskadeförsäkring tillfallit den försäkrade, om icke ersättningen grundas på förvärvsinkomst av 6000 kronor eller högre belopp för år eller utgör föräldrapenning, så ock sådan ersättning enligt annan lag eller särskild författning, som utgått annorledes än på grund av sjukförsäkring, som nyss sagts, till någon vid sjukdom eller olycksfall i arbete eller under militärtjänstgöring eller i fall som avses i lagen (1977:265) om statligt personskadeskydd eller lagen (1977:267) om krigsskadeersättning till sjömän om icke ersättningen grundas på förvärvsinkomst av 6000 kronor eller högre belopp för år, ävensom ersättning, vilken vid sjukdom eller olycksfall tillfallit någon på grund av annan försäkring, som icke tagits i samband med tjänst, dock att till skattepliktig inkomst räknas ersättning i form av pension eller i form av livränta i den mån livräntan är skattepliktig enligt 32 § 1 eller 2 mom., så ock ersättning som utgår på grund av trafikförsäkring eller, med nedan angivet undantag, annan ansvarighetsförsäkring eller på grund av skadeståndsförsäkring och avser förlorad inkomst av skattepliktig natur;

ersättning på grund av ansvarighetsförsäkring enligt grunder som fastställts i kollektivavtal mellan arbetsmarknadens huvudorganisationer till den del ersättningen utgår under de första trettio dagarna av den tid den skadade är arbetsoförmögen och beräknas så att ersättningen uppgår för insjuknadedagen till högst 30 kronor och för övriga dagar till högst 6 kronor för dag;

belopp, som till följd av försäkringsfall eller återköp av försäkringen utgått på grund av kapitalförsäkring;

försäkringsersättning eller annan ersättning för skada på egendom, dock att skatteplikt föreligger dels i den mån ersättningen avser driftbyggnad på jordbruksfastighet, byggnad på fastighet som avses i 24 § 1 mom., byggnad som är avsedd för användning i ägarens rörelse eller sådan del av värdet av markanläggning som får dras av genom årliga värdeminskningsskatt, dels i den mån köpeskilling, som skulle ha influtit om den försäkrade eller skadade egendomen i stället hade sålts, hade varit att hänföra till intäkt av fastighet eller av rörelse och dels i den mån ersättningen eljest motsvarar skattepliktig intäkt av eller avdragsgill omkostnad för fastighet eller rörelse;

vinstandel, återbäring eller premieåterbetalning, som utgått på grund av annan personförsäkring än pensionsförsäkring eller sådan sjuk- eller olycksfallsförsäkring som tagits i samband med tjänst, samt vinstandel, som utgått på grund av skadeförsäkring, och premieåterbetalning på grund

⁴ Senaste lydelse 1985: 405.

av skadeförsäkring, för vilken rätt till avdrag för premie icke förelegat;

ersättning jämlikt lagen (1956: 293) om ersättning åt smittbärare om icke ersättningen grundas på förvärvsinkomst av 6 000 kronor eller högre belopp för år;

periodiskt understöd eller därmed jämförlig periodisk intäkt, som icke utgör vederlag vid avyttring av egendom, i den mån givaren enligt 20 § eller punkt 5 av anvisningarna till 46 § icke är berättigad till avdrag för utgivet belopp;

stipendier till studerande vid undervisningsanstalter eller eljest avsedda för mottagarens utbildning;

studiestöd enligt 2, 3 eller 4 kap. studiestödslagen (1973: 349), internatbidrag, återbetalningspliktiga studiemedel och resekostnadsersättning enligt 6 och 7 kap. samma lag samt sådant särskilt bidrag vilket enligt av regeringen eller statlig myndighet meddelade bestämmelser utgår till deltagare i arbetsmarknadsutbildning samt med dem i fråga om sådant bidrag likställda, och äger i följd härav den bidragsberättigade icke göra avdrag för kostnader som avsetts skola bestridas med bidrag av förevarande slag;

allmänt barnbidrag;

lön eller annan gottgörelse, för vilken skall erläggas skatt enligt lagen (1958: 295) om sjömansskatt;

kontantunderstöd, som utgives av arbetslöshetsnämnd med bidrag av statsmedel;

handikappersättning enligt 9 kap. 2 och 3 §§ lagen om allmän försäkring, sådan del av vårdbidrag enligt 9 kap. 4 § samma lag som utgör ersättning för merkostnader samt hemsjukvårdsbidrag, som utgår av kommunala eller landstingskommunala medel till den vårdbehövande;

kommunalt bostadstillägg enligt lagen (1962: 392) om hustrutillägg och kommunalt bostadstillägg till folkpension;

kommunalt bostadstillägg till handikappade;

bostadsbidrag som avses i förordningen (1976: 263) om statliga bostadsbidrag till barnfamiljer eller förordningen (1976: 262) om statskommunala bostadsbidrag;

ersättning som fastställts av allmän domstol eller utgått av allmänna medel till den som – utan att det skett yrkesmässigt – inställt sig inför domstol eller annan myndighet, om ersättningen avser reseersättning, traktamente eller ersättning för tidspilan;

sådan gottgörelse för utgift eller kostnad som arbetsgivare uppburit från personalstiftelse ur medel, för vilka avdrag icke medgivits vid taxering, vid första tillfälle dylika medel finnas i stiftelsen;

gottgörelse som arbetsgivare uppburit från pensionsstiftelse, till den del stiftelsen ej ägt andra medel för att lämna gottgörelsen än sådana för vilka avdrag icke åtnjutits vid avsättning till stiftelsen;

intäkter av försäljning av vilt växande bär och svampar som den skattskyldige själv plockat till den del intäkterna under ett beskattningsår inte överstiger 5 000 kronor, såvida intäkterna inte kan hänföras till rörelse som den skattskyldige driver eller utgör lön eller liknande förmån;

ränta enligt 69 § 1 mom. uppbördslagen (1953:272).

ränta enligt 61 § lagen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt, 69 § 1 och 2 mom., 69 a § tredje stycket eller 75 a § fjärde stycket uppbördslagen (1953:272), 36 § 3 mom. lagen (1958:295) om sjömansskatt, 22 § tullagen (1973:670), 20 § lagen (1982:1006) om avdrags- och uppgiftsskyldighet beträffande vissa uppdragsersättningar, 5 kap. 13 § lagen (1984:151) om punktskatter och prisregleringsavgifter, 40 § lagen (1984:404) om stämpelskatt vid inskrivningsmyndigheter eller 24 § lagen (1984:668) om uppbörd av socialavgifter från arbetsgivare.

Beträffande vissa försäkringsbelopp som utgår till lantbrukare, yrkesfiskare m. fl. gäller särskilda bestämmelser i punkt 16 av anvisningarna till 21 § och i punkt 11 av anvisningarna till 28 §.

(Se vidare anvisningarna.)

25 §

3 mom.⁵ I fråga om fastighet, för vilken intäkten skall beräknas enligt 24 § 2 mom., får avdrag inte göras för andra omkostnader än för ränta på lånat kapital, som har nedlagts i fastigheten, samt tomträttsavgäld eller liknande avgäld.

Utöver avdrag som i föregående stycke sägs får dock fysisk person, som blivit för året före taxeringsåret eller för taxeringsåret mantalsskriven på honom tillhörig fastighet, som avses i 24 § 2 mom., i fråga om nämnda fastighet göra ett extra avdrag med, för helt år räknat, 1500 kronor, dock högst med det belopp, som jämlikt sistnämnda lagrum skall tas upp som intäkt av fastigheten. Äger skattskyldig endast del av fastigheten, skall avdraget i motsvarande mån nedsättas. Vad i detta stycke stadgas skall gälla jämväl beträffande dödsbo under förutsättning att någon delägare i boet blivit mantalsskriven på fastigheten.

Har fastighet, för vilken intäkten skall beräknas enligt 24 § 2 mom., delvis använts i ägarens rörelse, skall räntan och avgälden minskas med den del därav, som kan anses belöpa på den i rörelsen använda fastighetsdelen.

(Se vidare anvisningarna.)

⁵ Senaste lydelse 1984:1060.

47 a §⁶

Sammanlagda beloppet av den inkomst från en eller flera förvärvskällor, vilken är skattepliktig i en kommun, med avdrag i förekommande fall som avses i 46 och 46 a §§, samt av i 47 § omförmält garantibelopp utgör skattskyldigs inom kommunen taxerade inkomst.

Den taxerade inkomsten avrundas nedåt till helt hundratal kronor.

56 §⁷

Skatt för inkomst av jordbruksfastighet eller av annan fastighet skall utgöras till kommun, där fastigheten är belägen.

Äro fastigheter inom olika kommuner att anse som en förvärvskälla, efter ty i 18 § sägs, skall den från fastigheterna gemensamt härflutna inkomsten tagas till beskattning i varje kommun till så stor del, som kan anses hava inom kommunen influtit. Kan utredning här om icke vinnas, skall inkomsten fördelas till beskattning mellan kommunerna efter ty som kan finnas skäligt med hänsyn till den bruttointäkt, som influtit inom varje kommun, eller till det förhållande, vari fastigheternas taxeringsvärden stått till varandra.

60 §⁸

Innefattar kommun flera församlingar, skall fysisk person, som skall mantalsskrivas i någon av församlingarna, beskattas i denna församling för hela den inkomst, som enligt bestämmelserna om beskattningsort skall beskattas i kommunen. Vad nu sagts skall äga motsvarande tillämpning, då oskift dödsbo efter avliden person, som varit vid dödsfallet bosatt här i riket, skall beskattas inom kommun, som innefattar flera församlingar.

47 §

Sammanlagda beloppet av den skattskyldiges inkomster från olika förvärvskällor, minskat i förekommande fall med sådant avdrag som avses i 46 och 46 a §§, utgör taxerad inkomst.

Skatt för inkomst skall utgöras i hemortskommunen, om den skattskyldige har varit bosatt eller stadigvarande vistats här i riket under någon del av året före taxeringsåret, och i annat fall i Stockholm för gemensamt kommunalt ändamål.

Innefattar hemortskommunen flera församlingar sker beskattningen i den församling där den skattskyldige med tillämpning av reglerna om hemortskommun anses ha sin hemort.

⁶ Senaste lydelse 1984: 1060.

⁷ Senaste lydelse 1951: 790.

⁸ Senaste lydelse 1973: 1099.

För annan än i första stycket avsedd skattskyldig skall, om kommun innefattar flera församlingar, vid taxering enligt denna lag angivas, huru stor del av den beskattningsbara inkomsten som belöper å varje församling, och skola därvid de i 56–59 §§ givna bestämmelserna om beskattningsort hava motsvarande tillämpning. Innan sådan fördelning sker skall dock, om i den skattskyldiges taxerade inkomst ingår garantibelopp för fastighet, så stor del av den beskattningsbara inkomsten, som motsvarar garantibeloppet, tillföras den församling, där fastigheten är belägen.

(Se vidare anvisningarna.)

(Se vidare anvisningarna.)

68 §⁹

Vad i denna lag stadgas om person, som varit här i riket bosatt, skall även gälla person som stadigvarande vistats i Sverige utan att vara bosatt här. *Detsamma gäller den som har vistats tillfälligt här och har haft arbetsanställning, vid vilken skatteavdrag enligt 39 § 1 mom. uppbördslagen (1953:272) har kommit i fråga. Vad som nu har sagts om skattskyldig som har vistats här tillfälligt skall dock icke gälla vid tillämpning av 53 § 1 mom. och icke heller då den skattskyldige vid vistelsen här uppstår lön av anställning hos svenska staten eller svensk kommun om anställningen avses fortsätta utomlands.*

Vad i denna lag stadgas om person, som varit här i riket bosatt, skall även gälla person som stadigvarande vistats i Sverige utan att vara bosatt här.

Anvisningar

till 38 §

2.¹⁰ Utdelning från aktiebolag eller ekonomisk förening, som utgår i förhållande till gjorda inköp eller försäljningar eller efter därmed jämförlig grund, är skattefri, där utdelningen blott innebär en minskning i levnads-kostnader, och skall i annat fall hänföras till den förvärvskälla, vartill den på grund av sin beskaffenhet är att räkna. Sålunda hänföres exempelvis till inkomst av jordbruk respektive rörelse näringsidkares utdelning från ekonomisk förening i form av pristillägg å varor, som han sålt till föreningen, eller i form av rabatt för varor, som han för sin näring inköpt av förening-

⁹ Senaste lydelse 1978: 925.

¹⁰ Senaste lydelse 1984: 1060.

en. Till utdelning, som på grund av bestämmelserna i detta stycke är skattefri, hänföres icke förmån av bostad eller annan förmån av fastighet (jfr emellertid bestämmelserna i andra stycket). Skattepliktig utdelning från aktiebolag eller ekonomisk förening, som icke skall räknas såsom intäkt vid beräkning av annat slag av inkomst, hänföres till intäkt av kapital.

Har bostad eller annan förmån av fastighet tillkommit medlem av bostadsförening eller delägare i bostadsaktiebolag i denna hans egenskap och är det inte fråga om upplåtelse som avses i tredje stycket, skall som skattepliktig intäkt av kapital tas upp ett belopp motsvarande för helt år räknat 3 procent av den del av medlemmens eller delägarens andel i föreningens eller bolagets behållna förmögenhet som överstiger 50 000 kronor. Därvid skall värdet av andelen beräknas med utgångspunkt i taxeringsvärdet året före taxeringsåret på föreningens eller bolagets fastighet och med hänsyn till föreningens eller bolagets övriga tillgångar och skulder enligt bokslutet för det senaste räkenskapsår som avslutats före den 1 juli året före taxeringsåret. Vid denna beräkning skall bortses från skuld som föreningen eller bolaget har ådragit sig på sådana villkor eller under sådana omständigheter att skulden bör likställas med inbetalning av insats eller därmed jämförligt eget kapital. I fråga om bostad som innehas av två eller flera medlemmar tillsammans skall beloppet 50 000 kronor fördelas dem emellan efter andelarnas storlek. Vid inkomstberäkningen får avdrag inte ske, såvitt fråga inte är om till rörelse hänförlig utgift, för medlemmens eller delägarens inbetalningar till föreningen eller bolaget eller för andra omkostnader som är hänförliga till innehavet av bostaden eller förmånen.

Har bostad eller annan förmån av fastighet tillkommit medlem av bostadsförening eller delägare i bostadsaktiebolag i denna hans egenskap och är det inte fråga om upplåtelse som avses i tredje stycket, skall värdet av bostaden eller förmånen inte räknas som skattepliktig intäkt för delägaren. Till följd härav får avdrag inte ske, såvitt det inte är fråga om en till rörelse hänförlig utgift, för medlemmens eller delägarens inbetalningar till föreningen eller bolaget eller för andra omkostnader som hänför sig till innehavet av bostaden eller förmånen.

Har bostad eller annan förmån, som tillkommit medlem av bostadsförening eller delägare i bostadsaktiebolag i denna hans egenskap, helt eller till övervägande del varit av medlemmen eller delägaren mot vederlag upplåten till annan under hela eller större delen av beskattningsåret, räknas vederlaget jämte värdet av bostad eller annan förmån, som medlemmen eller delägaren för eget bruk förfogat över, såsom intäkt av kapital för medlemmen eller delägaren.

Annan utdelning från bostadsförening eller bostadsaktiebolag än i andra och tredje styckena sägs, som icke utgått i förhållande till innehavda andelar eller aktier, räknas såsom intäkt av kapital för medlemmen eller delägaren, om och i den mån utdelningen överstiger sådana på beskattningsåret belöpande avgifter och andra inbetalningar till föreningen eller bolaget, vilka icke äro att anse som kapitaltillskott.

Med bostadsförening och bostadsaktiebolag förstås ekonomisk förening och aktiebolag, vars verksamhet uteslutande eller huvudsakligen består i att åt föreningens medlemmar eller bolagets delägare bereda bostäder i hus, som ägs av föreningen eller bolaget. Som bostadsförening eller bostadsaktiebolag anses även ekonomisk förening eller aktiebolag, vars verksamhet uteslutande eller så gott som uteslutande består i att tillhandahålla föreningens medlemmar eller bolagets delägare garage eller annan för deras personliga räkning avsedd gemensam anordning i byggnad som ägs av föreningen eller bolaget.

till 66 §

1.¹¹ Av bestämmelserna i denna paragraf, jämförda med föreskrifterna i 68 §, framgår, att för den som under ett beskattningsår eller del därav stadigvarande vistats här i riket utan att mantalsskrivnings-skyldighet i någon kommun beträffande honom förelegat för året näst före taxeringsåret, skall såsom hemortskommun anses den kommun, där han under det år, som närmast föregått taxeringsåret, först vistats, utan att vistelsen varit al-lenast tillfällig. *För den som har vistats tillfälligt här i riket och har haft arbetsanställning, vid vilken skattavdrag har kommit i fråga utan att nyssnämnd mantalsskrivningsskyldighet beträffande honom har förelegat, skall såsom hemortskommun anses den kommun, där han under det år som närmast föregått taxeringsåret först har vistats.*

1. Av bestämmelserna i denna paragraf, jämförda med föreskrifterna i 68 §, framgår, att för den som under ett beskattningsår eller del därav stadigvarande vistats här i riket utan att mantalsskrivnings-skyldighet i någon kommun beträffande honom förelegat för året näst före taxeringsåret, skall såsom hemortskommun anses den kommun, där han under det år, som närmast föregått taxeringsåret, först vistats, utan att vistelsen varit al-lenast tillfällig.

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1987 och tillämpas första gången vid 1988 års taxering om inte annat följer av punkterna 2 och 3 nedan.

2. De nya bestämmelserna om ränta i 19 § tillämpas inte på ränta som belöper på tid före ikraftträdandet.

3. Äldre bestämmelser i 2, 4, 45, 47, 47 a och 56–60 §§, anvisningarna till 47 § samt anvisningarna till 60 § tillämpas vid 1988 års taxering i fråga om förvärvskälla för vilken beskattningsåret har påbörjats före den 1 maj 1986.

¹¹ Senaste lydelse 1978: 925.

4 Förslag till Lag om ändring i uppbördslagen (1953: 272)

Prop. 1985/86: 150
Bil. 1.7

Härigenom föreskrivs att 28 och 31 §§, 39 § 1 mom., 42 §, 43 § 1 mom., 54 § 1 mom., 69 § 2 mom. samt punkt 4 av anvisningarna till 39 § uppbördslagen (1953: 272)¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

28 §²

Kvarstående skatt under 25 kronor uttages ej.

Kvarstående skatt, som uppgår till högst 200 kronor, skall betalas senast den 18 i uppbörds månaden mars året efter taxeringsåret. Annan kvarstående skatt skall betalas med lika belopp senast den 18 i var och en av uppbörds månaderna mars och maj året efter taxeringsåret. Om öretal uppkommer skall dock det belopp som skall betalas under uppbörds månaden mars bestämmas till närmast lägre och det andra beloppet till närmast högre hela antal kronor.

Kvarstående skatt skall betalas senast den 18 i uppbörds månaden april året efter taxeringsåret.

31 §³

Uträkning av de särskilda skatteposter som ingår i tillkommande skatt samt debitering av sådan skatt verkställs efter samma grunder, som har gällt för debitering av motsvarande slutliga skatt.

Sänkning av viss skatt vid ändrad debitering avräknas mot höjning av annan skatt till följd av ändringen. Tillkommande skatt under 25 kronor uttages ej.

Tillkommande skatt skall betalas senast den 18 i den uppbörds månad eller de två uppbörds månader, som lokal skatte myndighet bestämmer, varvid en uppbörds månad skall ligga mellan betalningstillfällena. I sistnämnda fall skall skatten fördelas enligt de grunder som anges i 28 §.

Tillkommande skatt skall betalas senast den 18 i den uppbörds månad eller, om skatten överstiger 200 kronor, de två uppbörds månader, som lokal skatte myndighet bestämmer, varvid en uppbörds månad skall ligga mellan betalningstillfällena. I sistnämnda fall skall skatten betalas med lika belopp i var och en av uppbörds månaderna. Om öretal uppkommer skall dock det belopp som skall betalas först bestämmas till närmast lägre och det andra beloppet till närmast högre hela antal kronor.

¹ Lagen omtryckt 1972: 75.

Senaste lydelse av lagens rubrik 1974: 771.

² Senaste lydelse 1979: 489.

³ Senaste lydelse 1984: 669.

39 §

*1 mom.*⁴ Vid utbetalning av kontant belopp, som för mottagaren (*arbets- tagaren*) utgör sådan inkomst av tjänst som i 3 § 2 mom. under 1 första och andra styckena avses (*lön*), skall den som utbetalar beloppet (*arbetsgiva- ren*) göra avdrag för betalning av preliminär A-skatt som arbetstagaren har att betala (*skatteavdrag*) om inte annat följer av bestämmelserna i lagen (1983:850) om undantag från vissa bestämmelser i uppbördslagen (1953:272) m. m. Bestämmelser om skyldighet att göra avdrag i vissa fall när det utbetalade beloppet inte utgör sådan lön finns i lagen (1982:1006) om avdrags- och uppgiftsskyldighet beträffande vissa uppdragsersättning- ar.

Har arbetstagare, vilken har att vidkännas skatteavdrag för prelimi- när A-skatt, att erlægga kvarstående skatt, som har debiterats året före det år skatteavdraget skall göras, är arbetsgivaren skyldig att vid utbe- talning av lön göra skatteavdrag även för sådan skatt. Avdragsskyl- dighet föreligger dock inte, om an- ställningen är avsedd att vara korta- re tid än en vecka. För betalning av den kvarstående skatten skall ar- betsgivaren vid varje utbetalnings- tillfälle avdraga ett belopp motsva- rande så stor del av *den skatt, som skall betalas under den uppbörds- månaden som gäller enligt 28 §*, som belöper på utbetalningstillfället med hänsyn till antalet utbetal- ningstillfällen före ingången av *nämnda uppbörds månaden*. Belopp, som dras av vid annat utbetalnings- tillfälle än det första, skall dock av- rundas till närmast lägre hela antal kronor och återstoden dras av vid det första utbetalningstillfället.

Har arbetstagare, vilken har att vidkännas skatteavdrag för prelimi- när A-skatt, att erlægga kvarstående skatt, som har debiterats året före det år skatteavdraget skall göras, är arbetsgivaren skyldig att vid utbe- talning av lön göra skatteavdrag även för sådan skatt. Avdragsskyl- dighet föreligger dock inte, om an- ställningen är avsedd att vara korta- re tid än en vecka. För betalning av den kvarstående skatten skall ar- betsgivaren vid varje utbetalnings- tillfälle avdraga ett belopp motsva- rande så stor del av *skatten* som belöper på utbetalningstillfället med hänsyn till antalet utbetal- ningstillfällen före ingången av *upp- börds månaden april*. Belopp, som dras av vid annat utbetalningstill- fälle än det första, skall dock avrun- das till närmast lägre hela antal kro- nor och återstoden dras av vid det första utbetalningstillfället.

42 §⁵

Om utbetald lön inte är så stor, att skatteavdrag kan göras för både utgående preliminär skatt och den kvarstående skatt, som belöper på utbetalningstillfället, skall genom skatteavdraget innehållet belopp anses i första hand avse preliminär skatt.

Kan vid visst utbetalningstillfälle skatteavdrag för kvarstående skatt inte göras med belopp, som mot- svarar på utbetalningstillfället belö- pande skatt, skall vid senare utbe- talningstillfälle före ingången av

Kan vid visst utbetalningstillfälle skatteavdrag för kvarstående skatt inte göras med belopp, som mot- svarar på utbetalningstillfället belö- pande skatt, skall vid senare utbe- talningstillfälle före ingången av

⁴ Senaste lydelse 1984: 669.

⁵ Senaste lydelse 1984: 669.

den uppbörds månad som gäller enligt 28 § avdragas så stort belopp att de innehållna beloppen tillsammans förslår till den skatt som skall betalas under nämnda uppbörds månad.

uppbörds månaden april avdragas så stort belopp att de innehållna beloppen tillsammans motsvarar den kvarstående skatten.

43 §

1 mom.⁶ Arbetsgivare skall vid varje avlöningstillfälle genom särskilt kvitto eller på annat lämpligt sätt lämna arbetstagare uppgift om det belopp, som genom skatteavdrag har innehållits på lönen. Skyldighet att lämna sådan uppgift föreligger dock inte, om lönen kvitteras på avlöningslista, där skatteavdraget har angivits.

Har skatteavdrag för kvarstående skatt inte kunnat göras med så stort belopp, som skall betalas under viss uppbörds månad, skall arbetsgivaren vid det avlöningstillfälle, som närmast föregår denna uppbörds månad, underrätta arbetstagaren om storleken av felande belopp.

Har skatteavdrag för kvarstående skatt inte kunnat göras med så stort belopp, som motsvarar den kvarstående skatten, skall arbetsgivaren vid det avlöningstillfälle, som närmast föregår uppbörds månaden april, underrätta arbetstagaren om storleken av felande belopp.

Efter den 18 i den sista uppbörds månad, under vilken skatt enligt skattsedel skall erläggas, eller, om arbetstagare tidigare har slutat sin anställning, vid dennas slut skall arbetsgivaren återlämna skattsedeln till arbetstagaren. Har arbetstagaren slutat sin anställning under tid då avdrag för kvarstående skatt skall göras, skall arbetsgivaren lämna arbetstagaren skriftlig uppgift om summan av gjorda skatteavdrag för sådan skatt och den tid som avdragen avser. Sådan uppgift, som skall vara undertecknad eller signerad av arbetsgivaren eller någon hos honom anställd, skall också omfatta arbetsgivarens namn och adress.

Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer fastställer formulär till blanketter för uppgifter enligt detta moment. Blanketterna skall kostnadsfritt tillhandahållas arbetsgivare.

54 §

1 mom.⁷ En arbetsgivare, som har gjort skatteavdrag eller utgett lön för vilken månadsavgift skall redovisas enligt lagen (1984:668) om uppbörd av socialavgifter från arbetsgivare skall utan anmaning lämna uppgift (uppbördsdeklaration) om detta till den länsstyrelse som avses i 52 § första stycket. Arbetsgivare som avses i 3 § andra stycket sista meningen lagen om uppbörd av socialavgifter från arbetsgivare skall dock lämna deklARATIONEN till länsstyrelsen i Stockholms län. Deklaration skall lämnas

1 mom. En arbetsgivare, som har gjort skatteavdrag för preliminär A-skatt eller utgett lön för vilken månadsavgift skall redovisas enligt lagen (1984:668) om uppbörd av socialavgifter från arbetsgivare skall utan anmaning lämna uppgift (uppbördsdeklaration) om detta till den länsstyrelse som avses i 52 § första stycket. Arbetsgivare som avses i 3 § andra stycket sista meningen lagen om uppbörd av socialavgifter från arbetsgivare skall dock lämna deklARATIONEN till länsstyrelsen i Stockholms län. Dekla-

⁶ Senaste lydelse 1979: 489.

⁷ Senaste lydelse 1984: 669.

senast den 18 i uppbörds månaden efter den månad då skatteavdraget gjordes eller lönen utgavs.

ration skall lämnas senast den 18 i uppbörds månaden efter den månad då skatteavdraget gjordes eller lönen utgavs.

Efter anmaning av länsstyrelsen eller lokal skattemyndighet är också den, som inte är deklarationsskyldig enligt första stycket, skyldig att avge uppbördsdeklaration.

Uppbördsdeklaration skall avges på heder och samvete samt avfattas på blankett enligt fastställt formulär.

Uppbördsdeklaration skall upptaga

1) arbetsgivarens personnummer, organisationsnummer eller särskilda redovisningsnummer;

2) uppgift om den tid för vilken redovisning lämnas;

3) det belopp som har dragits av för preliminär A-skatt och vid uppbörds månaderna mars och maj vad som har dragits av för kvarstående skatt;

3) det belopp som har dragits av för preliminär A-skatt;

4) sådan utgiven avgiftspliktig lön eller ersättning som avses i 2 kap. 3 § lagen (1981: 691) om socialavgifter, dock inräknat det belopp som avses i punkt 5;

5) det belopp med vilket avdrag görs enligt 6 § lagen om uppbörd av socialavgifter från arbetsgivare;

6) den lön eller ersättning på vilken månadsavgiften beräknas;

7) månadsavgiftens belopp;

8) summan av skatt enligt punkt 3 och avgift enligt punkt 7.

En arbetsgivare, som har gjort skatteavdrag för kvarstående skatt, skall lämna uppgift (uppbördsdeklaration för kvarstående skatt) om detta. Sådan deklaration skall lämnas senast den 18 i uppbörds månaden april och upptaga, förutom uppgift som avses i fjärde stycket 1, det belopp som dragits av för kvarstående skatt. I övrigt gäller i tillämpliga delar vad som sägs i första-tredje styckena.

69 §

2 mom.⁸ På skatt, kvarskatteavgift, respitränta och anstånds ränta, som återbetalas enligt 68 § 2 mom., och vid utbetalning av skatt eller ränta, som har innehållits med stöd av 68 § 4 mom. andra stycket, utgår ränta (restitutionsränta). Vid räntebereäkningen gäller i tillämpliga delar bestämmelserna i 32 § första stycket. Ränta skall dock be-

2 mom. På skatt, kvarskatteavgift, respitränta och anstånds ränta, som återbetalas enligt 68 § 2 mom., och vid utbetalning av skatt eller ränta, som har innehållits med stöd av 68 § 4 mom. andra stycket, utgår ränta (restitutionsränta). Restitutionsränta utgår för vissit kalenderår efter en räntesats som motsvarar halva det av riksbanken fast-

⁸ Senaste lydelse 1983: 977.

räknas utan tillägg av där angivna procentenheter.

ställda diskonto som gällde vid utgången av närmast föregående kalenderår. För tid som infaller efter utgången av det år då beslut om återbetalning fattas tillämpas dock den räntesats som gäller för det året. Räntesatsen bestäms till procenttal med högst en decimal, som i förekommande fall avrundas uppåt. Räntebelopp som understiger femtio kronor betalas inte ut.

Vid beräkning av restitutionsränta gäller i övrigt,

att ränta utgår på belopp, som senast under taxeringsåret har betalats som preliminär skatt, från utgången av taxeringsåret och på annat belopp från utgången av den månad, då det har betalats;

att, om skatt har betalats före den uppbörds månad, då skatten har förfallit till betalning, skatten anses som betald under nämnda uppbörds månad;

att, om skatten har betalats i flera poster och restitutionen avser endast viss del av det sammanlagda skattebeloppet, det för mycket betalda beloppet avräknas mot det eller de belopp som sist har betalats;

att ränta utgår till och med den månad, då beloppet återbetalas; samt

att ränta utgår i helt krontal, varvid öretal bortfaller.

Har beslut som föranlett restitutionsränta ändrats på sådant sätt att ränta inte skulle ha utgått eller utgått med lägre belopp, om ändringsbeslutet hade beaktats vid ränteberäkningen, är den skattskyldige skyldig att återbetala vad han sålunda har uppburit för mycket. Bestämmelserna i denna lag om tillkommande skatt skall också tillämpas på restitutionsränta.

Om restitutionsränta i särskilda fall föreskrivs i 69 a § tredje stycket och 75 a § fjärde stycket.

Anvisningar

till 39 §

4.⁹ Föreligger särskilda svårigheter för arbetsgivare att göra skatteavdrag för kvarstående skatt, får den lokala skattemyndigheten medge, att sådant avdrag inte görs. Svårighet att göra skatteavdrag för sådan skatt kan vara för handen, om lön utbetalas för kvartal eller halvår eller annars vid sådana tidpunkter, att genom skatteavdrag innehållna medel inte förslår att betala kvarstående skatt under vederbörlig uppbörds månad.

4. Föreligger särskilda svårigheter för arbetsgivare att göra skatteavdrag för kvarstående skatt, får den lokala skattemyndigheten medge, att sådant avdrag inte görs. Svårighet att göra skatteavdrag för sådan skatt kan vara för handen, om lön utbetalas för kvartal eller halvår eller annars vid sådana tidpunkter, att genom skatteavdrag innehållna medel inte förslår att betala den kvarstående skatten.

Såväl arbetsgivare som arbetstagare kan göra framställning om befrielse från skatteavdrag. Har arbetsgivare begärt befrielse från att göra skatteavdrag, skall arbetstagare, som berörs av framställningen, eller ombud för denne höras i frågan.

⁹ Senaste lydelse 1979: 489.

Vid prövning av arbetsgivares ansökan om befrielse från skyldighet att göra skatteavdrag skall särskilt beaktas intresset för arbetstagare att få en bekväm skattebetalningsform och för det allmänna att få en effektiv skattebetalning.

Denna lag träder i kraft i fråga om 69 § 2 mom. den 1 januari 1987 och tillämpas på restitutionsränta som belöper på tid efter ikraftträdandet. I övrigt träder lagen i kraft den 1 juli 1986 och tillämpas första gången i fråga om kvarstående skatt som grundas på 1986 års taxering.

5 Förslag till Lag om ändring i lagen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt

Prop. 1985/86: 150
Bil. 1.7

Härigenom föreskrivs att 61 och 61 a §§ lagen (1941:416) om arvsskatt och gåvoskatt¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

61 §²

Har dödsbo eller skattskyldig rätt att återfå betalad skatt på grund av överrätts beslut eller beslut enligt 27 §, 33 § 3 mom. eller 56–59 §§, skall skattebeloppet kostnadsfritt återbetalas i den ordning som är föreskriven i uppbördslagen (1953:272) i fråga om restitution av skatt. Beslut som grundar rätt till återbetalning skall omgående sändas till den länsstyrelse som enligt 52 § 1 mom. tredje stycket är uppbördsmyndighet. På skattebelopp som återbetalas utgår ränta om inte annat följer av andra stycket.

Har dödsbo eller skattskyldig rätt att återfå betalad skatt på grund av överrätts beslut eller beslut enligt 27 §, 33 § 3 mom. eller 56–59 §§, skall skattebeloppet kostnadsfritt återbetalas i den ordning som är föreskriven i uppbördslagen (1953:272) i fråga om restitution av skatt. Beslut som grundar rätt till återbetalning skall omgående sändas till den länsstyrelse som enligt 52 § 1 mom. tredje stycket är uppbördsmyndighet. På skattebelopp *samt ränta enligt 52 §, 52 a § och 55 § 2 mom.* som återbetalas utgår ränta om inte annat följer av andra stycket.

I fall, som avses i 57–58 a §§, ankommer det på regeringen att förordna i vad mån ränta skall utgå.

Har enligt 55 § anstånd medgetts med erläggande av skatt, skall vid befrielse från hela det skattebelopp som inte har betalats den ingivna skuldförbindelsen återställas. Avser befrielsen en del av det obetalda skattebeloppet skall beskattningsmyndigheten eller överrätten ompröva anståndsbeslutet.

61 a §³

Ränta enligt 61 § första stycket utgår från och med månaden efter den, då *skattebeloppet efter meddelat beslut om skattens fastställande blivit inbetalat*, till och med den månad då *beloppet utbetalas*.

Ränta utgår även på ränta enligt 52 och 52 a §§ samt 55 § 2 mom., som återbetalas. I fråga om räntan, vilken skall beräknas av länsstyrelsen, gäller i övrigt bestämmelserna i 52 § 1 mom. Räntan skall dock

Ränta enligt 61 § första stycket utgår från och med månaden efter den, då *det belopp på vilket ränta skall beräknas inbetalades*, till och med den månad då *återbetalning görs*. I fråga om räntan, vilken skall beräknas av länsstyrelsen, gäller i övrigt bestämmelserna i 52 § 1 mom. Räntan *under visst kalenderår* skall dock utgå efter *en räntesats som motsvarar halva det av riksbanken fastställda diskonto*

¹ Senaste lydelse av lagens rubrik 1974: 857.

² Senaste lydelse 1983: 384.

³ Senaste lydelse 1983: 978.

Nuvarande lydelse

utgå efter räntesats som motsvarar det i 52 § 1 mom. angivna diskontot.

Föreslagen lydelse

som gällde vid utgången av närmast föregående kalenderår. Räntesatsen bestäms till procenttal med högst en decimal, som i förekommande fall avrundas uppåt.

Prop. 1985/86: 150
Bil. 1.7

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1987 och tillämpas i fråga om ränta som belöper på tid efter ikraftträdandet.

6 Förslag till Lag om ändring i lagen (1958:295) om sjömansskatt

Prop. 1985/86: 150
Bil. 1.7

Härigenom föreskrivs att 36 § 3 mom. lagen (1958:295) om sjömansskatt¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

3 mom.² Sjöman eller redare som har rätt att återfå för mycket erlagd skatt skall erhålla ränta (restitutionsränta) på beloppet. Ränta utgår under visst kalenderår efter *den* räntesats som motsvarar det av riksbanken fastställda diskonto som *gäller* vid utgången av *december det föregående året*. Räntebelopp som understiger femtio kronor utbetalas ej.

Föreslagen lydelse

36 §

3 mom. Sjöman eller redare som har rätt att återfå för mycket erlagd skatt skall erhålla ränta (restitutionsränta) på beloppet. Ränta utgår under visst kalenderår efter *en* räntesats som motsvarar *halva* det av riksbanken fastställda diskonto som *gällde* vid utgången av *närmast föregående kalenderår*. *Räntesatsen bestäms till procenttal med högst en decimal, som i förekommande fall avrundas uppåt*. Räntebelopp som understiger femtio kronor utbetalas ej.

Vid beräkning av ränta skall iakttagas,
att ränta för skatt, avseende visst beskattningsår, utgår från och med den 1 mars nästföljande år, om skatten erlagts före denna tidpunkt, och i annat fall från och med månaden efter den då skatten erlagts,
att ränta utgår till och med den månad, då beslut om återbetalning meddelas, samt
att ränta utgår i helt krontal, varvid öretal bortfaller.
Har beslut som föranlett ränta ändrats på sådant sätt att ränta icke skulle ha utgått eller utgått med lägre belopp, om ändringsbeslutet beaktats vid ränteberäkningen, är sjöman eller redare skyldig återbetala vad han sålunda uppburit för mycket. Bestämmelserna om revisionskrav äga därvid motsvarande tillämpning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1987 och tillämpas i fråga om restitutionsränta som belöper på tid efter ikraftträdandet.

¹ Lagen omtryckt 1970: 933.

Senaste lydelse av lagens rubrik 1974: 777.

² Senaste lydelse 1983: 979.

7 Förslag till
Lag om ändring i tullagen (1973: 670)

Prop. 1985/86: 150
Bil. 1.7

Härigenom föreskrivs att 22 § tullagen (1973: 670) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

22 §¹

Har tullskyldig inbetalat tull eller annan införselavgift med högre belopp än han rätteligen har att erlägga, återbetalas överskjutande belopp. Motsvarande gäller när han inbetalat tull eller annan införselavgift trots att avgift ej skall utgå. Har med stöd av 5 § tullförordningen (1973: 979) meddelats förordnande att tull inte skall utgå för vara av visst slag återbetalas inbetalat tullbelopp. Belopp, som den tullskyldige kan dra av enligt lagen (1968: 430) om mervärdskatt, återbetalas dock ej.

På belopp som återbetalas utgår ränta. Ränta utgår även på ränta enligt 20 § som återbetalas. Vid ränteberäkningen tillämpas bestämmelserna i 20 a § första stycket. Räntan skall dock beräknas *utan tillägg av där angivna procentenheter*. Ränta utgår från utgången av den månad under vilken beloppet erlagts till och med den månad då beloppet utbetalats.

På belopp som återbetalas utgår ränta. Ränta utgår även på ränta enligt 20 § som återbetalas. Vid ränteberäkningen tillämpas bestämmelserna i 20 a § första stycket. *Räntan för visst kalenderår skall dock beräknas efter en räntesats som motsvarar halva det av riksbanken fastställda diskonto som gällde vid utgången av närmast föregående kalenderår. Räntesatsen bestäms till procenttal med högst en decimal, som i förekommande fall avrundas uppåt.* Ränta utgår från utgången av den månad under vilken beloppet erlagts till och med den månad då beloppet utbetalats.

Har beslut, som föranlett ränta enligt andra stycket, ändrats på sådant sätt att ränta icke skulle ha utgått eller skulle ha utgått med lägre belopp, skall den tullskyldige återbetala vad han sålunda uppburit för mycket. Bestämmelserna i denna lag om tull och annan införselavgift gäller därvid i tillämpliga delar.

Vid återbetalning till den tullskyldige får avdrag göras för till betalning förfallen tull eller avgift som den tullskyldige har att erlägga till tullverket. I lagen (1985: 146) om avräkning vid återbetalning av skatter och avgifter finns också föreskrifter som begränsar rätten till återbetalning.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1987 och tillämpas i fråga om ränta som belöper på tid efter ikraftträdandet.

¹ Senaste lydelse 1985: 151.

8 Förslag till Lag om ändring i lagen (1984: 151) om punktskatter och prisregleringsavgifter

Prop. 1985/86: 150
Bil. 1.7

Härigenom föreskrivs att 5 kap. 14 § lagen (1984: 151) om punktskatter och prisregleringsavgifter skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 kap.

14 §

Räntan beräknas för visst kalenderår efter den räntesats som motsvarar det av riksbanken fastställda diskonto som gäller vid utgången av december månad det föregående året, i fall som avses i 12 § med ett tillägg av tre procentenheter. För tid som infaller efter utgången av det år då skatten beslutas tillämpas dock den räntesats som gäller för det året.

Räntan beräknas, i fall som avses i 12 §, för visst kalenderår efter en räntesats som motsvarar det av riksbanken fastställda diskonto som gällde vid utgången av närmast föregående kalenderår med tillägg av tre procentenheter.

Räntan beräknas, i fall som avses i 13 §, för visst kalenderår efter en räntesats som motsvarar halva det av riksbanken fastställda diskonto som gällde vid utgången av närmast föregående kalenderår. Räntesatsen bestäms till procenttal med högst en decimal, som i förekommande fall avrundas uppåt.

För tid som infaller efter utgången av det år då skatten beslutas tillämpas den räntesats som gäller för det året.

Vid ränteberäkningen skall avrundning ske till närmast lägre hela kronotal. Räntebelopp under femtio kronor tas inte ut och återbetalas inte.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1987 och tillämpas i fråga om ränta som belöper på tid efter ikraftträdandet.

9 Förslag till
Lag om ändring i lagen (1984:404) om stämpelskatt vid
inskrivningsmyndigheter

Prop. 1985/86: 150
Bil. 1.7

Härigenom föreskrivs att 40 § lagen (1984:404) om stämpelskatt vid inskrivningsmyndigheter skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

40 §

Återbetalning av skatt på grund av ett beslut enligt denna lag görs av inskrivningsmyndigheten eller av den myndighet som regeringen bestämmer. Återbetalning skall ske även om beslutet inte har vunnit laga kraft.

Ränta skall, om inte annat följer av 42 §, utgå på det återbetalade beloppet från och med den dag då skatten har betalats till och med den dag då återbetalning görs.

Räntan beräknas för visst kalenderår efter *den* räntesats som motsvarar det av riksbanken fastställda diskonto som *gäller* vid utgången av *december månad det föregående året*.

Räntan beräknas för visst kalenderår efter *en* räntesats som motsvarar *halva* det av riksbanken fastställda diskonto som *gällde* vid utgången av *närmast föregående kalenderår. Räntesatsen bestäms till procenttal med högst en decimal, som i förekommande fall avrundas uppåt.*

Vid ränteberäkningen skall avrundning ske till närmast lägre hela kronantal. Räntebelopp under femtio kronor betalas inte ut.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1987 och tillämpas i fråga om ränta som belöper på tid efter ikraftträdandet.

10 Förslag till
Lag om ändring i lagen (1984: 668) om uppbörd av
socialavgifter från arbetsgivare

Prop. 1985/86: 150
Bil. 1.7

Härigenom föreskrivs att 24 § lagen (1984: 668) om uppbörd av socialavgifter från arbetsgivare skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

24 §

På avgiftsbelopp som en arbetsgivare har rätt att få tillbaka och som återbetalas efter den 30 juni året efter utgiftsåret utgår ränta (restitutionsränta). Restitutionsränta utgår för visst kalenderår efter den räntesats som motsvarar det av riksbanken fastställda diskonto som gällde vid utgången av det föregående året.

På avgiftsbelopp som en arbetsgivare har rätt att få tillbaka och som återbetalas efter den 30 juni året efter utgiftsåret utgår ränta (restitutionsränta). Restitutionsränta utgår för visst kalenderår efter en räntesats som motsvarar halva det av riksbanken fastställda diskonto som gällde vid utgången av närmast föregående kalenderår. Räntesatsen bestäms till procenttal med högst en decimal, som i förekommande fall avrundas uppåt.

På avgiftsbelopp som betalats in senast den 30 juni året efter det utgiftsår som avgiften avser beräknas restitutionsränta från utgången av nämnda månad till och med den månad då beloppet återbetalas. I andra fall beräknas restitutionsränta från utgången av den månad då beloppet betalades in. Har avgiftsbeloppet betalats in i flera poster och avser restitutionen endast viss del av detta, skall det belopp som restitueras avräknas mot den eller de poster som betalats sist.

Restitutionsränta som understiger 50 kronor betalas inte ut. Öretal som uppkommer vid ränteberäkningen bortfaller.

Har ett beslut som föranlett restitutionsränta ändrats på sådant sätt att ränta inte skulle ha beräknats eller skulle ha beräknats med lägre belopp om ändringsbeslutet hade beaktats vid ränteberäkningen, är arbetsgivaren skyldig att återbetala vad han sålunda har uppburit för mycket. Sedan den lokala skattemyndigheten ålagt arbetsgivaren betalningsskyldighet för beloppet får det omedelbart drivas in.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1987 och tillämpas i fråga om restitutionsränta som belöper på tid efter ikraftträdandet.

11 Förslag till Lag om ändring i lagen (1979: 609) om allmän investeringsfond

Prop. 1985/86: 150
Bil. 1.7

Härigenom föreskrivs att 3, 13, 15 och 16 §§ lagen (1979: 609) om allmän investeringsfond skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §¹

Avdrag medges inte med högre belopp än fyra tredjedelar av det belopp som har inbetalats på räntelöst konto i riksbanken (konto för investering). *För att medföra rätt till avdrag skall inbetalningen ha kommit riksbankskontor till handa under det beskattningsår som avsättningen avser eller därefter men senast den dag, då företaget enligt 34 § 1 mom. eller 34 § 2 mom. taxeringslagen (1956:623) skall ha avlämnat självdeklaration för beskattningsåret.*

Inbetalning som har gjorts senare än vad som sägs i första stycket men senast den 30 juni under taxeringsåret skall, om företaget begär det, medföra *summa* rätt till avdrag. I nu avsedda fall skall företaget betala en särskild avgift till statsverket. Avgiften är *fyra procent eller – om inbetalning har gjorts senast en vecka efter den i första stycket angivna dagen – en procent* av det för sent inbetalade beloppet.

Den särskilda avgiften skall betalas inom den tid som länsstyrelsen bestämmer. Betalas inte avgiften inom föreskriven tid utgår restavgift enligt 58 § 1 mom. första stycket uppbördslagen (1953: 272) på avgiftsbeloppet. Den särskilda avgiften och restavgiften får drivas in i den ordning som gäller för indrivning av restförd skatt enligt uppbördslagen.

Avgifterna är inte avdragsgilla vid inkomsttaxeringen.

Avdrag medges inte med högre belopp än fyra tredjedelar av det belopp som *i rätt tid* har inbetalats på räntelöst konto i riksbanken (konto för investering).

Har räkenskapsåret avslutats senast den 31 augusti året före taxeringsåret skall inbetalningen ha gjorts senast den 15 februari under taxeringsåret. Har räkenskapsåret avslutats efter den 31 augusti året före taxeringsåret skall inbetalningen ha gjorts senast den 30 april under taxeringsåret. Inbetalningen skall anses ha gjorts när medlen kommit riksbanken till handa.

Inbetalning som har gjorts senare än vad som sägs i *andra* stycket men senast den 30 juni under taxeringsåret skall, om företaget begär det, *också* medföra rätt till avdrag *enligt första stycket*. I nu avsedda fall skall företaget betala en särskild avgift till statsverket. Avgiften är en procent av det för sent inbetalade beloppet *om inbetalningen har gjorts senast en vecka efter den i andra stycket angivna inbetalningsdagen. Har inbetalningen gjorts senare är avgiften sex procent* av det för sent inbetalade beloppet *om inbetalningen skulle ha gjorts senast den 15 februari och tre procent av samma belopp om inbetalningen skulle ha gjorts senast den 30 april.*

¹ Senaste lydelse 1984: 1091.

13 §²

Regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, statens industriverk kan, om särskilda skäl föreligger, medge att ett företags allmänna investeringsfond helt eller delvis övertas av ett annat företag. För sådant medgivande krävs

a) att det ena företaget är moderföretag och det andra företaget dess helägda dotterföretag, eller

b) att båda företagen är helägda dotterföretag till samma moderföretag, eller

c) att det ena företaget är ett svenskt aktiebolag vars aktier till mer än nittio procent ägs av moderföretaget tillsammans med eller genom förmedling av ett eller flera av dess helägda dotterföretag och det andra företaget antingen är ett annat sådant aktiebolag eller också moderföretaget eller dess helägda dotterföretag.

Vid tillämpningen av första stycket avses med moderföretag svenskt aktiebolag, svensk ekonomisk förening eller svensk sparbank och med helägt dotterföretag svenskt aktiebolag vars aktier till mer än nittio procent ägs av moderföretaget.

I beslut om övertagande av allmän investeringsfond skall anges i vilken förvärvskälla hos det övertagande företaget som fonden skall anses avsatt. *Har det övertagande företaget förvärvskälla i inkomstslaget annan fastighet men inte i inkomstslagen jordbruksfastighet eller rörelse, skall beslutet innehålla medgivande enligt 11 § tredje stycket att fonden får behållas viss tid.*

I beslut om övertagande av allmän investeringsfond skall anges i vilken förvärvskälla hos det övertagande företaget som fonden skall anses avsatt.

Riksbanken skall på framställning av det överlåtande företaget överföra medel, som svarar mot den allmänna investeringsfond som skall övertas med stöd av beslutet, från företagets konto för investering till ett motsvarande konto för det övertagande företaget.

Har allmän investeringsfond övertagits skall det anses som om det övertagande företaget gjort avsättning till fonden och inbetalning till riksbanken vid den tidpunkt då det överlåtande företaget gjorde avsättningen och inbetalningen.

15 §³

Företag som vid beskattningsårets utgång har allmän investeringsfond eller som under beskattningsåret har avvecklat sin allmänna investeringsfond skall vid självdeklarationen lämna uppgifter om fondens storlek, användning och avveckling. Uppgifterna skall lämnas i två exemplar på blankett enligt formulär som fastställs av riksskatteverket. Till deklarationen skall fogas besked från riksbanken rörande insättning på konto för investering.

² Senaste lydelse 1983: 668.

³ Senaste lydelse 1983: 668.

Taxeringsnämnden skall, i fråga om företag som nämnden skall taxera till statlig inkomstskatt, lämna uppgifter till länsstyrelsen om allmänna investeringsfonder som finns vid beskattningsårets utgång och allmänna investeringsfonder som har avvecklats under beskattningsåret.

Länsstyrelsen skall snarast möjligt efter det att taxeringsnämndernas arbete beträffande visst års taxering har avslutats till statens industriverk översända de i första stycket angivna uppgifterna. Sådana uppgifter behöver inte lämnas beträffande företag som inte har medgetts avdrag för avsättning till allmän investeringsfond. Har beslut om avdrag för avsättning till allmän investeringsfond eller ianspråktagande av fonden ändrats, skall länsstyrelsen snarast meddela statens industriverk detta.

Riksbanken skall lämna bevis till företaget om inbetalning till konto för investering.

Riksbanken skall till statens industriverk och länsstyrelsen översända uppgifter angående de för beskattningsåret gjorda inbetalningarna till konton för investering senast den 31 maj under taxeringsåret eller, om belopp har betalats in vid senare tidpunkt, snarast därefter. I uppgifterna, som skall lämnas särskilt för varje företag, skall anges företagets firma, adress och organisationsnummer, det beskattningsår som inbetalningen avser samt det inbetalade beloppets storlek.

Har medel utbetalats från konto för investering, skall riksbanken senast den 31 januari året efter det att utbetalningen har gjorts underrätta statens industriverk och länsstyrelsen om detta. I underrättelsen skall anges företagets firma, adress och organisationsnummer samt det utbetalade beloppets storlek.

Riksbanken skall till länsstyrelsen och – om det begärs – till statens industriverk lämna uppgifter om inbetalningar till och utbetalningar från konton för investering.

16 §⁴

Allmänna investeringsfonder skall stå under tillsyn av statens industriverk. Företag med allmän in-

⁴ Senaste lydelse 1983: 1087.

Nuvarande lydelse

vesteringsfond skall på anmaning till verket lämna de uppgifter om fondens storlek, användning och avveckling som verket behöver.

Hos statens industriverk och länsstyrelsen skall föras register över allmänna investeringsfonder.

Hos riksbankens huvudkontor i Stockholm skall föras register över samtliga konton för investering.

Föreslagen lydelse

Hos riksbanken skall föras register över samtliga konton för investering.

Prop. 1985/86: 150

Bil. 1.7

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1986. De nya bestämmelserna i 3 § tillämpas första gången vid 1987 års taxering.

12 Förslag till
Lag om ändring i lagen (1979: 610) om allmän
investeringsreserv

Prop. 1985/86: 150
Bil. 1.7

Härigenom föreskrivs att 15 § lagen (1979: 610) om allmän investeringsreserv skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

15 §¹

Hos *statens industriverk och* länsstyrelsen skall föras register över allmänna investeringsreserver.

Hos länsstyrelsen skall föras register över allmänna investeringsreserver.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1986.

¹ Senaste lydelse 1983: 669.

13 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1980: 456) om insättning på tillfälligt vinstkonto

Prop. 1985/86: 150

Bil. 1.7

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1980: 456) om insättning på tillfälligt vinstkonto¹

dels att 17 § skall upphöra att gälla,

dels att 14 och 18 §§ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

14 §²

Medel, som har satts in på vinstkonto, får utbetalas endast

a) i fall som avses i 8 § första stycket,

b) i fall som avses i 9 §,

c) om vinstfond i fall som avses i 11 § första stycket e) och f) helt eller delvis har återförts till beskattning,

d) om beslut har meddelats att företaget skall försättas i konkurs,

e) om vinstfond helt eller delvis har överförts till ett annat företag och medlen därför skall överföras till det andra företagets vinstkonto eller

f) om företaget har inbetalat mer än det belopp som skall sättas in på kontot.

Tidigare inbetalade medel skall anses ha utbetalats före senare inbetalade medel.

I fall som avses i första stycket c) skall länsstyrelsen på framställning av företaget besluta om utbetalning av medel som svarar mot den del av fonden som har återförts till beskattning i den mån medlen inte tidigare har återgått till företaget.

I fall som avses i första stycket f) skall länsstyrelsen på framställning av företaget besluta om utbetalning av det överskjutande beloppet.

*Har medel betalats ut från ett vinstkonto skall riksbanken under-
rätta statens industriverk och läns-
styrelsen om detta.*

*Riksbanken skall länsstyrel-
sen och – om det begärs – till sta-
tens industriverk lämna uppgifter
om utbetalningar från vinstkonton.*

18 §³

*Vinstfonder skall stå under till-
syn av statens industriverk. Före-
tag med vinstfond skall på anmä-
ning till verket lämna de uppgifter
om fondens storlek, användning
och avveckling som verket behöver.*

*Hos statens industriverk och
länsstyrelsen skall föras register
över vinstfonder.*

*Hos riksbankens huvudkontor i
Stockholm skall föras register över
samtliga vinstkonton.*

*Hos riksbanken skall föras regis-
ter över samtliga vinstkonton.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1986.

¹ Senaste lydelse av 17 § 1983: 670.

² Senaste lydelse 1983: 670.

³ Senaste lydelse 1983: 670.

14 Förslag till

Lag om ändring i lagen (1982: 1185) om inbetalning på särskilt investeringskonto

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1982: 1185) om inbetalning på särskilt investeringskonto¹

dels att 17 § skall upphöra att gälla,

dels att 14 och 18 §§ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

14 §²

Medel, som har betalats in på särskilt investeringskonto, får utbetalas endast

a) i fall som avses i 8 § första stycket,

b) i fall som avses i 9 §,

c) om särskild investeringsfond i fall som avses i 11 § första stycket e) och f) helt eller delvis har återförts till beskattning,

d) om beslut har meddelats att företaget skall försättas i konkurs,

e) om särskild investeringsfond helt eller delvis har överförts till ett annat företag och medlen därför skall överföras till det andra företagets särskilda investeringskonto eller

f) om företaget har inbetalat mer än det belopp som skall betalas in på kontot.

Tidigare inbetalade medel skall anses ha utbetalats före senare inbetalade medel.

I fall som avses i första stycket c) skall länsstyrelsen på framställning av företaget besluta om utbetalning av medel som svarar mot den del av fonden som har återförts till beskattning i den mån medlen inte tidigare har återgått till företaget.

I fall som avses i första stycket f) skall länsstyrelsen på framställning av företaget besluta om utbetalning av det överskjutande beloppet.

Har medel betalats ut från ett särskilt investeringskonto skall riksbanken underrätta statens industriverk och länsstyrelsen om detta.

Riksbanken skall till länsstyrelsen och – om det begärs – till statens industriverk lämna uppgifter om utbetalningar från särskilda investeringskonton.

18 §³

Särskilda investeringsfonder skall stå under tillsyn av statens industriverk. Företag med särskild investeringsfond skall på anmaning till verket lämna de uppgifter om fondens storlek, användning och avveckling som verket behöver.

Hos statens industriverk och länsstyrelsen skall föras register över särskilda investeringsfonder.

Hos riksbankens huvudkontor i Stockholm skall föras register över samtliga särskilda investeringskonton.

Hos riksbanken skall föras register över samtliga särskilda investeringskonton.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1986.

¹ Senaste lydelse av 17 § 1983: 671.

² Senaste lydelse 1983: 671.

³ Senaste lydelse 1983: 671.

15 Förslag till
Lag om ändring i lagen (1984: 1090) om inbetalning på
förnyelsekonto

Prop. 1985/86: 150
Bil. 1.7

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1984: 1090) om inbetalning på
förnyelsekonto

- dels* att 17 § skall upphöra att gälla,
dels att 14 och 18 §§ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

14 §

Medel, som har betalats in på förnyelsekonto, får utbetalas endast

- a) i fall som avses i 8 § första stycket,
b) i fall som avses i 9 §,
c) om förnyelsefond i fall som avses i 11 § första stycket *d* och *e* helt eller delvis har återförts till beskattning,
d) om beslut har meddelats att företaget skall försättas i konkurs,
e) om förnyelsefond helt eller delvis har överförts till ett annat företag och medlen därför skall överföras till det andra företags förnyelsekonto eller
f) om företaget har inbetalat mer än det belopp som skall betalas in på kontot.

c) om förnyelsefond i fall som avses i 11 § första stycket *e* och *f* helt eller delvis har återförts till beskattning,

Tidigare inbetalade medel skall anses ha utbetalats före senare inbetalade medel.

I fall som avses i första stycket c skall länsstyrelsen på framställning av företaget besluta om utbetalning av medel som svarar mot den del av fonden som har återförts till beskattning i den mån medlen inte tidigare har återgått till företaget.

I fall som avses i första stycket f skall länsstyrelsen på framställning av företaget besluta om utbetalning av det överskjutande beloppet.

Har medel betalats ut från ett förnyelsekonto skall riksbanken underrätta statens industriverk och länsstyrelsen om detta.

Riksbanken skall till länsstyrelsen och – om det begärs – till statens industriverk lämna uppgifter om utbetalningar från förnyelsekonton.

18 §

Förnyelsefonder skall stå under tillsyn av statens industriverk. Företag med förnyelsefond skall på anmaning till verket lämna de uppgifter om fondens storlek, användning och avveckling som verket behöver.

Hos statens industriverk och länsstyrelsen skall föras register över förnyelsefonder.

Hos riksbankens huvudkontor i Stockholm skall föras register över samtliga förnyelsekonton.

Hos riksbanken skall föras register över samtliga förnyelsekonton.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1986.

33

16 Förslag till

Lag om upphävande av vissa fondförfattningar m. m.

Prop. 1985/86: 150

Bil. 1.7

Härigenom föreskrivs att följande lagar skall upphöra att gälla vid utgången av år 1990, nämligen

1. lagen (1974: 325) om avsättning till arbetsmiljöfond,
2. lagen (1974: 988) om avsättning till särskild investeringsfond,
3. lagen (1974: 989) om insättning på investeringskonto för skog.

Belopp som enligt nämnda lagar avsatts eller för vilket uppskov med taxeringen erhållits skall vid 1989 års taxering tas upp som intäkt i den förvärvskälla där avdraget för avsättningen gjorts eller till vilken uppskovet hänför sig. Taxeras inte den skattskyldige vid 1989 års taxering på grund av förlängt räkenskapsår skall beloppet i stället tas upp som intäkt vid 1990 års taxering.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1986.

17 Förslag till
Lag om ändring i lagen (1957: 262) om allmän energiskatt

Prop. 1985/86: 150
Bil. 1.7

Härigenom föreskrivs att 14 § lagen (1957: 262) om allmän energiskatt¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

14 §

Skatten utgår med 6,2 öre per kilowattimme för elektrisk kraft som förbrukas i kommuner som anges i bilaga 2 till denna lag och med 7,2 öre per kilowattimme i övriga fall. I fråga om sådan kraft som förbrukas i industriell verksamhet utgår dock skatten med 5 öre per kilowattimme *för den del av förbrukningen under ett år som överstiger 40 000 kilowattimmar.*

Skatten utgår med 6,2 öre per kilowattimme för elektrisk kraft som förbrukas i kommuner som anges i bilaga 2 till denna lag och med 7,2 öre per kilowattimme i övriga fall. I fråga om sådan kraft som förbrukas i industriell verksamhet utgår dock skatten med 5 öre per kilowattimme.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1987.

¹ Lagen omtryckt 1984: 994.
Senaste lydelse av lagens rubrik 1975: 272.

18 Förslag till
Lag om ändring i vägtrafikskattelagen (1973: 601)

Prop. 1985/86: 150
Bil. 1.7

Härigenom föreskrivs i fråga om vägtrafikskattelagen (1973: 601)¹
dels att 10 § skall upphöra att gälla,
dels att det i lagen skall införas en ny paragraf, 29 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

29 a §

Skatten betalas genom insättning på särskilt postgirokonto utan kostnad för den skattskyldige.

Inbetalning anses ha skett den dag inbetalningskort eller försändelse som innehåller gireringshandling kommit in till postanstalt.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1987 och tillämpas i fråga om skatt som påförs från och med denna dag.

¹ Lagen omtryckt 1984: 256.
Senaste lydelse av lagens rubrik 1974: 869.

19 Förslag till
Lag om ändring i taxeringslagen (1956: 623)

Prop. 1985/86: 150
Bil. 1.7

Härigenom föreskrivs att 37 § 1 mom. taxeringslagen (1956: 623)¹ skall ha följande lydelse.

37 §

Nuvarande lydelse

1 mom.² Till ledning vid inkomsttaxering, förmögenhetstaxering och registrering av preliminär A-skatt, som har innehållits genom skatteavdrag, skall varje år utan anmaning avlämnas uppgifter (*kontrolluppgifter*) för det föregående kalenderåret enligt följande uppställning.

<i>Uppgiftsskyldig</i>	<i>Vem uppgiften skall avse</i>	<i>Vad uppgiften skall avse</i>
3 c. Allmän försäkringskassa.	Den som åtnjutit utbildningsbidrag i form av dagpenning eller stimulansbidrag. <i>Den som åtnjutit timstudiestöd, inkomstbidrag eller vuxenstudiebidrag enligt studiestödslagen (1973:349).</i> Den som uppburit dagpenning vid utbildning och tjänstgöring inom totalförsvaret.	Dagpenning och stimulansbidrag som uppgår till sammanlagt minst 100 kronor för hela året. <i>Utgivet belopp som uppgår till sammanlagt minst 100 kronor för hela året.</i> Utgivet belopp som uppgår till sammanlagt minst 100 kronor för hela året.
3 d. Arbetslöshetskassa.	Den som från kassan åtnjutit dagpenning vid arbetslöshet.	Utgivet belopp som uppgår till sammanlagt 100 kronor för hela året.
3 e. Universitet och högskola.	Den som uppburit utbildningsbidrag för doktorander.	Utgivet belopp som uppgår till sammanlagt minst 100 kronor för hela året.
3 f. <i>Skolstyrelse eller annan kommunal nämnd som kommunen föreskriver.</i>	Den som uppburit timersättning vid grundläggande utbildning för vuxna.	Utgivet belopp som uppgår till sammanlagt minst 100 kronor för hela året.

¹ Lagen omtryckt 1971: 399.

Senaste lydelse av lagens rubrik 1974: 773.

² Senaste lydelse 1985: 1029.

Föreslagen lydelse

Prop. 1985/86: 150

Bil. 1.7

1 mom. Till ledning vid inkomsttaxering, förmögenhetstaxering och registrering av preliminär A-skatt, som har innehållits genom skatteavdrag, skall varje år utan anmaning avlämnas uppgifter (*kontrolluppgifter*) för det föregående kalenderåret enligt följande uppställning.

<i>Uppgiftsskyldig</i>	<i>Vem uppgiften skall avse</i>	<i>Vad uppgiften skall avse</i>
3 c. Allmän försäkringskassa.	Den som åtnjutit utbildningsbidrag i form av dagpenning eller stimulansbidrag. Den som uppburit dagpenning vid utbildning och tjänstgöring inom totalförsvaret.	Dagpenning och stimulansbidrag som uppgår till sammanlagt minst 100 kronor för hela året. Utgivet belopp som uppgår till sammanlagt minst 100 kronor för hela året.
3 d. Arbetslöshetskassa.	Den som från kassan åtnjutit dagpenning vid arbetslöshet.	Utgivet belopp som uppgår till sammanlagt 100 kronor för hela året.
3 e. Universitet och högskola.	Den som uppburit utbildningsbidrag för doktorander.	Utgivet belopp som uppgår till sammanlagt minst 100 kronor för hela året.
3 f. Vuxenutbildningsnämnd.	Den som åtnjutit timstudiestöd, inkomstbidrag eller vuxenstudiebidrag enligt studiestödslagen (1973:349). Den som uppburit timersättning vid grundutbildning för vuxna (<i>grundvux</i>) och vid grundläggande svenskundervisning för invandrare.	Utgivet belopp som uppgår till sammanlagt minst 100 kronor för hela året. Utgivet belopp som uppgår till sammanlagt minst 100 kronor för hela året.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1986 och tillämpas första gången vid 1987 års taxering. Äldre bestämmelser skall dock gälla vid nämnda taxering i fråga om utbetalda ersättningar som avser tid före ikraftträdandet.

20 Förslag till
Lag om ändring i lagen (1984: 501) om inbetalning på
likviditetskonto

Prop. 1985/86: 150
Bil. 1.7

Härigenom föreskrivs att 7 § lagen (1984: 501) om inbetalning på likviditetskonto skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Det belopp som en arbetsgivare har betalat in på likviditetskonto skall med ränta enligt 5 § av riksbanken betalas tillbaka till arbetsgivaren den 30 december 1986 eller den tidigare dag som regeringen föreskriver eller beslutar i särskilda fall.

Föreslagen lydelse

7 §¹

Det belopp som en arbetsgivare har betalat in på likviditetskonto skall med ränta enligt 5 § av riksbanken betalas tillbaka till arbetsgivaren den 30 april 1987 eller den tidigare dag som regeringen föreskriver eller beslutar i särskilda fall.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1986.

¹ Senaste lydelse 1984: 1114.

21 Förslag till
Lag om ändring i lagen (1983:890) om allemanssparande

Prop. 1985/86: 150
Bil. 1.7

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1983:890) om allemanssparande¹
dels att i 27 § ordet "rikssparkonto" i olika böjningsformer skall bytas ut mot "allemanssparkonto" i motsvarande form,

dels att i 8, 10–12, 14, 18–23 och 27 §§ ordet "kapitalsparfond" i olika böjningsformer skall bytas ut mot "allemansfond" i motsvarande form,

dels att i rubriken närmast före 9 § ordet "Rikssparkonton" skall bytas ut mot "Allemanssparkonton",

dels att i rubrikerna närmast före 10 och 19 §§ orden "Kapitalsparfonder" respektive "kapitalsparfonder" skall bytas ut mot "Allemansfonder" respektive "allemansfonder",

dels att 3, 4, 7, 9, 15, 16, 24 och 25 §§ skall ha följande lydelse,

dels att rubriken närmast före 24 § skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

3 §²

Sparmedlen skall sättas in i en svensk bank som enligt överenskommelse med riksgäldskontoret förmedlar allemanssparande. En sparare får inte spara på mer än ett *rikssparkonto* och i fler än två *kapitalsparfonder*.

Sparmedlen skall sättas in i en svensk bank som enligt överenskommelse med riksgäldskontoret förmedlar allemanssparande. En sparare får inte spara på mer än ett *allemanssparkonto* och i fler än två *allemansfonder*.

Vad som föreskrivs i första stycket och annars i denna lag i fråga om bank gäller, med undantag för bestämmelserna om lån för förvärv av bostad och för bosättning i övrigt (bosparlån) i 8 a och 26–28 §§, också i fråga om sparkassa.

För visst sparande på sparkonto hos HSB:s Riksförbunds Sparkassa (HSB:s Sparkassa) gäller särskilda bestämmelser enligt 24 och 25 §§.

För visst sparande på sparkonto hos HSB:s Riksförbunds Sparkassa (HSB:s Sparkassa) *samt för visst sparande som är anordnat av Rikshyggen ekonomisk förening* gäller särskilda bestämmelser enligt 24 och 25 §§.

4 §³

Varje sparare får sätta in högst 800 kronor i månaden i allemanssparandet.

Under första kvartalet år 1986 får en sparare, utöver insättningar enligt första stycket, sätta in sammanlagt högst 5 000 kronor i allemanssparandet.

¹ Senaste lydelse av 27 § 1984: 1036.

² Senaste lydelse 1984: 1036.

³ Senaste lydelse 1985: 1078.

Spararens insättningar, i förekommande fall minskade med uttag, får sammanlagt inte överstiga 35 000 kronor.

Spararens insättningar, i förekommande fall minskade med uttag, får sammanlagt inte överstiga 50 000 kronor.

7 §

En sparare får överföra hela behållningen på sitt *rikssparkonto* till ett sådant konto i en annan bank. Med iakttagande av 3 § första stycket får han även överföra, helt eller delvis, behållningen i en *kapitalsparfond* till annan sådan fond.

Banken är berättigad till ersättning av spararen för sina kostnader för en överföring. Någon uttagsavgift enligt 6 § skall inte betalas.

En sparare får överföra hela behållningen på sitt *allemanssparkonto* till ett sådant konto i en annan bank. Med iakttagande av 3 § första stycket får han även överföra, helt eller delvis, behållningen i en *allemansfond* till annan sådan fond.

Banken är berättigad till ersättning med högst 100 kronor av spararen för sina kostnader för en överföring. Någon uttagsavgift enligt 6 § skall inte betalas.

9 §

De medel som sätts in på ett *rikssparkonto* skall överföras från banken till riksgäldskontoret.

På de medel som sätts in på ett *rikssparkonto* utgår årlig ränta enligt en räntefot som motsvarar det av riksbanken fastställda, vid varje tid gällande diskontot med tillägg av 1,25 procentenheter.

De medel som sätts in på ett *allemanssparkonto* skall överföras från banken till riksgäldskontoret.

På de medel som sätts in på ett *allemanssparkonto* utgår årlig ränta enligt en räntefot som motsvarar det av riksbanken fastställda, vid varje tid gällande diskontot.

15 §⁴

Fondbolag får till en *kapitalsparfond* förvärva endast följande slag av värdepapper, nämligen

1. sådana svenska aktier och av svenskt aktiebolag utfärdade konvertibla skuldebrev eller skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning som är inregistrerade vid Stockholms fondbörs,

Fondbolag får till en *allemansfond* förvärva endast följande slag av värdepapper, nämligen

2. svenska aktier i bolag som träffat avtal med fondkommissionär om att denne på begäran skall ange kurser på aktier i bolaget och till dessa kurser köpa och sälja aktier i bolaget (OTC-bolag),

2. sådana svenska aktier och av svenskt aktiebolag utfärdade konvertibla skuldebrev eller skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning som utbjuds till försälj-

3. sådana svenska aktier och av svenskt aktiebolag utfärdade konvertibla skuldebrev eller skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning som utbjuds till försälj-

⁴ Senaste lydelse 1984: 192.

ning under sådana förhållanden att sannolika skäl finns för antagande att de inom ett år från förvärvet kommer att inregistreras vid Stockholms fondbörs,

3. andra svenska aktier samt andra av svenskt aktiebolag utfärdade konvertibla skuldebrev eller skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning,

4. förlagsandelsbevis i svensk ekonomisk förening,

5. bevis om rätt att teckna eller erhålla aktier eller andra värdepapper som avses i 1-4,

6. obligationer och andra skuldförbindelser, utfärdade av staten.

Har värdepapper som förvärvats enligt första stycket 2 ej inregistrerats inom ett år från förvärvet, skall de avyttras så snart det lämpligen kan ske, om de inte vid något tillfälle under ettårsperioden kunnat inrymmas inom tioprocentgränsen enligt sista stycket.

Ett fondbolag får inte till en kapitalsparfond förvärva aktier i bolaget.

Ett fondbolag får inte till fonden mot vederlag förvärva värdepapper som avses i första stycket 3 och 4 eller bevis om rätt att teckna eller erhålla sådana värdepapper i sådan omfattning att värdet av värdepapperen och bevisen genom förvärvet kommer att överstiga tio procent av fondens värde. Bankinspektionen kan, om det finns särskilda skäl, medge att procenttalet överskrids. Ej heller får ett fondbolag till fonden mot vederlag förvärva värde-

ning under sådana förhållanden att sannolika skäl finns för antagande att de inom ett år från förvärvet kommer att inregistreras vid Stockholms fondbörs,

4. andra svenska aktier samt andra av svenskt aktiebolag utfärdade konvertibla skuldebrev eller skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning,

5. förlagsandelsbevis i svensk ekonomisk förening,

6. bevis om rätt att teckna eller erhålla aktier eller andra värdepapper som avses i 1-5,

7. obligationer och andra skuldförbindelser, utfärdade av staten.

Har värdepapper som förvärvats enligt första stycket 3 ej inregistrerats inom ett år från förvärvet, skall de avyttras så snart det lämpligen kan ske, om de inte vid något tillfälle under ettårsperioden kunnat inrymmas inom trettioprocentgränsen enligt fjärde stycket eller tioprocentgränsen enligt femte stycket.

Ett fondbolag får inte till en allmansfond förvärva aktier i bolaget.

Ett fondbolag får inte till fonden mot vederlag förvärva aktier som avses i första stycket 2 eller bevis om rätt att teckna eller erhålla sådana aktier i en sådan omfattning att värdet av aktierna och bevisen, tillsammans med de värdepapper som omfattas av tioprocentgränsen enligt sista stycket, genom förvärvet kommer att överstiga trettio procent av fondens värde.

Ett fondbolag får inte till fonden mot vederlag förvärva värdepapper som avses i första stycket 4 och 5 eller bevis om rätt att teckna eller erhålla sådana värdepapper i sådan omfattning att värdet av värdepapperen och bevisen genom förvärvet kommer att överstiga tio procent av fondens värde. Bankinspektionen kan, om det finns särskilda skäl, medge att procenttalet överskrids. Ej heller får ett fondbolag till fonden mot vederlag förvärva värde-

papper enligt första stycket 6 i sådan omfattning att värdet av de värdepapper som där avses genom förvärvet kommer att överstiga tjugofem procent av fondens värde. Den sistnämnda begränsningen gäller dock inte förrän ett år efter det att fondbolaget erhållit bankinspektionens tillstånd att bedriva fondverksamhet.

papper enligt första stycket 7 i sådan omfattning att värdet av de värdepapper som där avses genom förvärvet kommer att överstiga tjugofem procent av fondens värde. Den sistnämnda begränsningen gäller dock inte förrän ett år efter det att fondbolaget erhållit bankinspektionens tillstånd att bedriva fondverksamhet.

16 §

Ett fondbolag skall tillse att en *kapitalsparfond* får en med hänsyn till intresset av riskspridning lämplig sammansättning av värdepapper.

Fondbolaget får ej till fonden mot vederlag förvärva värdepapper av samme utfärdare i sådan omfattning att värdet av de värdepapper i fonden som utfärdats av denne genom förvärvet kommer att överstiga tio procent av fondens värde. Detta gäller ej värdepapper som har utfärdats av staten.

Om det finns särskilda skäl, kan bankinspektionen medge att procenttalet i andra stycket överskrids.

Utan hinder av andra stycket och 15 § *sista stycket* får vid emission aktier, konvertibla skuldebrev eller skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning förvärvas på grund av fondens tidigare aktieinnehav. Sådana aktier eller skuldebrev skall dock avyttras så snart det lämpligen kan ske och senast ett år efter förvärvet, om värdepapperen ej vid något tillfälle under ettårsperioden kunnat inrymmas inom de gränser som anges i andra stycket och 15 § *sista stycket* första meningen. Om det finns särskilda skäl, kan bankinspektionen medge uppskov med avyttringen.

Ett fondbolag skall tillse att en *allemanfond* får en med hänsyn till intresset av riskspridning lämplig sammansättning av värdepapper.

Utan hinder av andra stycket och 15 § *fjärde och femte styckena* får vid emission aktier, konvertibla skuldebrev eller skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning förvärvas på grund av fondens tidigare aktieinnehav. Sådana aktier eller skuldebrev skall dock avyttras så snart det lämpligen kan ske och senast ett år efter förvärvet, om värdepapperen ej vid något tillfälle under ettårsperioden kunnat inrymmas inom de gränser som anges i andra stycket och i 15 § *fjärde stycket och femte stycket* första meningen. Om det finns särskilda skäl, kan bankinspektionen medge uppskov med avyttringen.

HSB-Sparkassa⁵

Bosparande i HSB och Riksbyggen

24 §⁶

Bestämmelserna om sparande på *rikksparkonto* får, med de undantag som följer av andra stycket och 25 §, även tillämpas på sparande på

Bestämmelserna om sparande på *allemanssparkonto* får, med de undantag som följer av andra stycket och 25 §, även tillämpas på sparande

⁵ Senaste lydelse 1984: 1036.

⁶ Senaste lydelse 1984: 1036.

Nuvarande lydelse

sparkonto i HSB:s Sparkassa under förutsättning att *kassan* har åtagit sig att lämna spararen lån för förvärv av bostadsrätt avseende en nyproducerad lägenhet i en bostadsrättsförening inom HSB. Dessa bestämmelser får dock tillämpas längst till utgången av det kalenderår spararen fyller 28 år.

Föreslagen lydelse

de på sparkonto i HSB:s Sparkassa *samt på bosparande anordnat av Riksbyggen* under förutsättning att *den som tar emot inlåningen* har åtagit sig att lämna spararen lån för förvärv av bostadsrätt avseende en nyproducerad lägenhet i en bostadsrättsförening inom HSB *eller Riksbyggen*. Dessa bestämmelser får dock tillämpas längst till utgången av det kalenderår spararen fyller 28 år.

Prop. 1985/86: 150
Bil. 1.7

Insatta medel skall inte överföras till riksgäldskontoret.

25 §⁷

En sparare i HSB:s Sparkassa får under det kalenderår *spararen* fyller 28 år överföra hela eller en del av sparandet enligt 24 § till *rikssparkonto* eller *kapitalsparfond*.

Den som bosparar i HSB eller Riksbyggen får under det kalenderår *han* fyller 28 år överföra hela eller en del av sparandet enligt 24 § till *allemanssparkonto* eller *allemansfond*.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1986.

⁷ Senaste lydelse 1984: 1036.

22 Förslag till Lag om ändring i aktiefondslagen (1974: 931)

Prop. 1985/86: 150
Bil. 1.7

Härigenom föreskrivs att 19 och 21 §§ aktiefondslagen (1974:931) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

19 §¹

Medel som tillföres aktiefond skall så snart det anses lämpligt placeras i värdepapper, i den mån behov av likvida medel icke föreligger.

Fondbolag får till aktiefond förvärva endast följande slag av värdepapper, nämligen

1. svenska aktier, obligationer och andra värdepapper som *noteras* vid Stockholms fondbörs,

1. svenska aktier, obligationer och andra värdepapper som *är inregistrerade* vid Stockholms fondbörs,

2. utländska aktier, obligationer och andra värdepapper, om förvärv av sådana får ske enligt fondbestämmelserna och värdepapperen är föremål för notering och handel vid fondbörs eller eljest under betryggande förhållanden,

2. *svenska aktier i bolag som träffat avtal med fondkommissionär om att denne på begäran skall ange kurser på aktier i bolaget och till dessa kurser köpa och sälja aktier i bolaget (OTC-bolag),*

3. aktier, obligationer och andra värdepapper som *utbjudes* till försäljning under sådana förhållanden att sannolika skäl *finnes* för antagande att de inom ett år från förvärvet kommer att inregistreras vid fondbörs,

3. utländska aktier, obligationer och andra värdepapper, om förvärv av sådana får ske enligt fondbestämmelserna och värdepapperen är föremål för notering och handel vid fondbörs eller eljest under betryggande förhållanden,

4. andra svenska aktier, obligationer, förlagsbevis, konvertibla skuldebrev och skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning,

4. aktier, obligationer och andra värdepapper som *utbjuds* till försäljning under sådana förhållanden att sannolika skäl *finns* för antagande att de inom ett år från förvärvet kommer att inregistreras vid fondbörs,

5. bevis om rätt att teckna eller erhålla aktier eller andra värdepapper som avses i 1-4,

5. andra svenska aktier, obligationer, förlagsbevis, konvertibla skuldebrev och skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning.

6. skattkammar- och statsskuldväxlar.

6. bevis om rätt att teckna eller erhålla aktier eller andra värdepapper som avses i 1-5,

Har värdepapper som förvärvats enligt andra stycket 3 ej inregistrats *eller noterats* inom ett år från förvärvet, skall de avyttras så snart

7. skattkammar- och statsskuldväxlar.

Har värdepapper som förvärvats enligt andra stycket 4 ej inregistrats inom ett år från förvärvet, skall de avyttras så snart det lämpligen

¹ Senaste lydelse 1983: 586.

det lämpligen kan ske, om de inte vid något tillfälle under ettårsperioden kunnat inrymmas inom tioprocentstränsen enligt *sista* stycket.

Fondbolag får ej till aktiefond förvärva aktier i bolaget eller fondandel i fonden.

Ett fondbolag får ej till fonden mot vederlag förvärva värdepapper som avses i andra stycket 4 eller bevis om rätt att teckna eller erhålla sådana värdepapper i sådan omfattning att värdet av värdepapperen och bevisen genom förvärvet kommer att överstiga tio procent av fondens värde.

kan ske, om de inte vid något tillfälle under ettårsperioden kunnat inrymmas inom *trettioprocentstränsen enligt femte stycket eller tioprocentstränsen enligt sjätte stycket*.

*Ett fondbolag får ej till fonden mot vederlag förvärva aktier som avses i andra stycket 2 eller bevis om rätt att teckna eller erhålla sådana aktier i sådan omfattning att värdet av aktierna och bevisen, tillsammans med de värdepapper som omfattas av tioprocentstränsen enligt *sista* stycket, genom förvärvet kommer att överstiga trettio procent av fondens värde.*

Ett fondbolag får ej till fonden mot vederlag förvärva värdepapper som avses i andra stycket 5 eller bevis om rätt att teckna eller erhålla sådana värdepapper i sådan omfattning att värdet av värdepapperen och bevisen genom förvärvet kommer att överstiga tio procent av fondens värde.

21 §²

Fondbolag skall tillse att aktiefond får en med hänsyn till intresset av riskspridning lämplig sammansättning av värdepapper.

Fondbolaget får ej till fonden mot vederlag förvärva värdepapper med samme utfärdare i sådan omfattning att värdet av de värdepapper i fonden som utfärdats av denne genom förvärvet kommer att överstiga tio procent av fondens värde. Föreligger särskilda skäl, kan bankinspektionen medge att procenttalet överskrids.

Utan hinder av andra stycket får till fonden förvärvas obligationer och andra skuldförbindelser, utfärdade av staten.

Utan hinder av andra stycket och 19 § *sista* stycket får vid emission aktier, konvertibla skuldebrev eller skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning förvärvas på grund av fondens tidigare aktieinnehav. Sådana aktier eller skuldebrev skall dock avyttras så snart det lämpligen kan ske och senast ett år efter förvärvet, om värdepap-

Utan hinder av andra stycket och 19 § *femte och sjätte* styckena får vid emission aktier, konvertibla skuldebrev eller skuldebrev förenade med optionsrätt till nyteckning förvärvas på grund av fondens tidigare aktieinnehav. Sådana aktier eller skuldebrev skall dock avyttras så snart det lämpligen kan ske och senast ett år efter förvärvet, om

² Senaste lydelse 1983: 586.

Nuvarande lydelse

peren ej vid något tillfälle under ettårsperioden kunnat inrymmas inom de gränser som anges i andra stycket och 19 § *sista stycket*. Om särskilda skäl föreligger, kan bankinspektionen medge uppskov med avyttringen.

Föreslagen lydelse

värdepapperen ej vid något tillfälle under ettårsperioden kunnat inrymmas inom de gränser som anges i andra stycket och 19 § *femte och sjätte styckena*. Om särskilda skäl föreligger, kan bankinspektionen medge uppskov med avyttringen.

Prop. 1985/86: 150

Bil. 1.7

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1986.

23 Förslag till
Lag om ändring i lagen (1928:376) om skatt på lotterivinster

Prop. 1985/86: 150
Bil. 1.7

Härmed föreskrivs att 1 § lagen (1928: 376) om skatt på lotterivinster¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §²

Skatt betalas enligt denna lag till staten för vinst i svenskt lotteri.

Skatten utgör trettio procent av vinstens värde. Skatt skall dock inte betalas med högre belopp än att av vinsten återstår etthundra kronor.

Skatten utgör *fyrtyo procent av vinstens värde i fråga om vinst vid vinstdragnin*g* i vinstsparande anordnat av bank eller sparkassa och trettio procent av vinstens värde i fråga om annan vinst.* Skatt skall dock inte betalas med högre belopp än att av vinsten återstår etthundra kronor.

Skatt skall inte betalas för

1. vinst vid vadhållning genom totalisator vid hästtävlingar eller vinst vid vinstdragnin*g* på här i riket utfärdade premieobligationer,
2. vinst i lotteri, när vinsten inte utgörs av pengar,
3. vinst i sådant spel som avses i lagen (1972: 820) om skatt på spel,
4. vinst som uppgår till högst etthundra kronor.

Vid beräkning av skattebeloppet skall i vinstens värde inräknas den skatt som belöper på vinsten.

Skatt skall inte betalas på vinster som utfallit på lotter som inte sålts, eller för vinster som inte tagits ut av vinnaren.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1986.

¹ Lagen omtryckt 1984: 152.

Senaste lydelse av lagens rubrik 1984: 152.

² Senaste lydelse 1986: 126.

24 Förslag till
Lag om ändring i lagen (1983:891) om skattelättnader för
allemanssparande

Prop. 1985/86: 150
Bil. 1.7

Härigenom föreskrivs att i lagen (1983:891) om skattelättnader för allemanssparande¹ ordet "kapitalsparfond" skall bytas ut mot "allemansfond".

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1986.

¹ Senaste lydelse 1985: 264.

25 Förslag till
Lag om ändring i lagen (1968: 430) om mervärdeskatt

Prop. 1985/86: 150
Bil. 1.7

Härigenom föreskrivs att anvisningarna till 8 § lagen (1968: 430) om mervärdeskatt¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Anvisningarna
till 8 §²

Som yrkesmässig sjöfart anses även transport med skepp av eget gods. Undantaget för skepp gäller icke sådan farkost, för vilken förflyttningen är av underordnad betydelse i förhållande till huvuduppgiften. Flodspruta, pontonkran, flytdocka och annan till tulltaxenummer 89.03 hänförlig farkost än bärgningsfartyg utgör skattepliktig vara.

Undantaget för skepp för yrkesmässigt fiske gäller alla skepp, som säljs eller införs för att användas vid sådant fiske, oavsett om skeppet är särskilt anordnat för detta ändamål eller inte.

Undantaget för fartyg för livräddning, gäller endast sådant fartyg som ställes till förfogande för Svenska sällskapet för räddning af skeppsbrutne.

Undantaget för gas och annat bränsle gäller icke vara, som med hänsyn till försäljningsform, kvantitet eller förpackning har karaktär av butiksvara.

Undantaget för allmän nyhetstidning gäller sådan publikation av dagspresskaraktär som normalt utkommer med minst ett nummer varje vecka.

Undantaget för periodisk publikation under 6 gäller svenskt och utländskt alster av angivet slag, som enligt utgivningsplan utkommer med normalt minst fyra nummer om året. Till sammanslutning med huvudsakligt syfte att verka för idrottsligt ändamål hänföres endast sammanslutning som är ansluten till Sveriges riksidrottsförbund eller Svenska korporationsidrottsförbundet eller är representerad inom Sveriges olympiska kommitté. Som försvarsfrämjande sammanslutning räknas endast sammanslutning som anges i 1 § kungörelsen (1970: 301) om frivillig försvarsverksamhet eller som har till uppgift att stödja hemvärnets verksamhet.

Undantaget för mynt gäller inte guldmynt präglade efter den 1 januari 1967 som omsätts efter sitt metallvärde.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1986.

¹ Lagen omtryckt 1979: 304.

Senaste lydelse av lagens rubrik 1974: 885.

² Senaste lydelse 1985: 1116.

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning

Prop. 1985/86: 150

Innehåll

Bilaga 1 Reviderad Finansplan

1 Den ekonomisk politiska strategin	1
2 Utsikterna för 1986	7
3 Utvecklingen under återstoden av 1980-talet	13
4 Åtgärder för tillväxt	15
5 Budgetpolitiken	26
6 Kommunernas ekonomi	33

Den kommunala ekonomin inför 1987

37

1 Den ekonomiska utvecklingen i kommunsektorn inför 1987	37
2 Det kommunala grundavdraget	40
3 Skatteutjämningsystemet	41
4 Besparingar inom utbildningsområdet	42
5 Extra skatteutjämningsbidrag	43
6 Övriga frågor	45
7 Anslagsfrågor	45
8 Upprättade lagförslag	47
9 Författningskommentarer	47

Förenkling av skattereglerna

53

1 Inledning	53
2 Garantibesättning och beskattningssort	54
3 Den individuella schablonbeskattningen av bostadsrättshavare ..	59
4 Skattefrihet för restitutionsränta	60
5 Skattefrihet för vittnesersättningar	61
6 Investeringsfonderna	62
7 Ändrad uppbörd av kvarstående skatt	65
8 Energiskatt på elektrisk kraft	72
9 Betalning av vägtrafikskatt	73
10 Kontrolluppgift för vissa ersättningar	74
11 Upprättade lagförslag	75

Statsbudgeten och särskilda frågor

77

1 Statsbudgeten budgetåren 1985/86 och 1986/87	77
2 Underliggande budgetsaldo	84
3 Statens lånebehov	85
4 Utnyttjande av finansfullmakten, m. m.	87
5 Statliga garantier	88
6 En balansräkning för staten	89
7 Utnyttjande av särskild låneordning i nordiska investeringsbanken	95
8 Sparfrågor	97
9 Ändrad tid för återbetalning av medel på likviditetskonto	105
10 Lagstiftning om betalningsvillkor vid kreditköp	106
11 Försäljning av statens aktier i AB Gambrinus	108
12 Mervärdeskatt på guldmynt	109

Hemställan

110

- Bilaga 2** Vissa skogspolitiska frågor
- Bilaga 3** Försvarsdepartementet: Förebyggande åtgärder m. m. mot jordskred och andra naturolyckor
- Bilaga 4** Arbetsmarknadsdepartementet: Vissa arbetsmarknadspolitiska åtgärder
- Bilaga 5** Industridepartementet: Glesbygdsstöd till investeringar i drivmedelsanläggningar

Underbilagor

- Bilaga 1.1 Reviderad nationalbudget 1986
- Bilaga 1.2 Treårskalkylerna 1986
- Bilaga 1.3 Långtidsbudgeten för perioden 1986/87–1990/91
- Bilaga 1.4 Utdrag ur riksrevisionsverkets inkomstberäkning för budgetåret 1986/87
- Bilaga 1.5 Förslag till räntor på statsskulden, m. m., budgetåret 1986/87
- Bilaga 1.6 Reviderat förslag till statsbuget för budgetåret 1986/87
- Bilaga 1.7 Lagförslag